IVAN ŞUHOV

URA

IVAN ŞUHOV

URA

ROMAN

În romîneşte de
AL. ŞTEFĂNESCU-MEDELENI
şi LIDIA BIMBULOV

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
Bucureşti — 1963

Copertа de *N. Săftoiu*

Иван Шухов
НЕНАВИСТЬ
Роман
Советский писатель
Москва — 1957

Partea întîi

1

Spre sfîrşitul unei zile călduroase de iunie, cînd pe întinderile stepei se revărsau năvalnic învăpăierile învolburate ale unui asfinţit rău prevestitor, urmat de vîntul uscat din stepă, de-a lungul unui drum larg de ţară, pe care se mînau cirezile de vite, trecea, stîrnind praful, o droşcă veche, demodată, cu coşul împletit din nuiele de răchită. Calul sur, rotat, cu capul ridicat semeţ sub cercul înalt, păşea între hulube într-un trap domol, cumpănit. Călătorul îl îndemna cînd şi cînd, trăgînd uşor de hăţuri şi şuierînd încet, îmbietor.

Sus, în tăriile cerului, de un colorit verzui dulce, care nu se răcoriseră încă după arşiţa din timpul zilei, se încăieraseră doi vulturi. Uriaşele păsări, aurite de soarele care apunea, contenind zborul lor în roate largi deasupra stepei, liniştită în faptul serii, se năpusteau năprasnic una asupra alteia. Lovindu-se din plin zbor, piept în piept, o clipă parcă rămîneau nemişcate în văzduh şi apoi, dîndu-se peste cap, se rostogoleau vertiginos spre pămînt, în timp ce penele lor ruginii, laolaltă cu puful cenuşiu, se împrăştiau în toate părţile. Căzînd ca nişte pietre de sub uriaşa înălţime a norilor, părea că se vor zdrobi din clipă în clipă de pămînt. Totuşi, cu un moment înainte de această pieire, ce părea inevitabilă, vulturii se desprindeau unul de altul şi-şi luau din nou zborul, avîntîndu-se spre nori. Acolo, dîndu-şi ocol unul altuia, se pîndeau cu multă băgare de seamă, ca după o vreme oarecare, orbiţi de mînie, să se încaiere din nou, cu înverşunare, năpustindu-se mereu unul asupra altuia.

În acest timp, lîngă şleah, pe gorganul de ceamur, aproape năruit — un străvechi mormînt din stepă — se ivise un călăreţ. Apăruse vulturește de după un dîmb şi urcase pe creştetul teşit al moviliţei argintate de colilie. Jucîndu-şi bidiviul murg, nărăvaş, de rasă chirchiză, îl ridicase dintr-o smucitură în două

picioare. Încremenit astfel o clipă pe calul cabrat, călăreţul părea un monument turnat în aramă. Aruncînd o privire ageră în jurul său, călăreţul zări droşca şi colbul ridicat pe drum. Tresărind ca o pasăre, porni imediat în galop după călătorul de care dăduse cu ochii, goana lui aducînd de-a dreptul a urmărire!

Călătorul care conducea trăpaşul de soi, zărindu-l şi el pe călăreţ, cuprins deodată de nelinişte, chiui ca să-şi îndemne calul, şi aşa iute de picior, şi lăsă hăţurile complet libere. Ridicînd semeţ capul, surul rotat începu să-şi mişte şi mai iute picioarele zvelte, vînjoase, şi drumul de ţară răpăi ca o dairea sub copitele lui grele, potcovite. În timpul acesta, întorcînd neliniştit capul spre călăreţul care îl ajungea din urmă, călătorul scoase în grabă de sub poclitul droşcăi un mauser învelit într-o pînză groasă, îl dezveli repede şi-l puse pe furiş în dreapta, la îndemînă, vîrîndu-l în iarba cosită mai înainte la marginea pădurii, şi care, la acel ceas de seară, mirosea pătrunzător a salvie veştejită. Deşi surul rotat al călătorului trăgea droşca în trap întins, totuşi, bidiviul murg, nearătos, căruia călăreţul îi dăduse pinteni, se dovedea a fi, fără doar şi poate, mai iute de picior. Nu trecură nici zece minute, şi călăreţul care se repezise vijelios după droşcă era gata — după cum spun cavalerii — „să-i cadă în spate". Omul din droşcă, fără să-l vadă, simţind numai micşorarea rapidă a distanţei dintre ei, gîndi: „Da' la o adică de ce fug? E o prostie!" Judecînd astfel, cu tot cumpătul, opri brusc buiestraşul înfierbîntat de goana nebună, şi în aceeaşi clipă privirea lui se încrucişă cu a călăreţului, care îl şi ajunsese.

În căutătura ageră, sfredelitoare pe care şi-o aruncară repede unul altuia, era o nelinişte, o încordare, ca şi în tăcerea grea, de o clipă, şi chiar în zîmbetul forţat ivit pe chipurile lor în primul moment al acelei neaşteptate întîlniri.

Călăreţul, vîrstnic, cu barba neagră, leit un încercat hoţ de cai de prin iarmaroace, ţinîndu-se voinicește în şaua bună, căzăcească, se săltă uşor în scări şi în loc de salut arătă cu capul spre buiestraşul sur:

— Frumos, nimic de zis! Din sînge de Don sau de Oriol?

— Corcitură. Juma-juma... răspunse călătorul cu o prefăcută nepăsare.

— Ei, atunci eşti vrednic de laudă, rosti călăreţul, ridicînd ceremonios deasupra capului uşor încărunţit pălăria-i de pîslă cu margini late.

— Mulţumesc... răspunse cam rece călătorul.

— Ce se mai băteau vulturii aceia adineauri! Straşnic!

— Da, se luptau pe viaţă şi pe moarte. I-am văzut şi eu.

— Grozav se loveau — ți se tăia răsuflarea!

— Aș fi curios să știu ce pradă or fi avut de împărțit?

— Nu-i vorba de pradă, ci de înverșunare.

— De, e lucru știut, răpitoarele-s păsări crude, setoase de sînge.

— Nu-s mai crude și mai puțin setoase de sînge decît oamenii...

— Adică, cum trebuie înțeles acest lucru? întrebă călătorul din droșcă, pipăind instinctiv, cu mîna dreaptă, mauserul acoperit cu iarbă.

— Nu e greu de înțeles. Parcă puțini tîlhari cu aceleași năravuri, ca și vulturii, hălăduiesc prin stepa noastră?

— Ehei! Nici vorbă. De bună seamă. Eh, de vreme ce spui, s-o găsi și gaia care să le poarte sîmbetele, încuviință prompt călătorul din droșcă, privindu-l pe călăreț printre gene, cu ochii lui verzi, întunecoși.

Mergeau la pas. Scoțînd din sîn punga de tutun, măiestrit cusută cu mărgele, care acum își pierduseră strălucirea, călărețul își umplu pipa simplă, veche, cu tutun galben, mărunțit, după care o întinse călătorului:

— E un tutun fain! Eu l-am cultivat. E de pe al nouălea răzor începînd de la baie. Merge la export, fără vorbă. E plătit în aur.

— Mulțumesc frumos. Nu fumez.

— Ia te uită! Nu cumva ești starover?

— Nu! Sînt pravoslavnic. Rus.

— Pravoslavnic? Asta-i bine! Rus — și mai bine! Și dacă nu e cu supărare, mergi departe?

— Nu prea. La centrul raional, cum se spune. La staniță.

— Vii de departe?

— Da. Cam de departe.

— Nu cumva din cătunul Arlagul? stărui călărețul.

— Cam așa ceva, de pe acolo.

— Adică cum vine asta — cam așa ceva?

— Nu locuiesc acolo...

— Da' unde locuiești?

— Dar dumneata, la drept vorbind, cine ești, mă rog? Întîi și întîi s-ar fi cuvenit să facem cunoștință, îi aminti călărețului, cu un ton dojenitor, necunoscutul din droșcă.

— Asta-i ca și cum s-a făcut, zîmbi cu subînțeles călărețul și întrebă imediat: Dar pe Epifan Okatov, nătărăul cela din Arlagul, îl cunoști?

— De ce, mă rog, nătărău? Mai curînd dimpotrivă.

— Ba-i nătărău în toată legea. S-a smintit la bătrîneţe — fi-i-ar de cap să-i fie! Umblă vorba că ticălosul ar avea de gînd să-l ademenească şi pe fecioru-său în-jocul lui primejdios.

— Ce joc? Nu ştiu nimic...

— Cum se poate? Ei, n-are nici o însemnătate. Ai avut dreptate cînd m-ai dojenit. Mai întîi s-ar fi cuvenit să ştim cine sîntem... Eu, de pildă, poate că bănuiesc cam cine ai putea fi. Dar dumneata nu prea cred să ştii cine sînt eu, spuse degajat călăreţul stînd comod în şa. Şi un nou zîmbet cu subînţeles îi schimonosi buzele cărnoase, crăpate de vînt, iar în ochii lui întunecaţi licăriră şi se stinseră imediat două luminiţe răutăcioase şi totodată şăgalnice.

— Ce spui, te văd doar pentru întîia oară. Cred că tot aşa şi dumneata pe mine, răspunse călătorul cu un zîmbet tot atît de puţin prietenos pe buze.

— N-am mai avut prilejul să te văd. Asta-i adevărat. Dar de auzit am auzit de dumneata. Nu eşti cumva Tatarnikov? întrebă scurt călăreţul, cu glas uşor înăbuşit, privindu-l ţintă, ca la interogator.

Abia zărită, o umbră de neliniştе trecu peste chipul prelung, cu trăsături mongole, al călătorului din droşcă. Observînd acest lucru, călăreţul întoarse imediat privirea ochilor săi întunecoşi, duşi adînc în fundul capului.

— Da, Tatarnikov, îşi rosti el ferm numele, drept răspuns la întrebarea directă a călăreţului, dar, dă-mi voie, de unde ai putut să auzi de mine?

— Pe pămînt, şi mai cu seamă în stepa noastră, umblă fel şi chip de vorbe. Cunoşti povestea despre „uzun-culac" — urechea lungă? Asta-i legea stepelor: o taină nu se păstrează vreme îndelungată... Pe mine însă nu m-ai recunoscut, nu? întrebă călăreţul, aruncînd o privire piezişă călătorului.

— Am spus doar. Te văd pentru întîia oară.

— Aha! Ei, acum a venit timpul să-mi spun şi eu numele. Mă cheamă Bobrov Luka Lukici. Vechi localnic în staniţă. Fost cazac în reghimentul de linie siberian. Asta, cum s-ar zice, era starea mea socială în trecut. Acu sînt socotit un om înstărit, un ţăran care ştie să-şi învîrtă treburile. Şi unde mai pui că trăieşte în belşug — spuse călăreţul în aşa fel, că nu se putea înţelege dacă glumeşte ori vorbeşte serios. După aceea întinse călătorului mîna grea, cu degete scurte şi butucănoase.

— Tatarnikov Alexei Ilici, îşi spuse numele complet călătorul, strîngînd uşor mîna călăreţului.

Un timp tăcură amîndoi. Legănîndu-se ritmic în şa, Luka Lukici privea îndelung în toate părţile, ca şi cum căuta să vadă în stepa peste care pogorîse amurgul liliachiu ceva care putea

fi văzut numai de el. Cîteva clipe după aceea începu să vorbească din nou, cu glas scăzut, parcă ar fi gîndit cu glas tare:

— Iată, mă canonesc cîtu-i ziulica de mare în gospodăria mea, întocmai ca la ocnă. Şi cînd vine noaptea — nu se prinde somnul de mine. Cad de-a-n-picioarele de oboseală. Capul îmi vuieşte ca moara diavolului. Grele vremuri au dat peste noi. Oriunde te-ai întoarce, numai necazuri. Aici tutunul nu e copilit şi-şi pierde calitatea de export; dincolo au fost iarăşi sfîşiaţi de lupi vreo doisprezece berbeci din turmă; de la moara cu valţuri mi se dă de veste că au plesnit pietrele... Iar acum, uite, vin în goană de la o fermă a mea. Acolo — asta mai lipsea! argaţii mei, nărozii, au găsit în stepă un mort. În loc să-l îngroape în pace şi în taină, au tot pălăvrăgit, usca-li-s-ar limba în gură, de s-a dus buhu în toată stepa. Noroc că am ajuns la vreme acolo. Ne-am făcut sfînta cruce şi l-am îngropat într-o tihăraie din pădure, şi cu asta, basta. Se mai întîmplă şi aşa. Nu-i de mirare...

— Ia te uită! Şi cum arăta mortul? întrebă Tatarnikov cu o vădită nepăsare, fără să-l privească pe Luka Lukici.

— Cred că era un pribeag. Aşa socot.

— Cum adică — pribeag?

— Păi, vreunul din ăia care se întorc din China. După toate cele părea să fie un pîrlit de cazac de-ai noştri din reghimentul de linie. N-am găsit, ce e drept, nici un act asupra lui, dar după înfăţişare şi după îmbrăcăminte puteai să-ţi dai seama îndată că era de-ai noştri. Nu e pentru întîia oară cînd văd, în ultima vreme, şoimi din ăştia în trecere prin stepele noastre... A fost împuşcat, după cît se părea, pe furiş, în ceafă. Avea o rană de glonte. Îi străpunsese capul. N-a fost omorît pur şi simplu pentru bani. S-au găsit asupra lui şi ceasul de buzunar „Pavel Buret" şi bani, cincizeci şi două de ruble în hîrtii sovietice; şi cam vreo douăzeci de dolari americani. Slavă domnului, cunosc bine banii ăştia străini!

— Zi, aşa stau lucrurile. Prin urmare cazacii fugari se întorc din China? întrebă de data aceasta cu oarecare însufleţire Tatarnikov.

— Se găsesc şi astfel de vulturi! Îşi spun: „Fie ce-o fi". Chiar la noi, în staniţă, s-a ivit unul de curînd. Îi zice Zolotariov Maxim Ivanovici. N-ai auzit de el? Trei ani la rînd s-a tocmit argat la răposatul taică-meu, pe vremea ţarului. Un prăpădit de cazac, un sărăntoc! Cînd cu campania lui Kolceak a plecat şi el în China, de parcă ar fi fost ceva de capul lui. A trecut graniţa cu divizia gheneralului Fedka Glebov, un consătean de-al nostru, căruia i s-a dus buhul. Şi iată că acum, după zece ani, o-a întors şi-şi mărturiseşte vina.

— Şi n-a păţit-o ?
— Adică cum ?
— Nu-l poartă pe la *Ceka* ?[1]
— Deocamdată nu s-aude nimic. E doar grad inferior. Pe d-alde ăştia nu prea îi pedepseşte puterea noastră — draga de ea. În schimb pentru ofiţerimea din garda albă nu există iertare şi nici îndurare, spuse Luka Lukici, oftînd cu accentuată amărăciune.
— Să fie oare cu putinţă să se întoarcă şi ofiţeri ? întrebă Tatarnikov cu o neprefăcută mirare.
— Se spune că se găsesc şi nărozi din ăştia...
— Ia te uită ! Şi pe ce s-or bizui ?
— Despre asta ar trebui să fie întrebaţi ei.
— Ciudat, foarte ciudat... murmură Tatarnikov, trăgînd fără voie de hăţuri şi îndemnînd prin aceasta armăsarul, care îşi ciuli încordat urechile, gata să pornească în trap întins.
Amuţiră amîndoi iarăşi. Luîndu-se apoi din nou cu vorba, nici nu băgară de seamă cînd au ajuns într-o ulicioară de la marginea străvechii staniţe de linie. Se înserase. Era într-o sîmbătă. Trăgeau clopotele pentru vecernie. Din clopotniţa cu turlă bulbucată, vechiul clopot al bisericii suna surd, jalnic. Şi mai jalnic şi mai surd mugea o vacă, a cine ştie cui, lîngă un gard de nuiele care împrejmuia o grădină de zarzavat. Departe, la capătul celălalt al staniţei lătrau cîinii, alene, parcă prin somn.
Tatarnikov simţi deodată că i se strînge inima. Nu-şi putea da seama dacă pricina era tristeţea care-l podidise deodată, sau presimţirea nelămurită a unei nenorociri care-l pîndea şi care era gata să se abată asupra lui.
Stînd neclintit în coşul cam strîmt al droşcăi, Tatarnikov privea buimac, cu ochii lui înguşti ca de mongol, spre stepa învăluită în amurg, care se ghicea nelămurit dincolo de eleşteul mare al staniţei. În depărtarea aceea pîcloasă licărea un foc mocnit, ca o nălucire. Şi lui Tatarnikov i se părea că în pîlpîitul sfios al acelei lumini nesigure desluşeşte prevestirea unei nesfîrşite amărăciuni. Nu îndrăznea să-şi ridice ochii obosiţi de încordare, parcă înroşiţi de nesomn, spre tovarăşul lui de drum, care călărea tăcut alături, şi nu se gîndea decît la un singur lucru — să scape cît mai repede de el.
Cînd trecură de piaţa largă a staniţei, Tatarnikov îşi opri calul. Înaintînd puţin pe bidiviul său, Bobrov se opri şi el, încercînd parcă să taie drumul lui Tatarnikov.
— Ei, ce să zic, Luka Lukici ? Mi-a părut bine de cunoştinţă şi-ţi mulţumesc că mi-ai ţinut tovărăşie. Acum pare-se

[1] Comisia Extraordinară pentru combaterea contrarevoluţiei, a sabotajului şi a speculei.

că trebuie să ne vedem fiecare de drum spre casele noastre, spuse Tatarnikov, stînd la îndoială dacă trebuie să-i întindă mîna lui Bobrov, ca să-şi ia rămas bun.

— Ba de loc, Alexei Ilici! Acum nu te mai las să pleci. Eşti musafirul meu. În casa mea se găseşte loc berechet pentru un om de treabă, rosti hotărît Luka Lukici.

— Mulţumesc. Am aici o gazdă cunoscută.

— Lasă gazda! N-o cunoşti mai bine decît casa mea...

— Vai de mine! Dar nici n-am văzut vreodată casa dumitale.

— Ei, iată că o da dumnezeu şi ai s-o vezi.

— Toate-s cu putinţă. Dar s-o lăsăm pe altă dată...

— Nu, te rog să ai bunătatea să poftești chiar astăzi, spuse Bobrov, de data aceasta mai aspru, aproape poruncitor.

— Nu înţeleg stăruinţa dumitale... mărturisi Tatarnikov cu o iritare rău ascunsă.

Dintr-un salt Bobrov se apropie cu bidiviul său de coşul droşcăi şi, aplecîndu-se în şa spre Tatarnikov, îi spuse repede, şoptit, ca un conspirator:

— Am ceva însemnat de vorbit cu dumneata, Alexei Ilici. Şi nu e vreme să tărăgănăm lucrurile. Aide, aide, întoarce!

Tatarnikov strînse înfiorat din umeri şi porni resemnat în urma lui Bobrov.

După cîteva clipe, la răscrucea a două drumuri, se opriră în faţa unei porţi vechi, cu streaşină, durată din scînduri cioplite şi chenăruită cu măiestrie. Alături de poartă se înălţa o casă uriaşă, învelită cu tablă, ai cărei pereţi erau îmbrăcaţi cu scîndură cioplită aşezată în evantai. Ascunsă dinspre uliţă de un şir de plopi falnici, ce se înălţau unul lîngă altul, şi de tufe dese de liliac şi salcîm, casa, cu obloanele trase, arăta sumbră şi singuratică ca o temniţă. La vederea acelei case şi a porţii masive ce se lăsase greoi într-o rînă, Tatarnikov simţi în inimă un junghi atît de ascuţit, încît închise ochii şi abia putu să-şi înăbuşe un geamăt.

Între timp, stăpînul casei, descălecînd mîndru de pe bidiviul lui, ciocăni uşor, de trei ori, în oblonul de la margine, cu mînerul harapnicului de cazah, folosit în stepă, şi trase cu urechea. Asculta şi Tatarnikov în tăcere. Îndată, ca răspuns, din casă se auzi de asemeni un ciocănit prudent, repetat de trei ori.

— Totul e bine! spuse cu voce scăzută Luka Lukici, apropiindu-se de poartă.

Cîteva clipe după aceea, în curte se auziră paşi mărunţi, grăbiţi. Cheia, răsucită de două ori în broască, ţăcăni melodios. Zăvorul, smucit cu o vădită sforţare, zăngăni. În sfîrşit, stă-

pînul casei se dădu la o parte, îndatoritor, lăsînd musafirul să treacă pe poarta larg deschisă.

Intrînd în curtea mare, măturată îngrijit, Tatarnikov zări un dulău cît toate zilele, cu părul roşu-aprins, ca de leu. Cu toată înfăţişarea lui înfricoşătoare, cîinele nici măcar nu mîrîi la Tatarnikov, doar îi urmărea cu atenţie fiece mişcare. Alexei Ilici privea mirat hambarele clădite din cărămidă, care aduceau cu făinăriile negustorilor, cu uşi de fier închise cu lacăte mari cît toate zilele. Pe muchea gardului de bîrne, înalt, ca de temniţă, se înşiruiau, înfipte des, cuie mari cu vîrfurile în sus. „Adevărată cetate!" gîndi Tatarnikov.

— Hai să bem un ceai, Ilici. De cai are cine să se îngrijească, spuse Luka Lukici, ca şi cum ar fi fost de cînd lumea prieten la cataramă cu Tatarnikov.

2

Kuzma Andreevici Azarov călătorea din Moscova spre noul său post, într-un excelent vagon cu paturi al expresului transsiberian. Azarov se simţea — cum îi plăcea să spună în asemenea împrejurări — *în formă*. Sobru, ordonat, arăta într-adevăr mai tînăr decît ar fi putut fi la vîrsta de cincizeci şi ceva de ani, cîţi număra. Tîmplele ninse nu numai că nu-l îmbătrîneau, ci, dimpotrivă, dădeau feţei sale senine, prietenoase, o deosebită prospeţime şi puritate. Acest lucru se observa, mai cu seamă, în clipa cînd pe buzele lui înflorea un zîmbet abia perceptibil, care îi era propriu, parcă sfios şi oarecum stingher...

Numirea în noul său post îl neliniştea şi totodată îl bucura, din mai multe motive. Se simţea mîndru de încrederea ce-i fusese acordată de partid, dar îl îngrijora marea răspundere ce-şi asumase pentru rezolvarea unor probleme extraordinar de grele, pe care trebuia să le aducă la îndeplinire împreună cu un colectiv de oameni dintre care, deocamdată, nu cunoştea personal pe nici unul. Acolo, în stepele Kazahstanului de Nord, atît de îndepărtate de Moscova, unde îşi petrecuse în ajunul revoluţiei doi ani din viaţă ca surghiunit politic — deportat pe cale administrativă din Ekaterinburg — în acel ţinut aproape sălbatic pe atunci, iar acum aproape pustiu, urma să organizeze o gospodărie agricolă cu totul nouă — o întreprindere producătoare de cereale, pe o suprafaţă de patruzeci de mii de hectare. Nu mai puţin de jumătate din aceste pămînturi înţe-

lenite de cînd lumea trebuia să le are pînă în toamna acelui an. Conştient de condiţiile în care avea să lucreze în noul său post, Azarov chibzuia serios, cu toată atenţia, asupra multor lucruri, dîndu-şi seama foarte bine că nu va fi chiar atît de simplu şi de uşor să facă faţă la toate. Ţara, care începea să înfiinţeze primele întreprinderi de stat producătoare de cereale din istorie, nu avea în această activitate inovatoare nici un fel de experienţă, aşa cum nu avea nici el, Kuzma Azarov, strungar din tată în fiu — în prezent director al sovhozului agricol pe cale de organizare — precum nu aveau nici oamenii împreună cu care urma să înjghebeze această nouă gospodărie.

Era în anul una mie nouă sute douăzeci şi nouă.

Sosise luna mai. Totuşi, garnitura trenului cu tractoare, cu maşini agricole şi autocamioane, trimisă în baza ordinului de repartizare al Comisariatului Poporului pe adresa sovhozului cerealier, se găsea încă undeva pe parcurs. Din pricina acestei împrejurări, care se şi lămurise în drum, după douăzeci şi patru de ore de la plecare, Azarov fusese nevoit să coboare din confortabilul expres transsiberian. Oprindu-se într-unul din marile noduri de cale ferată, unde descoperise o parte din încărcătura destinată sovhozului înfundată pe linii moarte, Azarov obţinuse, după multe stăruinţe, ataşarea vagoanelor închise şi a platformelor la unul din trenurile de marfă care mergea direct spre Siberia. Din aceleaşi motive se oprise la Kungur, la Sverdlovsk şi la Kurgan, unde trebuise de asemeni să se ciorovăiască cu şefii de gară, să ceară sprijinul comitetelor regionale şi orăşeneşti de partid, pentru a se expedia mai departe vagoanele-platformă cu inventar agricol şi cisternele cu combustibil.

După opt zile şi opt nopţi de la plecarea sa din Moscova, Azarov ajunse în sfîrşit la Razdolnîi — o haltă pierdută într-un colţ îndepărtat al ţării. Sovhozul agricol se organiza în preajma acestei halte pustii şi aici trebuia să-l aştepte droşca pusă la dispoziţia lui. Istovit de nenumăratele schimbări de tren şi de tensiunea nervoasă la care fusese supus în timpul călătoriei, îmbătrînit, vlăguit, după ce coborî din vagonul înăbuşitor, Azarov parcă se transfigură. Se simţi înviorat de aerul proaspăt, îmbălsămat de mireasma amăruie, îmbătătoare, a florilor şi a ierbii timpurii de mai, precum şi de liniştea neobişnuită a stepei, scăldată în valuri de căldură şi lumină.

După o oprire de cinci minute trenul plecă. Azarov stătea neclintit pe peronul pustiu, presărat cu nisip gălbui adus de pe malurile lacului, admirînd nemărginirea stepei, iurtele cazahilor nomazi ce se profilau în depărtare şi caravana de cămile care abia se zărea la orizont, iluzorie ca un miraj.

Droşca fusese trimisă după Azarov şi-l aştepta de trei zile şi trei nopţi. Vizitiul — un ţăran prăpădit, speriat de cine ştie ce, parcă pentru toată viaţa, cu o bărbuţă ascuţită, rară, spălăcită — se dovedea totuşi sprinten. Doi jugani, iuţi de picior, dintr-un soi de prin partea locului, erau înhămaţi la droşca uşoară cu coşul împletit din nuiele de răchită, căptuşit în părţi cu piele de mînz, aproape roasă.

Azarov strînse mîna vizitiului şi-şi spuse numele. Apoi, rînduindu-şi în coşul droşcăi puţinele bagaje, se urcă şi el. Vizitiul, fără să rostească nici un cuvînt, ridică codiriştea, şi roibii, iuţi de picior, o luară din loc amîndoi deodată, tropotind sprinten pe drumul neted şi plin de praf al stepei.

— Pînă la centrul raional e departe, frăţioare? întrebă Azarov, căutînd să intre în vorbă cu vizitiul acesta morocănos.

— Nu prea. O sută douăzeci de verste.

— Asta-i bună — „nu prea!"

— Ce mai tura-vura!

— Şi la ce depărtare de voi se găseşte centrul districtului?

— Peste podul umblător, sau prin vad?

— Parcă eu pot să ştiu cum ajungeţi voi pînă acolo?!

— Peste trei sute de kilometri. Ce mai tura-vura!...

Schimbînd încă două-trei cuvinte cu vizitiul prea puţin vorbăreţ, Azarov se hotărî să nu-l mai sîcîie deocamdată cu întrebări. Aşezîndu-se comod în droşcă, cînd aţipea, cînd se trezea şi admira îndelung stepa. Ceasurile se scurgeau unul după altul. Sub roţile droşcăi se scurgea mereu acelaşi drum de ţară, înecat în praf, şerpuind la întîmplare în jurul crîngurilor răzleţe de mesteceni cu trunchiuri albe. Ca şi odinioară, tot atît de pustiu era acest străvechi pămînt, cu drumurile străjuite de pîlcuri de colilie, cu păsări care nu ştiau de frica omului, cu gorgane singuratice, cu lacuri care se ascundeau sfioase în desişuri de stuf. Băştinaşii dintotdeauna ai acestor stepe — hîrciogii — stînd de jur împrejur de veghe, păzeau cu rîvnă gorganele în care se aciuaseră. Aidoma unei ploi de săgeţi slobozite pe neaşteptate din arcuri, treceau uneori pe aproape, dispărînd într-o clipă, cîrduri de căprioare sălbatice, de stepă, strîns lipite unele de altele. Şi vulturaşii, care de-abia învăţaseră să plutească în văzduh, obosiţi de primul lor zbor în roate largi pe deasupra stepei, se înălţau neînfricaţi tot mai sus şi mai sus, pe urma vreunui vultur uriaş cu aripi arămii, care îi ducea spre cerul înalt şi senin, cuprins de văpăi azurii... Era ceva uriaş, veşnic, în tăcerea ce stăpînea aceste stepe, în liniştea mohorîtă a gorganelor teşite de povara grea a veacurilor, în zborul lin al vulturilor ce priveau falnic din slăvi, din împărăţia lor, spre pămîntul cufundat în tihnă. Privind şi el pămîntul

pe care nu-l scurmase de cînd lumea nici sărmanul plug de lemn rusesc, nici sapa asiatică, nici brăzdarul de fier, Azarov se gîndea ce fertilitate agonisită cu rîvnă, de veacuri, ascundea acest pămînt sub stratul tare ca zalele, nedesţelenit, năpădit de plevăiţe şi colilie căruntă, aspră, care ţiuia în bătaia vîntului. Părea că nu l-ar fi mirat nicidecum dacă cei trei viteji legendari s-ar fi arătat pe caii lor bătrîni în apropierea vreunui gorgan din împrejurimi — martor al isprăvilor lor războinice întru slava pămîntului rusesc...

Cam după vreo cinci ceasuri de la plecarea lor din haltă, taciturnul vizitiu, cotind brusc spre un mic lac, plăcut aşezat, în mijlocul căruia pluteau două lebede albe, sări sprinten de pe capră şi spuse:

— E vremea să dăm cailor de mîncare, cetăţene.

— Asta-i adevărat. E vremea să dăm de mîncare cailor, dar n-ar fi păcat, bădie, să îmbucăm şi noi ceva, răspunse cu însufleţire Azarov.

In timp ce vizitiul deshăma caii şi le punea piedici ca să-i lase să pască, Azarov, aşezîndu-se la umbră, sub droşcă, scoase din rucsac merindele de drum: un codru de pîine veche, intermediară, un borcan de conserve de peşte şi două cepe aurii. Apoi, uitîndu-se şiret, cu coada ochiului, la vizitiul ce se aşezase mai la o parte, scoase din rucsac şi o sticlă de jumătate de litru.

— Ei, ce zici de o duşcă la botul calului, aşa, ca să ne cunoaştem mai bine? îl îmbie Azarov pe ursuzul vizitiu.

— Beţi sănătos...

— Dar dumneata nu bei?

— Cum nu? Ce mai tura-vura!

— Aşa te vreau. Ei, vino mai aproape.

Şi Azarov întinse tovarăşului său de drum un păhărel şlefuit, plin ochi.

— Mulţumesc. S-ar cădea ca dumneavoastră mai întîi... bîigui fîstîcit vizitiul, apropiindu-se totuşi şovăitor de Azarov.

— Ţine, ţine. Las' că nu rămîn nici eu în pagubă.

Vizitiul îşi smulse de pe cap şapca soldăţească din vremea războiului civil, care îşi pierduse între timp orice culoare şi formă, trecu dosul palmei peste buzele ce schiţaseră un zîmbet vlăguit şi luă cu băgare de seamă din mîna lui Azarov, cu degetele sale ţepene, păhărelul cu rachiu.

Azarov deşurubă capacul de aluminiu al termosului şi umplîndu-l, aşa cum făcuse şi cu păhărelul, ciocni cu vizitiul.

— Ei, noroc!

— In sănătatea dumneavoastră! răspunse vizitiul, aşteptînd să bea mai întîi Azarov.

Acesta nu se lăsă aşteptat şi vizitiul îi urmă pilda, oftînd. După ce bău îşi şterse buzele cu mîneca zdrenţăroasă a flanelei de lînă groasă, dar de mîncare nu se atinse. Abia după ce băură al doilea rînd, luă cu băgare de seamă o ceapă şi, muşcînd din ea, icni cu atîta plăcere, încît Azarov înţelese : acum ar putea să intre în vorbă cu el.

— Ascultă, bădie, n-ar strica să spui măcar cum te cheamă, căută Azarov să-l tragă puţin cîte puţin de limbă.

Vizitiul dădu din mînă, a lehamite :

— Cum mă cheamă pe mine ? Ei, mai bine n-aţi întreba. Un nume mai urît ca al meu nici că se află.

— Na-ţi-o bună ! Nici un nume rusesc nu-i urît.

— Iaca, pentru mine popa a găsit unu care nu face nici o ceapă degerată. M-a botezat, ticălosu, beat. Ţi-e mai mare ruşine să-mi auzi numele.

— Ei, ce nume ţi-a dat ? întrebă cu multă curiozitate Azarov.

— Mă cheamă Fita [1]. Nu credeţi ? Ei, ce mai tura-vura...

— Fita ? Un nume destul de ciudat. Aşa ceva nu se găseşte pare-mi-se în calendarul bisericesc.

— Cică după călindar şi actul de naştere m-aş chema Filaret. Nici ăsta nu-i nume de ţăran, dar tot mai merge. Din copilărie însă, ai casei şi băieţii din sat mi-au zis Fita, şi Fita am rămas pînă la bătrîneţe. Ehei, dac-aţi şti pînă unde am ajuns, urmă vizitiul, căruia i se dezlegase limba după al treilea păhărel. Pe vremea ţarului am înaintat o jalbă pe hîrtie cu pecete la preasfinţitul sinod. Am vîndut o viţică pentru daravera asta, m-a costat bani, nu glumă ! Ştiţi şi dumneavoastră cum era p-atunci : notarului de plasă dă-i trei ruble, protopopului — cinci. Numai dumnezeu ştie cît m-am rugat şi la eparhie şi la sinod ca să mă boteze din nou şi să-mi zică, la o adică, măcar Kuzma...

— Măcar ? Crezi că Kuzma e nume urît ? îl întrerupse cam şugubăţ Azarov.

— Oricum, nu-i din cele împărăteşti. Ce mai tura-vura...

— Iacătă, mie unul, de pildă, îmi pare bine că mă cheamă Kuzma. E un nume rusesc ! spuse Azarov vizitiului, care-l privea zăpăcit, şi-i întinse al patrulea păhărel.

— Şi încă Fita n-ar fi nimic ! Am o poreclă şi mai şi, spuse vizitiul cu o deznădejde comică. După ce dădu de duşcă păhărelul şi-şi şterse din nou buzele cu mîneca, adăugă : M-au poreclit Ţipirig. Nici un om din cătun nu-mi cunoaşte numele de familie. Dar cînd întrebi de Ţipirig — gata. Orice prichindel îţi arată drumul pe nevăzute. Ce mai tura-vura...

---

[1] Una din literele alfabetului limbii slave vechi.

— Da, văd, bădie, că în treaba asta pare-se că n-ai avut noroc, încuviință cu un zîmbet blajin Azarov.

— Ehei! Asta nu-i încă tot ce-ar trebui să lămuresc în legătură cu mine. Colac peste pupăză: sînt și lipsit de drepturi!

— Cum adică: lipsit de drepturi?

— După lege. Tot așa cum doi ori doi fac patru. Lipsit de toate drepturile de vot.

— Dă-mi voie, faci parte dintre culaci?

— Tocmai asta-i, că-s dintre sărăntoci. Is sărac lipit pămîntului. Oriunde ți-ai arunca ochii, la mine e sărăcie lucie. Dreptu-i că am o iapă.

— Nu înțeleg nimic. Atunci de ce ți s-a luat dreptul de vot?

— Păi, din pricina bisericii.

— Ce biserică?

— La sovietul sătesc m-au trecut la catigoria întîia, ca slujitor al bisericii.

— Ca pe un popă?

— Ca pe un tovarăș de drum cu popa. Am fost paracliser. Și răposatul taică-meu a fost paracliser toată viața. Așa că, fie-i țărîna ușoară, spre nenorocul meu, mi-a fost drag din copilărie dangătul clopotelor. Cînd sunam clopotele, parcă cînta mozica militară. Și acu am dat de dracu...

— Așadar ai fost paracliser? Atît și nimic mai mult?

— Paracliser născut. Mărturisesc. Ce mai tura-vura.

— La naiba! Și numai pentru asta ți-au luat dreptul de vot?

— De bună seamă că numai pentru asta. Mi-au dat și mie la cap ca și popii Ipat.

— Ia spune, în cătunul vostru există autorități sovietice?

— Totu e așa cum se cuvine, după tipic. Avem chiar și un milițian.

— Nu-i vorba de asta!... In afară de dumneata și de popa au mai luat cuiva dreptul de vot în cătunul vostru? continuă Azarov să-l descoasă, uitînd de mîncare.

— Au încercat ei să-l prohodească pe încă unul dintre ai noștri. Asta însă — isteț — a dăruit locuitorilor din cătun, pentru școală, casa părintească clădită la răscruce! Mai mult decît atît, a strigat sus și tare că are să dea obștei și lucrurile din bătătură. Ei, și l-au iertat. I-au făgăduit chiar și o scrisoare de mulțumire, pe hîrtie cu pecete.

— Asta-i bună, nimic de zis! Și cine-i, rogu-te, pișicherul ăsta?

— I s-a dus buhu, îl cheamă Okatov Epifan Ionîci. Om cu scaun la cap!

— Văd că nu e prost. Nu e prost de loc, încuviinţă Azarov cu dragă inimă.

— Pe vremuri, învîrtea pe deget daraveri de mii de ruble. Făcea negoţ de vite prin iarmaroacele din stepă. Nu păgubea nici la cumpărarea şi vînzarea lînei şi pieilor. Pe scurt, era un geambaş vestit.

— Şi acum s-a înscris în tagma sărăcimii? întrebă cu un zîmbet viclean Azarov.

— A ameninţat să-l aducă la sapă de lemn chiar pe fiul lui.

— Şmecher... Dar voi ce, trăiţi pe un ostrov pustiu?

— Cam aşa ceva. Cătunul nostru nu-i prea mare. Iar de jur împrejur, numai măiculiţa stepă, ca o mare...

— Şi la ce depărtare ziceai că e centrul raional, rogu-te?

— Nu-i prea aproape, dar nici peste nouă ţări şi mări.

— Totuşi, cam cît să fie?

— Nici prea-prea, nici foarte-foarte. Vreo sută de verste. Nu mai mult.

— O sută de verste la voi nu-i nici prea-prea, nici foarte-foarte?

— Ce mai tura-vura...

— Atunci cum de te-au trimis după mine de la centrul raional?

— A dat cuscră-miu de mine. El are o surpătură. M-a rugat să-i ţiu locu'. N-am putut să zic nu... De, e cuscră-miu!

Cînd sticla de o jumătate de litru se goli, Azarov observă că mîncărimea de limbă a lui Ţipirig începu să scadă tot atît de repede precum se iscase. La toate întrebările pe care i le mai puse, fie de-a dreptul, fie pe ocolite, vizitiul răspunse tot mai scurt, tot mai sec şi în doi peri. Era vădit că se trezea din ameţeală, mohorîndu-se, închizîndu-se în sine tot mai mult, ca şi mai înainte de a bea, arătînd pe faţă că doreşte din ce în ce mai puţin să stea de vorbă, ba chiar părînd bănuitor, aproape duşmănos.

După aceea, cînd caii, ceva mai învioraţi după odihna de un ceas şi jumătate, începură să tragă cu puteri sporite droşca uşoară, Azarov, încercînd să înfiripe din nou vorba cu ursuzul Ţipirig, hotărî să-i povestească cum va fi organizat primul sovhoz agricol în acel ţinut. Dar şi faţă de istorisirea vorbăreţului călător, vizitiul arătă mai întîi nepăsare, iar apoi o făţişă neîncredere. Azarov nu se îndoia că bătrînul acesta, mîhnit din pricină că fusese obijduit, auzise multe băliverne şi clevetiri duşmănoase atunci cînd se zvonise despre înfiinţarea viitorului sovhoz.

— Îndrăzneți oameni! spuse Țipirig parcă a mirare, ori în zeflemea, după ce ascultase povestirea lui Azarov. Sînt gata să desțelenească pămîntul în toată lumea.

— Va veni și vremea cînd îl vom desțeleni...

— Lungește-mi doamne boala pîn' s-o coace poama...

— Asta ți-a șoptit-o Epifan Okatov?

— Nu mă iau după mintea altora. Ce mai tura-vura...

— Asta n-o văd, bădie, deocamdată.

— Dacă ai fi înghițit ca mine atîta amar să te podidească lacrimile — multe ai vedea! bodogăni întărîtat Țipirig, șfichiuind mînios lăturașul, care începu să joace în ham.

— Că ai îndurat destule amărăciuni în viață — asta o știu, spuse cu căldură Azarov.

— Toate le știți! mormăi Țipirig cu dispreț, aproape cu ură, și din nou plesni calul.

Azarov înțelegea pricinile pornirii aprinse a lui Țipirig, căruia, în asemenea clipe de înverșunare sufletească, îi era lehamite de toți cei care îl sîcîiau cu astfel de vorbe. Țipirig însă nu se prea dumirea în privința încîlcelilor necăjitei sale vieți. Simțămîntul nedeslușit, neînțeles, al urii de clasă, acut în sufletul lui, al țăranului cu un singur cal, lua forma unei mînii înăbușite față de oricine îl tulbura cu întrebări sau sfaturi.

Merseră apoi multă vreme fără să scoată o vorbă. În stepa scăldată în lumină și căldură stăruia mireasma dulce, îmbătătoare a florilor și ierburilor de cîmp. Pelinița albăstrie de lîngă drum — străvechea mîndrie a nemărginirii stepei — abia adia o aromă amăruie, gingașă. Colilia, al cărei puf nu se desfăcuse decît pe jumătate, începea să capete reflexe argintii, șterse. Iar stepa unduia greu, ca marea după furtună.

Iată pămîntul nedesțelenit de veacuri. Admirîndu-l, Azarov nu putu să nu întrebe:

— E bun pămîntul pe aici, prietene?

— Pămîntul e mină de aur.

— Da. Adevărat, mină de aur. Numai că, după cum văd, nu te-a prea îmbogățit mina asta de aur... Fără să vrea, Azarov iară îl atinsese unde-l durea.

— Asta-i altă vorbă...

— Adevărat. Asta-i altă vorbă... Mută-te din cătun la noi, la sovhoz. Acolo, frățioare, o să scoatem la iveală mina de aur.

— Asta nu, mulțumesc frumos, spuse Țipirig și începu să se sucească oțărît pe capră, apoi smuci fără nici o nevoie hățurile. Am argățit destul la viața mea. Îmi ajunge!

— În gospodăria sovietică nu există argați, ci muncitori agricoli. Ea nu-i conac boieresc, s-o știi! O să găsim o muncă

potrivită pentru vîrsta dumitale. Cît privește drepturile dumitale, poți fi sigur că o să facem totul ca să le recapeți! făgădui cu tărie Azarov.

— Eu nu-s Epifan Ionîci Okatov. Drepturile nu-mi sînt de nici o trebuință, răspunse cu nepăsare Țipirig.

— Ei, ia nu mai vorbi așa, prietene! Tocmai dumneata ai nevoie de aceste drepturi. Acum noi amîndoi o să-i poruncim lui Okatov, și nu el nouă. Asta să-ți intre bine în cap!

— Încercați! rosti cu un zîmbet batjocoritor Țipirig, foindu-se pe capră.

— O să încercăm, frate! O să încercăm, spuse cu înțeles Azarov, mai curînd dîndu-și pe față gîndul cu glas tare, decît răspunzînd neîncrezătorului vizitiu.

Și din nou amuțiră.

Se înserа. Vulturii imperiali dormitau neclintiți pe creștetele gorganelor ce străjuiau drumul. Țistarii își îngemănau trist țiuitul. Se simțea cu toată făptura liniștea care cuprinsese stepa în amurgul acelei frumoase zile de mai. In sfîrșit, înainte de a apune soarele, în depărtare se iviră contururile nelămurite ale unei așezări înecate în verdeața grădinilor întinse în nemărginirea stepei. Era Senijarskaia — vechea staniță de linie a cazacilor, îndepărtatul centru al raionului de stepă, în care se stabilise sediul central al noului sovhoz cerealier.

Simțind apropierea locuințelor omenești, caii se înviorară, iuțind pasul. Azarov privea din cînd în cînd gîtul lui Țipirig, negru, ars de soare și brăzdat de zbîrcituri adînci, precum și trupul lui gîrbovit de necazuri, și se gîndea: „Da, nu-i lucru ușor să ari stepele nedesțelenite de veacuri. Dar asta încă nu-i cine știe ce greutate. Să răscolești însă sufletul nedesțelenit al oamenilor, să-i faci să intre năvalnic în viața nouă, activă — asta da, e o faptă asemănătoare cu un act de vitejie pe cîmpul de luptă. Prevăd că bătălia pentru o nouă orînduire a vieții va fi aprigă pe pămîntul acesta. Și chiar tu, Țipirig, nu prea cred c-o să stai ascuns în spatele frontului!"

Ca și cum ar fi ghicit gîndurile călătorului, Țipirig se însufleți la vederea staniței. Șfichiui calul din dreapta, nu prea sprinten la fugă, îl atinse cu hățurile pe celălalt și strigă vesel ambilor bidivii, care o luaseră la goană:

— Hei! Hei! zmeilor! Mai avem multe zile de trăit — înainte, așterneți-vă drumului!

Îndemnați de însuflețirea zgomotoasă a vizitiului, caii zburau ca niște păsări speriate de o împușcătură, fără a mai lua seama la hîrtoapele drumului de țară și nici la greutatea droșcăi. Butucii de aramă ai roților începură să huruie.

3

Noaptea tîrziu, Luka Bobrov şi Alexei Tatarnikov şedeau într-o odaie cu obloanele zăvorîte, slab luminată de o lampă cu gaz, la o masă rotundă acoperită cu o muşama veche, dinainte de revoluţie, împodobită cu portretele perechii imperiale şi ale odraslelor casei Romanovilor. Beau pe rînd, ba ceai cărămiziu-închis, aproape negru, cu frişcă, ba votcă cumplit de tare, de culoarea tutunului uscat.

Luka Lukici, stacojiu la faţă din cauza ceaiului tare şi a votcii care ardea ca focul, năduşit, părînd un călău în cazaca roşie de mătase, cu nasturi într-o parte, cu gulerul larg descheiat ce-i dezgolea pieptul năpădit de păr aspru, stătea aproape de musafirul cherchelit şi-i spunea cu glas scăzut:

— Parcă aş umbla pe frînghie. În fiecare zi îmi pun capul în cumpănă, cu nădejdea în dumnezeu... Ce e drept, deocamdată tutunul meu merge încă la export. Nici berbecii nu-i vînd la negru, ci statului — îi dau pe preţ bun comerţului de stat. Muncitorilor de la minele de aur le dau făină albă, de la moara mea, aproape în pierdere. Într-un cuvînt, caut cît pot şi cît mă taie capul să mă împac cu scumpa noastră putere sovietică. Toţi anii ăştia am fost bun prieten cu ăi din capul treburilor de aci şi chiar şi cu miliţia. Poftim, poţi să vezi, pe colţarul cu icoane am trei diplome pe care le-am primit ca premiu de la sectorul comerţului cu tutun... Totuşi, fir-ar să fie! Uite că tu, Luka Bobrov, nu poţi să te avinţi în stepa ta iubită ca altădată. Înseamnă că s-a isprăvit cu viaţa noastră frumoasă de cazaci de linie siberieni, în ţara de baştină. Totul se duce pe gîrlă: avuţia agonisită, cîştigul, libertatea. Lucrurile au ajuns pînă acolo încît feluriţi inşi din organizaţiile de partid au încuviinţat ca kirghizii — hoarda asta nespălată — să ni se urce-n cap!... Nu, frate! La dracu! Nu ştiţi cu cine aveţi de-a face! N-o să vă lăsăm să puneţi şaua pe noi. Vine ea ziua cînd noi, vechii cazaci de linie, o să vă aducem aminte că trăim! încheie Luka Lukici, lovind în masă cu pumnul lui cît un baros şi înăbuşindu-se de mînie.

Tatarnikov îl asculta rezemat în voie de speteaza scaunului în stil vienez. Chipul lui smead, de nepătruns, nu exprima decît o nepăsare posacă şi oboseală. Acest lucru îl îndîrjea şi mai mult pe Luka Bobrov, şi aşa înveninat de o ură neagră, cumplită faţă de duşmanii lui de moarte.

— Mă mănîncă palmele, nu mai pot să mă stăpînesc. Dar pînă acum n-am avut cu cine să mă sfătuiesc, urmă ceva mai potolit Luka Lukici, dînd de duşcă un pahar de votcă. La drept vorbind, cazacii din ţinutul nostru s-au cam prostit. Te prinde şi

mirarea cînd vezi cu cîtă dibăcie şi cît de repede i-a atras puterea sovietică. Şi au luptat pe viaţă şi pe moarte, ca nişte zmei, în nouă sute nouăsprezece, împotriva diavolilor roşii din divizia de fier „Stenka Razin". Au luptat! Şi încă cum! S-a întîmplat, de pildă, ca staniţa noastră să treacă de la unii la alţii de vreo nouă ori, şi nu jucam barbut sau rişcă! Acu însă şi cei mai aprigi s-au liniştit. Nu mai zic nici pîs. Ba unii chiar s-au scris în partid. Totuşi un om priceput ar şti cum să ridice din nou căzăcimea... Trebuie numai să facă aşa ca răzmeriţa să izbucnească la vremea potrivită. Şi pînă la vremea asta nu mai e mult. Asta ţi-o spun, Alexei Ilici, în taină, ca la spovedanie, zise Luka Lukici, cuprinzînd cu mîna-i grea şi asudată, plin de încredere, umerii osoşi ai taciturnului musafir, care nu se înveselise nici chiar după ce băuse zdravăn.

Tatarnikov îl asculta pe Luka Lukici încordat, cu multă băgare de seamă. Dar faptul că se cherchelise îl împiedica să gîndească limpede şi uneori nici chiar nu prea înţelegea ce spune gazda. Îl toropea zăpuşeala din odaia întunecoasă, ticsită cu şipete ferecate în aramă, îl irita lumina firavă a lămpii cu fitilul coborît. Ridicînd uneori spre Luka Lukici ochii lui spălăciţi, cu sclipiri de oţel, traşi spre tîmple, Tatarnikov îl cerceta iarăşi şi iarăşi, cu neliniştită mirare, pe omul greoi şi neîndemînatic din faţa lui. Pe măsură ce acesta devenea tot mai limbut, îi venea şi lui poftă să vorbească. Ameţeala care îi tulbura mintea îl împingea pe Tatarnikov să-şi deschidă sufletul, să se spovedească plin de venin. Dar, îndată ce se concentra şi, parcă venindu-şi în fire din ameţeala trecătoare, încerca să spună ceva, Luka Lukici îl şi întrerupea.

— Cam ghicesc eu ce se petrece în sufletul dumitale, spunea Luka sentenţios, profetic, privind pătrunzător faţa, în aparenţă nepăsătoare, a lui Tatarnikov. Ţi-a căzut un sorţ nefericit, nimic de zis. Da! Nu mai ai de ales. Şi ce ai de gînd să faci, e drept...

— Ce am eu de gînd? Nu te prea înţeleg... bîigui în cele din urmă Tatarnikov.

Întrerupîndu-l însă din nou, Luka Lukici spuse:

— Aşteaptă. Nu mă întrerupe. Ai să înţelegi îndată... Am încredere în dumneata, Alexei Ilici, ca în domnul-dumnezeul nostru. Ştiu să adulmec ca un zăvod. În d-alde-astea sînt dat naibii. Miros întotdeauna urma unui om trebuincios... În viaţă ai nevoie de umeri zdraveni ca să răzbaţi. Iar pe mine, după cum vezi, m-a făcut dumnezeu spătos; poţi să te rezemi de mine cu toată nădejdea — nu te-oi vinde, nu ţi-oi juca nici o festă. Ei, ce zici, batem palma? încheie Luka Lukici, întinzînd musafirului mîna-i lată cît un taler, cu degete butucănoase, umede.

Înțelegînd oarecum unde bătea Bobrov, Tatarnikov începu să-și dea seama că fusese prins în niște mreje nevăzute de Luka Lukici, care se amestecase atît de grosolan și de samavolnic în viața lui. Dar, amețit de băutură, nu putea să vadă limpede ce fel de mreje erau acelea și cum putuseră să-l lege de omul a cărui dîrză voință era în stare să înăbușe, să strivească orice împotrivire, oricît de înverșunată ar fi fost.

Tatarnikov aci simțea că se învîrtește pămîntul cu el, aci se dezmeticea și, speriat de moarte, era năpădit de o sudoare rece, nesuferită. Atunci bea din nou, fără să mai ciocnească cu Luka Lukici. Acesta zîmbea cu un aer îngăduitor și își răsfira cu cele cinci degete barba-i neagră ca pana corbului, învîrstată cu fire argintii.

Totuși, beția își spunea cuvîntul. Și, prinzînd o clipă prielnică, Tatarnikov se simți împins să destăinuiască lui Luka totul, cu acea simplitate prefăcută, care i-ar fi putut ascunde tulburarea și sfiala, dacă nu teama. Tatarnikov era încredințat, fără o pricină anume, că această căință întîmplătoare pentru păcatul lui îi va restabili echilibrul sufletesc pe care îl dobîndise în acel ținut de stepă, după ce trecuse ilegal frontiera chineză. Lucrul cel mai greu, după cum credea el, rămăsese în urmă. Se strecurase cu bine printre pichetele grănicerilor. Actele lui erau bine ticluite — nu putea să i se găsească nod în papură. Aici nu-l cunoștea nimeni, în afară de Larisa Arkadievna Karmațkaia, văduva răposatului medic al zemstvei. Aceasta locuia la conacul soțului ei, în stepă. Îi rămînea de făcut un singur lucru: să se angajeze cît mai repede într-un post potrivit cu profesia indicată în diploma lui: inginer-mecanic de mașini agricole. Din fericire, tocmai se înființa pe aproape un sovhoz agricol, care avea mare nevoie de cadre cu înaltă calificare tehnică. Într-un cuvînt, pînă acum avusese noroc. Dar iată că întîlnirea întîmplătoare cu Bobrov îl făcuse pe Alexei Ilici să-și piardă deodată cumpătul. Parcă ar fi căzut din șa. Și el, ca ofițer de cavalerie, fără cal, se simțea descumpănit, vrednic de milă.

Luka Lukici ținea la băutură. Cel puțin așa credea Tatarnikov. În afară de asta, i se părea că gazda, un om îndrăzneț, care îl trăsese aproape cu de-a sila în casa lui, suspect de liniștită în care stăruia mirosuri ciudate, greu de precizat, îi cunoștea foarte bine toate tainele. Iată de ce, cînd acesta rămase pe gînduri și după ce Tatarnikov dădu pe gît, dintr-o înghițitură, un pahar întreg de votcă, să mai prindă curaj, spuse cu degajarea prefăcută nu atît a omului beat, cît a unuia peste măsură de speriat, dar care se străduiește să-și ascundă spaima.

— Spui că s-a găsit asupra mortului un ceas cu marca „Pavel Buret" și dolari americani? Da. După toate semnele — el e... Ei, fie ce-o fi, banco: eu am făcut treaba asta.

Tatarnikov era beat, dar fu totuși atît de uluit, că aproape se trezi din beție cînd văzu calmul, în aparență neprefăcut, cu care Bobrov reacționă la căința, la mărturisirea pe care o făcuse atît de deschis. Fără a părea că dă vreo atenție la cele spuse, fără a clipi măcar, numai oprindu-și fugar asupra lui Tatarnikov privirea ochilor săi întunecoși, duși adînc în fundul capului, Bobrov făcu următoarea remarcă:

— Treabă fără cusur!

Ca și cum n-ar fi auzit, Tatarnikov continua să vorbească aproape cu încîntare:

— ...Cît privește oastea de care țineam, am fost ca și frați. Amîndoi — din Orenburg. Și stanițele noastre sînt așezate aproape alături. Eu — din Zverinogolovskaia. El — din Bobrovskaia, de lîngă Kustanai. Numai în privința gradelor s-a întîmplat să fie între noi o „diferență", cum spun tovarășii sovietici. El era ostaș de rînd. Eu — esaul. Toate acestea, firește, au fost odată... De bună seamă că nici părinții noștri nu mîncau din aceeași strachină. Taică-său, bunăoară, a plecat la regiment pe banii obștei: locuitorii staniței i-au făcut rost și de cal, și de echipament. Tatîne-meu însă, n-a făcut armata: s-a răscumpărat pe o mie cinci sute de ruble în hîrtii. N-avea tragere de inimă pentru militărie. Lui îi era dragă numai creșterea cailor. Creștea trăpași de Don. Era furnizor de cai al curții maiestății-sale țarului. Pe caii noștri călăreau falnic, în fața împăratului, cavaleriștii din gardă, la Țarskoe Selo! continua să pălăvrăgească Tatarnikov cu aceeași prefăcută degajare.

Luka Lukici îl asculta fără să scoată o vorbă. Nu bea, dar nici nu uita să-i tot toarne în pahar musafirului. Acesta nu se împotrivea și, fără să mănînce nimic, dădea pe gît un pahar după altul. Vorbind, Tatarnikov se întrerupea deodată la jumătatea cuvîntului, ședea o vreme cu ochii aproape închiși, străduindu-se pesemne să-și dea seama dacă spune ceea ce trebuie. Și de data aceasta, tăcînd o vreme și molfăindu-și buzele albite, moi, după ce bău încă un pahar, începu din nou să vorbească, acum însă cu un ton mai cumpănit, mai domol:

— Iaca așa, Luka Lukici... În nouă sute paișpe am plecat, am fost mobilizați amîndoi în același regiment. Amîndoi era să pierim în pădurile Avgustovski cînd a fost nimicită armata lui Samsonov. Apoi a venit războiul civil, am trecut la Kolceak. Mai tîrziu am slujit sub steagurile negre ale atamanului Annenkov. Și așa mai departe... După cum vezi, soarta ne-a legat fedeleș unul de altul. Nu ne-a despărțit nici dincolo, peste gra-

niță, în Manciuria, la Harbin. Acolo, la început, aveam amîndoi, vorba ceea, același grad : am stat degeaba multă vreme. În cele din urmă am nimerit la atamanul Semionov. Vreo doi ani am slugărit la fel și unul și altul la restaurantul „Chat Noir" — pisica neagră. Eu eram chelner, el la garderobă. Luxos restaurant, cam ca „Iar" de la Moscova, ori „Strelna" din Petersburg. Avea și cor de țigani. Și țigăncile — get-beget — prima-ntîia! Era acolo și o cîntăreață — Maşa Neznamova — cu nimic mai prejos decît Varia Panina. Și ea era purtată pe brațe!

— Și eu am cunoscut o țigancă pe vremuri! spuse cu însuflețire Luka Lukici. În tinerețe. La iarmarocul de la Irbit. Îmi pierdusem cu totul capul. I-am dăruit doi trăpași de-ai lui taică-meu, pentru că-mi cînta. Vindeam cu ridicata cozi grase de berbec și banii îi cheltuiam în chefuri, la „Zauralie", într-o cameră mobilată. Cîntecul ei : „Eh, înhamă surii!" mă înnebunea. Cînta, să te scoată din minți nu altceva! Mă făcuse praf. Bine c-a venit taică-meu la timp. M-a bătut cu cnutul și m-a trimis acasă cu trei ruble în buzunar! spuse zîmbind Luka Lukici și, rezemîndu-se cu coatele de masă, căzu pe gînduri, o clipă, copleșit de mîhnire. Într-un tîrziu adăugă : s-a dus tinerețea...

Fără a lua seama dacă Bobrov îl ascultă ori ba, Tatarnikov continuă să vorbească despre sine cu glas scăzut și cu același ton de spovedanie :

— Amîndoi am avut aceeași soartă. Oricum, așa a fost, acolo, în străinătate. În schimb, stepa iubită ne-a întîmpinat pe fiecare în altfel! ridică glasul deodată Tatarnikov, și Bobrov surprinse pentru o clipă în ochii înguști ai musafirului o scînteie de ură.

— Așa va să zică? spuse cu mirare Luka Lukici.

— Ticăloșii! hîrîi Tatarnikov.

Acest lucru era vădit pe placul gazdei. Bobrov înțelegea pe cine avea în vedere Tatarnikov și pentru asta îi ținu hangul cu dragă inimă :

— Și încă ce ticăloși!... Așa e, dragul meu. O să trăiești aici în mijlocul lor — au să-ți scoată peri albi!

— Apoi, că mi i-au și scos... rosti tot atît de surd Tatarnikov, și un fior îl străpunse din cap pînă în picioare.

Bobrov umplu musafirului o cană de ceai tare. Frigîndu-se, acesta o bău cu lăcomia omului chinuit de sete și, liniștindu-se întrucîtva, își continuă istorisirea :

— Am trecut amîndoi granița pe ascuns. Am avut noroc. N-au pus mîna pe noi. Cînd am ajuns în inima stepelor voastre, am înțeles însă că eu nu mă pot întoarce, ca tovarășul meu de drum, pe meleagurile mele... Lui ce-i păsa? Era un ostaș de rînd. Grad inferior. De-abia ar fi știut să scrie și să citească.

Un fost argat. De-alde ăştia sînt bineveniţi pentru tovarăşii sovietici. Pentru el tot ce-a fost e ca şi cum nici nu s-ar fi întîmplat. Dar ce fac eu, fostul esaul? Iar pe deasupra, cavaler al ordinului „Sfîntul Gheorghe", toate cele trei clase. Şi, colac peste pupăză: fiul unui crescător de cai.

— Înţeleg, rosti cu compasiune Luka Lukici.

— Tovarăşul meu de drum începuse, deodată, să se poarte cu mine foarte ciudat şi din cale-afară de obraznic. Cu fiecare zi era tot mai neobrăzat, cu fiecare ceas tot mai cutezător. Atunci am înţeles: în ceea ce mă privea, lucrurile stăteau foarte prost. Era timpul să mi se piardă urma. Nu doream de loc să stau de vorbă între patru ochi cu un anchetator de la *Ceka*...

— Cred şi eu! Apără-ne şi ne păzeşte, doamne! şopti repede Luka Lukici, rotindu-şi hoţeşte privirile în toate părţile şi trăgînd cu urechea. Tatarnikov îşi dădu seama că Luka Lukici, deşi nu era din tagma celor fricoşi, nu prea avea încredere nici în pereţii casei sale, ciudat de liniştită.

Băură în tăcere cîte un pahar de poşircă, cu un gust şi o culoare nedefinite. Simţînd deodată o mîhnire şi o oboseală de moarte, Tatarnikov îşi lăsă capul încărunţit pe braţele întinse pe masă şi continuă cu glas surd, deznădăjduit:

— Iată, închid ochii şi-mi văd aievea staniţa. Şi malul repede al Uralului. Şi stepele dragi. Şi gorganele de sub cumpăna apelor de la Ileţk. Şi grădinile, grădinile — primăvara te înăbuşă mireasma mălinilor! Şi horele fetelor, seara. Şi cîntecele lor de alean, care îţi răscolesc sufletul. Îţi aduci aminte? întrebă el, şi deodată începu să cînte încetişor cu voce limpede, profundă, de bariton:

Se lasă-amurgul liniştit.
Şi-n poartă-n palida-i lumină,
O fată de cazac suspină
Cu-obrazu-n lacrimi...[1]

Deodată însă, amuţi. După cîteva clipe şopti cu un suspin plin de amărăciune:

— Am uitat... Cum e mai departe cîntecul ăsta despre nevasta cazacului?

— Şade şi plînge amarnic, iar lacrimile îi curg şiroaie, îi aminti nepăsător Luka Lukici.

— Da! Da! Şi lacrimile îi curg şiroaie, repetă Tatarnikov. Lacrimi amare. Din ochii luminoşi. Şi cînd te gîndeşti că am uitat chiar şi cîntecul, d-apoi pe nevasta cazacului. Nici măcar cuvintele pe care mi le-a spus cîndva la despărţire nu le mai ţin

[1] Tălmăcirea versurilor din acest volum a fost făcută de M. Calmîcu.

minte. Numai glasul ei nu piere din sufletul meu şi nu va pieri, pare-se, nicicînd. Un glas mîhnit, adînc. Da, da, glas mîhnit, sfios, tremurător, ca o şoaptă de dragoste prin somn...

Tatarnikov rostea aceste cuvinte încet, ca şi cum ar fi fost pe jumătate adormit, fără să ia seama dacă Luka Lukici îl ascultă ori ba. Din cînd în cînd şi cam în bătaie de joc, acesta îşi privea disprețuitor musafirul amețit de băutură şi doar sughița, împieptoşîndu-se, parcă s-ar fi pregătit să dea o lovitură, dar deocamdată nu se simțea în putere.

Venindu-şi în fire, după ce fusese îndelung cuprins de piroteală, Tatarnikov se rezemă brusc de speteaza scaunului şi privi în jurul lui cu o neîncredere cam ciudată. Nu-şi putu da seama imediat ce se petrece cu el, unde se găseşte şi cu cine bea poşirca aceea care îi urca sîngele la cap, iar în inimă simțea un gol şi un frig, ca într-o casă pustie.

— Ia şi miroase nişte amoniac, te dezmeticeşti numaidecît... Afară de asta, nu face să te pierzi cu firea. Nici unul, nici altul, esaule, n-avem vreme acum de aşa ceva, spuse grosolan Luka Lukici şi îi vîrî şi mai grosolan sub nas sticluța cu amoniac.

Dar, spre nespusa uimire a lui Luka Lukici, Tatarnikov, cuprins de mînie, zvîrli sticluța din mîinile lui şi spuse cu glas întru totul treaz:

— Da mai du-te la mama dracului cu otrava ta cu tot. M-am deprins cu otrăvurile de multă vreme. Nu mai au nici o putere asupra mea. Ai înțeles?

— Am înțeles, spuse Luka Lukici, luînd tacticos sticluța de jos.

— Iată-mă în țara mea! In țara mea sînt fugărit ca un cîine... Of, Luka Lukici, am obosit. Am obosit de moarte. Ş-apoi, pesemne că îmbătrînesc, spuse Tatarnikov, şi umbra unui zîmbet jalnic înflori pentru o clipă pe buzele lui veştede.

— Nu trebuie să bei peste măsură! spuse cu asprime gazda.

Tatarnikov începu însă din nou să vorbească despre sine, parcă ar fi continuat să-şi depene cu glas tare gîndurile pline de amărăciune:

— Acolo, în străinătate, nu-mi găseam locul, mi-era dor de țară. Ai dreptate: n-am altă alegere. Ori — ori. Sau mă duc de bună voie la *Ceka* şi mă predau, sau îmi trag un glonț în cap. S-ar putea ca acest lucru să fie mai nimerit. Uite-aşa, într-o clipită, cu flecuşteţul ăsta, continuă Tatarnikov, şi cu o dibăcie de scamator săltă în palmă un browning mic, ca o jucărie, cu luciri reci de oțel lustruit, pe care-l scosese repede din buzunarul de la piept al hainei sale de modă veche, la două rînduri de nasturi.

— Nătărăule! spuse scurt Luka Lukici, smulgîndu-i şi mai dibaci pistolul din mîini şi vîrîndu-şi-l apoi, ca şi cum ar fi fost al lui, în buzunarul nădragilor largi din catifea reiată.

Tatarnikov, iute din fire, sări de pe scaun.

— Ia mai lasă fiţăraiele astea. Hai, dă-mi-l înapoi.

Împingîndu-şi însă la o parte cu un aer autoritar musafirul, care nu se ţinea bine pe picioare, Luka Lukici îi spuse cu severitate:

— Nu mai face gălăgie. N-ai nevoie acum de el. Cînd va veni vremea, am să-ţi dau o puşcă mai de nădejde decît jucăria asta... Stai jos. Hai mai bine să bem încă o cană de ceai fierbinte. Avem de vorbit cît se poate de serios. Odihneşte-te. Vrei să pun gramofonul? Ce placă îţi place mai mult: asta cu dangăte de clopote sau, bunăoară, asta, cu cîntece de Varia Panina? Am şi de Vialţeva: pe o parte „Troica" iar pe cealaltă „Doi murgi". Pe care vrei s-o asculţi?

— Pe Varia Panina, spuse Tatarnikov, lăsîndu-şi pe braţe capul cu părul rar, ciufulit.

Găsind placa pe care era imprimată vocea Variei Panina, Luka Lukici o puse pe discul gramofonului şi întoarse spre musafir pîlnia uriaşă cu dungi portocalii şi albastre. O voce de femeie, nefiresc de joasă, denaturată de înregistrarea mecanică, începu să cînte printre hohote de plîns, acompaniată enervant de o orchestră de coarde:

Aşa cînd în tîrzia toamnă
Se-abate vîntu-n vechii tei
Şi smulge veştedele frunze
Învîrtejindu-le pe-alei;
Pe veci, pe veci el le desparte,
Le pierde urma prin zăvoi
Şi c-un linţoliu de moarte
Încet le-acoperă apoi...

Bobrov îi dădu lui Tatarnikov o cană de ceai, apoi umplu una şi pentru el. Ascultînd hohotele de plîns ale Variei Panina, Tatarnikov sorbea ceaiul cu înghiţituri lacome, aprig, frigîndu-se. Luka Lukici, dimpotrivă, bea pe îndelete, ruseşte, sugînd bucăţelele de zahăr şi sorbind din farfurioara pe care o ţinea ceremonios dedesubt cu cele cinci degete larg răşchirate. Astfel, fără să se grăbească, fără să se agite, dovedi să bea trei ceaiuri, după care răsturnă cana cu fundul în sus şi, aruncînd în zaharniţă bucăţica de zahăr care îi mai rămăsese, îşi şterse năduşeala cu un şervet cusut cu lînică şi spuse:

— Ei, acum să ne întoarcem la oile noastre, Alexei Ilici. Ca să nu mai lungim vorba, mărturisesc că adineaori păreai alt om,

esaule. Imi venea să intru în pământ de ruşine, ascultîndu-ţi vorbele. Nu m-am aşteptat la aşa ceva. Nu mi-a trecut prin cap una ca asta. Şi cînd te gîndeşti ce mîndreţe de ofiţer ai fost — ca sfîntul Gheorghe cu paloş, din icoană! Îţi aduci aminte de anul nouă sute nouăsprezece? Luna august? Ziua douăzeci şi două? Vineri? Voinicește ai mai mînuit sabia în acea seară de neuitat! Te-am privit încîntat atunci, din pridvorul bisericii. Bănuiesc că şi dumneata mai ţii minte vinerea aceea neagră!

— Nu ţin minte nimic... spuse Tatarnikov, încleştînd dinţii, deşi înţelesese foarte bine că gazda amintea de crunta răfuială a haidăilor din sotnia lui Tatarnikov cu membrii Comitetului revoluţionar al staniţei Presnogorkovskaia şi, îndeosebi, cu Andrei Skuratov, preşedintele comitetului.

— Straşnic l-ai spintecat, ca pe o mlajă, pe platoul de instrucţie. Ce ţi-a mai şuierat sabia! Grozav! I-ai despicat capul ca pe un harbuz copt, iar el a mai gonit la trap vreo cinci stînjeni! Aşa s-a prăbuşit de pe malul înalt în apele Uralului. Pe scurt, s-a dus şi dus a fost, să nu mai vorbim de el!

— Cine mai pomeneşte de lucrurile astea care au fost odată, merită să-i scoţi un ochi, spuse Tatarnikov cu un zîmbet care numai vesel nu era.

— Iar cine le uită merită să-i scoţi pe amîndoi.

— N-am uitat. E adevărat. Am săvîrşit păcatul ăsta...

— Păcat?! strigă Luka Lukici cu o nedumerire veselă în glas. Păi, de ce să fie păcat? Azi nu poţi trăi fără astfel de păcate. În tinereţe, cînd mă pusese răposatul taică-meu să învăţ negoţul, mă temeam şi eu la început de păcate. Mai tîrziu m-am deprins, am înţeles că tovarăşul ţi-e, după cum se spune, un cuţit tăios, o sabie scoasă din teacă! Te prăpădeşti degeaba dacă nu-ţi preţuieşti viaţa!

— Nu s-ar putea să mă scuteşti de atîtea zicale? spuse Tatarnikov, aprinzîndu-se vădit şi privindu-l cu un aer provocator pe Bobrov.

— Se poate, de ce nu, răspunse cu multă voie bună gazda. Nici mie nu-mi plac zicătorile. Chiar aşa, ce tot batem apa în piuă!

Ridicîndu-se de la masă cu un aer hotărît, Luka Lukici păşi prin odaie, dintr-un ungher în altul, dezmorţindu-şi mădularele, ca şi cum ar fi vrut să vadă dacă se ţine bine pe picioare. Apoi, oprindu-se şi rămînînd neclintit în faţa musafirului, care şedea abătut ca un osîndit, spuse pe şleau:

— Trebuie să facem seama unui ticălos. Şi fără să tărăgănăm lucrurile. Dar trebuie făcut în taină, cu glagore, aşa cum se cuvine.

Fără să ridice capul, Tatarnikov şovăi o vreme, apoi întrebă cu glas surd:

— Pe cine anume?

— Unul dintre ăi mari. Asta-i pacostea... Dacă nu-i venim noi de hac, ne vine el nouă, esaule! Nici de urma noastră n-o să se mai ştie... Vorbesc despre Azarov. Ai fi auzit: în stepele noastre, ale cazacilor, a sosit un moşier sovietic, ca să ne ia locul. Se pregătesc să desţelenească pămîntul cu tractoarele. S-a zis cu păşunile şi cu stepele de veacuri. Ne ducem pe copcă, noi care altădată am fost stăpîni pe viaţa noastră.

— Nu înţeleg ce are de-a face cu astea Azarov?

— E directorul sovhozului agricol.

— Aha! Directorul sovhozului agricol. Ei, să zicem c-o să-i faceţi seama. Mîine vine alt tovarăş. Precum se ştie, altarul nu rămîne fără slujitor.

— Asta-i altă vorbă. Noi însă vrem să ne răfuim cu Azarov pentru faptele din trecut. Cînd se afla surghiunit aici, multe zile amare i-a mai făcut lui taică-meu. Pe Karmaţki, răposatul doctor al zemstvei, îl făcea, de faţă cu toată lumea, tîlhar. Aşa că acum o s-o păţească şi văduvioara doctorului la care, după cum se aude, ai găsit adăpost. Iar cît mă priveşte pe mine, care-s plin de păcate, cu atît mai mult nu mi-o fi bine. Aşa stau lucrurile, domnule esaul. Scoate-ne din nevoie. După cum vezi, ai venit de hac, deodată, la trei rele. Socot că n-o să ne laşi de căruţă.

— Ba da, mărturisi Tatarnikov după ce rămăsese tăcut o vreme.

— Aşa va să zică? Şi de ce, mă rog?

— Nu pot. Să am iertare, rogu-te, Luka Lukici, dar nu mai sîntem în nouă sute nouăsprezece...

— Vine nouă sute treizeci, Tatarnikov! In luna aprilie au fost furtuni — asta nu-i a bună.

— Nu cred în semne d-astea. Ce mai încolo şi-ncoace! N-am să trag în Azarov. Ar fi o nerozie.

— Nu mai spune?! Atunci vom fi nevoiţi să-ţi facem seama dumitale mai întîi. Asta s-ar putea să fie lucrul cel mai cuminte, spuse Luka Lukici şi zvîrli cît colo scaunul din faţa lui. Intorcîndu-i spatele lui Tatarnikov, îşi încheie toţi nasturii la surtucul lui cu pulpane largi, care venea pe el parc-ar fi fost de împrumut.

Tatarnikov se ridicase şi, ţinîndu-se de speteaza scaunului, îi pîndea toate mişcările agere, febrile. O ciudată nepăsare pusese stăpînire pe el în acea clipă de tensiune sufletească şi fizică. Dacă Bobrov s-ar fi întors în clipa aceea cu browningul ridicat asupra lui, e puţin probabil că Tatarnikov să se fi arătat înfricoşat sau laş. Era atît de departe de toate cîte se petreceau în

jurul lui, încît părea de un calm bărbătesc, ceea ce îl zăpăci pe Luka Lukici cînd întoarse capul spre Tatarnikov şi-i întîlni privirea rece, fermă.

„Ehei, după cum se vede, te ţii bine încă", gîndi Luka Lukici şi, apropiindu-se de masă, umplu două pahărele cu ce mai rămăsese din votca aceea foc de tare.

— Cocoşii cîntă a treia oară. Hai să-i mai tragem o duşcă, spuse Luka Lukici întinzînd lui Tatarnikov unul din pahărele.

Ciocnind gravi şi dînd din cap tăcuţi, goliră amîndoi paharele. Tot fără să scoată un cuvînt, Tatarnikov se înclină, salutîndu-l rece pe Luka Lukici şi părăsi încăperea milităreşte, călcînd apăsat, ferm.

Luka Lukici rămase în picioare la fereastra care dădea în curte, pesemne de aceea nu avea oblon. Ridicînd puţin perdeaua, îl privi pe Tatarnikov, cum îşi înhăma cu dibăcie trăpaşul surrotat şi poruncea argatului său, pe care îl trezise în şopron, să-i deschidă poarta. Cînd poarta se deschise larg, Tatarnikov ieşi glonţ din curte şi, ameninţînd calul cu biciul, îl mînă de-a lungul uliţei pustii, spre stepă.

Toate acestea s-au petrecut în noaptea de sîmbătă spre duminică. Luni, la ora unu după miezul nopţii, Bobrov, care aţipise la masă, fu trezit de trei ciocănituri autoritare la uşa din dos a casei.

Acesta fiind semnalul convenţional, Luka Lukici ieşi în tindă, ţinînd în mînă un căpeţel aprins de lumînare din seu. Deschizînd musafirului uşa, fără a întreba mai înainte cine e, păru că nu se miră de loc la vederea acestuia.

Era Tatarnikov.

4

Cîteva zile mai tîrziu locuitorii cătunului Arlagul au fost uluiţi de un zaiafet grozav, care se încinsese aidoma unui foc în stepă. Era nunta cu tămbălău a lui Aristarh Buteaşkin, vînzător la cooperativă, care se cununase, fără să ştie nimeni, cu o fată bătrînă — singura fiică a fostului cirezar Epifan Ionîci Okatov. Mireasa, Luşa, era uscată ca o scîndură şi avea dinţii rari. În timpul goanei alaiului nupţial au fost prăpădiţi d i cai de preţ ai lui Okatov, iar mirele, pînă atunci un băieţandru sfios, care se temea şi de umbra lui — era mai tînăr decît mireasa, care avea douăzeci şi şase de ani — fiind beat, reteză cu un hîrleţ urechea dreaptă a unei druste.

Iar după cinci zile și cinci nopți, cît ținuse petrecerea de pomină, Epifan Okatov, care nu se trezise din beție, uimi pe locuitorii cătunului și mai și decît fiică-sa. Urcîndu-se în pitorescul foișor de foc cu vîrful țuguiat, a ridicat în picioare tot cătunul, bătînd clopotul și adunînd astfel pe medean lumea speriată. Bărbații, așa cum era obiceiul să vină la foc de cînd lumea și pămîntul, se adunaseră în fugă aducînd răngi, furci, cazmale, topoare, iar femeile veniseră cu gălețile goale atîrnate de cobilițe. Kulikovii — cei doi frați gemeni — stînd călare pe butoiul sacalei, vopsit în toate culorile, ajunseră în goană, trași de un mînz roib, pintenog.

Cînd oamenii, care se adunaseră în fugă, au înțeles că nu era vorba de nici un foc, și cînd vînzoleala mulțimii se mai potoli, Epifan Okatov, scuturînd deasupra capului său cărunt, cu părul vîlvoi, un ciomag lung ca un toiag biblic, strigă din foișor locuitorilor cătunului care se îmbulzeau :

— Mă vedeți bine ?

Din mulțime începură să strige care mai de care, glasuri vesele, înțepătoare :

— Nici că se poate mai bine !

— Adevărat. Nici că se poate !

— Intocmai ca într-o cadră vie !

— Poți să faci chiar scamatorii !

— Toți mă văd, dar nu toți mă cunosc, pesemne..., rosti cu glas surd Epifan Okatov.

Din mulțime se auziră iar strigăte voioase, poznașe :

— Hristos să te aibă în paza lui. Ce-i cu tine, Ionîci ?

— Inchină-te și trage-i un somn zdravăn !...

— Că doară nu sîntem mahmuri ca să încurcăm maslele la cărțile de joc !

— De, noi n-am fost poftiți la nuntă și n-am chefuit la toartă ca tine.

— N-am pus pe limbă rachiu de casă dres cu foi de tutun.

Cerînd cu gesturi poruncitoare ca mulțimea însuflețită să se potolească, să tacă, Epifan Okatov ridică în vîrful toiagului, cu o încetineală plină de măreție, sus, deasupra capului, un galoș înalt, din alte vremuri. Văzînd că oamenii rămăseseră uimiți, cu capetele date pe spate și cu gurile căscate, el spuse grav :

— Dragi cetățeni ai cătunului, vedeți acest galoș al meu ? L-am cumpărat la Kuendî. La iarmaroc. In nouă sute paisprezece. De ziua Adormirii maicii domnului. Toată lumea știe că pe atunci eram cirezar. Cumpăram de la kirghizi vite cornute.

— Și cît plăteai pe cap de vită ? strigă Filaret Țipirig, care era cam cherchelit.

Lumea se răsti însă la el :

— Leagă căţeaua, Fita!

— Tu, un om lipsit de drepturi, îndrăzneşti să-l întrerupi pe Epifan?

— Om vedea noi în ce ape se scaldă.

— Cumpăram la iarmaroacele din Kuendî vite cornute de la feluriţi kirghizi, urmă Epifan Okatov cu acelaşi ton grav, umflat şi totodată spăşit. Cumpăram vite cornute la Kuendî şi le vindeam la Irbit. Mărturisesc. Am păcătuit. Cîştigam bine. Am pus ban pe ban. Iar pe vreun asiat mai prăpădit nu mă sfiam să-l şi înşel la socoteală cînd aveam prilejul. Au fost — nu vreau să ascund — şi astfel de împrejurări...

— Hei, Ionîci, lămureşte-ne mai repede ce-i cu galoşul tău! strigă Filaret Ţipirig.

— Ce-o fi şi cu galoşul ăla?

— Sigur. Ce o tot învîrte!

— Linişte, linişte, cetăţeni! chemă mulţimea la ordine Epifan Okatov. Chiar acuşica am să vă arăt toată viaţa mea, ca pe galoşul ăsta. Numai el mi-a rămas. Pe celălalt l-am pierdut, ca un ticălos fugar de la roşii ce-am fost, în nouă sute nouăsprezece, undeva pe aproape de Atbasar. Pe ăsta, care mi-a rămas, l-am păstrat şi-l asemuiesc acum, faţă de toată lumea, cu întreaga mea viaţă nesocotită şi, ca să spun drept, răufăcătoare, din trecut. Şi iată, uitaţi-vă ce fac eu acum cu acest galoş al meu, dinainte de război. Îl arunc de la înălţimea foişorului de foc drept sub picioarele voastre de oameni truditori, dragi cetăţeni ai cătunului! Spunînd aceste cuvinte, el ridică toiagul şi zvîrli galoşul în mulţimea locuitorilor, care-l priveau miraţi.

— Ce se petrece aici? începu să urle cu glas răguşit de beţie Serafim Levkin, miliţianul cătunului, croindu-şi, aprig, drum prin mulţime cu mînerul naganului său ruginit.

Izbutind să iasă în faţă şi văzînd galoşul vechi ce zăcea în praf, şi la care se uitau cam cu teamă locuitorii cătunului, Serafim Levkin îl zvîrli cît colo, cu piciorul.

— Brava şi bis, cetăţene reprezentant al puterii sovietice! strigă din foişor Epifan Okatov, bătînd din palme. Foarte bine! Brava şi bis! Zvîrle-l, calcă-l în picioare, să-l ia mama dracului! Călcaţi-l şi voi, cetăţeni ai cătunului! Aşa fac şi eu faţă cu lumea, în văzul tuturor, calc şi zvîrl la o parte toată viaţa mea din trecut. Mă lepăd de toate, ca şi graful Lev Tolstoi. Mă îmbrac în zdrenţe, iau în mînă numa toiagul ăsta şi pornesc să cutreier tîrguri şi sate, aşa cum glăsuieşte sfînta scriptură...

— Ce s-a întîmplat, cetăţene Okatov?! Te somez să încetezi cu toată propaganda asta! Ce-i aici? Panaramă? Vrei să trag? strigă Serafim Levkin, dîndu-şi pe spate capul şi învîrtind războinic revolverul.

Călare pe butoiul vopsit în culori vii, gemenii Agafon și Efim se răstiră amenințători la milițian:

— Nu-l speria, vericule, cu pușcociul ăla! Ai chiorît, nu vezi că omul poate să cadă în moalele capului și fără ruginitura matale?

— Hai, boblete, bagă-ți la loc livolveru, cît mai ai coastele nevătămate pe ziua de azi!

Mulțimea începu iarăși să lărmuiască:

— Cetățeni, trebuie să-l dăm jos de-acolo!

— Hotărît — să-l dăm jos. Altfel, poate să se arunce cu capul în jos și s-a zis cu el.

— Nici vorbă că poate să se arunce — nu-i mai aduni nici oasele. E în stare să facă asemenea boroboață. Ce mai turavura!

— Fraților, să știți că a pus cam multișor tutun în rachiu. Asta-i pricina că i s-a întunecat mintea.

— Las' că știm noi ce e în mintea lui. A hotărît să lege la gard puterea sovietică. N-are să-i meargă! spuse încetișor o fetișcană cu ochi negri ca noaptea, scînteietori. Părea o țigăncușă în rochița ei de stambă, cîrpită pe alocuri, și cu încălțămintea ruptă, scîlciată, pusă pe piciorul gol.

— Deocamdată ține-ți gura, Feșka. Să vedem ce-o să iasă din parascoveniile astea, zise lîngă dînsa un flăcău desculț cu păr ca inul, albit de soare.

— Păi eu îi citesc de pe acum gîndurile, Egor.

Între timp, Serafim Levkin nu se mai putu stăpîni și trase un foc în aer. Profitînd de zăpăceala oamenilor descumpăniți, Epifan Okatov coborî fără grabă scara încolăcită a foișorului. Fără a mai spune o vorbă în fața mulțimii, care îi făcea loc în tăcere, se îndreptă încet spre casa lui.

Mulțimea de bărbați și femei, precum și o droaie de copii desculți, arși de soare, se luară după Epifan Okatov, rămînînd la o distanță respectabilă în urma lui. Înconjurat de rude și de tovarăși de beție de la nuntă, acesta păși ca un proroc din biblie cu ucenicii lui, lăsînd în praful moale, alburiu, urmele tălpilor sale plate, goale. Serafim Levkin, care nu-și vîrîse încă naganul în toc, mergea ultimul în urma acestui alai ciudat.

Ajungînd la vechea sa casă, așezată la răscruce, împodobită de-a lungul cornișei cu un ornament complicat, lucrat în lemn, Epifan Okatov se urcă în cerdacul înalt, măreț ca un tron, cu parmaclîcul dăltuit în lemn și, întorcîndu-se cu fața la oamenii îmbulziți, spuse:

— Iată, așa stau lucrurile, dragi cetățeni ai cătunului. Mi-a sunat ceasul... Mi-a venit sorocul... A mea este răzbunarea; eu voi răsplăti, zice domnul. Așa vorbește sfînta scriptură. N-a cîn-

tat cocoşul de trei ori, şi eu m-am lepădat în faţa lumii de viaţa-mi ruşinoasă de altădată. Şi vă mai spun o dată, ca la spovedanie, în ceasul pocăinţei din urmă : am pus cruce vieţii mele din trecut ! Mă lepăd de toate : vite, casă, de întreaga avuţie. Pornesc cu toiagul ăsta, în zdrenţe, desculţ, ca şi graful Lev Tolstoi, spre limanul vieţii noi. Cu aceasta am încheiat — amin !

Rostind aceste cuvinte şi făcînd în trei părţi cîte o plecăciune adîncă în faţa bărbaţilor şi femeilor, Epifan Okatov intră în casa lui şi trînti uşa drept în nasul lui Serafim Levkin, care se năpustise după el. Descumpănit, lăsîndu-se de pe un picior pe altul în faţa uşii închise, Levkin se întoarse către locuitorii cătunului, care mai stăteau lîngă cerdac. Învîrtind ameninţător revolverul, strigă :

— Ia, hai să isprăvim tamja. Im-pră-şti-a-ţi-vă ! Acuşi trag iar un foc ! Ce-i aici ? Panaramă ? Im-pră-şti--a-ţi-vă ! Ce mai aşteptaţi ?! Cînd sînt în exerciţiul funcţiunii am oricînd dreptul să trag cu revolverul.

Mulţimea se împrăştie încetul cu încetul prin cătun. Vîrîndu-şi revolverul în toc, Serafim Levkin plecă spre casă, unde trebuia să scrie raportul despre cele întîmplate şefului secţiei raionale a miliţiei. Miliţianul avea de gînd să-şi expedieze raportul la centrul raional fără zăbavă, cu un curier special, călare. Iar în cătunul tulburat de acea întîmplare ciudată, nimeni nu s-a dus la culcare în seara aceea, pînă noaptea tîrziu. Bărbaţii, strînşi lîngă foişorul de foc, în preajma sovietului sătesc, iar femeile, cinchite pe prispe, vorbeau şi iar vorbeau despre Epifan Okatov, judecînd fiecare în felul său toana lui din ziua aceea. Filaret Ţipirig susţinea, bunăoară, jurîndu-se şi închinîndu-se apăsat pe pieptul lui costeliv, că tot ce făcuse Epifan Okatov nu era decît urmarea beţiei din timpul nunţii. Ţipirig asigura pe locuitorii cătunului că după ce o să doarmă pe săturate, fostul cirezar o să se facă, de bună seamă, c-a uitat ce făgăduise în ziua aceea la beţie şi din nou o să-şi învîrtească alişverişurile în gospodăria lui înstărită.

Gemenii Agafon şi Efim Kulikov, rude de departe cu Okatov, erau de părere că tot ce spusese Epifan în ziua aceea spusese cu mintea limpede, adăugînd că acesta se tot gîndea, de cînd izbucnise revoluţia, să dea statului întreaga lui avere mişcătoare şi nemişcătoare. Fiind un om dîrz şi luminat la cap, hotărîse, în sfîrşit, să facă acest lucru...

Muierile sporovăiau cu mîna la gură că la mijloc era urzeala tînărului ginere, Aristarh Buteaşkin, care-i dăduse socrului său să bea o fiertură fermecată, ca să pună mîna binişor pe bănişorii şi averea agonisită o viaţă întreagă de isteţul şi zbătătorul cirezar.

Scărpinîndu-se nedumeriți la ceafă, bărbații se pierdeau în presupuneri, neputînd înțelege adevăratele dedesubturi ale acelei întîmplări neobișnuite: se lepădase oare de avere în glumă sau cu tot dinadinsul, el, Epifan Okatov, un gospodar atît de chivernisit totdeauna, atît de îndemînatic și de iscusit în orice fel de daraveri?

Cătunul Arlagul, unde se petrecuseră aceste întîmplări care stîrniseră nedumerirea tuturor localnicilor, era una din acele așezări rusești din fund de țară — împrăștiate uneori la sute de verste unele de altele, întemeiate în stepele Kazahstanului de strămutații sosiți din guberniile centrale ale Rusiei. Strămutarea în stepele fostului ținut Kirghiz-Kaisațki, interzisă pe vremuri, a fost autorizată la sfîrșitul secolului trecut. Zeci de mii de țărani din Oriol, Kursk, Voronej, Tambov, aduși la disperare din cauza lipsei de pămînt și a foametei, plecaseră împreună cu familiile lor de pe meleagurile natale, îndreptîndu-se într-acolo, spre capătul lumii, către stepele necunoscute, pustii, bogate în cernoziom nedesțelenit, pește, vînat și animale sălbatice.

Multe avantaje ispititoare fuseseră făgăduite noilor strămutați, care voiau să plece pe acel pămînt îndepărtat, nedesțelenit: alegerea neîngrădită a loturilor de pămînt, înlesniri fiscale, o sută de copaci din pădure, fără plată, pentru fiecare gospodărie, pentru construcții, cîte douăzeci de ruble pentru fiecare familie, sumă nerestituibilă. Cei mai mulți dintre strămutații ruși n-au căpătat însă nimic din cele făgăduite. Rătăcind de colo-colo, o vară întreagă, prin stepele sălbatice, pustii, în căutarea loturilor de pămînt repartizate, mii de oameni s-au văzut în preajma toamnei fără adăpost, fără o bucată de pîine și fără un ban în buzunar. In timpul iernii năprasnice s-au adăpostit prin bordeie și colibe mizere. Unii dintre acești oameni au găsit mai tîrziu un adăpost vremelnic în așezările pentru iernat ale aulelor cazahe din împrejurimi, alții — la vechii locuitori din stanițele de linie căzăcești. Ceilalți mureau de tifos în stepa pustie și, în zbuciumul delirului, scurmau cu degetele chircite pămîntul nedesțelenit, neprimitor, care nu voise să le dăruiască bucuria, fericirea.

Locuitorii care s-au stabilit mai tîrziu la Arlagul au avut noroc: mulțumită descurcărețului tată al lui Epifan Okatov, Ion Ionîci — starostele satului și negustător de manufactură, care a sfănțuit gras pe inginerii hotarnici — li s-a adăugat, la parcelare, un lot de pămînt la vreo sută douăzeci de verste de stanița Senijarskaia, în apropiere de o pășune pitorească numită de kazahi Arlagul. Cătunul a căpătat același nume și s-a întins larg, în voie, pe o măgură înaltă, tivită de lanțul lacurilor pitite în stufărișul des.

Acest loc — situat departe de vechile staniţe căzăceşti, pierdut în inima stepelor pustii, chemat la viaţă de strămutaţii aduşi de Ivan Okatov, care a avut mînă bună — s-a dovedit a fi destul de însufleţit, aflîndu-se la răscrucea a trei drumuri vechi, pe care treceau cirezile de vite, avînd o mare însemnătate pentru întreg ţinutul de stepă din punct de vedere al negoţului. Nu departe de Arlagul, în locul numit Kuendî, avea loc în fiecare an, în iulie, un iarmaroc vestit pe tot cuprinsul stepei. La acest iarmaroc, în care se îmbulzeau oameni din toate seminţiile, neobişnuit de gălăgios, colorat ca şi căluşeii dintr-un bîlci, veneau neguţători străini din Persia, China şi Afganistan, geambaşi şi falsificatori de bani, cumpărători de lînă cu ridicata şi hoţi de cai, giuvaergii de bijuterii false şi trişori, negustoraşi de starea a treia, care abia începeau să se înfiripe, şi milionari cunoscuţi în întreaga Rusie, aventurieri bogaţi care cutreierau lumea şi mii de gură-cască, strămutaţi şi cazahi, săraci veniţi din satele şi cătunele ruseşti, din aule, din toate aşezările răspîndite de jur împrejur pe mai multe verste.

Răposatul tată al lui Epifan Okatov, aclimatizîndu-se repede pe noile meleaguri, părăsise curînd neînsemnatul negoţ de manufactură şi, în afară de munca cîmpului, pe care o făcea cu mîinile altora, începu să cumpere şi să vîndă cu ridicata cai de rasă locală, de stepă. Cutreierînd iarna şi vara iarmaroacele din împrejurimi, bătrînul începuse să se avînte tot mai mult şi mai mult, ajungînd, în văzul consătenilor uimiţi, să învîrtească afaceri de zeci de mii de ruble. Încurcîndu-se însă în nişte îndeletniciri necurate cu prietenii lui *baramtîci* — hoţi de cai din stepă — într-o bună zi a fost ucis şi prădat chiar de ei pe un drum pustiu. Fiului său nu i-a rămas nici o leţcaie din banii agonisiţi de el. Totuşi, Epifan, după ce l-a jelit pe taică-su, nu s-a pierdut cu firea, nu s-a zăpăcit. Moştenind de la răposatul deosebita îndemînare şi iscusinţă, s-a apucat de negoţ engros cu vite cornute, învîrtind treburile atît de dibaci şi de energic, încît, în ajunul revoluţiei, nu mai avea concurenţi în regiunea de stepă, dictînd preţurile la vite în orice iarmaroc din împrejurimi.

După revoluţie, vrînd-nevrînd, Epifan Okatov şi-a restrîns afacerile, luîndu-şi serviciu în cadrul comerţului de stat, în calitate de colector al secţiei raionale de lînă şi piei.

Curînd după aceea a izbutit să obţină încrederea nelimitată a conducerii raionale şi districtuale. Speculînd pe scară largă drepturile pe care le avea în funcţie, s-a apucat de pungăşii; prin intermediul unor afacerişti dibaci, veniţi de peste Ural, desfăcea pieile colectate în alte părţi. Potlogăriile îi mergeau din plin şi prinsese curînd atîta curaj, că nici nu prea îşi mai ascundea isprăvile, cu atît mai mult cu cît depăşea planurile de colectare,

fiind fruntaş nu numai pe raion, ci şi pe întregul district, lucru pentru care fusese chiar premiat de către conducere. Despre legăturile suspecte ale colectorului harnic, dar lung de mînă, cu influenţii *bai* — feudali din stepă, precum şi *baramtîcii* — hoţii de cai, se bănuia şi la raion şi la centrul districtual, dar nu putuse fi prins multă vreme asupra faptului. Avînd o fermă încredere în noua lui stea, Epifan Okatov se lăuda adeseori la beţie: „Da, ce e drept, e drept, mă înfrupt şi eu oleacă din punga statului. Unde pot, bag mîna. Nu neg acest lucru. Dar cine m-a prins cu mîţa în sac? Nimeni! Şi nimeni n-o s-o facă. Să-mi fie cu iertare. Sînt mai isteţ ca voi, tovarăşi procurori şi Sherlock Holmesi din district! Eu sînt vulpoi bătrîn; nu mă prindeţi voi cu mîţa-n sac. Şi-apoi, dacă furi cu cap, nici statul nu e păgubit. Aşa înţeleg eu să slujesc puterea sovietică!" încheia filozofic Epifan Okatov, încurajat de chicotelile admirative ale ascultătorilor.

Totuşi ulciorul nu merge de multe ori la apă.

Prins la un moment dat de către autorităţile raionale că specula lîna statului, Epifan Okatov a fost îndepărtat din funcţia de colector. De judecată izbutise însă să scape. Astîmpărîndu-se pentru un timp, a hotărît să se apuce din nou de cultivarea pămîntului. Îl sfătuise un vechi prieten, cel mai bogat agricultor şi cultivator de tutun în stepa din împrejurimi, Luka Bobrov, de care îl lega un păcat tainic — omorîrea unui negustor de vite din Ekaterinburg, un anume Arseni Bronski, înverşunat concurent al amîndurora în iarmarocul din Kuendî.

Epifan Okatov şi Luka Bobrov, oameni destul de isteţi şi foarte precauţi, se fereau în ultimii ani să dea ochi unul cu altul în văzul lumii, întîlnindu-se numai cînd era neapărată nevoie, fie în stepa pustie, fie la tamîri — prietenii comuni — în aulele uitate de lume, mult îndepărtate de aşezările ruseşti. Înţelegîndu-se dinainte, Epifan Okatov se întîlni şi de data aceasta cu Luka Bobrov, la ferma îndepărtată a acestuia din urmă. După ce-şi cinsti prietenul cu rachiu distilat, adus de-acasă, Epifan Okatov îl întrebă între patru ochi ce crede că ar trebui să facă de-acum înainte, cu ce să se îndeletnicească.

— Cu munca cîmpului, răspunse hotărît Luka Bobrov. Înţelegi şi tu, Ionîci, s-au dus vremurile prielnice pentru daraverile tale primejdioase de odinioară. Nu ne mai dă mîna acum, nici mie şi nici ţie, să facem negoţ — te scot speculant cît ai clipi. Cît priveşte munca cîmpului — asta-i altă socoteală. Pămîntul nostru e o mină de aur. Vezi cîtă sărăcie e în jur: găseşti mînă de lucru aproape pe degeaba — berechet. Nu-i nevoie să iroseşti bani pe cine ştie ce maşini agricole grozave. Într-un cuvînt, des-

ţeleneşte pămîntul, seamănă cît mai mult grîu şi te umpli cu aur. Iar dacă plăteşti dările înainte de soroc ai din partea stăpînirii toată cinstirea! Vezi doar că eu trăiesc în timpul puterii sovietice tot atît de bine ca şi odinioară. Cum trece anul, cum capăt cîte o hîrtie oficială de mulţumire de la raion sau de la regiune, pe coală cu pecete! Tu cu ce eşti mai prejos decît mine? Nu trebuie să te învăţ eu cum să te descurci, mai ales că acum-e de făcut treabă, nu glumă.

Şi, punînd la inimă cuvintele înţelepte ale prietenului său, Epifan începu, cu energia şi hotărîrea ce-l caracterizau, noua îndeletnicire. Cumpărînd chiar în vara aceea cai de povară, boi şi inventarul agricol necesar, el angajă muncitori şi ară peste o sută deseatine de pămînt nedesţelenit de veacuri. În anul următor strînse o recoltă îmbelşugată, umplîndu-şi hambarele cu grîne. Fără să aştepte procesul-verbal de impunere, plăti cu prisosinţă, înainte de termen, aşa cum îl învăţase Luka Bobrov, impozitul agricol datorat, pentru care fapt numele lui a fost menţionat la rubrica corespondenţelor din ziarul *Smîcika*[1], care apărea în centrul regional, ca al unui cetăţean conştient şi gospodar fruntaş. De atunci aşa au mers lucrurile an după an. Obţinînd mereu recolte bogate de pe pămîntul desţelenit, Epifan Okatov era considerat de autorităţile raionale un agricultor instruit, mostrele demne de invidiat ale grîului recoltat de el ocupînd un loc de cinste la expoziţiile agricole din toamnă, organizate la raion şi regiune. Ca şi Luka Bobrov şi toţi ceilalţi afacerişti în domeniul agricol, care aveau prin locurile acelea în ajunul deceniului al patrulea faima unor „agricultori care aplicau metode înaintate", Okatov era nelipsit la toate congresele, întrunirile şi consfătuirile agricultorilor. Epifan obţinea în fiecare an ba diplome, ba certificate, ba menţiuni pentru exponatele soiurilor de grîu care dădeau recolte bogate sau erau deosebit de rezistente la ger. Cînd se întorcea acasă cu asemenea diplome şi alte patalamale, făcea la Arlagul chefuri de pomină.

Mai bine de jumătate din locuitorii cătunului erau înglodaţi în datorii la Epifan Okatov, şi datornicii căutau să lucreze în contul datoriei, fie în curtea lui întinsă, plină de vite şi bucate, fie pe pămînturile lui şi mai întinse, şi mai bogate în grîne. Okatov nu refuza pe nimeni cînd era vorba să împrumute cereale sau bani, nu zorea pe nimeni să-i plătească datoria şi prin aceasta îşi cîştigase respectul locuitorilor cătunului, care, de altfel, îşi răscumpărau datoriile cu vîrf şi îndesat, muncind la el în timpul însămînţărilor sau în toiul muncilor agricole, neputîndu-şi vedea astfel de treburile lor.

---

[1] Alianţa.

În ultima vreme, așa se statorniciseră lucrurile din an în an. Și fără veste — poftim — ce întorsătură neașteptată : Epifan Okatov dădea cu piciorul față de toată lumea, la întreaga lui gospodărie pilduitoare — cu adevărat îndestulată — peste care plouase cu premii și cu hîrtii de mulțumire ! În locul vieții de huzur — voia să plece în lume cu traista în băț. În locul celor doi falnici telegari, înhămați la droșca cu arcuri și cu cauciucuri umflate la roți — toiagul pribegiei. În locul bătrînețelor tihnite în căminul unde văzuse lumina zilei — soarta de nepizmuit a unui hoinar fără adăpost.

Feșka Surova, care nu credea nimic din vorbele lui Epifan Okatov, spunea cu înfocare lui Egor Kliușkin, ciobanul cătunului, un flăcău sfios cu părul bălai.

— Las' că știu eu ! N-a făcut el, vrăjmașu, broscăria asta așa, hodoronc-tronc, fiindcă l-au apucat năbădăile !

— Multe mai știi tu de la o vreme... spuse ciobanul cu un zîmbet parcă vinovat pe buze. De mult era îndrăgostit în taină de Feșka, dar nu îndrăznea să-i mărturisească acest lucru.

— Nu atît știu, cît simt...

— Ei, și ce ai simțit, rogu-te ?

— O năpastă gata să se abată peste capul lui Okatov. De aia și face pe zărghitu' — vrea să scape cu fața curată.

— N-are decît să facă. Să fie sănătos. Ce-ți pasă ție de el !

— Ești un prostănac. Și cînd te gîndești c-ai mai fost și comsomolist !

— Nu-s mai prostănac ca tine. N-o să mai pasc vacile. Intru la sovhoz ! Acolo e trai, nu glumă ! Îmi cumpăr armonică. Mă însor.

— Și cu cine, mă rog ?

— Oi vedea eu !

— Eu una, nu te-aș lua pentru nimic în lume !

— Și de ce, rogu-te ?

— Ești un fricos.

— Alta acum ! Da' de cine mi-a fost mie frică vrodată ?

— De culacii noștri, iată de cine. Dacă nu băgau spaima în tine, n-ai fi plecat din comsomol atît de rușinos.

— Ia mai lasă-mă în pace ! Îmi cereați în fiecare lună, ba pentru aia, ba pentru aia. De un' să am atîția bani ? Ce-s burjui ?

— Da' ce, eu sînt burjui de plătesc ?

— Tu ai simbrie la Pikulin. Eu nu-s cu plata cu bani.

— Îneca-s-ar cu simbria lui cu tot, stăpînă-miu... Iar tu, Egor, nu mai scorni că pricina ar fi banii... Iată, acum, ai de gînd să intri la sovhoz pentru cîștig mare.

— Ai vrea să mergi și tu cu mine dacă acolo s-ar plăti munca mai bine ? întrebă ciobanul cu un zîmbet șiret.

— N-aş vrea.

— Va să zică, n-o duci rău la Pikulin...

— Isprăveşte! Mai tacă-ţi gura. Cine altul ştie mai bine ca tine cîtu-i de dulce viaţa de argat, printre străini. Trai de cîine: dormi şi tresari în somn!... Parcă eu n-aş vrea să fug din fundătura asta la capătul lumii, cu ochii legaţi? Dar răutatea din mine nu mă lasă.

— Tare rea te-ai mai făcut, Feşka — asta-i adevărat. Da' nu înţeleg, pe cine eşti supărată?

— Pe toată lumea! rosti cu înverşunare Feşka. Pe culacii noştri. Pe cozile lor de topor. Pe tine, diavole!...

— Multe bazaconii le mai trec fetelor prin cap! Ce amestec am eu în toate astea?

— Îţi place să te joci de-a v-aţi-ascunselea...

— Alta acum! Asta n-am mai auzit-o! Da' ce, crezi că eu-s ţînc? spuse ciobanul, de data aceasta supărat de-a binelea.

— Mai rău! Cînd vezi că e rost de bătaie — o şi iei la sănătoasa.

— Deocamdată nu s-a ajuns, după cîte ştiu, la nici un fel de bătaie.

— Deocamdată — la nici un fel! Dar se apropie funia de par... Nu vezi că Okatov se zbate ca o fiară hăituită, caută scăpare? Ie te uită cît de dibaci a potrivit lucrurile ca să îmbrobodească lumea. Nu dă el aşa orbeşte binelui cu piciorul. L-a încolţit, care va să zică, ceva... Deci şi pentru noi a venit vremea să ne suflecăm mînecile. Să pornim umăr la umăr, împotriva lor, ca la lupta cu pumnii... Iar voi, în loc să vă apăraţi toţi ca unul, o sfecliţi, vă daţi în lături! De-aia crăp de ciudă, că singură nu prea sînt în stare să mă războiesc cu ei, nu prea pot să fac mare scofală... Da' nu-i nimic. Ehei, cînd o fi să ne războim pe faţă, s-or găsi şi de partea noastră flăcăi care nu se sperie cu una cu două. Că doară nu toţi se tem de ticăloşii ăştia, îi spuse cu aprindere Feşka lui Egor şi, fără a-i întinde mîna mică şi fierbinte, trînti mînioasă în urma ei portiţa curţii lui Pikulin — cetatea în care argăţea de trei ani ca o ocnaşă.

5

Patru zile şi patru nopţi nu s-a mişcat Epifan Okatov din casa lui bine zăvorîtă. În cătun nimeni nu ştia dacă bătrînul se afla acasă în zilele acelea, sau, aşa cum ameninţase, plecase pe furiş în pribegie, cu traista-n băţ, desculţ şi singur pe lume. Nu se arătau nici Innokenti, fiul lui Epifan, nici

tinerii căsătoriți, Aristarh și Lușa, nici un suflet de om dintre rudele cele mai apropiate ale lui Okatov. Printre locuitorii cătunului umblau felurite zvonuri. Unii spuneau că rudele bătrînului, care se smintise, îl închiseseră cu de-a sila în casă, stăruind pe lîngă el să nu aducă la îndeplinire născocirea nesăbuită, care intrase în capul lui ametit de băutură. Alții ziceau că singurul moștenitor al averii lui Okatov, Innokenti, spusese că taică-său și-a pierdut mințile și-l dusese noaptea la Omsk ca să-l bage la balamuc. Mai erau dintre acei care vorbeau cu jumătate de glas că bătrînul, strîns cu ușa de fiul său neînsurat, și de fiică-sa, măritată, fusese nevoit să facă un testament prin care le dădea lor întreaga avere mișcătoare și nemișcătoare. După ce iscălise acest testament, Epifan cică s-ar fi spînzurat în aceeași noapte drept în mijlocul odăii, cu o chingă de ham.

Și deodată — asta s-a întîmplat a cincea zi după vorbele de căință rostite de Okatov — spre uimirea locuitorilor din cătun, care îl priveau cu gura căscată, acesta s-a ivit la sovietul sătesc. Desculț, nepieptănat, îmbrăcat cu un vechi *beșmet* [1] zmeuriu, croit așa cum se obișnuia în stepă, cu un toiag lung în mînă, a crăpat ușa sfios și tot atît de sfios a întrebat:

— Îmi dați voie?

Neașteptîndu-se să-l vadă, bărbații și femeile care se găseau la ceasul acela atît de matinal în sovietul sătesc își holbau ochii la el, încremeniți!

Iar Kornei Selezniov, președintele sovietului, un omuleț vioi, suferind de orbul găinilor, cu ochii tulburi jucîndu-i în cap, la vederea lui Okatov s-a lăsat pe scaun, ca și cum i s-ar fi tăiat picioarele.

— Am întrebat dacă îmi dați voie? a repetat cu mai multă îndrăzneală și oarecum stăruitor neașteptatul vizitator. Și fără a aștepta răspunsul președintelui, care stătea înlemnit locului, Epifan păși înainte, spre masa acestuia și, întorcîndu-se spre oamenii din cătun care îl priveau uimiți, spuse: Ei, acu, după cum vedeți, dragii mei, am venit ca la spovedanie — treaz, nebăut.

— Asta o vedem cu toții. Nici că se poate mai treaz! adeveri în grabă Silanti Pikulin, un sătean schilav, numai pielea și oasele, cu un cioc roșcovan.

Sărind ca ars de pe scaun, Kornei Selezniov se răsti la Silanti, lovind poruncitor cu palma în masă:

— Liniște! Nu-l întrerupe pe om cînd vorbește.

— Și întrucît sînt treaz, nebăut, rog să-mi fie ascultate cu luare-aminte vorbele din urmă, îi dădu înainte Epifan Okatov. Asta e una. A doua — rog să se treacă ceea ce am să spun în-

[1] Un fel de caftan vătuit.

tr-un proces-verbal. Aici nu-i foişorul de foc — nu se cuvine să arunci cuvintele în vînt.

— Bun! Kirea, pune mîna pe o foaie de hîrtie şi scrie totul, porunci Serafim Levkin, întorcîndu-se spre Kirka Surjikov, secretarul sovietului sătesc, un băieţandru îmbujorat ca o fată.

Luînd creionul şi hîrtia, Kirka se pregăti să scrie. Dregîndu-şi glasul, Epifan Okatov rosti, privind către secretar:

— Aşadară, hai să scriem, cetăţeni. Totul după rînduiala cuvenită. Aşa cum se cade s-o faci cu mintea limpede. Cînd am vorbit din foişorul de foc, faţă cu toată lumea, nu eram nici atunci prea băut. Şi cuvintele de căinţă pe care le-am spus atunci nu le tăgăduiesc nici aici, în biroul puterii sovietice. Am hotărît de mult să dăruiesc pentru şcoală casa mea de la răscruce — lucrul ăsta îl cunoaşte toată lumea. Scrie, Kiriuşka, asta o adeveresc din nou. Gata? Acu — mai departe. Grînele pe care le-am strîns pentru zile grele, le dau statului: o sută puduri grîu „Kubanka" şi şaptezeci puduri ovăz „Şatilov". Scrie, Kirea! O sută şi şaptezeci. Gata? Bine! Scrie mai departe. Inventarul meu, care va să zică: pluguri pentru cîte doi cai, grapa marca „Zigzag", o cositoare de fîn marca „Mao-Kormick", batoza care treieră curat şi scuturătorul de paie — toate acestea le las obştei mele dragi.

— Dar cu caii ce-ai făcut? întrebă, îngustîndu-şi cam şiret ochii, Pronea Skorikov, un ţăran cu un cămeşoi din pînză de cînepă, lung pînă la genunchi.

— Cît priveşte caii, s-a spălat pe mîini. S-a descotorosit de ei, i-a dat credincioşilor lui *tamîri* din stepă, răsună dintr-un colţ al sovietului sătesc, ticsit de lume, glasul muşcător al Feşkăi Surova, argata lui Pikulin.

— Linişte! Cine n-are cuvîntul să-şi ţină gura! se răsti cu asprime la îndrăzneaţa fată Kornei Selezniov, care învăţase bine să conducă adunările.

— Am să răspund şi pentru căluţi, urmă Epifan Okatov, nespus de liniştit. Mărturisesc. Am păcătuit. Am vîndut, firește, în stepă cîteva iepe, cîţiva cai de ham şi mînji. Dar fapta asta am săvîrşit-o încă în săptămîna albă şi în timpul postului mare. Acu n-aş fi adus atîta pagubă statului şi nici obştei noastre. Nici vorbă că m-am făcut de ruşine. Scrie, secretarule. Şargul îl dau în dar cetăţeanului Pronea Skorikov, care n-are cai.

— Cum adică în dar? Chiar aşa — fără plată?! strigă uluit Pronea Skorikov, smulgîndu-şi în grabă de pe cap şepcuţa-i ponosită.

— Da' ce crezi, că pe bani, nătăfleaţă? Pleacă-ţi genunchii, nerodule! îi şopti Silanti Pikulin.

— Afară de asta, mai scrie-i, Kirea, tot lui, o viţică, s-o aibă de prăsilă. De altminteri e ca şi vacă, fiindcă a fost gonită

în primăvară, urmă Epifan către secretar, care scria repede, cu aer semeț, procesul-verbal. Manka — vaca ciută — o dau pentru prăsilă Solomeii Dvornikova, cea mai săracă văduvă de la noi.

— Ferească sfîntul! O s-o duc eu și fără vaca ta ciută, se dădu speriată înapoi Solomeia Dvornikova, ferindu-se de darnicul împărțitor de pomeni.

— Bine faci, mătușă Solomeia! se auzi iarăși glasul Feșkăi.

— Nu mai face nazuri, Solomeia. Tocmai tu, cu droaia ta de copii, unul mai mic decît altu, să dai cu piciorul la așa un sprijin? îi șopti cu dojană în glas Silanti Pikulin.

Ca și cum n-ar fi auzit aceste vorbe, Epifan Okatov continua să dicteze secretarului, care, asudat din pricina zăpușelii, se roșise ca un rac fiert.

— Două iepe fătătoare le dau azilului raional de copii.

— Căminului raional de copii, îl corectă secretarul.

— Fie! Căminului raional de copii. Pentru mine-i *bara-beri*, totuna, cum se spune în limba kirghiză. Orătăniile să fie împărțite de sovietul sătesc sărăcimii din cătun. Mă desființez singur ca clasă. Ajunge! Am umblat cu vicleșuguri. Am asuprit, am înșelat la măsură și la cîntar. Am scos castanele din foc cu mîinile truditorilor. E timpul să-mi mărturisesc vina în fața norodului. A sosit vremea, dacă nu ți-ai pierdut de tot sufletul, să te pocăiești. Și iată că am venit. M-am pocăit. M-am lepădat de trei ori de mine, de toată averea mea cîștigată prin înșelăciune.

— Uite, ticălosul, de unde a pornit și unde a ajuns! spuse cu glas scăzut Feșka, înghiontindu-l pe ciobanul Kliușkin.

— Dați-mi voie! Dați-mi voie! începu să strige aprins, cu glas subțire, femeiesc, Silanti Pikulin. Dați-mi voie să-i pun o întrebare lui Epifan Ionîci. Casa o dă pentru școală. Asta e frumos. Averea mișcătoare o dăruiește sărăcimii. Asta e și mai frumos. Mulțumim! Să zicem că el, Ionîci, o să trăiască la bătrînețe din pomeni. Asta e treaba lui. Dar, să-mi fie cu iertăciune, el mai are doar odrasle. Fiica! Lușa. Apoi un singur fiu — Innokenti, un băiat destul de mare.

— Pe Lușa am căpătuit-o!

— Hotărît! S-a măritat.

— Chiar așa. A primit zestre.

— Iar cît îl privește pe Innokenti — asta-i altă socoteală! începură să lărmuiască țăranii care îl înconjurau pe Epifan.

Și deodată toți rămaseră din nou cu gurile căscate. Printre rîndurile de bărbați și femei, îmbulziți în tinda și în odăița sovietului unde alergaseră din tot cătunul, ca și cum s-ar fi dat alarma, își croi cu greu drum și se opri alături de tatăl său un flăcău oacheș, înalt, cu ochi negri, strălucitori ca agata, privind disprețuitor printre gene. Cu șapca verde, pusă voinicește pe o sprînceană, peste moțul de păr înfoiat, negru ca smoala, cu ru-

bașca kaki nou-nouță, bine potrivită pe trupul lui vînjos, ca turnat în bronz, chipeș, semăna cu eroul din Armata Roșie, pictat cu măiestrie pe placardă. Chiar Feșka, asemeni tuturor celorlalte fete din cătun, admirîndu-l pe furiș, se gîndi cu ciudă: „Totuși, tare-i chipeș, cîinele!"

Acesta era Innokenti Okatov. Stînd umăr la umăr cu tatăl său, și acesta voinic, arătos încă pentru vîrsta lui, Innokenti spuse cu glas gros, înfundat:

— Nu-mi trebuie nimic de la taică-meu. Și eu sînt în ziua de astăzi un om cu rostul lui, fiindcă plec la toamnă în Armata noastră Roșie muncitorească-țărănească.

— Ia las-o mai moale. Nu întrece măsura! Cei lipsiți de drepturi n-au loc în Armata Roșie! strigă Feșka, ridicîndu-se în vîrful degetelor.

— Să am iertare. Nu întrec de loc măsura. Deocamdată nu sînt lipsit de nici un fel de drepturi. Pe taică-meu l-ar fi putut lipsi de unele lucruri, dacă nu s-ar fi lepădat el de bună voie de toate. Tata s-a lepădat de avuția dobîndită. Eu mă lepăd de tata. Rup orice legătură de rudenie cu el, fiindcă a fost dușman de clasă. Uite, ați văzut, așa se mătură cu o lovitură toate arșicele de pe arman! Poftim! Arăt lucrul ăsta nu numai aici. Rog să fie trecut în procesul-verbal, dar am să merg și mai departe. Am să cer să se scrie și în ziarul *Smîcika*, și încă cu litere groase, hotărîrea de a mă lepăda de taică-meu. Poftim! Nu mai am ce pierde pe ziua de astăzi! spuse Innokenti Okatov, aruncînd o privire piezișă, disprețuitoare spre tatăl său, care ședea foarte liniștit.

— Ce nemernici! Ce ticăloși! șoptea înecîndu-se de mînie Feșka.

— Ține-ți gura! Nu te mai foi atît... încerca Egor Kliușkin s-o potolească.

Antip Karmanov, epitropul bisericii, un uriaș greoi și puhav ca o muiere, care se afla în spatele lui Epifan Okatov, spuse:

— Cetățeni ai cătunului, ar trebui să trecem în procesul-verbal că obștea noastră i-a mulțumit lui Ionîci.

— Pentru ce? întrebă cu fereală careva din tindă.

— Pentru casa pe care ne-a dat-o de bunăvoie ca să mutăm școala în ea. Apoi pentru caii și vacile dăruite orfanilor și cetățenilor celor mai săraci din cătunul nostru.

— Așa-i! Trebuie să scriem despre asta la ziarul *Smîcika*. Am să scriu chiar eu, spuse Serafim Levkin, cu voie bună de data aceasta.

Văzînd că milițianul e de partea lui, Antip Karmanov, cuprins pe neașteptate de o mare veselie, strigă:

— Ia hai să-l ridicăm nițel în sus pe Ionîci, cetățeni!

— Bine zici, să-l ridicăm! Să-şi desfacă baierele pungii pentru obşte!

— Să facă cinste cu un butoiaş de rachiu...

— Aici nu scapă cu un butoiaş. Să ne scoată pe medean un butoi de-al pompierilor!

— Hotărît! un butoi cu rachiu.

Însufleţiţi de neaşteptatul prilej de a chefui cu toţii în voie, pe socoteala celui dintîi bogătan din cătun care se apucase să facă prostii la bătrîneţe, pesemne fiindcă i se urîse cu binele, ţăranii se năpustiră la Epifan Okatov, îl ridicară într-o clipită în braţe şi-l scoaseră în uliţă rîzînd şi chiuind. Şi acolo, lîngă cerdacul sovietului sătesc, în văzul mulţimii lărmuitoare de femei şi fete care chicoteau vesele, începură să arunce în sus trupul mare, puhav al bătrînului în beşmet zmeuriu. Oamenii îl zvîrleau pe Epifan deasupra capetelor cu înverşunare, cu un fel de bucurie răutăcioasă, care mergea pînă la mînie, îngînînd pe toate glasurile, mai curînd vorbind, un fel de cîntec, mai bine zis un cuplet, aşa cum se obişnuia la astfel de prilejuri:

Ei, cupşoară de argint
Cu-ncrustări de mărgărint!
Cine să te bea?
Cin' de fund să-ţi dea?
Noi cu obştea toată
Te-om goli îndată!
Intru sănătatea sa!

Deşi Feşka se străduia să-l oprească pe Egor Kliuşkin, ciobanul se repezise să-l arunce şi el pe Okatov.

Prinsă în gloata femeilor şi fetelor din cătun, Feşka se ridica în vîrful degetelor şi privea cu ură forfota slugarnică a ţăranilor cuprinşi de bucurie la gîndul chefului care îi aştepta. Ochii Feşkăi priveau printre gene, scăpărînd de mînie. Dar mai mult ca orice o înciuda faptul că în îmbulzeala gălăgioasă a rudelor lui Okatov — oameni groşi la pungă şi lingăi — se amestecaseră şi săteni săraci, nici argaţi, dar nici gospodari cuprinşi, la ale căror plecăciuni adînci, altădată, Okatov abia catadicsea să încline uşor, cu dispreţ, capul ridicat cu semeţie. Printre ei forfoteau şi zbierau cu înflăcărare prefăcută, împreună cu toţi lingeblidele lui Okatov, Pronea Skorikov, care n-avea cai, Filaret Ţipirig, Lavra Tîrin, fierarul cătunului şi totodată conducătorul corului bisericesc, Ablai, un ciobănaş cazah, care se aciuase în cătun, precum şi ciobanul Egor Kliuşkin.

Ţăranii aşezaţi, care nu-şi plecau capul dinaintea nimănui, şedeau la o parte de tărăboiul în care domnea o veselie prefăcută. Alcătuind un pîlc aparte de femeile şi fetele care se hlizeau

la petrecerea pusă la cale de Antip Karmanov, aceşti ţărani, fără să zîmbească, aruncau din cînd în cînd priviri piezişe spre Okatov, care se dădea peste cap în aer, şi se încruntau tăcuţi. Printre ei se vedea uriaşul, spătosul Elizar Dîbin, un bărbat vîrstnic, cu barba lungă, zburlită războinic. Alături de el se afla un ţăran de statură potrivită, voinic, plăcut la înfăţişare, domol, un milocaş — Miron Vikulîci Karaganov. Pe lîngă Elizar Dîbin se tot învîrtea fiul lui, tot aşa de voinic, leit taică-său, un flăcău cu păr bălai. El îşi tot sufleca mînecile lungi ale rubăştii de satin roşu-închis, care-i veneau aproape pînă la degete. Văzînd că fiul său, iute din fire, mînios, nu-şi găsea locul, Elizar îl întrebă cu glas scăzut şi cu un zîmbet batjocoritor, pe care nu prea izbutea să-l ascundă:

— Nu cumva te mănîncă palmele, Mitri?

— Drept să-ţi spun, simt că mă înăbuş, taică. Dacă ar fi după voia mea, acuşi i-aş culca la pămînt, ca pe nişte buşteni, pe lingăii ăştia ai lui Okatov, mărturisi Mitri, fără să-şi ia ochii ageri, vioi, de la gloata sătenilor care îl ridicau în sus pe Epifan.

La cel din urmă ospăţ dat de Okatov în casa încăpătoare a gemenilor Kulikov, au luat parte jumătate dintre ţăranii înstăriţi ai cătunului, dintre acei care puneau pe telegarii lor de preţ hamuri grele, cu trei rînduri de paftale argintate, dintre acei care purtau duminica rubăşti toşnitoare de satin şi se înrudeau cu căzăcimea înstărită. Cătunul vuia de cîntece şi strigăte de oameni beţi. Într-o droşcă la care era înhămat un buiestraş şarg, Silanti Pikulin plimba prin cătun pe preşedintele sovietului şi pe Innokenti Okatov, năuciţi de beţie. Tolănit în droşcă, Innokenti cînta la o armonică scumpă, iar Kornei Selezniov răcnea anapoda strigături tîmpe.

Antip Karmanov, epitropul bisericii, cutreiera toată noaptea prin cătun, lăudînd în gura mare fapta lui Epifan Okatov, care-şi dăruise întreaga avere. Pe bărbaţii şi femeile care nu spuneau ceva împotrivă îi copleşea cu sărutări, iar pe acei care încercau să zică ceva ameninţa că-i va strînge cu uşa. Văduvei Solomeia Dvornikova i-a spart geamul de la bordei, iar pe burlacul Klimuşca l-a lovit în cap cu un retevei de plop, fiindcă spuseseră că isprava lui Epifan Okatov avea un dedesubt.

6

Feşka se simţea singură în cătun. Roman Kargopolov, organizatorul şi secretarul organizaţiei comsomoliste din cătun, plecase cu încă doi comsomolişti la Turksib şi

nu scria de loc, așa cum făgăduise. Din organizație făceau parte, e drept, încă doi băieți, dar unul dintre ei nu părăsea toată vara ferma îndepărtată unde argățea, iar celălalt — ciobanul Egor Kliușkin — se speriase de amenințările chiaburilor și se rugase să nu mai fie socotit comsomolist. După lungi și chinuitoare frămîntări, Feșka îi șterse numele din activul organizației comsomoliste.

Feșka păstra cu mare grijă mapa uzată de carton în care se găseau dosarele organizației, pe fundul unui coș cam șubred, închis cu un lacăt greu, ruginit. Era singurul lucru care mai rămăsese de la organizația comsomoliștilor, pînă de curînd încă veselă și zgomotoasă. Rareori, în serile libere, de obicei cînd era vreme rea și Silanti Pikulin o lăsa să plece de la cîmp, Feșka se închidea în hambar și se apuca să răsfoiască, cu o tăinuită mîndrie, această mică avuție comsomolistă. Privea îndelung, cu atenție, fotografia gălbuie, neizbutită, a lui Roman și carnetul ei ponosit de comsomolistă. Temîndu-se să nu uite cumva să citească, stătea aplecată multă vreme deasupra vechilor procese-verbale, scrise la ședințele organizației, repetînd într-una, în șoaptă, rîndurile de mult învățate, scrise neîndemînatic de Kargopolov.

Feșka n-avea nici un ungheraș al ei, nici rude și nici prieteni. Se adăpostea de obicei în izba văduvei Solomeia Dvornikova și lucra cu ziua. În acea vară călduroasă, bîntuită de vînturi, din anul o mie nouă sute douăzeci și nouă, se dusese înainte de treieriș la vechiul ei stăpîn — Silanti Pikulin — și se tocmise la el ca argată.

Silanti era scump la vorbă cu Feșka, aspru și cusurgiu ca un stăpîn, dar cît privește mîncarea, argata nu ducea lipsă de nimic. Sărbătorile, după liturghie, stăpînul îi spunea tot mai des în ultimul timp, tot mai sever, mai răspicat:

— Uite ce-am să-ți spun, fetico! Poți să stai, să mănînci, să bei la mine, numai să nu casti gura în timpul lucrului. Și ține minte: pune-ți lacăt la gură. Nu pot să sufăr pe cei cu limbă lungă. Nu te băga unde nu-ți fierbe oala. Nici răsuflarea să nu ți se audă...

Și Feșka căuta să se stăpînească, deși era iute din fire, mînioasă. Mult o mai costa acest lucru. Ținînd însă minte înțelegerea dintre ea și stăpîn, se străduia să tacă. Totuși, în clipele ei libere nu putea să rămînă singură, o trăgea ceva irezistibil să iasă în lume, să vadă oameni. Și dacă izbutea uneori să plece pe ascuns de la conacul stăpînului — acest lucru se întîmpla numai arareori, în zile de sărbătoare — se furișa tiptil la adunările însuflețite, gălăgioase, ca în zile de sărbătoare. Pitulîndu-se în vreun colț, stătea multă vreme fără să scoată o vorbă, împreună cu țăranii săraci care tăceau și ei plini de mînie. Și

acestora le plăcea să vină la soviet, ca și ei, dumnezeu știe de ce, și să stea acolo de dimineață pînă noaptea tîrziu. După ce se amețeau cu mahorca, semănată și tocată de ei, săturîndu-se de atîta tăcere, țăranii plecau de la soviet, înciudați, cine știe de ce, unul pe altul, făcînd unul pe socoteala altuia glume îndrăznețe, grosolane.

A doua zi, după zaiafetul făcut cu banii lui Epifan Okatov, Silanti Pikulin a trezit-o pe Feșka cu noaptea în cap și a început să zbiere amenințător la ea:

— Așa ții tu minte înțelegerea noastră? Cine te-a îndemnat ieri să deschizi gura? Ce ai de împărțit cu Innokenti Okatov?

Cu aer vinovat, Feșka frămînta între degetele-i aspre capetele basmalei sale zdrențuite și tăcea. Ce putea să răspundă stăpînului pus pe arțag, mahmur după cheful din ajun? Că doar spusese în ajun, la soviet, tot ce gîndise despre Innokenti Okatov, fără să-și dea bine seama cum îi scăpaseră de pe buze cuvintele acelea, pline de obidă și mînie, zămislite în inima ei de ura aprigă împotriva lui Okatov.

Buimac, posomorît, Silanti Pikulin stătu multă vreme amenințător în fața argatei, așteptînd răspunsul la întrebările lui aspre. Dar Feșka tăcea. Și Silanti înțelese că nu va izbuti să scoată de la ea nici un cuvînt. Iată de ce îi aruncă hotărît la picioare coșul cu lucrurile ei și, turbînd de mînia ce pusese din nou stăpînire pe el, îi spuse cu glas scăzut, răgușit:

— Du-te la mama dracului, unde-i vedea cu ochii!

Feșka își trase în grabă pe picioarele goale cizmele scorojite, scorțoase din cauza noroiului, își puse pe cap basmaua zdrențuită, luă coșul și fugi din curtea lui Pikulin la Solomeia Dvornikova. Văduva o întîmpină cu un zîmbet neîncrezător, plin de dispreț:

— De ce nu ți-i afla și tu nicăieri loc, fato?

— Asta mi-e ursita, mătușico Solomeia, răspunse cu glas surd Feșka și, rezemîndu-și capul în mîini, izbucni în plîns.

— Ce face omu cu mîna lui, nici dracu nu desface. Toată pasărea pre limba ei piere... rosti Solomeia oftînd. Bătea șaua la cele spuse de fată în ajun, la soviet.

Feșka nu răspunse nimic, își șterse lacrimile cu capătul basmalei și, chircindu-se toată de obidă și mînie, se uită la Solomeia cu ochii larg deschiși, cu privirea luminoasă, senină, ca de copil.

Solomeia zdrăngănea însă mînioasă burlanul samovarului. Întorcîndu-i spatele Feșkăi, spuse sec:

— O să fii nevoită, draga mea, să-ți cauți altă locuință. Nu-mi pare rău să te adăpostești în vreun ungher, cît privește însă hrana — să-mi fie cu iertare, dar... Știi și tu ce vremuri sînt...

Se aşternu o tăcere apăsătoare. Solomeia trebălui îndelung în colţul din faţa sobei, ferindu-se să întîlnească privirea Feşkăi. Iar aceasta rămase multă vreme tăcută, abătută, deasupra coşului, prefăcîndu-se că nu poate deschide lacătul. În cele din urmă, oftînd din băierile inimii, se îndreptă de şale şi, întîlnind privirea Solomeii, spuse:

— Ei, ce să fac, oi pleca undeva. N-am să fiu o povară. Înţeleg totul, mătuşico, iertaţi-mă! Nu mă pomeniţi de rău!

— Dumnezeu să te ierte... răspunse sec Solomeia şi-i întoarse spatele.

Peste cîteva clipe, Feşka se găsea din nou în uliţă.

Era o dimineaţă mohorîtă, cu vînt, ploioasă. Era frig şi urît pe uliţa noroioasă a cătunului. Feşka păşea prin mocirlă fără să ştie nici ea încotro şi pentru ce merge. Deodată auzi că o strigă cineva, cu glas blajin, mieros:

— O clipă! Stai puţin, cetăţeano Surova.

Întorcînd capul, Feşka văzu făptura înaltă a lui Innokenti şi înlemni. Innokenti se apropia de dînsa cu pas mare, hotărît. Purta o căciulă nouă de castor, pusă pe o ureche, arătînd şi mai semeţ, mai chipeş, mai teatral.

— Îmi dai voie să te însoţesc? întrebă Innokenti şi, întinzînd galant mîna, încercă s-o ia la braţ.

În clipa aceea Feşka se dădu înapoi şi, făcîndu-şi vînt, îl lovi din răsputeri cu pumnul ei tare în tîmpla stacojie. Îl plesnise cu atîta sete, încît Innokenti se clătină, cît pe ce să cadă. Totuşi prinse cu dibăcie căciula, ce-i zburase de pe cap.

— Ticălosule! strecură Feşka printre dinţi, cu dezgust, aruncîndu-i o privire dispreţuitoare printre gene. Şi, mai înainte ca Innokenti să poată deschide gura, Feşka îşi înşfăcă în grabă coşul şi se depărtă de Innokenti cu paşi repezi.

Acesta rămase înmărmurit. Buzele îi tremurau, zvîcneau. Faţa i se învăpăiase de ruşine şi mînie. Se gîndi să alerge după fata care se îndepărta, ba chiar dădu să se repeadă, dar întorcînd capul rămase ţintuit locului: lîngă gardul de nuiele, stătea sprijinită cu mîinile-i durdulii de pari Klanka, îngrijitoarea şcolii. Şi Innokenti înţelese că ea văzuse totul şi acum rîdea de el.

Iuţind pasul, Feşka pieri pe după grădinile de zarzavat. Innokenti rămase în mijlocul uliţei descumpănit. Feşka rătăci multă vreme, fără ţintă, în jurul ariilor cătunului, apoi ieşi la drum şi se îndepărtă în stepa întunecată de ploaia care se cernea ca prin sită. Mergea cu vioiciune, aproape veselă. Era tare bucuroasă că-l pălmuise pe încrezutul, pe obraznicul acela, pe care îl ura din străfundul sufletului. Se gîndea însă şi la altceva: trebuia să-şi găsească neapărat un adăpost, fiindcă nu mai avea ce să caute în cătun şi nici nu mai dorea acest lucru. La amiază,

ajungînd la vreo douăzeci de verste de cătun, obosită și udă pînă la piele, Feșka se îndreptă spre un stog de lîngă drum, se vîrî în fînul înmiresmat, proaspăt cosit, și curînd o fură un somn sănătos, de om tînăr.

A doua zi spre seară, ajunse într-un sat mare, plin de praf. Acolo, în casa albastră, cu un cat scund, fosta proprietate a atamanului, unde era acum sediul comitetului raional al Comsomolului, se odihni bine. Picioarele ei erau vlăguite de drumul lung. După ce îmbucă ceva și-și refăcu puterile — mai găsise în coș un codru de pîine veche — citi cu nesaț toate afișele în culori vii, lipite pe pereții dintre ferestre, apoi se așeză liniștită pe prichiciul unei ferestre, așteptînd să vină secretarul.

Era într-o duminică. În camerele pustii ale comitetului raional al Comsomolului mirosea a ulei de in fiert, dușumelele fiind vopsite de curînd. Undeva, într-o încăpere îndepărtată, prietenoasa paznică trebăluia, îngînînd un cîntec trist. În sfîrșit, în ușă se ivi un tînăr cu părul cîrlionțat, ferchezuit, cu înfățișare bolnăvicioasă. Avea o cămașă albă cu gulerul răsfrînt, pantaloni la modă, bine călcați, și pantofi albi de pînză. Uitîndu-se pieziș la fata care sărise de pe prichiciul ferestrei, tînărul se recomandă: Ghennadi Korkin, și spuse că este responsabilul cu propaganda și agitația în comitetul raional al Comsomolului.

— Pe mine mă cheamă Feșka. Feșka Surova. Sînt comsomolistă în cătunul Arlagul, se prezentă fata, înroșindu-se pînă-n albul ochilor.

— Atunci te rog să treci în biroul meu, zise Korkin deschizînd ușa larg, cu un gest îndatoritor.

Lăsînd-o să treacă înainte, o pofti să ia loc pe un jilț de lemn, cam șubred, care se găsea în fața mesei lui de lucru:

— Ei, despre ce este vorba, dragă tovarășă? întrebă Korkin, privind-o cu ochi cercetători și cam șireți. Cum o duceți pe acolo?

— Trăim ca huhurezii. Iar din partea dumneavoastră nu ne vin nici hîrtii și nici oameni.

— Nu prea înțeleg ce vrei să spui.

— Nu știu ce este de neînțeles în ceea ce spun, rosti Feșka înciudată. Spun doar că trăim ca huhurezii. Sînt singură cuc. Și pas' de te luptă cu ei. Taie și spînzură, dar n-ai voie să sufli o vorbă.

— Ia stai, stai, draga mea! Povestește totul pe rînd, o întrerupse Korkin. Așadar, ești comsomolistă?

— Da.

— Carnetul dumitale?

— Carnetul, da. Am carnet... spuse cu sfiiciune Feșka și, scoțînd carnetul de comsomolistă din sîn, unde îl ascunsese, i-l

întinse lui Korkin. În timp ce acesta răsfoia atent carnetul soios, cu un zîmbet plin de silă, fata continua să-i explice pricinile care o aduseseră la comitetul raional.

— În organizaţia noastră am avut comsomoliști. Au fost, dar acum nu mai e nici unul. Kargopolov a plecat la Turksib. De peste un an nu mai dă nici un semn de viaţă. Alţi băieţi de la noi s-au împrăştiat şi ei care încotro. Iar eu singură parcă pot să le ţin piept?

— Cui adică? întrebă cu o voce surdă, nepăsătoare, Korkin, continuînd să răsfoiască plictisit carnetul.

— Okatovilor. Bătrînul se ţine de năzdrăvănii. Şi-a împărţit gospodăria. Face pe cerşetorul. „Eu, zice, m-am desfiinţat singur ca clasă." Iar tînărul, un ticălos, şi-a pus în gînd să intre în Armata Roşie.

— O clipă, tovarăşă, îi luă vorba din gură Korkin, fluturînd carnetul. Dumneata, de fapt, cunoşti statutul, nu?

— Cum? Statutul? Îl cunosc, îl cunosc, răspunse bucuroasă Feşka. L-am învăţat pe de rost.

— Ei, după cum văd, l-aţi învăţat prost, spuse Korkin reprobator, sever. Prost, repetă el cu asprime. N-ai plătit cotizaţiile din martie. Înseamnă că ai fost exclusă în mod automat din Comsomol. Asta, în primul rînd. În al doilea, organizaţia din Arlagul a fost dizolvată, pentru lipsă de activitate, încă de vechiul activ al biroului comitetului raional. Acest lucru s-a petrecut la începutul lui mai. Dă-mi voie să te întreb, fato, cum de se mai găseşte la dumneata acest carnet? Şi, în general, ce înseamnă această neorînduială?

Buimăcită, dezorientată, Feşka întinse mîna ca să-şi ia carnetul. Korkin se dădu însă înapoi şi vîrî deodată carnetul în servieta lui doldora de hîrtii, spunînd:

— Ei, lasă-te de-alde d-astea. Carnetul dumitale a fost anulat. Şi, în treacăt fie spus, nici nu mai faci parte din rîndurile Comsomolului. E limpede?

Feşka se uita la Korkin cu ochii ei luminoşi, uimiţi, ca de copil, neputînd scoate o vorbă. Nu, ea nu înţelegea nimic. Nu-i era nimic limpede. Aştepta, încă nădăjduia că acest tînăr ferchezuit va sta de vorbă cu ea de la suflet la suflet, o va înţelege şi îi va spune lămurit ce are de făcut pe viitor. Dar nu se întîmpla nimic din toate astea. Korkin uită curînd de prezenţa Feşkăi. Nici n-o mai vedea, nici n-o mai auzea. Înşfăcînd receptorul telefonului începu să strige ceva despre şedinţa unei comisii oarecare. Apoi se apucă să vîre în grabă nişte hîrtii în servieta plină şi aşa pînă la refuz, avînd de gînd să părăsească biroul.

Iar Feşka şedea ca şi mai înainte, fără să-şi desprindă ochii de la acest om de neînţeles pentru ea. O şuviţă de păr aspru îi

scăpase de sub basmaua ruptă, căzîndu-i pe fruntea boltită. Buzele ei arse, plinuțe, ca de copil, întredeschise, păreau că tăinuiesc un zîmbet vag, gata să-i lumineze pentru o clipă fața smeadă, rumenită de soare. Aștepta să vadă ce va spune pînă la sfîrșit acest om agitat și, pesemne, foarte ocupat. Dar iată că responsabilul cu agitația și propaganda, ca și cum atunci o văzuse pentru întîia oară, adăugă mirat:

— Acum dumneata, de fapt, ce mai aștepți de la mine? Te-am lămurit, doar, că în cătun nu mai există organizația comsomolistă — asta-i una. Dumneata ai fost exclusă automat din Comsomol — asta-i a doua. Deci, problema dumitale e rezolvată. Și, în treacăt fie spus, mă grăbesc să mă duc la ședință!

Korkin sări ca ars de pe scaun și, ajungînd la ușă, deschise amîndouă canaturile, apoi, cu un gest, o pofti să iasă:

— Te rog...

Fără a mai spune o vorbă, Feșka se ridică ascultătoare și trecu prin fața lui...

7

De aproape șaptezeci și două de ceasuri se fierbea rachiu în tinda băii gemenilor Kulikov. Zi și noapte fumega și gîlgîia complicatul alambic. În poloboacele uriașe fermenta borhotul gros, amețitor. Cînd li se dădea acest borhot amețeau chiar și vacile. Umblînd de colo-colo prin staul și clătinîndu-se pe picioare, ele își holbau la lumina zilei ochii plini de lacrimi, mugeau jalnic și săreau cît colo cînd vedeau mulgătoarele apropiindu-se. Anisim ședea deasupra cazanului nopți întregi, liniștit, solemn. Își strîngea buzele vinete și număra în șoaptă, monoton, mulțimea de sticle pline cu rachiul limpede, gălbui. Între timp, Silanti Pikulin cutreiera cătunele strămutaților și gospodăriile izolate ale culacilor și cumpăra de la cîrciumărese rachiu. Țăranii înstăriți din Arlagul se pregăteau pentru tradiționalul ospăț, prilejuit de prăznuirea hramului bisericii și de încorporarea recruților.

În ajunul plecării spre punctul de adunare al staniței, Innokenti Okatov se ivise pe uliță îmbrăcat ca în zi de sărbătoare: cu cizme de lac și cu podiovcă nouă de șeviot. Deasupra cozorocului lăcuit al șepcii sale de castor țîșnea, ca o flacără, o fundă de mătase. La butonierele de la reverele podiovcăi îți luau ochii alte funde roșii, cu capetele tăiate în colțuri ascuțite. Pășea pe uliță, privind printre gene și cu mîinile la spate, grav,

plin de sine. Moțul lui cîrlionțat de pe frunte flutura în bătaia vîntului și fetele din cătun oftau cu alean, văzîndu-l cît e de chipeș... Pășea pe uliță încet, ca și cum îi era teamă să nu-i cadă capul care i se ținea ca prin minune pe umeri, și răspundea cu zgîrcenie la binețele locuitorilor din cătun, abia catadicsind să dea ușurel din cap.

Ajungînd la sovietul sătesc, Innokenti păși cu luare-aminte peste prag și, fără să se aplece, se așeză țeapăn, ca un băț, alături de Kornei Selezniov, care avea vederea scurtă. Țăranii care se aflau la soviet, schimbară ei înde ei priviri mirate, își dreseră glasul ba unul, ba altul, apoi se liniștiră și-și puseră pe genunchi țigările răsucite.

După cîteva clipe de tăcere, Innokenti se ridică de la masă și, privind de jur împrejur, rosti cu glas scăzut:

— Dragi cetățeni ai cătunului! A sosit ceasul cînd fiii voștri pleacă în Armata Roșie a muncitorilor și țăranilor. Aceasta e o clipă mare în trecătoarea noastră viață. De ce, dar, într-o atare clipă, după cum văd, stați bosumflați ca niște bursuci? Ori nu vreți să urmați învățăturile tovarășului Lenin sau ale lui Karl Marx? Toți știu că tovarășul Karl Marx a spus: „Predați prisosul vostru de cereale la silozul «Soiuzhleb» în termen de douăzeci și patru de ore și veți fi cetățeni vrednici de cinste." Așa v-a sfătuit Marx! Iar voi vă smîrcîiți și o luați razna. Sabotați mereu predarea cotelor obligatorii de cereale. Hotărît că măcinați grînele pe ascuns. Faceți făină albă pe care o vindeți speculanților. Asta e un lucru sigur. Încotro duce aceasta, cetățeni ai cătunului?!

— Păi, tot acolo unde o cară și taică-tău! începu deodată să țipe Filaret Țipirig, sărind ca ars de pe locul lui.

— Să-mi fie cu iertare. Ce are a face aici tatăl meu? Vreți să spuneți poate fostul meu tată? rosti cu nedumerire în glas Innokenti Okatov.

— Ce mai tura-vura, stărui Filaret Țipirig, speriat de propriul lui glas. Se știe că taică-tău a trimis nu demult la Akmolinsk cinci căruțe cu făină albă, măcinată pe ascuns.

— E o faptă rușinoasă! spuse Innokenti simulînd perfect indignarea. Da, a trimis cîteva căruțe cu făină. Iar eu, aflînd de această faptă rușinoasă, i-am spus de la obraz tatălui meu: „De azi înainte îmi ești vrăjmaș, taică!" V-o spun și vouă, cetățeni ai cătunului, că nu mai am nimic pentru fostul meu tată. Plecînd în rîndurile Armatei Roșii, strig în fața voastră: „Jos cu speculația grînelor muncitorilor!"

— Ai face mai bine să mărturisești aici, în fața lumii, dacă taică-tău a dat statului toate grînele, îl sfătui pe Innokenti ciobanul Egor Kliușkin, care mai prinsese curaj.

— De bună seamă. Dar tu cît ai predat? îl susţinu Filaret Ţipirig pe Kliuşkin.

— E destul de caraghioasă şi de ciudată întrebarea dumitale, cetăţene Kliuşkin, spuse Innokenti. Mă întrebi dacă am dat toate grînele? Iar eu am să-ţi pun altă întrebare: ce avere stăpînim noi amîndoi acuma? Din ce trăim eu şi cu dumneata? Ai o curte, se poate spune, acoperită cu cer, împrejmuită cu lumea largă, dar la mine e şi mai şi. Ţineţi minte cu toţii: am spus că eu n-am nevoie de nimic...

— Asta aşa e, adeveri Filaret Ţipirig, care cu o clipă mai înainte cîrtise împotriva lui Innokenti.

Ceilalţi ţărani amuţiseră încruntaţi.

Innokenti tăcu iarăşi o vreme, aşa cum se cuvenea în asemenea clipe, îşi puse cu grijă pe o ureche falnica-i şapcă de castor, îndreptă deasupra cozorocului funda care ardea ca o flacără şi părăsi încăperea în vîrful degetelor, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu tulbure tăcerea ce se lăsase.

8

In odăile îmbîcsite, înăbuşitoare din casa Kulikovilor, se adunaseră, încă de cu seară, musafirii chemaţi pentru a-l sărbători pe Innokenti. Rudele lui Okatov se înghesuiau în jurul meselor acoperite cu pînză albă. Pe tăvi, carnea de berbec, fiartă sau coaptă înăbuşit, se înălţa în grămezi. Mesele erau încărcate: nisetri prăjiţi, aurii; plăcinte cu umplutură de bibani argintii; caraşi şi ciuperci murate. Se găsea de asemeni o mare de băuturi şi munţi de gustări, alături de colaci din făină de grîu, mari cît sita, brînzoaice din aluat de cozonac, plăcinte cu brînză, răsucite în fel şi chip, date cu zahăr pisat mărunt. Pe masă se găsea şi varză roşie murată, aprinsă ca bujorii feciorelnici din obrajii frumoaselor stepei. Se zice că masa nu e goală dacă-i pusă varza pe ea — se ospătează şi poftiţi şi nepoftiţi.

Toate stăteau dinaintea musafirilor, care se adunaseră sub acoperişul casei Kulikovilor cam pe furiş.

In colţul de cinste, sub un iconostas greu, cioplit în lemn, şedea Epifan Okatov, îndurerat, liniştit. Privea printre gene, cu ochi tulburi, la crucea cercevelei, unde un păianjen mare ţesea înverşunat cu picioarele lui lungi. Okatov se uita la păianjen şi-şi şoptea ceva din vîrful buzelor vinete, suflîndu-şi mereu nasul într-o batistă roşie cu buline albe.

In odaie era o atmosferă apăsătoare, mohorîtă, înăbuşitoare. Vînzătorul Aristarh Buteaşkin dănţuise toată seara *two-step* cu tînăra lui nevastă, iar cînd Luşa, scăldată în sudori, se smulsese din braţele stăruitoare ale soţului şi sleită de puteri se lăsase pe sofa, Aristarh a întins foalele unei armonici scumpe şi a început să cînte:

Grele neguri se lasă pe zare
Împîclind necuprinsuri de şes...

Musafirii secondară cu toţii:

Hatmani bravi, unde sînteţi voi oare?
Vînturi aprige urma v-au şters.
Săbii iuţi prăpădiraţi, cravaşe.
Epoleţii şi moţul buiac...
Azi ni-i jalea la toate părtaşe,
Bem, scrîşnind a necaz, basamac!
Suliţi aprige zac ruginite,
In rugină-s sumeţele scări.
Cale-ntoarsă de-acum, pasămite,
N-o să-aflăm către ziua de ieri.
Şi-om plăti, că ni-i inima-n fiere,
Pentru frînta-ne viaţă-nsutit —
L-om vota pe vrăjmaş din unghere
Cu un foc drept în frunte ţintit!

Ascultînd, Epifan Okatov îşi freca mereu, cu batista roşie, ochii, care îl usturau din cauza lacrimilor reţinute. Cînd şi cînd arunca pe sub sprîncene cîte o privire spre musafirii care beau zdravăn, uitînd totul pe lume. Oricît se străduia el să-şi ascundă amărăciunea, obida şi mînia, totuşi mulţi din cei de faţă simţeau şi înţelegeau starea lui sufletească.

In clipa cînd Silanti Pikulin destupă cel dintîi clondir cu rachiu, în odaie năvăli o gloată de săteni, foşti argaţi ai lui Okatov, oameni care n-aveau mai mult de un prăpădit de cal, şi cărora viaţa nu le hărăzise nici avuţie, nici belşug, zgîrcindu-se prea mult cu micile lor bucurii.

— Deschideţi larg uşile! Intîmpinaţi pe dragii oaspeţi! strigă Innokenti, ca şi cum ar fi dat o comandă.

Ţăranii se îmbulzeau în spatele lui lat. Tuşeau tare, îşi răsfirau bărbile şi priveau cu jind, pieziş, mesele încărcate cu carne de berbec, la armata de clondire de un sfert de vadră, pline cu rachiu, precum şi farfuriile scumpe, înflorate cu trandafiri pictaţi, care luceau îmbietor.

— Vă rog să nu staţi la îndoială, cetăţeni ţărani. Fiţi bineveniţi la noi, musafiri dragi! Ospătaţi-vă cu ce a dat dumnezeu, îi îmbia Silanti Pikulin, foindu-se de colo-colo. După o clipă de şovăială, cel dintîi se apropie de masă Kapiton Norkin. Smulgîndu-şi iute de pe cap şepcuţa-i ponosită, se întoarse spre ţăranii buluciţi în uşă şi, făcînd o plecăciune adîncă, le spuse fără fandoseală:

— Nu vă sfiiţi, fraţilor. Poftiţi la masă. Înfruptaţi-vă pe veresie. Ospătaţi-vă...

Filaret Ţipirig păşi repede, mărunţel, şi se aşeză pe marginea laviţei de lîngă masă, alături de gazdă, Efim Kulikov.

Innokenti Okatov alerga încolo şi încoace prin încăpere, luînd din mîinile durduliei nore a lui Kulikov scaune, jilţuri de Viena şi poftindu-i îndatoritor pe ţărani.

— Vă rog să ne cinstiţi masa. Gustaţi din bucate. Nu vă sfiiţi...

După ce musafirii se aşezară la masă, privirile tuturor acelora care se aflau în odaie se întoarseră spre ciobanul Kliuşkin. Acesta rămăsese nepăsător lîngă uşă şi, rezemat de uscior, îi urmărea din ochi pe toţi cei de faţă. Innokenti Okatov, văzîndu-i căutătura răutăcioasă, batjocoritoare, începu să se vînzolească pe lîngă el, rugîndu-l să ia loc la masă:

— Poftim, cetăţene Kliuşkin. Nu ne strica, pentru dumnezeu, cheful. De dumneata, se poate spune, atîrnă totul... trăncănea Innokenti şi se tot foia slugarnic prin faţa lui Egor.

După ce îl ascultă, ciobanul îşi dădu pe ceafă pălăria-i ruptă, de paie, şi, fără a scoate o vorbă, se întoarse şi ieşi hotărît trîntind cu năduf uşa în urma sa.

Innokenti dădu din mîini dezamăgit şi, luînd din braţele lui Aristarh Buteaşkin acordeonul, începu un cîntec sprinţar. Toată seara nu lăsă din mîini acordeonul scump, cu o sută de başi. Dădea de duşcă cîte un pahar de votcă şi, fără să mănînce nimic, frămînta mereu, înverşunat, cu gîndurile aiurea, burduful roşu al acordeonului. Femeile ţopăiau straşnic. Totul se învălmăşea ca într-un uriaş teatru de păpuşi, toţi se porniră pe un joc turbat, care izbucnea ca o vîlvătaie. Aidoma unui stol de porumbei speriaţi de o împuşcătură, basmalele de batist ori de mătase ale femeilor fluturau, fîlfîiau. Bărbaţii se repezeau şi ei la joc „în buiestru", ţăcănind şi bătînd tactul cu tocurile potcovite ale cizmelor din piele de şagrin ori de box. Încurcîndu-se în poalele fustei colorate, ca o coadă de păun, a tovarăşei de joc, unul ţopăia lăsîndu-se pe vine, făcînd fel şi chip de figuri. Al doilea urmărea de aproape, ropotind cadenţat numai din vîrful picioarelor, o frumuseţe din cătun, moleşită de joc. Al treilea, lungit pe burtă, mişca iute numai din coate.

Doar Epifan Okatov, care se îmbătase zdravăn, ca toți ceilalți de altfel, nu lua parte la acel joc îndrăcit, privind totul cu o căutătură batjocoritoare, înstrăinată. Desculț, cu o cămașă de cit, stătea într-un colț pe sofaua veche, îmbrăcată într-o țesătură multicoloră și, îmbrățișîndu-l cu o mînă pe Kapiton, striga amenințător, scuturîndu-și toiagul:

— Cetățene Norkin, spune tuturor cu ce te-a supărat vreodată Epifan Okatov?

Kapiton Norkin zîmbea tîmp, își boldea ochii verzi în tavan și mormăia surd:

— Pe mine nu mă supără nimeni.

— Asta zic și eu că e un răspuns. Ca din biblie! Care va să zică ești un adevărat proroc, cetățene Norkin! rosti Epifan Okatov, ținîndu-l strîns de umeri pe Kapiton, care încerca să se îndepărteze de el.

Pronea Skorikov, un țăran prăpădit, sărac lipit pămîntului, îndrăzneț fiindcă se îmbătase, înghesuise după bufet pe o rudă a lui Okatov, un țăran înstărit, bolnav de ochi, căruia toți îi spuneau „Anisim cel cu trahomă", și, ridicînd deasupra acestuia pumnul lui cît un baros, îi spunea cu o liniște disprețuitoare:

— Anisim, te urăsc, javră! Te-aș omorî!

— Dar pentru care pricină să mă omori, Pronea? îl întrebă Anisim, trezindu-se deodată din beție și privind rugător chipul stacojiu al lui Skorikov.

— Iac-așa, fiindcă te urăsc.

— Și pentru ce mă urăști, Prokopi?

După cîteva clipe Pronea Skorikov ședea lîngă Filaret Țipirig și urla din răsputeri un cîntec oarecare.

Spre ziuă nu mai rămăseseră în odaie decît Innokenti Okatov și miliționul Serafim Levkin.

Pe masă zăceau clondire vinețiu de un sfert de vadră și damigene. Binecunoscutul galoș al lui Epifan Okatov se înălța pe un taler în care se vărsase bere. Anisim cel cu trahomă dormea sub masă, ținîndu-l în brațe pe Efim Kulikov.

O dimineață mohorîtă își strecura cu zgîrcenie lumina prin ferestre.

9

După ce Korkin luase fără sfială carnetul de comsomolistă al Feșkăi, ea mai venise de două ori la comitetul raional. Voia să stea neapărat de vorbă cu el. Prima dată, însă, după ce luase parte la ședința biroului, el se strecurase

din incinta comitetului raional, iar a doua oară, întîlnindu-se din întîmplare cu ea pe coridor, se răsti iritat:

— Ce tot mă sîcîi, fato? Nu cumva crezi că te poți juca de-a Comsomolul? Ar fi timpul să știi, domnișoară, ce e disciplina într-o organizație!

Feșka rămăsese și de astă dată abătută, fără a fi în stare să scoată un cuvînt. Voia să-i vorbească din inimă despre ea însăși, despre Roman și Innokenti. Chibzuise bine asupra acestor lucruri și ar fi vrut să le istorisească pe toate. Dar, întîlnindu-l pe Korkin, își pierduse deodată hotărîrea și darul vorbirii. Privind cu ochii ei negri, triști, profilul aspru al acestui tînăr mulțumit de sine, ferchezuit, își spunea că un asemenea om va rămîne pentru ea întotdeauna străin, n-o va înțelege niciodată. Cînd își dădu seama de acest lucru, îi întoarse brusc spatele, părăsind încăperea.

Și iată că din nou alerga, mușcîndu-și buza de jos, ca în dimineața aceea ploioasă din cătun, pe strada largă a centrului raional, fără a ști încotro și pentru ce aleargă. Inima îi zvîcnea. „Ei, să te ia naiba, nerodule!" zise în sinea ei și nu se mai gîndi la Korkin. Pe neașteptate, își aduse aminte însă de Roman și sufletul i se umplu de bucurie. Acest gînd întîmplător la Roman o înaripă, îi stîrni în suflet o nouă încredere luminoasă în ea, în viitor. La urma urmei, Roman nu părăsise pentru totdeauna cătunul în care se născuse. Feșka știa cît de mult ținea el la acele meleaguri dragi, uitate de lume. Cînd Roman se va întoarce din îndepărtatul Turksib, ea îi va povesti totul, fără ocol. El o va asculta și o va înțelege. Prin urmare și în privința carnetului de comsomolistă, smuls parcă din inima ei de mîna grosolană a lui Korkin, încă nu era totul pierdut.

— Ce nătărău! rosti Feșka cu glas tare, aducîndu-și din nou aminte de Korkin. Apoi, întorcînd capul pentru ultima dată spre clădirea albastră a comitetului raional, porni acum mai liniștită, mai sigură de sine, pe drumul larg, plin de praf, urmînd șirul stîlpilor de telegraf ce se pierdeau în stepă.

Feșka se ducea spre gara pe care o văzuse o singură dată în viață, demult, în copilărie. În amintirea ei, gara avea o înfățișare frumoasă, îngrijită, înconjurată de căsuțe galbene, curățele, și de tufe de salcîm frumos tunse. I se părea, cine știe de ce, că tocmai acolo își va afla adăpostul dorit, va găsi de lucru și o bucată de pîine. Îi era totuna unde va ajunge, numai să nu fie nevoită să se întoarcă înapoi în cătun!

...Așezarea din preajma gării, plină de verdeață, arăta într-adevăr foarte primitoare. Pe șosele goneau camioanele, huruiau căruțele; locomotivele de pe calea ferată își îngemănau vesel șuierăturile. Totul i se părea Feșkăi nou și plin de vioiciu-

ne. Păşea pe stradă, citea firmele în culori vii şi asculta cu o curiozitate de copil larma însufleţită a unui centru populat, mare.

— Ia seama, păzea, fato! strigă alături de ea un glas subţire, piţigăiat.

Întorcînd capul, Feşka văzu doi tineri înalţi şi o fată îmbrăcată cu o scurtă de piele. „Scurta e la fel ca a lui Roman!" gîndi cu mîhnire Feşka.

Tinerii duceau pe umeri o traversă de fier. Cînd ajunse în dreptul Feşkăi, fata o întrebă în treacăt:

— Tovarăşă, vrei cumva să mergi la sovhoz?

— Cum? zise Feşka care nu înţelesese întrebarea.

— Te duci la sovhoz? Te-am văzut că te uiţi nehotărîtă în toate părţile. Şi atunci m-am gîndit: poate că fata caută sovhozul nostru. La noi vine acum, pentru lucru, multă lume din satele vecine, spuse fata necunoscută, zîmbind prietenoasă.

— Da, sigur! Şi eu caut de lucru. De bună seamă. Neapărat trebuie să găsesc de lucru... spuse Feşka tulburată.

— Atunci întinde pasul. Mergi cu noi pînă acolo, rosti necunoscuta.

Feşka păşea alături de noua prietenă şi se uita de jur împrejur cu o curiozitate crescîndă. Atenţia îi fu atrasă de un şir de maşini nemaivăzute. Păreau un fel de automobile. Observîndu-i privirea nedumerită, prietena necunoscută o lămuri îndată:

— Un nou transport de tractoare. Le-am descărcat de pe platforme abia ieri. Toate sînt ale sovhozului nostru.

Tractoare! Feşka auzise despre acele maşini minunate, dar nu le văzuse niciodată. Şi iată că acum privea lung, cu gura întredeschisă, ca un copil neştiutor, mirat, ciudatele maşini.

— Dumneata lucrezi aici? o întrebă sfioasă pe tovarăşa ei de drum.

— Da, aici, la sovhoz. Sînt tractoristă! răspunse nu fără mîndrie necunoscuta.

— A-ha-a... îngăimă tărăgănat, cîntător, Feşka, nu prea venindu-i a crede că alături de ea păşea o adevărată tractoristă. Împiedicîndu-se din nebăgare de seamă de un fier care zăcea pe jos, Feşka îşi aduse aminte cum Roman povestise despre comuna „Ilici", care căpătase un tractor de la stat.

— Tractoristă? E adevărat, eşti tractoristă?! întrebă cu neîncredere Feşka.

— Păi, sigur că sînt tractoristă. Na-ţi-o bună! Poate nu mă crezi?!

— Nu, de ce, cred...

— Ei, atunci hai cu mine la comitetul de întreprindere. Acolo o să vedem ce muncă ţi se încredinţează... spuse necu-

noscuta, trăgînd-o autoritară după sine într-o căsuţă înjghebată din bîrne necioplite.

Intrară într-o odăiţă pătrată; pereţii acoperiţi cu hîrtie galbenă, de ambalaj, o făceau să arate ca o cutie mare de carton. Lîngă o masă de lemn, nevopsită, înjghebată la repezeală, se îmbulzeau băieţi şi fete, îmbrăcaţi cu salopete unsuroase. După ce stătuseră de vorbă, cine ştie despre ce, cu un tînăr înalt, cu părul de un roşu-aprins, care pesemne era şef acolo, tinerii ieşiră buluc pe uşă. Feşka şi necunoscuta rămaseră singure cu roşcovanul care-şi spuse numele — Uvar Kanahin — şi adăugă că e preşedintele comitetului de întreprindere. Stăpînindu-şi cu greu tulburarea, Feşka îi povesti totul de-a fir-a-păr: despre cătunul Arlagul, despre Epifan Okatov, Roman Kargopolov şi despre carnetul ei de comsomolistă care îi fusese luat la comitetul raional...

După ce o ascultă atent, Uvar Kanahin îi spuse zîmbind prietenos:

— Ei, cu asta am terminat. Totul e limpede ca lumina zilei. Deocamdată te trimitem la lucru la lotul numărul cinci. Acolo vor începe zilele acestea arăturile de toamnă. Deocamdată o să lucrezi ca bucătăreasă, iar mai tîrziu vom vedea. Poate c-o să te intereseze remorca tractorului. Cîndva, poate, ai să ajungi tractoristă la noi şi o să ţi se ducă faima în lumea întreagă.

— Ei, chiar aşa, deodată, tractoristă!... bîigui Feşka sfioasă, roşie ca macul.

— Da' ce crezi? Cine ştie cum să se apuce de treabă reuşeşte la noi cît ai clipi! spuse Uvar Kanahin, întinzîndu-i o hîrtiuţă pe care aşternuse cîteva rînduri cu scrisul lui iute, lăbărţat.

— Poftim, ia foaia de drum şi zboară la locul de muncă. De altfel, am să te însoţesc chiar eu. Haidem! spuse el, atingînd cotul Feşkăi.

În aceeaşi zi, spre seară, fata primi din magazia sovhozului echipament nou: cizme, care scîrţîiau plăcut, o fustă de lînă groasă şi o scurtă de pînză, prea largă şi prea lungă pentru ea. Uvar Kanahin o urcă apoi într-o camionetă şi Feşka luă drumul fermei numărul cinci.

Era o seară frumoasă de vară, cu toată feeria culorilor, cu toate miresmele dintotdeauna. Feşka admira, din camionetă, cu ochii ei negri, plini de căldură şi lumină, lacurile pe lîngă care treceau, trandafirii în asfinţitul soarelui, vulturii care dormitau pe vîrfurile gorganelor de pe marginea drumului, şi întreaga zi îi părea în clipele acelea un vis.

10

Mult s-a mai zbuciumat Luka Lukici Bobrov în acea vară din anul una mie nouă sute douăzeci şi nouă. Zilele de vară, pline de nelinişti şi griji apăsătoare, de necazuri neprevăzute şi de obide amare, îl buimăceau şi cu liniştea lor şi cu lumina lor vie, orbitoare. Luka Lukici, care nu ştiuse niciodată pînă atunci ce sînt temerile sau îndoielile, începuse să se sperie de lucruri pe care altă dată nici nu le băga în seamă. Îl înfricoşau drumeagurile nebătătorite din stepă, smîrcurile năpădite de stuf, vechile troiţe de la răscrucea drumurilor, criptele pe jumătate năruite, mormintele nomazilor de odinioară.

În ajunul Sfintei Treimi, razele roşietice ale asfinţitului se prefirau prin pîcla ce se lăsase deasupra pămîntului, prevestind furtună în timpul nopţii. Luka Lukici, puţin ameţit de băutură, ieşise din casa lui largă, întotdeauna amuţită, în grădina neîngrijită, sălbăticită de mult. Băuse trei păhărele de vişinată şi îl cuprinsese o căldură moleşitoare. Aşezîndu-se la umbra unui mesteacăn tînăr, cu coaja albă, pe o lăvicioară aproape putrezită, trăgea cu urechea la un zgomot straniu, nelămurit. Ridicînd capul văzu un corb care se rotea în zbor deasupra grădinii. Pasărea uriaşă, neagră, lugubră, plana fără să croncăne deasupra coroanelor stufoase ale plopilor şi mestecenilor, lăsîndu-se tot mai jos. Înfiorîndu-se, cuprins de spaimă, Luka Lukici nu-şi mai lua ochii holbaţi de la pasăre. O sudoare rece îi scălda fruntea boltită cînd, aidoma unei vrăji, auzi deasupra capului său croncănitul surd, gutural al corbului.

— Piei, afurisitule! răcni el deodată cu glas de nerecunoscut. Speriat de moarte, fugi spre casă cît îl ţineau picioarele şi zăvorî înfrigurat uşa. Închizîndu-se apoi în iatacul neaerisit, în care stăruia un iz de piele şi untură de peşte, îşi petrecu acea noapte de neuitat înălţînd rugăciuni, cu sufletul învrăjbit, fără credinţă.

Pămîntiu la faţă, cu fruntea scăldată de o sudoare rece, Luka Lukici îngenunchease în faţa icoanelor înnegrite, slab luminate de candelă, rugîndu-se lui dumnezeu să-i apere casa de ceasul rău, de năpastă.

Afară, dincolo de ferestrele vechii case, bătrînă de o sută de ani, clădită din buşteni de zadă îmbinaţi în coadă de rîndunică, a bîntuit toată noaptea furtuna stîrnită cine ştie de unde. Hornurile vuiau sinistru, ameninţător. Pe acoperiş, ca şi cum s-ar fi rostogolit nişte ghiulele de fontă, zăngănea înfundat tabla smulsă de răbufnirile vîntului. Vîrfurile plopilor se frîngeau trosnind, mestecenii, smulşi din rădăcină, se prăbuşeau bufnind surd, greu.

Furtuna năprasnică s-a potolit tot atît de brusc precum se dezlănțuise. Pămîntiu, tras la față, îmbătrînit într-o singură noapte cu zece ani, Luka Lukici ieși din casă și rămase cu gura căscată văzînd ravagiile cumplite pe care le pricinuise grădinii năprasnica furtună. Uitîndu-se mohorît, rece, înstrăinat, la plopii și mestecenii smulși din rădăcină, la tufele ciuntite de liliac și salcîm, Luka Lukici gîndea cu amărăciunea omului sortit pieirii: „Iată, îmi va suna și mie ceasul să mă prăbușesc la pămînt. Atunci, praf și pulbere se va alege din toate: și din casa mea îndestulată, din fermele mele din stepă, și din hambarele cu grîu, și din plantațiile de tutun — mina mea de aur — și n-o să mai am ce face nici cu cei trei mii cinci sute de galbeni îngropați în pivniță, pentru zile negre!"

Da, lui Luka Lukici îi mergea din ce în ce mai rău! Necazurile se țineau lanț, supărările și amărăciunile îi dădeau ghes cu duiumul. Parcă era un făcut: într-o zi îi pieriseră doi trăpași, premiați adeseori la hipodromurile de la regiune și district, iar a doua zi fusese înștiințat că lupii dăduseră iama prin turma lui de oi cu două mii de capete; apoi, că se făcuseră stricăciuni în holdele de pe loturile de pămînt îndepărtate, că fuseseră bătute de grindină douăzeci și cinci deseatine semănate cu grîu de soi, care făgăduiau o recoltă frumoasă.

Belelele se țineau lanț. Voința lui dîrză, de altădată, slăbise pe neașteptate, se năruise. În urma zbucimului sufletesc din noaptea cînd bîntuise furtuna, mîinile lui neobosite, apucătoare ca un clește de fier, căzuseră în jos, neputincioase. Nu, în anul acela nu-i mergea nimic ca lumea, totul lîncezea, toate ieșeau pe dos în gospodărie. Tutunul cel mai bun din plantații nu-i adusese decît pagubă, deoarece nu fusese găsit bun pentru export și trebuise să-l vîndă negustorilor la jumătate de preț. Argații și zilierii, care făcuseră grevă tocmai în toiul muncilor cîmpului, îi smulseseră o groază de bani ca spor la simbrie. Secția financiară raională îi stabilise impozitul pe venit de patru ori mai mult ca în anii trecuți. Și Luka Lukici înțelesese că sosiseră vremuri grele pentru el: nu mai putea nădăjdui în îngăduința de altădată a autorităților locale. De aceea gîndea deseori deznădăjduit: „Ce-ar fi să scot, la mama dracului, cît mai repede, totul la mezat cu jumătate de preț și cu aurul ascuns s-o întind p-aci încolo, cît mai aproape de granița cu China? Cu ce sînt eu mai prejos ca mîrzacii și *baii* din stepă? Unii dintre acești pehlivani au izbutit să scape de urmărire în nouă sute douăzeci și cinci, cînd a fost desființată stăpînirea *bailor*. Parcă puțini din *tamîri* — prietenii mei — au trecut granița și huzuresc pe undeva prin preajma orașului chino-uigur Urumci? Și au trecut granița nu unul cîte unul, ci cu alaiuri

întregi — cu cirezi, cu herghelii. De ce să nu-mi încerc și eu norocul la bătrînețe, acolo, pe meleaguri străine, sub cerul asiatic, străin ?"

După ce gîndea astfel, Luka Lukici se învinovățea numaidecît de lipsă de judecată și voință. Patima pentru îmbogățire, setea sălbatică de cîștig punea stăpînire iarăși pe întreaga lui ființă, înăbușindu-i slăbiciunea sufletească de o clipă. Și, cuprins de un nou val de furie și de aprigă ură față de cei care-i îngrădeau această sete de cîștig — oamenii noii puteri care se întărise zdravăn, după cum se vedea — își jura în gînd să nu dea înapoi, să nu se lase, să nu le cerșească bunăvoința.

Luka Lukici nu descăleca acum zile întregi de pe sprintenul murg de soi, zburînd neostoit de la o proprietate la alta. De la plantația de tutun — la ogoarele întinse, însămînțate cu grîne. De la arături — la pășune, unde ținea turmele de oi. De la turme — la herghelille de cai. De la locul unde pășunau caii — la moara cu aburi. De la moară — la fermă. Dar, umblînd de colo-colo prin stepă, deseori uitînd de somn și mîncare, înverșunîndu-se tot mai mult împotriva arendașilor delăsători și zilierilor care se lăsau pe tînjeală, Luka Lukici nu mai găsea în această neobișnuită alergătură plăcerea sufletească de altă dată. Și simțămîntul prăpădului ce-l pîndea, al prăbușirii de neînlăturat a tuturor planurilor și speranțelor, nu numai că nu scădea, ci, dimpotrivă, era cu fiecare zi, cu fiecare ceas, tot mai viu, tot mai sfredelitor.

După ce cerceta îndeaproape caii care se îngrășau la pășune, după ce trecea pe la cîmp și pe la turmele de oi, Luka Lukici pornea spre ferma așezată la treizeci de verste de staniță. Ajungea acolo seara, tîrziu, sau chiar în puterea nopții. Fără să descalece, bătea cu biciușca în ușa iurtei cazahe de pîslă, și de fiecare dată avea loc aceeași convorbire între el și fiică-sa, o tînără divorțată, prea grasă și prea molatică pentru vîrsta ei, veșnic somnoroasă :

— Marfa !

— Ha... răspundea fiică-sa, trezindu-se din somn.

— Cu cine dormi acolo ?

— Tot cu Efim.

— Untu-i bătut ?

— Bătut, tătucule !

— Ei, dormi mai departe. Hristos să te aibă în paza lui, năroado ! Bagă de seamă numai să nu iasă din asta vreo lepădătură ! își povățuia odrasla tatăl care glumea ursuz și, înfigînd tocurile în burta calului, pleca în goana mare de lîngă iurtă, mistuindu-se în bezna nopții.

Cu toată stăruința lui Luka Lukici, care alerga de colo-colo ca un diavol, deși uita de somn, de o masă ca lumea, de un pahar cu vișinată, nici ivirea lui la plantațiile de tutun, nici desele lui vizite la cîmp și la pășune — nimic din toate acestea nu mai puteau păstra buna și aspra orînduială care domnea înainte vreme în gospodăria lui.

Și cînd se gîndea că altădată i se întîmpla să chefuiască chiar în toiul muncilor de vară întocmai ca iarna, de sărbătorile crăciunului sau în săptămîna albă! Pe atunci cutreiera prin iarmaroace, iar argații și zilierii nu-l vedeau la față luni de zile. Totuși munca era muncă. Tutunul se stropea și se copilea în tiinp, moara cu abur și valțuri măcina fără întrerupere. Turmele și herghelille sporeau strașnic, iar în casa parcă greoaie din pricina belșugului, în fața icoanei străvechi de Suzdal, licărea blînd o candelă care nu se stingea niciodată. Mirosurile de ceară, piele și untdelemn de candelă, ce se statorniciseră temeinic, aveau darul să-l domolească pe Luka Lukici în orele de scurtă odihnă, după atîta alergătură plină de zbucium. Da, pe el îl slujea cu credință însăși viața norocoasă, știindu-i dinainte țelurile și nădejdile cele mai tăinuite! Pe atunci credea în spusele răposatei sale mame, care zicea că-și născuse fiul în „cămașă" și că viața nu-l va lipsi de nimic, nu-l va năpăstui...

Pesemne însă că totul are un soroc în viață! Bobrov înțelesese deodată, mai curînd instinctiv decît cu mintea, că venea sfîrșitul bunăstării de pînă atunci. Încetul cu încetul, dar tot mai mult și mai mult, începuseră să strîngă șurubul în ceea ce privește dările. El era însă cu plățile la zi. Cumpărase obligații ale împrumutului de stat de vreo zece mii de ruble. Totuși nu îndepărtase astfel noile necazuri și supărări. La începutul primăverii sosiseră pe neașteptate la centrul raional temutele autorități de la district, care îi tăiaseră de îndată aripile luîndu-i cele o sută deseatine de pămînt pe care le arendase de la aulele vecine. De pe acest pămînt minunat nu luase decît o singură recoltă. Și avea de ce să fie amărît, aflînd că toată acea suprafață fusese dată sovhozului agricol înființat de curînd.

Luka Lukici încercase să dea șah cu „calul". Trecînd pe la comisia care lucra la reglementarea regimului pămîntului, parcelînd loturile pentru viitorul sovhoz agricol, Bobrov luase hotărîrea să apuce taurul de coarne. Rămînînd între patru ochi cu șeful comisiei, începuse fără ocol:

— Mă păgubiți pe nedrept, dragă cetățene, îi spuse inginerului hotarnic. Nu merit o asemenea lovitură.

— Prin ce ești păgubit?

— M-ați lipsit de pămîntul acela care-i o mină de aur.

— Vorbeşti de lotul comasat la pămîntul sovhozului agricol ?

— Da.

— Dar acest pămînt nu e al dumitale.

— Eu l-am desţelenit. N-am luat de pe el nici două recolte măcar. Vă rog să aveţi bunăvoinţa să mi-l lăsaţi în folosinţă. N-am să vă rămîn dator...

— Dă-mi voie, nu prea te înţeleg, mărturisi şeful comisiei. Nu pricepea într-adevăr la ce făcea aluzie acel ţăran cu pălărie de pîslă cu boruri late.

— După mine totul e limpede ca lumina zilei. Număr banii în palmă şi cu asta, basta, spuse Luka Lukici scoţînd din sîn un portofel de piele ponosit, doldora de bani. Văzînd însă mînia de pe faţa inginerului, rămase pentru o clipă nedumerit. Totuşi, ţinînd portofelul pe jumătate deschis, întrebă : O mie ajunge ? Ori e puţin ? Nu trebuie să vă sfiiţi. Sîntem doar între patru ochi, fără martori. Dacă e puţin, mai adaug cinci sute. Nu fac parte din tagma zgîrciţilor. Nu sînt ovrei. Sînt creştin, om cu inima deschisă !

Învăţat din tinereţe de către răposatul taică-său, negustor de vite cu greutate, să cumpere oamenii de care avea nevoie — de la argaţi, pe care îi cîştiga de partea sa cu te miri ce, pînă la notabilii de la judeţ şi gubernie, care îl costau scump — Luka Lukici rămase descumpănit văzînd felul în care reacţionă şeful comisiei, căruia îi propusese fără fasoane să-l şperţuiască.

Inginerul hotarnic se făcu alb ca varul, nefiind în stare să rostească nici un cuvînt. In cele din urmă, venindu-şi în fire, îl zgîlţîi atît de aprig de reverul scurtei vechi de piele, încît îi smulse doi nasturi de aramă, cu piele cu tot.

Luka Lukici nu-şi mai aducea aminte cum se trezise dincolo de uşă.

Incercarea de a-l sfănţui pe inginerul hotarnic nu izbutise. După acea întîmplare scandaloasă, Bobrov luase însă hotărîrea fermă de a se apăra şi, dacă totuşi va fi nevoit să părăsească scena, atunci, drept rămas bun, să trîntească uşa atît de năprasnic, încît mulţi să nu uite acest lucru ani de-a rîndul...

11

In ajunul întîlnirii cu Alexei Tatarnikov, despre care avusese timpul să afle multe lucruri — ceea ce îl îndemna să caute a intra în legătură cu acesta — Luka Lukici plecase spre ferma lui din stepă.

Era o zi călduroasă. Întinsă sub cerul arzător, stepa dormita. Săbiile rogozului de pe malurile lacurilor țiuiau încetișor. Norii diafani, albi, răzleți, se topeau în tăriile albastre ale cerului. Vulturii se roteau somnoros pe deasupra stepei.

Săltînd ritmic pe șaua căzăcească în buiestrul murgului, Luka Lukici arunca priviri lacome holdelor învălurate, aurii ale grîului pîrguit, hergheliilor de cai care zburdau în depărtare, turmelor de oi ce pășteau pe măguri.

Amețit de aroma îmbătătoare a plantațiilor de tutun și de miresmele dulci ale feluritelor ierburi din stepă, Luka Lukici își simțea sufletul copleșit de melancolie. Strîngîndu-și pleoapele vinețiu, se lăsa furat de gînduri tulburătoare în legătură cu nesupusa argată Liubka. Fata avea nouăsprezece ani și era de o frumusețe stranie, ce-ți lua ochii. Muncea tăcută și ascultătoare împreună cu zilierii veniți dintr-un cătun îndepărtat. De mult îl atrăgea frumusețea ei neobișnuită, cum nu se mai întîlnise prin partea locului, făcîndu-te să te oprești în loc cînd îți ieșea în cale. În chipul ei sever, smead, ale cărui trăsături nu erau caracteristic rusești, ca și în trupul mlădios, cu sînii mici, ridicați sub bluza de stambă, era ceva aproape sălbatic, poruncitor, ceea ce zăpăcea și totodată atrăgea irezistibil. Înfățișarea ei îngrijită mira, încînta privirile. Muncind din zori și pînă-n noapte la plantațiile lui Bobrov, înăbușită de aroma tare a tutunului, în bluza ei roșie de stambă cu picățele albe și fusta vișinie cu volane, Liubka părea întotdeauna gătită ca de sărbătoare. Admirînd-o în taină, chiar și prietenele sale, tovarășe de lucru cu ziua, o pizmuiau pentru frumusețea și curățenia ei.

Liubka nu prea se băga în cîrd cu fetele. Căuta să lucreze pe plantațiile de tutun împreună cu bărbații, cu flăcăii, care o primeau bucuroși în echipele lor.

Nu se putea spune că Liubka muncea cu prea multă rîvnă. Și tineri și bătrîni o îndrăgiseră însă pentru firea ei nespus de blîndă, pentru că era săritoare, dar mai cu seamă pentru glasul ei minunat, cristalin, limpede ca apele unui izvor. La tabăra de pe cîmp a zilierilor, seara, cînd dinspre lacul apropiat venea o mireasmă de stuf și păsări de baltă, iar pe întinderea apei amuțeau chemările pătimașe ale cufundarilor, Liubka se așeza împreună cu fetele lîngă foc și începea să cînte un viers tînguitor pentru cor. Aplecîndu-și ușor, pe o parte, capul neacoperit, cu păr negru, închizînd pe jumătate ochii în care se oglindea văpaia aurie a focului, îngîna încet, cu glas adînc, cîntecul ei drag :

La măicuța crescui în de toate
Fără griji, cea mai mîndră din sat.
Însă parte avui din păcate
De o piază de om blestemat.

Şi în urma glasului limpede, fremătător al Liubkăi se înălţau în stol deasupra stepei glasurile fetelor, tot atît de limpezi şi de fremătătoare ca şi al ei. În faptul serii, reluat îndată de vocile tunătoare ale bărbaţilor şi de băieţandri, cîntecul zbura în nemărginirea stepei, rostogolindu-se ca undele neîncătuşate ale unui rîu larg :

Se-aţinu tot cu vorbă mieroasă,
Pizmuind preandestulul meu trai.
De uitai de părinţi şi de casă,
Şi de vesele jocuri uitai.

Luminată de răsfrîngerea pîlpîielilor slabe ale focului ce se stingea încet, Liubka cînta cu uitare de sine, părînd şi mai neprihănită, şi mai tulburătoare. Glasul ei fremăta năvalnic la sfîrşitul cîntecului, care exprima nevinovata spovedanie a unei fete :

Cîtu-i noaptea umblam ca năucă
Ori cu fruntea lipită de geam,
Stăpînită de doru-mi de ducă
Paşii cui să-i aud aşteptam ?...

Iar mai tîrziu, aproape de miezul nopţii, cînd lîngă focuri rămăseseră doar bărbaţii, Liubka se prefăcea că doarme în bordeiul ei, ascultîndu-le cu plăcere sporovăiala.

Mare meşter în snoave şi povestiri era Timka Sitohin. Sfrijit, suferind veşnic de stomac, sughiţînd mereu, pirpiriul cazac de linie avea printre zilieri faima unui palavragiu lăudăros şi a unui iscusit băsmuitor. Timka îşi născocea poveştile pe loc, dîndu-le drept adevărul adevărat. Cînd începea să istorisească ceva, era el însuşi cu totul încredinţat că tot ce îndruga cu atîta îndrăzneală se petrecuse aievea. Pe alţii îi asculta cu un zîmbet cam dispreţuitor şi adeseori nu se putea stăpîni, întrerupîndu-i la jumătatea cuvîntului :

— Ia stai ! Nu mai tot trăncăni aşa, doar ca să te afli în treabă. Hai mai bine să vă povestesc eu una din dragostele mele.

Şi oamenii, sfioşi, se zăpăceau, amuţeau şi-l lăsau pe Timka să vorbească. Foindu-se plin de vioiciune, scuturîndu-se în fiece clipă ca o pasăre, acesta începea deodată să povestească însufleţit :

— Mă aflam, fraţilor, în oraşul Fergana. Şi iată, ascultaţi ce păţăranie mi s-a întîmplat acolo cu o frumuseţe de femeie. Totul s-a petrecut întocmai cum o să vă povestesc. Jur pe dumnezeu, pe cinstea mea. Mă credeţi ?.

— Dă-i înainte, zi-i ! Om vedea noi pe urmă... îl îndemnau ascultătorii.

— Dacă-i așa, drepți. Nu mișca! Ascultă comanda la mine... Era, ca să nu mint, în nouă sute doisprezece. Nu, să am iertare, treisprezece. În al patrulea an de cînd făceam slujba la oaste în reghimentul 4 Siberian de cazaci. Era în luna noiembrie. Mă aflam pe atunci la infermeria reghimentului, ca furier. Ce mai slujbă — cu nimic mai prejos decît a unui guvernator. Aveam un scris — încondeiam, nu altceva. Se întîmpla să aștern în catastif așa de frumos povestea vreunei boli, că eu însumi nu mă săturam să tot privesc, încîntat de ceea ce scrisesem. Eram tare, mai cu seamă în slova de la început. O zugrăveam ca pe o stemă. Dar nu asta e lucrul de căpetenie. Alta-i povestea. E vorba de doftorița noastră, șefa spitalului. Înțelesu-m-ați au ba?

— Dă-i înainte, hai, spune! Nu ne mai fierbe, Tima, fără apă, îl zoreau cei de față nerăbdători.

— Ei, atunci ascultați. Slujba pe care o aveam era cum nu se poate mai bună! Lucrările de cancelarie le dădeam gata într-o jumătate de ceas. Ar fi fost păcat să mă plîng de mîncarea pe care ne-o dădeau. Bănuții nu-mi lipseau niciodată. Caisele uscate costau trei copeici funtul [1]. Înfulecam, drace, cu pudul [2]!

— Ei, aici tai zdravăn la piroane, Timka. Nu-i cu putință să înfuleci un pud de caise, se îndoi un lungan deșirat, stîngaci.

— Tu n-ai putea să mănînci atîta, dar eu mă învățasem... Ei, dă-le răilor de caise. Nu asta-i mai de seamă. Ascultați mai departe, urmă Timka, îngustîndu-și ochii de plăcere. Iaca așa trăiam eu, ca și cum aș fi fost cumătru cu regele, ori cuscru cu ministru. Aveam ceas de buzunar pe care era săpat numele meu. Marca „Pavel Buret", cu douăzeci și patru de rubine. Se întorcea o dată pe lună. Unde mai pui că trăgea la cîntar o jumătate de funt. Ceasul ăla se întîmpla să-mi slujească drept armă albă cînd eram nevoit să mă apăr. Cu el l-am atins o dată la scăfîrlie pe Nikudîkin, magazinerul reghimentului. Și ce credeți? Și-a venit în fire abia după două zile, în infermeria reghimentului, iar darul vorbirii și l-a căpătat din nou de-abia peste o săptămînă.

— Așa ceas mai înțeleg și eu! spuse încîntat lunganul.

— Pe magazinerul Nikudîkin l-am cunoscut și eu. Era o scîrboșenie de om! Bine a făcut că l-a pălit cu ceasornicul, îl laudă pe povestitor Kornei Ceprunov, un cazac înalt cît o prăjină, camarad de regiment cu Timka Sitohin.

— Destul cu trăncăneala despre magazineri. Vorbește despre doftorița-șefă, îi dădură ghes lui Timka Sitohin.

— Așadară, am să vă povestesc despre doftorița-șefă, urmă însuflețit povestitorul. Ce mai cucoană! Nu cucoană, ci adevărat armoniu! Spun așa, fiindcă dumneaei cînta la cazina mili-

[1] Funt — 409,5 gr.
[2] Pud — 16,381 kgr.

tară pe toate glasurile. Ba subțirel de tot, sopranu, cum se zice, ba ca trompeta din fanfara reghimentului — gros, adicătelea bas. Ca înfățișare era nurlie foc. Avea o față, că nu-ți puteai lua ochii de la ea. Muiere mai frumoasă nici c-am mai văzut decît în vis. Era ca o cadră zugrăvită în ulei! Acolo, drace, toți felcerii din companii o priveau vrăjiți. Îi dădea tîrcoale chiar și colonelul Strepetov, comandantul reghimentului. Dar și el a rămas cu buza umflată. I-a tras clapa. L-a trimis la plimbare. Limpede?

— Ca lumina zilei.

— Iaca așa. Ședeam într-o bună zi la infermeria reghimentului. Făceam o muncă entilectuală, de! Dădeam numere rapoartelor trecute în condica de ieșire. Și deodată — hopa — îmi cade în mînă o scrisorică. Cine mi-o fi strecurat-o — habar n-am! Despăturesc scrisoarea — ține-mă, doamne! Și acu știu pe de rost, cuvînt cu cuvînt, tot ce era scris în ea. Uite, fraților, ce mi-a fost dat să citesc: „Dă-mi voie să te cunosc mai bine, înaltpreacinstite și prea-preadrăguțule domn furier al regimentului! Dacă te învoiești cu propunerea mea, atunci te rog foarte să poftești la ceai la ora șapte și ceva seara, chiar astăzi, în casa mea de piatră de pe strada Talgarskaia, numărul douăzeci și cinci. Între timp am să mă plimb cu bicicleta de-a lungul canalului de irigațiune și am să te întîmpin eu însămi!" Văzut-ați?

— Măi! Ce limbă de viperă! chicoti plin de admirație Kornei, uitîndu-se la Timka cu ochi mari, scînteietori.

— Și aici ai tăiat la piroane. Muierile nu umblă niciînd cu bicicleta, declară în cunoștință de cauză lunganul.

Dar omul captivat de povestirea lui, fără a lua în seamă observațiile veninoase ale ascultătorilor, urmă:

— Am citit scrisorica și mi-a zvîcnit inima. Mă cuprinsese durerea de șale. „Măi, mă gîndesc, fie ce-o fi. De moarte tot nu scapi. La noroc!" Am așteptat cu nerăbdare să vină seara. Încurcasem, la mama dracului, toate numerele în condica de intrare și ieșire. Mi-a tras o săpuneală mai tîrziu șeful biroului, mamă doamne! De trei ori am făcut corvoadă peste rînd. Am curățat cartofi la bucătărie. Ei bine! Iată că a sosit și seara. Se înțelege, m-am ferchezuit, m-am pus la mare ținută: nădragi de lînă, țesuți piezîș, cu vipușcă, tunică cu toate dicorațiile. La șold, sabie. Mănuși albe. Și așa mai departe... M-am bărbierit. Mi-am cănit mustățile. Mi-am dat cu parfom „Buchetul bunicii mele". M-am învîrtit în fața oglinzii ca un fante și apoi — întinde-o pe Talgarskaia. Merg și deodată o zăresc — chiar ea. Gonește pe bicicletă. Îmbrăcată din cap pînă în picioare în mătase, iar pe pălărie — niște pene năstrușnice.

— Se ştie ce fel de pene — de struţ! preciză Kornei Ceprunov. Am fost vreme de cinci ani vistavoi la sotnie. Las' că ştiu eu ce pene îşi pun la pălării cocoanele de acolo.

— Taci, Kornei, nu-l stingheri, îl struni nerăbdător lunganul.

— Pe scurt, goneşte pe bicicletă şi rîde, neobrăzata! Eu m-am fîstîcit. Eram mai mult mort decît viu. Boldesc ochii la ea şi nu sînt în stare să zic nici pis. Iar ea, stîrpitura, se învîrte în jurul meu ca la căluşei şi vorbeşte într-una: „Te rog nu te ruşina. Nu-mi plac bărbaţii sfioşi". Ei, drace! Dacă-i aşa, am hotărît să pornesc de-a dreptul la atac. Hodoronc-tronc: „Dacă m-aţi învăţa, cocoană, să umblu cu bicicleta — asta zic şi eu că ar fi ceva". Iar ei, drept răspuns, îi mergea gura ca meliţa: „Dumneata, domnule furier, poftеşte la mine acasă. Luăm cîte o cafea. Ne ospătăm. Iar spre dimineaţă — om vedea noi ce-o mai fi. Se prea poate c-o să-ţi dau nu numai bicicleta asta, adusă din străinătate, dar şi casa, şi pe mine — toate le voi trece pe numele dumitale!" Aţi înţeles unde am ajuns? Ce pleaşcă dăduse peste mine?

— Stai, Timka! Da' ce avere avea muierea ceea, strigă cu glas răguşit, ca şi cum ar fi căzut de pe cuptor, Ermil Kuţii, un ţăran pricăjit, somnoros, pe care nu-l interesa în povestirile de dragoste nimic altceva decît averea ibovnicei.

— Avea la bancă patruzeci şi două de mii de ruble peşin. Poliţe pentru treizeci şi două de mii. Şi pe deasupra o casă de piatră cu intrare în faţă, răspunse cu prefăcută nepăsare Timka.

— Nu era cine ştie ce bogăţie, mormăi dezamăgit Ermil, obişnuit să audă în astfel de împrejurări despre milioane.

Stînd culcată pe patul îngust şi tare din bordeiul acoperit cu brazde de iarbă, Liubka trăgea cu urechea la ceea ce povestea Timka Sitohin. Se frămînta între ruşine şi curiozitate arzătoare, căutînd să prindă cu răsuflarea tăiată fiecare cuvînt al povestitorului despre intimităţile lui cu frumoasa, desfrînata şi bogata lui ibovnică.

Acesta însă, ca un povestitor cu experienţă, ajungînd la momentul culminant, începu să vorbească în şoaptă, iar Liubka, oricît îşi încordă auzul ei ager, nu izbuti totuşi să audă ultimele cuvinte ale lui Timka, acoperite de hohotele de rîs ale tuturor ascultătorilor.

Liubkăi îi plăcea să cînte împreună cu fetele viersuri ruseşti duioase, ba pline de nelinişte şi tristeţe, ba poznaşe, înfocate. Ascultînd povestirile născocite de bărbaţi despre aventurile lor de dragoste din anii tinereţii, se gîndea întotdeauna cu nelinişte şi amărăciune la ea, la soarta ei. Prea de timpuriu înţelesese cu ce ochi lacomi se uitau la ea aproape toţi flăcăii şi băr-

baţii, ce voiau de la ea. Uneori, cînd o întîlneau, aduceau vorba pe ocolite, deseori însă îi spuneau totul pe şleau, fără ruşine. Prea devreme simţise, cu instinctul ei de femeie, frumuseţea tulburătoare ce-i fusese hărăzită. Işi întipărise în inimă, pentru totdeauna, cuvintele mamei sale, care murise cu un an în urmă pe brazda altuia, în timpul secerişului.

Istovită, umilă, îmbătrînită înainte de vreme din pricina necazurilor şi singurătăţii, văduvă, mama ei, care o iubea, gîndindu-se cu grijă la viitorul ei, îşi prăpădise scurta viaţă visînd zadarnic să agonisească o zestre bogată pentru singura şi frumoasa ei fată. Cu săptămînile nu se mişca de lîngă albie, spălînd maldăre de rufe. Secerase altora mii de deseatine de grîu, cu spicul greu. Trudise zi şi noapte pentru alţii, dorind să-i cumpere fiicei sale cu puţinii ei bani, greu cîştigaţi, rochie de mireasă, şal de caşmir şi o scurteică de pluş îmblănită. Lipsindu-se de lucrurile cele mai necesare, maică-sa putuse să pună deoparte cîte ceva pentru ea. Deseori fermecată de frumuseţea neobişnuită a fiicei sale, ea rostea cuvinte care o tulburau pe Liubka şi al căror înţeles nu-l pricepuse din capul locului: „Frumoasă esti! Nespus de frumoasă, albăstriţa mea, îi spunea maică-sa. Bagă de seamă să nu-ţi pîngăreşti frumuseţea, fetiţa mea, cînd ţi-o veni vremea."

Şi iată că această vreme se apropia. Ba chiar se părea că sosise. Şi ceea ce spusese odinioară maică-sa de-abia acum îşi dezvăluia pe deplin înţelesul şi însemnătatea profetică pentru fiica ei. Dîndu-şi seama cît de frumoasă era, înţelegînd bine cîţi vănători dibaci şi puternici o pîndeau hoţeşte, ca pe o antilopă în stepă, printre crîngurile de mesteceni, prin hudiţele cătunului şi pe drumuri pustii, Liubka se temea cumplit de un singur lucru: să nu se întîmple fapta despre care vorbise răposata maică-sa, să se ferească, să nu cumva să-şi irosească în zadar frumuseţea, nimerind întîmplător pe mîinile grosolane ale unui om care nu i-ar fi drag.

In nopţile calde de vară, stînd culcată în bordei, Liubka se lăsa furată de gînduri tulburătoare despre ursita ei şi încerca chiar să se roage lui dumnezeu. Deşi se ruga din toată inima, totuşi rugăciunile ei erau cam naive: ba îl ruga pe dumnezeu în şoapte pătimaşe s-o păzească de căsătorie, ba, dimpotrivă, rostea în rugăciuni fierbinţi setea-i nepotolită de a se apropia de acela pe care, după cum i se părea ei uneori, îl va iubi cu foc.

Oricît încerca însă Liubka să şi-l închipuie, nu izbutea. Totuşi ea îl aştepta cu nerăbdare, aşa cum, în cîntecul ei cel mai drag, îşi aştepta iubitul şi fata pe care o simţea apropiată în ceea ce privea soarta asemănătoare cu a ei, precum şi prin acelaşi fel de a fi sufleteşte, fata crescută în dezmierdări de maică-sa.

Şi Liubka îşi aştepta ursitul chiar acolo, în Belogradovka, în cătunul prăpădit, uitat de lume, unde iarna vuia din zori pînă-n noapte viscolul, iar vara domnea pustietatea. Sufletu-i era chinuit de atîta singurătate, încît, aducîndu-şi aminte, Liubka era gata să izbucnească în plîns, de milă pentru ea însăşi...

Venind în vara aceea la plantaţiile de tutun ale lui Luka Bobrov, Liubka atrăsese imediat asupră-i atenţia tuturor zilierilor bătrîni şi tineri. Nu lua seama însă la nimic. Şi numai privirile sfredelitoare ale lui Luka Lukici, care căuta tot mai des să intre în vorbă cu ea, cînd se ivea la plantaţii, o cam mirase la început, iar apoi o neliniştiseră, o speriaseră. Îşi dădea seama cît de greu avea să poată înfrunta voinţa cruntă a acestui om ursuz, care nu se dădea în lături de la nimic.

Văzîndu-se urmărită de ochii lui Bobrov, care se aprindeau cînd o întîlnea, Liubka fusese cuprinsă de teamă şi-şi pusese în gînd să plece de la plantaţie, pe ascuns. Mai tîrziu, cînd toţi zilierii începuseră să spună în gura mare ce urmărea stăpînul, cînd tinerii glumeau pe socoteala ei, prezicîndu-i că va fi învinsă negreşit, iar fetele o ocoleau făţiş, de atunci Liubka se străduise tot mai mult să se încredinţeze că şi ea era tot atît de tare şi de hotărîtă ca şi stăpînul său, că n-o s-o biruie cu una, cu două, cum pesemne îşi închipuia el.

În timpul scurtelor ei întîlniri cu Bobrov, care se petreceau de obicei de faţă cu alţi oameni, privind deschis în ochii lui întunecoşi, duşi adînc în fundul capului, Liubka îşi spunea: „Ei, şi ce! Dacă vreau o să-l învîng eu pe omul ăsta, care, după cum se spune, n-a fost învins de nimeni. Am să intru în casa lui cu drepturi de stăpînă şi am să întorc totul cu susul în jos!"

În mintea ei se iscau tot mai adesea gînduri cutezătoare şi, cu sufletul ei tînăr, plin de îndrăzneală, era gata, în astfel de clipe, să iasă cu capul ridicat semeţ în întîmpinarea lui Luka Lukici şi să-i spună: „Iată-mă. Asta-s. Fără ascunzişuri. Fără înşelăciune. Sînt frumoasă? Ia-mă, dacă-s pe placul tău!"

O dată, în amurg, cînd Liubka se întorcea de la iaz, după ce se scăldase în apa învăpăiată de asfinţitul soarelui, Luka Lukici o ajunse din urmă, fără veste, lîngă crîngul de mesteceni, pe drumul care ducea spre tabăra de cîmp a zilierilor. Ieşind la iveală din desiş, călare pe buiestraşul murg, Luka Lukici descălecă ţanţoş din mers şi îi tăie calea.

Cufundată în gîndurile ei tăinuite, Liubka nu-şi recunoscu de îndată stăpînul, răsărit ca din pămînt în faţa ei. Tresărind fără voie, ea se dădu înapoi cu un pas, după care însă, luîndu-şi inima în dinţi, rămase dreaptă, neclintită, în faţa lui, ducîndu-şi nepăsătoare la spate mîinile-i arse de soare, mlădioase.

— Bună seara, frumoaso! rosti surd, aproape în șoaptă Luka Lukici, întinzîndu-i cam sfios mîna grea.

— Bună seara, răspunse sec Liubka, fără să primească strîngerea de mînă.

Se lăsă o tăcere stingheră. Bobrov era fără doar și poate tulburat.

Simțind acest lucru, Liubka îl întrebă cu o ironie rău ascunsă:

— Vă urmărește cineva?

— Ferească dumnezeu! Doar nu sînt hoț de cai. Dimpotrivă, eu am fost nevoit toată viața să fiu urmăritorul, să alerg după noroc...

— Ei, și cum iese — îl prindeți?

— De, se întîmplă și așa și altminteri... De pildă, o pasăre așa de sprințară ca tine n-o prinzi cu una, cu două... spuse Luka Lukici încercînd să pună mîna pe umărul ei ars de soare, dezgolit, pe care licăreau încă picături de apă din lac, lunecînd ca niște boabe de mărgăritar pe pielea ei moale, catifelată.

Dar Liubka zvîcni din umăr, ferindu-se de atingerea lui. Descurajat, Luka Lukici lăsă brațul în jos:

— Băgați de seamă să nu vă istoviți buiestrașul. E plin de spumă, spuse Liubka cu un zîmbet zeflemitor.

— Pentru tine nu-mi pare rău, chiar dacă s-ar prăpădi, zise Luka Lukici.

Legănîndu-se șăgalnic pe tocurile nu prea înalte ale ghetelor ei grosolane, lăbărțate, Liubka întrebă:

— Dacă-i așa, n-ați vrea să adăugați zilierilor cîte cincizeci de copeici pe zi pînă sîmbătă?

— Păi, am adăugat doar săptămîna trecută cîte douăzeci și cinci.

— Asta a fost săptămîna trecută, dar acum e altceva. Și apoi, ce sînt douăzeci și cinci de copeici? Cred că noi prețuim mai mult, spuse Liubka zîmbind cu înțeles.

— Care noi, mă rog? Tu — da, nimic de zis. Cu tine n-aș sta la tocmeală. Dar despre ceilalți n-avem ce vorbi, eu și cu tine!

— Ba nu, hai mai întîi să ne înțelegem în privința celorlalți. Cît despre mine... asta-i altă vorbă, spuse Liubka.

Pricepînd din cuvintele ei că ar fi cu putință să-și atingă scopul, Luka Lukici se învioră și fu din nou cuprins de tulburare. Șopti ca un complotist, cu răsuflarea fierbinte, la urechea Liubkăi:

— Bine! Bine! Vorbește, spune, ce vrei?

— Am spus doar. Să adăugați cîte cincizeci de copeici pe zi, nu mai puțin, spuse răspicat Liubka.

— Nu pot cîte cincizeci. Dumnezeu mi-e martor că e cam mult, duducă, spuse Luka Lukici în așa fel că nu se înțelegea dacă glumește ori vorbește serios.

— Asta e treaba stăpînului. Așa o să spun și oamenilor, rosti Liubka cu prefăcută nepăsare și încercă să-l ocolească.

Luka Lukici întinse brațele în lături, stăvilindu-i din nou calea.

— Ce mai doriți ? întrebă ursuză, aproape înciudată Liubka.

— Așteaptă. Nu pleca. Ascultă-mă, șopti Luka Lukici, pierzîndu-și cumpătul.

— Ascult !

— Așteaptă. Nu ți-am spus ceea ce-i mai de seamă. Am de vorbit cu tine ceva cu totul deosebit. Trebuie să rînduim un lucru anume, bîiguia Luka Lukici, căutînd clipa potrivită ca s-o îmbrățișeze fără veste, cu dibăcie.

Liubka era cu ochii în patru, gata de luptă. Liniștea ei aparentă, nepăsarea, care era aproape o obrăznicie, îl dezarmară pe Luka Lukici.

— Prin urmare, nu voiți să le dați un spor ?

— Dar nu-i vorba de asta. Stai puțin. Să vorbim mai întîi despre tine. Între patru ochi. Fără martori, spuse Luka Lukici, apropiindu-se iarăși de fată și încercînd să-i apuce mîna bronzată de soare. Ea o duse însă în grabă la spate.

— Spuneți. Ascult, răspunse Liubka cu același glas surd, care îl scotea din minți, căutînd să se ferească de el printr-o mișcare a umărului.

Bobrov își pierdu însă puțina stăpînire de sine care îi mai rămăsese și trase deodată dibaci spre el trupul mlădios al Liubkăi, înlănțuindu-l ca într-un cerc de fier cu mîinile lui, care știau să încleștеze aprig.

Liubka se trezi în brațele stăpînului ei, dîndu-și repede seama că era mult mai primejdios să i se împotrivească, să lupte cu el, decît să se prefacă supusă, dar nu prea hotărîtă să se dea bătută, așa cum aștepta și i-o cerea stăpînul. Încordată, ca un arc de oțel, privea țintă, fără să clipească, cu ochii ușor întredeschiși, chipul răvășit al lui Luka Lukici. Și el, ca și cum ar fi fost vrăjit de privirea ei neclintită, încremeni, simțind că îi fuge pămîntul de sub picioare.

— Ce zici, așa-i că-s frumoasă ? Așa-i ? Ți se taie răsuflarea, nu ?

— M-ai scos din minți. Nu mai știu ce-i cu mine. Nu-mi găsesc locul. Mă prăpădesc. Draga mea ! Fericirea mea !

— Spui adevărul ?

— Jur pe dumnezeul meu! Pe crucea de pe piept. Pe cinstea mea! Fac orice pentru tine. Nu mă dau în lături de la nimic. Te-aș așeza pe tron ca pe o împărătească. Am să-ți dau o vacă...

— E cam puțin o vacă, Luka Lukici...

— Iți cumpăr cașmir pentru rochie...

— Mie îmi place catifea vișinie.

— Și cinci arșini de catifea vișinie. Din cea mai bună. De la Șanhai... Am să-ți aduc mai spre iarnă de la iarmarocul din Kuendî o blană cu guler de cangur.

— Dar cercei?

— Și cercei. Din aur curat. Aduși din Kașmir. Și un medalion cu o granată și o brățară cu rubine. Ești neprețuită. Giuvaerul meu! Păsărică rătăcită! Diavolița mea! Floricica mea! bîiguia mereu, ca în delir, ametit, înăbușindu-se, Luka Lukici. În clipa cînd el se clătină și-și pierdu echilibrul, cu o mișcare suplă, nestingherită, fata lunecă cu o uimitoare dibăcie din brațele lui, care slăbiseră strînsoarea, și într-o clipită era liberă.

Sărind înapoi cu un pas, ea își aranjă pieptănătura, cu mișcărei feminine, ridicînd mîinile deasupra capului. Apoi, trăgîndu-și în jos bluza boțită, rămase din nou liniștită în fața lui Bobrov, care o privea descurajat.

— Vă foarte mulțumesc, Luka Lukici, pentru bunăvoința și lucrurile frumoase pe care mi le-ați făgăduit. Mi-ați ridicat prețul simțitor. Nimic de zis. Nu v-ați zgîrcit... Numai că nu pot să vă dau chiar acum răspunsul. Trebuie să chibzuiesc. Teamă mi-e ca nu cumva în pripă, din prostie, să mă vînd prea ieftin. Cînd e vorba de dumneavoastră, s-ar putea să se întîmple ușor acest lucru.

Ea îl ocoli sprintenă și fără a întoarce capul, păși ușor, elastic, spre un călăreț care se ivise aproape de ei. Era un om de la herghelia de cai, care fusese adusă de pe pășune la adăpost.

Această neuitată întîlnire cu Luka Lukici o făcuse pe Liubka să creadă cu tărie că-l învinsese, purtîndu-se cu el, cînd erau și alți oameni de față, sfidătoare. Fără să se sfiască, îi spunea vorbe neobrăzate, rîdea de înfățișarea lui stîngace, cam din topor, de chipul lui prea puțin atrăgător și totodată îi făcea mereu ochi dulci, fără să se simtă stînjenită, din care pricină dăduse prilej unor muieri flecare să spună că este țiitoarea lui Bobrov. Curînd oamenii din staniță și de prin cătune trăncăneau că Liubka nu numai că-l prinsese în mreje pe Luka Lukici, dar pusese mîna și pe avuțiile lui destul de însemnate, începînd cu casa și isprăvind cu aurul îngropat într-un loc ascuns, știut de ea. Se mai zvonea că cel mai tîrziu în toamnă, înainte de postul crăciunului, Liubka

și Luka Bobrov au să facă o nuntă care o să rămînă de pomină în toată stepa.

Fără a respinge sau a tăgădui aceste zvonuri, Liubka tăcea, prefăcîndu-se că tot ce se vorbea pe socoteala ei n-o încălzea, dar nici n-o lăsa rece — era fără doar și poate măgulită.

În vremea aceasta, Luka Lukici căuta tot mai stăruitor și mai plin de nădejdi s-o întîlnească undeva, între patru ochi, într-un locșor tăinuit. Ba o pîndea în pădure, unde știa că-i place să rătăcească seara, după muncă, culegînd poame și ciuperci, ba o aștepta la fîntînă, departe, în stepă, unde ea venea cu gălețile prinse de cobiliță ca să scoată apa rece ca de izvor. Și fiece întîlnire, care începea cu învinuiri din partea fetei în privința zgîrceniei lui, se sfîrșea cu făgăduințe în doi peri și cu vorbe pe ocolite din pricina cărora Luka Lukici simțea că-i zvîcnește inima și-i vîjîie capul.

— Nu vrei să-mi dai casa? Te zgîrcești? Nu-i nimic, Hristos și preacurata fecioară Maria să te judece! spunea Liubka, ferindu-se de îmbrățișările lui.

— Liubonka! Floricica mea! șoptea aprins Luka Lukici, încercînd s-o apuce de mîini. Doar știi că nu-s de unul singur. Întrețin doi copii neajutorați. Cum am să-i nenorocesc din pricina ta? Uite, îți scriu pe numele tău moara. Apoi, nici de fermă n-o să-mi pară rău...

— Nu, scrie pe numele meu casa. Ca fată mi-am mîncat destul amarul prin ferme și cătune. Vreau să locuiesc în staniță. La centrul raional. Pentru mine n-ar fi păcat să ridici chiar un palat, cu cerdac și balcon. Iar tu îi dai zor cu ferma!

— Stai! Ascultă-mă, dă-mi răgaz să chibzuiesc, să mă gîndesc, o ruga Bobrov, străduindu-se s-o rețină.

— Bine. Fie și așa. Am să aștept. Chibzuiește, încuviința Liubka, scăpînd cu dibăcie din mîinile lui.

Luka Bobrov rămînea singur și-l lua groaza la gîndul că ar putea s-o piardă pentru totdeauna. Ca o fiară hăituită, care freamătă din nările umede, simțind de departe cercul vînătorilor care o împresoară, așa și Bobrov, presimțind nelămurit năpasta de neînlăturat care îl aștepta, nu-și găsea locul nici sub acoperișul casei sale, nici în stepă, fiind încredințat că își poate recăpăta liniștea sufletească de altădată numai în brațele Liubkăi.

Deși se întîlnea adeseori cu ea și vorbeau între patru ochi, ca doi oameni apropiați, ea i se părea acum mai înstrăinată, mai inaccesibilă decît înainte vreme, cînd o vedea în treacăt, admirîndu-i în taină frumusețea stranie, care îți lua ochii.

12

În ajunul Sfintei Treimi, pe uliţele cătunului Belogradovka, în preajma căruia se întindeau plantaţiile de tutun ale lui Luka Bobrov, se ivise Vanka Cemasov, un tinichigiu ambulant. Ca un făcut, parcă dracul îl pusese pe Luka să intre în cîrd cu el: îi dăduse să-i dreagă găleţile şi stropitorile.

De atunci, Vanka Cemasov îşi luase deprinderea să tot treacă pe la Luka Lukici. La început venea la fermă, iar mai tîrziu şi la tabăra de pe cîmp a zilierilor. Tinichigiul avea părul cîrlionţat, nu era înalt, dar legat zdravăn. Se ivea seara în tabără îmbrăcat cu o rubaşcă zmeurie, cusută la guler cu lînică portocalie, cu pantaloni largi de catifea reiată, băgaţi în cizmele cu carîmbul de lac, şi avea petrecută peste umăr, cu o curea galbenă, o armonică neagră ca pana corbului, cu două rînduri de clape. Era chipeş, ba, după părerea fetelor, frumos ca o cadră. Vanka ştia acest lucru şi se privea deseori într-o oglinjoară rotundă, dîndu-şi aere în faţa fetelor.

După ce se sătura să se tot privească în oglindă, Vanka, fără a se uita la cineva, fără a băga în seamă fetele, flăcăii, bărbaţii în vîrstă din jurul lui, se aşeza pe un butuc, împins de vreo mînă îndatoritoare, şi umfla burduful armonicii sale de preţ. Lunecînd cu degetele iuţi pe clapele sensibile, rămînea o clipă nemişcat, ca şi cum ar fi ascultat sunetele ce parcă zburau uşurel de sub mîna lui. Apoi, legănîndu-se domol, în tact cu valul lin, molcom al noilor sunete, începea să cînte valsul „Vis în vreme de toamnă".

Zilierii ascultau ca fermecaţi muzica răscolitoare. După vals, făcînd o mică pauză, armonistul îşi scutura voinicește cîrlionţii castanii, lovea cu înverşunare clapele, şi dănţuitorii, pătimaşi, tresărind fără voie, începeau să joace cu foc, unul după altul.

Spre mirarea tuturor, Liubka avea o purtare ciudată cînd era de faţă armonistul ce se pripăşise în tabără. Dornică înainte vreme de joc, chiar dacă se cînta din trişcă ori din fluieraşe meşterite de Timka Sitohin din trestie sau coajă de mesteacăn, Liubka rămînea nepăsătoare şi faţă de armonică, şi faţă de stăpînul acesteia. Neobişnuit de tăcută, de liniştită, aidoma unei păsări rănite, se aşeza nu departe de Vanka şi, ca să se ferească de privirile lui îndrăzneţe, întorcea sfioasă capul, acoperindu-şi faţa cu şalul, cam ponosit, de caşmir.

Aşa s-au petrecut lucrurile cîteva seri de-a rîndul. Cînd te uitai la Liubka, nu-ţi venea să-ţi crezi ochilor. Nu numai că nu juca singură, dar nici nu se prindea în joc cînd se dănţuia

în grup, cum ar fi fost la cadrilul cu şase figuri sau la *Meteliţa*[1], şi nici măcar nu cînta împreună cu celelalte fete vreun cîntec drag. Şi despre schimbarea aceasta neaşteptată în firea ei, în purtarea ei, vorbeau mulţi, fiecare în felul său. Unii şuşoteau că Liubka şi Luka Lukici se despărţiseră pentru totdeauna şi că ea rămăsese de ruşine. Alţii vorbeau de pe acum, pe furiş, despre legăturile de dragoste tainice dintre ea şi armonist.

Şi iată că într-o bună zi — lucrurile s-au petrecut într-o sîmbătă seara — după ce Vanka intonase la sfîrşit marşul „Dor de patrie" şi, strîngînd la subsuoară armonica, o pornise spre cătun, Liubka sărise de pe locul unde stătea de obicei şi plecase în văzul tuturor zilierilor după armonist.

Toţi au amuţit. Fapta aceasta era atît de îndrăzneaţă şi de neaşteptată, încît nici gurile celor mai rele şi mai pizmaşe tovarăşe de muncă nu ştiau ce să mai spună.

Tîrziu, după miezul nopţii, cînd zilierii, împrăştiindu-se prin bordeie şi corturi, dormeau de mult, iar deasupra pămîntului se înălţase secera ştirbită a lunii, departe, în stepă, se auzeau sunetele line ale armonicii care parcă începuse a gînguri buimacă de somn, ţinînd isonul unui cîntec tot atît de lin, cîntat cu glas scăzut de fată.

Cu bine, dragul meu, cu bine,
Tu, fericirea mea, te duci...

Toţi cei ce au auzit cîntecul au recunoscut glasul Liubkăi, catifelat şi limpede ca unda izvorului. Ba stingîndu-se, ba însufleţindu-se din nou în picurul notelor armonicii, glasul ei răsuna deasupra stepei scăldate în lumina uşor împîclită a lunii, aşa cum răsună clinchetele de zurgălăi ale unei troici care se îndepărtează.

Departe fi-vei tu, şi poate
Noi nu ne-om mai vedea nicicînd...

Părea că Liubka, în hohote de plîns, îşi lua rămas bun de la omul nespus de apropiat, de drag, şi inimile zilierilor care amuţiseră în bordeie şi corturi, ascultînd cîntecul, se strînseră fără voie de durere cînd ajunseră pînă la ei cuvintele:

De soare nici că-avea-voi parte
De-acum, ştiindu-te drumeţ.
N-o să-mi tihnească blînda noapte,
Nici zorii mîndrei dimineţi.

[1] Joc vioi în care dansatorii se rînduiesc perechi-perechi în cerc, fiecare pereche executînd trei figuri.

...Din plimbarea pe care o făcuse în timpul nopții, Liubka se întoarse în tabără abia în zori. Trecu spre bordeiul ei cu pas ușor, parcă lunecînd, și adormi îndată adînc. Prietenele se uitau la ea cum zîmbește fericită în somn. Dimineața, plecînd cu zilierii la plantație, Liubka se apucă să copilească tutunul cu o înverșunare din ce în ce mai aprinsă și toată ziua tăcu dispreţuitoare, fără a răspunde la întrebările nu tocmai nevinovate ale prietenelor.

Spre adînca mîhnire a zilierilor, armonistul nu se mai ivi seara în tabără. Acest fapt avu darul să întărîte și mai mult împotriva Liubkăi pe prietenele ei răuvoitoare. Acum, punînd capăt clevetirilor în ceea ce privea legăturile Liubkăi cu Luka Lukici, toate începură să vorbească în gura mare despre armonist. Ca și mai înainte, Liubka nu lua seama la aceste trăncăneli, zîmbind numai cu un aer tainic atunci cînd i se spunea ce se vorbește pe socoteala ei.

O dată, la amiază, Morka Zvonțova, o fată bătrînă, cu glas gros, hotărî s-o atingă pe tăcuta Liubka unde o doare și o întrebă în timpul prînzului de față cu toate prietenele:

— Liubka, e adevărat ce se aude? Ți-ai găsit alt iubit?

— Nu l-am găsit eu. S-a găsit el însuși, o îndreptă Liubka.

— Ei, pentru mine-i bara-beri — tot un drac, ca să ți-o spun pe rusește.

— Pentru tine așa o fi. Pentru mine însă nu-i totuna, drăguțo! Nu eu îi caut pe ei, ci ei pe mine. Înțelesu-m-ai?

— Cît se poate de bine! Care va să zică, l-ai trimis la plimbare pe Luka?

— Așa se pare.

— Și la cine o să găsească alinare acu la bătrînețe?

— Cum la cine? La tine. Tu ești o fată arătoasă, dacă strîngi o dată brațele îi aduni pe toți, spuse Liubka fără să zîmbească, săgetînd-o pe Morka cu o privire rece, în rîsul nu tocmai unanim al prietenelor.

Armonistul nu se mai ivea în tabără. Zilierii o tot priveau cercetător pe Liubka, dar nu vedeau la ea nici un semn de neliniște. Ca și mai înainte, pașii ei erau ușori și mlădii, iar mișcările repezite; bujorii, înfloriți de soare, ca merele pîrguite, nu păleau pe obrajii ei.

Și iată că peste o săptămînă, armonistul dispărut fără veste se înființă pe neașteptate. Venise la o vreme nepotrivită, la amiază, cînd zilierii lucrau încă la plantație. Acest lucru stîrni mirarea tuturor, așa cum îi uimea și îmbrăcămintea lui neobișnuită: purta o scurtă de doc mînjită de păcură și pantaloni din pînză groasă, vîrîți de mîntuială în niște cizme scîlciate. Agitat,

cu părul vîlvoi, dădea binețe din mers zilierilor, iar cînd o văzu pe Liubka lucrînd ceva mai departe, se repezi spre ea cît îl țineau picioarele.

Văzîndu-l, Liubka se îndreptă de spate și-l privi cu ochii larg deschiși, plini de căldură și lumină. Armonistul îi strînse repede mîna, își petrecu brațul pe după umerii ei și începu să-i spună ceva cu aprindere. Apoi se îndreptară amîndoi către tabără. Ajungînd în dreptul zilierilor, care se adunaseră la hat, Vanka spuse:

— Fraților, adunați-vă cît mai repejor la tabără. Am veşti bune pentru voi. Trebuie să vorbim de la suflet la suflet. Facem un miting!

După cinci minute se adunaseră aproape toți, alcătuind un cerc strîns în jurul lui Vanka Cemasov. Aruncînd priviri nerăbdătoare spre cei care întîrziau pe plantație, zilierii vorbeau ei înde ei:

— Ce-i cu el, parcă a picat din cer!

— Se pare că a cam tras la măsea...

— Nu mai îndruga verzi și uscate. Se spune că nu pune în gură un strop de băutură.

— Ia mai țineți-vă gura. Lăsați omul să-și vină în fire. Nu vedeți cum gîfîie?

— Să știți că acuși vestește nunta lui cu Liubka.

— Nu prea are el înfățișare de mire.

— N-are a face. De vreme ce i-a trăsnit omului prin cap s-o facă...

Pe lîngă Vanka Cemasov se tot învîrtea de colo-colo, plin de neliniște, Anfis Tarbagan, un țăran bondoc, isteț, paznicul de pe plantațiile lui Bobrov. Cînd lipsea stăpînul, el rămînea împuternicitul acestuia. După ce slugărise cu cinste și credință la Bobrov vreo douăzeci de ani, Tarbagan nu agonisise nici atît cît să-și cumpere un cal, la care visase toată viața, și o casă. Toată vremea — de cînd se desprimăvăra și pînă tîrziu toamna — se adăpostea într-un bordei acoperit cu brazde de iarbă, iar lunga iarnă o petrecea într-o colibă de chirpici pe jumătate năruită.

Luka Lukici se purta cu Tarbagan cînd aspru, cînd binevoitor, și uneori chiar cu blîndețe. Îl momea cu daruri mărunte și nu uita să-l miluiască cu rachiu în zilele de sărbătoare. Tarbagan dădea stăpînului său cinstirea cuvenită, îi știa de frică și numai uneori, în clipele cînd îl năpădeau gînduri amare despre vitrega lui soartă, îl cuprindea deznădejdea, dîndu-și seama că visurile lui despre casă și cal aveau să rămînă pesemne visuri pînă la moarte. Oricît de cinstit și cu rîvnă își slujea stăpînul, totuși la Pocroave, cînd era sorocul socotelilor, Tarbagan nu primea nici a zecea parte din banii care i se cuveneau: o parte îi era oprită pentru mîncare, o parte pentru îmbrăcăminte, o parte drept

amenzi, de la care Luka Lukici nu se dădea în lături atunci cînd vedea că oamenii lui de încredere nu erau destul de aspri sau nu se pricepeau prea bine în treburile gospodăriei. Tarbagan înţelegea că an de an stăpînul îl înşela, dar nu îndrăznea să cîrtească. Era nevoit să-şi calce pe inimă şi să se împace cu soarta lui amară. Veşnica teamă de a nu rămîne fără o bucată de pîine îl amuţea.

Ivirea la plantaţii a lui Vanka Cemasov, care parcă era cam cu chef, îl nelinişti pe Tarbagan, îl făcu să fie cu ochii în patru. Simţind că nu mirosea a bine, se tot învîrtea pe lîngă armonist, privind cu teamă ba la acesta, ba la Liubka, care stătea alături de el, cu ochii sclipitori de veselie, ba la mulţimea zilierilor care se liniştiseră, aşteptînd să audă vorbele armonistului.

În cele din urmă veniră în tabără şi cei care întîrziaseră la plantaţii. Vanka Cemasov îşi scuturâ cîrlionţii castanii şi spuse:

— Acum vă rog să mă ascultaţi, fraţilor! Am venit la voi nu aşa, de florile mărului. Am aici treburi grabnice. N-am apucat nici să mă schimb măcar. Noroc că am găsit o ocazie — m-a adus repede căruţa poştei pînă aproape de voi pentru trei ruble. Cît priveşte treburile, dragi prieteni, mai întîi să vă pun o întrebare: v-aţi socotit cu stăpînul?

Toţi se grăbiră să-i răspundă care mai de care:

— Ne-am socotit, pe dracu.

— Chiar că te umple de bani stăpînul nostru. Vezi să deschizi punga cît mai larg.

— Poate că o să ne plătească în preajma Pocroavelor.

— M-am lămurit. Am înţeles totul. Tăcere, băieţi! Faceţi linişte, spuse Vanka Cemasov. Socot că banii nu-s pierduţi. Îi scoatem noi de la exploatatorul ăsta. Îi smulgem noi din mîna lui. Puterea noastră sovietică nu va îngădui să fim nedreptăţiţi. Asta-i una. A doua — vă propun tuturor să lăsaţi la mama dracului ocna asta şi să mergeţi cu mine la sovhoz. Vă duc eu însumi unde trebuie. Răspund cu capul pentru fiecare suflet de om. Destul aţi trudit de pomană pentru ticălosul ăsta! Ajunge! De mîine nu mai sînteţi argaţi, nici zilieri, ci clasa muncitoare — cadrele sovhozului agricol! vesti cu un aer sărbătoresc Cemasov.

Vestea înfiinţării sovhozului agricol se auzise mai demult printre argaţii lui Bobrov. Dar nici unul nu ştia ce fel de întreprindere era aceasta şi dacă se va găsi acolo de lucru. Dimpotrivă, prin stepă umblau destule zvonuri tainice cum că, datorită înfiinţării sovhozului, ţăranilor li se vor lua loturile de pămînt, vor fi scoşi din vetrele satelor şi strămutaţi pe pămînturi sterpe, iar pe mulţi îi vor sili să muncească la sovhoz pentru o plată de nimic. Despre aceasta trăncănea adeseori şi Tarbagan, repetînd spusele stăpînului său, care îi şoptea astfel de veşti, pasămite în taină.

Noutatea adusă de Vanka Cemasov în ceea ce privea sovhozul agricol nu stîrni atît bucurie, cît atrase luarea-aminte a celor mai mulți dintre argați.

În mulțime se auziră glasuri:

— Sovhozul nu-i rău, numai să nu fie la mijloc niscaiva înșelătorii.

— Dar despre ce înșelătorie poate fi vorba? Acolo n-ai de-a face cu de-alde Luka Bobrov!

— Ei, nu mai lărmuiți atît. Stați să-l ascultăm cum trebuie pe flăcăul ăsta, se auzi un glas răsunător de femeie.

— Tăcere, tăcere, dragi prieteni. Păstrați liniștea. N-am sfîrșit încă. Vă spun îndată totul, strigă Vanka Cemasov, ridicînd mîna mînjită de păcură. Am venit la dumneavoastră ca împuternicit al conducerii noului sovhoz agricol. Însuși tovarășul Kanahin, președintele comitetului de întreprindere, m-a împuternicit. Mi-a dat însărcinarea să vorbesc cu dumneavoastră de la suflet la suflet. Așa că ascultați! Sovhozul este o adevărată uzină agricolă. Spre toamnă vor fi desțelenite în stepa noastră patruzeci de mii de hectare de pămînt. Zilele acestea trebuie să sosească tractoare și alte mașini, dar sovhozul nu are muncitori. E nevoie mare de brațe de muncă. Nu ajung oamenii. Pentru fiecare dintre noi se va găsi de lucru, și nu numai de lucru, dar și locuințe vom avea acolo. Și încă ce locuințe, nu ca bordeiele și colibele astea de aici! Acolo în stepă s-au ridicat niște corturi, palate, nu altceva! Fiecare muncitor are patul lui cu așternutul dat de stat. Asta, deocamdată, pînă la toamnă. În preajma iernii, la sediul sovhozului va răsări un orășel întreg. Case — una ca una, cu acoperișuri de șindrilă sau de țiglă. Iată ce treburi se pun la cale! Te apucă amețeala, nu altceva!

— Ei, toate ca toate, dar nu te încurca în minciuni. De unde să răsară în preajma iernii case în cîmp deschis? strigă Tarbagan.

— O să le facem noi înșine. Din chirpici. Lemnăria o să ni se aducă. Pe scurt, are să fie rînduială deplină. Îmi pun capul că n-o să iernăm în corturi. Lucrările sînt în toi. O să se găsească de lucru pentru toți. E mare nevoie acolo de dulgheri și sobari, săpători de pămînt și lucrători de chirpici, îngrijitori de vite și căruțași, paznici și bucătărese. Numai de ai prididi să le faci pe toate. Mîncarea lui Bobrov nu-i nici pe departe ca aceea de acolo. Și cîștigul e fără înșelătorie. Asta-i una. A doua este că eu și cu Liubka, de pildă, mergem începînd de mîine la cursurile de tractoriști. Iar care dintre flăcăi sau fete are aceeași dorință — poftim, poate să meargă cu noi. Să scrie o cerere și gata, s-a făcut. Asta e tot ce-am vrut să vă spun, dragi tovarăși. Cu asta am încheiat. Acum, care vrea rog să-mi spună ca să-l înscriu. Dimi-

neața pornim organizați, în rînduială, spre cătun. Mîine, spre seară, vin acolo camioane, care au să ne ducă la sediul central al sovhozului. Asta-i tot. Iată, încheie Vanka Cemasov și, așezîndu-se pe un buștean, netezi pe genunchi un caiet de școală boțit, pe care-l scosese din buzunarul de la piept al scurtei din pînză de cort. Apoi începu să scrie numele și prenumele zilierilor care doreau să lucreze la sovhozul agricol.

Vanka Cemasov o înscrise întîi și întîi pe Liubka, apoi pe Timka Sitohin și încă șase fete din cătun. Ceilalți zilieri, nehotărîți, au stat un timp lîngă Vanka Cemasov, apoi s-au împrăștiat încetul cu încetul prin bordeie, vorbind mereu, cu aprindere, despre noutatea care stîrnise vîlvă. Unii — cei mai mulți flăcăi și fete — începuseră să-și strîngă puținele lor lucruri, ferm hotărîți să plece de pe plantație împreună cu Vanka, a doua zi dimineața. Alții — dintre cei mai în vîrstă — nu se grăbeau să-și schimbe soarta. Cotitura era prea bruscă, prea riscantă. Acest lucru speria oamenii pe care nu-i răsfățase norocul.

După nămiezi, zilierii au muncit de mîntuială. Cumplit de speriat, Anfis Tarbagan se învîrtea ca o sfîrlează prin plantații și șoptea zilierilor:

— Pentru dumnezeu, nu dați ascultare acestui terchea-berchea de tinichigiu. O să vă bage în jug și s-a isprăvit cu viața voastră liberă.

— Și de ce, rogu-te, s-a isprăvit?

— Fiindcă intrați la stat. O să ajungeți un soi de șerbi, de dijmași.

— Ei, la mai sfîrșește cu minciunile astea gogonate.

— Cum am auzit-o, așa o vînd. Mi-au spus lucrul ăsta oameni de încredere.

— Nu cumva îl știi de la Luka Lukici?

— Și chiar dacă ar fi așa? Nu-i el un om cu scaun la cap? El vede ceva mai departe decît niște ageamii ca de-alde noi. Nu degeaba mi-a dat de veste, încă acum o lună, despre beleaua asta care s-a abătut acum peste noi. Eu însă am tăcut mîlc — pînă n-a venit vremea, n-am scos o vorbă. N-am vrut să tulbur oamenii. Acum însă sînt nevoit să spun totul. Să nu dați crezare acestui fluieră-vînt cu armonică. Dacă i-a sucit capul Liubkăi, treaba ei. E tînără și n-are minte. Noi însă sîntem oameni cu glagorie. Ar fi rușine ca acu, la bătrînețe, să ne luăm ca oile după treanca-fleanca asta pripășită pe la noi, împuia Tarbagan urechile țăranilor, și așa năuciți de gînduri și îndoieli.

Dimineața, Vanka Cemasov îi adunase din nou pe zilieri, îndemnîndu-i să părăsească cu toții plantațiile și să-l urmeze neîntîrziat în cătun. Tinerii îi răspunseră într-un glas la această

chemare, dar oamenii mai vîrstnici, ca şi în ajun, tăceau posomoriţi.

— Cine merge cu mine să iasă înainte! strigă Vanka Cemasov.

Fu înconjurat de fete şi flăcăi cu lădiţele în mîini sau cu traistele în spinare.

Rînduindu-i perechi-perechi, Vanka Cemasov, ca un adevărat comandant, dădu comanda.

— Ocolire la dreapta, după mine, marş! Un, doi! Un, doi! Cu cîntec, înainteee... marş!

Ce e drept, flăcăii şi fetele n-au început să cînte, dar au pornit la comandă, toţi ca unul, în cadenţă. Mulţimea zilierilor vîrstnici, rămaşi în tabăra de cîmp, a stat mult timp pe loc, urmărind coloana ce se pierdea în depărtările stepei, cu priviri fixe, pline de îngrijorare şi pizmă.

Soarele se înălţase sus şi începuse să dogorească zdravăn, cînd flăcăii şi fetele, în frunte cu Vanka Cemasov, ajungînd cam la vreo zece verste de plantaţiile de tutun, pe o măgură înăltuţă, argintată de colilie, au hotărît să facă popas vreo zece minute, ca să se odihnească şi să fumeze. Alegînd o pajişte plăcută, nu departe de un gorgan ce străjuia drumul, tinerii începuseră să se aşeze, cînd unul dintre ei zări un călăreţ apropiindu-se în goană mare.

— Ei, frăţie! Vine asupra noastră, valvîrtej, chiar Luka Bobrov. Luaţi poziţie de apărare în cerc!

— Ba nu, să am iertare. Noi nu trebuie să ne apărăm, ci să atacăm, spuse Liubka fără să-şi ia ochii de la Bobrov, care, biciuind buiestraşul lui murg, venea spre ei ca o vijelie.

— Ai dreptate, Liubka. Aşa-i, încuviinţă iute Vanka Cemasov şi ieşi în mijlocul drumului cu mîinile în buzunar şi cu pieptul gol.

Încă de departe, Luka Lukici recunoscu în mulţimea tinerilor pe zilierii lui, printre care, spre bucuria şi neliniştea lui se afla şi Liubka. Ghicind imediat că se întîmplase ceva rău, îşi struni brusc calul şi se apropie la pas de mulţimea tinerilor zilieri. Ajungînd aproape de ei, Luka Lukici se săltă uşor în scări şi întrebă:

— Ce-i cu iarmarocul ăsta, rogu-vă?

— Mai întîi s-ar cuveni să ne dai ziua bună, observă cu un zîmbet ironic Vanka Cemasov.

— Nu cumva ţie să-ţi dau ziua bună, golanule? întrebă stăpînul, măsurîndu-l dispreţuitor cu privirea pe tinichigiu şi înveninîndu-se de mînie.

— Chiar şi mie. Că doar, slavă domnului, nu ne cunoaştem de o zi.

— Nu vreau să știu de tine. Ești un coate-goale. Ce învîrtești pe aici?

— O să afli îndată. Sînt Ivan Ivanovici Cemasov, împuternicitul comitetului de întreprindere al sovhozului cerealier din stepă. Iar ei — spuse Vanka arătînd spre tovarășii lui de drum, care îl înconjurau — sînt băieții mei. Muncitorii sovhozului. Viitori tractoriști și lăcătuși, dulgheri și săpători. E limpede?

— Nu prea, mărturisi Luka Lukici, uluit de întorsătura atît de neașteptată a lucrurilor. Abia cînd întîlni privirea batjocoritoare a Liubkăi își dădu seama ce se întîmplase. Înțelegînd acest lucru, luă hotărîrea înțeleaptă de a trece de la ofensivă la apărare.

— Așadar, spuneți că ați luat drumul sovhozului? Bună treabă. Nimic de zis. Cu dumnezeu înainte. Nu vă opresc, spuse Luka Lukici prefăcîndu-se nepăsător.

— Nu mai spune?! Și eu care credeam c-o să ne mîni înapoi pe plantațiile dumitale, ca pe o turmă de berbeci, îi răspunse Vanka Cemasov, făcînd cu ochiul tovarășilor săi de drum.

— Păi, eu nu-s moșier, iar voi nu sînteți șerbii mei. Cum poftiți. Puteți pleca oricînd, unde vă trage inima, spuse Bobrov, și un zîmbet jalnic, prefăcut, flutură pe chipul lui posomorît, năpădit de barba neagră înspicată cu fire argintii.

— Începînd din ziua de astăzi — da. Sîntem stăpîni pe soarta noastră. Asta e sigur, spuse Vanka Cemasov.

— Foarte frumos, încuviință Bobrov. Dar nu puteți părăsi lucrul așa, hodoronc-tronc. N-ar strica să aveți puțin obraz!

— Spune mai bine limpede: Cînd ai de gînd să plătești tinerilor?

— Nu-i grija dumitale, domnișorule!

— Am primit sarcina asta și de aceea întreb.

— Și cine ți-a dat sarcina, mă rog? Tare aș vrea să știu.

— Noi, răspunse scurt la întrebare Liubka, ieșind înainte.

— Ce să mai lungim vorba cu el? Dați-l jos de pe cal, băieți! strigă careva.

— Chiar așa, jos cu el de pe cal!

— Să scoată banii chiar acum, pe loc!

— Să-l scuturăm cum trebuie, ticălosul!

— Să nu-l lăsăm să plece de-aici, tovarăși! strigau care mai de care flăcăii și fetele.

Timka Sitohin apucă cu dibăcie căpăstrul buiestraşului, care se dădu speriat înapoi.

Luka Lukici se făcu alb ca varul. Arunca de jur împrejur priviri descumpănite, părînd un lup bătrîn gata să lupte pe viață și pe moarte cu vînătorii care l-au împresurat.

O clipă tăcură toți. Se lăsase o liniște atît de adîncă, încît multora dintre băieți și fete li se părea că-și aud bătăile inimilor. Luka își simțea, își auzea și el zvîcnetul întretăiat, surd al inimii.

Vanka Cemasov își dădu seama că lucrurile puteau lua pe neașteptate o întorsătură nedorită și hotărî să descarce atmosfera. Croindu-și drum prin mulțime, ieși în față și-i spuse lui Bobrov tăios, răspicat:

— Te rog să ții minte. Socoteala cu zilierii trebuie încheiată cel mai tîrziu pînă mîine. În întregime. Banii ai să-i aduci chiar dumneata la sediul central al viitorului sovhoz cerealier. Sediul se află la vreo treizeci de verste de cătunul Belogradovka, pe malul lacului Tarangul. E limpede?

— Da, da... îngăimă pripit Luka Lukici, frămîntînd dîrlogii cu înfrigurare, de parcă îi ardeau mîinile.

— Asta-i una la mînă. A doua: Pînă sîmbătă să se facă plata și celorlalți zilieri.

— Da, da... bîiguia mereu Luka Lukici, uitîndu-se cu coada ochiului în jurul său.

— Și cu asta, basta. Ne-am înțeles, încheie scurt Vanka Cemasov. Supunîndu-se unui gest autoritar, tovarășii lui de drum se dădură la o parte, lăsînd drum liber lui Luka Bobrov.

Acesta își porni buiestrașul cu o smucitură. Calul merse cîteva clipe în pas mărunt, apoi o luă la trap întins, îndepărtîndu-se repede de mulțimea tăcută a foștilor zilieri. Acest lucru semăna cu fuga.

Luka Lukici nu se mai uită înapoi.

13

În vara aceea amenința seceta. Noaptea se stîrneau vijelii. Fulgerele se țineau lanț și întinderile stepei albastre păreau gata să fie înecate sub șuvoaiele nestăvilite ale ruperilor de nori. Dar nu ploua. După nopți cu zăpușeală veneau zile dogoritoare. Pe drumuri, prin pîrloagele negre și pe ogoare se ridicau vertiginos, parcă zbenguindu-se, vîrtejuri de praf. Iar seara, zarea era înecată în praful adus de vînturile uscate. Undeva, stepa ardea de peste o săptămînă și înspăimîntătorul val de foc se rostogolea nestăvilit prin văi, se apropia de hotarele staniților de linie căzăcești, de ogoarele și pășunile cătunelor și de pămînturile gospodăriilor izolate.

Tristă era stepa în asemenea clipe. Pe tot întinsul ei păreau că nu mai viețuiesc decît hîrciogii, care stăteau neclintiți pe mușuroaie, ca niște cioturi îngropate în pămînt, șuierînd slab, jalnic. Nici înfățișarea staniţelor, a satelor și cătunelor nu era mai veselă. Parcă erau pustii. Pe ulițele lor nu întîlneai ţipenie de om. Descurajați de zadarnica așteptare a ploii, înfricoșați de seceta care se prelungea, mulți țărani, lăsînd deznădăjduiți în plata domnului ogoarele pîrjolite, începuseră să părăsească așezările. Unii luau drumul orașului. Alții se duceau la gară. Iar unii plecau dincolo de Ural, unde, din auzite, se aștepta în acel an o recoltă destul de bună. Toți nădăjduiau să găsească de lucru departe de cătunele și satele de baștină, pentru a-i hrăni pe cei rămași acasă fără o bucată de pîine.

Și din nou, ca și în ajunul primului război mondial, cu vreo cincisprezece ani mai înainte, prin sate începuseră să se ivească tot mai des și mai des drumeți plini de praf, vorbăreți nevoie mare, iscoditori. Apărînd în vreun cătun sau la vreo gospodărie îndepărtată de orice punct populat, împuiau urechile femeilor cu vorbe în doi peri, înfricoșătoare, despre urgii și năpaste ce aveau să vină, și se făceau nevăzuți tot astfel cum se iviseră, uitînd negreșit în sălașul unde înnoptaseră ba un toiag gros de hagiu, ba o scufă ponosită de călugăr, sau o poză din Vechiul Testament.

În zilele acelea, de undeva, de peste Ural, venise o gloată de schilozi jerpeliți, urmați de călugări și de smintiți, purtînd prin staniţele de linie o icoană a maicii domnului descoperită de curînd. Procesiunea ocolea orășelele și centrele raionale, trecînd prin cătune și gospodării izolate. Numărul călugărilor și călugăriţelor care pribegeau, cît și al ciudaților drumeți, al schilozilor și smintiților care se alăturaseră procesiunii, creștea văzînd cu ochii. Apariția sluților cu două cocoașe și a smintiților era tot mai înfiorătoare, mai impresionantă.

Și în cătunul Arlagul se făceau pregătiri pentru întîmpinarea icoanei făcătoare de minuni. Preotul Arkadi, între timp răspopit, pe deasupra meșter dogar și aprig ghitarist, se spetise de atîta alergătură pentru pregătirea slujbei religioase, cu prilejul căreia icoanele și praporele urmau să fie scoase solemn din biserică și duse în stepă, sub cerul liber.

Cu vreo două zile înainte de slujbă, la paracliserul Filaret Țipirig ceruse adăpost peste noapte un drumeț. Avea aerul călugărilor rătăcitori, care cutreierau înainte de revoluție prin Rusia, strîngînd într-o cutie de tablă, pecetluită cu ceară roșie, bănuți de aramă pentru clădirea din nou a vreunui sfînt lăcaș care, zice-se, arsese, sau pribegind pur și simplu, fiindcă își luase asupră-și asemenea canon în fața lui dumnezeu. Era un bărbat

înalt, spătos, cu mîini lungi, stîngace, părînd un atlet de iarmaroc care, pentru cinci copeici, distrează zgomotos adunătura de gură-cască.

Strecurîndu-se anevoie prin uşiţa cocioabei lui Ţipirig, pe jumătate îngropată în pămînt, drumeţul făcuse cu mişcări largi semnul crucii pe pieptul dezgolit, păros, se aplecase smerit în faţa gazdei şi spusese de îndată că era egumenul Ghermoghen, stareţul fostei mănăstiri de călugări din stepă, aşa-numita Presnoredutski.

Fîstîcindu-se, Ţipirig îşi pofti musafirul să şadă pe laviţă în locul de cinste şi îi ceru voie să dea o fugă la un vecin pentru nişte treburi grabnice. La drept vorbind, voia să discute cu popa Arkadi în legătură cu noul-venit, să-i ceară sfatul cum să se poarte cu acest musafir nepoftit.

Drumeţul nu-i îngădui să plece de lîngă dînsul, zicînd că intrase în bojdeuca lui doar pentru o clipă.

Filaret Ţipirig era localnic vechi în cătun. Venise pe meleagurile acelea din gubernia Tambov, în ajunul primului război mondial, împreună cu tatăl său, încă de pe vremea aceea destul de înaintat în vîrstă. Taică-său murise curînd. După ce îl îngropase, pierdu şi singurul cal pe care îl avea în gospodărie, astfel că nu mai putea să muncească lotul de pămînt primit. De atunci trebui să argăţească ani de-a rîndul pe la gospodăriile ţăranilor înstăriţi, sau pe la cirezarii din staniţe. Mai tîrziu, nimerind din întîmplare la mănăstirea de călugări Presnoredutski, aflată cam la vreo patruzeci de verste de cătunul Arlagul, Filaret Ţipirig se aciuase acolo ca paracliser. Avînd ureche muzicală, învăţase curînd să tragă deodată, cu multă dibăcie, toate cele douăsprezece clopote mari şi mici din clopotniţa mănăstirii, lucru care plăcuse stareţului acestei mănăstiri, egumenul Ghermoghen.

Încîntat de măiestria noului paracliser, egumenul îl primise definitiv la mănăstire, hotărîndu-i drept simbrie trei ruble de argint pe lună şi mîncare la trapezărie. În anii revoluţiei, mănăstirea fusese închisă din cauza participării călugărilor la o răzmeriţă contrarevoluţionară. O parte dintre călugării fără cinuri şi simbriaşii mireni fuseseră lăsaţi să plece. Ţipirig se întorsese în cătun. Comitetul local al sărăcimii îl ajutase curînd să-şi cumpere un cal. Şi Ţipirig se apucase să-şi muncească ogorul împreună cu Pronea Skorikov, vecinul lui, tot ţăran sărac şi acesta. Semăna două-trei deseatine de pămînt, desţelenit cu chiu, cu vai, şi în anii buni abia puteau s-o scoată la capăt de la un cules la altul.

Totuşi, gospodăria lui Ţipirig începuse de la o vreme să meargă destul de bine. Iată însă că în anul una mie nouă sute douăzeci şi opt, asupra paracliserului se abătuse ca din senin

o nouă năpastă. În timpul campaniei electorale, autoritățile locale îl lipsiseră, ca fost slujitor al bisericii, de dreptul de vot, iar apoi belelele se ținuseră lanț; i se refuzase creditul pentru a-și cumpăra un plug cu brăzdar; în ajunul Anului nou rămăsese văduv, iar cu un an mai tîrziu seceta le pusese capac la toate.

Ivirea neașteptată a fostului egumen, despre care Țipirig auzise că fusese împușcat pentru că condusese răzmerița sotniilor negre în zilele răzvrătirii chiaburilor din primăvara anului o mie nouă sute douăzeci și unu, îl uluise în așa măsură, încît nu se putu liniști mult timp, simțind că îl trec fiori de spaimă.

Se înserase. Musafirul nu-i dădu voie să aprindă lumina.

— Să mai stăm pe întuneric. Fără lumină poți vorbi parcă mai deschis, spuse egumenul.

— Cum e voia cuviosiei-voastre, încuviință gazda oftînd smerit și împinse la o parte lampa pusă pe masă.

— După cum văd, frate, nu m-ai recunoscut de îndată, întrebă musafirul după cîteva clipe de tăcere.

— Mărturisesc că nu, cuviosia-voastră.

— Nu-i de mirare. S-a scurs destulă apă pe gîrlă de cînd nu ne-am văzut. Nepătrunse sînt căile domnului.

— Da, nepătrunse. Așa e, cuviosia-voastră, încuviință iar Țipirig, apoi întrebă: Da', cuviosia-voastră, cutez să întreb, unde sălășluiți acum?

— Cutreier lumea, frate! Rătăcesc prin orașe și sate. Privesc lumea lui dumnezeu și mă minunez. E bine. Deocamdată nu cîrtesc împotriva domnului dumnezeului nostru.

— Și noi care vă credeam, păcatele mele, răposat de multă vreme. Eu chiar, să mă ierte dumnezeu, am făcut parastas pentru odihna sufletului cuviosiei-voastre. Am cîntat și prohodul, minți Țipirig, mirîndu-se și el de ceea ce scornise.

— Chiar prohodul? întrebă în zeflemea musafirul. Ia te uită! Nu mi-a sosit încă ziua. Mai va pînă o să-mi cînți prohodul!

Țipirig se foia neliniștit pe laviță și se tot uita la gura sobei, unde, sub prichici, avea pitit un clondir cu rachiu foc de tare. Ar fi vrut să facă și el cinste la un atare prilej, cu atît mai mult că era măgulitor să ciocnească paharul cu un asemenea musafir, cam primejdios, dar, oricum, de vază. În cele din urmă, își luă inima în dinți și aduse vorba despre clondirul cu pricina. Spre marea mulțumire a gazdei, musafirul răspunse cu însuflețire:

— De ce nu, frățioare! Nu mă dau în lături. Nici cuviosii călugări nu se sfiesc să bea rachiaș, vorba ceea.

Primul pahar îl băură în tăcere, închinîndu-se. După al doilea prinseră din nou gust de vorbă, de data aceasta pe un ton mai confidențial, ca niște oameni ușor amețiți de băutură.

— Așadară v-a apărat dumnezeu de năpastă! De mirare, cuviosia-voastră. După cîte îmi aduc aminte, ați fost osîndit la pedeapsa cu moartea, nu?

— Nu-mi mai aminti, frate! Așa a fost. Au vrut să mă trimită de-a dreptul pe lumea cealaltă. Nu-mi rămînea decît să cer grațierea la Comitetul Central Executiv. Dar puteam să nădăjduiesc c-o să fiu grațiat?! N-am mai așteptat înalta milostivire. Am fugit din celula osîndiților la moarte. Dar cum am fugit, mai bine să nu-mi aduc aminte. Slavă domnului că am scăpat.

Tăcură iarăși o vreme. Ascultară îndelung, cu luare-aminte, neliniștitoarele foșnete și zgomote care se auzeau în noapte, dincolo de ferestruicile cocioabei paracliserului, precum și tunetele furtunii ce bubuiau în depărtare. Licăririle albastre, de o clipă, ale fulgerelor luminau geamurile, dînd putința atît gazdei cît și musafirului să se privească în față, părînd că în acest răstimp se străduiau să ghicească o taină ce-i neliniștea pe amîndoi.

După al treilea pahar, musafirul, parcă urmîndu-și povestirea întreruptă, spuse:

— Uite așa, frate! După ce am scăpat din închisoarea de la Omsk, cu ajutorul unor oameni de încredere, m-am furișat pe drumuri lăturalnice spre Ucraina. Actele de identitate, cum se spunea înainte vreme, mi le ticluiseră aceiași oameni. In această privință totul era în deplină rînduială. Nu puteai să le găsești nici un cusur. Bun! M-a păzit dumnezeu și am ajuns cu bine la Belaia Țerkov. Iar acolo, după o lună de zile, am fost hirotonisit, cu binecuvîntarea episcopului Mefodi, ca paroh al unei enorii suburbane din acea eparhie. Se înțelege, mi s-a dat alt nume. Nu mai purtam numele de Ghermoghen — eram părintele Kirill... Ce locuri minunate! Grădini, doamne, dumnezeule, ca în rai! Am slujit acolo vreme de doi ani și cinci luni. Totul se orînduise așa cum se cuvine. Dar iată că necuratul a început să mă ispitească. Începuse să-mi strecoare în suflet tot felul de îndoieli, să mă roadă, ca un vierme, zi și noapte. Se întîmpla să citesc un ceaslov pentru mîntuirea sufletului, da' gîndurile îmi zburau ba la Marx, ba la Lenin. Înțelegi, frățioare, unde mă duceau gîndurile? La propovăduitorii comunismului. La apostolii revoluției! Înțelegi?!

— Înțeleg, cum nu, bîigui paracliserul, la drept vorbind, nepricepînd de fel vorba: „apostolii revoluției" și, îndeobște, unde voia să ajungă ciudatul lui musafir, care nu era amețit nici după al treilea și nici după al patrulea pahar de rachiu.

— Da, am ajuns la apostolii revoluției! repetă musafirul. N-am putut să țin piept ispitei. Am făcut rost de operele complete ale lui Lenin. Nu știu dacă poți înțelege așa ceva! N-ai să mă crezi, da' le citeam chiar în altar. Uitam să mai trimit la eparhie dările de seamă privitoare la parohia mea. Am căpătat trei mustrări de la episcop. Vreo trei luni de zile n-am mai umblat prin parohie cu slujbe. Citeam învățătura lui Lenin și mă gîndeam: „Religia este adevărat opiu pentru popor!"

Și iată că într-o bună zi am ieșit din altar, m-am oprit în fața ușilor împărătești, acolo unde rosteam cazaniile, și, în văzul dreptcredincioșilor, mi-am lepădat odăjdiile. Oamenii au rămas cu gura căscată. Iar eu — așa și pe dincolo. Poftim hamul și jugul — nu mai sînt slujitor al acestui lăcaș al lui dumnezeu! Mi-am lepădat odăjdiile și am părăsit biserica. Apoi am scris în ziarul regional, spre cunoștința tuturor, că m-am lepădat de cinul preoțesc. Îndată după asta — cam la vreo cinci zile — mi s-a dat postul de șef-contabil la *Zagotjivsîrio* [1]. Cunoșteam contabilitatea cum nu se poate mai bine. Că doar înainte de a face seminarul am absolvit școala comercială de la Kiev. Cînd am început să mă ocup practic cu evidența contabilă, mă simțeam de-a dreptul profesor. Pentru bilanțul pe care l-am întocmit la sfîrșitul anului mi s-a dat drept premiu un purcel de șase luni și o pereche de cizme din box fin, cu talpă subțire și rezistentă. Contabilitatea era munca mea obișnuită, în afara sarcinilor cu caracter obștesc. Nici în asta n-am rămas mai prejos de un membru de partid cu experiență. Am învățat să scot gazeta de perete. Înainte de venirea mea acolo, gazeta apărea numai de două ori pe an, așa... ca să fie, de mîntuială! Un număr în cinstea zilei de Intîi mai, altul cu prilejul Marelui Octombrie. Dar de cînd am început să mă ocup eu, în fiecare sîmbătă apărea cîte un număr nou. Și de fiecare dată era, ba o poezioară scrisă de mine, ba „cutia" cu snoave, ba cîte o notiță cu tîlc, înțepătoare. În afară de ceea ce făcem pentru gazeta de perete, am început să scriu versuri și proză pentru a fi publicate în presa districtului. Eram privit ca unul dintre cei mai activi corespondenți sătești. Chiaburii au vrut să mă omoare. Mă urmăreau de nu mai puteam scăpa de ei. Presa districtuală mi-a luat însă apărarea, n-a lăsat să fiu năpăstuit, pentru care fapt îi sînt recunoscător. Și în sindicat am fost primit, cu aplauze. Iar cît privește premiile pentru dările de seamă anuale și semestriale, începusem să le primesc cu regularitatea unui ceasornic. Ba îmi dădeau o manta de ploaie cu glugă, ba un gramofon cu tot felul de plăci. Și ca față bisericească, ca stareț la mănăstire, îmi plăceau foarte mult cîntecele lumești. Asta face parte din tre-

[1] Intreprinderea de colectare a produselor animale.

cut, n-am de ce să-mi ascund păcatul. Se întîmpla să mă zăvorăsc în chilie şi să pun în puterea nopţii să-mi cînte gramofonul: „Ochişori minunaţi, m-aţi fermecat!" Şi altele...

— Mare lucru e cîntecul la viaţa omului. Te ameţeşte, nu altceva. E unul şi mai frumos: „Of, voi, drăguţe cănăriţe, schimbaţi-mi bănişorii", adeveri Ţipirig care se cherchelise.

— Şi iacă aşa, îşi urmă musafirul povestirea, care semăna a spovedanie, cinstindu-se tacticos cu rachiu. Aşa am lucrat ca şef-contabil la „Zagotjivsîrio" pînă în primăvara acestui an. Deodată însă mi s-a făcut dor de meleagurile natale. Mă apucase un alean că nu era chip să mai trăiesc! Dormeam şi vedeam în vis stepele noastre din valea Işimului. Cînd îmi aduceam aminte de crîngurile de mesteceni, de unde luam lemne, de lacurile noastre, parcă un cuţit îmi sfredelea inima. Pesemne că începusem să îmbătrînesc. Într-un cuvînt, nu mai puteam îndura, trebuia să-mi văd meleagurile dragi. Mi-am dat demisia. Mi-a fost respinsă. Am făcut a doua cerere — acelaşi rezultat. Abia a treia cerere mi-a fost aprobată de autorităţile districtuale. Am căpătat copie de pe ordinul de aprobare a demisiei şi primă — o sută douăzeci de ruble în bani sovietici — şi am pornit la drum. Aşa m-am întors acasă. Dar, era să uit să-ţi spun cum mă cheamă acum. Am onoarea să mă recomand: Feodor Feodorovici Poluianov. Aşa sînt trecut şi în actele de identitate, spuse grăbit, în şoaptă, musafirul.

— Foarte bine. Înţeleg foarte bine toate astea, Feodor Feodorovici, îngăimă anevoie Ţipirig.

Trecuse de miezul nopţii. Tunetul bubuia în depărtare tot mai surd şi mai surd, parcă tot mai sinistru. Ferestrele cocioabei paracliserului erau luminate tot mai rar de fulgere. Cînd se goli sticla cu rachiu, lui Filaret Ţipirig i se făcu somn. Îi era un urît de moarte să stea fără rachiu cu acest musafir limbut, de neînţeles pentru el. Luptîndu-se cu somnolenţa care-l biruia, asculta, aproape fără să audă, vorbele în doi peri rostite cu glas înăbuşit de fostul egumen.

Musafirul, care băuse tot atît cît şi gazda, nu părea ameţit de loc şi vorbea mereu tot mai înfocat, ispitindu-l cu iscusinţă, cu viclenie pe Ţipirig, care de-abia mai putea să ţină ochii deschişi. Cînd musafirul aduse vorba despre rînduielile locale, despre viaţa din cătun, începu să răspundă cu mai mult interes la întrebările lui şi convorbirea îl trezi aproape de-a binelea.

— Ei, şi voi cum trăiţi aici pe vremurile astea? îl întrebă prietenos musafirul.

— Ce să vă spun, cuvioşia-voastră? Iertaţi-mă, am greşit: Feodor Feodorovici, se corectă grăbit paracliserul. Traiul nostru de toate zilele e aproape la fel ca şi mai înainte.

— Așa ? Ciudat. Ce, la voi nu se simte puterea sovietică ?

— Nu știu cum trăiesc alții, da' eu, de pildă, am tras targa pe uscat sub vechea orînduire, o trag și astăzi. Nu s-a schimbat nimic. Unii se îmbogățesc și astăzi ca și atunci. Unii își umplu buzunarele, alții trag mîța de coadă.

— Ciudat. Foarte ciudat. Autoritățile nu vă strîng în chingi ? întrebă musafirul cu multă simpatie în glas.

— Nu prea te poți descurca în toate astea, fără să mai bei un clondir de rachiu. Pe de o parte, s-ar părea că unii ca de-alde mine n-au de ce să se supere pe autorități. Pămînt avem destul. Eu, de pildă, am trei deseatine. E mină de aur, nu pămînt. Dar parcă poți prididi să-l muncești cu mîna goală ? Ce e drept, am acum un cal, trebuie să-i mulțumesc puterii sovietice pentru asta. M-a ajutat comitetul sărăcimii. Asta e adevărat. Dar parcă poți să-i vii de hac cu un cal pămîntului ăstuia înțelenit de veacuri ? Mare belea. Și, colac peste pupăză, am fost obijduit, mi-au luat anul trecut dreptul de vot. Cică fiindc-am fost slujitor al bisericii. Dar ce fel de slujitor am fost eu, ia gîndiți-vă și dumneavoastră ! Trăgeam clopotele — asta-i adevărat. Nu zic ba. Dar eu le trăgeam fiindcă îmi place muzica, oricare ar fi ea. Într-o zi de sărbătoare pot să trag așa fel clopotele, încît să iasă nu numai doamne miluiește, ci și un cadril pentru flăcăi și fete, de dragul lor...

— Ești mare meșter în d-alde astea. Ce să mai vorbim ! Și acum îmi aduc aminte cum a răsunat o dată, din clopotnița mănăstirii, o polcă îndrăcită, o cîntai cu clopotele. Te-a pîrît atunci careva. Dar eu am cocoloșit totul de dragul măiestriei tale, spuse musafirul zîmbind.

— S-a întîmplat și așa ceva. E adevărat, am păcătuit. Mi-am făcut de cap, eram beat, mărturisi cu un zîmbet vinovat Țipirig. Și acu iacătă, am nimerit printre cei lipsiți de drepturi, asta îmi mai lipsea. Nu-s cu nimic mai prejos ca Luka Bobrov sau Epifan Okatov, barosanul ăla din Arlagul. D-apoi lui Luka Bobrov și lui Epifan Okatov prea puțin le pasă că n-au drept de vot. Nu le ține nici de cald, nici de frig. Drepturile lor stau în avuție. Dar care-s avuțiile mele ? Aste două mîini ? se tînguí Țipirig privindu-și mîinile bătucite, scrijelate.

— Da, frățioare. Precum văd, la voi nu se simte de fel puterea sovietică, spuse cu încredințare musafirul. Ia te uită pe cine l-au lipsit de dreptul de vot. Pe un om sărac lipit pămîntului. Un proletar din tată în fiu, ca să zic așa. Aliatul cel mai apropiat al clasei muncitoare ! Doamne, dumnezeule, oare așa să-i fi învățat Marx pe proștii de ei ?! Oare pentru o astfel de politică a luptat în scrierile sale Vladimir Lenin ?! Poftim dialectica marxistă ! Păi ei nu l-au citit nici pe Marx, nici pe Lenin. Mă jur

pe dumnezeul meu că nu. Altfel de unde ar fi apărut asemenea denaturări? I-au încondeiat pe săraci ca dușmani ai clasei muncitoare! E caraghios să spui așa ceva, e și păcat să te gîndești la una ca asta.

După un timp de tăcere, musafirul, bătînd toba cu degetele pe masă, spuse oftînd:

— Da, ce tertipuri! Și unde mai pui că acu vor să vă lipsească de ultimele bucurii. Asta-i curată samavolnicie.

— Ce vreți să spuneți? întrebă repede Țipirig.

— Cum, n-ai auzit nimic?

— Despre ce?

— Despre noul sovhoz agricol.

— A-a, despre sovhoz? Cum nu... Asta nu poate decît să-i bucure pe unii ca de-alde mine. Se aude c-o să vină în stepă tractoare, cîtă frunză și iarbă. Că au să desțelenească pămîntul. Să acopere stepa cu semănături. Inseamnă că nici noi n-o să stăm cu mîinile în sîn. O să avem și noi unde munci la bătrînețe. Că doară, n-o să ne spetim degeaba toată viața pentru Epifan și Luka.

— Adevăr grăiești. Sărăcimii satului îi e de folos lucrul ăsta. E mai bine să cîștigi un ban, muncind la gospodăria sovietică, decît să-ți rupi oasele pe degeaba la ocna lui Luka Bobrov. Fără doar și poate! Lucrul ăsta îl salut și eu. Dar să-mi fie cu iertare: a nu se sări peste cal! Păi, asta-i treabă — să ridici cătune întregi de pe locurile lor și să le strămuți cu tot alaiul pe pămînturi nisipoase? Dreptate e asta — să iei țăranilor pămîntul bun și să le bagi pe gît sărătura, unde nu numai bucatele, dar nici măcar iarba nu crește cum trebuie?

— Să fie cu putință așa ceva? întrebă Țipirig plin de neliniște.

— Asta au de gînd...

— Să strămute cătune întregi?

— Așa se pare. Se zice că au să înceapă cu cătunul Belogradovka. Pînă la urmă ajung ei și la Arlagul.

— Și pe noi unde au să ne ducă?

— Vă strămută la țelina lui Batîi.

— La țelina lui Batîi?! Pe sărătura aia? Păi, acolo pămîntul nu e bun nici de ogoare, nici de pășune. Acolo n-ai nici măcar apă de băut. Da' ce, parcă nu găsesc destul pămînt nedesțelenit în stepă? Pe mii de verste, jur împrejur, pătura de pămînt negru are o jumătate de arșin grosime! începu să strige Țipirig, care se trezise de-a binelea.

— Ian te uită! Da' isteț mai ești! Nu știi, vorba aia, muierii-s posmagii? spuse cu un zîmbet batjocoritor fostul egumen. De la voi pînă la gara cea mai apropiată e o aruncătură

de băţ, o sută de verste şi ceva. Aici sovhozul are şi benzînă, cum s-ar zice, la îndemînă, şi silozul de cereale la doi paşi. Din punct de vedere economic, frate, statul trebuie să ţină socoteala de acest lucru. Desigur aici au dreptate. În toate acestea, altceva te scoate din sărite. De altfel, ar fi avut destul pămînt înţelenit şi fără loturile voastre, alături de voi. Dar vezi că şi aici se sare peste cal. Ba mai mult, se pare că e pur şi simplu sabotaj. Samavolnicie în toată legea, nici mai mult, nici mai puţin.

— Bine, dar dacă oamenii au să se împotrivească?

— Poftim! N-aveţi decît să vă împotriviţi! Au să aducă vreo douăzeci de tractoare şi au să facă una cu pămîntul cătunul vostru.

— Adică, cum vine asta — una cu pămîntul?

— Cum mă vezi şi cum te văd. Cu tractoare, cu cavaleria de fier... Parcă ai fi un copil, frate! Pentru ei e un fleac să desţelenească, acolo, vreo cinci mii de hectare. Iar pentru asta n-o să le stea în drum cătunul vostru.

— Da, dar să nu ne strămute la ţelina lui Batîi!

— Vezi bine! Ei, dar asta-i altă mîncare de peşte. Adevărată samavolnicie, frate! Îşi bat joc de norodul muncitor!

Tăcură. Ţipirig era cuprins de nelinişte, aproape de spaimă. Se trezise de tot, parcă nici nu fusese beat. Musafirul începu din nou cu o voce insinuantă, voalată:

— Ei, pesemne c-a sunat ceasul. A sosit ziua ofensivei desfăşurate a socialismului la sate. Aşa cel puţin scriu ziarele. Straşnic. Ţi se taie răsuflarea cînd te gîndeşti ce priveliştе minunată o să fie: în stepe, pe pămîntul înţelenit de veacuri, holdele bogate, întinse ca o mare, au să-şi tălăzuiască în bătaia vîntului fierbinte al verii spicele aurii de grîu. Foarte frumos! Şi într-o bună zi, pe această mare au să plutească corăbii-combine. Trebuie să-ţi spun, frăţioare, că sînt nişte maşini grozave! Şi au să înceapă să curgă şuvoaie de grăunţe aurii în hambarele statului nostru. Iar în locul cătunului vostru are să fie o arie mecanizată cu munţi de grîu, orz, ovăz şi alte cereale. Da, toate acestea sînt minunate. Numai că de ce să-l lipseşti pe ţăran de vatra lui, de calul şi căruţa lui pentru un astfel de sovhoz? Trebuie să mărturisesc că nici eu nu înţeleg limpede acest lucru. E adevărat, Lenin spunea că revoluţia cere jertfe. El lansa chemări, îndemna să se termine odată traiul tîmp de la ţară. Lozincile lui sînt juste. Nu mai există întoarcere la trecut. Aşa îi plăcea să cînte odinioară divei Varia Panina. Dar să ştergi de pe faţa pămîntului cătune întregi, asta-i tîlhărie, dragi tovarăşi comunişti de la centrul raional!

— Asta nu. Ai mari n-au să înţeleagă aşa ceva! Nu cred că are să se întîmple una ca asta, spuse Ţipirig cu o încăpăţînare înciudată.

— Fireşte, e greu de crezut. Dar cîte se pot întîmpla! In timpurile noastre, pe cei care sar peste cal, vorba aia, nu-i seamănă şi nu-i culege nimeni. Se prăsesc singuri...

— Ei, s-o găsi ac şi de cojocul lor. Moscova n-o să lase să fim năpăstuiţi. Mergem pînă la Kremlin. Pentru ce crezi că se află acolo Mihail Ivanovici Kalinin?! îi aminti Ţipirig, cu un aer sfidător, acest nume atît de bine cunoscut ţărănimii.

— Ehei, frăţioare! Pînă la Moscova e departe, iar pînă la Kalinin nu ajungi aşa de uşor, că-i sus...

— Doar ajung pînă la el şi alţi ţărani. Am citit cu ochii mei în ziarul *Bednota* [1].

— Nu prea crede, prietene, în toate cîte se scriu în ziare... Apoi, gîndeşte-te şi tu: ce înseamnă micul vostru cătun pe lîngă un sovhoz, un gigant cerealier?! In perioada reconstrucţiei socialiste a satului au să fie pesemne şi victime. Ce vrei, sînt de neînlăturat, ca şi soarta! spuse profetic musafirul, vînturîndu-şi ameninţător degetul.

Ţipirig nu înţelegea ce vrea să spună. Era limpede un singur lucru: dacă trebuia să-l creadă pe acest om, cătunul lui drag părea ameninţat de o primejdie, şi de acest lucru erau vinovate nişte forţe suspecte, vrăjmaşe, care acţionau pesemne în pofida oricărui bun-simţ, fără ştirea guvernului.

Iar musafirul urmă şi mai înflăcărat, şi mai tainic, şi, după cum i se păru lui Ţipirig, şi mai înciudat:

— Reconstrucţia socialistă a satului este o operă serioasă, nu glumă. O înţeleg şi sînt de acord cu ea. Patru sute de tractoare vor începe să duduie pe pămîntul înţelenit de veacuri. O asemenea operă e un imn închinat comunismului! Ia gîndeşte-te cum se va năpusti o astfel de cavalerie de fier asupra stepei, maica noastră, şi o va întoarce cu susul în jos. Atunci să te ţii! N-au să mai rămînă nici drumurile de altădată, nici mormintele părinţilor în cimitirul făcut una cu pămîntul.

— Dar cu cimitirul ce să aibă?

— O ţii una şi bună! spuse cu ciudă fostul egumen. După cum văd, frăţioare, ţi s-a tocit rău mintea. Nu-ţi pot scoate gărgăunii din cap cu nici un fel de învăţătură politică...

Ţipirig, care se trezise din beţie, căta la musafir cu ochii aprinşi, fără să clipească, deşi abia îi deslușea faţa în întuneric. Datorită unui simţămînt nelămurit de împotrivire lăuntrică, nu voia să-l creadă pe omul acesta, dar în acelaşi timp se gîndea, ba parcă vedea aievea înfricoşătoarea zi, cînd în locul cătunului,

[1] Sărăcimea.

ogoarelor, păşunilor şi chiar în locul cimitirului în care se va zări întinderea nesfîrşită, neagră de pămînt deşelenit. Ciudat lucru, dar Ţipirig vedea deodată, parcă întîia oară în viaţă, stepa nemărginită, îmbelşugată în cereale, peşte, sare şi vînat. Şi în clipa aceea simţi din toată inima o adîncă apropiere de acest pămînt, care pînă atunci nu fusese cu el cîtuşi de puţin darnic, deşi îi era nespus de scump, cu toate gorganele împrăştiate pretutindeni şi mestecenii cu tulpina albă, cu lacurile tihnite, parcă îngîndurate, cu rîuleţele ce se ascundeau sfiicioase în răchitiş, cu drumeaguri de ţară, nebătătorite, năpădite de peliniţă albăstrie şi de „nu-mă-uita", cu cîntecele tînguitoare ale fetelor care răzbeau pînă în cătun din depărtările împîclite, viorii.

O viaţă întreagă, zgîrcită în izbînzi, bucurii şi fericire, Ţipirig fusese nepăsător faţă de pămîntul pe care crescuse. Trăia fără să-i vadă frumuseţea. Prea puţine roade îi dăruise acel pămînt şi nu-i umpluse niciodată hambarul cu grîne grele, de soi, ca de aur curat. Trudind din zori şi pînă-n noapte pentru alţii, se bucura cînd aşteptau belşug de bucate; în timpul verilor secetoase se ruga fierbinte lui dumnezeu să trimită ploaie, visa cu sete să ajungă adevărat stăpîn peste stepe şi ogoare. Şi iată că acum, cînd Ţipirig avea în sfîrşit un cal, cînd începuse să intre şi el în rîndul oamenilor, avînd aproape trei deseatine de pămînt deşelenit, pe care holdele de grîu crescuseră îmbelşugate, acum cînd îşi avea ogorul său şi pe el coliba lui, aconerită cu brazde de iarbă, totul ameninţa să se năruie, să se facă praf şi pulbere, să piară sub ochii lui!

Ţipirig se uită încruntat, cu neîncredere, aproape făţiş cu ură, la musafirul acela care întîrziase la el atîta vreme, gîndindu-se că pesemne nu-i călcase pragul într-un ceas bun şi nici de florile mărului. Acest om, de loc zgîrcit la vorbă, negru de praf şi negru la inimă, era îmbrăcat cu o haină care nu era nici surtuc, dar nici rasă. Aducîndu-şi aminte de visul rău pe care îl avusese cu o zi înainte (se făcea că i se năruise tavanul cocioabei), Ţipirig legă acest vis de ivirea neaşteptată a musafirului nepoftit. Această legătură îl încredinţă că şi visul, care era pe cale să se împlinească, şi venirea musafirului nu puteau să aducă pe capul lui decît unul şi acelaşi lucru — o nenorocire. Un simţămînt încîlcit de sfială, de ruşine faţă de fostul egumen, dar şi de ciudă, pusese stăpînire pe Ţipirig, cît pe ce să-şi alunge musafirul din bordei.

Nu mai era mult pînă la revărsatul zorilor. Fostul egumen amuţise şi privea pieziş spre gazda care tăcea cufundată în gînduri. Bătînd toba pe masă, cu degetele-i osoase, parcă de fier, musafirul aştepta ceva: fie ceea ce va spune gazda.

fie că păstrase chiar el pentru sfîrşit nişte vorbe pe care nu se încumeta deocamdată să le rostească.

— Şi cînd au să înceapă strămutarea?

— Cred că nu mai e mult pînă atunci. Organizarea sovhozului a şi început. Am trecut ieri pe acolo. Se ridică corturi, fumegă bucătăriile de campanie! Parcă nu-i sovhoz, ci o tabără militară, năvala lui Batîi! Şi tractoarele au început să duduie. Trebuie să pornească la asaltul pămîntului înţelenit. Deci n-are să întîrzie nici strămutarea voastră.

— Păi toamna bate la uşă. O să avem vreme să ne clădim adăposturi pe locul nou?

— Ei, asta-i treaba gospodarilor. Iarna n-o să vă mîngîie pe creştet. Trebuie să vă grăbiţi...

— Nu, ajunge. Din izba mea n-am să plec. Mor, dar nu plec d-aci! rosti cu tărie Ţipirig.

— N-are a face. Ţie, unuia singur, au să-ţi vină uşor de hac, că doar nu eşti cine ştie cine. Au să te zvîrle cît colo cu un ghiont, spuse zîmbind disprețuitor fostul egumen.

— Da' ce, sînt singur? O să ne împotrivim cu toţii laolaltă. Toţi pînă la unul o să ne zăvorăm în case, ca în cetăţile împresurate.

— Toţi pînă la unul? Ei, asta-i altă vorbă! spuse înviorat fostul egumen.

Şi musafirul lunecă repede, hoţeşte, spre Ţipirig, care îl privea zăpăcit, neştiind ce vrea să facă, şi începu să vorbească surd, aproape în şoaptă, aşa cum vorbesc oamenii care nu au cugetul curat şi uneltesc ceva:

— Ehei, după cum văd, eşti iute ca focul! Oameni ca d-alde tine pot stîrni uşor o pălălaie în stepă... In sfîrşit, ascultă ce am să-ţi spun. E vorba de ceva foarte serios. Fără doar şi poate că miroase a praf de puşcă, a prăpăd... Ţi-am mai spus că o asemenea batjocorire a ţăranului nu-i săpată pe tablele apostolilor comunismului. N-ai să găsesti vreo vorbă nici în scrierile lui Marx şi nici în ale lui Lenin. Clasicii marxismului trec sub tăcere acest lucru... Iar cît priveşte cătunul vostru, apoi în cazul de faţă, fireşte că aveţi dreptul să vă apăraţi. Cu o singură condiţie însă — să se ridice toată lumea. Intr-un cuvînt, să opuneţi o rezistenţă organizată. Să dezlănţuiţi un contraatac în masă. Dar — încetişor. Incetişor, şopti cu înflăcărare musafirul, apucîndu-l repede de umăr pe Ţipirig, deşi acesta stătea la masă foarte liniştit şi nu făcea nici un zgomot.

Privind iarăşi de jur împrejur, ascultînd încordat foşnetele nedesluşite ale nopţii, musafirul şopti:

— Iată sfatul meu. Adună dimineaţa vreo zece gospodari de încredere din cătun şi spune-le veştile astea neliniştitoare.

Se înțelege că nu trebuie să pomenești numele meu. Despre mine nu trebuie să sufli nimănui un cuvînt. Ai înțeles?

— Am înțeles, răspunse scurt Țipirig, scuturat din nou de fiori.

— Într-un cuvînt, sarcina ta este să înștiințezi oamenii. Ca să nu dea năpasta peste voi fără veste. Încolo o să vedeți voi ce aveți de făcut.

După aceste vorbe, musafirul sări de pe scaun și începu să se foiască, pregătindu-se de plecare.

— De ce vă grăbiți? N-ar strica să vă odihniți un ceas, două, spuse paracliserul, deși în sine se bucura că musafirul se hotărîse să plece.

— Nu. Mulțumesc. Plec. Vreau să ajung pe răcoare la centrul raional. Am acolo o daraveră cu un om de încredere.

— Da la o adică, unde să vă caut? întrebă Țipirig.

— Întrebarea e nimerită. N-ai nici o grijă, frățioare. Cînd o fi nevoie, dau eu singur pe la tine. Munte cu munte și se întîlnește, darmite om cu om. Ei, rămîi cu bine. Nu te speria. Nădăjduește, frate! spuse fostul egumen. Și atingînd pripit cu mîna dreaptă umărul gazdei, care tresări sub atingerea lui, păși repede spre ușița cocioabei, făcîndu-se nevăzut de îndată, ca o nălucă.

Repezindu-se pe urmele musafirului, Țipirig nu-l mai zări nici în ogradă și nici pe uliță.

Se lumina de ziuă.

Cerul, înseninat, pe care stelele licăreau stins, se boltea deasupra cătunului. O liniște adîncă, încordată, pe care o simțeai aproape fizic, învăluia ulițele pustii. Numai undeva departe, foarte departe, în stepă, niște cai nechezau clocotitor și loveau aprig cu copitele în pămînt — pesemne că simțiseră apropierea vreunei fiare.

Țipirig asculta nechezatul neliniștitor al cailor și zgomotul surd făcut de copitele lor, rămînînd îndelung la răscruce și privind de jur împrejur, cu gîndurile aiurea, ca și cum n-ar fi știut încotro s-o apuce.

14

Slujba s-a făcut la amiază. În stepă, sub cerul liber, la marginea cătunului, pe o măgură, fusese ridicat cortul paraclisului de campanie, prăfuit, spălat de ploile torențiale din stepă și uscat de vînturi.

Era o căldură înăbuşitoare.

Soarele, care se vedea opac din cauza arşiţei, se înălţase sus, aproape deasupra capului. Pe ogoarele negre ca smoala, pe drumurile de care, pe imaşurile bătătorite de copitele cailor, se zbuciumau nebuneşte vîrtejuri de praf ca într-un joc ameţitor, sinistru. Păsările de pradă se roteau în tăcere deasupra mulţimii care se ruga, iar praporele ferfeniţate de-abia fîlfîiau în bătaia vîntului fierbinte, care aducea un iz de fum de la focurile îndepărtate din stepă.

Împreună cu preoţii rătăcitori slujea şi popa Arkadi, parohul cătunului. Deşi avea o barbă bălaie, mare şi deasă, popa arăta tînăr în ţinuta lui, iar în mişcările, în felul lui de a fi era ceva semeţ, de ostaş, de husar. Se vorbea că în trecut fusese praporgic de cazaci în detaşamentul atamanului Annenkov şi pe deasupra vajnic mînuitor de sabie şi cîntăreţ îndrăcit al escadronului. Părea că toate acestea erau adevărate. De pildă, Arkadi cădelniţa atît de voinicеşte şi cu atîta nepăsare, de parcă în mîinile lui s-ar fi aflat o sabie cu care se deprinsese să se joace, grozăvindu-se în faţa unor gură-cască din staniţă, ori în faţa domnişoarelor, pe platoul de instrucţie al regimentului. Icoana mare, făcătoare de minuni, a maicii domnului, cu foiţe de metal în chip de veşminte, era ţinută în braţe de Elizar Dîbin — un bărbat înalt şi voinic ca un soldat din gardă, cu privirea ironică, vechi locuitor din cătunul Arlagul. Stătea drept, ca un stîlp, în faţa gloatei credincioşilor şi-şi simţea picioarele mari, goale — cu călcîiele lipite şi vîrfurile depărtate — arse de pămîntul înfierbîntat de dogoarea amiezei, aşa cum arde o sobă încinsă. Elizar Dîbin îndura însă chinul fără să se plîngă, cu o răbdare vrednică de un creştin dreptcredincios.

Icoana grea, încadrată într-o ramă hexagonală, măslinie, acoperită pe jumătate cu un preafrumos ştergar din pînză de in, cusut cu lînică, mirosea dulceag a clei de tîmplărie. Simţind acest miros atît de pămîntesc, care venea de la icoana maicii domnului, nefăcută — zice-se — de mîna omului, Elizar Dîbin se simţea oarecum descumpănit. Din pricina aceasta se ruga în gînd lui dumnezeu să-l ierte pentru îndoielile blestemate în ceea ce privea minunata ivire a acelei icoane în faţa unui orb, care-şi recăpătase pe loc vederea, lîngă porţile mănăstirii de călugăriţe de la Abalak, de dincolo de Ural...

În spatele lui Elizar Dîbin, printre ologi şi săraci cu duhul, stătea în genunchi o femeie în vîrstă, cu o bluză de cit spălăcită, purtînd pe cap o basma ieftină cu picăţele albastre, care-i acoperea părul negru ca pana corbului, uşor încărunţit la tîmple. Era Uliana Kicighina, vecina lui Elizar Dîbin, mamă a şase copii, dintre care Katiuşa, cea mai mare, de măritat, în vîrstă

de optsprezece ani. Arhip Kicighin, bărbatul Ulianei Kicighina, care venise prin 1900 din Rusia Centrală în stepele din valea rîului Işim, fusese toată viaţa argat, iar la sfîrşitul anului trecut, în urma unei greve de trei zile a muncitorilor de pe plantaţiile de tutun ale lui Bobrov, în care, după cum se spunea, el jucase rolul de căpetenie şi de organizator, fusese găsit ucis în apropierea acelor plantaţii.

Uliana Kicighina se ruga încruntată, cu osîrdie. Ridicîndu-şi mîna uscăţivă, brăzdată de vinişoare vineţii, sus, deasupra capului uşor dat pe spate, cu pleoapele pe jumătate închise, ea părea una dintre femeile din biblie, prăbuşită la picioarele crucii de pe Golgota — atîta suferinţă şi durere, atîta resemnare şi nespusă deznădejde era întipărită pe faţa ei aspră, atît de încordat îi era trupul zvelt şi mlădios, părînd mult mai tînăr decît era în realitate.

Înaintea Ulianei Kicighina se rînduiseră în genunchi cei cinci băieţi ai ei — unul mai mic ca altul — iar ceva mai la o parte de ei stătea Katiuşa, fiica mai mare a Ulianei, o fată plăpîndă cu ochi mari, cenuşii, semănînd cu un băieţandru. La flancul drept al copiilor se afla Taras, un băieţel de opt ani, pistruiat, cu părul bălai, ca inul topit, cu ochi ca ai surorii sale mai vîrstnice, cenuşii, mari, privind uimiţi lumea. Avea la şold o traistă grea de pînză, goală, iar de cingătoare îi atîrna o cană ruginită de tablă. Era unul dintre copiii care rătăceau pe atunci prin staniţe şi cătune cerşind. Astfel, nu numai că se hrăneau de pe o zi pe alta, dar făceau şi provizii pentru zile negre, cînd fraţii şi surorile lor mai mici aveau un codru de pîine uscată.

Luînd pildă de la maică-sa, Taras se străduia să aibă în timpul slujbei aceeaşi înfăţişare aspră, cuviincioasă. Închinîndu-se cu osîrdie, bătea mătănii pînă la pămînt cu şi mai multă rîvnă, mai repede ca ea. Toate acestea le făcea însă uşor, cu nepăsare, aproape vesel. Părea că nu se ruga, ci era încîntat de un joc nou, plăcut. Închinîndu-se cu foc şi făcînd mătănii, Taras nu cerea nimic de la dumnezeu, ci de data aceasta nu turuia nici un fel de rugăciuni, cu toate că ştia atîtea. Se uita numai din cînd în cînd la popa Arkadi, care cădelniţa cu vioiciune, precum şi la o femeie înaltă, durdulie, frumoasă, care se afla nu prea departe de Elizar Dîbin, tot înaintea mulţimii, în faţa paraclisului.

Acea femeie trupeşă era văduva lui Aristarh Karmaţki, fost medic de zemstvă. Cu vreo douăzeci de ani mai înainte, Aristarh Karmaţki cumpărase moşioara unui colonel în retragere, scăpătat. Stabilindu-se la conac, care se afla la vreo zece verste de cătunul Belogradovka, el începuse să practice medicina. Umbla zile întregi cu o şaretă frumoasă la care erau înhămaţi doi cai murgi, de rasă, vizitînd bolnavii prin cătune şi aule,

tratîndu-i u medicamente din farmacia lui portativă, dar mai cu seamă cumpărînd de la nomazi, pe bani falşi, piei, păr de cal şi lînă. În anul o mie nouă sute douăzeci şi unu Aristarh Karmaţki a fost împuşcat, în urma sentinţei comitetului revoluţionar al staniţei, pentru participare activă şi organizarea unui complot contrarevoluţionar în mănăstirea de călugări Presnoredutski. Văduva fostului medic al zemstvei — monarhist şi falsificator de bani — Larisa Arkadievna Karmaţkaia trăia mai departe, izolată, la moşioara ei, practicînd medicina ca şi răposatul ei soţ, deşi nu făcuse nici o şcoală de specialitate. Pe lîngă faptul că Larisa Arkadievna era de o frumuseţe remarcabilă, frapantă, avea un farmec personal, deosebit, fiind fără doar şi poate inteligentă, şireată, aşa cum ştiu să fie femeile. Se bucura de o mare popularitate pînă departe, în împrejurimile raionului, avînd aproape faima unui doctor sau a unei vrăjitoare care foloseşte descîntece şi leacuri băbeşti. Toate acestea o ajutau să găsească cu dibăcie, în orice încurcătură, sprijinul necesar şi protecţia oamenilor cu influenţă. Aşa se petrecuseră lucrurile şi în primii ani ai revoluţiei, aşa era şi acum — în ajunul celui de-al patrulea deceniu al secolului — deşi nu mai părea atît de uşor pentru Karmaţkaia să-şi păstreze situaţia relativ independentă, rămînînd stăpînă absolută a conacului nu prea mare, pierdut în stepele pustii ale Kazahstanului.

Larisa Arkadievna ştia să se înţeleagă nu numai cu ţăranii şi femeile din sat, dar şi cu reprezentanţii autorităţilor raionale. Transformîndu-şi casa într-un fel de spital sau dispensar de binefacere, ea primea ţărani şi ţărance bolnave, le dădea cu dragă inimă ba prafuri, ba buruieni de leac, şi uneori numai apă botezată cu terebentină sau picături de anison. Ţăranii şi ţărancele, drept recunoştinţă, îi aduceau binefăcătoarei lor fiecare ce putea — ba un ulcior de lapte fiert, ba un boţ de unt, ba ouă sau un săculeţ cu făină.

Cînd cei de la raion au început să pună în discuţie confiscarea conacului, descurcăreaţa stăpînă reuşi, fără prea mare greutate, să obţină de la obştiile cătunului şi ale gospodăriilor chiabureşti hotărîri în folosul ei şi astfel îndepărtă năpasta care o pîndea.

...Împreună cu oamenii, sub dogoarea soarelui, se chinuiau adunate lîngă măgură, pentru sfinţirea apei, şi vitele din cele două cătune vecine — Belogradovka şi Arlagul. Cirezile se îngrămădeau nu departe de mulţimea locuitorilor care se rugau. Vitele cornute se aflau de o parte, iar caii — de cealaltă. În pofida arşiţei neîndurătoare şi a puzderiei de musculiţe, vitele se dovediră, la începutul slujbei, răbdătoare, stînd liniştite. Dar cînd începură să se citească acatistele se întîmplă un

bucluc. Parcă înadins îl pusese dracul pe unul dintre locuitorii cătunului să dea drumul tocmai atunci la două cămile, pe care le luase în ajun unor cazahi din aulul vecin, pentru stricăciuni aduse semănăturilor obștești. Cămilele ieșeau din cătun nepăsătoare, păşind impunător, încet, legănat, îndreptîndu-se spre măgura pe care se făcea slujba. La vederea vechilor localnice cu două cocoaşe, caii, aproape sălbatici — nu prea cunoşteau frîul — începură să se frămînte nebuneşte, iar peste o clipă întreaga herghelie se vînzolea cuprinsă de spaimă.

Bismarck, taurul cenuşiu, cu pieptul alb, zărind pe neasteptate căţeaua roşcată a popii Arkadi, îşi roti amenințător albul însîngerat al ochilor şi, spumegînd, începu să se învîrtească ca o sfîrlează pe loc, răscolind pămîntul cu picioarele.

Spre Bismarck se năpusti, cu coarnele lăsate în jos, alt taur, căruia i se spunea Silîci, fiorosul său rival şi veşnic vrăjmaş. Peste o clipă, încleştîndu-şi coarnele, încordîndu-şi grumajii, mătăhăloşii luptau pe viaţă şi pe moarte.

Între timp căţeaua popii Arkadi, speriată de moarte, fusese înconjurată de vaci, care, ca întotdeauna în astfel de cazuri, apucate de furie, se năpustiră asupra ei.

Peste o clipă, stepa se cutremura sub copitele vacilor şi cailor. Întreaga herghelie fusese cuprinsă de turbarea oarbă a luptei. Praful care se ridicase deasupra cirezilor înnebunite se întinsese peste stepă ca un nor negru, lugubru.

Cu copiii şi cu icoanele în braţe, oamenii o luară la fugă care încotro. Încurcîndu-se în odăjdiile lui strălucitoare, sărbătoreşti, popa Arkadi căzu în faţa altarului şi jarul din cădelniţa lui se împrăştie prin iarbă. Mulţimea credincioşilor se năpusti în panică spre cătun. Părînd o pasăre neagră, neasemuit de sprintenă, înaintea tuturor zbura o călugăriţă. În urma ei, ţinînd în mînă un căpeţel stins de lumînare, alerga ca un buiestraş Antip Karmanov, epitropul bisericii, îmbrăcat cu un beşmet din alte vremuri, ale cărui pulpane fluturau într-o parte şi alta.

Elizar Dîbin, care rămăsese cu icoana făcătoare de minuni în braţe, nu departe de altar, admiră îndelung lupta taurilor. Mugind surd şi sforăind, taurii se întărîtau cu fiece clipă tot mai mult. Făcînd să răsune stepa de mugetul lor cumplit, ei săreau înapoi şi rămîneau un timp neclintiţi, apoi se năpusteau iarăşi unul asupra altuia, lovindu-se cap în cap. Silîci, care avea părul de un roş-aprins, sprijinindu-se zdravăn pe picioarele dinapoi, ţinu piept mult timp lui Bismarck. Deodată, făcu un ocol, se lăsă puţin pe picioarele dinapoi şi, încordîndu-se, îşi plesni furios coastele cu coada lui tare, mugi surd şi sări asupra lui Bismarck, strivind sub greutatea sa trupul uriaş, cenuşiu al acestuia.

Spintecînd deşertul lui Bismarck, Silîci rămase o clipă nemişcat, ca şi cum nu se putea dumiri ce se întîmplase cu adversarul lui, scăldat în sînge, apoi se repezi într-o parte, cu acelaşi muget surd, ameninţător. Elizar Dîbin îngheţă cînd văzu că taurul gonea spre un copil de vreo cinci ani, care stătea singur în apropierea paraclisului privind buimăcit în toate părţile.

Faţa lui Elizar Dîbin, arsă de soare, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, încremenise. La rădăcina sprîncenelor stufoase i se iviseră broboane de sudoare. Înspăimîntat, privind în toate părţile, zvîrli icoana în iarba veştedă, pîrjolită de vîntul uscat, plină de praf. Apoi, făcînd un salt elastic ca o fiară, o luă înaintea taurului, înşfăcă din fugă copilul înnebunit de spaimă şi o rupse la fugă înspre cătun.

Descumpănit că-i scăpase prada, cu balele vîscoase şi tulburi ca cleiul curgîndu-i din gură, taurul se năpusti pe urmele lui Elizar Dîbin, brăzdînd pămîntul cu picioarele. Elizar, ajuns repede din urmă, sări însă într-o parte, ferindu-se cu dibăcie de lovitura lui năprasnică. Turbat de furie, rotindu-se de cîteva ori în jurul sprintenului Elizar Dîrbin, taurul, orbit de furie, se repezi spre stepă unde zărise pesemne ceva care îl făcea să turbeze şi mai mult.

În goană, Elizar Dîbin ajunse cu copilul în cătun. Lumea se îmbulzea lîngă biserică. Dădu băiatul Ulianei Kicighina şi se duse la popa Arkadi, care se afla în pridvorul bisericii. Din pricina emoţiei prin care trecuse şi a fugii, Elizar Dîbin vedea în faţa ochilor nişte cercuri liliachii, strălucitoare, iar inima îi bătea, ropotind ca o tobă. Luă poziţia de drepţi şi se opri în faţa pridvorului, smirnă, ca în front. În pridvor, alături de popa Arkadi, stătea o călugăriţă înaltă, cu faţa galbenă ca ceara, semănînd cu o icoană. Cînd Elizar Dîbin îi privi chipul, îşi aduse aminte de icoana făcătoare de minuni pe care o aruncase în stepă şi înţelese că lucrurile puteau lua pentru el o întorsătură urîtă. Totuşi, gîndindu-se că scăpase copilul de la moarte, îl copleşi o tulburare adîncă, din care pricină îşi simţea gîtlejul uscat şi îi vuia capul, de parcă ar fi fost uşor ameţit de băutură.

— Unde-i sfînta icoană? întrebă aspru preotul.

Elizar Dîbin, însă, n-apucă să deschidă gura. Călugăriţa cea înaltă, cu faţa galbenă ca ceara, dîndu-l pe popa Arkadi la o parte cu un gest autoritar, răsări drept în faţa lui Dîbin. Elizar o privea ţintă, fără să clipească. Depănîndu-şi înfrigurată, cu degetele osoase, străvezii, mătăniile de chiparos, călugăriţa îl întrebă:

— Cine eşti tu, robul lui dumnezeu?

— Sînt un locuitor vechi din cătunul Arlagul.

— Cum te cheamă?

— Elizar. Elizar Dîbin.

— Va să zică nu esti rus ?

— Cic-aş avea sîngele amestecat cu cel turcesc. Un strămoş al meu pasămite ar fi păcătuit cu o turcoaică.

— Aha, deci eşti o corcitură ?

— Dacă aşa vrei matale...

— Eşti ortodox ?

— Chiar aşa. Sînt socotit ortodox.

— Crezi în domnul-dumnezeul nostru ?

— Fără asta pare-se că nu se poate... Nu mă dau în lături.

— Te-a învrednicit el oare să atingi cu mîinile tale necurate icoana făcătoare de minuni a stăpînei care ocroteşte mănăstirea Abalak ?

— Asta nu pot pentru ca să ştiu.

— Rosteşti cuvinte cutezătoare !

— Am păcătuit.

— Mărturiseşte în faţa lumii ce-ai făptuit.

— Am scăpat de la moarte un suflet de înger.

— Nu schimba vorba. Răspunde la întrebare ! ridică glasul poruncitor călugăriţa.

— Asta şi fac. Am scăpat de la moarte un suflet de înger, pe mezinul Ulianei Kicighina, vecina mea. Pentru un copil trec prin foc şi prin apă. Al meu, ori al altuia, totuna-i pentru mine. *Bara-beri.* Aşa spun oamenii stepei, *tamirii*, prietenii mei...

— Te-ai gîndit oare ce lucru sfînt ţi s-a dat în pază ? întrebă cu tîlc călugăriţa, şi ochii ei de pasăre scînteiară verzui.

— Ba bine că nu ! Şi am avut osîrdie...

— Atunci cum de te-ai încumetat s-o pîngăreşti ?

— Sînt vinovat. Am păcătuit, de bună seamă. Am aruncat-o... Vedeam ce primejdie-l paşte pe copil. Mi s-a urcat sîngele la cap. Se înţelege că nu-mi era la îndemînă să fug cu icoana făcătoare de minuni în braţe. Ei şi... am aruncat-o. Mărturisesc. Uneori mă apucă turbarea... Mi se întîmplă... Dar poftim, după cum se vede, am scăpat copilul de la moarte, spuse cu netăinuită mîndrie Elizar Dîbin, privind ca şi înainte, ţintă, fără să clipească, cu ochi veseli, chipul galben ca ceara al călugăriţei.

Cu ochii verzi, larg deschişi, împăienjeniţi de mînie, muşcîndu-şi buzele subţiri, vineţii, tot depănînd cu ciudă mătăniile din lemn de chiparos, călugăriţa se îndreptă de spate şi, fără să rostească o vorbă, îl plesni cu palma-i uscăţivă, aspră, peste faţă.

O clipă, ochii lui Elizar Dîbin se înceţoşară. Simţi că ameţeşte. Se clătină. Nu din pricina slăbiciunii, ci a mîniei turbate, a înverşunării împotriva acestei bătrîne înalte şi costelive, în rasă neagră de călugăriţă, împotriva popii Arkadi, îmbrăcat în odăjdii de fir, strălucind la soare de-ţi lua ochii, pe lîngă mul-

ţimea pribegilor plini de praf şi a călugăriţelor negre ca nişte ciori. Întîlnind ochii lui Elizar Dîbin, care ardeau ca jăraticul, îngustaţi, aprinşi, crunţi, călugăriţa, dreaptă ca o prăjină, se dădu fără voie înapoi spre pridvor, pitindu-se în spatele popii Arkadi.

Elizar Dîbin, vînjos, uriaş, îşi îndreptă umerii laţi şi făcu o mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se repeadă înainte. Călugăriţa, popa Arkadi şi Antip Karmanov, epitropul bisericii, care părea o muiere grasă, se făcură nevăzuţi, cît ai clipi, dincolo de uşa grea a bisericii, pe care o trîntiră cu putere.

Oamenii, îngrămădiţi în jurul bisericii, tăceau posomorîţi. Ceva mai departe de mulţime, Uliana Kicighina păşea zbuciumată de colo-colo, legănîndu-şi în braţe băeţaşul pe care-l salvase Elizar Dîbin, tot privind uluită, înspăimîntată, obrăjorul bălan al copilului şi aluniţa de la tîmplă. Elizar Dîbin dădu cu ochii de ea şi-i zîmbi, vinovat parcă, stins, aşa cum zîmbeşte un om după o boală lungă şi grea.

15

Azarov întîrziase la şedinţa biroului comitetului raional de partid. Nu închisese ochii patruzeci şi opt de ore. Cu o zi mai înainte — rămînînd peste noapte la şantierul de construcţie a sediului central al sovhozului cerealier — ţinuse, dimineaţa, consfătuiri de producţie cu brigăzile de la construcţii şi cu tractoriştii care tocmai veniseră de la cursuri. După aceea, spre seară, apucase să rezolve corespondenţa ce se adunase între timp şi, biruit de somn, adormise la masă.

Trezindu-se, privise îndelung ceasul de buzunar cu cadranul fosforescent, dar nu era în stare să se dumirească ce oră arăta, deşi vedea clar limbile aurii.

În cele din urmă, dîndu-şi seama că era zece fără un sfert seara şi aducîndu-şi aminte că în jurul orei nouă trebuia să fie la centrul raional, ca să ia parte la consfătuirea biroului comitetului raional de partid, Azarov îndesă în porthart situaţiile pregătite din vreme — cu privire la construcţie, combustibil, tractoare şi inventarul anexă, cadrele mecanizatorilor şi muncitorii de la construcţie — şi se îndreptă în fugă spre mica maşină „GAZ", care aştepta în permanenţă, zi şi noapte, la fereastra biroului provizoriu al directorului. Azarov îi porunci şoferului Jora Brovkin, cavalerist lăsat la vatră, un flăcău cu mustăţile răsucite voinicește, să zboare glonţ spre raion.

Jora Brovkin era unul dintre şoferii care ştiau să zboare ca glonţul. Peste o jumătate de ceas erau la centrul raional.

Dînd buzna, fără să bată la uşă, Azarov intră repede în cabinetul ticsit de oameni al primului secretar al comitetului raional de partid şi, cu un zîmbet vinovat pe buze, se aşeză pe primul scaun liber.

Înţelese numaidecît că problema principală nu fusese abordată decît cu puţin înainte, cînd Nikolai Ciukreev, secretarul comitetului raional, dăduse cuvîntul lui Alim Starojuk, un ucrainean domol şi vînjos — adjunctul directorului sovhozului cerealier pentru secţia de producţie. Starojuk, care pesemne nu se aşteptase cîtuşi de puţin că va fi nevoit să facă o dare de seamă, îşi răsfoise îndelung carnetul pătat de grăsime, căutînd nişte cifre. În cele din urmă se mărgini să citească situaţiile de care dăduse, despre mersul construcţiei sediului central, dar şi asta o făcuse de mîntuială, vorbind repede şi nedesluşit.

Azarov se aştepta ca, imediat după Starojuk, Ciukreev să-i dea cuvîntul lui — directorul sovhozului. Secretarul comitetului raional, după ce se uită ţintă la Azarov şi-şi molfăi un timp buzele subţiri, flasce, spuse deodată, întorcînd capul spre Uraz Turgaev, secretarul organizaţiei de partid a sovhozului:

— Să te auzim acum pe dumneata, tovarăşe Turgaev.

Cunoscînd slăbiciunea secretarului organizaţiei de bază, căruia îi plăcea să vorbească mult şi cu înfocare, Azarov oftă pe ascuns, gîndindu-se cu părere de rău: „Nu trebuia totuşi să întîrzii!"

Turgaev se ridică de la locul lui şi începu să vorbească în fraze generale, de altfel absolut curgător şi uneori chiar elocvent. Ochii lui înguşti, uşor traşi spre tîmple, priveau încordaţi un punct oarecare. Capul, ras chilug, îl ţinea aplecat uşor într-o parte şi tot atît de dîrz ca un boxer, care se pregăteşte să-şi facă cnocaut adversarul.

— Te-aş ruga să vorbeşti ceva mai concret, tovarăşe Turgaev, îl întrerupse Ciukreev pe organizatorul de partid.

— Bine. Mă voi strădui. Prima noastră deviză — ca să vorbim limpede — este să dăm statului pîine ieftină. Iar asta înseamnă să-l facem pe chiabur să-şi piardă terenul de sub picioare. Deci trebuie să construim repede şi ieftin uzina de cereale — primul nostru sovhoz organizat pe pămînturi înţelenite. Aceasta este a doua deviză a noastră.

— Volga se varsă în Marea Caspică, Turgaev! Deocamdată vorbeşti despre lucruri pe care le cunoaştem tot atît de bine ca şi dumneata, obiectă ironic secretarul comitetului raional.

— Îmi cer iertare... Acum voi trece la problema cadrelor. Nădăjduesc că în această privinţă unii dintre membrii biroului

nu cunosc chiar totul, continuă Turgaev. Acum vreo două luni, unii lucrători de răspundere de la conducerea raionului s-au speriat destul de serios: „Vai, cu cadrele e o adevărată nenorocire! Vai, vai, vom fi nevoiți să aducem tractoriști din străinătate! *Oi-boi, oi-pur moi!*" Și așa mai departe... Astăzi pot să raportez membrilor biroului că în sovhozul nostru au și sosit șaptezeci și cinci de tractoriști. Ne-au picat din cer sau într-adevăr i-am adus din America?

— Ce fel de cadre sînt? Raportează! spuse sever Ciukreev.

— Raportez. Cei mai mulți sînt oameni de-ai noștri.

— Ce înseamnă de-ai noștri, îi luă vorba din gură Makar Șmurîghin, membru al biroului, directorul secției agricole raionale.

— De-ai noștri. Din stepă. Localnici. Unii dintre ei au păscut pînă ieri hergheliile *bai*-lor. Alții au argățit pe la chiaburi ca de-alde Luka Bobrov ori Epifan Okatov.

— Cadre crude! remarcă Șmurîghin cu un zîmbet plin de venin.

Deși Turgaev nu auzise observația răutăcioasă a directorului secției agricole, totuși părea că-i răspunde acestuia:

— Nu este un secret că unii dintre tovarășii de răspundere de la conducerea raionului spuneau între altele, și se prea poate să o facă și acum — observă parcă în treacăt Turgaev, uitîndu-se pieziș la Șmurîghin — că din foștii nomazi n-ai să faci lucrători stăpîni pe meseriile de bază necesare sovhozului. Pasămite, sînt niște sălbatici care, din pricina înapoierii culturale, a prejudecăților religioase și a vieții lor patriarhale, nu vor putea să se familiarizeze cu mașinile complicate de import, cum sînt tractoarele „Fordson" și „Katerpillarî". Se zicea că va trebui să prinzi cu arcanul în stepă astfel de cadre. După cum vedeți, însă, ne-am putut lipsi de arcane. Dintre cei șaptezeci de tractoriști din prima promoție, treizeci și patru sînt cazahi. Acești flăcăi au știut să pună frîul cailor de oțel și vor fi — îmi dau cuvîntul — niște călăreți buni!

— Iarăși vorbești ca la miting, Turgaev. Caută de încheie. Vorbește numai ce e indispensabil, îl struni secretarul comitetului raional, bătînd nerăbdător cu creionul în masă.

— Chiar așa. Te învîrtești în jurul chestiunii ca un cal pe o copită. Concret însă — nici un cuvînt. Mai bine ai raporta membrilor biroului cum a fost reglementat regimul pămîntului la sovhoz, spuse anchetatorul Golun, un om molatic, cu ochi somnoroși, spălăciți.

— După mine, s-ar cădea ca organizatorul de partid să vorbească aici despre munca de partid în mase, iar nicidecum

despre tractoare și ingineri hotarnici, remarcă Arefi Starțev, președintele comitetului executiv raional.

— Liniște, liniște, tovarăși. Deocamdată n-am dat nimănui cuvîntul în afară de Turgaev. Continuă, Turgaev. Și nu lungi vorba, spuse Ciukreev organizatorului de partid, care amuțise.

— Ei bine, *jeraidî* — cum se spune în limba cazahă. Am să încheie, încuviință repede Turgaev, clătinîndu-și capul chilug. Două cuvinte despre reglementarea regimului pămîntului... Lucrările în această privință la sovhozul agricol sînt terminate în fond. Dar asta numai aparent. De fapt însă aici e o harababură de nu-i dai de capăt. Parcă ai orbecăi prin beznă sau pe niște munți prăpăstioși. După cum se știe, sovhozului i s-au repartizat circa o sută de mii de hectare de pămînt din fondurile speciale ale statului. Urmează ca anul viitor să semănăm patruzeci de mii de hectare pămînt desțelenit. E de la sine înțeles că toate parcelele de pămînt trebuie să fie comasate. În orice caz nu mai departe de douăzeci-treizeci de kilometri de viitorul sediu central al sovhozului. Dar cum stau lucrurile la noi? Celui de-al treilea sector al sovhozului cerealier i s-au rezervat, de exemplu, pămînturile ce se întind dincolo de lacul Mai-Balîk. Aceste pămînturi se află la șaptezeci și cinci de kilometri de sediul central și la o sută cincizeci de verste de calea ferată. Și nu numai atît. Nu se știe de ce, așa nitam-nisam, ni s-a adăugat întreaga suprafață de pămînt care aparține cătunului Belogradovka și, în afară de aceasta, o parte din pămîntul cătunului Arlagul. Asta n-ar trebui să se întîmple. Că doar spre sud de sediul central al sovhozului se întind pe sute de kilometri pămînturi înțelenite de veacuri. Berechet. Atunci se pune întrebarea: ce rost are să luăm pămîntul cătunelor?

— Ia stai o clipă! Problema strămutării cătunului a fost rezolvată de mult de către autoritățile superioare guvernamentale, la propunerea ținutului. Pentru asta s-au alocat sumele de bani corespunzătoare. Despre ce mai poate fi vorba? îl întrerupse Ciukreev nerăbdător pe Turgaev.

— Mai e timp să se revină asupra rezolvării acestei probleme, observă de pe locul lui Azarov.

— Exact, sprijini iute Turgaev observația lui Azarov. Mai e încă timp. E mai ușor să se îndrepte acum această greșeală decît să regretăm mai tîrziu cu toții că am săvîrșit-o.

— Adică dumneata ești împotriva strămutării? întrebă Ciukreev încruntîndu-se.

— Da, noi considerăm că acest lucru este inutil, răspunse organizatorul de partid.

— Cine, mă rog, sînt acești „noi"? întrebă cu un ton provocator Ciukreev.

— Noi — conducerea sovhozului cerealier. Triunghiul conducerii, adică direcția, comitetul de partid și comitetul de întreprindere.

— Prin urmare, nu recunoașteți hotărîrea organizațiilor superioare de partid și directivele centrului? începu să-l încolțească Ciukreev pe organizatorul de partid.

— Nu e vorba că nu recunoaștem. Socotim pur și simplu de datoria noastră să îndreptăm o greșeală comisă de cineva, răspunse Turgaev.

— Cu alte cuvinte, dumneata, Azarov și Kanahin, președintele comitetului de întreprindere, sînteți pentru revizuirea hotărîrilor luate de partid? întrebă secretarul comitetului raional, uitîndu-se la Turgaev printre gene, și buzele lui subțiri, ofilite, schițară un simulacru de zîmbet rău prevestitor.

— Nu e vorba de nici o revizuire! Repet, noi sîntem pentru îndreptarea unei greșeli grosolane. Avem la dispoziția noastră destule pămînturi înțelenite și fără loturile pe jumătate valorificate care aparțin cătunelor Belogradovka și Arlagul.

— Tovarășe Ciukreev, vă rog să cereți organizatorului de partid și directorului să ne arate pe planul raionului nostru ce pămînturi libere, înțelenite, există, strigă cu vehemență, sărind de pe scaun și sticlindu-și lentilele ochelarilor, Makar Șmurîghin, directorul secției agricole.

— Ce rost are aici planul. Să luăm, de pildă, stepele înțelenite ce se întind spre nord de conacul Karmațki. Acolo se găsesc circa zece mii de hectare de pămînt înțelenit de veacuri, răspunse Turgaev la întrebarea lui Șmurîghin, privindu-l în același timp țintă pe Ciukreev.

— Dați-mi voie! Dați-mi voie! Cunoașteți oare analiza chimică a solului din acea regiune? întreabă Makar Șmurîghin, sărind iarăși de pe scaun.

— Cît se poate de bine! răspunse calm Azarov, despăturind pe genunchi o foaie mare de calc — planul solurilor raionului, întocmit de Rumiantev, profesor de agrologie.

Interveni o pauză. Secretarul comitetului raional făcu un semn cu capul lui Turgaev, ca să se așeze. Acesta, fără să-și ia ochii de la Azarov, se lăsă nehotărît pe marginea scaunului.

— Îmi dați voie? îl întrebă Azarov pe Ciukreev.

— Ei, să auzim. Numai te rog — mai concis, spuse Ciukreev, așezîndu-se mai bine pe scaunul tapisat.

— Da, mă voi strădui, răspunse Azarov. Ridicîndu-se de pe locul său, trecu mai în față, apropiindu-se de masa secretarului. Apoi scrută asistența cu o privire fugară, cercetătoare și continuă: Organizatorul nostru de partid are dreptate. E evident

că cei de la reglementarea regimului pămîntului, în loc să împartă loturile ca lumea, mai mult au încurcat lucrurile! Naiba mai ştie! Asta nu poate fi socotită muncă, ba nu-i exclus să fie şi altceva la mijloc...

— Vrei să spui că este un act de sabotaj? întrebă cu vădită ironie Ciukreev.

— Dumnezeu ştie. Să nu ne grăbim deocamdată să tragem astfel de concluzii, continuă Azarov pe acelaşi ton calm, ferm. Totuşi, chiar dacă oamenii care au făcut acest lucru nu sînt saboţori, ci pur şi simplu nişte neghiobi, situaţia noastră nu este nicidecum mai uşoară din cauza asta... Gîndiţi-vă şi dumneavoastră, avem la dispoziţie zeci, mai mult, sute de mii de hectare de pămînt înţelenit. Şi ce pămînt — un strat de cernoziom gros de o jumătate de metru! Iar nouă ni se repartizează terenuri la dracu-n praznic, aproape la o sută de kilometri de sediul central. Să-mi fie îngăduit a întreba cum să calific acest fapt?

— Te legi mereu de lotul care a aparţinut lui Karmaţki! Să-mi fie cu iertare, nu cumva aveţi de gînd să cultivaţi napi turceşti acolo? întrebă Makar Şmurîghin, directorul secţiei agricole, care se tot foia neliniştit pe scaun.

— Nu face pe bufonul. Aici nu este iarmarocul de la Kuendî, ci consfătuirea biroului comitetului raional de partid. Asta în primul rînd, spuse cu severitate Azarov, privindu-l ţintă pe Şmurîghin. Şi, în al doilea rînd: e foarte regretabil că eu şi organizatorul de partid sîntem într-o oarecare măsură în opoziţie faţă de comitetul raional. Totuşi socot de datoria mea să spun cinstit, fără ocol, că, în pofida acestei situaţii, direcţia va fi silită să ia contramăsuri energice.

— Despre ce fel de contramăsuri e vorba? întrebă Ciukreev, devenind atent.

— Nu vom strămuta cătunele, răspuse Azarov răspicat.

— Ce tari sînt! se auzi glasul cuiva. Nu era lămurit dacă această apreciere răsunase ca o ironie, sau ca o aprobare a poziţiei pe care se situase Azarov şi tovarăşii lui de la conducerea sovhozului cerealier.

— Cu nici un chip. Înainte de toate însă, aceste măsuri nu sînt justificate din punct de vedere politic şi economic. Şi ca să fiu şi mai clar — totul e pur şi simplu o prostie — continuă Azarov. În afară de aceasta există încă un aspect foarte important. Pentru ce să se cheltuiască fără o necesitate stringentă sute de mii de ruble din banii statului pentru strămutarea a două cătune cu populaţie rusă la o sută de kilometri în stepă şi în acelaşi timp să se amenajeze alături de sovhoz puncte de statornicire a unor foşti nomazi — cazahi?

— Dumneata eşti cumva împotriva politicii de statornicire a cazahilor ? îl înţepă din nou Makar Şmurîghin pe Azarov, pitindu-se după spatele lat al preşedintelui comitetului executiv.

— S-avem iertare, nu sînt mai mărginit ca dumneata, se aprinse Azarov şi, observînd că Ciukreev avea de gînd să-l întrerupă, adăugă în grabă : Nici nu mai spun că prin strămutarea cu nimic justificată a cătunelor, din vatra lor în fundul stepei, dăm apă la moară duşmanului de clasă împotriva noastră, a tuturor, împotriva partidului nostru, împotriva poporului.

— Tovarăşe Azarov ! ridică glasul Ciukreev, lovind în masă, drept avertizare, cu un creion pe care-l luase repede de pe suport şi-l strîngea în pumn. Ai cam întrecut măsura. Asta începe să semene cu o învinuire politică adusă biroului comitetului raional de partid. Socot de datoria mea să-ţi amintesc că pămînturile despre care vorbiţi aici cu atîta aprindere şi nu prea concludent, şi dumneata şi organizatorul de partid, sînt sărături. Nu sînt pămînturi bune de arat. Pesemne nu prea cunoaşteţi planul solurilor întocmit de agrologul Rumianţev.

— Am motive să nu dau crezare acestui plan, răspunse Azarov.

— Ei, asta le întrece pe toate, şuieră printre dinţi Makar Şmurîghin, foindu-se pe după spatele preşedintelui comitetului executiv.

— Da, există motive să nu se dea crezare planului solurilor întocmit de profesorul Rumianţev, repetă Azarov.

— Şi pe ce se bazează această neîncredere ? întrebă Ciukreev cu tonul unui anchetator.

— Pe propria mea experienţă, răspunse Azarov.

— După cîte ştiu, dumneata nu eşti nici agronom şi nici agrolog, obiectă Ciukreev.

— Pe vremuri am argăţit la conacul familiei Karmaţki. Am făcut-o şi pe asta. Am arat cu mîna mea acest pămînt. După cîte îmi aduc aminte, Karmaţki recolta aproape o sută de puduri de pe o deseatină de pămînt desţelenit şi tot atît de pe pămînt de obleagă. Ce sînt astea — sărături ? Sol care nu-i bun de cultivat ?

— Tovarăşe Ciukreev ! Vă rog amintiţi-i despre analiza chimică a acestui sol, îl rugă pe secretarul comitetului raional, cu un ton de implorare, Makar Şmurîghin.

— Să văd analiza ! spuse Azarov, întinzînd mîna autoritar spre Şmurîghin şi adăugă imediat cu toată convingerea : Vorbărie goală. Nu există nici un fel de analiză. De altfel, în cazul de faţă se poate constata şi fără migăleală de laborator, după ochi, după gust, a ce miros — la naiba — aceste aşa-zise sărături ale lui Rumianţev !

— După ochi ?! întrebă cu un zîmbet ironic Ciukreev. Ei, asta e o metodă destul de primitivă, Azarov!

— Da, după ochi. Pînă acum, slavă domnului, nu m-am înşelat niciodată... Şi în practică voi proceda, în ceea ce priveşte conducerea organizării colhozului cerealier pe pămînturile înţelenite, aşa cum îmi dictează conştiinţa mea politică şi necesităţile producţiei, conform intereselor de stat. N-avem vreme de pierdut. Toamna bate la uşă. E necesar un efort pentru a valorifica aproape douăzeci de mii de hectare. Nimeni n-o să ne condamne dacă vom ara în stepă cinci mii de hectare de pămînt înţelenit în plus, fără să strămutăm din vetrele lor cătunele Belogradovka sau Arlagul. Cu atît mai mult că avem la dispoziţie pămînturi înţelenite berechet. Dacă ţara noastră ar avea momentan posibilitatea, aici pot fi valorificate milioane de hectare, nu numai douăzeci de mii. Şi va veni timpul cînd acestea vor fi valorificate!

— Ca să nu lungim vorba, ce propui dumneata ? întrebă Ciukreev.

— Am spus doar. Nu vom strămuta cătunele. În schimb, vom ara pămînturile înţelenite din trupul fostei moşii Karmaţki, care e la un pas de noi.

— Asta-i tot ? întrebă Ciukreev.

— S-ar părea că da, răspunse Azarov, aşezîndu-se pe scaun.

Pauza care urmă se prelungi într-o atmosferă încordată. Ciukreev scria grăbit ceva în carnetul său. Fără să privească pe nimeni, întrebă :

— Mai cere cineva cuvîntul ?

Cei prezenţi răspunseră doar printr-o uşoară însufleţire, dregîndu-şi glasurile înăbuşit. Cînd însă Ciukreev termină de scris şi privi întrebător spre membrii biroului care stăteau în apropierea lui, Makar Şmurîghin sări de pe scaun şi, strîngînd nedumerit din umeri, spuse :

— În fond, ce să mai vorbim ? Toţi cunoaştem în amănunt concluziile profesorului Rumianţev. Directiva comitetului raional de partid este aprobată de forurile superioare şi recunoscută drept justă din punct de vedere politic. Se înţelege că nu putem contesta fără temei, „după ochi", cum s-a exprimat tovarăşul Azarov, datele ştiinţifice. Totul pare a fi absolut clar...

— Aşa, rosti Ciukreev, întrerupîndu-l cam grosolan pe Makar Şmurîghin şi se ridică de pe fotoliul lui, cum făcea întotdeauna atunci cînd rostea cuvîntul de încheiere la şedinţele biroului.

Toată lumea amuţi.

După ce făcu o scurtă pauză — acest lucru era unul din procedeele lui preferate, prin care sublinia importanţa celor ce avea să declare — Ciukreev începu :

— Pe marginea comunicărilor voi spune cîteva cuvinte, în ordinea dezbaterilor. În primul rînd nu se va reveni asupra problemei deja soluționate. Mă refer la chestiunea strămutării cătunului Belogradovka... În al doilea rînd, socot de datoria mea să-i amintesc tovarășului Azarov că sovhozul cerealier este situat în acest raion, în care răspunderea din punct de vedere politic o poartă în primul rînd biroul comitetului raional de partid. Deci, dă-ne voie, tovarășe Azarov, să tragem concluziile respective... Pentru gospodărire însă, răspunzi în fața partidului dumneata personal — ca director, ca membru de partid și aceasta chiar dinainte de revoluție! rosti Ciukreev aproape silabisind ultimele cuvinte. Apoi își întoarse privirea dură, dezaprobatoare de la Azarov la Turgaev și continuă pe același ton povățuitor și totodată demascator: Partidul nu va îngădui nici o apucătură cu caracter anarhic, nici un exces administrativ. Și nu va ierta nimănui vreun act arbitrar... Suprafețele de pămînt bun pentru cultură au fost desemnate de către o comisie de specialiști, demni de toată încrederea, care s-au servit în lucrările lor, după cum e de presupus, de un instrument mai perfecționat decît — să zicem — ochiul lui Azarov sau urechea lui Turgaev!

La aceste cuvinte ale lui Ciukreev, Șmurîghin chicoti slugarnic și se mută fără rost de pe un scaun pe altul, privind cu o satisfacție veninoasă chipul calm, cu sprîncenele înălțate ironic, al lui Azarov.

Ciukreev făcu iarăși o pauză, apoi continuă:

— Socot că sîntem în drept să considerăm ca nejustificate, tardive și cu nimic întemeiate argumentele aduse de către direcție în sprijinul comasării la suprafața de pămînt dată în folosința sovhozului cerealier a porțiunii înțelenite care, vădit inutilizabilă, a fost lăsată deoparte în mod conștient. Asta, în primul rînd, încheie Ciukreev, lovind grav cu creionul în masă.

— Întru totul just, se auzi glasul subțire, parcă femeiesc, al lui Șmurîghin.

— Propun, continuă Ciukreev pe același ton, care excludea orice obiecție, ca executarea acestei hotărîri luate mai demult să fie încredințată tovarășului Azarov, care va lua personal măsuri pentru strămutarea locuitorilor cătunului Belogradovka acolo unde li s-a repartizat terenul. Asta în al doilea rînd.

— Just, aprobă un glas cam voalat.

— Să se dea delegație tovarășului Șmurîghin, ca împuternicit al comitetului raional de partid, spre a se deplasa în cătunul Belogradovka pentru a face muncă de lămurire în masă, printre țăranii care urmează să fie strămutați. Asta în al treilea rînd.

Ciukreev făcu din nou o pauză, prefăcîndu-se că aşteaptă ca secretarul tehnic, care scria procesul-verbal al şedinţei biroului, să treacă formularea rezoluţiilor sale. Apoi, oprindu-şi privirea pe chipul calm al lui Azarov, care avea o expresie cam prea blajină pentru acel moment, ba chiar cam naivă, încheie cu autoritate:

— Iar biroul comitetului raional de partid să-i pună în vedere tovarăşului Azarov că neexecutarea unei asemenea sarcini poate să atragă după sine consecinţe grave pentru el, că nu se va ţine socoteală de meritele lui de altădată în faţa partidului...

Şi Ciukreev tăcu din nou, calculînd în sine cît de puternic fusese efectul pe care îl produsese încheierea lui asupra membrilor biroului şi, îndeosebi, asupra lui Azarov în faţa căruia voia de fapt să facă mare caz de principialitatea lui politică şi de calmul său prefăcut. Dar, spre necazul său, Azarov nu dădea nici un semn de nelinişte, regret sau mînie. Şedea tot atît de degajat ca şi pînă atunci, cu porthartul ticsit de hîrtii pe genunchi. Numai vinişoarele tîmplelor sale încărunţite, prin care pulsa febril sîngele, ar fi putut să-i trădeze zbuciumul lăuntric. Ciukreev, care era miop, nu observa însă acest lucru, mirîndu-se în sinea lui de calmul surprinzător al directorului în ceasul acela nu chiar atît de liniştit, după cît se părea, din viaţa lui.

— Mai are cineva de făcut vreo completare? întrebă Ciukreev pe un ton cu totul deosebit. Rostise cuvintele repede, fără vreo intonaţie, aruncînd o privire fugară membrilor biroului care stăteau cu capetele în jos.

Unii tăceau încruntaţi, alţii mormăiră ca pentru ei înşişi:

— Nu. Totul e limpede.

— Atunci declar închisă şedinţa biroului. Rog pe membrii biroului să mai rămînă puţin. Şi dumneata de asemenea, tovarăşe Azarov! Am să te rog să poftești în sala de aşteptare, adăugă Ciukreev pe un ton nespus de oficial, adresîndu-i-se lui Azarov.

— Am înţeles, răspunse cuviincios Azarov şi, oftînd încetişor, părăsi cabinetul.

Secretarul comitetului raional se dovedea a fi „tare". Azarov stătu un ceas şi jumătate în sala de aşteptare şi, în sfîrşit, fu chemat în cabinet. Nu-i ardea de loc să facă anticameră, să fie batjocorit astfel; îl aşteptau treburi urgente, şi la gară, unde se descărcau tractoarele şi inventarul anexă, şi la carierele de piatră, unde lucrările de pregătire a pietrei pentru temeliile noilor construcţii de la sediul central nu mergeau tocmai bine. Totuşi, aşteptă cu răbdare, pînă ce îl chemă secretarul, şi i se prezentă în aparenţă tot atît de calm şi de disciplinat cum îi era felul. Liniştit, fără să-l întrerupă, ascultă tiradele insipide ale lui Ciu-

kreev, pline de o morală anostă şi simplistă. Cînd Ciukreev începu însă din nou să-l ameninţe cu sancţiuni severe pe linie de partid, în caz că se va împotrivi strămutării cătunului, Azarov nu se mai putu stăpîni. Întrerupîndu-l nu prea politicos la jumătatea cuvîntului, îi spuse :

— Ascultă, Ciukreev ! Aici sîntem între patru ochi şi n-are rost să ne ascundem după deget. Dacă ai căzut în plasa unor escroci politici sau a unor neghiobi — nu-i mare nenorocire. Ai să te dezmeticeşti la timp, şi pentru aşa ceva o să fii lăudat şi preţuit. Dar dacă, împreună cu ei, încerci să mă joci cum îţi place, află că n-o să-ţi meargă ! Aşa că hai să punem punctul pe i. Ori — ori. Eu n-o să joc cum îmi cînţi dumneata. Iartă-mă. Nu sînt deprins să fac aşa ceva. Şi-apoi...

— Prea multă importanţă îţi dai, Azarov ! Nu cumva vrei să mă şi strîngi în chingi ? întrebă cu un zîmbet veninos Ciukreev.

— Ei şi ? Unui cal nărăvaş nu-i strică să-l strîngi în chingi...

— Îţi permiţi cam mult. Şi-apoi, nu te tot lăuda cu stagiul dumitale de vechi ilegalist, răspunse Ciukreev întunecîndu-se la faţă.

— Vorbeşti prostii. Nu m-am lăudat niciodată cu asta. Am vorbit astfel, pur şi simplu fiindcă îmi dă acest drept vîrsta. Şi dacă vrei, din respect faţă de dumneata. Eşti după cît văd dintre cei maturizaţi din tinereţe. Să-mi mulţumeşti că ţi-am amintit despre aceasta între patru ochi. Şi dacă nu-mi mulţumeşti acum, va veni ea o zi cînd ai s-o faci, spuse Azarov.

— Mulţumesc, mulţumesc, replică Ciukreev, cu un zîmbet ironic şi se ridică de la masă, dînd astfel să se înţeleagă că încheiase acea discuţie, pe care deşi o dorise de la suflet la suflet, totuşi nu-şi atinsese ţinta.

— Şi încă ceva, spuse Azarov, după ce reflectă cîteva clipe : Pentru mine, de pildă, nu e destul de clară poziţia pe care s-a situat comitetul raional de partid şi dumneata în special, faţă de chiaburii locali. După cîte am constatat, aceştia s-au obrăznicit de tot în ultimul timp, au întrecut orice măsură. Unii dintre ei — care sînt pesemne mai cu scaun la cap — încep să recurgă la şiretlicuri, se gudură pe lîngă puterea sovietică. Alţii dau banco, apucă făţiş taurul de coarne.

— Vorbeşti tot de Epifan Okatov, cirezarul din Arlagul, şi de lupul staniţei, Luka Bobrov ? întrebă Ciukreev.

— Da. În primul rînd despre ei, firește. Amîndoi sînt, cum s-ar zice, exemple clasice.

— Okatov s-a deschiaburit singur. Şi-a donat casa pentru şcoală, iar averea mobilă şi inventarul le-a dăruit obştei. Toate aceste bunuri le vom preda mai tîrziu comunei ori artelului. Ce

pretenţii mai putem avea faţă de el ? Cu Bobrov e altceva. Cînd va veni vremea, ne răfuim noi cu el.

— Prin urmare, socoţi că n-a venit încă vremea ?

— Orice ai zice, Bobrov e un gospodar priceput. Că are apucături de lup, asta-i adevărat. Totuşi n-avem deocamdată motive categorice pentru a trece la represiuni împotriva lui. Impozitele şi le plăteşte punctual, chiar înainte de termen. Predă statului cereale, carne, lînă şi lapte din belşug.

— Naiba ştie ce vorbeşti, Ciukreev, exclamă cu o sinceră indignare Azarov. E posibil, oare, ca nici dumneata şi nici membrii biroului comitetului raional de partid să nu înţelegeţi că Okatov e un şmecher, că vă trage pe sforă cu iscusinţă ? Totul e cu ochi şi cu sprîncene. Iar Bobrov e şi mai dibaci, şi mai veninos, şi mai viclean. El îi lasă în umbră pe toţi. Aşteptaţi motive categorice pentru represiunea împotriva duşmanilor de clasă, declaraţi sau ascunşi ? Bagă de seamă, Ciukreev, să nu cădeţi cumva, între timp, în cursa acestor duşmani !

— Mai întîi nu mă învăţa dumneata pe mine. Şi-apoi, nu mă ameninţa. Nu mă sperii pe mine cu una, cu două, spuse de sus Ciukreev, întinzîndu-i brusc lui Azarov mîna asudată şi arătîndu-i astfel că-l concediază.

— Nici prin gînd nu mi-a trecut să te sperii. Am vrut să te previn tovărăşeşte, spuse Azarov, încheindu-şi toţi nasturii la sacoul de pînză.

— Mulţumesc, rosti sec Ciukreev şi un nou zîmbet ironic, abia perceptibil, şerpui pe buzele lui subţiri, veştede.

Azarov îi aruncă o privire reprobatoare, dădu din cap în tăcere şi ieşi cu un oftat de uşurare din biroul îmbîcsit de fum.

16

Strămoşii lui Luka Bobrov, ca şi aceia ai tuturor locuitorilor din staniţa lui, fuseseră cazaci fugari din tîrgul Iaiţki, care se aşezaseră în stepă în cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Fraţii Bobrov, ofiţeri de cazaci, căzuseră în dizgraţia locţiitorului de ataman şi fuseseră degradaţi. Adunînd o gloată de nemulţumiţi — vreo cinci sute de „săbii" — plecaseră spre Irtîş. Fraţii cutreieraseră vreo cinci ani stepele ţinutului kirghiz, prădînd şi pustiind aulele nomazilor, iar apoi, printr-un ucaz împărătesc, li se poruncise să întemeieze avanposturi de cazaci pe aşa-zisa linie Işim, cu scopul de a păzi de incursiunile vecinilor războinici drumurile de vite şi mărfuri.

Vecinii îşi aleseseră pe vremurile acelea un loc umblat, la răscrucea marilor drumuri de caravane care se îndreptau din Persia, India şi China spre Rusia. Cazacii au ridicat o cetăţuie, pe un colnic, în apropiere de trei gorgane fără nume. Fumul care se înălţa de la posturile de pază ale fortăreţei se zărea pînă departe.

Fratele mai mic, Teoctist Bobrov, subofiţer de cazaci, fusese ucis chiar la prima încăierare, cu nişte persani care duceau pe drumul de caravane din Teheran, la iarmarocul din Irbit, fructe şi mirodenii. Cel mai mare dintre fraţii Bobrov, deşi om în vîrstă, nu pierduse vechile deprinderi. Comandînd garnizoana staniţei, îşi ducea în fiecare an aprigii mustăcioşi către drumurile şi şleahurile pe care se făcea trafic de mărfuri. Acolo, ceata de cazaci zurbagii, ascunzîndu-se prin codrii de nestrăbătut, aştepta caravanele străine care treceau prin partea locului. Cazacii tăbărau cu chiote asupra neguţătorilor cu pielea smeadă, îi ucideau şi se întorcea în fortăreaţă cu pradă bogată, beţi, gălăgioşi, crunţi.

După astfel de expediţii, localnicii staniţei se găteau cu ţesături străine, îşi îmbrăcau în mătase nevestele şi ibovnicele aduse de prin părţile pe care cutreierau nomazii, răsfăţînd cu daruri şi cu vin dulce fetişcane sălbatice, încă neîmblînzite pe deplin.

De la străbunic la bunic, de la bunic la tată, din tată în fiu — din generaţie în generaţie, se transmitea urmaşilor vechilor cazaci de linie vitejia şi voinţa puternică a strămoşilor, nesaţul pentru banul căpătat fără muncă, dragostea pentru cai, moţuri şi nagaice. Tatăl lui Luka Lukici izbutise, în lunga lui viaţă, să se îmbogăţească fabulos de două ori, şi apoi să ajungă la sapă de lemn tot de două ori, să se sustragă de două ori de la serviciul militar obligatoriu şi o dată chiar să se călugărească. Neputînd să îndure însă schimnicia, într-o primăvară fugise din lacăşul sfînt, luînd, în treacăt, şi banii mănăstirii, cu care, încetul cu încetul, pusese din nou pe roate carul negustoriei. Cumpăra de prin aule păr de cal, piei şi lînă, cultiva tutun, măcina grîne la morile de vînt, iar la vreo doi ani după aceea se şi bucura de creditul celor mai mari bănci din Siberia şi de peste Ural.

Tatăl lui Luka Lukici pusese capac la toate, omorîndu-l pe Pavel Perekatov, negustor de vite, un bun prieten de-al lui. Ridicase în amintirea celui ucis un paraclis în stepă şi, plătind gras, scăpase de urmărirea judecătorilor de instrucţie. În cele din urmă, murise subit şi oportun în braţele fiului său, care atinsese în vremea aceea vîrsta bărbăţiei, şi-i lăsase drept moştenire un vraf de poliţe neplătite şi casa, împreună cu toată averea imobilă şi mobilă ipotecate la bancă.

Aflînd din testamentul iscălit de răposatul taică-său ce moştenire de neinvidiat îi lăsase, Luka Lukici dispăruse din staniţă.

Vreo doi ani după aceea îi pierise orice urmă ; se vorbea că rătăcea pe undeva prin apropierea graniței chineze, unde ducea un trai destul de primejdios, înhăitat cu niște contrabandiști. Se întorsese apoi în cetățuie, unde căuta să treacă nebăgat în seamă. Fusese scutit de serviciul militar activ în baza „articolului", cum se spunea pe vremea aceea, dar toată lumea știa că plătise pur și simplu pentru aceasta. La început trăia de azi pe mîine, făcînd negoț ambulant cu mărunțișuri. Încet, încet, ajunsese însă om cu greutate. Curînd se împrietenise la cataramă cu Karmațki, falsificatorul de bani, și căpătase încrederea lui Sadzasaki, un *bai* cu influență de prin partea locului, cel mai mare hoț de cai și bogătaș din stepele ce se întindeau în valea rîului Işim. Prietenia lui Luka Lukici cu Karmațki, care avea mîna lungă, precum și cu tîlharul nărăvit — *bai*-ul Sadzasaki — stîrnise multe vorbe printre locuitorii staniței în care locuia Bobrov. Se spunea că tînărul Bobrov, în cîrdășie cu djighiții baiului, își cam făcea de cap în inima stepei, ieșindu-le în cale, nu prea prietenos, negustătorilor, cirezarilor și cumpărătorilor de piei cu ridicata, care se duceau la iarmaroace. Vorbele nu rămăseseră însă decît vorbe : probe directe nu avea nimeni împotriva lui.

Luka Bobrov se însurase în condiții oarecum ciudate : fără să facă nuntă cu tămbălău, se cununase în taină cu o fată tăcută — Afrodita — care fugise dintr-o mănăstire. După un an, nevasta lui murise în timpul nașterii, dînd viață la doi gemeni — Marfa și Sima. Cu prilejul înmormîntării, Luka Lukici făcuse praznic mare, mai dihai ca o nuntă.

Nici nu apucase să se răcească încă țărîna de pe coșciugul răposatei, că Luka Lukici se însurase cu Pelagheia Vetlughina, văduva notarului staniței, o femeie așezată și atît de frumoasă, încît, atunci cînd o întîlneau, cazacii se zăpăceau, deveneau sfioși ca niște băiețandri. Însurîndu-se a doua oară, Luka Lukici își răscumpărase de la vistierie casa părintească — care fusese pe vremuri scoasă la mezat și trecută în proprietatea statului — apoi ridicase în jurul casei un gard înalt din bîrne, inaccesibil ca zidul unei închisori. De atunci Luka Lukici, care prinsese chiag, începuse să se îmbogățească cu repeziciune. Încet, încet, pusese mîna pe magazinul lui Kornei Koretin, care dăduse faliment, și curînd lăsase baltă negoțul cu manufactură. Se apucase să desfacă rachiu, instalîndu-și nevasta ca vînzătoare la debitul de băuturi spirtoase. Deschisese apoi un depozit de vinuri de Rin și alte băuturi străine, îndeletnicindu-se în același timp cu vînzări și cumpărări de vite și cultivînd tutun.

Bobrov căuta să trăiască în pace cu locuitorii din staniță : dădea băuturi pe datorie, cu dragă inimă ; împrumuta bani binevoitor, fără a lua chitanțe, și nu cerea cu anii să i se plătească

datoriile. Chefuia la toartă, bucuros, cu toţi locuitorii din staniţă, fără a-l dispreţui chiar şi pe cel din urmă, Sanka Sudarikov, slujbaşul de la plasa staniţei. Dar puţini erau cei primiţi la ospeţele din casa lui Luka Bobrov. De obicei, el punea la cale zaiafeturile dezmăţate pentru cazaci, la cîmp, la fîneaţă ori în casele altora. Şi după fiecare din aceste chefuri, copleşit de pocăinţă, punea să se facă la biserica staniţei slujbă mare, dădea acatiste şi, cu fruntea-i boltită, bătea de zor mătănii în pardoselile de piatră ale străvechii biserici.

Localnicii credeau că Luka Lukici le dădea pe datorie şi îi cinstea mărinimos cu vinuri aduse de prin străinătăţi, din dragoste pentru ei, numai fiindcă aşa lăsase cu limbă de moarte tătîne-său — cel puţin aşa zicea el. De aceea, în ajunul dictaturii lui Kolceak, cînd expirase termenul pentru care fusese ales Timofei Belousov, vechiul ataman al staniţei, obştea îl rugase mult timp şi într-un glas pe Luka să primească din mîinile alegătorilor cu drept de vot buzduganul de ataman, cu măciulie de argint încununată de vulturul bicefal — simbolul puterii.

Făcînd o plecăciune adîncă, ceremonioasă, după datină, Bobrov rostise o scurtă cuvîntare din cerdacul înalt, frumos împodobit al plăşii :

— Vă mulţumesc frumos, domnilor cazaci, pentru cinstea şi încrederea pe care mi-o arătaţi, dar nu pot să primesc o astfel de sarcină, şi pentru aceasta vă cer, prea plecat, să mă iertaţi. N-am să pot ridica buzduganul de ataman ; e prea greu pentru slabele mele mîini, care nu stau degeaba nici aşa...

Şi Luka Lukici coborî în grabă din cerdac, cedîndu-şi îndatoritor locul vechiului ataman.

Pelagheia Vetlughina, a doua soţie a lui Bobrov, adusese în casă şi pe fiul său din prima căsătorie — Alexei — în vîrstă de şase ani. Băiatul era liniştit, sfios leit maică-sa. Tînăra mamă, parcă totdeauna speriată de ceva, îl pierdea din ochi de drag, îl răsfăţa şi îi dădea dulciuri pe ascuns, ca să nu vadă al doilea bărbat. Trebuind să stea însă la debitul de băuturi spirtoase, şi pe lîngă aceasta fiind prinsă de dimineaţă şi pînă noaptea tîrziu cu nesfîrşitele treburi ale gospodăriei, Pelagheia începuse să-şi lase fiul tot mai mult de capul lui, iar acesta, încetul cu încetul, se înstrăinase atît de maică-sa, cît şi de tatăl lui vitreg. În timpul deselor lipsuri de acasă ale lui Luka Lukici, care stătea cu săptămînile ba la centrul judeţean, ba în stepă, ba prin iarmaroace, Alexei se zbenguia în voie, fără să se mai teamă că va fi strunit de tatăl lui vitreg ; alerga prin curtea largă, zburătăcind porumbeii, îl zădăra pe Pirat, cîinele de pază, îl fluiera ca pe un curcan pe Sima, care îl fugărea cu bîta prin grădină. Rămînînd singur în casă, Alexei cutreiera neobosit prin încăperile cufundate în semi-

întuneric, pătrunse de miros de piei și naftalină, și pătrundea deseori chiar și în sanctuarul tatălui vitreg, în iatac, unde totul i se părea înfricoșător și de neînțeles, începînd cu chipurile întunecate ale sfinților de pe vechile icoane împodobite cu rame aurite și odăjdii din foiță de metal, pînă la catastifele grele, legate în scoarțe de piele, pătate cu cerneală și ceară.

Anii se scurgeau, Alexei creștea, se făcea băiat cuminte.

Și iată că într-o bună zi, Luka Lukici, întorcîndu-se de la iarmarocul din Kuendî, cu hainele prăfuite, boțite, mînios, intrase fără veste în iatac, unde dăduse de fiul lui vitreg, care îl privea speriat de moarte.

— Ian te uită cum te-ai rotunjit! îi spuse încruntat Bobrov, cercetîndu-l cu privirea. Se vede treaba că îți prieste pîinea mea... Ei, să știi c-am să te-nsor, nătăfleață! Ajunge cît ai huzurit. Iar dacă mi-i da cinstirea cuvenită, te fac moștenitorul meu legiuit.

— Îndură-te, tăticule. Lasă-mă să plec la Kustanai, îl rugă băiatul.

— Ce să cauți acolo? întrebă uimit tatăl vitreg.

— Îmi place învățătura.

— Ei, n-am spus eu că a ieșit un nătăfleață din tine? strigă cu un zîmbet batjocoritor Luka Lukici. Ți-ai și găsit unde să înveți — la Kustanai! De altminteri, e învățătură și învățătură. Dacă te trage inima să te faci hoț de cai, atunci foarte bine, nici că ai fi putut să-ți alegi oraș mai bun ca ăla. Pe mine însă mă bate gîndul să te trimt chiar mîine, ca împuternicit al meu, la plantațiile de tutun. Acolo e o adevărată academie pentru tine!

Și Luka Lukici își îndeplini curînd făgăduința dată fiului vitreg: îl trimise la plantații, unde Alexei rămase toată vara, pricinuindu-i tatălui său vitreg tot felul de griji grele și necazuri, datorită faptului că nu se pricepea de loc să-i înșele la socoteală pe zilieri... La un an după aceea, tatăl vitreg îl bănuise pe Alexei că se înțelesese în ascuns cu lucrătorii, care cereau sporirea plății pentru ziua de muncă.

Luka Lukici îl bătuse crunt cu biciul, în fața tuturor, și, gonindu-l pentru totdeauna de pe plantații, îl încuiase în casă.

Stînd închis în casă, ca într-o carceră, Alexei se gîndise la un moment dat să fugă. Nu putu să-și pună planul în aplicare din pricina maică-si. Privindu-i fața speriată, ofilită de timpuriu, Alexei simțea că în sufletul ei se ascunde o taină amarnică. După multe semne, Alexei își dădea seama că maică-sa devenise o povară pentru tatăl lui vitreg. Acesta nici nu-și mai ascundea legăturile josnice cu alte femei, fiind pe punctul de a o goni pe maică-sa, ca să-și aducă în casă pe una dintre țiitoarele sale.

În mintea lui Alexei învia vag copilăria lui, învăluită parcă în fumul amărui al amintirilor nedeslușite. Multe lucruri i se pă-

reau acum străine, de neînțeles. Chiar și tatăl lui bun i se părea îndepărtat, straniu. Notarul plășii, un om închis în sine, murise subit într-o dimineață, cînd își bea ceaiul, sub ochii fiului său, care avea pe atunci cinci ani.

Moartea lui era de neînțeles pentru băiat, care credea pe atunci că mor numai bătrînii culcați pe laviță, sub icoane, îmbrăcați cu cămăși albe, curate, ținînd în mînă lumînări de ceară — că numai ei mor, tot atît de frumos și firesc cum murise odinioară bunicul Malvei. Alexei nu înțelegea nici cum fusese cu putință ca maică-sa, care era săracă lipită pămîntului, să ajungă stăpîna unei case mari, unde stăruiau mirosuri grele și răcoarea încăperilor nelocuite, unde candelele ardeau toată noaptea în fața icoanelor, iar șoarecii sătui țopăiau prin odăile pustii.

De-abia mai tîrziu, cînd crescuse mare, observase ochii albaștri, luminoși ai mamei sale, sprîncenele subțiri, arcuite ușor; zîmbetul vag, trist, era mai curînd umbra unui zîmbet care îi lumina pentru o clipă fața, ce păstra încă urmele farmecului de odinioară. Atunci își închipuise pentru întîia oară frumusețea de altădată a femeii de douăzeci și doi de ani și, tulburat, înțelesese multe.

17

Într-o zi, cînd se întorsese de la plantațiile de tutun, Luka Lukici poruncise să fie chemat la masă fiul său vitreg. Cînd Alexei trecu sfios pragul sufrageriei întunecoase, neprimitoare, și îi dădu respectuos ziua bună, tatăl său vitreg îl așeză alături de el, îi umplu un pahar cu rachiu de scorușe, apoi ciocni cu el și spuse:

— În sănătatea ta, Alexei. Ți-am găsit o mireasă; o să rămîi înmărmurit cînd ai s-o vezi!

Punînd repede pe masă paharul cu rachiu, din care nici nu gustase, Alexei începu să bîiguie ceva nedeslușit despre tinerețea lui. Dar tatăl său vitreg îl fulgeră cu o privire piezișă, strînse în pumn fața de masă și rosti neînduplecat:

— Bea! Curaj! Mîine-i vederea. Tunde-ți lațele.

Iar peste o săptămînă Luka Lukici serbă, cu o grabă care îi uimi pe toți, nunta, neasemuit de pompoasă, a fiului său vitreg.

Pînă în seara nunții, Alexei n-o văzuse decît o singură dată pe logodnica lui. Aceasta era cu un cap mai înaltă decît el. Cînd îl întîlni pe tînărul logodnic, îl privi rece, cu ochii ei verzui, bulbucați, și spuse deabia auzit că o cheamă Sofia.

Rămase cu el cîteva minute de față cu tatăl vitreg și apoi se pregăti de plecare, ceea ce îl bucură pe Alexei. Luîndu-și rămas bun de la ea, îi simți răceala neplăcută a mîinii înguste, delicate, care lunecă din palma lui ca un șarpe. După ce plecă logodnica, Alexei ieși pe furiș din casă. Întreaga seară rătăci dincolo de întăriturile staniței, negăsindu-și locul din cauza tristeții de moarte ce-l copleșea, a iritării fără motiv împotriva acelei femei străine, frumoasă și distantă, a cărei apropiere în perspectivă îl înspăimînta și totodată îl atrăgea.

Pentru seara nunții fuseseră aduși din Omsk muzicanții-pitici vestiți în întreaga Siberie, frații Koverkotov — patru armoniști și un toboșar. O petrecere nemaipomenită se încinse ca o pălălaie în stepă, mai întîi în casa lui Bobrov, apoi cuprinzînd stanița și cătunele învecinate. Trăpașii de rasă ai lui Bobrov, înnebuniți de atîta stat pe loc, înhămați la trăsuri elegante, luate cu chirie de la Omsk, jucau pe loc. În cortegiul nupțial huruiau, alături de trăsurile elegante de la oraș, căruțele pictate cu trandafiri, ale chiaburilor și droștele ușoare, pe arcuri, ale bogătanilor din staniță. O sută de cazaci călări, semețindu-se cu săbiile scoase din teacă, i-au însoțit pe tinerii căsătoriți de la biserică pînă la casa lui Bobrov.

Luka Lukici rostogoli în piața staniței un butoi de rachiu dres cu tutun, apoi făcu cinste și cu cîteva vedre de vin roșu, botezat cu apă nefiartă, din baltă.

In seara nunții, Alexei ședea palid și treaz alături de Sofia. Masa nesfîrșită, încărcată din belșug cu rachiu, bere, vinuri și mîncăruri alese; chipurile încinse, asudate ale musafirilor — toate pluteau, jucau prin fața ochilor lui, parcă învăluite în pîclă. Toată seara, Sofia nu-i aruncase nici o privire. Numai o dată, atingîndu-l întîmplător cu cotul, spuse afectat, cu jumătate de glas :

— Te rog să mă ierți...

— Nu face nimic... nimic... răspunse politicos mirele, zîmbind cu sfială și lăsîndu-și ochii în pămînt. Atunci simțise și mai ascuțit stingherealа, rușinea ce-l copleșise toată seara.

Lăsîndu-se înduplecat de îndemnurile stăruitoare ale nuntașilor, care întindeau paharele cu votcă ori cu vin, voind să ciocnească cu el, Alexei bău de două ori, pe nerăsuflate, vinul galben, chihlimbariu, spumos, care scînteia în paharul greu de cristal. Amețit, strînsese cu atîta patimă mîna îngustă a miresei, încît aceasta țipase încetișor și, îndepărtîndu-se puțin, îl privise cu ochii ei verzui care se întunecaseră de ciudă, după cum i se părea lui.

Măicăsa nu-și mai lua ochii de la el. Fața ei era obosită, tristă, și din cauza aceasta părea mai frumoasă. Cînd se uita la

ea, Alexei roşea şi, fără o pricină anume, îşi lăsa ochii în jos, simţind dorinţa să se scoale de la masă, să-i cuprindă mîngîietor umerii plăpînzi şi să-i spună ceva neobişnuit de duios.

Ermolai Prahov, un cazac înalt, adus de spate, încălecă scaunul şi dădu din mînă aprig :

— Cîntăreţii să vină la mine !

Vreo doisprezece locuitori ai staniţei, tot atît de înalţi ca şi el, îl înconjurară îndată pe fostul praporcic de cazaci, vestit cîntăreţ al regimentului. Ermolai, ridicînd mîna, făcu o mişcare ca şi cum şi-ar fi fluturat sabia pe deasupra capului, apoi, scuturîndu-şi moţul cu fire argintii de culoarea tutunului, strigă :

— Ia hai să ne amintim de zilele de altădată. Să dăm drumul, băieţi, la un cîntec, să se stingă lămpile !

Îşi lăsă capul pe spate şi, sughiţînd aprig din pricina băuturii, răcni gros, de răsună toată casa :

Peste-albastrul rîu Ural
Vezi în patru zări
Brăzdînd stepa ne-ncetat
Tot cazaci călări.

Unul din cîntăreţi, cu glasul cristalin ca un clopoţel de argint, antrenă după sine întregul stol de voci, ba coborîndu-şi glasul, aproape să se stingă la semitonuri, ba ridicîndu-l nespus de repede şi de sus. Ritmul cîntecului dădea impresia că era cîntat în timpul marşului de nişte cavalerişti care se legănau în şa.

Aprigi şi isteţi îs toţi —
Îşi ştiu rostul bine.
Au căciuli de astrahan
Şi chimire pline.

Cîntecul răsuna peste tot prin casa lui Bobrov, ale cărei uşi şi ferestre erau larg deschise. Ascultîndu-l, mulţi dintre bătrînii locuitori ai staniţei îşi aduceau aminte de campaniile şi marşurile cu prilejul cărora străbătuseră nisipurile Turkestanului, dealurile Manciuriei şi pădurile Avgustovski.

Cînd aduc neguţătorii
Din Sibir samuri
Ne-azvîrlim asupra lor
Ceată de vulturi.

Pradă bună de-adunăm
O-mpărţim pe dată
Şi-apoi cupa deşertăm
Stînd la focuri, roată.

Cazacii cîntau. Părea că săbiile albe, încinse de dogoare, zăngăneau iarăşi în bătaia vîntului fierbinte, care aducea fum de pe meleagurile îndepărtate, unde bîntuise focul. Şi, în mintea înceţoşată de băutură a luptătorilor umblaţi prin lume, reînvia vuietul răscolitor al călărimii pornite la atac, foşnetul steagurilor regimentelor, care fîlfîiau pe deasupra capetelor, sclipirea de o clipă, aidoma fulgerului, a săbiilor înroşite, poate de sînge, poate de razele soarelui în asfinţit.

Gîtlejurile cîntăreţilor regimentului arse de băutură trîmbiţau voinicește vechiul cîntec al cazacilor siberieni, păstrat de pe vremurile războaielor strămoşeşti :

Mi-i pumnalul frate bun,
Sabia-mireasă.
Capul pe-un pitac îl pun
Că de el nu-mi pasă !

Trei locuitori ai staniţei, cu părul lins, se îmbrăţişaseră strîns şi vorbeau.

— Ehei, ce mai viaţă era odinioară — nu lîncezeam ca acu !

— Ce să mai răscoleşti amintirile ? Nu ne mai otrăvi sufletul...

— Da, am hălăduit, am trăit din plin la vremea noastră, noi cazacii de linie.

— Ei, cuscre, ieri mi-au dat altă hîrtie pentru o corvoadă.

— Dacă om căsca gura, curînd o să primim hîrtii de la puterea sovietică ca să trecem pe lumea cealaltă.

— Cumetre, ian ascultă, cumetre ! Durda mea cu trei ghinturi a ruginit de tot în pămînt.

— Curăţ-o, cumetre, cum scrie la carte. Pe a mea o ung deocamdată cu ulei d-ăl mai bun.

— Sst !

Al treilea urmă în şoaptă :

— Iar eu, cuscre, m-am spetit cu puşca mea japoneză : de trei zile mă tot canonesc s-o montez.

— Cunosc eu unul priceput. Un inginer, Tatarnikov. O să-ţi fac vorbă cu el, îţi meşterește tot felul de arme.

— Aţi auzit ? In stepă se clădeşte un sovhoz. Au început să huruie tractoarele. S-a isprăvit cu noi. Toată stepa noastră dragă au s-o răscolească, s-o întoarcă cu susul în jos.

— Au s-o facă de oaie ca niște nerozi. Cine ară stepa cu tractoare ? Au să îmbîcsească pămîntul cu gaz. Cum au să mai rodească atunci bucate pe el ?

— Cuscrul Bobrov n-are frică de nimic. Înfruntă totul. Trăiește pe picior mare. Pentru el toate hîrtiile astea de corvezi sînt floare la ureche.

— Așteaptă, îi vine rîndul și lui curînd. Au să-i taie aripile și vulturului ăstuia împărătesc!

— Unuia ca el nu i le tai cu una, cu două.

— Ei aș, puterea sovietică nu-i sperioasă...

— Se spune că pe Don cazacii s-au răsculat.

— Nu e de mirare. Acolo-s flăcăi isteți, în stare de orice.

— Ehei, cumetre, de-am avea un ataman războinic.

— Nu mai trăncăni, cuscre. Aici-s tot felul de lepădături. Pot să tragă cu urechea.

— Tot ce se poate. Ia uite golanul ăla care stă dincolo de cuscra. Se vede îndată că e iscoadă de la G.P.U.!

— Ce G.P.U.! E un fin de-al lui Luka Lukici. Deunăzi a ieșit din închisoare. E un hoț de cai; să tot cauți unul ca el!

Morarul Feddei Krecetov, un zdrahon urias, care semăna cu Grișka Rasputin, avînd o barbă mare, deasă, cîrlionțată și părul de pe cap lins, aspru, tuns rotunjit — om care făcea bune aliș-velișuri — sări pe scaun cu o uimitoare sprinteneală pentru corpolența lui și începu să urle cît îl ținea gura, vînturînd în aer un clondir de un sfert de vadră, plin cu rachiu.

— Ia să vedem, care face prinsoare cu mine, cazaci? Cine cutează să dea pe gît un sfert de vadră de rachiu fără să îmbuce nimic?

Drept răspuns, locuitorii staniței, băuți zdravăn, strigară care mai de care:

— Dă-i drumul. Și la noi s-or găsi ca d-alde tine.

— Cuscre, ia șterge-i mucii bădăranului ăstuia care nu-i din staniță de la noi. Arată-i ticălosului cum beau ai noștri!

Localnicii se strînseseră roată în jurul lui Feddei Krecetov, care stătea pe scaun cu clondirul de rachiu în mînă, apoi îl ridicară pe un scaun de-alături pe Nikolai Hlîzunov, din stanița lor, bețivan vestit, care, la o prinsoare, putea să bea o vadră de rachiu, pusă la bătaie de obște.

Se lăsă deodată o tăcere adîncă. Musafirii nu-și luau ochii înroșiți de băutură de la cei doi potrivnici zdraveni, urmărindu-i cum beau rachiul din clondirele de un sfert de vadră.

După ce le goliră, cei doi se uitară la musafiri cu ochii împăienjeniți, stinși. Feddei Krecetov începu să se bălăbănească pe scaun și deodată se prăbuși pe dușumea cît era de lung, în hohotele de rîs și urletele tuturor mesenilor.

Aceştia îl ridicară pe braţe pe învingătorul care nu căzuse de pe scaun şi începură să-l arunce în sus, aproape pînă în tavan, strigînd „ura" şi cîntînd şugubăţ.

Ei, cupşoară daurită,
Cine să te bea?
Cin' de fund să-ţi dea?
Să o bea, s-o bea
Nikolai Ivanovici...

Isprava celor doi beţivani fu uitată repede de toată lumea. Degetele piticilor alergau cu neasemuită iuţeală pe clapele de sidef ale armonicilor. Şi vechea casă a lui Bobrov se cutremura de iureşul jocului, la care se avîntară toţi nuntaşii. Luka Lukici trecu prin încăpere în urma unei neveste tinerele, sprinţare, care zburda uşor, roşie ca un mac, bătînd semeaţă tactul năvalnic al jocului cu tocurile cizmelor sale de lac, demodate. Poalele fustelor multicolore, pitoreşti, unduiau în culori aprinse, de curcubeu. Femeile se roteau în jurul jucătorilor aprigi, sprintene, aproape fără să atingă podeaua cu vîrful picioarelor, călcau, acum plutind prin aer, acum înălţîndu-se, ca şi cum şi-ar fi luat zborul, iar pe buzele lor umede de vin fluturau zîmbete pătimaşe. Tocurile cizmelor, cu placheuri de fier, ale cazacilor, tropăiau zgomotos, cadenţat, în salturi, şi în ochii înpăienjeniţi de băutură ai jucătorilor aprigi, leoarcă de sudoare, lumina se întuneca, încăperea se clătina, pluteau cercuri verzi, roşii, în toate culorile curcubeului. Alexei Tatarnikov şedea într-un colţ întunecos al încăperii, plimbîndu-şi în toate părţile privirea rece, nepăsătoare. Băuse mult în seara aceea. Dădea băutura pe gît fără să se strîmbe, fără să mănînce, căutînd să ocolească încercările musafirilor, care se îmbătaseră, de a intra în vorbă cu el. Văzîndu-l atît de închis în sine, nuntaşii nu-l mai luau în seamă. Spre mirarea tuturor, stăpînul casei, Luka Lukici, îi arăta însă o cinstire deosebită acestui bărbat tăcut, ursuz, pe care nu-l cunoştea nimeni.

Într-una din odăile alăturate răsuna din nou un cîntec căzăcesc de război:

Cînd omul trece, cîmpie, prin tine,
Prin năgara în foşnete line,
Peste-albastrul pîrîu înspumat
Ţinînd cale în trap avîntat
Tot în chiot şi lung nechezat?...

Alexei Tatarnikov asculta cîntecul şi rătăcea cu gîndul departe, în stepa pustie, peste care se lăsase amurgul. Revedea şleahul înecat în colb, pe care plecase ultima dată din staniţa lui,

spre răsărit, în 1919. Şi din nou i se strînse inima. Îşi simţea sufletul copleşit de o ciudă aprigă, de o ură cruntă împotriva acelora care îl împiedicau să se întoarcă pe meleagurile lui dragi, dar mai cu seamă împotriva lui Luka Lukici, care i se pusese atît de poruncitor de-a curmezişul drumului...

Între timp, ospăţul din seara nunţii se apropia de sfîrşit. Musafirii, scoşi din minţi de băutură, spărgeau vasele, cîntau, strigau cît îi ţinea gura:

— Sărutaţi-vă!

La aceste strigăte, mirele, care se cherchelise, tresări şi se întoarse către mireasa lui, dar rămase înlemnit: Sofia nu mai era lîngă el. Privind zăpăcit în jurul său şi nezărind-o printre musafirii din odaie, sări de la masă şi plecă fuga în căutarea ei. Dînd ocol de trei ori, în mare grabă, prin toată casa şi negăsind-o nicăieri, îşi aduse deodată aminte că în tot acest timp nu-l văzuse nici pe tatăl său vitreg. Se năpusti afară din casă.

Fără să-şi dea bine seama ce face, Alexei sări pe primul cal înşeuat şi ieşi valvîrtej pe poarta larg deschisă, gonind apoi în galop pe uliţă şi ieşind în stepă. De-abia după vreo zece minute, cînd calul se repezi brusc într-o parte şi, trecînd de la galop la trap, o luă cu călăreţul peste stepă fără să urmeze un drum, Alexei se dezmetici, îşi roti privirile împrejur şi înţelese că în stînga lui lucea rîuleţul sub lumina palidă a lunii. Opri calul lîngă rîpă şi descălecă.

Lăsînd calul în plata domnului, Alexei porni de-a lungul malului priporos al rîuleţului. Mergea ca un orb, oprindu-se adeseori ca să-şi dea seama dacă era pe drumul cel bun. În cele din urmă, ajunse la grădina părintească, sălbăticită, lăsată de mult în paragină de tatăl său vitreg. Grădina se întindea pînă la malul rîuleţului şi era năpădită de salcîmi, boz, coacăz şi caprifoi.

În grădină stăruia un freamăt nedesluşit, tulburător, pe care îl auzi în pădure vara pe timp frumos, în zori de zi. Străbătînd cu greu desişul de nepătruns al lăstărişului, Alexei ajunse la un mic luminiş, străjuit de jur împrejur de plopi, care aproape că se uscaseră. Deodată simţi că i se taie picioarele.

În fundul luminişului, sub un plop bătrîn, fulgerat de curînd de un trăsnet, Alexei îl văzu pe tatăl său vitreg şi, alături de el, pe Sofia. Încremenind o clipă de mînie şi obidă, se uită ca prostit la tatăl său vitreg şi la mireasa lui, în rochia albă, cu vălul mototolit. Strîngîndu-se cu încredere la pieptul socrului ei, Sofia îi şoptea tainic ceva.

„Îi omor! Pe amîndoi!" hotărî cu tărie Alexei. Cu o mişcare spasmodică a mîinii, găsi în buzunar briceagul pe care îl purta la el din copilărie. Ţinîndu-şi răsuflarea, se furişă printre tufe, apro-

piindu-se de tatăl său vitreg şi de Sofia. Izbuti să se strecoare pe nesimţite pînă în preajma lor. Venindu-şi în fire, pentru o clipă, auzi şoaptele înflăcărate ale Sofiei. Acest lucru parcă îl îmboldi: lăsîndu-se uşor în jos, ca pentru un salt primejdios, dînd spre spate mîna în care era strîns briceagul, se aruncă asupra tatălui său vitreg cu gîndul să-l înfigă tăişul în spate.

Luka Lukici se feri însă cu dibăcie de lovitura directă, bine ţintită a fiului său vitreg şi, apucîndu-i mîna din zbor, îi încleştă încheietura atît de năprasnic, încît Alexei, căzînd la picioarele lui, scînci de durere, încremenind cu faţa îngropată în iarba răcoroasă, acoperită de rouă.

Punînd piciorul pe el, Luka Lukici îi spuse cu jumătate de glas:

— Nu te mişca!... Iartă-mă Alioşa. Păcatele mele, s-a întîmplat din pricina beţiei. Să nu mă dai de gol. Dacă sufli o vorbă... Te ucid. Te ucid, repetă încet, răspicat, Luka Lukici. Apoi, ştergînd tacticos cu batista roşie briceagul smuls de la fiul lui vitreg, îl puse în buzunarul beşmetului său elegant, cusut din postav bun de dinaintea războiului, şi se depărtă fără grabă pe urmele Sofiei, care se făcuse nevăzută.

Patru zile şi patru nopţi mai tîrziu, cînd vechea casă a lui Bobrov se liniştise după ospăţul nebun, într-o seară, Alexei, tras la faţă, slăbit, galben ca ceara, de parcă ar fi bolit vreme îndelungată, îşi luă rămas bun de la maică-sa care îl privea speriată, neînţelegînd nimic, şi, zgribulindu-se sub suflarea vîntului, porni, fără a mai întoarce capul, în căutarea norocului.

Pelagheia îl petrecu pe Alexei pînă la marginea staniţei şi rămase multă vreme în picioare lîngă o veche şi dărăpănată moară de vînt, privind cu ochii înecaţi în lacrimi, care o dureau de atîta încordare, în urma fiului ce se îndepărta, mistuindu-se în stepa cufundată în umbrele înserării. Şi după felul cum păşea — dîrz, repede — şi după cum îi tresăriseră buzele calde, arse, atunci cînd o sărutase luîndu-şi rămas bun, ea înţelesese, inima sa de mamă îi spusese că fiul ei pleca din staniţă, de lîngă ea, pentru totdeauna.

Pelagheia se întoarse acasă tîrziu, aproape de miezul nopţii. Bărbatul ei şi nora şedeau unul în faţa altuia în sufragerie, la masa pe care se afla samovarul. Luka Lukici ţinea afectat farfurioara, bînd ceai. Sofia îşi pusese pe masă mîinile durdulii, goale pînă la cot, albe, şi-l privea cu ochii ei verzi, uşor bulbucaţi. În colţurile buzelor ei plinuţe, ce tresăreau din cînd în cînd, şerpuia un zîmbet uşor, pătimaş. O singură privire spre bărbatul ei şi spre Sofia fu de ajuns pentru ca Pelagheia să ghicească totul.

18

Antip Karmanov străbătuse călare, în goana goanelor, drumul dintre centrul raional şi Belogradovka, năucit de galopul năprasnic, şi ridicase cît ai clipi în picioare tot cătunul. Luat prin surprindere, nici nu apucase să-şi tragă cizmele. Aşa, desculţ cum era cu rubaşca lui de mătase murdară, descheiat la gît, trecu valvîrtej pe uliţa cătunului şi, descălecînd din fugă lîngă biserică, începu să strige:

— Săriţi! Urgie mare!

La Belogradovka era zi de tîrg. Cu acest prilej, cei mai mulţi, bărbaţi şi femei din Arlagul, veniseră dis-de-dimineaţă, poposind pe pajiştea din faţa bisericii. Se nimerise să fie acolo şi Filaret Ţipirig. Era zi de duminică şi paracliserul venise la Belogradovka pentru ca, în timpul slujbei bisericeşti, să tragă clopotele după tot tipicul din clopotniţa vechii biserici de acolo. Clopotele din Belogradovka erau vestite prin sonoritatea lor. Ca de obicei, Ţipirig trăsese la bojdeuca lui Emelian Zîkov, paznicul bisericii, un moşneag de nouăzeci de ani, vechi prieten cu el. Ţipirig auzise cel dintîi strigătele alarmate ale lui Antip Karmanov şi o luase la fugă spre biserică, cît îl ţineau picioarele.

— Repede! Trage clopotul, paraclisere! strigă Antip Karmanov, dînd cu ochii de Ţipirig, care-l privea speriat.

— Foc? întrebă Ţipirig, apucînd frînghia care cobora din clopotniţă.

— Trage clopotul, cînd îţi spun. E mai rău ca focul şi apa! spuse răguşit Karmanov, foindu-se pe lîngă Ţipirig, care descurca înfrigurat funia legată de o scoabă de fier, lîngă pridvorul bisericii, cu un nod, aşa cum făceau calmîcii.

Clopotul începu să vuiască. Dangătul lui sacadat, ca sunetul unei trompete, ridică numaidecît pe toţi locuitorii din Belogradovka şi pe cei veniţi din Arlagul la tîrg. Stîrniţi de vuietul înnebunitor, bărbaţi şi femei alergau spre pajiştea din faţa bisericii, cu cîngi, furci, găleţi şi cazmale. Gemenii Agafon şi Efim Kulikov o luară la goană într-acolo amîndoi călări pe un singur cal.

Îmbulzindu-se în întinsa ogradă a bisericii, mulţimea se strînsese roată în jurul lui Karmanov, care stătea în pridvor, neclintit ca o statuie. Antip ridică mîna:

— Linişte, dragi cetăţeni! Linişte... Ascultaţi-mă! V-aţi speriat, ziceţi, de foc? Da' nu vedeţi unde arde, nu? Şi cînd colo totul arde de jur împrejur! Stepa pe care ne-am născut e cuprinsă toată de foc. Din patru vînturi vine vîlvătaia asupra noastră, fraţilor, şi n-avem unde să ne ascundem de ea...

Din mulţime se auziră strigăte:

— Ce-are ăsta ? A mîncat măselariţă ?
— A stîrnit lumea în bătaie de joc !
— De bună seamă că i s-a suit băutura la cap.
— Puţină bătaie a mîncat ocnaşul ăsta de Sfînta Treime !

Presimţind că-i rost de chelfăneală, pentru orice împrejurare, fraţii Kulikov îşi şi făcuseră rost de reteveie.

— Linişte, pentru dumnezeu. Linişte, cetăţeni ! striga mereu Karmanov, încercînd să potolească vînzoleala mulţimii. Ascultaţi-mă ! Aduc veşti cumplite pentru noi. Nu degeaba mi-am spetit calul ! Nu degeaba l-am pus pe paracliser să tragă clopotul de primejdie. Linişte... Vreţi foc ? Deocamdată, slavă domnului, nu s-a întîmplat aşa ceva în cătun. Dar ne fuge pămîntul de sub picioare.

Oamenii se potoliseră. Femeile ascultau cu luare-aminte lungind gîtul ca gîştele. Bărbaţii aşteptau nemişcaţi.

Rezemîndu-şi reteveiele pe umeri, fraţii Kulikov strigară amîndoi deodată :

— Nu lungi vorba. Spune odată ce e !

— Povestea e scurtă, cetăţeni. Martor mi-e dumnezeu, s-a isprăvit cu muncile cîmpului pe meleagurile astea. S-a sfîrşit cu ogoarele şi fîneţele noastre. Totul se prăvale în iad. Totul se duce de rîpă. Praful şi pulberea se alege de noi. Toţi ca unul, toţi ne ducem pe copcă. Toţi avem un singur drum — în nisipuri, spre sărături, către stepa uscată.

— Şi de ce, rogu-te ?

— Pentru care păcate ? strigară, unul după altul, Efim şi Agafon Kulikov.

— Am să vă spun îndată totul. Rogu-vă, nu puneţi la îndoială cele ce-o să auziţi, strigă Antip şi, făcînd cîţiva paşi prin pridvor, urmă : Puterea sovietică a găsit alţi plugari în stepă. Iar noi toţi, cică n-am fi plugari. Indestulează hoardele kirghize cu pămîntul nostru. Iar pe noi ne strămută ! Pe ei îi aşază pe pămînturi din cele mai bune. Pentru ei ridică la sovhoz case mari. Iar pe rus îl scot afară din adăpostul lui. Tot pămîntul nostru trece la stat. Iar nouă vor să ne bage pe gît sărăturile, pustiul, nisipul. Vor să ne stîrpească prin foamete !

— Palavre !

— Baliverne ! Pesemne că ai tras prea mult la măsea ! strigară iarăşi, unul după altul, gemenii Kulikov, scuturînd fioros reteveiele.

— Dacă nu mă credeţi pe mine, o să-l credeţi pe ăl de la raion. Vine astăzi aici. O să ne făgăduiască munţi de aur, o să ne ceară să luăm hotărîrea pentru strămutare. Dar să avem iertare, n-o să luăm o astfel de hotărîre !

— Fără doar şi poate că n-o să luăm !

— Nu iscălim !

— Nu ne lăsăm noi să ne lege la gard!

— Așa. Nu iscălim o astfel de învoială, și gata! striga din rărunchi Antip Karmanov. Au să ne făgăduiască cîte o mie de ruble pentru fiecare gospodărie — mulțumim frumos, n-avem nevoie! Nu-i lăsăm noi să momească lumea cu pomeni. Toți ca unul ne culcăm de-a curmezișul drumului, sub tractoarele lor, dar nu ne părăsim cătunul nostru drag. Fără voia noastră nu ne mișcă ei din loc. Stăm umăr la umăr ca un zid, nu ne clintim!

Mulțimea se tălăzui, și printre oameni se ivi Elizar Dîbin. Fără sfială, făcîndu-și loc cu coatele, printre locuitorii din Belogradovka și Arlagul, care stăteau înghesuiți, izbuti să iasă înainte, urcă în pridvor și, fără a sta pe gînduri, îl înhață pe Karmanov de piepții cămășii.

— Taci, stîrpitură! Cînd ți-oi trînti cîteva, te-nvăț minte cît ai zice peșteș, să mai spui asemenea vorbe. Te zgîlțîi pînă iese tot sufletul din tine!

Mulțimea amuți iarăși. Elizar Dîbin îl îmbrînci cît colo, cu scîrbă, pe Karmanov, care se holba la el speriat, și se întoarse spre locuitorii descumpăniți:

— Ascultați-mă, cetățeni bărbați și cetățene muieri! Toate cîte le-a spus îs minciuni curate. Îmi pun capul pe butuc că spun adevărul! Nu ascultați ce spune vrăjmașul ăsta. Nu-i dați crezare, cetățeni! Să-și ia înapoi cuvintele mincinoase, îndată, chiar aici, în pridvor, că de nu, îl omor sub ochii voștri!

— Da' tu de unde ai mai răsărit așa om drept?

— Cu ce poți dovedi că spune minciuni?

— Cine o să-ți dea crezare? se auziră felurite glasuri din mulțimea care fremăta.

— Cum?! întrebă aproape în șoaptă Elizar Dîbin, cuprins de mînie. Nimeni n-o să dea crezare cuvîntului meu?! Păi am să jur în biserică, de față cu toată lumea! Am să dovedesc totul. Răspund cu capul. A scăpat din lanț, cîinele și a început să latre din zori: „În pustiu! La sărătură! Au să ne strămute în stepa uscată!" Scorneli! Minciună! Vă spun că tot ce a îndrugat e o născocire. Nimeni n-o să se atingă de noi. Nici un fir de păr n-o să ni se clintească de pe cap împotriva voinței noastre... Am dovezi neîndoielnice în privința asta.

— Ce fel de dovezi?

— Ia să auzim! strigară iarăși, unul după altul, gemenii Kulikov.

— Bine. O să auziți, răspunse îndată Elizar Dîbin la aceste strigăte poruncitoare. Am fost ieri la staniță cu o treabă. M-am dus să scot actul de naștere pentru Mitka, fiul meu. Am mers pe zăpușeală douăzeci de verste, fără să mă opresc. Nici nu-mi mai simțeam picioarele. Asta era spre seară...

— Nu lungi vorba! strigă Serafim Levkin, miliţianul, care venise fuga în ograda bisericii, mai tîrziu ca toţi, şi nu putea să se dumirească ce se petrece acolo.

Ca şi cum n-ar fi auzit strigătul miliţianului, Elizar Dîbin urmă:

— M-am aşezat la marginea drumului ca să mai răsuflu, să-mi scot oleacă încălţările. Şi deodată aud un duduit! Ce să fie! Văleu, doamne! Pe drum gonea o maşină, stîrnind colb de nu mai vedeai nimic. Mă uit mai bine — un otomobil. Venea cu toată repeziciunea drept spre mine. Eu m-am ferit în lături. Dar maşina s-a apropiat de mine şi s-a oprit. Ce-o fi? Stau ca în front — drepţi, pieptul înainte, capul sus. Şi, deodată, văd că se deschide uşiţa maşinii şi mă strigă cineva: „Urcă, cetăţene. Hai cu noi. Avem acelaşi drum!" Cînd m-am uitat mai bine la omul din maşină, nu-mi venea să-mi cred ochilor. Ia te uită!

— Era cineva cunoscut?

— Cine era? întrebară, unul după altul, fraţii Kulikov, rezemîndu-se cu un aer paşnic în reteveiele lor.

— Ascultaţi, fraţilor, ce a fost mai departe, urmă Elizar Dîbin, nespus de tulburat. Mă uit eu mai bine la omul acela şi simt că mi se taie picioarele. Doamne, dumnezeule, păi e Kuzma Andreici Azarov! „Bată-te norocul să te bată! Prietene!" Şi mă reped la el. Nici el nu mă cunoscuse de îndată. Nu-i de mirare, Nu ne-am mai văzut de un car de vreme! Ne-am îmbrăţişat. Ne-am sărutat. M-a aşezat alături de el în maşină, şi dă-i drumul. Hai! La început nu puteam scoate o vorbă. Ne uitam numa unul la altul şi rîdeam ca nişte copii... Apoi am început să fumăm, să flecărim şi de la una la alta am prins gust de vorbă.

— Dar ce-i cu Azarov?

— Cine-i Azarov? se auziră glasuri din mulţime.

— Păi e omul nostru. De-ai noştri. A fost surghiunit aici sub ţarism. Împreună cu dînsul munceam toată vara, de ne speteam pe ogorul doftorului Karmaţki. Pe urmă — a fost o întîmplare — l-am ajutat să plece de aici pe furiş. Dar asta e o poveste lungă. O să v-o spun altă dată, cînd om sta pe prispă şi om avea vreme... Acuşica vreau să vă răsnund în ce priveşte minciunile scornite de Karmanov. O să-l fac de rîsul lumii. Am toate dovezile la mînă, spuse Elizar Dîbin, întinzîndu-şi pumnii spre mulţime. La noi se înfiinţează un sovhoz — ăsta e un fapt de netăgăduit. Adevărul adevărat. Al doilea fapt e că nimeni n-o să clintească din loc nici cătunul vostru şi nici pe al nostru. Asta-i cît se poate de neîndoielnic. Iar cît priveşte sovhozul — e un lucru tare înţelept. Numai tractoare sînt acolo, o herghelie întreagă, apoi şi alte maşini felurite — cîtă frunză şi iarbă! Au să desţelenească tot pămîntul de aici — se spune, cam vreo patruzeci mii

de deseatine, pentru început. Şi Kuzma Andreici Azarov e în fruntea acestor treburi. Ei, de bună seamă că am vrut să ştiu totul şi l-am întrebat: cum stau adică lucrurile cu pămînturi'e ţăranilor, n-o să-i obijduiţi? El a început să dea din mîini: „Ce-i cu tine, Elizar! Fă-ţi cruce să nu te apuce. Noi nu sîntem moşieri ca să-i alungăm pe ţărani de pe pămîntul lor! Ne ajunge pămîntul înţelenit şi fără loturile voastre, că-i berechet. Numai la ajutor, fraţilor, să vă aşteptaţi din partea sovhozului!"

— Ne-or ajuta să plecăm la cerşit cu traista în băţ, spuse Karmanov privind pieziş, cu teamă, înspre Elizar Dîbin.

Acesta îi aruncă însă numai o privire dispreţuitoare şi urmă:

— Iar dacă voi, a spus Azarov, o să înjghebaţi un artel agricol în cătun, noi o să arăm pămîntul colectivului cu tractoare acolo unde-i înţelenit.

— Chiar aşa a spus?

— Nu minţi? întrebară, unul după altul, fraţii Efim şi Agafon Kulikov.

— Eu să spun minciuni?! se întoarse către gemeni Elizar Dîbin. Să vorbesc cai verzi pe pereţi despre omul ăsta cu scaun la cap?! Păi aş fi în stare să sar în foc şi în apă pentru el! Îmi pun capul pe butuc, dacă m-aţi prinde cu un neadevăr. Aşa-s eu. Mi-e totuna. Dacă s-or brodi lucrurile altfel, dacă o ieşi c-am mînţit, să-mi tăiaţi capul şi basta!

— Care va să zică, n-o să ne strămute?

— Sigur? întrebară fraţii Kulikov.

— Fără doar şi poate, răspunse cu tărie Elizar Dîbin.

— Şi chiar or să ne desţelenească pămîntul cu tractoare? întrebă cu neîncredere Pronea Skorikov, locuitor din Arlagul, care n-avea decît un cal.

— Da, numai dacă o să ne înscriem în artel.

— Şi putem căpăta de lucru la sovhoz?

— Numaidecît.

— Jură! spuseră poruncitor, aproape ameninţător, fraţii Kulikov, ieşind înainte. De, acu te-ai lăudat cît ai putut, dar cînd o fi la o adică, cine ştie, o să încerci să te lepezi de vorbele tale.

— Cum?! întrebă cu glas scăzut Elizar Dîbin, măsurîndu-i cu asprime pe cei doi gemeni din cap pînă-n picioare. Eu, să mă laud?! Să mă lepăd de vorbele mele?! Dacă-i aşa, poftim! spuse Elizar. Şi întorcîndu-se spre uşa bisericii, căzu în genunchi, îşi făcu cruce cu mişcări largi şi rosti solemn: „Mă jur, pe cruce, pe dumnezeul meu, pe maica domnului, pentru Kuzma Azarov, om de partid!"

— Pomeneşte şi de butuc! îi şoptiră Kulikovii.

— Îmi pun capul sub secure dacă s-o vădi vreun neadevăr în cele ce spun, răspunse Elizar Dîbin cu glas în care nu se deslușea nici urmă de glumă.

— Bine. N-o să uităm lucrul ăsta.

— Am mai spus : îmi tăiați capul și ascundeți urmele. Mi-e totuna !

Mulțimea, care stătuse pînă atunci liniștită, începu din nou să se tălăzuiască.

— Ia uitați-vă, vine în goana mare un călăreț.

— Măi, măi, ce turbat fuge !

— O fi, pesemne, anume trimis cu vreo scrisoare grabnică.

Cîteva clipe după aceea mulțimea de bărbați și femei, care ieșise buluc din ograda bisericii, se dădea într-o parte, făcînd loc călărețului care venea în goană pe un căluț bălțat, numai spumă, a cărui splină zvîcnea așa de tare, că se auzea.

Călărețul își struni căluțul năzdrăvan, se ridică puțin în scări, privi cu luare-aminte de jur împrejur și, oprindu-și privirea ochilor spălăciți asupra miliționului Serafim Levkin, care luase poziția de drepți, rosti cu asprime :

— Ce-i cu iarmarocul ăsta aici, tovarășe milițian ?

— Nu pot ca să știu, tovarășe Șmurîghin. Eu am venit acu, la sfîrșit. S-au adunat aici ca să pălăvrăgească, fără să ceară voie nimănui. Nici nu poți ca să înțelegi ce și cum. Poate porunciți să trag un foc în aer ? își sfîrși raportul miliționul, descheindu-și tocul galben ,nou-nouț, al revolverului.

— Cu ce prilej s-a strîns mulțimea asta aici ? Ce înseamnă toate acestea ? Căngi, găleți, lopeți, butoaie ? A fost cumva vreun foc ?... Dar ăla de-colo, ce măscărici mai e ? întrebă Șmurîghin, zărindu-l pe Elizar Dîbin îngenuncheat în pridvor.

Efim Kulikov îi șopti lui Elizar :

— Pare-mi-se ai feștelit-o, bădie. Ridică-te în picioare.

— Să auzim ce ne spune trimisul de la centrul raional, strigă Agafon Kulikov.

— Spuneți, ce înseamnă toate acestea ? Nu răspunde nimeni ? Spune dumneata, cetățene, se adresă Șmurîghin lui Antip Karmanov, care căpătase curaj cînd îl văzuse ivindu-se.

— Îmi dați voie ? întrebă subțirel Antip, ridicînd mîna ca un școlar. Apoi, drept răspuns la încuviințarea din cap a lui Șmurîghin, începu cu un zîmbet batjocoritor, aruncînd mereu priviri temătoare înspre Elizar Dîbin : La noi aici s-a stîrnit zarvă : cică or să ne strămute din cătun. Cetățeanul Dîbin, iată, că a ajuns chiar să păcătuiască. S-a jurat în fața lăcașului sfînt, în pridvor, că n-o să fim strămutați. Zicea că chiar directorul sovhozului l-a încredințat de lucrul ăsta.

— Aha! E trimisul plenipotențiar al lui Azarov?! întrebă veninos Șmurîghin, privindu-l sfredelitor pe Elizar cu ochii lui miopi.

Dîbin nu știa ce înseamnă cuvîntul „plenipotențiar", dar îi răspunse lui Șmurîghin:

— Nu sînt ce ziceți dumneavoastră. Ne leagă o veche prietenie.

— Totul e limpede. Nu-i greu de înțeles, spuse Șmurîghin, răsucindu-se în șa. Nici că se poate mai limpede. Bun comunist! îl aprecie el pe Azarov. Își întinde mreaja în spatele organelor de conducere raionale... Ascultă, cetățene, te-a împuternicit Azarov să faci agitație? Să faci agitație împotriva măsurilor luate de partid și de puterea sovietică? Asta-i bună! Eu, în calitate de împuternicit al organelor administrative raionale declar categoric că manevra asta n-o să-i meargă. Pentru asemenea agitație contrarevoluționară o să lovim fără cruțare peste mîini cozile de topor ale culacilor. Am fost trimis aici pentru muncă de lămurire a maselor populației și vă spun scurt și cuprinzător: N-o să le îngăduim culacilor să facă sabotaj. Și apoi dacă-i vorba pe-așa, putem să măturăm de pe fața pămîntului în douăzeci și patru de ore zece cătune ca ăsta!

Din mulțime se auziră murmure surde, stăpînite, pline de mînie:

— Crunt mai ridică mîna asupra noastră!

— Să nu rămînă ciung cumva!

— Te-am ruga numai să nu ne amenințiaici, tovarășe împuternicit. E prea de dimineață: ne poți speria somnul, îl înțepă Pronea Skorikov.

— Să am iertare. Eu nu caut să vă sperii, ci vă lămuresc, așa cum trebuie să fac cînd e vorba de mase. Trebuie să se curețe drumul pentru ofensiva socialistă a tractoarelor care vin ca o călărime. Iar cătunul vostru se află în drumul ei. Acest lucru trebuie să fie înțeles... Apoi aflați, cetățeni, că n-avem nici timp și nici nu găsim cu cale să facem paradă de liberalism cu voi, adică să tărăgănăm lucrurile. N-avem de gînd ca pe altarul construcției socialiste să sacrificăm din cauza voastră, în dauna intereselor economiei sovietice, o uzină de cereale. Vă sfătuiesc să încasați chiar astăzi împrumutul — vor sosi aici oamenii băncii — și să plecați fără murmur.

— Păi, unde anume, fiule? întrebă cel mai bătrîn om din cătun, Emelian Zîkov, paznicul bisericii.

— Acolo unde veți fi strămutați, taică. De pildă, dumneata ce gospodărie ai?

— La mine gospodărește fiul meu. Avem izba noastră, de asemenea grădina de zarzavat, baia cu abur, începu să înșire moșneagul, cam bîlbîindu-se.

— Ei, iată cum stau lucrurile, taică: toate vechiturile astea ale voastre, individuale, mic-burgheze, vor fi mutate în alt loc. Desigur nu pe degeaba. În contul statului. Iar ogoarele voastre și izlazurile vor trece la sovhoz. Vor veni tractoarele și vor ara peste tot. E limpede? întrebă Șmurîghin.

Oamenii nu scoteau nici o vorbă.

Lui Elizar Dîbin îi venea să intre în pămînt. Trecîndu-și limba peste buzele arse de căldură și sete se gîndea cu inima strînsă de durere: „Of, Kuzma Andreici, Kuzma Andreici! Cum se poate una ca asta? Așa m-ai răsplătit pentru tot binele? Acum sînt pierdut. M-am făcut de ocară în fața lumii din cauza ta. Și pentru ce, mă rog? Pentru care păcate?" Totuși, Elizar nu credea că se va întîmpla așa cum spusese în auzul tuturor trimisul de la centrul raional: Azarov nu putea să-i joace o festă atît de urîtă, nu putea să-l scoată în fața locuitorilor cătunului ca pe un lăudăros, în cuvîntul căruia nu mai putea să aibă nimeni încredere.

— Așadar, pare-mi-se că nu mai este nimic nelămurit în această chestiune, nu? întrebă Șmurîghin, săltîndu-se în scări atît cît îi îngăduia statura lui neînsemnată. În cazul acesta, am o propunere. Rog pe toți locuitorii majori ai cătunului să se adune numaidecît la școală. Acolo vom alege prezidiul și vom legaliza hotărîrea obștei. Veți semna toți. Atunci, atît la noi cît și la dumneavoastră va fi totul în perfectă ordine.

— Fraților! începu să strige deznădăjduit Filaret Țipirig.

Toți întoarseră capetele spre el, mirați.

— Taci, paracliserule! N-ai cuvîntul, răcni la el milițianul Levkin, vînturînd amenințător revolverul.

Fără a băga în seamă răcnetul înfricoșător, Țipirig strigă:

— Să nu se iscălească hotărîrea!

Glasul lui îl acoperiră strigăte de încuviințare:

— Adevărat! Să nu li se dea o asemenea hîrtie!

— Nu facem așa ceva — și basta!

— Să iscălești — nu-i mare nenorocire. Numai să nu fie pusă pecetea pe hîrtie zise moș Zîkov.

— Hîrtia fără pecete n-are nici o putere, adeveri cu autoritate Pronea Skorikov.

— Ia să-l aduceți aici pe conducătorul sovhozului!

— Adevărat! Să vină prietenul lui Elizar Dîbin, Azarov.

— Hai să mergem noi la sovhoz, fraților!

Răzbind cu greu prin mulțime pînă la Șmurîghin, care stătea încă ridicat în scări, milițianul Levkin îi spuse, arătînd cu capul spre Țipirig:

— Asta n-are drept de vot. Face parte dintre slujitorii bisericii.

— Să fie îndepărtat de aici! porunci scurt Șmurîghin.

Ridicînd revolverul deasupra capului, Serafim Levkin se repezi la Țipirig. Înșfăcîndu-l de-o mînecă, începu să-l tragă după sine. Elizar Dîbin luă însă apărarea lui Filaret Țipirig. Smulgîndu-l din mîna lui Levkin, îl îmbrînci pe milițian într-o parte.

Mînia care pusese stăpînire pe mulțime, crescînd cu fiecare clipă, lua aspectul unei răzvrătiri. Țăranii zbierau în fel și chip, care mai de care. Iar nevestele, gureșe, le țineau isonul. Ridicînd din nou reteveiele ca pe niște săbii scoase din teacă, Agafon și Efim Kulikov stăteau ceva mai la o parte de mulțimea care fierbea și așteptau cu ochi scînteietori să înceapă încăierarea.

Șmurîghin începu să răcnească ceva despre uneltirile dușmanului de clasă și despre cozile de topor ale culacilor. Vrînd să facă o poznă, ori împins de mînie, careva vîrî un băț sub coada căluțului, care ațipise sub călăreț. Dobitocul sări în sus, zvîcni într-o parte, iar Șmurîghin, pierzîndu-și echilibrul, zbură din șa. Urmărit de șuierăturile și chiotele strengarilor, sprintenul trăpaș breaz sări peste stivele de bușteni descărcați în drum și, cu capul sus, o rupse la fugă spre stepă cu șaua căzută pe o parte.

Sărind în picioare, Șmurîghin răcni către milițianul Levkin, care se foia buimăcit pe lîngă el:

— Ce caști gura, nătărăule! Trage! Asta doar e agresiune. Atentat!

Șmurîghin nici nu apucă să-și vină în fire, că în jurul lui nu mai rămase țipenie de om. Parcă îi măturase vîntul pe toți locuitorii din Belogradovka și Arlagul.

— Raportează șefului miliției raionale că am fost victima unui atentat. Au încercat să mă omoare, îi porunci împuternicitul lui Serafim Levkin.

— Am înțeles, răspunse milițianul, ducînd mîna la chipiu și scoțînd din porthart un creion chimic și un caiet de școală.

Se așezară amîndoi pe bîrne, și Levkin, umezind creionul în gură, privi întrebător la Șmurîghin, care stătea alături de el.

— Scrie ce-ți dictez eu, spuse acesta.

19

După amiază, întorcîndu-se acasă, la Arlagul, Elizar Dîbin, tulburat de jurămîntul lui strîmb, puse rămășag cu Filaret Țipirig că va bea un sfert de vadră de trăscău, care mirosea a fum de te trăsnea. Apoi, înșfăcînd din ograda lui

Ţipirig gînsacul cîştigat, îl duse acasă şi îi porunci lui Mitka să-l taie şi să-l fiarbă pentru cină. După o jumătate de oră însă, simţindu-se rău, Elizar o luă tiptil spre stepă, ca să nu-l vadă lumea în ce hal se afla. Rătăci patru ceasuri întregi în jurul marelui lac sărat şi se scăldă de trei ori în apa lui limpede, verzuie.

Făcînd apoi cale întoarsă, Elizar ajunse pînă la gorganul lui Batîi, unde se întinse ca să se mai odihnească. Şedea culcat pe spate, ca răstignit, cu braţele vînjoase date în lături. În ochii lui uşor traşi spre tîmple, pe jumătate închişi, se oglindea lumina azurie, caldă, a cerului.

In acea uriaşă întindere, Elizar se simţi pentru întîia oară în viaţă singur, şi inima i se strînse, podidită de o mîhnire adîncă, neobişnuită. Cînd închidea ochii, avea îndată nişte vedenii ciudate. Ba i se năluceа chipul liniştit, zîmbitor al lui Azarov, ba vedea ca prin ceaţă mutra stacojie, congestionată a lui Karmanov, ba îi auzea pe fraţii Kulikov şoptindu-i poruncitor, amîndoi deodată : „Jură ! Jură !"

Cu toate că Elizar avea o fire aspră, iute, ţăranii din cătun îl preţuiau pentru felul lui deschis de a fi, pentru priceperea cu care doftoricea caii, şi asta fără să ia nici un ban. Înalt, neîndemînatic, cu tăietura piezişă a ochilor zeflemitori, ca ai orientalilor, îi plăcea să se cam laude cînd era ameţit de băutură. De pildă, cum că, într-o bună zi, moşierul Protasov văzuse în el un urmaş al unui oarecare cuceritor mongol — ori Batîi, ori Gingishan. Cînd era aghezmuit, îi plăcea să povestească cum un vestit învăţat de la Petersburg, care semăna cu o babă, îl chemase la el şi-i pipăise îndelung muşchii şi pieptul vînjos, năpădit de păr. Apoi Elizar fusese fotografiat de trei ori şi primise cinci ruble de aur, iar învăţatul, care semăna cu o babă, zicea că, după obştescul sfîrşit al lui Elizar, vrea să cumpere pentru muzeul din Petersburg scheletul acestuia.

— Imi dădea pe loc trei sute de ruble. Dar eu m-am încăpăţînat ; am cerut cinci sute, nici o para mai puţin ! Tare zgîrie-brînză era învăţatul ăla. Ei, şi n-am căzut la învoială. Acum îmi pare rău. Cu trei sute de ruble, pe vremea aceea, prindeai cheag. Mare nătărău am fost ; am cerut pentru scheletul meu mai mult decît făcea ! În viaţă aş fi avut bani, iar după moarte, te pomeneşti că aş fi stat în văzul tuturor la academia din Piter ! spunea el adeseori cu o sinceră părere de rău.

Elizar Dîbin muncea în tinereţe, pe deşelate, cît cinci. Neobosit, parcă se juca, deşertînd de dimineaţă pînă seara la armanul boieresc saci cu cîte cinci puduri de grăunţe. Iar de băut — cînd făcea o prinsoare — bea cîte un sfert de vadră, fără să-şi piardă minţile. Punea de asemenea rămăşag că-şi va măsura pu-

terile cu un dulău aprig al boierului, ținut în lanț. Înfruntîndu-l, înșfăca năprasnic ciineie care se ridica în două picioare, turbat de furie, și-i strîngea la subsuoară botul încleștat, spunînd cu mîndrie privitorilor care-l înconjurau:

— Ați văzut? Orice urs vi-l strîng la fel, de nu mai zice nici pîs!

În neuitatul an, cînd în Rusia centrală începuseră să se prăpădească de foame sate întregi, în regiunea Tambov s-a răspîndit zvonul strămutării țăranilor în stepele îndepărtate din bazinul rîului Işim. Elizar Dîbin luase hotărîrea să-și părăsească meleagurile de baștină și să plece în căutarea pămîntului făgăduinței, unde se aflau din belșug întinderi nedesțelenite, pește și vînat. Era strîmtorat, se înăbușea în locurile natale de lîngă Tambov. Un vis nebunesc îl atrăgea acolo unde putea munci spornic, neostoit. Seara, ușor ametit de băutură și fermecat de lucruri pe jumătate născocite, pe jumătate adevărate, Elizar Dîbin povestea consătenilor săi despre comorile fabuloase de pe îndepărtatul pămînt siberian.

— Jur pe dumnezeul meu, toți o să fim peste un an bogătași. Hambarele noastre o să geamă de bucate. O să facem rost de niște trăpași falnici. Nevestele noastre au să se îmbrace în mătase, ca și negustoresele din Siberia. Iac-așa!

— Glumă e, măi Elizar, să pleci la mii de verste de locurile pe care te-ai născut? Dar bani la buzunar ai? îl întrebau țăranii.

— Ne ajută vistieria, fraților! Pe locul nou o să ni se dea cîte o sută de ruble de argint pentru fiecare gospodar. Una la mînă. Fiecare gospodărie o să primească pe datorie cîte o vacă mulgătoare, care urmează să fie plătită în trei ani. A doua la mînă. De asemenea o să se dea fiecărei gospodării cîte o sută de bîrne pentru clădit. A treia la mînă. Tot nu vă ajunge? le striga aprins Elizar Dîbin consătenilor săi buimăciți.

Vrăjit de visul strămutării în stepele siberiene Elizar Dîbin nu mai avea astîmpăr, umbla năuc prin satul sărac, amărît, din regiunea Tambov, stăruind cu înflăcărare pe lîngă consăteni să plece neîntîrziat spre alte meleaguri.

Primăvara, încărcîndu-și calabalîcurile sărăcăcioase și copilașii în căruțele lor simple, strămoșești, aproape fărîmate, plugarii din Tambov au pornit în căutarea pămîntului făgăduinței.

În drum, cînd încă mai avea o bună bucată de drum pînă la noile locuri, Elizar Dîbin și-a pierdut singurul jugan bătrîn, iar cînd a ajuns, și-a pierdut și nevasta, o femeiușcă tăcută, care părea încă fetișcană. Sicriul ei, înjghebat la repezeală din scînduri negeluite, a fost cel dintîi în noul cimitir.

Mai departe, așa cum se întîmpla de obicei, necazurile s-au ținut lanț. Banca zemstvei n-a dat nici un împrumut noilor lo-

cuitori. După cum s-a dovedit, statul nu făgăduise să se dea vaci. Lucrurile n-au mers ca pe apă nici cu cele o sută de bîrne pentru clădirea caselor. Elizar Dîbin, căruia îi rămăsese în grijă un copil —Mitka — numai de şase luni, arendase în aceeaşi toamnă pe un preţ de nimic lotul de pămînt nedeşţelenit lui Epifan Okatov, iar el se tocmise ca argat, lăsîndu-şi fiul orfan, copil încă, în grija unei mătuşi.

Pămînturile de acolo erau într-adevăr mănoase: cernoziomul avea o grosime de o jumătate de arşin, iarba deasă, înmiresmată, peşte, păsări. Acei dintre noii locuitori care se statorniciseră mai temeinic şi pridideau să muncească pămîntul nearat de cînd lumea, peste doi-trei ani, cînd te uitai, aruncau banii în vînt prin iarmaroacele zgomotoase, maimuţărindu-i pe dezmăţaţii negustori siberieni, pe cirezari şi regii cerealelor.

In anii aceia demult apuşi, Elizar Dîbin cunoscuse la conacul Karmaţki un om de care se legase cu tot sufletul său însetat de o prietenie statornică şi încrezător ca al unui copil. Acest om era Kuzma Azarov, lăcătuş din Ekaterinburg, cu care soarta l-a unit pe neaşteptate mulţi ani mai tîrziu.

De atunci se scursese destulă apă pe gîrlă. Elizar nu-l uitase însă pe Azarov şi, simţind în el acel reazem de nădejde pe care nu-l aflase la nimeni pînă atunci, îl păstrase în amintirile sale ani îndelungaţi. Elizar n-ar fi putut să spună nici acum ce anume îi apropiase atît de mult, în acele zile îndepărtate, din trecut, încît se simţeau înfrăţiţi. Puţini erau acei cu care argăţise împreună pe la uşile altora? Puţini erau acei cu care împărţise ultima coajă de pîine uscată, ultimul strop de apă? În clipele cînd era copleşit de gînduri amare, Elizar îşi aducea aminte însă numai de Kuzma Azarov, cu o jale duioasă, pornită din inimă! Puţini oameni destoinici, săritori, se găseau în preajma lui Elizar? Totuşi, nici în cătunul lui, nici în staniţele cazacilor, şi nici în alte sate nu avusese pînă atunci un prieten pe care să se bizuie la nevoie, de la care să aştepte în clipe grele un ajutor sau un cuvînt de îmbărbătare. E adevărat că atunci cînd avea parale, Elizar chefuia cu dragă inimă, la toartă, cu consăteni şi cazaci de linie. Avea tamîri — prieteni şi printre cazahi, vechii locuitori ai stepei. Toate acestea erau, însă, după cum îi plăcea să spună, „numai aşa, să-l treacă de urît", nesocotindu-i pe nici unul dintre aceşti prieteni întîmplători vrednici de mare încredere.

In o mie nouă sute cincisprezece, Elizar Dîbin a fost trimis pe frontul ruso-german, unde, în luptele pentru Prezemysl, a dat dovadă de o vitejie atît de neasemuită, încît a primit ordinul „Sfîntul Gheorghe" pentru trupă, şi apoi a fost înaintat subofiţer. Cu prilejul unei inspecţii a lui Nicolae al II-lea pe front, Dîbin i-a fost prezentat ca unul dintre eroii de la Przemysl. Ţarul

n-a făcut asupra lui Elizar cine știe ce impresie. Uimitoarea asemănare a împăratului cu Lihodzeev, *feldwebel*-ul [1] companiei, un individ cam nerod și grozav de fricos, pe care Elizar Dîbin n-avea ochi să-l vadă, l-a mirat atît de mult, încît, primind din mîinile țarului, care îl felicita, o iconiță poloneză de argint, n-a știut ce să răspundă, ceea ce a stîrnit nemulțumirea vădită a autocratului Rusiei. Faptele de vitejie ale lui Elizar Dîbin s-au încheiat apoi cu dezertarea lui în o mie nouă sute șaptesprezece. Întorcîndu-se în cătunul lui drag, Dîbin a plecat curînd cu partizanii la lupta împotriva bandelor lui Kolceak. Mai tîrziu, cînd detașamentul a fost încadrat în unitățile regulate ale Armatei Roșii, Elizar a ajuns împreună cu divizia de fier „Stenka Razin" pînă în Transbaikalia, unde a și rămas vreme îndelungată. Împrietenindu-se cu un vînător din neamul *udeghei*-lor [2], Elizar a început să se pasioneze pentru vînătoarea de fiare în taiga, a cutreierat în lung și-n lat pe malurile Amurului, ajungînd pînă la Oceanul Pacific. Într-o bună zi l-a cuprins însă un dor nebun după fiul lui, pe care-l lăsase în cătun, și s-a întors în stepele lui dragi din bazinul Işimului. În drum spre casă, Elizar a intrat într-o încurcătură care era cît pe ce să-l coste viața. Nimerind întîmplător la vestitul iarmaroc de la Kuendî, a băut oleacă mai mult și a hotărît, ca totdeauna, să-și arate vitejia. Luptîndu-se cu Kenesara Murzaev, un vestit atlet din stepă, l-a doborît la pămînt cu dibăcie și, fără să vrea, l-a ucis. Abia a izbutit să scape cu fuga de compatrioții lui Kenesara, care voiau să-l omoare. Acasă n-a găsit schimbări mari. Aceeași stepă pustie, de necuprins cu ochiul, se întindea tăcută pe mii de verste de jur împrejur. Ca și mai înainte, cei din casa Ulianei Kicighina trăgeau mîța de coadă și flămînzeau în timpul lungii ierni siberiene. Tot sărac lipit pămîntului era nenorocosul paracliser Țipirig, tot cu un cal rămăsese Pronea Skorikov.

— Am colindat lumea în lung și-n lat. Am văzut multe și mărunte. La noi, însă, după cît se pare... toate-s așa cum au fost și altădată... spunea Elizar Dîbin, dînd deznădăjduit din mînă atunci cînd se întîlnea cu cei din Arlagul.

Simțea în sufletul lui că deși umblase prin lumea largă, deși rătăcise de la un capăt la altul al Rusiei, nu găsise, nu dăduse de pămîntul făgăduinței pe care-l visase cu atîta înflăcărare, cu atîta nesaț. Cu obișnuita lui înverșunare se apucase din nou de munca grea cu care era deprins. Acum, împreună cu Mitka, fiul său, care crescuse băiat mare, dibaci și ager, cutreiera prin cătune și stanițe săpînd fîntîni, care aveau prin locurile acelea o

[1] Grad în armata țaristă, corespunzător celui de plutonier.
[2] Popor nu prea numeros, răspîndit în ținuturile siberiene Primorie și Habarovsk.

adîncime de douăzeci de metri. De asemenea, săpau amîndoi şanţuri în jurul bostănăriilor şi plantaţiilor de tutun ale lui Bobrov. Lucrau dulgherie, zideau cuptoare ruseşti, doftoriceau caii şi pescuiau. Meşter la toate, Elizar Dîbin îl făcuse pe fiul său, un flăcăiandru priceput, să îndrăgească munca, să ajungă îndemînatic şi se bucura din toată inima cînd vedea că acesta se apuca fără şovăială de orice lucru greu şi izbutea să-l ducă la capăt tot atît de bine ca şi el. Dar oricît de spornice erau mîinile lui Elizar Dîbin şi ale fiului său, oricît se speteau muncind, tot nu izbuteau să scape de veşnicile nevoi care-i împresurau. Cu puţinii bani pe care îi cîştigau, de-abia o puteau scoate la capăt. Această stare de lucruri se datora într-o măsură oarecare şi lui Elizar, care era lipsit de spirit practic în treburile de toate zilele. De asemenea era de vină şi slăbiciunea lui din totdeauna pentru băutură. Ce e drept, nu bea chiar atît de des, şi de obicei o făcea numai în urma vreunui rămăşag, pus de cele mai multe ori, fiindcă era poznaş şi voia să se fălească cu puterea lui prea puţin obişnuită. Făcea, de pildă, prinsoare că-şi va măsura puterile, ceea ce era foarte primejdios, cu aprigul taur Bismarck, pe care îl dobora cu o singură lovitură a pumnului său cît un baros. Alteori îşi făcea cruce ţinînd în mînă o greutate de trei puduri, sau înfrunta cu mîinile întinse în lături vreun dulău pus în lanţ, strîngîndu-l apoi neînfricat în braţele lui ca de fier.

Şi de data aceasta făcuse prinsoare cu Filaret şi băuse un sfert de vadră de rachiu. Cîştigase de la Ţipirig gînsacul, dar acum se cherchelise mai mult ca de obicei.

Cînd se dezmetici din scurta dar apăsătoarea ameţeală, Elizar văzu deasupra sa, foarte sus, bolta albastră a cerului, fără cel mai mic noruleţ, alinîndu-i sufletul cu liniştea ei.

Elizar se simţi încă destul de ameţit. „Măi, da zdravăn m-am turlăcit! Ce am mai băut, nărodul de mine! Nu încape îndoială — a dres rachiul cu tutun, nemernicul. Altfel n-ar fi izbutit să mă doboare aşa de uşor cu un singur sfert de vadră!" gîndi el despre Ţipirig şi, aducîndu-şi aminte de gînsacul cîştigat, zîmbi.

Se întinse, fumă o ţigară, apoi se ridică fără tragere de inimă şi porni agale spre cătun.

Se înserase.

Pînă să se înnopteze mai era destulă vreme, dar se vedea bine că ziua era pe sfîrşite. Mirosea a praf fierbinte, a fîn uscat şi a lapte abia muls de la cireada de vaci care se întorcea de la păşune.

Elizar intră în curtea pustie pe poarta larg deschisă, dărăpănată, lăsată într-o rînă, rămase cîteva clipe în picioare în mijlocul ogrăzii, măturată lună de Mitka, apoi se aşeză pe un butuc răsucind pe deget o fîşioară de ziar, ca să-şi facă o ţigară.

Deodată se iviră în poartă gemenii Agafon și Efim Kulikov. Se vedea bine că erau cherchelițî. Se apropiară cu pași șovăielnici de Elizar și-i dădură ziua bună.

— Venirăm la tine, vecine.

— Avem o treabă...

— Ședeți, îi îmbie Elizar și se dădu în lături, făcîndu-le loc pe butuc.

Cei doi frați rămaseră însă în picioare. Pesemne că nu știau cum să înceapă vorba.

Văzîndu-i că șovăie, Elizar le spuse:

— După cum văd... n-ați băut cît ați fi vrut, ai?

— Ba, am băut de ajuns... zîmbi cu un aer tainic Efim.

— Pentru o treabă ca asta — cu totul de ajuns, întregi Agafon.

— Și pentru care treabă, rogu-vă? întrebă Elizar scuturat de un fior.

— Făgăduiala dată e datorie curată. Eu și cu frate-meu n-am uitat jurămîntul pe care l-ai făcut în fața bisericii! spuse posac Efim, lăsîndu-și ochii în pămînt.

— Nici eu n-am uitat nimic! răspunse Dîbin înfruntîndu-i cu privirile.

— Care va să zică, ai jurat strîmb? Ai mințit la bătrînețe în fața domnului, dumnezeului nostru? Se aude că peste o săptămînă cătunul Belogradovka o să fie strămutat pe nisipuri. Apoi o să-i vină rîndul și Arlagulului nostru. Iată cît face jurămîntul tău — curată pîngărire! Apoi, dacă-i așa, fă după cum ne-a fost învoiala. Capul pe butuc și basta! spuse cu asprime în glas Agafon.

— Hotărît! Așa ne-a fost învoiala, adeveri Efim.

— Cum vine asta — capul pe butuc? întrebă Elizar cu un glas care parcă nu era al lui, văzînd că Efim ținea în mîini un topor căruia îi pusese o coadă nouă, cioplită grosolan.

— Ce mai tura-vura! Butucul e sub tine. Capul jos!

— Aha! Va să zică, gata, veniră-ți cu toporu... drăguților?

— Întocmai, venirăm. Nu te teme, taie ca un brici. L-am ascuțit astăzi la tocilă — nu dă greș, îl încredință Efim, fără umbră de glumă în glas.

— Ia lăsați-o mai moale! spuse Elizar scuturat de fiori.

— Aha, ți-e frică? strigă triumfător, cu răutate, Agafon.

— Ți-a căzut inima în călcîie? îi ținu isonul Efim, pe același ton.

— Mie să-mi fie frică?! întrebă Elizar Dîbin cu glas surd de mînie ridicîndu-se de pe butuc. Să-mi fie frică, mie?! spuse el din nou parcă înăbușindu-se. Ha! ticăloșilor! Cînd v-oi strînge ca pe niște potăi, nu mai suflați! Nici n-am ce face cu niște stîrpi-

turi ca voi. Numai că nu vreau să-mi murdăresc mîinile şi, mai cu seamă, să-mi încarc cugetul. Vedem noi acu care-i mai fricos.

Măsurîndu-i din cap pînă-n picioare cu o privire plină de dispreţ, Elizar îşi descheie cu o smucitură gulerul cămăşii curate de pînză. Apoi se lăsă în genunchi şi-şi puse capul pe butuc. Privind ţintă, fără să clipească, la cei doi fraţi gemeni care se îngălbeniseră, Elizar le porunci:

— Hai, tăiaţi-mă!

Kulikov făcu un pas nehotărît înainte şi spuse încet:

— Închide ochii.

— Asta nu, la dracu, pentru aşa ceva n-am făcut învoială.

— Închide-i, îţi spun, pîngăritorule! strigă Agafon Kulikov din spatele fratelui său, care se ţinea cu toporul în mînă.

— Loveşte, stîrpitură. Nu-mi mai chinui sufletul, strigă Elizar Dîbin, uitîndu-se ţintă la Efim.

— Închizi ochii odată? Îţi spun pentru ultima oară, zise Efim şi, fără să lase toporul din mîini, începu să-şi suflece tacticos mînecile cămăşii de cit, cîrpite.

Elizar căuta să-şi stăpînească răsuflarea zgomotoasă, întretăiată, uitîndu-se ţintă tot timpul la cei doi fraţi gemeni.

E greu de spus cum s-ar fi terminat toate acestea, dacă nu s-ar fi ivit în poarta dată în lături fiul lui Elizar — Mitka Dîbin, care se repezi spre tatăl său cît îl ţineau picioarele.

Văzîndu-şi fiul, Elizar îi spuse liniştit:

— Mitri, ia dă-mi huluba ceea, iar tu pune mîna pe tîrnăcop. Să le tragem o snopeală stîrpiturilor...

Şi sărind în picioare, cît era de înalt şi de voinic, Elizar păşi hotărît spre călăul lui.

Efim Kulikov se dădu înapoi şi-l călcă pe picior pe fratele său, care se ascundea după el.

Agafon o rupse la fugă, şchiopătînd şi urlînd de durere, iar în urma lui, după ce aruncase cît colo toporul cu coada neciopliţă, o luă la goană, lipăind cu tălpile goale, şi Efim Kulikov. Gheboşîndu-se, trăgîndu-şi capul lunguieţ, lăţos, între umerii înguşti, fugea atît de repede pe uliţa cătunului, încît nu l-ai fi putut ajunge din urmă nici chiar cu trăpaşul cel mai bun al lui Okatov!

După aceea, în vreme ce cina cu tatăl său în mijlocul ogrăzii, sub cerul liber, înfulecînd din gînsacul cîştigat, pe care-l fripsese el, Mitka spuse:

— Dacă n-aş fi picat eu, s-ar fi putut întîmpla să te taie din prostie, tată.

— Nici vorbă c-ar fi putut s-o facă, lepădăturile. Dar pentru asta nu le port pică. Astfel de pehlivani îmi plac. O să cinstim împreună pentru împăcare. Acum sîntem chit.

— Dar cum rămîne cu Azarov ? Se vede treaba că ți-a jucat fêsta, tată.

— Cu Azarov o să stau eu de vorbă între patru ochi... răspunse în doi peri Dîbin, rozînd hartanul de gîscă.

20

Noaptea tîrziu, Uvar Kanahin, președintele comitetului de întreprindere, se întorcea de la o ședință de partid. Mergea anevoie, pe drumuri ocolite, pășind șovăitor ca un om amețit de băutură, poticnindu-se la fiece pas. Gîtlejul îi era uscat și-și simțea gura amară, de parcă ar fi înghițit floare galbenă de pelin. Capul îi era greu și-l podidise o greață ca atunci cînd tragi în piept mirosul amețitor al tutunului înflorit. Mîinile îi ardeau. În urechi îi stăruia încă glasul ascuțit al lui Ivan Nadeev, secretarul celulei de partid, care dicta secretarei, chinuitor de încet, hotărîrea adoptată în unanimitate de către adunare.

Scriind procesul-verbal, secretara, Kanahina Daşka, nevasta lui, caligrafia încet, cu grijă, rîndurile care-l ponegreau pe propriul ei bărbat... Mai mult, ea fusese printre cei dintîi care ridicase mîna fără să șovăie și o ținuse sus mai mult decît alții, votînd pentru propunerea lui Nadeev, secretarul celulei de partid. Ca și atunci, cu o jumătate de oră mai înainte, același lucru vedea Uvar și acum: numai mîna soției lui, ridicată cu îndîrjire. Zărind limpede pe palma Daşkăi vechea bătătură, Uvar nu putea cu nici un chip să-și creadă ochilor. Era mîna care îl îmbrățișase cu o zi mai înainte, atît de cald și de duios. Aceeași mînă îi dădea la cină cana cu lapte abia muls, îi cîrpea cu dibăcie pantalonii roși la genunchi, iar acum, în fața tuturor membrilor, se ridicase deodată împotriva lui, cu atîta înverșunare și cutezanță, încît lui Kanahin nu-i venise să-și creadă auzului.

Mai tîrziu, cînd ședința se sfîrșise și spațioasa casă de lectură se golise pe jumătate, Daşka, ca și cînd nu l-ar fi văzut, vorbea preocupată cu Nadeev despre felurite treburi obștești și rîdea cu capul dat pe spate, privind o caricatură din gazeta de perete. Într-un cuvînt, se purta în așa fel, de parcă nu se întîmplase nimic. Iar Uvar ședea rușinat, cu spatele sprijinit de pervazul ferestrei, neîndrăznind să ridice capul. Multă vreme nu fusese în stare nici măcar să-și răsucească țigara din hîrtie de ziar. În cele din urmă, luîndu-și inima în dinți, ieși gheboșat din casa de lectură.

Rătăci vreo jumătate de ceas, fără nici o țintă, în noaptea întunecoasă de vară, prin împrejurimile staniței adormite. Abia

cînd ajunse în apropiere de hambarele cu tutun ale lui Luka Bobrov, își veni în fire, trezit parcă dintr-o îndelungată stare de toropeală. Lîngă unul din hambare moțăia paznicul Tarbagan, ținîndu-și în brațe „fuzeia" — o pușcă din alte vremuri, grea de o jumătate de pud și care se încărca cu pulbere. La picioarele lui dormea dus, încolăcit, plin de scaieți, scîncind ușor, dulăul Tuzik, credinciosul lui prieten și ajutor. Alături de somnorosul paznic se găsea o sticlă de jumătate de litru în care mai era puțin rachiu. Apropiindu-se de paznicul care dormea fără grijă, Uvar luă cu băgare de seamă sticla și bău încet ce mai rămăsese din rachiul acela ieftin. Simțind o amețeală plăcută, Uvar se așeză pe prispa hambarului, alături de paznic, și se lăsă pradă gîndurilor, mîngîind cu duioșie spatele cîinelui care se trezise.

Ori din cauza tulburării prin care trecuse, ori de prea multă oboseală, sau din dorința arzătoare de-a se ameți, după ce bău rachiul, Uvar simți o greutate chinuitoare apăsîndu-i trupul și o tristețe adîncă copleșitoare.

Ca orice om în clipele cînd începe să se amețească, Uvar prinse gust de vorbă. Mîngîind cîinele ce se lipise de el, îi spuse cu un suspin plin de amărăciune:

— Tontule, păzești tutunul chiaburului, ai? Cine ești tu măi, ia spune? Da' ce să mai vorbim, tăptură mută. Ei, totuna e, degeaba slujești împreună cu moșneagul tău pe dușmanul de clasă. După cum văd, n-aveți de loc linie ideologică. In divizionul nostru de cavalerie era un cîine cu conștiință adîncă, făcea serviciu operativ. A luptat împreună cu noi timp de trei ani împotriva nemernicilor contrarevoluționari. Îi ziceam Șarik. Și ce crezi? Nu-i puteau veni de hac nici focul, nici apa și nici furtuna. Se întîmpla să fim împresurați de unitățile lui Kolceak, iar el lua în dinți plicul cu raportul și o tulea cu el la statul-major. Un cercetaș mai bun ca Șarik nici că aveam în tot divizionul: simțea potaia, pe dușman, după urmă. Ducea în dinți, sub focul viu, chiar bandaje ostașilor noștri răniți. Ăla zic și eu cîine cu nivel ideologic! Iar cînd a fost doborît de un glonț al contrarevoluționarilor, în luptele de lîngă orașul Uralsk, n-ai să crezi, l-am îngropat în sunetele fanfarei. Nici că se putea altfel! Era un cîine cu conștiință. Iar tu ești un nătărău, spuse Uvar Kanahin, împingînd grosolan cîinele care se tot gudura pe lîngă el.

— Tu nu ești decît un nătărău. Păzești otrava chiaburului. Nici stăpîn-tu nu face mai multe parale ca tine — sînteți din masa fără nivel ideologic. Luka Bobrov ăsta a supt tot sîngele fraților noștri. A otrăvit cu tutunul lui toată argățimea. Iar pe mine, partizanul roșu, apărător credincios al poporului muncitor m-a făcut de rușine în fața întregului partid. Mare lucru, abuzul de putere! Acțiuni nelegale! Pentru asta mi-au trîntit o mustrare

astăzi la şedinţa celulei de partid. Nu, să avem iertare, dar am să-l omor şi basta!

În clipa aceea Uvar îşi aduse aminte de ceva important, sări în picioare ca ars şi-şi încheie toţi nasturii vestonului militar, cam ponosit. „Am să împuşc lepădătura în văzul tuturor, ca pe un câine turbat. Apoi îmi fac seama. Atunci au să înţeleagă cu toţii linia mea ideologică! Argaţii au să rostească la mormîntul meu cuvinte de mulţumire. Îmi fac seama, dar şi cu vrăjmaşul s-a isprăvit îndată ce am să îndrept revolverul asupra lui!..."

Noaptea scurtă de vară era pe sfîrşite. În staniţă cîntau cocoşii. Nevestele cazacilor, somnoroase, mînau vacile la cireadă. Uvar însă nu auzea nici cocoşii, nu vedea nici femeile pe care le întîlnea pe uliţă. Strîngînd mînerul revolverului ascuns în buzunarul larg al vestonului, porni grăbit, apoi iuţi tot mai mult pasul, aproape alergînd dintr-o hudiţă în alta, căutînd să scurteze drumul.

În poarta casei lui Bobrov se întîlni cu Sima, care se trezise cu noaptea în cap. Chircit pe vine, hăbăucul se legăna dintr-o parte în alta, ca un pendul, şi scîncea încetişor, privind visător în depărtare cu ochi trişti.

Uvar îl îmbrînci cît colo şi ciocăni nerăbdător. Era alb ca varul. Nu se bărbierise de multă vreme şi avea obrajii scofîlciţi, părînd bolnav. Buzele lui livide, uscate, tremurau. Îi venea ameţeală. Simţea o durere sîcîitoare în genunchi. I se tăiau picioarele. Totuşi se ţinea tare. Era încredinţat că ciocănitura lui autoritară în poartă va fi auzită de stăpînul casei, care va veni să deschidă, ursuz şi somnoros încă.

Şi nu se înşelase.

— Ce musafir poftеşte atît de dimineaţă? Care eşti aşa de nerăbdător? răsună din dosul porţii vocea groasă, răguşită a lui Bobrov, încă buimac de somn.

— Deschide! E o treabă grabnică... strecură printre dinţi Kanahin, stăpînindu-se cu greu ca să nu strige. Apoi, strîngînd revolverul în buzunar, se dădu înapoi din pragul porţii cu o jumătate de pas.

Stînd în faţa porţii, Uvar auzea deslușit pasul greoi, binecunoscut, al lui Luka Lukici, şi i se părea că prinde cu urechea chiar şi răsuflarea întretăiată a acestuia.

— Hai. Deschide odată! îl grăbi Uvar Kanahin, vorbind în şoaptă.

— Măi, da nerăbdător mai eşti, bombăni oţărît, cu glas somnoros, Luka Lukici, zornăindu-şi cheile grele. Eu, frate, am lăcăte nu glumă. Nu le poţi deschide aşa, cu una, cu două. Dar rogu-te, vreau să ştiu, cine eşti de vii la mine cu noaptea în cap?

N-ăi fi tu, cumva, Alexei Ilici? întrebă Bobrov, vorbind şi el de data aceasta aproape în şoaptă.

— Eu, eu sînt. Deschide răspunse Kanahin tot în şoaptă surdă.

Se scurseră cîteva clipe de aşteptare încordată. Luka Lukici simţise pesemne că nu-i lucru curat şi stătea în dosul porţii şovăind. În cele din urmă crăpă portiţa şi înmărmuri văzîndu-l pe Kanahin.

Uvar lovi portiţa cu umărul, o deschise larg, şi într-o clipită se şi afla în curte, în faţa lui Luka Lukici, care-l privea uluit. Dîndu-se puţin înapoi, Luka Lukici se rezemă de gărduţul din scînduri ce împrejmuia grădiniţa de flori şi deschise gura — ar fi greu de spus dacă era înspăimîntat sau numai uimit. Uvar Kanahin scoase iute din buzunar revolverul şi spuse, îndreptînd gura ţevii spre capul lui.

— În genunchi, vrăjmaşule. O să-ţi auzi acu osînda cu moartea.

Chipul lui Luka Lukici se schimonosi într-un zîmbet jalnic, silit. Ochii lui negri, adînc intraţi în orbite, încremeniseră spre ţeava revolverului.

— În genunchi, n-auzi? şuieră din nou Uvar.

Luka Lukici scăpă cheile, dar, în loc să se lase în genunchi, găsi totuşi în el destulă putere ca să se îndepărteze de gărduţ şi chiar să-şi îndrepte spatele.

— Ţi-e frică? întrebă Uvar, fără să-şi ia ochii înroşiţi de la Luka Lukici, dîndu-şi prea bine seama că acesta nu prea se speriase. Ei, las' că-ţi fac eu seama cît ai clipi şi aşa cum stai în picioare. Ar trebui să spui mulţumesc, ticălosule, că nu te-am dat gata în nouă sute douăzeci. Acu ţi-a sunat ceasul. S-o ştii. Şi cu asta, basta. Vreau să te lămuresc aşa cum lămurim masele... O să ne făurim fără tine viaţa noastră luminoasă. E vremea ca argaţii şi muncitorii tăi să vadă lumea largă cu alţi ochi, fără voi, ticăloşilor. Mi-e de ajuns cît am suferit de la partid din pricina „biografiei" tale chiabureşti! Pentru partid, pentru puterea sovietică, am înotat în sînge pe cîmpul de luptă, timp de cinci ani, sub focul duşmanului. Şi acum iau parte la viaţa asta harnică fără două coaste din dreapta. Iar tu... urmă Kanahin, învineţindu-se de mînie şi clătinîndu-se pe picioare, iar tu, chiabur nemernic, îmi ponegreşti numele în faţa Partidului Comunist Unional pentru linia mea ideologică?! Să-mi mînjească din pricina ta cu mustrări carnetul sfînt de membru de partid? Nu, s-a isprăvit. Trebuie să mori, să scot sufletul din tine! rosti Uvar, ochindu-l.

În clipa aceea totul se întunecă în faţa ochilor lui Kanahin. Simţindu-şi gura plină de salivă dulceagă — semn sigur şi

cunoscut lui, că se apropia accesul de epilepsie — se ținu cu greu pe picioare.

Bobrov, care cunoștea foarte bine acest beteșug al lui Uvar Kanahin, înțelese că momentul primejdios trecuse și că venise vremea ca el, Luka Lukici, să treacă de la apărare pasivă la ofensivă hotărîtă. Așa și făcu: îl bătu prietenos pe umăr și spuse zîmbind batjocoritor și totodată cu înțeles:

— Ha-ha-ha, după cum văd, spui lucrurile pe șleau, Uvar Ignatîci! Dar, doamne iartă-mă, prea ești iute din fire... Știi ceva? Vino mai bine la mine pe seară, să bem un păhărel de rachiu dres cu piper. Cu ajutorul lui dumnezeu, o să ne înțelegem și fără pistoale. De ce să mă sperii cu pistolul?! Nu șade bine să facă așa ceva un om al partidului. Membrii celulei de partid te osîndesc pe bună dreptate pentru firea ta aprinsă. Degeaba te superi pe ei. Nouă sute douăzeci s-a dus de mult, Uvar Ignatîci.

— Pentru tine, ticălosule, o să se întoarcă! răspunse cu glas stins Uvar Kanahin. Ține minte, vine el ceasul cînd o să încapi pe mîna mea față cu toată lumea. Te lămuresc eu! Asta ți-o spun ca să știi.

Luka Lukici, dîndu-și seama că deocamdată cîștigase partida, se plecă batjocoritor în fața lui Uvar Kanahin, care de-abia se mai ținea pe picioare, și spuse cu o bunăvoință prefăcută:

— Ei, ajunge cu atîta ceartă. Te poftesc la mine nu ca pe un judecător, ci pentru a sta de vorbă de la suflet la suflet. Pentru tine o să se găsească totdeauna în casa mea pîine și sare.

— Și carabina pitită! spuse cu glas stins Uvar Kanahin.

— Ce nevoie am eu de carabină? Carabina nu-i arma cazacului... răspunse Luka Lukici cu viclenie; apoi îi întoarse spatele lat și se depărtă, îndreptîndu-se spre casă.

Uvar se lăsă pe bușteanul de lîngă poartă și răsuflă adînc, rămînînd o vreme cu ochii închiși. Simțea o nespusă slăbiciune în tot trupul, așa cum i se întîmpla numai după accesele de epilepsie. În cele din urmă își adună puterile și se ridică iarăși, șovăielnic. Picioarele îi tremurau îngrozitor. Puse piedica revolverului, îl vîrî în buzunarul vestonului și se depărtă de casa lui Bobrov pășind greu, abătut.

La amiază, istovit de oboseala și frămîntarea prin care trecuse, o întîlni pe Daska. În poarta ogrăzii sale părăginite, nevasta îl ului cu o nouă veste, nu prea plăcută:

— Unde ai umblat? De două ori pînă acum a venit în fugă după tine curierul de la comitetul raional de partid: te cheamă chiar Ciukreev, îi spuse Daska apăsat, cu un aer plin de înțeles.

„La comitetul raional de partid? Se înțelege. Au și dat raportul. Înseamnă că iar o să mă frece din pricina unui ticălos de chiabur. Pesemne au de gînd să mă scoată din partid", gîndi

Uvar şi hotărî cu tărie să nu se ducă. Totuşi, după ce şovăi o vreme, plecă într-acolo.

In ciuda temerilor lui Uvar, Ciukreev, secretarul comitetului raional de partid, îl întîmpină de data aceasta destul de binevoitor. Ridicîndu-se de la birou în întîmpinarea lui, acesta îl pofti să se aşeze pe o canapeluţă ponosită, îmbrăcată în dermatină, îl trată cu o ţigară şi-l întrebă prietenos:

— E adevărat că celula de partid ţi-a dat ieri o mustrare severă?

— Da, mi-a dat, spuse posomorît Uvar.

— Ei, ai meritat mustrarea. Pentru felul nelegal în care lupţi împotriva lui Bobrov, între noi fie vorba, ai scăpat destul de ieftin. Oricine ştie să apere drepturile argaţilor cu revolverul în mînă. Uvar, trebuie să înţelegi, în sfîrşit, că metoda teroarei individuale nu este metoda bolşevicilor. Partidul n-a aprobat niciodată asemenea procedee antirevoluţionare. Aşa ceva înseamnă spirit anarhic... Şi apoi, nu trebuie să exagerezi, Kanahin. Dracul nu-i chiar aşa de negru pe cît îl faci tu. Cu un om ca Bobrov trebuie să lucrezi mai inteligent, cu mai multă înţelepciune, spuse Ciukreev.

Fără să-şi la ochii de la ţigara care fumega, strînsă cu grijă între degete, Uvar era gata să-i spună lui Ciukreev că Bobrov nu voise în ruptul capului să-şi asigure argaţii la casa de asigurări, că micşorase din nou plata lucrătorilor, destul de mică şi aşa, că datorită unei anumite îngăduinţi din partea organizaţiilor raionale chiaburul neobrăzat o să-şi facă de cap. Voia să-i spună că, mai devreme ori mai tîrziu, el, Uvar Kanahin, n-o să-i mai rabde samavolniciile şi o să se răfuiască într-adevăr cu Luka Lukici...

Ciukreev i-o luă însă înainte şi, bătîndu-l prietenește pe umăr, spuse:

— Iar acum să trecem la fondul chestiunii... Va trebui, Uvar, să lucrezi într-un post nou. În pofida ciudăţeniilor dumitale, a spiritului anarhic, biroul comitetului raional de partid a luat hotărîrea să te desemneze pentru un post înalt, de onoare — pentru postul de preşedinte al comitetului de lucrători al sovhozului. Dumneata ai o anumită experienţă în muncă printre argaţi. Numai să bagi de seamă, situaţia la un sovhoz cerealier este destul de complicată, iar munca — de proporţii mai ample. Ca să nu lungim vorba, de la dumneata se aşteaptă însuşiri combative: simţ prompt de orientare, rezolvarea hotărîtă a problemelor, iniţiativă, spirit întreprinzător, auz ascuţit, ochi ageri...

— Tovarăşe Ciukreev, eu văd bine cînd politica e greşită, spuse Uvar, care se înseninase la auzul cuvintelor lui Ciukreev. M-am călit pe front. După cum ştiţi din dosarul meu personal, în tot timpul războiului civil am luat parte la luptele împotriva

armatei lui Kolceak. Într-o bună zi am încercuit cu divizionul meu de cavalerie, lîngă Uralsk, un regiment de cazaci de Orenburg. Asta s-a întîmplat, îmi amintesc bine, în nouă sute nouăsprezece. În august. Ziua douăzeci și două, după stil vechi.

— Stai, Uvar, îl întrerupse Ciukreev, încruntîndu-se. O să organizăm altă dată o seară a amintirilor. Acum, hai să vorbim despre simțul politic. În treacăt fie spus, trebuie să ai în vedere, Kanahin, că directorul sovhozului cerealier — vorbesc de Azarov — e, în fond, un om destoinic. Nu se poate spune că nu-i inteligent. Are mintea trează, precum și însușiri de bun gospodar. Dar... uneori acest tovarăș nu se dă în lături să cam sară peste cal cînd e vorba de conducere. Mie mi se pare a fi ahtiat după putere — asta-i buba. De aceea ai datoria să fii cu ochii în patru cînd e vorba de el. Trebuie să aperi din răsputeri interesele muncitorilor. În direcția aceasta vei fi ajutat întotdeauna atît de comitetul raional de partid, cît și de mine, personal. Ai vreo întrebare de pus ? Ne-am înțeles ? Sper că vei face față ! încheie Ciukreev, întinzîndu-i mîna lui Kanahin.

— Bun ! Vă mulțumesc din suflet pentru încredere, spuse Uvar Kanahin, zîmbind sfios. N-o să îngădui niciodată, iertați-mă, să fie năpăstuit vreunul dintre argați, pentru că-mi sînt foarte apropiați. Vreme de șapte ani am luptat pentru întreaga armată truditoare a argaților obijduiți de nemernicul cela și n-am dat înapoi, spuse Uvar Kanahin, întunecîndu-se la amintirea lui Bobrov.

— Foarte frumos ! Pe primul plan trebuie să fie interesele maselor muncitoare. Aici să fii cu băgare de seamă în ceea ce îl privește pe Azarov, răspunse cu vioiciune Ciukreev.

— Înțeleg, înțeleg, îl asigură Uvar. Dumneavoastră, tovarășe Ciukreev, m-ați lămurit, în general. Cît privește noul meu post, o să fac față în mod practic. Încredințez de aceasta partidul nostru scump. N-am să mă abat de la linia generală, nici în stînga, nici în dreapta... În ceea ce privește învățătura, am început s-o mai scot la capăt. Chiar fracțiile le pot împărți și înmulți.

— Ei, atunci ești tare de tot, spuse Ciukreev pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios. Deci, ne-am înțeles. Dă fuga chiar acum la responsabilul secției organizatorice și fă formalitățile de angajare. Prezintă-te la sovhoz chiar mîine. Lucrurile nu suferă amînare. Acolo s-au încurcat rău de tot itele ; dracu știe ce se petrece.

— Am înțeles ! răspunse scurt, milităreste, Uvar Kanahin, care se înviorase vădit.

La sfîrșitul acelei zile zbuciumate, pline de întîmplări neobișnuite, Uvar ședea împreună cu Daska în căsuța lor și cinau

pașnic, se ospătau cu lapte abia muls. Țîrîitul monoton al greierului care se auzea de după sobă, mirosul deosebit care stăruia în căsuța cu care se obișnuiseră de ani și ani, în care se simțiseră atît de bine, faptul că soția lui tăcută, domoală, se afla aproape de el, toate acestea îl îmbiau pe Uvar să se împace cu ea.

Cinau în tăcere. Tăcerea o chinuia vădit pe Daşka, dar ea nu voia să înceapă vorba. Iar pe Uvar îl zgîndărea faptul că dînsa nu-l întreba de ce fusese chemat la comitetul raional de partid, și încă chiar de Ciukreev. Așa că tăcea și el cu încăpățînare, așteptînd în sinea lui ca ea să-l întrebe cum și ce. Daşka nu părea însă curioasă de fel. Lui Uvar îi stătea pe buze să spună: „Știi tu în ce post a hotărît partidul să mă numească? Mare brînză ați făcut cu mustrarea voastră, pe care trebuie să mi-o treceți în fișa personală!" Daşka însă i-o luă înainte, spunînd pe un ton de nepăsare prefăcută:

— Am și uitat să-ți spun că am de gînd să urmez cursurile de tractoriști. Vreau să lucrez la sovhoz. Cu ce sînt eu mai prejos ca alții? Ce zici, o să ajung tractoristă?

Sorbind dintr-o înghițitură jumătate din cana cu lapte proaspăt muls, cu mireasmă de stepă, Uvar își șterse cu dosul palmei fruntea asudată, se rezemă nepăsător cu spatele de perete și răspunse grav:

— Fă cerere la noi, la comitetul de întreprindere. Om vedea noi cum și ce.

21

Toate încercările șefului secției agricole raionale, Makar Șmurîghin, de a obține consimțămîntul formal al locuitorilor pentru strămutarea de bună voie a cătunului Belogradovka n-au dus la nici un rezultat.

Delegații satului s-au ținut pas cu pas, vreme de două zile și două nopți, după consătenii lor, au folosit tot felul de șiretlicuri, i-au pîndit prin ulicioare dosnice, au căutat să-i prindă prin ogrăzi, totuși n-au izbutit să adune oameni în număr îndestulător pentru ca adunarea să poată fi constituită legal: unii se făceau că sînt bolnavi de moarte; alții au sărit pe cai și au fugit care încotro, la cîmp; alții, căutînd să nu dea ochi cu trimișii stăruitori, se ascundeau prin arii sau, fără să se sinchisească de nimic, ședeau în umbra grădinițelor din fața casei, năpădite de boz și salcîmi.

După pilda izbutită a lui Antip Karmanov s-a făcut încercarea de a da alarma în puterea nopții, prin sunete de clopot, dar nici din asta n-a ieșit mare lucru. Oamenii, treziți din somn, moleșiți, dădeau ocol ogrăzilor și, încredințîndu-se că nu-i paște nici o primejdie, ridicau din umeri :

— Dacă-i foc undeva, n-are decît să ardă. La naiba, tot ne așteaptă strămutarea.

Numai femeile au alergat la biserică, dar și ele, aflînd pentru ce se dăduse alarma, l-au bușit zdravăn pe Kornei Selezniov, președintele sovietului sătesc, care le-a încăput pe mîini, și s-au împrăștiat pe la casele lor.

Șmurîghin, galben, sleit de puteri din pricină că nu dormea destul, ședea singur la sovietul sătesc și, rozîndu-și unghiile, ticluia un raport justificativ către comitetul raional de partid. Neputința sa îl scotea din sărite. Nădăjduia c-o să se întîmple ceva, aștepta o minune...

Antip Karmanov a venit la soviet a doua zi pe înserate. Își dădea seama că lipsa lui putea să i se pară suspectă împuternicitului și, pentru a preîntîmpina orice discuție, hotărîse să treacă pe la sovietul sătesc. Își legase falca dinadins neîndemînatic, cu un ștergar soios și, plîngîndu-se că-l dureau îngrozitor măselele, oftă și gemu îndelung în fața lui Șmurîghin, ocărîndu-i de mama focului pe locuitorii cătunului pentru îndărătnicia lor de catîri și spunîndu-i lui Selezniov, înciudat, cu nedumerire :

— Drept să-ți spun, Kornel, nu înțeleg de ce s-or fi încăpățînînd ? Că doară puterea sovietică nu vrea să surghiunească oameni ca de-alde noi pe insula Sahalin. E caraghios, dragi tovarăși... Ni se dă în schimb pămînt bun. Ni se cară tot calabalîcul fără plată, cu mașinile, pînă la locul cel nou al strămutării. Ni se dau bani, împrumuturi. Atunci ce mai vrem ? Să te cruceși nu alta...

— Și pe mine mă prinde mirarea... bîiguia rușinat Selezniov, cu privirea în pămînt. În obștea noastră nu s-a întîmplat de cînd mă știu asemenea drăcovenie, zău așa...

— Păi noi să ne supărăm pe puterea sovietică ?! urmă Karmanov și mai tare. Noi să nu-i fim recunoscători ?! Că doar trăim sub ea ca în sînul lui Avram, huzurim nu alta — ar trebui să fim pătrunși de acest lucru... Nu-u, degeaba se îndoiesc țăranii... Degeaba... Trebuie să-i lămurești, Kornei. Trebuie să faci așa fel, ca masa să-și dea încuviințarea, stăruia Antip Karmanov pe lîngă președintele sovietului sătesc.

— Asta-i o orientare justă, conveni cu dragă inimă Șmurîghin. La voi nu se simte influența organelor puterii.

— Cine cum o vrea, dar eu iscălesc chiar și acum hotărîrea cu privire la strămutare, urmă Karmanov, ca și cum n-ar fi auzit cuvintele rostite de Șmurîghin. Încă nu s-a întîmplat ca

cu să nu înțeleg nevoile statului nostru. Adevărul e că îmi plătesc dările înainte de soroc, iar cît privește nevoile statului sînt gata să plec în orice moment fie chiar și în stepele flămînde[1].

Makar Șmurîghin se uita la el nedumerit, dîndu-și seama că se cam întrecea cu trăncăneala. Karmanov însă, surprinzînd privirea nedumerită a lui Șmurîghin, își aduse aminte de vorbele rostite de el din pridvorul bisericii în dimineața aceea de pomină și-l întrebă cu o prefăcută uimire:

— Ascultă, Kornei, să fie adevărat oare ce spun oamenii că eu am îndrugat la beție vrute și nevrute la biserică? Și fără să aștepte răspunsul, înecîndu-se în hohote de rîs, dînd cu o prefăcută deznădejde din mîinile lui lungi, urmă plin de veselie: Măi, da pîrdalnic mai sînt cînd trag la măsea! Arțăgos nevoie mare! Dracu știe ce poznă am făcut, beat cum eram! Adevărul este că poți să mă și omori, că tot nu-mi aduc aminte de nimic, spuse el, uitîndu-se cu coada ochiului la Șmurîghin. Îmi cer iertare pentru firea asta a mea. Nu sînt răspunzător pentru minciunile spuse la beție. Cîte nu îndrugă omul cînd îi este mintea întunecată!

— Se întîmplă, nimic de zis, răspunse oftînd Șmurîghin.

Karmanov urmă și mai vioi, cu și mai multă îndrăzneală.

— Am fi bucuroși din tot sufletul să ne strămutăm, dar, după cum vedeți, nu punem noi bețe în roate. Nici pomeneală să le punem noi, dragă tovarășe Șmurîghin...

— Prin urmare, aici la voi sabotează cineva, nu? întrebă Șmurîghin cu tonul unui anchetator.

— Dar cum ați crezut că poate fi altfel? Or fi printre noi și de-alde ăștia... răspunse tărăgănat Antip Karmanov, mijindu-și ochii enigmatic.

— Și cine anume, rogu-te? stărui Șmurîghin, întinzîndu-i o țigară scumpă, poleită la un capăt.

— Of, doamne, parcă puțini or fi! se tîngui Karmanov, atingînd șovăitor, cu vîrful a două degete, țigara oferită. Aprinzînd-o de la bricheta președintelui și trăgînd în piept cu toată plăcerea fumul aromat, continuă: Înțelegeți și dumneavoastră doar: acum se desfășoară lupta de clasă. Unde te întorci, dai fie de cei lipsiți de dreptul la vot, fie de alții, străini de ideile noastre. Să-l luăm, de pildă, pe Filaret Țipirig, care locuiește în cătunul Arlagul! Ce-i el? Slujitor al bisericii! Dar Elizar Dîbin, consătean cu el? Și ăsta-i din aceeași tagmă. Și pe deasupra — închipuiți-vă — e cavaler al ordinului Sfîntul Gheorghe! N-a ajuns el subofițer așa, de florile mărului. Mai rău încă: se

[1] Stepele flămînde; Stepa flămîndă de nord sau Bet-Pak-Dala — deșert aflat în partea centrală a R. S. S. Cazahe. Stepa flămîndă de sud — cîmpie în partea sud-estică a Kîzîlkumului, R. S. S. Cazahă.

fălește pînă și-n ziua de astăzi, în fața lumii, la secție, cu isprăvile lui. Ce e drept, paracliserului i s-a luat dreptul de vot la ultimele alegeri. Dar parcă i-a fost de vre-un folos? Dacă a văzut că i-au luat dreptul de vot s-a înrăit și mai mult. Se răzvrătește împotriva predării obligatorii a cotelor de cereale. Nici nu vrea să știe de împrumutul de stat. În zile de sărbătoare trage clopotele împreună cu popa Arkadi, îi îmbrobodește pe locuitorii cătunului. E prieten la cataramă cu Dîbin. O mînă spală pe alta, și amîndouă obrazul. Nu-i chip să-i despărți.

Karmanov tăcu un răstimp, molfăi din buze, apoi îl întrebă cu glas scăzut pe Șmurîghin:

— Nu demult s-a găsit un mort la noi în stepă — ați auzit despre asta?

— Da, am auzit. Se zice că e un caz misterios.

— Hi-hi, misterios! rîse Karmanov, făcînd cu ochiul către președintele sovietului sătesc. Nu-i chiar atît de misterios, pe cît a fost săvîrșit fără cusur. Păcat că cei de la raion n-au plecat urechea la trebușoara asta, n-au vrut să vadă ce și cum. Păcat! Puși față în față cu mortul, sîngele lui ar fi prins glas în sufletul ucigașilor! Uite, spre pildă, dacă l-am fi întrebat chiar pe paracliser sau dacă l-am fi cercetat pe Elizar Dîbin: „Nu cumva mîinile voastre sînt pătate? Ce era veselia ceea pe voi, cu ce bani ați chefuit toată primăvara? De unde și pînă unde prietenșugul ăsta la cataramă pe voi?" Eh, ce să mai vorbim; e limpede și pentru un copil, deși celor de la raion nu le dă prin cap așa ceva, cine s-a pricopsit de pe urma celui ucis. Acum, nici vorbă, e prea tîrziu să mai dezgropi mortul, să cercetezi ce și cum. Spusei asta doar așa, fiindcă veni vorba... Nu, dragă tovarășe împuternicit al raionului nostru, acum chiaburii burtoși mai sînt doar în poze. În viață arată cu totul altfel: au pîntecul mai supt, spuse Karmanov cu un zîmbet batjocoritor.

— Nici aici n-am să te contrazic. E adevărat că în viață chiaburul nu prea mai seamănă cu acela de pe pancarte, conveni cu dragă inimă șeful secției agricole raionale.

— Hotărît că nu seamănă. Chiaburul de azi e mult mai deștept și mai viclean decît ăl din poze. Tot așa și Țipirig cu Dîbin, prietenul lui. Ehei, politicii ăștia sînt ageri! Și cînd te gîndești că unii membri de partid de la raion au încredere în asemenea oameni. Naiba știe ce pramatii se ivesc în stepele noastre — rămîi năucit, nu alta — spuse Karmanov, făcînd aluzie vădit la Azarov, directorul sovhozului cerealier.

Ascultîndu-l pe Antip Karmanov, Șmurîghin se mira în sine de inteligența deosebită și de perspicacitatea acestuia. Gîndea: „Isteț țăran! Are și un simț de clasă ascuțit! Iată cine trebuie promovat în posturile de bază ale instituțiilor locale. Știe să citească gîndul omului. Nu-i nici o nenorocire că face parte

dintre mijlocaşi, şi nici că încă stăruie în el contradicţiile de mic proprietar. Uneori e în stare să ponegrească puterea sovietică pentru o rublă pe care trebuie s-o plătească în plus la impozit. Dacă judecăm însă dialectic, el este aliatul puterii noastre, sprijinul nostru de nădejde!"

— Păi cum credeţi ?! spuse Karmanov, de parcă i-ar fi citit gîndurile. Chiaburul de astăzi e ca şi Ivan-prostovan din poveste: la urma urmei se dovedeşte cel mai deştept. Nu, fostul chiabur nu mai poate învîrti nici o trebuşoară. Nici să se fălească cu avutul lui nu-i mai vine la socoteală — e la pămînt. Ha-ha-ha! De aia se şi îmbracă în zdrenţe. Se strecoară spre socialism.

— Asta-i adevărat, foarte adevărat, Antip Fedorîci, se declară de acord, entuziasmat, Şmurîghin.

— La noi numai Luka Bobrov îşi mai face de cap! urmă cu vioiciune Karmanov. Asta nu se sinchiseşte de nimic. Nu ţine seamă nici de autorităţi. Legile nu-s scrise pentru el. Ticălos sadea, dar ţine piept oricui! Nu poţi pricepe în ce ape se scaldă oamenii ăştia. Îşi cîrmuieşte întreaga gospodărie ca şi pe trăpaşul lui murg, atît de drag — toate merg strună, în buiestru. Chiabur, nu glumă! Cît mă priveşte pe mine, apoi n-am cu ce mă lăuda nici cînd sînt beat mort, spuse Karmanov, şi-şi scutură cu obidă poala peticită a cămăşii soioase, de americă. E adevărat că deocamdată nu zic nimic împotriva soartei. Merg pe calea cea dreaptă. Nu mi-e teamă că nimeresc în tagma chiaburilor. Şi de ce mi-ar fi? Fiindcă am patru vaci? Că scot de la ele lapte mult? Ori fiindcă muncesc straşnic de bine cincisprezece deseatine de pămînt? Nu, vă foarte mulţumesc. Pentru pămîntul ăsta m-a lăudat Academia din Omsk. Anul trecut mi-a trimis o telegramă de mulţumire însuşi profesorul Busîghin din Omsk.

— Dă-mi voie, îl întrerupse Şmurîghin pe interlocutorul său şi, rezemîndu-se de speteaza scaunului vienez, urmă povăţuitor: Uite, dumneata eşti un mijlocaş tipic. După cum văd, eşti un om citit, dibaci. Aşa-i. Totul e limpede. Ia spune, de ce nu te-ai aşeza în fruntea masei neorganizate şi prea puţin însetate de ştiinţă a consătenilor dumitale? De ce, dumneata, un agricultor, un cultivator vîrstnic, să nu ocupi în cătun un post de mare răspundere, dar şi de mare cinste?

— Adică... cum vine asta? întrebă fîstîcit Karmanov.

— Ei, foarte simplu... Cu experienţa dumitale poţi face servicii destul de însemnate partidului şi puterii sovietice. Dece să nu desfăşori activitatea de cultivator pe o scară mai mare? Înţeleg, singur nu-ţi este la îndemînă s-o faci. Dar ştii doar că în momentul de faţă partidul se orientează...

— A-a, înţeleg! îl întrerupse Karmanov pe Şmurîghin şi urmă cu însufleţire: E vorba despre colhozuri? Bun lucru s-a

pus la cale. Nimic de zis. Mulțumesc din toată inima pentru asemenea propunere... Așa vorbă — înțeleg și eu. A mai fost pe la noi însă un împuternicit în legătură cu predarea cotelor obligatorii de cereale, unul Djunusov, să am iertare, un kirghiz. N-aveai la cine să te uiți. A fost cioban pe vremuri. Îl știu de cînd era un țînc. Iar acum — păcatele mele — a ajuns locțiitorul președintelui comitetului executiv raional. Apoi Djunusov ăsta nu făcea altceva decît să-mi dea porunci ca să plătesc ba un bir, ba altu. Ca să vedeți ce ticălos. M-a luat drept chiabur, pe mine, un agricultor cunoscut de toți! Dar eu nu m-am pierdut cu firea. I-am trîntit o jalbă la district de l-au trecut năduşelile. Se zice că era cît pe ce să fie dat afară din partid pentru tot felul de samavolnicii dintr-astea.

— Cred și eu! Asta e boala stîngiștilor în raionul nostru — să sară peste cal. Pentru asemenea atitudini stîngiste față de mijlocași, partidul nu ne mîngîie pe creștet, zise Șmurîghin.

— Da ce să mai vorbim de biruri! Ascultați alta... S-a întîmplat cu el o „biografie" și mai și. A vrut să vorbească și el despre colhoz. E adevărat, nu în cătunul nostru. A adunat numai golănimea get-beget și dă-i, și dă-i să facă un miting cu ea. Mă aflam și eu din întîmplare pe acolo. Mă uitam la oamenii ăia — n-aveau nici cămașă pe ei. Parcă tunase și-i adunase numai trîntori și cozi de topor ale chiaburilor — ba s-or mai fi găsit și dușmani ascunși printre ei. Ei, și au început flecărelile — n-aveai ce asculta. Mi s-a făcut lehamite și am plecat. După mine au părăsit mitingul o jumătate dintre cei adunați.

— Strașnic! spuse cu însuflețire Șmurîghin. Așa e, îmi aduc și eu aminte de întîmplarea asta scandaloasă. Imi amintesc de denaturarea aceea, dintre cele mai grosolane, a directivelor partidului. Dar eu nu sînt Djunusov. Cînd vorbesc cu dumneata îmi dau pe deplin seama de răspunderea pe care o am. In cazul de față n-am orientare stîngistă. N-am intenția nicidecum să închid ușile colhozului în fața mijlocașului. De aceea îmi îngădui să pun deschis problema în fața dumitale. Ce zici? Îți surîde propunerea mea? Vrei să-ți împărtășești experiența dumitale de bun gospodar, de agricultor, colhozului?

In loc de răspuns, Antip întinse mîna fără sfială spre portțigaretul deschis al lui Șmurîghin. Luînd tacticos o țigară, o aprinse fără grabă de la chibritul său și, învăluindu-și fața într-un nor de fum, spuse :

— N-am supărat deocamdată cu nimic puterea sovietică. Nu m-am făcut vinovat cu ceva în fața ei. Cît privește colhozul, am chibzuit mult asupra acestui lucru. Cu gospodăria individuală te perpelești toată ziulica, precum coaja de mesteacăn pe foc. Nici noaptea n-ai parte de somn ori de liniște. Cu mintea m-am

încrezut de mult în noua viață, dar cît privește sufletul — o spun pe șleau — mă cam temeam. Pe scurt, numai viață n-a fost pentru mine anul ăsta. Zi și noapte m-am frămîntat. Dar așa trebuie doar să i se întîmple oricărui mijlocaș. Ce fel de mijlocaș aș fi, dacă n-aș șovăi ?

— Ce-i drept, e drept. Te felicit că ai fost sincer, spuse Șmurîghin, strîngîndu-i mîna. Îți mulțumesc pentru bunăvoința cu care vrei să iei asupra dumitale un rol conducător în cauza reconstrucției socialiste a cătunului.

— N-aveți de ce să-mi mulțumiți... bîigui cu o prefăcută stînjeneală Karmanov.

— Prin urmare, se poate spera că, în cazul strămutării, cătunul dumneavoastră va înființa pe locul nou un colhoz ? !

— Negreșit. Îl înființăm numaidecît. Puteți fi sigur. Eu sînt om de cuvînt. Nu obișnuiesc să-mi calc pe cuget, cînd e vorba de puterea sovietică.

— În cazul acesta, dă-mi voie să-ți urez în numele comitetului raional de partid, ca unuia dintre organizatorii viitorului colhoz, izbîndă sută la sută în colectivizarea totală a cătunului respectiv. Asta în primul rînd, spuse Șmurîghin, luînd lîngă masă poziția în care era obișnuit să stea cînd conducea întrunirile. În al doilea rînd propun ca, fără întîrziere, să treceți în avutul obștesc toate vitele cornute mari și mici, toate păsările de casă, precum și toate celelalte animale. În al treilea rînd, ar fi minunat dacă ne-ai prezenta la secția agricolă raională, în termen de o săptămînă, procesul-verbal încheiat cu prilejul primei adunări a colhozului organizat, alăturînd lista colhoznicilor, precum și pe aceea a chiaburilor cunoscuți și ascunși. Asta pentru a-i împiedica să pătrundă în sectorul socialist... În caz de reușită îți garantez din partea organelor de conducere din centrul raional tot ajutorul posibil atît moral, cît și material. E limpede ?

— Pe deplin, dragă tovarășe împuternicit al organelor raionale de partid. Vă foarte mulțumesc pentru încrederea cu care mă cinstiți. Pentru colhoz intrăm și în foc. Așa să și spuneți membrilor comitetului raional de partid, în frunte cu tovarășul Ciukreev. O să slujim cu credință și dreptate, bolborosi cu prefăcută emoție Karmanov, lăsîndu-se neliniștit cînd pe un picior, cînd pe altul.

— Foarte bine ! Le voi spune, îl asigură Șmurîghin la despărțire, strîngîndu-i zdravăn mîna.

După ce Șmurîghin încălecă. Kornei Selezniov îl întrebă zîmbind slugarnic :

— Să am iertare, da cum o să numim colhozul ?

— Să zicem „Munca ușoară", spuse grăbit Karmanov.

— Sau poate „Viața veselă"? propuse Șmurîghin.

— Nici așa nu-i rău. Grozav nume. Ni se potrivește chiar bine de tot, spuse Antip Karmanov.

— N-am nimic de obiectat. Absolut nimic, răspunse Șmurîghin dînd din cap a încuviințare, îndemnîndu-și telegarul stătut, nu prea arătos, dar sprinten, care semăna cu căluțul năzdrăvan din basme.

22

În cele două săptămîni de muncă la sovhozul cerealier, Uvar Kanahin slăbise simțitor. Barba îi crescuse mai mare și obrajii i se scofîlciseră. Se scula în zori și, pînă noaptea tîrziu, alerga de colo-colo, pe la tot felul de ședințe interminabile, constatuiri, mitinguri-fulger și adunări. Pretutindeni lua parte la discuții, dădea relații, făcea adeseori propuneri ieșite din comun și sugera nenumărate amendamente la felurite decizii și nesfîrșite rezoluții. Iar noaptea, uitînd de somn și de duioșia lui mișcătoare față de Dașa, care se pregătea să devină tractoristă, transcria procese-verbale, circulare, situații ori întocmea proiectele altor decizii.

Din buzunarele mantalei sale de cavalerist, ponosită, care își pierduse de mult înfățișarea ostășească și de care nu se despărțea nici pe căldura de la amiază, din geanta de pînză impermeabilă, legată cu o sfoară, și chiar din carîmbii cizmelor sale de box scîlciate, de peste tot se iteau hîrtii. Cuvîntul „ședință" avea asupra lui Uvar același efect ca și clopotul de alarmă care vestea un foc sau o inundație. Istovit, răgușit din pricina cuvîntărilor înfocate, zbîrlit, asudat, adeseori, seara, cînd abia își mai tîra picioarele spre noua lui locuință de la sediul central al sovhozului cerealier, își amintea de o nouă ședință și o lua la goană într-acolo, cît îl țineau picioarele.

Ajunsese să ghicească aproape instinctiv unde se țineau diferite'e ședințe. Privind piezișș, bănuitor, vreo clădire a sediului central, își spunea : Ei, drăcia dracului, mi se pare mie că acolo se ține o ședință !" Și avea dreptate — într-adevăr, acolo avea loc o ședință.

Alergînd de la o adunare la alta, Uvar Kanahin dorea din inimă să se dumirească cît mai repede asupra vieții neobișnuit de zgomotoase și multilaterale, în a cărei vîltoare tumultoasă nimerise din scurgerea potolită, somnoroasă, a zilelor pe care le trăise pînă atunci în stanița de graniță, tot atît de potolită și de somnoroasă și ea. Observîndu-l cu atenție pe Azarov, Uvar se

mira de siguranța și îndrăzneala cu care acesta administra uriașa gospodărie, răzlețită prin stepă.

Sovhozul cerealier devenea cu fiece zi tot mai zgomotos, tot mai populat. Grămezile materialelor de construcție, ciocănitul vioi al teslelor mînuite de dulgheri, zăngănitul frenetic al ferăstraielor circulare de pe șantier, zarva plină de veselie, înviorătoare, din atelierele mecanice de montaj, huruitul ritmic al motoarelor autocamioanelor și tractoarelor, veșnica îmbulzeală din biroul direcției, necontenita forfotă de la comitetul de partid și comitetul de întreprindere — toate acestea îl stimulau și-l uluiau pe Uvar, pur și simplu, zăpăcindu-l uneori. Avea în fața ochilor un mecanism uriaș, dar resortul principal, care acționa sistemul complicat al rotițelor în necontenită mișcare, îi era ascuns. Uvar privea această mașină și, simțind că era unul din angrenajele de bază ale ei, nu putea totuși să definească însemnătatea și locul pe care îl ocupa. Voia să vadă și să știe totul. Dar, datorită mulțimii problemelor, a întîmplărilor și faptelor, adeseori nu deslușea principalul.

Încetul cu încetul însă, Uvar începu să priceapă că viața acelei uriașe gospodării noi se diferențiia tot mai mult în fața ochilor lui : unul din aspecte, unde predominau ședințele și procesele-verbale, și altul — deosebit, animat, adevărata viață, asupra căreia nu putea încă să se dumirească prea bine. Se apuca să-i observe cu sîrguință, tot mai des și mai des, pe tractoriști, șoferi, ajutori de tractoriști și alți mecanizatori, pizmuindu-i în taină și visînd să le ia locul. „Mă duc la comitetul raional de partid și cer să mă trimeată la cursurile de tractoriști", hotăra Uvar adeseori. Dar, chibzuind bine, își reproșa imediat : „Ce fel de muncitor pus în post de răspundere ești tu ? Nu, dragă tovarășe Kanahin, așa nu merge. Ca partizan roșu, partidul te-a pus pe linia principală, te-a scos din mijlocul argaților, iar acum vrei să dai înapoi, să te retragi în umbră ? !"

Uvar mai avea un gînd care nu-i dădea pace — răfuiala cu Luka Bobrov. Îndemnat de acest gînd hotărîse să învețe carte. Asta se petrecuse cu doi ani mai înainte. Într-o zi mohorîtă de toamnă, otrăvit de ură față de Luka Lukici, cînd Kanahin, cu sufletul pustiit, nu-și găsea locul din pricina inactivității, trecu pe la școala staniței și spuse, mai în glumă, mai în serios, isteței învățătoare :

— Vă cad la picioare, Maria Zaharovna ! Învățați-mă carte și pe mine...

— Dumneata ești oare, Uvar Ignatîci ? întrebă nespus de mirată învățătoarea.

— După cum vedeți...

— Te-ai schimbat, va să zică ? Hm ! Mă bucur pentru dumneata. Îmi pare foarte bine.

— Mi-i silă de toate, nu ştiu cum. Iacă, am venit aşa, ca să-mi mai treacă de urît... spuse Uvar şi se aşeză, prefăcîndu-se că se simte în banca de şcolar ca la el acasă. În minte îi stăruia însă : „Numai să învăţ să scriu, că-i vin eu de hac acestui nemernic de Bobrov, nu prin propagandă vorbită, ci scrisă. Am să scriu cu mîna mea despre el în toate ziarele din Moscova !"

Uvar învăţa cu sîrguinţa unui şcolar deosebit de silitor şi de capabil. Deprinzîndu-se cu cartea, stătuse în bancă o iarnă întreagă. Spre primăvară nu numai că citea curgător, dar şi scria cu uşurinţă la dictare. Se mirase grozav cînd aflase, la primele lecţii, că avea de memorat numai treizeci şi două de litere ale alfabetului, pînă atunci fiind încredinţat că era vorba de mii de litere. În acelaşi timp îşi dădea seama că forţa acestei înţelepciuni omeneşti, dintre cele mai însemnate, consta în simplitatea ei. Şi iată că cele treizeci şi două de semne, care prinseseră viaţă în conştiinţa lui Uvar, descoperiseră în faţa sa o altă lume, pe deplin accesibilă. Kanahin privea această lume cu ochii unui copil, cu o nesăţioasă curiozitate. Tot ceea ce îl înconjura — stepa, staniţa, copacii şi oamenii — toate acestea căpătaseră pentru el un sens deosebit şi o foarte mare însemnătate. Pînă atunci parcă plutise pe un rîu îngust din stepă şi, deodată, pe neaşteptate, ieşise pe o întindere bogată în ape. Simţind adîncimea şuvoiului nestăvilit, se zbătea buimac, abia pricepînd uneori încotro îl ducea apa. Părea că cerul limpezit, azuriu, se înălţase deodată şi mai mult deasupra sa, înviind în inima lui întinerită pornirile bătăioase de altădată şi marea dragoste pentru viaţă. De aceea nu-şi mai găsea astîmpăr, umblînd cît era ziua de mare pe la prieteni, de la ei trecînd pe la sovietul sătesc şi de acolo pe la celula de partid, unde citea cu glas nefiresc de tare, îngăimînd chinuitor silabele, tot ce-i cădea sub ochi : placarde vechi, lozinci sau gazeta de perete, veche de un an. Iar cînd întîlnea neveste de ostaşi roşii ori bătrîni care nu ştiau carte, îşi oferea serviciile de fiecare dată :

— Dacă, să zicem, ai nevoie să scrii o scrisoare, nu te sfii să mi-o spui, ţi-o scriu eu practic, cît ai bate din palme !

În toiul muncilor de răsădire a tutunului. Uvar cutreiera valvîrtej ogoarele şi plantaţiile lui Bobrov, ţinea mitinguri-fulger cu zilierii acestuia, căpăta experienţă în ceea ce privea întocmirea apelurilor, manifestelor, hotărîrilor.

În primăvara aceea pregătise, vreme de două săptămîni, greva zilierilor. Nopţi de-a rîndul scrisese chemări şi manifeste încîlcite, aşa cum se pricepea, chemînd zilierii să lase lucrul şi, cîntînd „Internaţionala", să părăsească pentru totdeauna odioa-

sele plantații și ogoare ale chiaburilor. Impresionată de proiectele bărbatului său, Daşka încuviințase cu dragă inimă, spre nespusa lui mirare, să facă steaguri din rochia ei de mireasă, de un roz pal, pe care el le împodobise cu lozinci pe cît de triumfale, pe atît de amenințătoare. Noaptea, în timpul unui somn scurt și zbuciumat, Uvar visase o demonstrație nemaivăzută, cuvîntări aprinse, iar cînd se trezi se arătă neobișnuit de tandru, de drăgăstos față de nevastă-sa și-i șopti agitat, în urechea-i caldă:

— Să știi, Daşa, că toate s-au luminat acum în jurul meu, iar înăuntru parcă arde ceva. Prin învățătura asta mi-am dat seama, practic, de viața mea... Cît îl privește pe ticălosul de Bobrov, ne rătuim noi cu el, așa cum știu masele. Numai cînd ne-o vedea lozincile și o să-l lovească damblaua! Nu cumva să-ți pară rău, de rochia ta. Las' să facem steaguri din ea — să fîlfîie în vînt steagurile noastre muncitorești. Să păşească sub ele argații, care gîndesc la fel, și tovarășii zilieri care n-au ajuns încă la conștiința deplină de clasă. Vrăjmașul de Bobrov să citească pe ele lozincile noastre. Să iasă sufletul din el, să putrezească de la rădăcină împreună cu tutunurile lui afurisite! Asta ți-o lămuresc pe înțelesul maselor...

Demonstrația cu caracter de protest trebuia să aibă loc, după socotelile lui Kanahin, în ajunul Sfintei Treimi. Pe neașteptate însă, Uvar fusese chemat de Ciukreev la comitetul raional de partid. Scotocind ca de obicei, grăbit nevoie mare, prin servieta sa și privind pieziș, cu asprime, spre Kanahin, spuse:

— Iar ai stîrnit acolo tărăboi? Cum? Șezi, arată el cu o mișcare a capului spre un scaun. Nu-i chip să ajungă omul la înțelegere cu dumneata, Kanahin, oftă amărît secretarul. Pesemne că va trebui totuși să scoatem din dumneata, o dată pentru totdeauna, acest spirit anarhic... Ei, o să-i iei pe zilieri de la lucru, o să-i duci cu cîntece în staniță — perfect! spuse Ciukreev, luînd prietenos mîna rece a lui Kanahin. Apoi, continuă cu glas scăzut: După aceea ce se va întîmpla? Ce faci cu ei? Răspunde? Nu știi?

— O să ne descurcăm noi și fără vrăjmașul ăsta, răspunse Kanahin cu glas surd.

— N-o scălda, spune deschis: ce-ai să faci cu ei? întrebă sever Ciukreev.

— Ne-om descurca noi... practic! i-o tăie Kanahin cu îndărătnicie plină de mînie. Și, pierzîndu-și stăpînirea de sine, începu să răcnească: Hai, împușcă-mă! Omoară-mă pentru nemernicul ăsta! Dați-mi la cap, dacă țineți mai mult la un chiabur decît la un comunist adevărat! Puneți-mă la zid!

— T.t.t.t... făcu Ciukreev împăciuitor, cuprinzîndu-l pe după umeri și zîmbindu-i cu zgîrcenie. Uite, iar ai început să baţi cîmpii!

— Apărați din răsputeri chiaburimea ! strigă Kanahin, care n-avea de gînd cîtuși de puțin să se potolească.

Dar Ciukreev îl țintui pe scaun cu un gest brusc și i-o reteză aspru, aproape amenințător :

— Lasă asta ! zise el, și după ce tăcu un răstimp, așteptînd parcă ceva, urmă povățuitor : Partidul știe cînd va fi momentul să se răfuiască cu chiaburii — aici n-are ce căuta spiritul anarhic. Deocamdată nu sînt create condițiile pentru răfuială. Firește, și ăsta e un sistem așa-zis revoluționar — să iei zilierii de pe ogoarele chiaburilor și să-i duci sub drapele roșii în staniță ! Dar nu te-ai gîndit, desigur, cum să creezi condițiile în care țăranul să nu cadă sub jugul chiaburului. Aha ! Asta e, dragă tovarășe ! Așa că, îți interzic categoric să organizezi această demonstrație absurdă — asta în primul rînd, îi porunci Ciukreev, închizîndu-și cu zgomot servieta. În caz de nerespectare a dispozițiilor comitetului raional de partid voi fi nevoit să pun în fața biroului problema rămînerii dumitale în partid — asta în al doilea rînd. Și acum, la revedere, Kanahin ! încheie el și-i întinse grăbit mîna. Uitînd parcă imediat de existența lui, strigă spre camera alăturată : Următorul ! Cine vine la rînd ?

Era zadarnic să mai spui ceva. Kanahin se ridică nehotărît de pe scaun și părăsi încăperea, boțindu-și șapca în mîini.

Așa nimicise Ciukreev toate proiectele cutezătoare ale lui Kanahin, prin care acesta voise să-i pună botniță lui Bobrov. Abia mult mai tîrziu începu Uvar să înțeleagă de ce i se păruse lui Ciukreev prematură acțiunea propusă de el. Uvar știa ce grele vremuri se apropiau pentru Bobrov, ce lovituri nimicitoare îl amenințau prin înființarea în stepă a sovhozului cerealier și prin colectivizare. Kanahin își dădea seama și de faptul că Bobrov nu se va da bătut cu una cu două. Judecînd după vorbele scăpate întîmplător de unii locuitori ai staniței, după aluziile amenințătoare ale oamenilor întărîtați, se putea presupune unde se iscau toate aceste vorbe despre împotrivire, despre pregătirea luptei pe cale să izbucnească. Nu degeaba cutreiera zi și noapte Luka Lukici prin cătune, aule și sate, nu degeaba găzduia noaptea călăreți necunoscuți și ținea în curte cai înșeuați. „Nemernicul ăsta va ridica la luptă și vii și morți !" gîndea îngrijorat Kanahin, știind ce înrîurire răufăcătoare avea chiaburul în stepă. Era tot mai încredințat de faptul că numai prin neîntîrziata nimicire a lui Bobrov putea fi evitată catastrofa care putea să se abată asupra sovhozului cerealier. Totuși nu se putea hotărî să vorbească sau să se sfătuiască despre aceasta cu cineva. „Acum n-aș scăpa numai cu o mustrare, își zicea el. Nu, dacă ar fi să-i

tragi practic la mir, apoi trebuie s-o faci în taină, fără martori. Pe urmă n-au decît să cerceteze..."

Kuzma Azarov era singurul om căruia ar fi vrut să-i împărtăşească gîndurile sale. E adevărat că avea despre Azarov o impresie îndoielnică. Ţinînd minte instrucţiunile pe care le primise de la secretarul comitetului raional de partid atunci cînd fusese trimis la sovhozul cerealier, Uvar privea la început cu oarecare neîncredere toate dispoziţiile directorului. Fusese însă destul de mirat, văzînd grija severă, părintească, a acestui om faţă de muncitori. Şi, încetul cu încetul, neîncrederea faţă de Azarov se transformase într-o afecţiune crescîndă, într-o nevoie de apropiere prietenească, sinceră. În tot acest timp, însă, Kanahin nu izbutise să rămînă cu directorul între patru ochi, să vorbească cu el deschis, de la inimă la inimă, aşa cum vorbea uneori numai cu Daşka.

Se nimeri o zi cu ghinion, cînd Kanahin nu avea nici o şedinţă. Şedinţa organizatorică a S.D.D. — direcţia drumurilor — era pe cale să fie contramandată : n-aveau unde s-o ţină. În încăperea destinată comitetului de întreprindere se făceau reparaţii grabnice. Cinci entuziaşti, rupţi de la lucru, doi contabili, tehnicianul Ulitkin, dactilografa Vanda şi paznicul Ivan alergaseră încolo şi încoace vreo patru ore pe urmele lui Kanahin, în căutarea unui adăpost. Toate birourile şi încăperile sovhozului cerealier erau însă ticsite pînă la refuz de oameni agitaţi, gălăgioşi. Oricum, nu se făcea să ţii şedinţă în mijlocul uliţei. În cele din urmă, profitînd de lipsa lui Azarov, Kanahin se strecură în biroul directorului împreună cu activiştii, sleiţi de puteri. Poruncind paznicului să fie cu ochii în patru şi să dea de ştire imediat ce se va ivi maşina directorului, Uvar începu de îndată expunerea scopurilor şi sarcinilor organizaţiei. Abia rosti însă primele cuvinte, cînd deodată paznicul începu să se strîmbe şi să facă semne, vădit cuprins de panică. Kanahin înlemni, înţelegînd despre ce era vorba numai în clipa cînd directorul se ivi în pragul uşii larg deschise.

Profitînd de încurcătura stîrnită, toţi entuziaştii lui Kanahin se făcură nevăzuţi cît ai clipi. Uvar stătea buimac la masa directorului, botind în mîini hîrtia cu rezoluţia pregătită, şi se uita zăpăcit la Azarov.

— A-a-a ! Care va să zică aici te ascundeai ! Iar te ţii de şedinţe la vreme nepotrivită ? îl luă la rost Azarov pe Kanahin, dumirindu-se îndată ce căuta acesta în biroul său.

Kanahin, care se pierduse cu firea, n-apucă să deschidă gura, căci Azarov se apropie de el şi-l copleşi cu întrebări : De ce nu te văd băieţii prin sectoare ? Să nu te mai prind că te ţii de fleacuri, meştere ! De ce nu ţi-ai găsit pînă acum timp să treci prin secţii, pe la brigăzile şi căminele tractoriştilor ? De ce în secto-

rul al treilea, înainte de a ieşi la cîmp, nu cunoaşte nimeni nici normele, nici tarifele stabilite ? De ce la depozitul numărul şapte nu funcţionează difuzorul ? De ce, lua-v-ar naiba, tractoriştii din brigada a cincea nu au pînă acum salopete, iar cei din brigada a doua beau apă nefiartă ?... Nu sînt salopete ? Sînt, Uvar ! Le-am văzut cu ochii mei la gară, în decada trecută.

— Atunci unde să fie ? Nu sînt în evidenţa depozitului. M-am interesat... spuse sfios Kanahin, luîndu-şi inima în dinţi.

— Uite, nu căuta să mă îmbrobodeşti tocmai în chestia asta ! ripostă Azarov şi, îndreptîndu-se repede spre telefon, învîrti mînerul îndelung, cu înverşunare.

— Depozitul ! Cu administratorul !... Tovarăşul Vihreev ? ...Directorul. Cînd ai luat în primire salopetele ? Ce-e ? Nu le-ai recepţionat pînă acum ? Cum ? Aştepţi ?... Cum adică ? Ce legătură are contabilitatea cu asta, drăguţule ? Dumneata nu judeci ? De ce n-ai pus direcţia în curent ?... Cum ? Fleacuri ! Sigur. Ai să răspunzi pentru asta. Vino imediat la mine. Să fii aici într-o clipă.

Azarov trînti receptorul şi, uitînd să anunţe sfîrşitul convorbirii, dădu de perete uşa încăperii vecine şi strigă sever cuiva de-acolo : Cheamă-l la mine pe contabilul-şef. Da, da. Pe Feodor Fedorîci Poluianov. Chiar acum ! Numaidecît ! Închise uşa cu zgomot şi rămase îndelung cu privirea în pămînt, ca şi cum căuta să-şi amintească ceva. Apoi se apropie cu paşi hotărîţi de masă, se lăsă pe marginea fotoliului tapisat cu o stofă în dungi late, ale cărui picioare din faţă săreau în ochi prin albeaţa lemnului de brad, geluit de curînd, şi, sprijinindu-se în mîna dreaptă, se aplecă spre o hartă.

Uvar îl privea atent, gîndindu-se cît de mult slăbise şi se înnegrise la faţă, din pricina grijilor, nesomnului, a vînturilor dogorîtoare şi uscate, care, din pricină că nu era obişnuit cu ele, îi pîrliseră şi-i înroşiseră obrajii. Buzele arse, strînse cu asprime, i se conturau acum mai precis. Sinuozităţile zbîrciturilor adînci, ce-i brăzdau fruntea boltită, ieşiseră şi mai mult la iveală. Degetele care apucau nervos hîrtia de calc a hărţii deveniseră parcă şi mai lungi, şi mai subţiri.

„Pesemne că n-a dormit nopţi de-a rîndul", gîndi Kanahin, simţind că i se umple sufletul de o nespusă duioşie faţă de acest om, care tocmai sărise la el cu gura. Uvar voia să-i amintească directorului de prezenţa lui, dar acesta, smulgînd receptorul din furcă, începu din nou să strige îndelung cuiva despre nişte grinzi, despre o grapă cu discuri şi un filtru des, fără să-l observe nici pe contabilul-şef, care apăruse pe nesimţite în uşa biroului.

Concentrat, ştergîndu-şi cu batista *pince-nez*-ul de modă veche, contabilul-şef aştepta respectuos sfîrşitul convorbirii telefo-

nice şi privea atent pereţii biroului, prefăcîndu-se că nu ascultă ce spune directorul. Era greu să recunoşti în contabilul şef pe Ghermoghen, agerul, inoportunul, preavorbăreţul musafir, care petrecuse o noapte albă între patru ochi cu Filaret Ţipirig şi-i împuiase capul cu felurite poveşti tenebroase, înspăimîntătoare! Ras proaspăt, întinerit, purtînd o rubaşcă cu nasturi la o parte, din satin albastru, ghete la modă, lustruite, avea o înfăţişare îngrijită, sobră. Vestonul negru de şeviot îl prindea bine. Parcă nu-i căzuseră nicicînd pe umerii lui laţi pletele ondulate, castanii, de monah, parcă nu purtase niciodată somptuoasa rasă de moar a stareţului unei mănăstiri străvechi. Contabilul-şef socotea că înfăţişarea lui trebuia să inspire celor dimprejur încredere în capacităţile sale ireproşabile, pentru ca lumea să vadă în el un autentic expert-contabil.

Şi Azarov, fără să bănuiască trecutul tăinuit al acestui om, nutrea totuşi faţă de el, cine ştie de ce, o suspiciune nemotivată la prima vedere, deşi aprecia la contabilul său atît gîndirea cuprinzătoare, cît şi inteligenţa lui înclinată uneori spre ironii subtile, ceea ce se întîlnea atît de rar la oamenii cu această profesie.

Azarov termină convorbirea telefonică despre grinzi şi filtrele dese, dădu cu ochii de contabilul-şef şi-l invită printr-un gest să ia loc la masă.

— Nu cumva ştii, Feodor Fedorîci, cine tot încurcă lucrurile cu salopetele tractoriştilor? Am văzut cu ochii mei ordinul de livrare. Salopetele au fost descărcate la gară prin secţia de expediţii a trustului cerealier. De mult trebuia să le distribuim muncitorilor. Ce s-a întîmplat? Nu înţeleg absolut nimic. Am telefonat adineauri administratorului şi el a dat vina pe contabilitate, pe dumneata.

— Eu n-am nici o vină, Kuzma Andreici, răspunse contabilul-şef, dîndu-şi braţele în lături, a neputinţă. După cîte ştiu, foaia de livrare a salopetelor s-a primit. N-avem însă fonduri la acest cont. Doar ştiţi şi dumneavoastră cum ne strînge în chingi trustul.

— Fleacuri. Avem bani! i-o reteză brutal Azarov, înroşindu-se de furie.

— Fonduri prevăzute pentru alte capitole avem. Dar vă rog să mă iertaţi, Kuzma Andreici! Nu am dreptul să le ordonanţez decît pentru contul respectiv, chiar dacă aţi da o dispoziţie verbală contrară. Fără o dispoziţie scrisă a dumneavoastră, nu pot vira banii prevăzuţi la alte capitole.

— Fără dispoziţie scrisă? Poftim — chiar şi trei dispoziţii scrise, dacă vrei. Eu însă numesc acest lucru formalism, îl întrerupse din nou, destul de grosolan, Azarov.

— Să mă iertaţi, dar n-am intenţia să mă abat de la prescripţiile legii de stat.

— Iar eu îi zic acestui lucru birocratism! repetă Azarov cu voce surdă de mînie, ajunsă la paroxism. Ce problemă — nu sînt alocate fonduri! Trebuiesc găsite. Virate de la alte conturi. Asta nu-i cine ştie ce crimă! De aia eşti contabil.

— Ba-i o crimă! spuse cu îndărătnicie veninoasă contabilul-şef, sărind ca ars de pe scaun. Şi pentru o asemenea crimă răspund eu personal, contabilul-şef.

— Nu te prosti! i-o tăie scurt Azarov. Dar să trimiţi la cîmp muncitori, foşti argaţi, desculţi şi dezbrăcaţi, asta nu-i o crimă?

— Şi asta e o crimă. Dar pentru ea, pare-se, veţi răspunde dumneavoastră personal, răspunse contabilul-şef cu un calm insolent, fixîndu-l cu privirea pe Azarov. Apoi, zîmbind prevenitor, întrebă: Nădăjduiesc că nu vă veţi supăra, Kuzma Andreici, pentru că am glumit?...

Azarov, ca şi cum n-ar fi auzit întrebarea lui linguşitoare, scrise la repezeală, pe o hîrtie pe care o găsi la îndemînă, dispoziţia oficială de a vira suma respectivă de la capitolul fondului cultural şi, întinzînd hîrtia contabilului-şef, îi spuse sever:

— Iată dispoziţia scrisă. Executare urgentă. Poftim!

— Ei, asta-i altceva! spuse cu o prefăcută satisfacţie contabilul-şef, parcurgînd iute cu ochii cele scrise.

Azarov întrebă de parcă atunci îşi adusese aminte de acest lucru:

— Aş vrea să te mai întreb ceva. De ce nu m-ai prevenit atunci cînd ai refuzat să ordonanţezi suma?

— Socoteam că nu e cazul să vă deranjez cu asemenea chestiuni. Nici nu m-am gîndit, Kuzma Andreici, că veţi da o astfel de dispoziţie, în fond, ilegală...

„Aşa, îmi umbli cu tertipuri, diavole", gîndi bănuitor Azarov şi, după o scurtă tăcere, spuse:

— Asta e o neglijenţă de neiertat. Sînt silit să-ţi pun în vedere acest lucru prin ordin de serviciu...

— Cum credeţi. Permiteţi să plec?... mai întrebă prefăcîndu-se jignit contabilul-şef şi, înclinîndu-se respectuos, părăsi biroul.

Frămîntînd în mîini o hîrtiuţă, Azarov stătea cu privirea aţintită în pămînt, neclintit, încordat, ca şi cum ar fi reflectat asupra unei probleme complicate. Apoi, parcă trezindu-se deodată din gînduri, aruncă o privire spre Kanahin, care nici nu sufla, şi-l întrebă:

— Ei, tu ce mai aştepţi?

— Am crezut, tovarăşe director, că poate o să aveţi nevoie de mine... bîigui zăpăcit Kanahin.

— Nu eu am nevoie de tine, Uvar. Nu eu, ci muncitorii, tractoriştii, ajutorii lor din brigăzi. Locul tău e în stepă, pe pămîn-

tul înțelenit, unde, la drept vorbind, e și locul meu, observă cu un zîmbet ironic Azarov. Și, schimbînd imediat tonul, adăugă sever : Iar tu, naiba știe ce faci. Ții ședințe într-una. Scrii chemări, pe cînd în stepă forfotesc oamenii chiaburilor, care fac agitație în locul nostru. Mecanizatorilor nu li s-au dat la timp salopetele — încă un atu în mîna dușmanului ! Ieri s-a întîmplat o întrerupere la coacerea pîinii — au și început să umble zvonuri alarmiste prin stepă ! Vrăjmașul e viclean și deștept. El își schimbă tactica din mers. Și noi, bolșevicii, trebuie să fim vigilenți. Știi doar cît îți sînt de încordate simțurile cînd ești noaptea singur în stepă ! Mergi, te gîndești cu totul la altceva, uiți că ești singur, că în jurul tău e pustiu și întuneric pe sute și mii de verste. Totuși, fără voia ta, simți că-ți sînt încordate auzul, văzul, fiecare mușchi. O asemenea încordare trebuie să simțim noi, comuniștii, și acum, în toiul primei noastre ofensive pentru cucerirea pămîntului înțelenit. Și pămîntul acesta — vezi și tu — e neatins, înțelenit de veacuri. N-o să fie ușor pentru noi, pionierii, să-l valorificăm. Va trebui să răsturnăm primele straturi de pămînt mănos, virgin. Aceste stepe, Uvar, nu-s chiar atît de pustii și de liniștite precum par la prima vedere. În jurul nostru mișună destui vrăjmași, atît fățiși cît și ascunși. Și noi trebuie să auzim fiecare foșnet, fiecare sunet...

— Trebuie împușcați pe loc acești nemernici. Trimiși pe lumea cealaltă ! spuse cu aprindere Uvar Kanahin. Eu, tovarășe director, îi adulmec de la o verstă. Le citesc toate gîndurile răufăcătoare, pînă la unul, numai cît îmi arunc spre ei o privire. Să-l luăm, de pildă, pe acest contabil-șef. Păi, e limpede ca lumina zilei că-i sută la sută hidră contrarevoluționară ! Pe unul ca ăsta l-aș da gata în văzul lumii și nici la spovedanie nu m-aș căi.

— Potolește-te, băiete, îi spuse Azarov cu căldură părintească, punîndu-i mîna pe umăr. Cît îl privește pe contabilul-șef, apoi, după părerea mea, el este în primul rînd un specialist desăvîrșit și un muncitor cu experiență. Iar de asemenea oameni nu ne putem lipsi deocamdată. Nu știu, dar mi se pare că pînă acum nimic nu spune că ne-ar fi dușman. Și în treburi din astea trebuie să fim foarte înțelepți, Kanahin. Pe specialiștii cinstiți și credincioși trebuie să-i respectăm și să-i apreciem. Înțelegi ?

— Da...

— Asta e, dragă tovarășe... Iar acum, uite ce este, urmă Azarov pe un ton mai sever. Trebuie să te anunț — bagă-ți asta bine în cap : dacă te mai prind că ții ședințe în orele de muncă, nu te iert. Ai înțeles-o și p-asta ?

— Cît se poate de bine... bîigui rușinat Uvar.

— Dacă-i așa, poftim, ia o țigară ! spuse Azarov întinzîndu-i un pachet de țigări „Pușka". Aprinde și hai să mergem. Tu — la

brigăzile tractoriştilor. Eu — la gară. Trebuie să supraveghez acolo descărcarea materialelor de construcţie. Toamna bate la uşă, dar construcţia caselor de locuit la sediul central înaintează, deocamdată, cam încet şi nici cu arăturile nu stăm prea bine. Mi-e teamă că nu ne vom îndeplini planul de desţelenire a patruzeci de mii de hectare. Pămîntul e ca o platoşă ; se rup în el brăzdarele de oţel. Şi, colac peste pupăză, cu remorcile a ieşit o harababură întreagă : cei de la uzină le-au oprit undeva pe drum. Cu cele pe care vrem să le construim noi n-a ieşit, deocamdată, nimic. Hai, du-te mai repede la tractorişti. Hai, repetă Azarov, întinzîndu-i lui Uvar mîna lui bronzată, care mirosea parcă a soare şi a ulei de maşini.

Luîndu-şi rămas bun de la Azarov, Uvar Kanahin ieşi valvîrtej din birou. În drum spre garaj pierdu mai bine de jumătate din procesele-verbale şi din rezoluţii. Iar peste un sfert de oră plecă vesel şi agitat, fără să mai dea pe acasă, cu o camionetă ticsită de muncitori, îndreptîndu-se spre brigăzile tractoriştilor, împrăştiate pe întinderi de zeci de verste în stepă.

23

După orele opt seara se adunaseră cu toţii, în păr. Ultimul sosise Alexei Tatarnikov, leoarcă din pricina drumului lung prin ploaie. Cam cu chef, cînd era stîngaci şi sfios, cînd distrat peste măsură, ori dinadins neobrăzat şi provocator de grosolan. După ce sărută cu nepăsare mîna grăsulie a Larisei Karmaţkaia, se aşeză într-un fotoliu adînc, de modă veche, acoperit cu o husă albă, şi parcă se lăsă pradă gîndurilor, potolindu-se. Apoi începu să fumeze cu nesaţ, îndelung, sorbind între timp cu înghiţituri rare porto ieftin dintr-o cupă de cristal şi răspunzînd prin monosilabe, cu glas scăzut, la întrebările interlocutorilor, nu prea vorbăreţi nici ei.

În sufragerie, unde se instalaseră musafirii Larisei Arkadievna Karmaţkaia, era zăpuşeală şi semiobscuritate. Lumînările licăreau slab, deasupra pianului vechi, deschis. Focul pîlpîia firav, rece, în căminul de teracotă din colţ. Samovarul de argint, pîntecos, tătăresc, bolborosea pe toate glasurile.

Iar afară era o vreme — naiba s-o ia ! De patru ceasuri şi chiar mai bine, bîntuia furtuna. Ploaia torenţială, furibundă, se tot întetea. Casa veche, din bîrne, era zguduită din temelii necontenit, de bubuiturile înspăimîntătoare ale tunetului, care se ros-

togoleau ritmic. Geamurile zăngăneau sinistru, iar printre ochiurile perdelelor de dantelă licăreau liliachiu fulgerele neîntrerupte. Răpăitul plin al ploii se contopea cu urletul vîntului năprasnic.

Conversaţia nu se înfiripa de loc.

Musafirii şedeau în jurul mesei rotunde. Unii sorbeau ceai negru ca smoala, muşcînd din bucăţelele de zahăr, alţii beau o poşircă dulce-acrişoară. Părea că toţi aşteptau să se întîmple în fiece clipă un eveniment fatal, mai grav decît acela la care se gîndeau cu toţii, dar despre care nimeni nu se încumeta să vorbească cu glas tare. Nici unul dintre musafiri nu rîdea atunci cînd popa Arkadi, cherchelit, vesel ca totdeauna, făcea spirite cazone. Contrar obiceiului său, Luka Bobrov era de data aceasta cam posomorît, cam moleşit. Gazda se aşează la pian şi încercă în zadar să spulbere proasta dispoziţie a musafirilor săi. După ce cîntă, nu prea sigură de ea, două pagini din partitura rapsodiei a doua de Liszt, pe care, la drept vorbind, nu izbutise s-o descifreze bine în cei patruzeci şi doi de ani cîţi avea, începu, zîmbind rusinată, roloneza de Oginski. Cîntecul atrase numai atenţia lui Tatarnikov. Acesta luă la întîmplare şi dădu de duşcă un păhărut de lichior făcut în casă, şi pe chip i se oglindi expresia unei hotărîri sumbre. Ochii îi erau injectaţi. Privea fix în gol. Pe buzele livide, moi, stăruia un rînjet jalnic. Ridicîndu-se greoi, se apropie de Karmaţkaia păşind ţeapăn şi se lăsă pe otomană. Simţind că se apropiase, Larisa Arkadievna încetini abia perceptibil ritmul şi, fără să se uite la Tatarnikov, întrebă încetişor :

— Nu e timpul oare, dragul meu ?

— Cum ?! exclamă el, uluit de întrebare. Şi, atingîndu-i uşurel braţul, şopti : Cîntă. E minunat. Asta-i... cum îi zice ?... Poloneza de Oginski. Îmi aduc aminte : „Adio, patrie !"

Atingînd cu băgare de seamă clapele reci, Karmaţkaia răspunse printr-o înclinare gravă a capului.

— Da... rosti Tatarnikov, acoperindu-şi faţa cu palma.

Apoi, încercînd să prindă melodia cunoscută, începu să fredoneze printre dinţi, cîntînd-o însă fals, chiar de la primele note. Spuse încet :

— Poloneza asta o cînta la flaut sotnicul Bronski, Vitka Bronski. Şedea în gazdă la unchiul meu, Ananiev, atamanul staniţei. Casa Ananievilor !... Ah, Larisa ! Era o casă veche, trainică, chiar pe malul Uralului. Grădina se întindea pînă la apă. Arţari groşi — abia îi cuprindeau doi oameni cu braţele !... Asculţi, Larisa ? întrebă el, atingîndu-i mîna.

— Ascult, răspunse încruntată Larisa Arkadievna, întrerupînd enervată pasajul muzical. Ascult, ofiţerule.

— Ce dragă îmi era casa aceea! spuse el cu o deznădejde surdă, privind afectuos în ochii de un albastru spălăcit ai Karmaţkai.

— Doamne, cîtă plictiseală e cu dumneata! oftă ea cu amărăciune, atingîndu-i tîmpla cu palma fierbinte.

— Larisa... murmură Tatarnikov căutînd să se apropie de ea.

— Taci! îl întrerupse aceasta cu asprime, îndepărtîndu-i brusc mîinile lungi şi subţiri. Ce te tot tîngui, zău aşa!? Casa! Grădina! Arţarul — „...abia îl cuprind doi oameni cu braţele!" Nu vezi că mie îmi distrug conacul? Că-mi pun pe foc acaretu-rile? Nişte golani plini de jeg, ucraineni şi kirnizi, îşi încălzesc mîinile la focurile făcute cu avutul meu! Ehei, ştii dumneata ce stepă străveche se întindea pe aici pînă mai ieri!? Ce minunat întoreau colilia şi romaniţele!? Acum, priveşte, admiră, dragul meu, cum mi-au răscolit cu tractoarele izlazul meu scump, neatins de cînd lumea. Deh, ce să-i faci... urmă Karmaţkaia, muş-cîndu-şi cu ciudă buzele palide şi strîngînd din umeri. Ce să-i faci... repetă ea surd şi vocea îi răsună deodată mai încordat, mai aspru: N-am să izbucnesc în hohote de plîns, domnule ofiţer. N-au să-mi dea lacrimile. Mi-au secat de mult ochii, de atîta ură faţă de ăştia... Trebuie să mărturisesc că în primele nopţi, cînd au venit pe neaşteptate tractoarele şi au început să huruie şi să scrîşnească chiar sub ferestrele mele, mă cuprindea groaza. Imi îngropam capul în perne, căutam să-mi înăbuş frica bînd vin, mă gîndeam să iau morfină... S-a isprăvit cu conacul. Poate că se apropie şi sfîrşitul meu. Dar încă nu e pierdut totul, domnule Tatarnikov, nu! încheie ea cu o şoaptă veninoasă. Deodată îl îm-brăţişă şi, închizînd pe jumătate ochii, visătoare, îl întrebă: Mai e mult pînă s-o sfîrşi totul, ce zici?

Tatarnikov însă, care se liniştise, morfolea o ţigară între buzele moleşite şi tăcea.

Karmaţkaia îi ridică în palme capul transpirat, cu părul lins, îl privi dezaprobator în faţă şi, dîndu-l la o parte cu dezgust, urmă:

— Eşti beat. Te-au ameţit două pahare de porto ieftin! Ridică-te în picioare şi ţine minte că astăzi jucăm pocher şi pe lîngă aceasta vom avea o convorbire cît se poate de serioasă.

Supunîndu-se voinţei gazdei, Tatarnikov se ridică şi, încer-cînd să pară treaz, se holbă şi strînse buzele, căutînd să-şi reia ţinuta de mai înainte. Voia să vorbească despre treburi serioase. Cu toate acestea, sub impresia ameţitoare a muzicii ce-i răsuna încă în urechi, care îi trezise atîtea amintiri amare, începu să vor-bească despre viaţa pe care o dusese pînă de curînd în emigraţie. Simţea că Larisa îl asculta cu prea puţină răbdare şi, temîndu-se

ca ea să nu-l întrerupă pe neașteptate, vorbea pripit, parcă s-ar fi sufocat, înghițind sfîrșitul cuvintelor și frazelor.

— Am mai auzit o dată, o singură dată, această poloneză, la Harbin. La restaurantul „Chat noir" ! Știți, în orchestra de pe estradă cînta la pian prințesa Tarhanova. Mary, Maşa, Manecika Tarhanova ! Hm... Cînta frumos și cîștiga în plus destul de bine de la vizitatori. Da. Eram prieteni. În timpul nopților visam împreună, gîndurile ne zburau la Rusia, la Petrograd... spuse abia auzit Tatarnikov, coborîndu-și vocea.

— Care mai e și prințesa aia ?! Nu mai tot îndruga la verzi și uscate, îl întrerupse severă, dispreţuitoare, Karmaţkaia, luîndu-l de braţ. Hai la masă, dragul meu ! Nu uita că trebuie să faci cît mai urgent formele legale pentru căsătoria dumitale cu... cum îi zice ? Katia, Katiuşa, Kicighina. Acest lucru e necesar în interesul cauzei noastre. Căsătoria cu o ţărancă săracă get-beget te va feri de neplăceri inutile. Nu cumva să scapi ocazia asta. Auzi ? Da ? Chiar mîine să te duci la oficiul stării civile.

— La ordin, rosti răspicat Tatarnikov, fără să se poată deslușî dacă vorbea în glumă sau în serios.

Karmaţkaia îl conduse la masă, unde musafirii beau, strîmbîndu-se, o băutură amestecată și vorbeau ceva, încet, cu fereală.

Curînd după aceea, la propunerea gazdei, trecură cu toții din sufragerie într-un salonaș alăturat, cu ferestrele bine astupate de draperii, care servea pesemne pentru întrevederi tainice și convorbiri intime. Musafirii își ocupară, ca de obicei, locurile rezervate lor din totdeauna în jurul măsuței chinezești și începură partida de pocher într-o tăcere adîncă, încordată.

Acest joc de cărți, adus de Tatarnikov din Șanhai, îi subjugase pe partenerii lui într-atît, încît toți — și Luka Lukici, și Ghermoghen, și inginerul Strelnikov, și popa Arkadi, și chiar gazda, pentru care preferansul își pierduse orice atracție — jucau nopți întregi cu frenezia prădalnică a trișorilor urmăriți, pierzînd adeseori dintr-o dată sume mari de bani. Cuprinși de înfrigurare, acopereau masa de joc cu monede de aur, strălucitoare ca niște stropi, cu efigia ţarului...

De data aceasta, cel dintîi pierdu masiv popa Arkadi. Luka Lukici îi cîștigă ultima sută de ruble, bani gheață, potirul aurit de la „sfintele daruri", o cruce de argint care cîntărea șase sute de grame, un covor de Karakalpakia, luat din altar, și două sfeșnice de pe pristol.

Nu-l lăsară să joace însă mai departe. Bosumflat, amețit de băutură, îndobitocit, popa se așeză într-un colț al salonului și începu să bea votcă și să fornăie cu glas scăzut „fericiți cei săraci cu duhul, că a lor e împărăția cerurilor"...

Îi mergea din plin numai lui Luka Bobrov. Lua un pot după altul. Cu mult tupeu, îndrăzneţ, îşi făcea partenerii să tremure, silindu-i necruţător, cu multă impertinenţă, să spună pas, chiar atunci cînd aveau cărţi mari, cu care, la drept vorbind, nu puteau pierde.

Ghermoghen juca de trei nopţi pe banii sovhozului.

Inginerul Strelnikov pierduse ultima bancnotă de cinci sute de ruble, împrumutată de la contabilul-şef, şi, neliniştit, îşi încerca norocul pentru ultima oară, punînd la bătaie ceasul de aur, tot ce-i mai rămăsese.

În seara aceea jocul se desfăşura vioi şi plin de încordare, ca niciodată.

Larisa Karmaţkaia îşi scoase din deget, cu o singură smucitură, inelul pierdut la joc, pe care era gravat numele ei, şi-l aruncă în mîna lui Bobrov, întinsă poruncitor. Apoi, muşcîndu-şi mereu buzele, puse pe masă un medalion vechi, din aur masiv, şi începu din nou să-l servească pe Bobrov...

— Eh, o să jucăm şi de data asta cu ceea ce avem în mînă... spuse mieros Bobrov, declarîndu-se servit.

Era greu de înţeles dacă se preface sau are într-adevăr o carte mare.

— Ei, ce s-aude ? întrebă el cu glas scăzut, rotindu-şi nerăbdător privirea de la un partener la altul, apoi deveni atent, fremătînd prădalnic din nări.

— Douăzeci şi cinci de ruble ! ceru Karmaţkaia, cu o slabă nădejde în cartea ei.

— Plus cincizeci ! relansă abia auzit Ghermoghen, sigur că pierde, trădîndu-şi cartea fără nici o şansă de cîştig.

— Plus o sută cincizeci ! Bani peşin ! tună gros Bobrov de răsună toată casa, lovind cu palma în masă. O sută cincizeci, vrăjmaşilor ! Ia să vă văd ! Hai, îndrăzniţi !

— Pas... şopti Tatarnikov prudent şi, aruncînd cărţile în lături cu dezgust, repetă : Pas ! S-a înţeles ?...

— Ia să vedem ! Cine mă înfruntă ? stărui tot mai hotărît şi cu mai multă răutate Bobrov, dînd ghes partenerilor săi.

Ghermoghen îi aruncă în tăcere cărţile şi bău încă un păhăruţ de lichior.

Inginerul Strelnikov, în panică, se uita în toate părţile, foindu-se pe scaun ca şi cum ar fi sperat să fie sfătuit de vecinul său — să relanseze ori să spună pas ? În cele din urmă îşi puse şi el cărţile pe masă cu băgare de seamă, zîmbind descumpănit.

Karmaţkaia cedă abia cînd relansarea depăşise patru sute de ruble.

Fără nici o jenă, luîndu-i din pumnul strîns medalionul cîştigat, Bobrov îl puse repede în buzunarul de la piept al vestonu-

lui de lustrină şi, răsturnîndu-se greoi pe speteaza scaunului, îşi şterse cu un gest obosit fruntea brobonită de sudoare. Se pregătea pentru un nou tur: ridica mîna paroasă ca să taie cărţile bine amestecate, dar, deodată, amuţi la jumatatea cuvîntului, rămînînd nemişcat.

Şi toţi ceilalţi încremeniră, trăgînd cu urechea.

Prin şuieratul vijelios al vîntului, printre tunetele dese ale furtunii îndepărtate, prin freamătul copacilor de afară se auzeau distinct ciocăniturі nerăbdătoare în obloane. Pentru moment, în salon se aşternu o linişte atît de adîncă, încît se auzi cum dama de pică alunecase din mîna tremurătoare a lui Luka Lukici, căzînd pe duşumea.

Tatarnikov, cine ştie de ce, stinse una din lumînări şi strecură iute dintr-un buzunar în altul *browning*-ul, căruia îi trăsese piedica într-o clipită.

Aruncînd spre Tatarnikov o privire fugitivă, Luka Bobrov făcu şi el, automat, acelaşi lucru cu revolverul său.

Ciocănitura se repetă, acum părînd mai mînioasă, mai insistentă.

— Cine să fie ? îi şopti Bobrov Karmaţkăi.

Ea ridică din umeri nedumerită. Apoi, făcînd semn cu capul şi privind înspre fereastră, întrebă:

— Să deschid ?

— Să vedem cine e... răspunseră în şoaptă, aproape în acelaşi timp, şi Bobrov, şi Ghermoghen.

— Hai să vedem ! spuse Luka Lukici, făcîndu-i semn lui Tatarnikov, şi ieşiră pe vîrfuri în urma stăpînei casei prin sufragerie în coridor.

Sprijinindu-se de uşă, Karmaţkaia întrebă cu glas subţire, cîntat:

— Cine-i aco-o-lo ?

Trecură cîteva clipe de aşteptare încordată care îţi îngheţa inima. Deodată, dincolo de uşă, se auziră paşi grăbiţi, o răsuflare întreruptă, pripită, şi un glas adînc, luat de vînt:

— Iertaţi de supărare. Nu ne-aţi putea adăposti oare pe vremea asta rea pentru vreun ceas ? Sîntem călători... Întîmplător ne găsim la ananghie. Ni s-a împotmolit masina. Sîntem uzi leoarcă, ne-a murat ploaia ca pe nişte diavoli. Şi, din nefericire, însoţitoarea mea e tînără de tot. E adevărat că sîntem oaspeţi nepoftiţi, dar vă rugăm să aveţi bunăvoinţă... De altfel sîntem vecini. Mă recomand de aici — Azarov, directorul sovhozului cerealier.

Mîna Karmaţkăi tresări, arsă de picătura de stearină ce se prelinsese de pe lumînare.

Timp de cîteva clipe încremeniră toţi, zăpăciţi.

Tatarnikov aruncă o privire lui Bobrov, se dădu înapoi un pas și, îndreptînd *browning*-ul spre pridvor, se pregăti să tragă. Bobrov îl apucă însă de mînă și se dădu înapoi, călcînd cu băgare de seamă pe scîndurile duşumelei, care scîrțîiau vrăjmaș, și-l trase în casă.

Karmaţkaia se repezi după ei.

— Lasă-i să intre. Despre noi nu sufla o vorbă... atît avu timp să-i şoptească Bobrov, dispărînd într-o clipă după uşă împreună cu Tatarnikov.

— Ei, ce spuneți? V-ați gîndit? răsună mai surd vocea de afară.

— Vai, se poate, nici vorbă... poftiți! Cu plăcere!... Oi, ce încuietoare stupidă — nu poți s-o deschizi la repezeală... spunea pripită Karmaţkaia, făcîndu-și intenționat de lucru cu zăvorul. În cele din urmă deschise larg uşa, feri cu palma, de vînt, flacăra jucăuşă a lumînării, se dădu îndatoritoare la o parte și, zîmbind prefăcută, se înclină exagerat în fața micuței adolescente ce apăru în prag, acoperită pînă peste cap cu o manta cauciucată. Apoi se plecă tot aşa și în fața lui Azarov.

— Încotro porunciți s-o luăm? întrebă acesta, salutînd-o rece.

— Poftiți, poftiți... bîigui Karmaţkaia, luînd-o stîngaci înaintea musafirilor nepoftiți, nehotărîtă bine unde să-i conducă: în dormitor — nu se cădea, iar în sufragerie era riscant... Dar n-avea ce face, trebuia să-i primească și, lucru principal, să nu-și trădeze emoția care se transforma în frică.

— Poftiți după mine... pe aici... dragi tovarăşi... îngăimă ea înecîndu-se parcă și înghițind cuvinte nedesluşite, în timp ce se strecura cu paşi şovăitori prin antreul îngust, îndreptîndu-se spre sufragerie. Cînd văzu că draperiile acopereau bine uşa ce ducea în salon, unde se ascundeau musafirii cartofori, îi veni inima la loc. Își roti o clipă privirea scrutătoare prin încăpere și constată că parcă nu rămăsese, slavă domnului, nici o urmă suspectă. Cu o voioşie prefăcută, ca și cînd s-ar fi bucurat de sosirea musafirilor neașteptați, Karmaţkaia zîmbea mieros, vorbind repede-repede:

— Vai, da rău v-a mai udat ploaia! E îngrozitor să te prindă o asemenea vreme pe drum! Toarnă cu găleata... Și ce furtună, să te crucești nu alta!... Poftim, canapeaua, otomana, aşezați-vă unde doriți. Vă rog să vă simțiți ca la dumneavoastră acasă. Îngrozitor! își lovi ea palmele, uitîndu-se la Azarov. Și cămaşa e udă pe dumneavoastră — o poți stoarce. Permiteți să vă dau halatul răposatului meu soț.

— Nu, nu, nu! Vă rog! Nu trebuie să vă deranjați. Am să mă descurc eu cumva și fără halat... refuză categoric Azarov, cu

o politețe de gheață. Apoi, observînd pe otomană un pachet de țigări englezești, uitate acolo de Tatarnikov, deveni mai atent și spuse înviorat:

— Dar de fumat am să fumez cu mare plăcere. Îmi dați voie? întrebă el, privind-o pătrunzător pe Karmațkaia, care se înroșise toată. Fără să aștepte răspunsul, întinse hotărît mîna și luă o țigară străină cu patină auriu-fumurie.

— O, desigur, firește. Poftiți! bolborosi buimacă Karmațkaia, înroșindu-se și mai mult și dînd roată cu privirea prin cameră, cuprinsă de panică: N-au s-o trădeze cumva și alte lucruri împrăștiate de neglijentul acela?

Dar și de data aceasta găsi îndată ieșire din situația critică.

— Știți, în ultimele zile am primit o vizită după alta, spuse ea cu prefăcută vioiciune și bucurie. Ieri a trecut pe la mine, în drum spre Balhașstroi, un vechi cunoscut, inginerul Skorobogatov. A fost prieten cu răposatul meu soț. E un mare specialist. S-a întors de curînd din străinătate și era în drum spre șantierul combinatului de la Balhaș. A fost în delegație timp de doi ani prin Europa. A vizitat și America... E comunist... Un om fermecător, pe cuvîntul meu... Sînt bune țigările? întrebă cu cochetăria unei femei preocupate să pară mai tînără, mirîndu-se ea însăși de ingeniozitatea cu care știuse să iasă din încurcătură.

Pălăvrăgind astfel, Karmațkaia își juca rolul de gazdă ospitalieră tot mai degajată și mai sigură de sine. O neliniștea acum doar un singur lucru: cel din salonul a cărui ușă era acoperită de draperii. Dacă le va lipsi curajul și stăpînirea de sine? N-o vor duce oare la pierzanie Bobrov și Tatarnikov? Dar dacă le va trece prin gînd să-și realizeze vechile lor uneltiri tocmai acum, tocmai în camera asta?

Totuși, oricît își încorda Karmațkaia auzul, și așa destul de ascuțit în clipele acelea, oricît se străduia să prindă de dincolo de ușă cele mai mici zgomote sau șoapte suspecte, nu răzbea pînă la ea nici măcar o răsuflare din încăperea în care se ascundeau încă atîtea primejdii...

Îngrijorată, speriată, Karmațkaia nici nu dăduse la început atenție adolescentei înfofolite în mantaua cauciucată, bărbătească. Numai glasul ei sfios de față, care răsună nedeslușit, ca răspuns la niște vorbe ale lui Azarov, o făcură pe stăpîna casei să devină atentă. Uitîndu-se pentru întîia oară la însoțitoarea directorului, care se lipise tăcută de ușor, Karmațkaia tresări și-și mușcă buzele aproape livide. Desprinzîndu-și cu greu de ea privirea ochilor săi rotunjiți de spaimă, spuse:

— Ia te uită, sînteți așadar cu o femeie! Iertați-mi neatenția..: îi zîmbi ea cu un aer vinovat lui Azarov. Și cercetînd-o în-

deaproape pe Katiușa, cu o privire cam insolentă, începu să se foiască în jurul ei ciripind :

— Poftește mai aproape, drăguța mea necunoscută ! De ce te sfiești, porumbițo ? Simte-te ca la dumneata acasă. Hai, te rog... Vai ! exclamă deodată Karmațkaia, făcînd un pas înapoi și plesnindu-și palmele. Ce grozăvie ! Mi se pare că ești cu picioarele goale. Pe o noapte ca asta ! Doamne ! Cu neputință !... Pantofii ! Unde sînt pantofii mei ? strigă ea și deodată începu să alerge încolo și încoace prin sufragerie. Luînd dintr-un colț o pereche de pantofi de lac, mult decoltați, o imploră pe Katiușa să-i încalțe.

Dar Katiușa, stînjenită, îmbujorată, clătinîndu-și capul cu părul ud în semn de împotrivire și dînd la o parte cu îndărătnicie pantofii gazdei, îl privea pe Azarov cu ochii ei cenușii, larg deschiși.

— Te rog să mă asculți, drăguțo ! Cum se poate așa ceva... La urma urmei este chiar necuviincios să te încăpățînezi așa. Să știi că mă supăr. Hai, te rog... stăruia Karmațkaia.

„La ce naiba te legi de capul meu ?! Nici nu-mi încap încălțările tale", își zicea Katiușa, încruntată. Luîndu-și însă deodată inima în dinți, spuse cît mai cuviincioasă :

— Vă foarte mulțumesc. Nu vă osteniți... Mă simt bine și așa. Numai c-o să lăsăm niscai urme pe aci... Katiușa atinse cu fereală covorul, apoi păși spre fundul încăperii, se uită cu coada ochiului în oglinda uriașă, strecură o privire spre pianul deschis, lucru pe care-l vedea pentru întîia oară în viață, atinse ușor o clapă ce scoase un sunet slab, se dădu repede înapoi și se așeză la masă cu spatele la gazda care o urmărea cu o privire veninoasă.

Fu adus samovarul care clocotea zgomotos.

Azarov era înciudat pe vremea rea, pe mașina împotmolită în noroi ; îl supăra faptul că nu avea să izbutească probabil să ajungă în zori la sectorul cinci al sovhozului cerealier, unde două tractoare nu puteau fi puse de loc în funcțiune. Îl enerva de asemenea faptul că fusese silit să calce pragul acelei case, îl plictisea atît politețea dulceagă a Karmațkăi, cît și ritualul ceaiului, care nu se mai termina. Pe lîngă toate acestea se simțea abătut fără motive : „Sînt obosit, la naiba. Nu pot să mă deprind cu nici un chip să dorm în mașină. Ar fi timpul s-o fac..." gîndea el posomorît, căutînd să-și explice dispoziția încordată, apăsătoare.

Între timp ploaia contenise. Pomii din grădină fremătau acum monoton, surd, legănați de vîntul care se potolea tot mai mult în preajma revărsatului zorilor. Samovarul de pe masă își domolise clocotele și sîsîia plîngător. Lumînările se stingeau încet în sfeșnicele grele, sfîrîind abia auzit. Arcurile canapelei,

acoperită cu un covor, se lăsau moale la fiece mişcare. Azarov simţea în tot trupul o greutate ca de plumb, iar peste ochi i se aşternea un văl subţire, ameţitor, toropindu-l. Braţele poruncitoare ale lui Morfeu îl ridicau grijuliu, legănîndu-l deasupra duşumelei, ce se prăbuşea în beznă. Chipul gazdei i se mişca nedesluşit prin faţa ochilor. De undeva din întuneric, din ceaţă, se apropia parcă plutind, apoi se estompa, profilul grav al Katiuşei Kicighina şi glasul ei răsuna tot mai surd :

„Mi-a dăruit un şal albăstrui, ca cerul. Am petrecut între noi, fetele, cum se cade înainte de cununie. Mi-am încropit zestrea. E meşteşugar. Numai că mă cam tem de el, nu ştiu de ce... Cînd îmi aduceam aminte cum îi tremură mîinile, mi-era frică şi gata. Ce proastă, s-ar putea spune!... Ce puteam să-i fac, nunta bătea la uşă, dar eu n-avem nici somn, nici linişte. Mămuca se istovise de tot din pricina mea. Gîndiţi-vă, împrumutasem de la mire numai făină patru puduri! Acu mai putea fi vorba să nu-l iei ? Frică, nefrică, am bătut palma : înseamnă că trebuia să-l iau de bărbat. Vărsam lacrimi fierbinţi... Da cum puteam să scap ? S-au apucat să-mi facă farmece : am băut fiertură de buruieni descîntate, am înconjurat noaptea cimitirul de vreo douăsprezece ori, rostind rugăciunea de înviere! Să te apuce groaza nu altceva! Dar am văzut că nimic din toate astea nu-mi era de folos. Cum dădeam ochii cu el, îmi îngheţa şi limba în gură, parcă nici nu mai ştiam de mine. Şi iată că a ajuns pînă la noi vestea despre sovhozul cerealier..."

Azarov îşi încordă auzul, deschise pentru o clipă pleoapele grele, desluşi limpede în lumina tremurătoare, parcă de amurg, profilul bine conturat al Katiuşei, apoi fu cuprins iar de toropeală şi se strădui să-i prindă şoaptele tainice.

„Atunci parcă m-am născut din nou! Doamne, oare n-am să pot şi eu căpăta de lucru la sovhoz ? N-aveam cînd să mai stau pe gînduri, să mă rog lui dumnezeu — nici atît. Mi-am făcut semnul crucii şi, din pat, ţuşti pe fereastră, şi pe aici ţi-e drumul. Am fugit din cătun înainte de răsăritul soarelui. M-am furişat spre lac, am trecut înot braţul rîului, iar de acolo, prin stuf, prin mestecăniş, prin smîrc, am ajuns în stepă. Alergam şi întorceam mereu capul înapoi : nu cumva s-o fi luat după mine logodnicul — ori mă omora, ori mă lua înapoi la el... Dumnezeu m-a păzit. Am făcut într-o zi o bună bucată de drum. Pe înserat am ajuns la şleau. Deodată au început să se îngrămădească nori. S-a dezlănţuit furtuna. Se lăsase un întuneric beznă. Să te păzească toţi sfinţii! Aproape că închisesem ochii de groază şi fugeam de-mi scăpărau călcîiele..."

Glasul Katiuşei slăbea, se îndepărta, se stingea.

Şi Azarov, abia zîmbind, parcă îşi aducea aminte, parcă vedea într-un vis spulberat, tulburat de realitate, şi ceea ce povestea Katiuşa gazdei, şi ceea ce se petrecuse cu două-trei ceasuri mai înainte pe drumul pustiu din stepă, în acea noapte întunecoasă, pe vremea aceea cumplită.

Ii răsărea totul din nou în faţa ochilor. Fata, ajunsă din urmă de maşina lui, se repezise de pe drum într-o parte şi încercase să se facă nevăzută în stepă. Azarov abia o adusese înapoi; o urcase alături de el în maşina închisă. La început Katiuşa se împotrivise, apoi, deodată, se strecurase înăuntru prin uşa deschisă a maşinii, uşoară şi mlădioasă ca o pisică. Maşina o pornise brusc, luînd-o la goană prin stepă, sub ploaia torenţială, prin furtuna dezlănţuită. Strîngîndu-şi sub ea picioarele goale, Katiuşa şedea nemişcată, ca şi cum aştepta să se întîmple ceva şi mai uimitor, şi mai neverosimil. Era limpede că pentru întîia oară în viaţa ei vedea o maşină şi mergea cu ea... Tăcea încăpăţînată, nu voia să răspundă de loc la focul încrucişat de întrebări în care era luată de tovarăşii ei de drum — Azarov şi şoferul. Se mai liniştise şi stătu fără să scoată un cuvînt, pînă cînd maşina se împotmolise într-o băltoacă adîncă.

După ce se căzniseră zadarnic să scoată fordul din groapă, Azarov îi spusese Katiuşei că vor trebui să meargă amîndoi, pe jos, pînă la luminiţa care licărea în apropiere, la fereastra casei necunoscute din stepă, să aştepte acolo pînă va trece ploaia, să se usuce, să se încălzească şi să doarmă pînă dimineaţa. Fără să spună o vorbă, fără să şovăie, sărise din maşină în ploaia torenţială. Azarov, rămînînd numai în bluză, o acoperise cu mantaua lui şi o dusese de mînă ca pe un copil spre casa necunoscută, unde luminiţa de la fereastră licărea roşie ca ochiul unui lup. Şi numai atunci, păşind cu încredere în urma lui, înfruntînd rafalele vîntului din faţă şi ale ploii, îi povestise întretăiat, luînd-o pe departe, despre necazul ce se abătuse asupra ei...

Iar acum, parcă uşor ameţită, Katiuşa se simţise îndemnată să-şi deschidă inima şi faţă de Karmaţkaia. Cele îndurate: frica, vremea rea, frigul — totul rămăsese în urmă. Aici se simţea liniştită, în siguranţă. Era plăcut să şadă în fotoliul larg, să bea ceai şi să povestească încetişor despre sine... Katiuşa povestea gazdei cu toată încrederea, cum fugise, cum îşi părăsise logodnicul, la care s-o ferească dumnezeu să se mai întoarcă vreodată!

Azarov rezista tot mai greu somnului. Se afunda tot mai adînc şi mai adînc în canapeaua moale, o privea tot mai nepăsător pe Katiuşa. Iar fata, vorbind într-una, nici nu bănuia

măcar cu cîtă încordare erau pîndiți, și ea și directorul aproape adormit, de cîteva perechi de ochi, îngustați de ură, cît de înfricoșător era chipul gazdei, care strecura priviri furișe spre ușa camerei alăturate.

Era în jurul orelor trei dimineața.

În camera unde se ascunseseră complicii gazdei lumînările se stinseseră și prin ferestre, ale căror draperii erau date puțin la o parte, se prefira lumina zorilor. Gîndacii, treziți, fosneau pe după tapetul decolorat, odinioară somptuos. În pivniță mișunau șoarecii flămînzi. Se auzea tic-tacul vioi al unui ceas de buzunar sau poate de mînă.

Tatarnikov ședea în colțul străjuit de o icoană veche a lui Hristos. Ca toți ceilalți, își scosese și el cizmele, de teamă să nu scîrțîie.

Luka Lukici făcu un semn și se strînseră cu toții fără zgomot în jurul lui.

Dincolo de ușă, Azarov tuși prin somn. Se auzi murmurul nedeslușit, feminin, al Katiușei Kicighina, apoi răsună pînă la ei un oftat prelung, urmat de răsuflarea puternică, egală, a unui om care nu dormise pesemne de multă vreme atît de adînc și de liniștit. Ușa sufrageriei scîrțîi ușor și în ea se ivi capul gazdei. Ea duse degetul la buze și, clătinînd ușor din cap, închise ochii pe jumătate.

— Sst!

Cu o mișcare obișnuită, Luka Lukici își vîrî pistolul în sîn, iar *browning*-ul pe care îl luase pe tăcute din mîna lui Tatarnikov îl ascunse în buzunarul pantalonilor din catifea reiată, largi, ca bernevecii țiganilor.

Tatarnikov privea totul tîmp, nepăsător. Cu o jumătate de oră mai înainte, înfuriat de întîlnirea întîmplătoare cu mireasa lui fugară, încercase să se răfuiască pe loc și cu Azarov și cu Katiușa. Fără îndoială că i-ar fi împușcat, dacă complicii lui nu l-ar fi imobilizat și Bobrov nu i-ar fi astupat gura.

Luka Lukici se apropie de ușă și-i făcu semn gazdei să vină înăuntru. Aceasta, încredințată că sosise clipa deznodămîntului, se apropie de Bobrov și-i șopti înfrigurată la ureche:

— Dorm. Amîndoi. E timpul.

— Ei, slavă domnului că dorm... spuse Luka Lukici, rotindu-și iute privirea asupra celor din încăpere. Încălțați-vă, fraților. Iar dumneata, domnule colonel, adăugă el încet, adresîndu-i-se lui Tatarnikov, bagă-ți bine în cap: pe viitor vei acționa numai la ordin. Fă tot ce poți ca să intri în slujbă, chiar săptămîna asta, la sovhozul cerealier. Acolo avem oamenii noștri, și ei au să te ajute. Ai înțeles? Te angajezi ca lăcătuș. Ai mîini de aur. Îți dai seama doar și dumneata ce-i acela un sovhoz. Meșteri

ca dumneata au de lucru acolo pînă peste cap. Cît privește pistolul dumitale, rămîne deocamdată la mine: nu e sănătos pentru noi să punem mîna pe armă înainte de soroc, să ne luăm păcate pe suflet prea devreme, așa zic eu... încheie Luka Lukici, dînd roată cu privirea spre toți cei de față.

— Așa procedează un om inteligent... aprobă inginerul Strelnikov.

— Nu m-a năpăstuit dumnezeu, am cap pe umeri! se declară de acord Luka Lukici fără urmă de glumă și, scuturînd disprețuitor umărul lui Tatarnikov, care se dezmeticise din toropeală, adăugă: Nu te mai amărî din pricina miresei, Alexei Ilici. Lasă, va veni ea și ziua cînd o să ți-o aducem pe prințesa de la Harbin...

Abia schițînd un zîmbet către gazdă, Bobrov porunci ca toată lumea să-l urmeze fără zgomot. Trecură tiptil prin sufragerie, unde cei doi musafiri dormeau duși. Azarov se întinsese în voie pe canapea, iar Katiușa, mică și firavă ca un băiețandru, se ghemuise într-un fotoliu adînc.

24

Alexei Tatarnikov se angajă la sovhozul cerealier fără prea mare greutate.

Prin dispoziția directorului fu încadrat ca mecanic la atelierele de reparații și montaj de la sediul central. În urma sfatului insistent al lui Luka Bobrov nu se instală la căminul muncitorilor, ci-și luă o cameră în casa lui Ermolai Prahov, vechi localnic, cu care se cunoscuse la zgomotoasa nuntă făcută de Bobrov fiului său vitreg.

Casa lui Prahov, compusă din patru încăperi, veche, dar încă trainică, se afla departe de ulițele aliniate ale staniței. Se înălța într-o ulicioară străjuită de arțari și plopi, plantați foarte aproape unul de altul. Ferestrele odăii închiriate lui Tatarnikov dădeau în grădină, și prin frunzișul pomilor se zăreau, ca într-o boare cenușie, stepa, străvechiul șleau ce ducea spre sud-vest și gorganele estompate în zare.

Tatarnikov trăia retras, singuratic. Chiar pe stăpînul casei îl vedea foarte rar. Pleca la ateliere cu noaptea în cap, iar cînd se întorcea de la lucru se încuia în odaia lui și stătea la fereastră gheboșat, tăcut, pînă se lăsa întunericul.

Noaptea, cînd obloanele de stejar erau zăvorîte cu drugi de fier, fie că pășea înfrigurat prin încăpere de colo-colo, ca

o fiară în cuşcă, fie că se aşeza pe pat şi, strîngîdu-şi sub el picioarele goale, aşternea fraze mărunte, piezişe, dezlînate pe hîrtie de scrisori:

Maşa! Draga mea!

Iţi scriu din nou, dar nici acum nu ştiu cînd şi unde voi expedia această scrisoare. Poate că între timp „Chat noir" a fost de mult închis, iar unchiul dumitale a fost arestat pentru datorii. Poate că factorul poştal nu va mai găsi numele dumitale în sclipirea rece a reclamelor de neon din cartierele ultramoderne ale Harbinului... Îmi cer iertare pentru aceste presupuneri negre. Dar ce putem face de vreme ce ne urmăresc oriunde, pretutindeni, negura de nepătruns, cerul nepăsător, străinii! Ştii tu oare de unde îţi scriu aceste rînduri? Dar eu însumi ştiu oare? Odaia în care mă aflu are tavanul jos, din bîrne. Peretele dintre ferestre e împodobit cu fotografii ale familiei, aşezate în evantai. Perdelele de dantelă fîlfîie uşor la ferestrele larg deschise. Pe podeaua vopsită gălbui joacă razele de soare. Adie o mireasmă suavă, amestecată, pe care o răspîndesc tufele de caprifoi, mălin şi liliac, spălate de ploi repezi, vijelioase şi care cresc năvalnic în grădina de flori. Tăcere, linişte.

Oh! O linişte ca de la începutul lumii stăruie în această casă veche, strămoşească, moştenită din tată în fiu! Ce bine te simţi cînd în amurg te întorci de la munca grea, dar plină de voioşie, în casa asta, în odăiţa paşnică, slab luminată de flăcăruia lămpiţei de gaz, galbenă ca şofranul, unde scîrţie adormitor sub picioare duşumeaua veche. Ce bine e să stai culcat, în astfel de momente, pe sofaua de modă veche, moştenită din tată în fiu, să priveşti mînerul săbiei părinteşti ce luceşte sidefiu în perete. uniforma de paradă din alte vremuri, cu galoane şi eşarfă. Şi privind toate aceste relicve ale vitejiei căzăceşti de altădată, să adormi visînd marşurile nesfîrşite, luptele şi măcelurile care ne-au fost hărăzite nouă de soartă.

Iţi scriu noaptea tîrziu.

Lumina gălbuie a lămpiţei abia licăreşte deasupra capului. Dincolo de ferestre domneşte o linişte atît de adîncă, încît mi se pare că aud cum cad frunzele arţarului. Trag atent cu urechea, aproape fără să răsuflu, la orice zgomot şi cînd începe să ronţăie undeva un şoricel, mîinile mi se fac ca gheaţa. Mă urmăreşte în fiecare noapte o frică inexplicabilă, exasperantă, prin nimic justificată. Ce-mi provoacă oare această frică instinctivă? Spune-mi, de ce trebuie să mă simt atît de înspăimîntat pe aceste meleaguri, cărora le spunem patria noastră, la care am visat amîndoi, Mary, acolo, în îndepărtatul „Chat noir", îmbîcsit de cocaină şi morfină?

E miezul nopții.

Cucul a cîntat de douăsprezece ori în odaia alăturată, surd, parcă s-ar fi înecat. L-am ascultat cu răsuflarea oprită. Și bătaia vechii pendule mi-a amintit de trecut, de liniștea ajunului de sărbătoare din casa părintească, de viața tihnită lipsită de griji de acolo...

25 august.

M-am trezit la orele patru dimineața în bubuiturile asurzitoare ale unei canonade. Detunăturile zguduiau întreaga casă: zidurile vechi se cutremurau, tavanele trosneau, gata să se năruie. Înfiorat, cu fruntea scăldată de o sudoare rece, am așteptat îndelung explozia înspăimîntătoare, mortală. Pesemne că arătam îngrozitor. Apoi, venindu-mi în fire, mi-am dat seama că avusesem o halucinație provocată de convoiul de tractoare care sosea chiar atunci la sovhozul cerealier și trecuse pe lîngă casa în care locuiesc.

Nu dorm.

Curînd se va lumina de ziuă și va trebui să îmbrac salopeta îmbîcsită de ulei, murdară, pe care n-o mai pot suferi, și să mă duc la ateliere, să-mi iau locul lîngă strung, să mă prefac că sînt un muncitor entuziast sau, cum spun ei aici, un udarnic. La drept vorbind, fanatismul bolșevicilor e uluitor. Ideile utopice ale socialismului au cucerit întreaga generație tînără. Dacă ai vedea cu cîtă sete muncesc, neobosiți, cu cîtă patimă se reped asupra fiecărei mașini noi, cu cîtă stăruință uimitoare îi cercetează fiecare piesă!...

A sunat sirena! E timpul să plec la ateliere.

Se deschid obloanele. Slavă domnului — afară s-a luminat de ziuă. Dincolo de fereastră se întinde stepa iubită de totdeauna, învăluită în ceața toamnei. Lacurile răcite de frigul nopții aburesc. În ceasul acesta, cînd soarele răsare în stepă, numai vaierul strident al sirenei și huruitul asurzitor al tractoarelor scoase pentru rodaj sfîșie tăcerea sfîntă, de cînd lumea.

S-a dus liniștea de altădată, Maria!

28 august.

Mașenka! Mașa!

În noaptea asta a fost la mine Bobrov și cu inginerul Strelnikov, un tip tot atît de sinistru, tot atît de fatal pentru mine ca și Bobrov. Au venit după ora unu noaptea.

Ședeam dezbrăcat pe pat. Speriat de ciocăniturile lor, am ridicat în pripă fitilul lămpii așa de mult, încît flăcăruia ei sîngerie a început să fileze și să afume sticla, dar nici „musafirii", nici eu nu observam acest lucru. Totul s-a terminat cu o

farsă idioată, însă pentru mine înfricoşătoare în asemenea clipe.

De cînd lucrez în ateliere, n-am scos din uz nici un tractor, nici o maşină. Nu am putere pentru aşa ceva. Mă pierd cu firea. Presimt că la cea mai neînsemnată mişcare greşită voi fi demascat imediat. Nu îndrăznesc să mă uit la muncitori. Mă tem să dau ochi cu directorul... Mai ştiu însă un lucru — nu se mai poate zăbovi, şi dacă n-am să mă supun lui Bobrov, acest om mă va ucide ca pe un cîine fricos, mă va omorî chiar aici, în pat, la lumina tot atît de sîngerie a lămpii, într-o noapte la fel de furtunoasă.

„Ascultă, colonele, dacă nu te apuci de lucru cît mai curînd, te trimit în ceruri cît ai clipi. Acolo ai să te rogi pentru un păcătos ca mine!" mi-a spus el printre dinţi.

Acum au plecat. Sînt singur. Şi iar s-a aşternut liniştea. Răzbeşte pînă la mine doar freamătul abia auzit al arţarilor din ogradă, treziţi de vîntul ce s-a stîrnit înaintea revărsatului zorilor. Se aude ţîrîitul adormitor al unui greiere în dosul sobei.

E linişte.

Dar cît de înfricoşătoare este această linişte, Maria!

5 septembrie.

Poate că te plictisesc, dar te rog din suflet să mă asculţi. Ieri am trecut prin botezul focului. Am făcut cu bună ştiinţă un calcul greşit pentru frezarea unei piese. E vorba de un mic ax din cutia de viteze. În loc de treizeci şi cinci de milimetri în diametru, am dat dispoziţii să se facă de treizeci şi şase. Am făcut în timpul schimbului nouăsprezece piese din acestea. Inginerul S. a aprobat din ochi această iniţiativă şi mi-a strîns călduros mîna. Eu însă, după ce m-am întors acasă, n-am închis ochii pînă în zori. Zgîlţîiţi de violenţa furtunii, copacii din ogradă vuiau, acoperişul de tablă zăngănea, obloanele scoase din ţîţîni pocneau. Şi toată noaptea am aşteptat, încremenit de spaimă, lovituri în uşă, somaţiile aspre, demascarea. Mă temeam că vor veni să mă aresteze cei care descoperiseră sabotajul meu.

În noaptea asta n-am avut putere să-ţi scriu, Maria.

Am aprins căpeţelul înnegrit al unei lumînări în faţa chipului sever al mîntuitorului de pe icoana de la Suzdal şi am încercat să mă rog. Dar nici psalmii, aproape uitaţi, nici rugăciunile şi nici gîndurile la dumneata — nimic din toate astea nu mi-a spulberat spaima năprasnică, pînă în zori, cînd s-a potolit furtuna, cînd s-a zărit prin geam cerul albastru, spălat parcă, al dimineţii.

Iar la amiază m-a chemat directorul. Mă văzuse în preajma atelierelor. S-a apropiat şi m-a privit ţintă cu nişte ochi neobişnuit de limpezi, de pătrunzători. Mă vedea pesemne pentru prima oară — am înţeles acest lucru după căutătura lui ageră, după zîmbetul stînjenit, care i s-a şters imediat de pe faţă. Cîteva clipe am rămas tăcuţi unul în faţa altuia. Eu mi-am pierdut cumpătul. El însă mi-a întins mîna şi, clătinînd din cap a dojană, mi-a spus:

— Tovarăşe mecanic, nu lucrezi cu precizie!...

— Sînt vinovat. Am calculat greşit, tovarăşe director. Numai cu un milimetru... Am început să mă dezvinovăţesc cu prea multe vorbe, fiind eu însumi uimit de calmul şi de naturaleţea vocii mele.

El mă asculta cu răbdare, dar am observat în ochii lui scrutători neîncrederea şi dorinţa de a-mi pătrunde gîndurile.

— Bine, a spus el în sfîrşit, luîndu-şi rămas bun de la mine. Am să trec neapărat spre seară pe la ateliere. Te rog să ai însă în vedere că data viitoare rebutul va fi trecut în contul dumitale. Deocamdată mă mărginesc la o mustrare... a încheiat el şi deodată m-a privit cu atîta severitate şi răceală, încît m-am făcut stacojiul la faţă şi mi-am lăsat ochii în pămînt.

După aceasta, privind în urma lui, mă gîndeam că lupta cu asemenea oameni nu se poate da deschis, faţă în faţă, că îi poţi nimici numai de după colţ, lovindu-i din spate!

22 septembrie.

Cît îl invidiez pe acest om!

Da, da. E un adevărat duşman al bolşevicilor, deşi sortit pieirii, totuşi înrăit şi înspăimîntător. Presimţindu-şi în taină jalnicul sfîrşit, se stăpîneşte de minune, arată faţă de noi că nu se îndoieşte nicidecum de izbînda celor întreprinse de el. Nu seamănă de fel cu chiaburii pe care eu şi dumneata îi cunoaştem din cărţile sovietice, din presa sovietică. Nu încearca de loc, după cum se exprimă opoziţioniştii de dreapta, „să se încadreze în socialism", ci bravează lumea în mod cinic, făţiş, etalîndu-şi „viciile" sociale.

— Chiabur! spune despre sine cu o uimire plină de încîntare. Exploatator! Pentru mine au muncit sute de oameni, slavă domnului, am avut în mine o astfel de putere. Şi pînă la un timp n-am fost supărat pe bolşevici, ne împăcam bine. Cu tutunul meu am făcut rost de valută pentru vistieria statului sovietic... Dar acum, gata, drumurile noastre se despart. Trebuie să-mi aleg altă cale, plină de primejdii! spunea el deunăzi unui comunist de la raion.

Cine știe cum, dar a aflat de pe acum că, în primăvară, oamenii din clasa lui socială trebuie să se aștepte la represiuni, și din această pricină pune la cale o înfruntare inegală, înspăimîntătoare...

Vineri (fără dată)

Toată noaptea trecută am ținut sfat, cu toții, în casa lui Bobrov.

De data aceasta, slavă domnului, fără să jucăm cărți, fără să bem vin și fără istericale. Scurt, zgîrcit la vorbă, Bobrov arăta, ca totdeauna, aspru și hotărît. S-a luat hotărîrea definitivă cu privire la răscoala armată proiectată pentru primăvara viitoare. Evident, dacă cursul evenimentelor ulterioare va fi determinat de complicațiile sociale, din țară, tot mai ascuțite se vor crea tocmai spre primăvară condiții foarte favorabile pentru o răscoală. Căzăcimea înstărită din stanițele de frontieră, cea din regiunea Orenburg și acoliții albgardiști ai celor trei atamani din armata siberiană — Kalmîkov, Annenkov, Dutov — au păstrat de pe vremea lui Kolceak armament de foc și arme albe, zidite în pereți. S-au păstrat de asemenea săbii căzăcești și tesacuri japoneze, puști englezești și franțuzești, iar pe-alocuri chiar uniforme, în stare bună, de-ale intervenționiștilor...

Cui dintre noi nu-i va insufla elan, cine nu va fi atras de această luptă? Azi-noapte, ascultînd cuvintele tulburătoare, răspicate, ale lui Bobrov, m-am simțit din nou, pentru întîia oară în ultimii ani, tînăr, puternic, un ofițer cu o ținută impecabilă. Din cauza încordării pulpele îmi ardeau și îmi zvîcneau ușor, de parcă n-aș fi stat pe un scaun ca vai de el, ci într-o șa nou-nouță, ce scîrțîia ușor, gata să scot sabia din teacă și să mă năpustesc la șarjă...

Oare voi scăpa viu din această ultimă luptă?

2 octombrie.

Plouă.

De douăzeci și patru de ore se cerne din cețuri o ploaie mărunță, împîclind stepa pustie, dîndu-i o înfățișare tristă. Suflarea rece a toamnei împînzește îmbelșugat geamurile cu broboane de sudoare, mărunte ca niște mărgele. În grădină se ofilesc ultimele ruje gălbui de toamnă. Frunzele arțarilor freamătă mai grav, mai surd, căzînd încet la pămînt. O durere surdă îmi stăruie în picioarele pătrunse de reumatism pe timpul marșurilor de odinioară. Straniu, trist îmi țiuie în urechi...

E toamnă.

Deasupra stepei cenușii se stinge încet lumina palidă a zilei mohorîte. Afară e vreme rea. Plopul tremurător, desfrunzit

de vînt, șuieră. Beau un rachiu grețos, cald. Roșii nepîrguite, castraveți stricați, cartofi răsfierți — asta e toată masa mea... Ce amărăciune!

Beau.

O javră udă, plină de scaieți, șade în mijlocul uliței, ridică spre cer botul teșit și începe să urle sfios, ca și cum ar căsca.

Se întunecă.

Dincolo de fereastră, ploaia mărunță de toamnă se cerne într-una ca printr-o sită deasă. Îmi aduc aminte de Bunin :

Hai s-aprindem căminul,
Să bem.
Bine-ar fi și-un cîine s-avem.

Poate ar fi mai bine să intru într-o mănăstire și să mă rog sub porticurile întunecoase? Sau, poate să nu înalț de loc rugăciuni, ci să cînt cîntecelul ăsta?... „Oh, dacă aș avea un cal, de mi s-ar da acum un cal de trupă! Și o șa căzăcească, cu curele și coburi! Și cu sabia scoasă din teacă să mă năpustesc călare la șarjă!"

Note marginale

„Astăzi mi-am recitit spovedania prea puțin veselă și am stat multă vreme lîngă soba deschisă reflectînd : să nu arunc oare pe foc acest sul de hîrtie care ascunde atîtea frămîntări pămîntești? Totuși n-am îndrăznit, nu știu de ce, să fac acest lucru — nu puteam să ridic mîna. M-am liniștit. Și, ca un adevărat intelectual rus, după un timp am regretat că nu m-am supus rațiunii... De altfel, parcă nu-i totuna? Uneori mă cuprinde o astfel de nepăsare, încît îmi este absolut indiferent cine va răsfoi aceste file : un prieten ori un vrăjmaș? Înfiorătoare sînt asemenea clipe, Mașa!

Nu te-a plăsmuit oare numai închipuirea mea, prințesă? Ai fost oare tu cîndva alături de mine? Am visat noi oare împreună la patrie, la miresmele dulci ale ierburilor stepei, la apele lacurilor ce străluceau în arșița amiezii pe meleagurile dragi? Am atins oare cu buzele mele mîinile dumitale înguste, fermecătoare, obrajii oacheși, drăgălași care radiau toată dogoarea soarelui nostru rusesc? La ce răscruce de drumuri ne va mai uni destinul? Dar ne va mai uni oare vreodată?"

Foile de hîrtie scrise mărunt, alandala, fuseseră ascunse cu iscusință de Tatarnikov în talpa unei vechi cizme aduse de la Harbin. Încetul cu încetul începuse chiar să uite de existența lor, pășind cu tot mai multă siguranță și încredere pe pămîntul sovietic.

25

Zilele se scurgeau una după alta. Între timp însă nu se potoleau de loc zvonurile despre strămutarea cătunelor Belogradovka şi Arlagul. Într-o zi s-a răspîndit prin stepă şi alt zvon: că ar fi intervenit în această chestiune chiar Comitetul Executiv Central Unional, că însuşi Mihail Ivanovici Kalinin ar fi dat dispoziţii, prin telegraf, să fie contramandate măsurile ilegale luate de autorităţile raionale.

Atunci paracliserul Ţipirig propuse locuitorilor din ambele cătune să trimită la raion o delegaţie comună. Obştea se declară în unanimitate de acord cu paracliserul şi delegaţia, în frunte cu gemenii Kulikov, a fost trimisă la centrul raional.

În drum spre staniţă, delegaţii au hotărît să se abată mai întîi pe la sediul central al sovhozului cerealier, ca să stea de vorbă cu directorul Azarov. Acesta îi primi cu atîta căldură şi înţelegere, încît delegaţii se priviră descumpăniţi. Nici unul nu voia să aducă vorba despre treburile pentru care veniseră. Iar cînd se aduse ceai cu zahăr şi brînză, refuzară multă vreme trataţia neaşteptată, fiind încredinţaţi că directorul nu era de florile mărului atît de primitor, că le pregătea cine ştie ce festă, că acţiunea întreprinsă de ei era negreşit sortită eşecului.

Într-un cuvînt, nu le ardea de ceai. E adevărat că unii dintre delegaţi, deşi nu s-au atins de paharele cu ceai, totuşi au strecurat în buzunar două-trei bucăţele de zahăr. Pe brînză însă n-au pus mîna. Uitîndu-se la director pieziş, bănuitor, cu viclenie, ţăranii aşteptau cu răsuflarea oprită cuvîntul lui hotărîtor. În cele din urmă, gemenii Agafon şi Efim săriră în picioare, făcînd cunoscut în puţine cuvinte şi încîlcit doleanţele ambelor cătune. După ei se dezlegară şi limbile celorlalţi delegaţi. Începură şi ei, care mai de care, să întregească cele spuse de şefii delegaţiei.

Azarov îi ascultă cu toată atenţia.

— Vă frămîntaţi de pomană, prieteni dragi. De pomană! N-o să mutăm din loc nici unul din cătune. Sovhozul are pămînt berechet în stepele acestea şi fără loturile dumneavoastră. Şi nu numai sovhozul nostru, dar zeci, dacă nu sute de noi sovhozuri cerealiere, care — va veni şi ziua aceea — vor fi organizate, atunci cînd va hotărî partidul, în ţinutul acesta fertil, dar încă prea puţin populat. Aşa că zvonurile despre mutarea cătunelor sînt curate baliverne. Vă asigur, dragi tovarăşi. Aceste zvonuri nu sînt altceva decît o provocare a chiaburilor. Nici mai mult, nici mai puţin. V-o spun cinstit, încheie voios Azarov.

Spusese totul pe un asemenea ton, încît nu puteai să te îndoiești de adevărul cuvintelor sale, de sinceritatea lui. Delegații, luîndu-și rămas bun și mulțumindu-i care mai de care, ieșiră din biroul lui cît se poate de veseli.

Cu totul altfel îi întîmpină însă a doua zi Starțev, președintele comitetului executiv raional. În biroul acestuia, unde aproape că nu se vedea nimic din pricina fumului de tutun, se afla tocmai atunci și Ciukreev, secretarul comitetului raional de partid. Tolănit într-un fotoliu scorojit, tapisat cu dermatină, secretarul cerceta cu ochi de miop niște hîrtii și nu-i observă numaidecît pe delegații care răsăriseră în pragul ușii. Abia atunci cînd Kulikovii începură să turuie care mai de care, ca și în biroul lui Azarov, arătînd ce-i adusese la președintele comitetului executiv raional, Ciukreev tresări și, privindu-i bănuitor pe delegați, întrerupse bîiguielile Kulikovilor.

— Stați, fraților! Să vorbească careva, dar unul singur, mai deslușit și mai pe scurt, zise Ciukreev.

— Asta în primul rînd, adăugă președintele comitetului executiv raional, ținîndu-i isonul lui Ciukreev. În al doilea rînd, pe cît am aflat eu, cetățeanul acesta care e cu voi — el arătă cu o mișcare a capului înspre Filaret Țipirig — a fost lipsit de dreptul de vot. Așa că sînt nevoit să-l rog să părăsească biroul. Delegații începură să se foiască. Țipirig se lăsa stîn'enit cînd pe un picior, cînd pe altul. Pe chipul lui smolit, brăzdat de zbîrcituri, stărui pentru o clipă un zîmbet rușinat. Careva dintre delegați deschise ușa și-i șopti neîngăduitor lui Țipirig: „Hai, hai, șterge-o. Așteaptă afară, dacă așa-i porunca!" Și Țipirig ieși din birou de-a-ndăratelea.

Ciukreev lăsă hîrtiile deoparte și, uitîndu-se la Kulikovi, întrebă:

— Ei, acum continuați. Vă ascultăm.

— Îngăduiți... începu din nou Efim Kulikov. Obștea noastră se frămîntă. Muncim pămîntul ăsta de ani și ani. Am trudit pe el și noi și părinții noștri. Așa că nu șade frumos să-l părăsim.

— Hotărît, nu șade frumos, întări dezghețat Agafon Kulikov.

— Măi, dar isteți mai sînteți! rosti în zeflemea Ciukreev.

— Chiaburii nu sînt proști: știu ei pe cine să trimită ca delegați, îl completă Starțev pe Ciukreev, pe un ton tot atît de batjocoritor ca și acesta.

— Da, da. Se vede din capul locului că joacă după cum le cîntă ăia. Ia te uită, nu șade frumos să se mute! Cui, dacă ne este permis să vă întrebăm, nu-i șade frumos? continuă Ciukreev, ridicîndu-se iute de pe fotoliu.

— Nouă. Ţăranilor. Locuitorilor din cătune, îngăimară fraţii Kulikov unul după altul.

Fără să-i asculte, Ciukreev spuse pe acelaşi ton sever, autoritar, cu care era deprins să vorbească subalternilor lui în clipele de enervare extremă:

— Dracu ştie ce-o mai fi şi asta! Pentru cine vă zbateţi aşa? Pentru chiaburi? Pentru duşmanul de clasă? Bine v-au mai prins în mreje! În loc ca voi, activul sărăcimii, să daţi ajutor pentru o strămutare organizată, vă dovediţi un fel de sabotori. Ruşine, mai mare ruşinea, dragi tovarăşi! Nu vom îngădui aşa ceva! V-o spun verde în faţă...

Jigniţi, cu ochii în pământ, delegaţii îl ascultau în tăcere. Ciukreev vorbea autoritar, reieşind că avea dreptate, că ceea ce spunea era just, iar ei, într-adevăr, se încăpăţînau pesemne, aşa, fără noimă. Nu cumva obştea îi păcălise într-adevăr? Se gîndeau să-i spună lui Ciukreev că inginerii hotarnici le demarcaseră noul lot din pământ neproductiv — numai sărătură. Poate că nu s-ar fi împotrivit cîtuşi de puţin la strămutare, dacă li s-ar fi dat pământ bun, dar nimeni nu se încumeta să aducă acum vorba despre asta.

Zăpăciţi de logica celor expuse de Ciukreev, ţăranii îl ascultau fără să se clintească, neînţelegînd totuşi un lucru: cum de putuse să nimerească de partea duşmanilor, despre care vorbea secretarul comitetului raional de partid, un om ca Azarov, directorul sovhozului cerealier? Adevărat că Ciukreev nu suflase o vorbă despre el, dar spusese despre cei care se împotriveau strămutării că erau cozi de topor ale chiaburilor, în timp ce Azarov îi asigurase că nu va admite să se facă mutarea cătunelor.

— Mai mare ruşinea! îi dojenea Ciukreev. Sărăcimea, avangarda cătunului, reazemul nostru cel mai de nădejde — poftim, au venit să pledeze pentru politica chiaburimii. Şi pe deasupra au adus cu ei şi pe un cetăţean lipsit de dreptul la vot!

Aceste cuvinte de încheiere ale lui Ciukreev îi zăpăciră de tot pe delegaţi.

— Ca să nu mai lungim vorba, declară răspicat Ciukreev, hotărîrea organizaţiilor raionale cu privire la strămutare e categorică. Nici nu poate fi vorba să se renunţe la ea. În primăvară va trebui să vă mutaţi de pe locurile voastre de baştină. N-aveţi încotro. Asta e... Iar să staruiţi în folosul duşmanilor de clasă, prieteneşte nu vă sfătuiesc, fraţilor, să mai faceţi aşa ceva. Aţi înţeles? întrebă Ciukreev cu zîmbetul pe buze, bătîndu-l uşurel pe umăr pe Efim Kulikov.

— Ce poate fi mai bun ca sfatul ăsta...

— Nici că se poate... răspunseră unul după altul Kulikovii.

— Ei, atunci e foarte bine. Deci ne-am înțeles. Mergeți sănătoși, spuse vesel Ciukreev, concediindu-i cu o mișcare a capului pe delegații descurajați.

In ajunul Adormirii maicii domnului — hramul bisericii ambelor cătune — delegații s-au întors acasă mofluzi. Nici unul dintre ei n-a reușit să povestească limpede cum decursese expediția lor la centrul raional. Totuși, din explicațiile lor contradictorii, încîlcite, aprinse, era limpede pentru toți că vor fi mutați negreșit.

Locuitorii cătunului ședeau abătuți la sovietul sătesc.

Numai Antip Karmanov se strecura ca un șarpe de casă printre consătenii lui, spunînd într-una același lucru:

— Ei, ați văzut?! N-am spus eu? Pe kirghizi îi îndoapă, iar pe rus îl trimite la dracu-n praznic. Țineți minte vorba mea — la primăvară nu numai noi, dar toate cătunele din împrejurimi au să fie strămutate în stepele flămînde. O să vedeți dacă n-o să fie așa!

Țăranii tăceau. Ca totdeauna, primiră bucuros și în ziua aceea propunerea lui Karmanov ca toată obștea să facă o petrecere în cinstea sărbătorii. Hotărîră să cumpere băutură cu banii donați benevol pentru utilajul necesar pompierilor, fapt pe care îl încuviință cu dragă inimă și Kornei Selezniov, președintele sovietului sătesc.

— Tot un drac, de vreme ce o să fim strămutați de aici! strigă Antip Karmanov.

— Hotărît. Ce mai tura-vura! întări Țipirig.

— Atît ne-a mai rămas: să ne înecăm amarul!

— Adevărat. Să-l înecăm, să nu mai rămînă nici urmă de el.

Și s-au pus pe chef. După ce se cherchelira bine, începură să răcnească necăjiți cîntece de jale.

Isonarul, stacojiu din pricina sforțării, țipa în falset cuvintele pline de amărăciune ale unui cîntec tulburător. Deasupra stepei, la înălțimi ametitoare, se boltea cerul albastru împîclit de arșița amiezii. In slăvile încețoșate fulgerau sub razele soarelui vulturii de stepă și spurcacii. In jurul lacurilor și ogoarelor dragi șerpuiau drumurile înecate în colb. Greu era să te împaci cu gîndul că toate aceste priveliști, cu care te obișnuiseși de cînd te știai, care îți erau atît de apropiate, îți deveniseră acum străine și chiar dușmănoase.

Strașnic a mai băut în ziua aceea de unul singur, și Elizar Dîbin. Și măcar că golise pe jumătate și al patrulea clondir, încă nu era ametit.

In amurg Elizar ieși pe uliță.

La marginea cătunului lălăiau țăranii puși pe chef.

Undeva scîncea încetişor un copil.

Elizar rămase multă vreme lîngă poartă, ascultînd cu luare-aminte glăsciorul acela de copil. O dată cu pornirea nespus de gingaşă pentru copilaşul care plîngea, inima lui obidită se strînse atît de cumplit, încît se întoarse în casă şi dădu de duşcă încă un pahar de rachiu. Abia atunci simţi că pune stăpînire pe el o ameţeală grea, încătuşîndu-i voinţa.

„M-am rablagit de tot. Imbătrînesc, îmbătrînesc, neghiob ce sînt!" încheie el cu jale.

Se simţea stingher, cu sufletul pustiit, aşa cum era şi casa lui prea puţin îngrijită. Vorbele deşucheate, strigătele tînguitoare şi cîntecele fără şir care răsunau pe uliţă îl iritau. Îi era ciudă. Consătenii lui, care chefuiau cu banii obştii, uitaseră să-l cheme şi pe el la petrecere. La drept vorbind, însă, n-ar fi stat niciodată cot la cot cu ei, căci nu-i plăcea să bea în văzul lumii şi încă cu oameni ce-şi pierdeau minţile după cel dintîi pahar de băutură, căutînd pricină sau pălăvrăgind cîte-n lună şi-n stele, cu oameni pe care îi disprețuise întotdeauna pentru că erau slabi de înger şi vărsau lacrimi la beţie, veşnic văicărindu-se că sînt copleşiţi de nevoi. „Care altul dacă nu eu, cu puterea şi deşteptăciunea mea, gîndea el, ar trebui să învinovăţească soarta?!" Totuşi nu se plîngea nimănui pentru necazurile lui şi nu putea să-i sufere pe cei care se smiorcăiau ca nişte muieri din pricina unei greutăţi neînsemnate.

Elizar se socotea nespus de nenorocit, nu pentru că-şi ducea zilele în nevoi şi lipsuri neîncetate, cu care se obişnuise de cînd se ştia, ci fiindcă-şi irosise puterea şi zilele, căutînd zadarnic pămîntul făgăduinţei. Anii se scurgeau fără rost, aprigă răzvrătire din ochii lui trasi spre tîmple se potolea, iar visurile despre acel tărîm al belşugului rămăseseră numai visuri.

Îi era urît să stea singur în casa întunecoasă, abia luminată de razele palide ale lunii, să asculte răcnetele beţivanilor, să-şi simtă singurătatea apăsătoare. Se lăsă furat de gînduri, încercînd să-şi reînvie în minte zilele pe care le trăise. Dorea să-şi amintească ceva deosebit, atrăgător. Dar şuvoiul amintirilor era atît de încîlcit şi năvalnic, încît în faţa ochilor îi răsăreau numai lucruri neînsemnate, obişnuite. I se ivi, sîcîitor, curelarul Stukaci, cu care băuse într-o noapte, dumnezeu ştie cînd, în tinereţe, cheltuind banii luaţi pe cinci hamuri noi, apoi furaseră de la popa, cine ştie pentru ce, un cocoş olandez.

Şi, aducîndu-şi aminte de cele patru cruci ale Sfîntului Gheorghe, cu care fusese decorat pentru vitejie în luptele din preajma oraşelor Grodno şi Przemysl, Elizar scoase de sub sobă lădiţa din placaj, prăfuită, ticsită cu tot felul de vechituri. În ea se găseau nişte segmenţi de la cositoare, o legătură de

ohei felurite, o daltă ruptă, o cutiuță de tablă în care se vindeau cîndva bomboane de candel „Landrin", iar acum păstra cuie de lemn pentru pingele, un smoc de păr de porc, o sticluță cu unsoare de pește, iar pe fund crucile de argint, cu panglici de rips, în dungi galbene și negre. Cîți ani zăcuseră printre vechituri decorațiile uitate de el! După statut era „cavaler al crucii Sf. Gheorghe, clasa întîi". Totuși Elizar nu prea își aducea aminte nici înainte vreme de decorații.

Acum, găsindu-le și neavînd ce face altceva, le prinse în piept și, uitînd îndată de acest lucru, ieși în uliță.

Ori din pricina tristeții, ori fiindcă stătuse prea mult în atmosfera înăbușitoare a casei întunecoase, în aerul proaspăt al serii se simți și mai beat. Avea chef să facă ceva neobișnuit: să pună rămășag că va bea o vadră de cvas sau să stîrnească țăranii la o luptă cu pumnii; ori să-i uimească prin cine știe ce năzdrăvănie nemaiauzită...

In preajma sovietului sătesc, țăranii, înnebuniți de băutură, se roteau îmbrățișați, iar în fața bisericii lărmuia mulțimea, în mijlocul căreia abia se ținea pe picioare Venedikt Utkin, fercheșul administrator al bazei centrale de spirt de la raion.

Paracliserul Țipirig răcnea, aplecîndu-se peste parmaclîcul clopotniței:

— Ce vă dorește inima, cetățeni ai cătunului, să vă sun din clopote un „cadrel" ori o polcă îndrăcită?

— Dar valsul „Strunele s-au rupt" ai putea să-l zici? îl întrebă pe paracliser Venedikt Utkin.

— Valsuri n-am cîntat cu clopotele. Dar dacă faci cinste cu o juma de spirt, oi încerca să cînt și un vals, răspunse Țipirig.

— Dă-i drumul! Fac cinste! îi strigă Venedikt Utkin, smulgîndu-și din cap căciula căzăcească de castor.

Țipirig n-apucă să descurce însă frînghiile clopotelor, ca să-i dea drumul la cîntare și cu cele mari și cu cele mici, cînd auzi de jos glasul cunoscut al lui Elizar Dîbin:

— Hei, paracliserule. Ascultă comanda la mine! Nu mai cînta ca să-l înveselești pe prostul ăsta. Dă-te jos din clopotniță. Îți fac eu cinste drept rămas bun cu un sfert de vadră, pe degeaba.

— Cum adică, drept rămas bun, vecine?

— Ei, iacă așa, fiindcă-mi petrec cu voi, prieteni, cea din urmă ziulică.

— Dumnezeule, nu cumva s-a scrîntit la minte, iote, și-a pus toate dicorățiile! strigă Marfa Pikulina, holbîndu-se la Elizar cu ochii ei ca de cucuvea.

— Hotărît, şi-a pus dicorăţiile. Ce mai tura-vura... întări Ţipirig, care coborîse din clopotniţă cît ai clipi.

Mulţimea oamenilor beţi se strînse roată în jurul lui Elizar şi începu să lărmuie:

— Ian te uită ce mai falnic subofiţer e înălţimea-lui!

— Ia-o mai sus: nu subofiţer, ci gheneralul Skobeliov!

— Înălţimea-voastră... prea-i sus, nu-i ajungi cu prăjina la nas...

— Leit Kuzma Kriucikov!

— D-apoi ce-aţi crezut voi?! Aflaţi că nu-s mai prejos decît Kuzma! spuse Elizar Dîbin, boltindu-şi sfidător pieptul în faţa sătenilor, care-l priveau cu gura căscată. Lîngă Grodno eu singur am scăpat de la nimicire un regiment întreg — l-am scos din încercuirea nemţească. Văzut-aţi ce luptător viteaz aveţi în faţa ochilor? Voi ce-aţi crezut, că mi s-au pus pe piept aceste cruci ale Sfîntului Gheorghe, aşa, de florile mărului? Să am iertare. Au fost lupte nu glumă! N-am huzurit ca nişte mişei. Băteam la duşmani de le mergeau fulgii. N-am făcut-o de ruşine pe măicuţa Rusie acolo, pe cîmpul de luptă. De aia nici nu mă ruşinez de decoraţiile mele. Dimpotrivă, mă mîndresc cu ele! Priceput-aţi?

— Ţi-ai şi găsit cu ce să te mîndreşti — cu nişte tinichele de pe vremea ţarului! spuse Venedikt Utkin, zîmbind în zeflemea.

— Pentru astfel de dicoraţii astăzi iei un singur drum — de-a dreptul la Solovki, se auzi glasul lui Anisim-urdurosul.

— N-are cine să-l pîrască la G.P.U. raional, spuse încruntat Silanti Pikulin.

— Cum adică, n-are cine? Da' tu ce cusur ai? Fă-o! Ce mai aştepţi? zise Elizar, zîmbind dispreţuitor.

— Să ştii că te spun, nu mă dau în lături.

— Nu mă îndoiesc de asta. Nu te dai tu în lături de la asemenea treburi — asta fără doar şi poate. Dar nici eu nu-s din tagma fricoşilor — iacă, nu m-oi speria, ci m-oi duce mîine la centrul raional cu toate crucile pe piept, în văzul lumii — pasămite aţi mai văzut unul ca mine?! spuse Elizar fudul.

— Hotărît că n-au mai văzut. Ce mai tura-vura, întări Ţipirig.

— Iar noi, vecine, om trage amîndoi o duşcă de rămas bun, la botul calului, apoi p-aci ţi-i drumul, nenişorule, spuse Elizar, cuprinzînd prietenește umerii firavi ai lui Ţipirig.

— Adică, de ce de rămas bun? întrebă Ţipirig.

— Fiindcă mîine plec din cătun şi n-o să mai auziţi de mine.

— Păi unde te duci iar ?

— Pe ce meleaguri ? întrebară unul după altul Kulikovii, fraţii gemeni, care se iţeau din mulţime cu bîtele pe umeri.

— Mă duc la capătul lumii. În tărîmul însorit Dauria. Auzit-aţi de asemenea tărîm ? Ce mai meleaguri, te prind ameţelile, nu alta. Raiul pe pămînt, zău aşa. Mi-a bătut ieri de acolo o telegramă pe sîrmă, de-a dreptul la centrul raional, un vechi prieten de-al meu, un chinez. Îi zice Heo-Tzî. Am ieşit de multe ori amîndoi cu barcazul în largul mării ca să pescuim. Inimos om, cu gărgăuni în cap, ca şi mine. Vreme de douăzeci şi şapte de ani de-a rîndul a căutat în Valea celor Trei Tigri *jenşen,* rădăcina vieţii. Şi ce credeţi ? A găsit-o pînă la urmă, pezevenghiul. A izbutit. A dibuit-o în pămînt. Rădăcina asta e vestită — are trei verşoci în lungime. Dacă ai o rădăcină de asta nu ţi-e teamă nici de bătrîneţe, nici de boală. Acu o să plec cu Heo-Tzî spre pămîntul făgăduinţei. În ţara Apelor Albe. Ajungem noi la Vertogradul dorit ! Cum ? Nu credeţi ? Aşa să-mi ajute dumnezeu că nu mint. Rămîneţi cu bine, fraţilor, surioarelor, neamurile mele dragi ! Hai să mergem, paracliserule, să-i tragem o duşcă amîndoi pentru ultima dată, spuse Elizar, trăgîndu-şi prietenul după el.

În amurg, cei doi pricteni şedeau în mijlocul ogrăzii lui Dîbin şi dădeau molcom pe gît, unul după altul, pahare pline cu rachiu de casă, cu care Elizar făcea cinste la despărţire. Ţipirig ofta din rărunchi, amărît, vorbea încet şi privea visător, cu ochi trişti, într-un punct zărit numai de el :

— Ne prăpădim aici fără tine, Elizar. S-a isprăvit cu noi. Nu mai scăpăm. O să scoată şi sufletul din noi. Ce-ar fi să mă iei şi pe mine cu iepşoara mea la Apele alea Albe ? Dacă am merge în trei, şi drumul ar fi mai vesel. Oricum, un cal nu e lucru de nimic ! Am înjgheba acolo o gospodărie. Aş cumpăra o căruţă, cu şine de fier la roţi. Aş face rost de un samovar. Apoi, mai ştii, poate chiar m-aş însura, spunea visător paracliserul.

— Bine zici, încuviinţă Elizar Dîbin. Muierile de acolo sînt pe cinste. Gospodine şi tare nurlii !... Numai că nu pot să te iau deocamdată cu mine, paracliserule. Nu mă lasă „ambiţul" ! Unde mai pui că vrei să mergi cu iepşoara ta !

— Nu pot să-mi las iepşoara aici... spuse cu tristeţe în glas Ţipirig.

— Ei, vezi ce năzăros eşti ? ! îl dojeni Elizar Dîbin, clătinînd din cap. Ia gîndeşte-te, cui îi trebuie acolo iapa ta zburdalnică ? Prin părţile alea toţi ţăranii au otomobile. Nu, e păcat să duci cu tine aşa mîndreţe de iapă la Apele Albe !

— E bună de prăsilă!... stărui Ţipirig. Cum să plec fără ea? Mi-ar fi urît! Şi aşa sînt singur cuc. Să mă lipsesc de singura vietate de lîngă mine?...

— Ei bine, se înduplecă Elizar. Naiba s-o ia! Hai să luăm şi iapa. Mă învoiesc. Am să-ţi fac pe plac. Pentru un prieten, o ştii doar, merg pînă în pînzele albe. Bine, fie! Peste douăzeci şi cinci de zile îţi bat o telegramă de pe Amur. Ţi-oi trimite şi o sută de ruble, să ai de drum. Nu cumva să zăboveşti — încalecă şi vino. Unde să vii o să-ţi spun la plecare. Nu-ţi scriu. Ţine minte: să nu spui nimănui unde te duci; dacă scapi vreo vorbă faţă de careva, te prăpădeşti pe drum împreună cu iepşoara ta! Cînd vii, te întîmpin cu fanfara. Acolo aşa e rînduiala, fiecare nou-sosit e întîmpinat cu trîmbiţe, i se urează bun venit şi se bate din tobe... Ai încredere în mine, paracliserule? Ei, acu, hai să mai tragem o duşcă. Să bem pentru prietenie pînă la mormînt.

Într-un tîrziu, îmbrăţişaţi strîns, începură să murmure molcom, armonios, un cîntec din alte vremuri:

Cînd suie-n 'nalturi soarele
Să mă-nsoţesc cu cine?
De s-or porni vîntoasele
Să sară pentru mine.

Elizar îşi închisese ochii înroşiţi, ţinîndu-i isonul lui Ţipirig cu o voce duioasă, întretăiată de suspine. Nici nu bănuia măcar cu cîtă înflăcărare vorbea despre el, în acele clipe, un om care îi păruse cîndva singurul şi cel mai drag prieten. Pentru omul acela îşi pusese neînfricat capul sub topor, şi el îl înşelase pe neaşteptate atît de crunt, de neînţeles, îl făcuse de ruşine în faţa consătenilor, care-l socoteau acuma un lăudăros şi un flecar.

Iată ce se petrecea în clipele acelea la sediul central al sovhozului cerealier, în biroul lui Azarov.

În biroul directorului, întunecos din cauza luminii slabe a becurilor, lîngă masa pe care se îngrămădeau teancuri de ziare, probe de sămînţă, telegrame de la trust, rapoarte şi situaţii ale sectoarelor de producţie, şedeau trei oameni: directorul Azarov, Uraz Turgaev, secretarul comitetului de partid, şi Uvar Kanahin, preşedintele comitetului de întreprindere. Tustrei stăteau nemişcaţi, gîndind îndelung, cu un aer preocupat. În cele din urmă, Azarov, parcă trezindu-se deodată, îl privi întrebător pe Turgaev şi-l întrebă:

— Ei, ce-i de făcut, Uraz, te-ai gîndit?

— *Belmeim* — zău că nu ştiu, răspunse oftînd Turgaev şi în limba cazahă şi în rusă. Nu-mi vine în cap nimic bun. Slujba

e înaltă şi cînd mă gîndesc cine ar putea s-o ocupe, nu-mi vin în minte decît oameni nepotriviţi — unul mai becisnic decît altul... Ce ne facem — cum s-ar zice, nu mă ajută capul de loc, Kuzma Andreici !

— Da, tu ce ai de spus ? îl întrebă Azarov pe Uvar.

— Chestia asta chiar că te scoate din minţi, tovarăşe director, răspunse însufleţit Uvar Kanahin. Aici trebuie pus un om cu scaun la cap. Ştiţi doar că e un sector model... Ce e drept, aveam eu în vedere un tovarăş de luptă — îi zicea Sidor Rak. Am fost amîndoi în acelaşi escadron. A primit şi el ca şi mine mulţumiri pentru operaţiunea dusă împotriva sotniei lui Dutov, în preajma staniţei Presnogorkovskaia. Ne-a mulţumit însuşi tovarăşul Vostreţov, comandantul diviziei. A fost o chestie, nu glumă. Oamenii lui Dutov ne-au rupt frontul...

— Stai, aşteaptă, îi curmă vorba la timp Azarov. Ei, îl propui pe Rak sau nu ?

— Nu... se fîstîci Kanahin. Numai el ar fi fost bun pentru slujba asta. Ştia carte. Se descurca şi cu fracţiile zecimale.

— Atunci ce mai stai pe gînduri ? Unde se află ? stărui Azarov.

— L-au spintecat cu sabia în lupta de lîngă Kokcetav, oftă cu amărăciune Kanahin.

— Nu mai spune ! exclamă compătimitor Azarov. Păcat. Dar vezi că noi avem nevoie în clipa asta de un om viu, Uvar. Aici e buba !

Kanahin amuţi ruşinat.

Azarov se ridică de la masă, făcu cîţiva paşi prin birou, apoi se apropie de fereastră şi-şi frecă îndelung tîmplele, gîndind încordat. Pe neaşteptate, se întoarse spre masă şi, înseninat la faţă, spuse înveselit deodată.

— Stop, băieţi, am găsit !

Inconjură iute masa, se lăsă în fotoliu şi, privindu-şi interlocutorii, urmă :

— Am găsit. Trebuie să vă spun că e o candidatură excelentă. Da, da, omul ăsta ar fi trebuit de mult atras la sovhozul cerealier. Aflaţi că nu este un om de duzină. Zău, e o comoară ! Am să vă povestesc despre el lucruri uimitoare...

— Aha, am ghicit, ştiu despre cine e vorba, Kuzma Andreici, spuse însufleţit Uvar Kanahin şi, întorcîndu-se spre Turgaev, urmă entuziasmat : Ehei, ce mai voinic ! Bea un sfert de vadră de votcă pe nerăsuflate !

Turgaev se uită nedumerit la Kanahin, ca şi cum ar fi vrut să-l întrebe : „Dar, la drept vorbind, ce legătură au însuşirile acestea voiniceşti cu postul de şef al sectorului model de producţie al sovhozului cerealier ?"

Parcă ghicind gîndurile lui Turgaev, Azarov spuse.

— Firește, nu votca are însemnătate. De pildă, a fost cavaler al Sfîntului Gheorghe în armata țaristă. A fost decorat pentru vitejie în luptele împotriva nemților. L-au chemat la cartierul general, unde l-a primit chiar țarul...

— Așa a fost ?! se miră Turgaev.

— Da, e cavaler al crucii Sfîntul Gheorghe în toate cele patru clase.

— E un erou, orice ați spune, confirmă Azarov. Dar, la urma urmei, nici asta n-are așa de mare însemnătate. Nu-i vorba de decorații, ci de esența de clasă a acestui om... El ne este adînc devotat.

— Poate fi verificat... Bătu șaua prudent Turgaev.

— Adică ? deveni atent Azarov.

— Să-l punem într-un post nu prea mare, spuse Turgaev.

— De pildă ?

— Ei, ce, la sovhoz n-avem libere atîtea posturi mai mici?! Să zicem paznic la sector, ori îngrijitor la o brigadă de tractoare...

— Ei, vorbești năzbîtii, Turgaev. Ce rost are să ținem „priponit" un om destoinic, în plină putere, cînd el poate să conducă foarte bine o secție întreagă ? S-ar lăsa păgubaș de o muncă fără însemnătate. Cred că oamenii trebuie promovați cu mai multă îndrăzneală ! Eu am încredere în el. Sînt sigur că atunci cînd ar vedea că are răspunderea unei munci pe scară mare, că se bucură de o încredere nemărginită, ar căpăta aripi, ar crește, ar ajunge departe.

— Se poate și asta... răspunse în doi peri Turgaev cu zîmbetul pe buze.

— Tu — *belmeim,* eu — *beledî.* Eu știu ce spun, spuse răspicat Azarov. Și pe un ton care excludea orice împotrivire urmă : Pe scurt, vom vedea. Chiar astăzi îl chem și dau dispoziție să fie numit șef al sectorului cinci.

— E o chestiune administrativă, spuse Turgaev cu o supunere prefăcută. Numai că eu nu m-aș încumeta să risc, Kuzma Andreici.

— Iar eu o să mă încumet, Uraz. Incercarea moarte n-are, zise Azarov, întărîtîndu-l parcă dinadins pe secretar, care se încruntase nemulțumit. Apoi, strîngînd cu putere mîna pe care i-o întinse Turgaev, îndată ce acesta trînti cu zgomot ușa biroului în urma sa, deschise carnetul și începu să scrie repede cu litere piezișe :

„Cătunul Arlagul, tovarășului E. Dîbin.

Dragul și vechiul meu prieten !

Conducerea sovhozului cerealier din stepă a hotărît să-ți încredințeze o muncă de răspundere. Ai fost recomandat pentru

postul de șef al sectorului cinci din sovhozul nostru. Sectorul acesta cuprinde zece mii de hectare în curs de desțelenire, pentru a fi însămînțate în primăvara anului viitor. Acolo lucrează și va lucra tineretul, sectorul acela fiind numit de noi comsomolist. Acest lucru însă nu trebuie să te stînjenească. Știu să sufletul îți este tînăr și o să te simți bine printre toți tinerii aceia poznași, înflăcărați.

Cunoscîndu-te ca pe un om harnic, credincios din tot sufletul poporului, partidului nostru, am susținut cu toată căldura propunerea cu privire la numirea ta în acest post de răspundere și sînt încredințat că n-o să-mi înșeli așteptările.

N-am uitat visul tău tulburător despre pămîntul făgăduinței. Deh, să nădăjduim că se va împlini ! Un asemenea pămînt îl vei găsi — sînt sigur de acest lucru — în sovhozul nostru cerealier. Într-un cuvînt, te aștept. Vino, fără să zăbovești, chiar cu mașina pe care o trimit după tine. Cînd ne vom întîlni, vom vorbi mai amănunțit.

Pînă atunci îți strîng mîna cu căldură,

K. Azarov."

In aceeași noapte Uvar Kanahin plecă cu mașina directorului, pentru a duce scrisoarea acestuia în cătunul Arlagul, lui Elizar Dîbin.

In zori, micul ford, prăfuit, trecut prin multe încercări, gonea pe ulița cătunului, claxonînd de zor la răscruci. Deodată stopă ca țintuit în fața casei lui Elizar Dîbin. In pofida orei cu totul nepotrivite, Uvar îl găsi pe Elizar Dîbin chefuind împreună cu Filaret Țipirig. Amîndoi erau cherchelițî. Unul în fața altuia, la masa pe care se găsea clondirul cu rachiu, golit pe jumătate, cei doi prieteni cîntau :

Tufanule, tufanule,
Umbrosule-adăpost
Tînjești în drum, sărmanule,
Ca un recrut în post !

Dînd cu ochii de străinul care intrase cu un plic în mînă, cîntăreții amuțiră brusc, cu atenția încordată.

Uvar își dădu seama îndată care era Elizar și-i întinse tăcut plicul gros și mare în care se afla scrisoarea directorului.

Elizar luă plicul, cercetîndu-l pe Uvar Kanahin cu o privire lungă, iscoditoare. Apoi se apropie de geamul prin care se prefira lumina trandafirie a zorilor, privi îndelung plicul și, în cele din urmă, îl deschise cu băgare de seamă. Scoțînd scrisoarea, începu s-o citească, mișcînd mut din buzele care-i zvîcneau ușor, datorită tulburării ce-l cuprinsese.

Uvar şi Filaret îl priveau încordaţi, observînd cum îi tremurau, ca de frig, braţele mari, îndoite din coate, acest bărbat voinic, spătos, care privea uimit lumea cu ochii larg deschişi ca ai unui copil, tuşea din cînd în cînd, neliniştit.

Terminînd de citit, ceea ce, după cît se părea, nu fusese de loc o treabă lesnicioasă pentru el, Elizar răsuflă uşurat, îşi şterse cu dosul palmei broboanele mari de sudoare de pe fruntea înaltă şi păturînd scrisoarea cu grijă o ascunse împreună cu plicul în buzunarul de la piept al bluzei militare decolorate, vechi, încă din timpul războiului civil. Apoi se aşeză pe laviţă şi, fără să se adreseze cuiva anume, spuse :

— Da, asta zic şi eu că-i o problemă : cu toate cele patru operaţiuni. Deh, va trebui s-o rezolv !

Partea a doua

1

Roman Kargopolov nu-şi aducea prea bine aminte de tatăl lui. Nu cunoştea nici meleagurile pe care se născuse. După cum îi spusese mama sa, erau de prin părţile Povoljiei [1] şi veniseră împreună cu un lot de strămutaţi în stepa Kazahstanului de Nord, mînaţi de nevoi şi de lipsa cruntă de pămînt. Atunci, cînd, după un drum lung şi greu, sărăciţi şi flămînzi, strămutaţii au ajuns în stepele acelea, Roman împlinise doi ani şi jumătate. Tatăl lui îşi pierduse pe drum ultimul cal. Părăsindu-şi pe drumeagul îngropat în praf şi căruţa stricată, îşi urcase băieţelul, în căruţa altcuiva şi, ajungînd ca prin minune pînă la locul ales de către delegaţi, se îmbolnăvise. Însănătoşindu-se cu chiu cu vai, începuse să tragă la jug ca muncitor cu ziua.

Celelalte întîmplări care hotărîseră soarta părintelui său fuseseră timp de mulţi ani o enigmă pentru Roman. Auzise de la oameni că tatăl lui fusese un om cumsecade, de o cinste desăvîrşită şi nespus de evlavios. Cînd bea, căuta să ocolească scandalurile şi încăierările stîrnite de cheflii, îndeletniciri pentru care consătenii lui aveau o slăbiciune. Toate acestea însă se băteau cap în cap cu ceea ce i se întîmplase la un moment dat. Muncind cu ziua la un negustor de prin partea locului, furase din prăvălia acestuia trei pile, fusese prins asupra faptului şi judecat după obiceiul locului. Se spunea că fusese purtat cu pilele atîrnate de gît pe uliţele cătunului, în bătăile tobei, că aruncaseră cenuşă pe el şi-l batjocoriseră cu vorbe murdare. Atunci, croindu-şi drum prin mulţimea turbată, osînditul se năpustise asupra negustorului şi cu o lovitură năprasnică drept la moalele capului îl făcuse să-şi piardă pentru totdeauna minţile, iar el dispăruse fără urmă. Adeseori mama lui Roman îi spunea că tatăl lui fugise spre meleagurile sale de baştină, dar nu ajun-

[1] Regiune situată în bazinul cursului mijlociu şi inferior al Volgăi.

sese pînă acolo, ci murise, fără să se pocăiască, într-un sat uitat de lume din Urali.

Şi iată că atunci cînd Roman începuse să-şi dea seama de viaţă, de copilăria lui petrecută fără un adăpost deasupra capului, totdeauna desculţ, muncind pe la uşile altora pentru o bucată de pîine, în sufletul lui încolţise o ură surdă, instinctivă, faţă de traiul îndestulat pe care-l duceau îngîmfaţii stăpîni. Împins în mod inconştient de pornirea neîmblînzită a acestui protest lăuntric ce mocnea în el, se întîmplă adeseori ca Roman Kagopolov, lucrătorul supus, conştiincios, să scape pe neaşteptate de sub mîna hapsînă a stăpînului şi să lase baltă munca de care îi era lehamite. Zile întregi, uneori chiar săptămîni de-a rîndul, în toiul muncilor de vară, şedea acasă fără să iasă din cocioaba sa, îndurînd cu răbdare amarnicele tînguiri ale mamei sale, pricinuite de nevoile în care se zbăteau.

Totuşi, Roman trecea drept un flăcău muncitor şi voinic. Ţăranii înstăriţi îi preţuiau puterea, mult dezvoltată faţă de vîrsta lui, îi preţuiau îndemînarea şi agerimea minţii.

Roman învăţase carte pe apucate : n-avea nici răbdare, nici hotărîrea de a stărui. Mintea lui atotcuprinzătoare, dornică de a cunoaşte multe, nu suferea nici un fel de constrîngere din partea dascălului său — fierarul, care făcea totodată şi pe dirijorul corului bisericii.

Despre revoluţie, Roman aflase, de altfel ca întreg cătunul pierdut în stepă, numai din auzite. E adevărat, îşi aducea aminte că în o mie nouă sute nouăsprezece se dăduseră lupte crîncene, undeva în preajma căii ferate : ostaşii roşii împingeau spre răsărit unităţile zdrobite ale lui Kolceak — seara se auzeau în cătun bubuiturile surde ale canonadei, aidoma tunetelor îndepărtate pe vreme de furtună. Totuşi, schimbarea autorităţilor locale ale cătunului se petrecuse într-o atmosferă lipsită cu totul de solemnitate. Într-o bună zi venise în cătun un om îmbrăcat cu o scurtă de piele, avînd la butonieră o panglică roşie. Convocînd locuitorii la o întrunire, le adusese la cunoştinţă, cu vorbe pe înţelesul tuturor, că se instaurase puterea sovietică : primarul fusese înlocuit printr-un comitet revoluţionar.

Omul cu scurta de piele plecase, iar noile autorităţi intraseră în exerciţiul funcţiunii. Zilele se scurgeau una după alta, dar nu aduceau cine ştie ce schimbări în viaţa cătunului. Săracii sufereau ca şi mai înainte, trudind din greu ca argaţi. Mari şi tari erau tot Epifan Okatov, atotputernicul negustor de vite, şi Luka Bobrov, bogătaşul cătunului. Toţi îi ţineau în cinste, îi linguşeau, se temeau de ei.

Mai tîrziu, peste vreo cinci ani, sosi în cătun un delegat de la raion, care adună tineretul şi făcu înscrieri în celula comso-

molistă. După aceea un an întreg nu se mai arătă nimeni de la centrul raional, tinerii comsomoliști fiind lăsați în voia soartei.

Ce e drept, băieții țineau ședințe regulat, în fiecare duminică. Învățaseră pe de rost statutul Comsomolului și dăduseră trei reprezentații cu o piesă într-un act, al cărei subiect era luarea ca prizonier, de către ostașii roșii, a unui general albgardist. Alte piese nu aveau, și locuitorii cătunului nu mai voiseră să vină a patra oară la aceeași piesă. Comsomoliștii nu știau ce să facă mai departe. Nici Roman — secretarul lor — nu știa acest lucru. De aceea nu era de mirare că ședințele de duminică începuseră să li se pară comsomoliștilor plicticoase. Nici pe Roman nu-l mai atrăgeau. Și iată că, după o îndelungată chibzuință, el hotărî să plece pentru un timp din cătun, să vadă lucrurile noi, viața cea nouă, necunoscută de el, oamenii cei noi, după care să se întoarcă pe meleagurile dragi.

Și Roman plecă împreună cu doi prieteni, argați, comsomoliști, spre șantierul de construcție al căii ferate principale turkestano-siberiene. Acolo intră cu tovarășii lui de drum într-o brigadă de săpători, apoi — cînd începu montarea șinelor — trecu într-o brigadă care lucra la înșurubarea buloanelor. Acolo — în apropiere de Alma-Ata — soarta îl adusese pentru întîia oară în viață într-un colectiv de oameni noi. La construcția căii ferate făcuse o bună școală, care-i deschisese porțile altei lumi.

Cînd, după o lipsă îndelungată, se întoarse pe meleagurile dragi, Roman se simțea mai înalt cu un cap decît flăcăul care plecase de acolo cu doi ani mai înainte. Acum înțelegea ceea ce mai înainte i se părea o problemă complicată, de nerezolvat: își dădea seama că împotriva forțelor vrăjmașe trebuia dusă cu dibăcie o luptă dîrză, organizată.

Trecuseră cîteva zile de cînd se întorsese în cătun — lucrurile acestea se petreceau la începutul primăverii anului una mie nouă sute treizeci — dar emoția care îl cuprinsese cînd se apropiase de meleagurile dragi nu-l mai părăsea.

Era o seară caldă și peste tot adia răsuflarea primăverii. Deasupra stepei, înzăpezită încă, soarele apunea încet, solemn, vestind pentru a doua zi timp frumos.

Roman ședea la școală, pe pervazul ferestrei umbrite a unei clase. Rezemat de tocul ferestrei, privea parcă amețit de o băutură, stepa, casele de lut, văruite, ale cătunului. Da, în ultimii doi ani cutreierase, colindase prin lume. Văzuse destule locuri frumoase care-i rămăseseră în amintire. Dar, ca totdeauna, simțea că cele mai dragi și mai apropiate îi erau tot întinderile nemărginite ale stepei, cunoscute din copilărie, cu salbele lacurilor sărate, cu gorganele troienite de zăpezi, cu morile de vînt ce-și înălțau spre cer, ca într-o rugă, aripile lor din alte vremuri.

Totdeauna, încă din fragedă copilărie, şi apoi de pe cînd era băieţandru, privea cu sufletul adînc răscolit stepa în pragul primăverii. Se tot uita, şi un zîmbet nedesluşit, fugar, îi însenina faţa lată, arsă de vînturi şi arşiţă. Privirea lui se oprise asupra mesteacănului bătrîn de-un veac, care se înălţa singuratic afară din cătun, cu trunchiul îndoit în chip ciudat, parc-ar fi fost un arc din vechime. Privind mesteacănul desfrunzit, fremătînd cu nelinişte în bătaia vîntului, Roman simţea că-i bate inima şi mai tare, că-l copleşeşte aleanul.

Privea zveltul foişor de foc, care semăna cu un minaret, privea piaţa cătunului, parcă ar fi citit din nou paginile unei cărţi aproape uitate, deschisă întîmplător în faţa lui, deşi îi era tot atît de dragă, ca şi odinioară. Ajunşi oameni în toată firea, cu aceiaşi ochi privim o carte de citire, găsită întîmplător, după care am învăţat în depărtata copilărie. Ne-a rămas pentru totdeauna în suflet mirosul hîrtiei îngălbenite, pătrunsă parcă de căldura razelor soarelui, farmecul înduioşător al vinietelor înflorate, parfumul suav, unic în felul său, al poeziilor uimitor de limpezi, de clare, învăţate pe băncile şcolii.

Înserarea mohorîtă se stingea încet deasupra stepei. Fără să-şi ridice pleoapele pe jumătate închise, Roman asculta povestirile băieţilor care şedeau pe bănci în jurul lui, despre toate cele întîmplate în cătun, vreme de doi ani cît lipsise.

Ascultînd istorisirile încîlcite ale comsomoliştilor din cătun fără a-şi lua privirea înceţoşată dinspre stepa învăluită de amurg, Roman nu observase că intrase în clasă învăţătoarea Elena Andreevna Kronina, secretara celulei comsomoliste, organizată din nou, căreia comsomoliştii îi spuneau simplu: Linka. Intrînd în clasă, ea se aşezase într-o bancă şi asculta în tăcere povestirile băieţilor.

Roman mai curînd o simţi, decît îi observă prezenţa. Nu voia să-i întrerupă însă pe povestitori şi se făcea că n-o vede.

Linka avea o înfăţişare obişnuită, care nu se remarca prin nimic deosebit. Se putea spune că n-o deosebeau de celelalte fete pe care le văzuse Roman decît genele ei lungi, dese, şi cosiţele grele, de culoarea grîului. Mai curînd puteai să simţi decît să vezi tot farmecul chipului ei, toată profunzimea, plină de vrajă tăinuită, a ochilor ei cenuşii.

Linka şedea în bancă cu un aer grav, nu departe de Roman. Pe umeri avea o basma de un roşu-aprins. Cînd unul dintre băieţi aduse vorba despre Feşka, argata care dispăruse fără urmă din cătun, Linka se însufleţi vizibil, ridică asupra lui Roman ochii cenuşii, sclipitori, şi spuse zîmbind.

— O ştiu şi eu.

— De unde? întrebă mirat Roman.

— Am găsit întîmplător printre vechile procese-verbale ale celulei o notiță și o fotografie de-a ei... Trebuie să fi fost o fată cumsecade.

— Da, spuse Roman. A fost o fată foarte cumsecade.

Toți tăceau.

Roman bătu toba cu degetele în geamul trandafiriu, luminat de soarele în asfințit.

— Ciudat, unde o fi plecat ?

Știau toți că întreabă de Feșka, dar nimeni nu-i răspunse. Băieții începură să vorbească toți deodată despre cel dintîi colhoz înființat în cătun.

— Ce colhoz mai e și ăsta ! Prost colhoz ! zise Ablai, spintecînd aerul cu mîna. Gîndește-te și tu, ce poate să iasă dacă s-au strecurat acolo și Pikulin și Anisim-urdurosul. Fac pe proștii, apoi tot ei strigă, parcă apucați de alte-alea : „Aoleo și vai de mine, ne prăpădim !" „Iar nouă, săracilor, ne șoptesc : „Nu intra în colhoz — acolo dai ortul popii !"

— Da, pe Anisim și pe Pikulin trebuie să-i alungăm din colhoz. Așa-mi dau eu cu părerea, spuse văcarul Kliușkin.

— De ce să-i alungăm ? Dacă nu le-o plăcea, pleacă și singuri, răsună glasul Linkăi.

— Ehei, așteaptă să plece ei ! Au să se ducă la mama dracului după ce se surpă colhozul, zise Egor Kliușkin, cu ochii scăpărători de mînie.

— He, he ! Anisim și Pikulin s-au oploșit bine la colhoz. Au prins rădăcini adînci, zău așa... spuse Ablai.

— Fleacuri, dragi tovarăși ! interveni Roman, făcînd cu ochiul comsomoliștilor și zîmbind cu tîlc. O să ne răfuim noi zdravăn cu ei. Ablai zice că au prins rădăcini adînci. Ei și ? O să-i smulgem cu rădăcini cu tot. Avem, înțelegeți, destulă putere pentru treaba asta ! Că doar sîntem tineri, sănătoși.

— Bine zici, Roman ! Sîntem tineri și voinici, e adevărat ! răspunse însuflețit Ablai.

Veni vorba despre Epifan Okatov.

Deodată Linka oftă adînc și spuse cu vocea plină de amărăciune :

— Da, ți-e și milă să te uiți la el. A fost un om bogat, cine se punea cu el ? Și iată că din toate s-a ales praful și pulberea. Umblă cu niște galoși rupți în picioare, cu toiagul în mînă. Citește psaltirea la căpătîiul morților...

— Și zici că ți-e milă să te uți la el ? întrebă aspru Roman, privind-o pătrunzător.

— Da, mi-e milă.

— Așa va să zică ! Ei, la asta nu m-am așteptat de la dumneata, tovarășă învățătoare. Nu înțeleg... rosti sec Roman și,

sărind îndată de pe pervazul ferestrei, se îndreptă spre ieşire, mormăind din mers: Cu bine tovarăşi! La revedere!

Mohorît, tulburat de povestirile flăcăilor, adînc neliniştit de ultimele cuvinte ale Linkăi, Roman nu-şi putu găsi mult timp locul în cocioaba dărăpănată, scundă şi neprietenoasă. In seara aceea a fost ursuz şi prea puţin vorbăreţ cu maică-sa. Înghiţind la repezeală o cană de lapte, ieşi în uliţă cu gînd să dea o raită prin cătun. Se simţea atras în primul rînd de ocolul colhozului, unde fuseseră aduse cu două săptămîni mai înainte vitele mari, cornute, din întregul cătun. Animalele fuseseră colectivizate din ordinul tovarăşului Niporkin, delegatul raionului, care venise în cătun.

Vitele erau adăpostite în plin cîmp, într-un mare ocol, — o îngrăditură de nuiele făcută la repezeală. Deşi în stepă primăvara bătea la uşă, zăpada stăruia încă, iar peste noapte se lăsau îngheţuri zdravene.

Făcînd înconjurul ocolului, Roman nu găsi nici măcar un pumn de fîn. Era numai o căpiţă, aproape năruită, de paie putregăite. Sărind peste îngrăditură, Roman începu să cerceteze animalele cu luare-aminte. Vitele cornute se înghesuiau la un loc cu caii. Deşi era întuneric, Roman văzu la lumina palidă a lunii vacile costelive şi caii — numai pielea şi oasele. Vitele erau flămînde.

Strecurîndu-se spre mijlocul ocolului, Roman dădu cu ochii de un jgheab de lemn, lîngă care erau legaţi cîţiva cai graşi. Jgheabul era plin de ovăz ales. Caii sătui, simţind apropierea omului, începură să fornăie şi-şi întoarseră spre el boturile calde, blajine. „Ciudat! gîndi Roman. Ce-o mai fi şi drăcovenia asta? Ai cui să fie oare aceşti cai? De ce sînt hrăniţi cu ovăz, pe cînd celelalte vite abia se mai ţin pe picioare?" Frămîntat de aceste gînduri, era cît pe ce să cadă, dînd peste un om care dormea culcuşit în căpiţă.

Trezit brusc, omul tresări, se ridică iute în picioare şi începu să strige de mama focului.

— Cine eşti? Ce cauţi aici?

Roman îl recunoscu după voce pe Silanti Pikulin şi-i răspunse tot cu o întrebare:

— Ai face mai bine să-mi spui de ce laşi vitele să se prăpădească de foame?

— Ce te priveşte pe tine! răspunse veninos Silanti. Nu-i de nasul tău să te amesteci în rînduielile colhozului. Ia te uită cine s-a găsit să-mi dea porunci!

— Nu face gură! se răsti la el Roman. Te întreb desluşit încă o dată. De ce laşi vitele să piară de foame? La unii cai ţi-e mai mare mila să te uiţi, pe cînd alţii sînt legaţi deoparte şi hrăniţi cu ovăz!

— Tu să nu strigi la mine, Romka! răcni amenințător Silanti, recunoscîndu-l la rîndul lui pe Roman. Deodată sări într-o parte și începu să strige în gura mare: Săriți, săteni! Săriți, cetățeni colhoznici!

Uluit, Roman se zăpăci. Nu știa ce să facă: să se năpustească asupra lui Silanti și să-i astupe gura, ori s-o ia la goană ca să nu dea de belea.

La răcnetele lui Silanti se iviră din întuneric doi țărani cu felinarele aprinse. Unul dintre aceștia, nu prea înalt, dar voinic, ridică felinarul deasupra capului și lumină făptura dreaptă, dîrză a lui Roman. Țăranul strigă mirat:

— Tu ești, Roman? Să mă înșele oare ochii?

— Da. Eu sînt, Miron Vikulîci, răspunse Roman, recunoscîndu-l pe Miron Karaganov.

Ca din pămînt mai răsăriră cîțiva țărani somnoroși.

— Ce-i zarva asta?

— Ce s-a întîmplat aici?

— Silanti! Unde ești?

Silanti, văzînd că oamenii care dăduseră fuga la strigătele lui îi vorbeau musafirului nepoftit, picat la miez de noapte, cu căldură, prietenoși, socoti mai sănătos să nu răspundă.

Roman povesti ce se întîmplase. După ce îl ascultă, Miron Vikulîci se repezi spre jgheab cu felinarul în mînă. Ceilalți țărani și Roman îl urmară. Jgheabul era însă gol, iar caii chiaburilor fornăiau sătui printre celelalte vite.

În cele din urmă, Silanti Pikulin, care stătuse pînă atunci deoparte, se apropie de țărani și, zîmbind viclean pe sub mustață, spuse:

— Da' ce, chiar ați crezut că eu îmi hrănesc aci noaptea caii cu ovăz?

— Hotărît că da! strigă Țipirig.

— Atunci, freacă-te la ochi și uită-te în jgheab, îl sfătui Silanti Pikulin.

— Ia mai lasă-te de astea, Silanti. Vulpea bătrînă nu se prinde cu păsăruici. Eu, frate, văd totul bine și fără asta, spuse Miron Vikulîci.

— Hotărît, nu se prinde! strigă Țipirig. Chiar dacă nu-i ovăz în jgheab, fundul lui e ud. Hotărît, caii lui adulmecă încă ovăzul.

— Nemernicul... scrîșni Miron Vikulîci. Pentru toți era limpede că vorbele i se adresau lui Pikulin.

Roman ședea în casa spațioasă și curată a lui Miron Vikulîci. Din fragedă copilărie îl socotea pe omul acesta ca pe un prieten mai în vîrstă, ca pe un părinte. Pe masă murmura pașnic

samovarul de alamă, lustruit. În cești se răcea ceaiul tare, aromat. Furat de gînduri, Roman privea țintă portretul nu prea mare, cu o ramă de culoare închisă, al lui Lenin. În căsuța primitoare, ca și stăpînul ei, Roman și Miron Vikulîci vorbeau de una, de alta.

— ...Iată că au și încurcat iețele, spunea Miron Vikulîci, pufăind din luleaua lui înnegrită ca un tăciune. Se țin zdravăn, frate, cu amîndouă picioarele înfipte în pămînt. La Kulikovi și acum găsești, dacă-i scuturi, sute de puduri de grîne care putrezesc în pămînt. Au intrat ei în colhoz, dar ne-au prăpădit vitele. Noaptea își hrănesc caii cu ovăz și cer rația de la colhoz înaintea tuturor. Ce ai de spus la asta, Roman?

Roman rămase tăcut o vreme, apoi răspunse cu tărie:

— Acu nu-i de lungit vorba: trebuie să li se ia grînele.

— Da' crezi că asta-i așa de ușor?

— Nu, nu cred așa ceva, nene Miron, dar o să le luăm. Avem destulă putere pentru treaba asta, încheie Roman, și-și luă rămas bun, strîngînd zdravăn mîna mare și noduroasă a stăpînului casei. Această strîngere de mînă însemna pentru ei o alianță de nezdruncinat, de nădejde, ca și un jurămînt.

2

După o săptămînă, deasupra stepei începu să sufle un vînt cald și umed, de primăvară, topind gheața de pe lacuri, descătușînd viiturile, mistuind învelișul de nea de pe gorgane, răspîndind mireasma pătrunzătoare, amăruie a pelinului. Totul de jur împrejur — și miriștea gălbuie, dezvelită de zăpadă, și cerul pe care nu rătăcea nici un noruleț pribeag, și cîntecele darnice ale ciocîrliei — totul era pătruns de farmecul tinereții, neprihănirii.

Pe ulițele cătunului domnea o însuflețire neobișnuită. Bărbații și femeile umblau din curte în curte, gureși ca în ajun de nuntă. Pe uliță hurui o căruță scumpă, cu înfrînturi. În ea stăteau îmbrățișați trei flăcăi beți, răcnind strigături cît îi ținea gura și grozăvindu-se.

Călare pe singurul cal pe care-l avea, Kapiton Norkin se rotea în mijlocul pieței cătunului, fluturîndu-și amenințător șapca fără cozoroc și strigînd cu glas răgușit:

— Iac-așa am eu chef acușica: să călăresc! și, smucind aprig de dîrlogi, trase în sus capul costeliv al calului și începu să-l joace de mama focului în fața mulțimii de țărani, strigînd mereu cît îl ținea gura : Da ! Așa vreau eu ! O iau încotro vreau eu! Ce-mi trebuie colhoz, măiculiță doamne?! Da' ce, n-om scoate-o la capăt și fără el?

— Hotărît, întărea Filaret Țipirig, cherchelit.

Iar Epifan Okatov, într-un beșmet zmeuriu, ținînd în mînă nelipsitul toiag biblic, vîntură psaltirea pătată de ceară și spuse:

— Așa-i. Adevăr grăiești, cetățene Norkin. Sfîntul adevăr! Ești curat proroc!

— Hotărît, profetul Eremia, chicoti veninos Țipirig.

— Nu Eremia, ci profetul Kapiton, i-o reteză cu asprime Okatov. Ascultați ce-i iese din gură lui Kapiton. Propovăduiește adevărata înțelepciune biblică: „Ce-mi trebuie colhoz, măiculiță doamne?!" Așa putea să grăiască numai un proroc!

Kapiton Norkin își trase rușinat șapca pe fruntea-i teșită și o luă din loc, valvîrtej, zburînd în galop pe uliță.

Silanti Pikulin se cocoțase pe acoperișul fostului hambar al lui Okatov. Era cu capul gol, iar peste cămașa zmeurie, cu buline albe, avea numai vesta neagră, cu nasturi vișinii. Două femei însărcinate se holbau la el de lîngă fîntînă.

— Cine nu-și aduce aminte ce vier grozav a avut Pikulin?! Avea șapte puduri și douăzeci și cinci de funturi grăsime curată! Mă jur, se închina cu osîrdie Silanti, lunecînd ba cu un picior, ba cu altul prin acoperișul putregăit. Mă jur că vierul a pierit. Așa mîndrețe de dobitoc și i-au venit de hac, puii de lele! Iată unde duce colhozul!

— Doamne dumnezeule, să piară așa vier, leliților?! se văicări de lîngă fîntînă o muiere ciupită de vărsat.

— N-ar fi pierit dacă nu-l luau la colhoz! strigă Silanti. Colhozul a dus la pierzanie așa mîndrețe de vier.

Pikulin se învîrti încă multă vreme pe acoperișul hambarului, răcnind tot mai înverșunat despre vierul care pierise. În cele din urmă se poticni și, fluturîndu-și caraghios mîinile deasupra acoperișului, se prăvăli printr-o spărtură, dispărînd în ea ca un om ce se îneacă, și trezindu-se jos în ogradă.

O clipă după aceea se afla la poartă amenințînd cu pumnul său păros:

— Aha, ați terminat cu muncile grele, ați dus de rîpă colhozul, ai ?! Tot cătunul, toată Rusia e beată. Basta! Impiedicîndu-se într-un ham pe care-l șterpelise din curtea colhozului, o luă la goană de-a lungul uliței.

3

Către seară se lăsă în cătun o liniște încordată. Numai Kapiton Norkin cutreiera ulițele pe căluțul său și mormăia cu îndărătnicie:

— N-am nevoie de colhozul vostru. Eu și bidiviul meu ne-om agonisi într-un fel hrana.

În timpul acesta Roman ieși la poartă, unde rămase îndelung, cu ochii pierduți în amurgul liliachiu. Departe, dincolo de cătun, licăreau focurile din aule. Dinspre stepă se auzeau cîntările guturale ale păstorilor cazahi.

După ce stătu o vreme lîngă căsuța lui, Roman se îndreptă spre ocolul pustiu al colhozului. Vitele, colectivizate conform dispoziției delegatului de la raion, nu se mai aflau acolo. Locuitorii cătunului le luaseră înapoi, ducîndu-le pe la casele lor. Numai trei cai jigăriți morfoleau paiele înnegrite, putrede, smulgîndu-le de la poalele căpiței. Prin ocolul întins rătăcea trist, de colo-colo, mînzul costeliv, pintenog, al păstorului Ablai. Două vaci rumegau domol.

Lovind peste greabăn — ușurel, mîngîietor — mînzul lui Ablai, Roman se apucă să adune fînul răspîndit. Caii flămînzi întindeau lacomi boturile spre mîinile lui. Roman adună tot fînul rămas în ocol și-l împărți la vite.

„Da, zestrea care ne-a rămas e prea mică pentru a porni la un lucru atît de însemnat!" gîndea Roman, privind cu tristețe căluții și vacile hămesite de foame.

Gîndurile pline de amărăciune îi fură curmate de Kapiton Norkin. Tot strunindu-și din dîrlogi bidiviul sleit de puteri, acesta îi strigă:

— Ascultă, Romka, acu nu mă mai aduci la colhoz nici cu colaci. Să nu-ți mai treacă prin gînd așa ceva. Bine ai face să nu te mai apuci de treaba asta.

— Ce ți se năzare, nene Kapiton. Ce te legi de mine? Nimeni nu te trage cu de-a sila la colhoz, răspunse liniștit Roman.

— Ba nu, spui baliverne! Știu totul! Toate le văd! strigă aprins Kapiton. Știu totul. Colhozul s-a dus de rîpă și iacă, acu ți-ai și pus în gînd să-l înjghebi din nou. Da' pe mine nu mă mai aduci în el nici cu arcanul. Oi scoate-o eu la capăt cu calul și fără voi. Înțelesu-m-ai?

— Totu-i limpede, nene Kapiton. Fii liniștit. Dacă nu vii singur, de bunăvoie, nimeni nu te trage cu de-a sila în artelul nostru agricol... răspunse Roman zîmbind ușor.

Stînd în mijlocul ocolului pustiu, Roman se uita la Kapiton Norkin printre gene, zeflemitor, adînc încredințat că acesta

fusese învățat de alții să se poarte așa. „Unde să plece zănaticul ăsta? A luat de la colhoz în două săptămîni tainul pentru două luni de muncă și a făcut de trei ori cerere să fie lăsat să plece din cătun la lucru de sezon."

Spre seară se ivi lîngă poarta ocolului Silanti Pikulin. Aplecîndu-se peste îngrăditură, se holbă la Roman cu ochii lui rotunzi, ca niște bani de aramă, sticloși de beție, și țipă cu glas de muiere, întretăiat de sughițuri:

— N-am să uit cît oi trăi mîndrețea mea de vier! Las'că aflu eu cine...

— Nu sta pe gînduri, află. Aici însă n-ai de ce să-ți boldești ochii. Ia-o din loc cît ești teafăr. Du-te la mama dracului! îi strigă drept răspuns Miron Vikulîci, care venise între timp la ocol.

— Ba! să-mi spui, Miron, unde este vierul meu? A pierit?! Taman așa. A pierit. Din pricina voastră a pierit. Să știți că n-am să vă iert eu, ticăloșilor, acest lucru! se smiorcăia într-una Silanti Pikulin, amenințîndu-l cu degetul pe Miron Vikulîci.

— Da' unde a pierit vierul tău, vrăjmașule?

— Cum adică — unde? În cocina mea.

— Aha, zici că în cocina ta? Atunci, ce are de-a face colhozul cu asta, te întreb? strigă Miron Vikulîci, abia stăpînindu-se să nu-l înhațe de barbă.

— Cum ce are de-a face colhozul?! Da' cine altul dacă nu colhozul mi-a dus vierul la pieire? Tărîțele pentru hrana lui nu erau din hambarul vostru, de la colhoz?

— Nu-l mai lua în seamă, nene Miron, spuse Roman. Hai mai bine să mergem, avem de pus la cale o treabă...

Scuipînd în direcția lui Pikulin, care se schimonosea în fel și chip, Miron se îndepărtă:

— Ehei, acu o să jucați tontoroiul fără noi! Cu trăpașii lui Miron nu ajungeți voi departe. Ce mai colhoznici? Las' că ajung eu pînă la Kalinin, vă vin eu de hac. Nu mă las eu păgubaș de vier...

Se întunecase cînd Roman îl părăsi pe Miron Vikulîci — care era de pază peste noapte la vitele colectivizate ale sărăcimii din cătun — luînd-o spre casă. Adîncit în gîndurile lui, prea puțin vesele, despre cele ce avea să aducă ziua de mîine, trăgea totodată cu urechea spre liniștea nopții. Departe, în stepă, huruia o căruță. Pojghița de gheață a băltoacelor trosnea sub picioarele lui. Încetini pentru o clipă pașii, simțind o amețeală ușoară. „M-am vlăguit de tot în ultimele zile..." gîndi el. Și abia acum își aduse aminte de țigara pe care în ajun, la ședința comună a celulelor comsomoliste rusă și cazahă, Linka i-o vîrîse grijulie în buzunar. Scoase țigara și o aprinse. Trăgînd

adînc în piept fumul aromat şi simţind că ameţeşte din pricina lui, se gîndi: „Ia te uită... Am uitat cu totul că trebuie să mă duc în aul. Acolo e adunarea activului săräcimii. Şi eu care voiam să mă duc la culcare..." îşi reproşă el.

Nu-i ardea de somn, nici de odihnă. Totuşi, ajungînd la căsuţa lui, se aşeză pe un buştean, sub ferestre, şi începu să facă socoteala cam ce inventar rămăsese în gospodăria colhozului. „Da puţină moştenire ne-a lăsat colectivizarea totală! Greu o să deştelenim pămîntul. Tare greu. Asta-i limpede ca lumina zilei..." Căutînd să biruie oboseala şi somnul, se gîndea cu dîrzenie la viitorul colhoz pe care hotărîse cu tărie să-l înfiinţeze cu ajutorul celor două celule comsomoliste — a cătunului şi a aului cazah din apropiere. La multe se gîndea în clipa aceea: la cele trei pluguri pe care trebuia să le dreagă fierarul, la havuzul pe care de mult visa să-l facă în cătun, la Feşka, de la care nu avea nici o veste, la cosiţele grele, aurii ca grîul, ale Linkăi. Dar toate gîndurile acestea roiau în mintea lui, pierind într-o clipită, aşa cum se şi zămisliseră. Da, era ostenit. Îl copleşea somnul. Dar iată că deodată zări aprinzîndu-se în depărtare, licărind în noapte, flăcăruia unei lămpi: lampa se aprinsese la şcoală. „Da, Linka mă aşteaptă. Ne-am înţeles doar că o să trec s-o iau ca să mergem împreună la şedinţa din aului cazahilor", îşi aminti Roman şi, trezindu-se din piroteală, se ridică repede şi se îndreptă spre şcoală.

4

Vechiul acoperiş al iurtei păstorilor parcă era presărat cu diamante: prin pîsla lui ciuruită se zăreau stelele, strălucind viu pe cerul înalt. Mirosea a piele de oaie, a tizic şi brînză uscată.

Săräcimea aului — ciobanii şi *djetacii,* cei fără cai — şedea turceşte în jurul focului, care abia mai pîlpîia. Feţele lor oacheşe, cu umerii obrajilor ieşiţi, slab luminate de răsfrîngerile văpăilor, păreau, în penumbră, de bronz. Se aflau de faţă *aksakali* — bătrîni cu barba albă ca neaua — *djighiţi* vîrstnici din stepă, tineri cărora nu le mijea încă mustaţa şi agerii ajutori de ciobani, băieţandri sprinteni la fugă. Oamenii şedeau în jurul focului neclintiţi, tăcuţi. Cu capetele date pe spate, priveau roua de diamante a stelelor, luna parcă vie, ca ochiul vulturului, ce se înalţa deasupra luminătorului din bolta iurtei.

În colțul de cinste al acestui sălaș păstoresc, prea puțin arătos, deasupra grămezii de sipete vechi, acoperite cu tot felul de boarfe, într-o ramă făcută de mînă și vopsită gălbui era fixat portretul lui Lenin.

Ciobănașul Eralla privea țintă ochii ușor mijiți, pătrunzători ai lui Ilici, părînd că Lenin îi răspundea cu un zîmbet blajin, părintesc.

În mijlocul păstorilor, șezînd alături de Roman, Linka nu-și lua nici ea ochii, în care focul arunca reflexe aurii, de la portretul lui Lenin, părîndu-i-se și ei că în clipa aceea Ilici zîmbea cu căldură, aprobator, tuturor acelora care îl priveau.

— Păstori! Astăzi l-am zărit dincolo de gorganul cel mai îndepărtat pe călărețul cu *malahai*[1] din blană de vulpe, rosti Ablai după o tăcere îndelungată.

Toți păstorii și ajutorii lor, care ședeau în jurul focului, își întoarseră capetele spre povestitor, interesați de *habar* — vestea adusă din stepă.

— Am văzut astăzi călărețul cu cușma din blană de vulpe și am auzit ce spunea locuitorilor aulului Djaman-Tuz, urmă Ablai pe un ton domol, stăpînit. Le spunea că atotputernicii *bai-aksakali* au luat din colhoz toate vitele cornute, toți caii și iată că *djetacii* — păstorii — și ajutorii de păstori din aulul Aksu, adică ei toți stau acum în iurtele ciuruite lîngă focul stins și nu știu ce cale să ia, ce să facă: n-au nici pîine, nici carne, nici brînză. Sînt înspăimîntați. Stau lîngă vatra rece și tac.

— Nu-i adevărat! Spune minciuni despre noi diavolul, împielițatul călăreț! strigă deodată păstorelul Eralla, cu voce pițigăiată.

— Nu-i adevărat. Minciuni. Știm ce avem de făcut! îi ține isonul cu înfocare tînărul *djighit* Bekturhan.

— Da, *djighiți!* Știm ce avem de făcut! răsună glasul hotărît al *aksakalului* Koicea, cel mai bătrîn și vrednic de cinste dintre păstori.

O dată cu cuvintele bătrînului Koicea, în vatră izbucni așa, deodată, o văpaie. Întețindu-se cu înverșunare, focul întunecă puzderia de stele sclipitoare ca niște diamante, care străjuiau deasupra iurtei. Și, aidoma focului înverșunat, în iurtă izbucniră deodată cu îndîrjire strigătele păstorilor și ajutorilor lor, treziți parcă dintr-un somn adînc:

— Da, știm ce avem de făcut!

— Nu ne mai ducem la Naurbek. Mîine, n-are decît să scoată singur hergheliile la păscut!

---

[1] Un fel de căciulă, mare, cu clape.

— N-are decît să-şi pască singur vitele!

— Să-şi păzească de lupi herghelliile de iepe!

— Da, da! strigau oamenii, şi pe zdrenţele care-i acopereau jucau licăririle vii ale focului.

Ablai stătea drept, aspru, luminat de flăcări. Stătea cu mîinile date larg în lături, ca o pasăre mare, gata să-şi ia zborul.

Iurta vuia de strigătele pline de mînie ale păstorilor şi ajutorilor lor.

— Nu ne mai tocmim la Naurbek!

— O s-o scoatem noi la capăt şi fără el!

— De-acu sîntem stăpîni pe soarta noastră!

— Adevărat, dragi tovarăşi! Aşa este! strigau împreună cu ceilalţi, Roman Kargopolov şi Linka.

— Bravo lor! Bravo! Doamne dumnezeule, cît de minunate sînt toate astea! exclama într-una Linka, cuprinsă şi ea de frămîntarea care îi stăpînea pe toţi şi tot trăgîndu-l pe Roman de mîneca bluzei.

— *Joldastar!* Tovarăşi! încerca să facă linişte Ablai, căutînd să strige mai tare decît ceilalţi. *Joldastar!* Tovarăşi! strigă el încă o dată cu atîta putere, încît urechile îi ţiuiră.

În cort se aşternu liniştea. Toţi cei de faţă, supunîndu-se strigătului poruncitor al lui Ablai, se aşezară ascultători pe cergile rupte, de pîslă. Ablai se apropie de foc. Flăcările se stingeau din nou, încet-încet, şi în deschizătura din vîrful iurtei se zări iarăşi luna, lucind ca o seceră subţire de argint.

Eralla se aşezase alături de bătrînul Koicea şi, fără să-şi desfacă pumnişorii, turnaţi parcă din plumb, încleştaţi atît de aprig încît simţea că-l dor, privea cu ochi scînteietori faţa lui Ablai, ascultîndu-i cu nesaţ fiecare cuvînt. Cînd Ablai tăcu, Eralla rosti cu încredinţare, înflăcărat, în zarva glasurilor aprobatoare ale tuturor.

— Viaţa noastră are să fie mai uşoară numai împreună cu păstorii ruşi. Numai în întovărăşire cu ruşii, nicidecum cu Naurbek!

Atunci se ridică încet Koicea, moşneagul cu barba albă, şi toţi amuţiră cuviincioşi. Rotindu-şi cu luare-aminte privirea asupra celor din cort, bătrînul spuse domol:

— Da, numai cu ruşii săraci o să ne fie viaţa mai uşoară. Laolaltă cu ei o să alcătuim o putere mare. Atunci Naurbek n-o să mai poată să ne frîngă!

Atît păstorii cît şi ajutorii lor încuviinţară într-un glas:

— *Drus!* Adevărat!

— Dragi tovarăşi! strigă cu înflăcărare Roman. Înţelepte vorbe aţi grăit. Laolaltă sîntem într-adevăr o putere mare.

Laolaltă n-o să îngăduim să fie năpăstuite nici drepturile noastre, nici colhozul nostru. O să ieşim împreună la cîmp şi nimeni n-o să se încumete să se atingă de noi.

Linka şi Berkuthan, secretarii acestei şedinţe neobişnuite, scriau amîndoi în grabă, unul în limba rusă, celălalt în cazahă, procesele-verbale care cuprindeau hotărîrea luată în unanimitate de sărăcimea aulului.

În iurtă se aşternuse liniştea. Aceeaşi linişte domnea şi dincolo de pereţii ei de pîslă, în stepă, deasupra căreia începuseră să se reverse zorile unei dimineţi senine de primăvară.

5

Boldindu-şi ochiul bulbucat, lampa fila, gata să se stingă din pricina zădufului şi a fumului. Sticla ei plesnită se căptuşise cu fîşii catifelate de funingine. În clasă era înghesuială şi zăpuşeală. Umbre înaripate fîlfîiau sub tavanul jos, lăsîndu-se pe căciulile ţuguiate ale păstorilor cazahi şi pe şepcile ruşilor săraci din cătun.

Pe masa prezidiului se afla o găleată mare cu apă gălbuie de mlaştină, mirosind a stuf şi a pasăre. Clasa era ticsită de oameni, şi totuşi veneau mereu alţii şi alţii.

Anisim şedea călare pe butoiul dogit al pompierilor, lîngă cerdacul şcolii, şi striga batjocoritor celor care treceau:

— Auzit-aţi? Liota de kirghizi are de gînd să iasă la arat de-a valma cu comsomoliştii noştri!

— Ce mai arătură o să iasă! Au să ajungă să desţelenească pămîntul cu vacile! strigă veninos Silanti Pikulin, ţinîndu-i isonul lui Anisim.

Iar în clasă, lîngă masa prezidiului, pe duşumea şi în bănci şedeau argaţii din aul, păstorii şi ajutorii lor, comsomoliştii din cătun şi oamenii săraci, oropsiţi, care n-aveau nici un cal.

Se iscau discuţii aprinse, ciorovăieli furioase, strigăte. Nimeni nu lua în seamă lampa gata-gata să se stingă.

— Nu! Pîn-aici! Nu-i lăsăm noi să calce pe pămîntul nostru pe sălbaticii de asiaţi. Hotărît! striga mai abitir ca toţi Filaret Ţipirig.

— Da, da! Incearcă şi lasă-i — că p-ormă să vezi dandana!...

— Omul stepei atîta ştie: să leorpăie cumîs şi să se ţină de zaiafeturi. Nu-i el prost să scurme pămîntul! răsunau glasurile răguşite ale lui Pikulin şi ale Kulikovilor.

Ablai frămînta tulburat cozorocul șepcii sale rusești. I se părea că făptura slăbănoagă a lui Silanti Pikulin se ridica deasupra oamenilor ca pe niște catalige-uriașe.

Pe fruntea asudată a lui Roman se lipise părul ud. Lovea tot timpul cu creionul în agățătoarea de tablă a lămpii și căuta să facă ordine, strigînd pentru a suta oară.

— Cetățeni! De ce faceți gălăgie, tovarăși? Că doar nu tragem pe nimeni cu de-a sila în colhozul nostru. Asta e o chestiune de bună înțelegere.

Silanti Pikulin se cocoțase pe pervazul ferestrei și, vînturîndu-și brațele lungi ca pe niște greble, striga cu un glas de muiere cît îl ținea gura.

— Cetățeni ai cătunului! mi-au luat vierul pentru prăsilă. O pot spune în fața lumii întregi. Așta-i adevărul! Puterea sovietică e de partea culturii! De partea creșterii cultivate a porcilor! Și de ce, rogu-vă, m-au încondeiat ca chiabur? De ce îmi zic în fața tuturor dușman de clasă?! Ce fel de chiabur sînt eu, doamne dumnezeule? Eu sînt agricultor în cel mai înalt grad! Am acasă fel și chip de patalamale care adeveresc lucrul ăsta. M-a ferit dumnezeu de clasa chiaburimii. Am fost scutit de impuneri speciale în ceea ce privește predarea cotelor obligatorii de cereale. M-a păzit dumnezeu, înseamnă că...

— Hotărît, l-a păzit! Hotărît! Ce mai tura-vura... îi ținu isonul, înfierbîntat, Țipirig.

Roman ascultase multă vreme acele strigăte prostești, fără noimă. În cele din urmă, pierzîndu-și răbdarea, lovi din răsputeri cu pumnul în masă. O cutie de conserve plină cu cerneală sări în sus și căzu cu zgomot pe podea. Lampa pîlpîi o dată și bine, luminînd neobișnuit de viu întreaga clasă, și se stinse. Oamenii se potoliră.

Îndemînatică, Linka reaprinse lampa și Roman anunță:

— Tovarășul Ablai are cuvîntul din partea tovarășilor noștri cazahi. Vorbește în numele păstorilor și ajutorilor lor.

— Asta vreau eu spus, începu Ablai, ridicînd mîna ca un școlar. La noi *bai* Naurbek. La voi *bai* Pikulin. Venit *bai* Pikulin la *bai* Naurbek și spus așa: „Ne prăpădim amîndoi, *bai* Naurbek. Păstorii tăi intrat colhoz. Argați mei intrat colhoz. Sărac plecat. Mijlocaș dus și el cu sărac. Noi cu tine *bai* Naurbek rămas singuri în stepă..."

— Iie, Iie! încuviință corul cazahilor.

— Liniște! Oi vorbi mai departe, urmă aspru, aproape amenințător Ablai. *Bai* nostru, Naurbek, furat berbecii de la colhoz, mîncat berbeci colhoz. După aia spus toată lumea: „Păstori furat berbeci". *Bai* vostr, Pikulin, toiat vier. Apoi spus: „Prăpădit colhoz". Nu așa?

— *Drus!* răspunseră într-un glas păstorii din aul.

— Adevărat! Așa este! încuviințară toți comsomoliștii din cătun.

— Ba nu, dați-mi voie, începu să răcnească din nou Silanti Pikulin. Dați-mi voie să spun pînă la capăt tot adevărul despre vier, cetățeni ai cătunului. Toată lumea știe că vierul meu nu era de soi obișnuit. Un vier — de-ți era mai mare dragul să-l privești. O mîndrețe de porc!... Dați-mi voie.

— Nu, nu-ți dau voie. Nu ai cuvîntul, îl întrerupse Roman.

— Văzut-ați, cetățeni ai cătunului?! răcni și mai și Pikulin. Văzut-ați? În obștea mea de baștină nu mă lasă să deschid gura, în vreme ce toată gloata asta de kirghizi e slobodă să facă ce vrea! Halal slobozenie — am ajuns s-o văz și pe-asta!

În clipa aceea se ridică dintr-o bancă Klimuška, un țăran fără pămînt, singur pe lume, nearătos, căruia îi smulgeai vorba din gură cu cleștele, fiindu-i frică și de umbra lui. Înainte vreme nici nu crîcnea la vreo adunare ori întrunire obștească. Acum, spre mirarea tuturor, deodată i se dezlegă limba:

— Greșești! Slobozenia nu-i pentru de-alde voi, ci pentru noi. Dă-i drumu, zi-i cetățene Ablai. Eu n-am vorbit în fața lumii de cînd mama m-a făcut, dar acum pot să spui și eu ce am pe suflet. Și nimeni nu mă oprește. Asta am avut de spus...

— Toate pramatiile sînt acu în fruntea bucatelor! se oțărî Silanti.

— Ascultă, Silanti, ia mai pune-ți frîu limbii! strigă la el Klimuška. Ai fost prins cu smîntîna furată din beciul altuia? Ai fost. Te-au snopit țăranii în bătăi pentru c-ai furat nutrețul obștesc, pui de lele ce ești? Te-au snopit. Ce mai poți răspunde la asta? Hai?

În clasă se stîrni o hărmălaie cumplită. Sărăcimea cătunului de-a valma cu ciobanii, ajutorii lor și *djetacii* din aul se strînseseră roată în jurul lui Roman și al lui Ablai, acoperind cu strigăte amenințătoare glasurile lui Pikulin și ale Kulikovilor.

— Afară cu chiaburii!

— Nu le da cuvîntul năpîrcilor ăstora!

— Pune-le căluș la gură chiaburilor!

— Fă înscrieri în colhoz!

Mihei Sitohin, un țăran mijlocaș, se apropie de masă privind cu teamă jur împrejur. În cătun trecea drept un om așezat, harnic, iubitor de cîntece, nu prea vorbăreț, în schimb aprig la muncă. Mihei Sitohin îi strigă lui Roman, la ureche, cu glas gros:

— Roman, înscrie-mă iar în colhoz, pentru dumnezeu. Aduc doi jugani, trei vaci și două deseatine de ogor negru...

Frații Kulikov făcură gălăgie mult timp, vînturîndu-și amenințător pumnii. Erau burzuluiți pentru niște hamuri și căpestre, care le fuseseră, pasămite, luate de colhozul săracimii. O gloată de zurbagii — cozile de topor ale Kulikovilor și ale lui Pikulin — dăduse buzna spre ieșire și, îngrămădindu-se la ușă, lărmuia cu răutate.

În sfîrșit, cînd în clasă nu mai rămăseseră împreună cu comsomoliștii decît păstorii din aul și țăranii săraci din cătun, precum și cîțiva mijlocași care luaseră hotărîrea să se alăture colhozului săracimii, Roman încheie lista membrilor înscriși și spuse:

În total douăzeci și nouă de gospodării, dintre care — unsprezece ale cazahilor și optsprezece ale rușilor. O adevărată Internațională, nimic de zis...

Linka își ridică spre Roman ochii obosiți și repetă abia auzit:

— Da! Internațională.

6

Miron Vikulîci nu știa carte. Cunoștea o singură slovă: „fita". Într-o zi, cu mulți ani în urmă, un copist de la plasă se jurase că poate să învețe pe oricine să citească în douăzeci și patru de ore. Au bătut palma. Au trimis după un clondir de băuturică și copistul, suflecîndu-și mînecile, s-a așezat aproape de Miron, care se cherchelise, și a răcnit la el:

— Deschide gura!

Miron a deschis gura ascultător.

— Strînge-ți buza de jos și suflă: fi-fi-fita, porunci copistul.

Miron pufăia sîrguincios după cum i se poruncise: fi-fita. După aceea copistul desenase pe hîrtiuța unei acadele o slovă burduhănoasă cu o liniuță la mijloc: Ѳ și îi spusese s-o țină minte.

Burlacul Klimuška, trimis după băutură, venise cu clondirul plin și lecția fusese întreruptă, ca să nu mai reînceapă niciodată.

Miron Vikulîci păstrase în suflet obida pentru gluma răutăcioasă a contopistului. Totuși pe jalbe și pe țidule, unde i se

cerea iscălitura, Miron Vikulîci caligrafia cu mîndrie slova cu înfloriturí.

Miron adusese la colhoz doi cai voinici, cu picioarele păroase, un plug cu un singur brăzdar şi o cositoare „Mac-Cormick" destul de uzată. Din primele zile ale activităţii sale în cadrul colhozului, Miron Vikulîci dăduse dovadă de o deosebită pricepere gospodărească. Îl dojenea blajin pe Kenka, pistruiatul candidat în comsomol, care nu îndeplinea prea bine, la început, serviciile date de superiori. Candidatul, scund, stăpînit de mult amor propriu, se bosumfla cînd îl dojenea Miron Vikulîci. Cu timpul însă se mai muiase, se mai obişnuise cu munca, dînd dovadă de pricepere în îndeplinirea oricărei însărcinări.

Ograda lui Miron Vikulîci, nu prea mare, dar curată ca a oricărui gospodar vrednic, părea o fierărie : era ticsită cu roţi de căruţe, fără şine, cu brăzdare ruginite, cu hulube, oricicuri şi cazmale. Acolo fusese depozitat tot inventarul agricol colectivizat al noului colhoz.

Miron Vikulîci şi Ablai roboteau de dimineaţă pînă seara în ogradă. Cercetînd cu atenţie avutul colhozului, măsurau, cîntăreau din ochi, cum ar fi fost mai bine, mai la îndemînă să înjghebeze din toate vechiturile acelea trei-patru loitre sau încă un plug cu un brăzdar. Trebuiau să trimită la silozul din gară cinci căruţe pentru a aduce sămînţa selecţionată, tratată cu fungicide, dar la colhoz nu erau utilizabile decît două căruţe şi o haraba cazahă. Din această pricină Roman era supărat foc...

— Ptiu ! Mîine trebuie să ieşim la cîmp şi n-avem de nici unele... spunea el privind încruntat căruţele hîrbuite şi roţile fără şine. Mînios, Roman arunca vechiturile de colo-colo. Ce-i de făcut, nene Miron ? Ce zici ?

— Mai întîi — să nu ne smiorcăim ! Vorba ceea, graba strică treaba... răspunse aspru Miron Vikulîci, privind pieziş spre nerăbdătorul Roman.

— Nu-mi arde de glumă, nene Miron.

— D-apoi că nici eu nu glumesc.

— Trebuie să mergem după sămînţă ?

— Om merge, răspunse cu o neprefăcută linişte Miron Vikulîci, fără să-i stea mîinile : ba potrivea o hulubă la căruţă, ba fixa cu îndemînare spiţele la vreo roată uscată.

Astfel, în două-trei zile fură drese plugurile, boroanele, căruţele, hamurile şi alt inventar agricol de mai puţină însemnătate.

În ogradă domnea însufleţirea de dimineaţă pînă seara. Foştii argaţi, păstori şi ajutoarele lor forfoteau prin curte de colo-colo, se ciorovăiau, se strigau veseli, plini de vioiciune. Zarva, larma aceea, bucura inima lui Miron Vikulîci şi îl îmbărbăta pe Roman.

Pulsul vieții noi zvîcnea acolo neobișnuit de încordat, de năvalnic, și acest lucru nu putea să nu emoționeze, să nu tulbure sufletele oamenilor, ale păstorilor, foști nomazi, și ale plugarilor de baștină din cătun, care se întovărășiseră la muncă pentru întîia oară.

Numai burlacul Klimuşka era ca și mai înainte încet în mișcări, netulburat, deși îndemnurile și sarcinile curgeau șuvoi din toate părțile. Se apucase împreună cu comsomolistul Berkuthan să geluiască loitrele unei căruțe, dar se lăsă curînd păgubaș. Se duse sub șopron, împunse de cîteva ori cu sula un grebănar rupt ferfeniță și, în cele din urmă, își încrucișă mîinile păroase pe genunchi și adormi. Păstorelul Eralla și Kenka, prietenul lui, hotărîră să-i joace bătrînului o festă : îi puseră pe umeri un șleau vechi. Acesta, fără a se supăra cîtuși de puțin de gluma inofensivă a băieților, dădu șleaul jos de pe umăr și ațipi iar, scăpînd sula din mîini.

Roman alerga cît era ziua de mare încolo și încoace prin cătun, căutînd prin curțile colhoznicilor inventar suplimentar. Avea treburi pînă peste cap. Umblă mult timp după Aristarh Buteaşkin, vînzătorul de la cooperativă — un uite-l-nu-e. În sfîrșit dădu de urma lui — Buteaşkin se dregea după beție la cîrciumăreasa din cătun. Roman încercă să-l scoată din cîrciumă și să-l ducă la cooperativă.

— Să am iertare, cetățene Buteaşkin, îl luă la rost Roman. Astăzi e zi de lucru și locul dumitale e la cooperativă.

Buteaşkin zdrăngănea melancolic o balalaică veche, privindu-l tîmp.

— Imi trebuie neapărat cinci kilograme de frînghie pentru colhoz. Mîine ieșim la cîmp și n-avem șleauri, spuse Roman.

— Adică pentru care colhoz ? întrebă Buteaşkin, zdrăngănind mereu la balalaică.

— Pentru colhozul nostru „Internaționala".

— Să am iertare preciză Aristarh Buteaşkin. Frînghia se dă, potrivit circularei numărul trei sute optzeci și cinci, numai pe ouă și unt, care urmează să fie colectate.

— Lasă fleacurile. Circularele astea nu privesc sectorul socialist, obiectă Roman.

— N-o să mă înveți matale pe mine, tinere. Mă pricep eu mai bine în treburile astea. Statul nu azvîrle frînghii pe toate drumurile... stărui Buteaşkin, săltînd voinicește balalaica deasupra genunchilor.

— Înțelege, cap de bostan ce ești, că e vorba de colhoz. Mîine ieșim la cîmp și n-avem nici șleauri, nici hățuri.

— Ian te uită ce harnici sînteți ! Ingrășați porcu-n ajun, hai ?! Halal gospodari ! Oamenii chivernisiți își fac rost din vreme

de tot ce trebuie, spuse povățuitor Buteaşkin. Apoi, lovind voinicește coardele, izbucni în hohote de rîs : N-au frînghii. Halal colhoz fără hățuri şi şleauri ! Da' la o adică ce vă mai trebuie şleauri ? Colhozurile doar au să are cu tractoare, nu ?

— Negreşit. Vine ea vremea cînd o să arăm şi cu tractoare. Deocamdată însă, vrînd-nevrînd, o să-i dăm drumul cu plugurile trase de gloabe.

— Pare-mi-se că o să vă înhămați voi la plug. Ablaika o să facă pe mijlocaşul, Klimuşka pe lăturaşul — şi dă-i drumul ! Hi, hi, hi ! Au să rîdă şi curcile de voi, chicotea în bătaie de joc vînzătorul.

Roman stătea în faţa lui, strîngîndu-şi pînă la durere buzele arse. Apoi, făcu brusc stînga-mprejur şi ieşi trîntind uşa atît de năprasnic, încît vechea balalaică zăngăni jalnic.

Roman se îndreptă spre şcoală. Linka avea încă lecţii cu cei din cursul seral. Chemînd-o afară, îi vorbi despre treburile colhozului şi încheie tulburat :

— Da' ce crezi ? Gîndeai c-o să ne facem de rîs ? Vino şi vezi ce se petrece în ograda lui Miron Vikulîci. Căruţele sînt gata. Oricicurile le-am legat cu fier. Plugurile pot să iasă îndată la arat. Jumătate din hamuri sînt drese.

— Bravo, bravo, îl lăudă Linka, zîmbind şi dîndu-şi pe spate cosiţele grele. Bravo. Mi-a spus şi Ablai... Peste un sfert de ceas dau drumul elevilor şi vin acolo într-o clipă. Trebuie să întocmim planul de producţie. N-ai uitat despre plan, nu ?

— N-am uitat nimic, Linka. N-am uitat... spuse Roman din nou, privind-o ţintă.

Simţea că fata îi era tot mai dragă. Şi în acelaşi timp i se părea că Linka se îndoia în ascuns de izbînda colhozului lor. De data aceasta însă, privindu-i pe furiş chipul ostenit, Roman gîndea : „La ce te poţi aştepta ? Anul ăsta i-a văzut doar pentru întîia oară în viaţă pe adevăraţii ţărani. Cînd o să stea cot la cot cu noi, o să se obişnuiască ; cînd o să înghită amarul din acelaşi pahar cu noi pînă i-or da lacrimile, atunci s-ar putea să ajungă sută la sută a noastră..."

7

Conducerea colhozului ţinea şedinţe lungi, interminabile. Timpul se scurgea năvalnic în discuţii înfrigurate, în socoteli nesfîrşite, încurcate. Roman era asaltat de coloanele cifrelor necruţătoare. Aidoma unui şcolar care constată pentru întîia oară cu bucurie, cu emoţie, că ştie să socotească, se răz-

boia dîrz, pînă îl treceau năduşelile, cu problemele complicate pe care viaţa i le punea cu viclenie dinainte. Fiecare socoteală dobîndea în ochii lui un înţeles cu totul deosebit. Rătăcea prin labirintul aspru al cifrelor, care se ridica înaintea lui aidoma ostreţelor unor îngrădituri, şi împreună cu el bîjbîiau orbeşte, pe dibuite, Miron Vikulîci şi Ablai, bătrînul Koicea şi Linka. Şi cifrele năvăleau stăruitoare, încăpăţînate, în întîmpinarea a tot felul de socoteli şi proiecte gospodăreşti, nu prea complicate la prima vedere. Cifrele creşteau, se înmulţeau pe marginile ziarelor, pe foiţe de tutun. Vuiau ca nişte făpturi vii în capetele ostenite de atîta zor şi nopţi nedormite. Erau prea puţine hamuri, prea puţine pluguri şi şleauri. Lipsurile scoteau capul sîcîitor, cu îndrăzneală, din toate cotloanele şi se răspîndeau aidoma focului, aprins primăvara, care mistuie rogozul din alt an : oricît căutai să-l stingi, oricît te zbăteai, era în zadar, focul se strecura cu dibăcie cuprinzînd o tufă, apoi alta...

Pe Roman începea să-l supere liniştea nepăsătoare a lui Miron Vikulîci, care şedea la masă şi pufăia din luleaua lui, neagră ca un tăciune. Bătrînul plescăia cu plăcere şi nici o mişcare a mîinilor lui, nici privirea, nici glasul — nimic nu-i trăda zbuciumul, îngrijorarea. Asculta în tăcere povestirea întretăiată a lui Roman despre vînzătorul Aristarh Buteaşkin. La urmă spuse cu înţelepciune :

— Buteaşkin e ca o lindină : dacă o striveşti între unghii — nu rămîne din ea nici urmă, nici măcar mirosul urît.

— Vezi să nu ne tăiem craca de sub picioare din pricina frînghiilor, se zbîrli la el Roman.

— N-avea grijă ! O să împletim şleauri din curele sau frînghii vechi. Ştiu eu unde le putem găsi.

— Ei, să zicem că facem rost de şleauri. Dar în afară de ele ne trebuie boroane „zigzag", unchiule Miron.

— Ne trebuie, nimic de zis, încuviinţă Miron.

— Dar semănătoare nu ne trebuie ?

— Nici vorbă, ne trebuie şi semănătoare. Să-ţi mai spun ceva, Roman : ne trebuie şi tractoare, chiar patru tractoare ! Deocamdată însă le avem ? Nu. Păi, unde nu-i, nici dumnezeu nu cere. Deci, vrînd-nevrînd, o să desţelenim pămîntul chiar şi cu dinţii. De, ce să-i faci ? Ne-om opinti, om încerca şi cu dinţii. Că doar nu sîntem din tagma nevolnicilor. Tu ce zici ?

— Asta-i adevărat, nene Miron, nu sîntem nevolnici, încuviinţă Roman. Totuşi încă nădăjduia să vadă tractorul, boroanele „zigzag", semănătoarele noi. Se gîndea necontenit la complicata forţă mecanică, atît de necesară în gospodărie.

După ce trimisese căruţele la silozul din gară, ca să aducă sămînţa, Roman plecase seara, tîrziu, la centrul raional, ca să

înregistreze noul colhoz, organizat de el, în care intraseră păstorii din aulele cazahilor și sărăcimea din cătunul Arlagul. Înainte de a ieși din cătun, Roman trecu pe la școală.

Linka se culcase. Roman ciocăni cu băgare de seamă în fereastră, trezind-o. Prin geamul rece, aburit, zări chipul nedesluşit al fetei.

— La revedere, Linka! strigă el. Mă duc la centrul raional să înregistrez colhozul nostru. O să încerc să fac rost de semănătoare.

Linka îi strigă ceva drept răspuns, dar el nu-i auzi cuvintele, deşi i se păruse că-i simte răsuflarea caldă. Înviorat de apropierea ei blîndă, porni dîrz la drum, înfruntînd vîntul care bătea în stepă.

8

Miron Vikulîci se întorcea acasă pe întuneric, venind de la conducerea colhozului. Grijuliu şi exigent faţă de oameni, acasă nici nu crîcnea: devenea sfios fără pricină, aşa cum se deprinsese să fie din tinereţe în faţa nevestei sale, o femeie arţăgoasă şi iute din fire. Nu se putea spune că Arsentievna — soţia lui — îl domina, că el i se supunea fără împotrivire în treburile de zi cu zi. În pofida cicălelilor ei, de obicei Miron proceda după cum credea el de cuviinţă, iar Arsentievna se împăca în tăcere cu acest lucru. Totuşi, Miron căuta întotdeauna să n-o supere cu ceva, să nu-şi atragă osîndirea ei în vreo privinţă oarecare.

Desigur era caraghios la vîrsta lui să se poarte în casă ca un băieţandru care căzuse în greşeală. Totuşi, se purta întocmai! Cînd se întorcea acasă tîrziu — o găsea pe Arsentievna cu treburile gospodăriei isprăvite, dormind pe cuptorul ce-i era tare drag — Miron umbla pe întuneric prin bucătărie, fără să facă cel mai mic zgomot — parcă nici n-ar fi răsuflat.

Descălţîndu-se în prag, ca să nu lase cumva urme pe duşumeaua curată, Miron Vikulîci se strecura cu sfială pînă la masă. Acolo găsea pe dibuite ulciorul plin cu lapte fiert, acoperit cu un ştergar din pînză de casă, scovergi, ori un colăcel, pus grijuliu la îndemînă pentru el. Miron Vikulîci lua această cină tîrzie în deplină tăcere, apoi, făcîndu-şi grăbit semnul crucii, se ducea să se culce.

Atît iarna cît şi vara dormea jos, pe duşumea. Întindea în mijlocul odăii o cergă veche de pîslă şi-şi punea la căpătîi ze-

ghea. Pernele nu prea îi plăceau, și apoi îi părea rău ca în zilele de lucru să le dea jos din patul înalt de lemn, așternut frumos.

După cină, lăsîndu-se greoi pe culcușul său tare, Miron nu adormea de îndată. Îl încînta acel ceas tîrziu din noapte, cînd se odihnea în căldura familiară a casei. După o zi lungă de muncă era tare plăcut să stea culcat în mijlocul odăii curate, cufundată în liniște, în care mirosea a năprasnică, a piele nouă de la căputele cizmelor, a ierburi de stepă vîrîte pe după icoane. Era tare bine să-ți lași în voie, date în lături pe podea, brațele amorțite de oboseală, care, deși nu atît de tinere, totuși erau încă mlădioase și dornice de muncă. În ultimele zile și săptămîni avusese destule griji și necazuri. Miron Vikulîci se simțea totdeauna bine între oameni, nu în singurătate, cu gîndurile lui. Oamenii îi erau dragi și avea mult mai mult spor în muncă atunci cînd alături de el robotea încă cineva. Iată de ce socotea că cele mai frumoase zile din timpul anului erau cu prilejul treieratului de toamnă, cînd țăranii, adunați în jurul unicei batoze cu cai din cătun, treierau grînele laolaltă. Imbulzeala sătenilor în timpul muncii, pe arie, tulbura totdeauna, ca o beție ușoară, sufletul vesel și activ al lui Miron. Totul îl bucura acolo: și duduitul mînios, amenințător al tobei, care se înfunda datorită snopilor de grîu prea mari și strigătele strengărești ale tinerilor pogonici, cocoțați pe oiște, și hărnicia femeilor, care forfoteau sprintene pe lîngă batoză.

Cu o cămașă de satin peticită și cu niște ochelari enormi, fumurii, care îi apărau ochii împotriva vîrtejurilor de grăunțe și pleavă ce se învolburau de jur împrejur, Miron Vikulîci stătea pe platformă, aruncînd în tobă snopi grei de grîu. În toiul muncii laolaltă a oamenilor se simțea parcă mai chipeș, mai vînjos. În asemenea zile era vioi, însuflețit, ca și cum se aprinsese din nou în el, răspîndindu-se prin vine, focul tinereții, voinicia și voioșia de altădată, cînd nu se sinchisea nici de dracu...

În clipele acelea, Miron, uitîndu-se mereu prin ochelari la femeile care lucrau, zvîrlea în gura tobei, cu o veselă înverșunare, snopii desfăcuți. Înfundîndu-se pentru o clipă din cauza snopilor mari, toba ba mugea sălbatic și amenințător pe o notă joasă, ba smulgea cu furie din mîinile lui Miron firele de aur ale grîului și le înghițea cu un șuierat voinicesc, împroșcînd oamenii care forfoteau de colo-colo, pe arie, cu jerbe de grăunțe amestecate cu paie și pleavă amară, fierbinte.

Miron avea faima celui mai bun aruncător de snopi, și țăranii îl prețuiau mult pentru asta. Căutau care mai de care să-l atragă la el la treieriș. Prin aruncarea dibace a snopului sau brațului de grîu, ieșea un surplus de grăunțe. Miron căpătase o

îndeminare atît de mare în treaba asta, încît oamenii, pe drept cuvînt, îi ziceau „meşterul cu mîini de aur".

Miron Vikulîci umbla bucuros cu batoza altora, pe la arii, muncind neobosit la tobă. Nu-l atrăgea numai cîştigul, căci putea foarte bine să agonisească şi acasă o rublă-două pentru cheltuieli neprevăzute — se pricepea să lucreze dogărie şi curelărie. Cît ai clipi meşterea pentru vreo femeie un ciubăr sau o putinică, ori făcea pentru vreun gospodar un căpăstru bătut cu iscusinţă în ţinte de aramă sau hamuri lucrate cu gust. Totuşi îi plăcea întotdeauna să muncească însufleţit, laolaltă cu alţii, între oameni, în aer liber, decît să meşterească una sau alta stînd singur pe scaun. Asta o făcea numai în serile de iarnă sau toamna, pe vreme rea.

Întîmplările din ultimele zile şi săptămîni, care răscoliseră întreaga viaţă din cătun, înainte vreme aparent liniştită, îl atinseră şi pe Miron Vikulîci. Nespus de sîrguincios şi dornic a cunoaşte tot ce-i nou, nu putea să rămînă departe de oameni, acum, cînd ei îşi suflecaseră mînecile şi-şi luau cu îndrăzneală soarta în mîini. Toţi ca unul, laolaltă — ca un zid de neclintit — se pregăteau de luptă cu vrăjmaşii vieţii noi. Era de aşteptat ca lupta să fie grea. Se înfruntau forţe destul de însemnate, dintr-o parte şi alta. Întîmplările din cătun puteau fi asemuite numai cu pornirea zăpoarelor pe un rîu descătuşat de gheţuri. Bubuind ca tunul, vuind şi scrîşnind cumplit, sloiurile sfîrtecate se spărgeau şi se sfărîmau, iar rîul, năbădăios, zvîrlindu-şi platoşa de gheaţă, începuse să vîjîie năvalnic în stepă, rostogolindu-şi larg, nestingherit, peste întinderi, apele sale limpezi.

Puteai oare să stai în casă pe o astfel de vreme ? Şi Miron Vikulîci se pomeni, printre cei dintîi oameni din cătun, chiar în mijlocul vîltorii. Înşfăcat de şuvoiul năvalnic, clocotitor, el nu-şi pierduse dîrzenia, nu se zăpăcise, nu se dădea bătut, nu se lăsa dus de valuri ci, ascultînd de chemarea inimii sale, se îndreptase îndată spre malul pe care se şi afla Roman Kargopolov, înconjurat de tovarăşii lui nu prea numeroşi, dar înfrăţiţi, de nădejde. Deşi ajunsese la liman, Miron nu dobîndise însă acea linişte sufletească ce punea în mod obişnuit stăpînire pe el cînd se afla între oameni, muncind laolaltă cu ei. Neliniştea lui avea pricini, deşi Miron Vikulîci nu se dumerise prea repede, nu-şi dăduse seama îndată care erau acestea.

Una din pricinile de căpetenie ale zbuciumului sufletesc al lui Miron era în legătură cu nevasta. Întîia oară în viaţă făcuse un pas atît de curajos, fără a se sfătui mai înainte cu ea. Se înscrisese în colhoz fără încuviinţarea ei, aducîndu-şi averea mişcătoare şi nemişcătoare, de la caii bine îngrijiţi şi pînă la căruţa nou-nouţă.

După ce se înscrisese în colhoz, într-o zi, dis-de-dimineață, fără să-i spună nici un cuvînt Arsentievnei, pusese în căruță plugul cu un brăzdar, grapa „zigzag" și plecase, ducînd totul în curtea colhozului. Făcuse totul atît de firesc, de liniștit, parcă s-ar fi pregătit să plece ca de obicei la cîmp, așa cum cereau treburile gospodărești. Urmărind în tăcere tot ce făcea bărbatul ei, grijuliu și chibzuit ca totdeauna, Arsentievna se mira numai — cît de ușor, fără nici un oftat, se despărțise de avutul lui. S-ar fi părut însă că avea după ce să ofteze în asemenea clipe! Avutul acela doar nu le căzuse din cer, îl agonisiseră cu sudoarea frunții, după o muncă grea, istovitoare, de o viață întreagă, îl plătiseră cu vîrf și îndesat, irosindu-și tinerețea și vlaga.

Iar Miron se mira în sinea lui, cum de putuse Arsentievna, care nu-și ținea limba în gură, să urmărească nepăsătoare tot ceea ce făcuse el. Nu-i spusese nici un cuvînt, atunci, dis-de-dimineață, cînd dusese caii în curtea colhozului și nici după aceea, cînd se vorbea fără încetare despre întîmplările neobișnuite ce se petreceau de cîteva zile în întregul cătun. Tăcerea îndîrjită a Arsentievnei nu-i dădea pace, nu-l lăsa să doarmă, părîndu-i semnul rău-prevestitor al unei furtuni ce avea să se dezlănțuie în casă.

Așa se scurgeau zilele, una mai neliniștitoare decît alta. Miron Vikulîci pleca de acasă în zori și se întorcea noaptea tîrziu. Aproape că nici n-o vedea pe nevastă-sa. Dimineața mînca singur, în timp ce ea mulgea vaca și o ducea la cireadă. Cina tot singur, cînd bătrîna dormea sau se prefăcea că doarme — parcă poți să înțelegi vreodată muierea!

Pe scurt, zilele pline de zbucium, de griji și necazuri, pricinuite de treburile colhozului, se perindau una după alta, zburau.

Cît era ziua de mare, Miron Vikulîci se învîrtea de colo-colo în curtea colhozului, printre oamenii iuți în mișcări, dar încă nu prea îndemînatici la treaba obștească. Trecea zi după zi, dar nu găsea un prilej potrivit pentru a sta de vorbă, hotărît, cu nevasta lui. De altminteri nici n-ar fi trebuit, de bună seamă, să caute un prilej — puteau să stea de vorbă oricînd dacă și-ar fi arătat amîndoi dorința să-și descarce sufletele, așa cum li se întîmpla înainte. Din nefericire, nici ea, nici el nu se hotărau să aducă vorba despre cele întîmplate. Trăiseră o viață întreagă sub același acoperiș și, spre nespusa lor mirare, nici nu bănuiseră măcar cîtă tărie, cîtă drăcească stăpînire de sine putea să arate fiecare dintre ei în anumite clipe de neobișnuită încercare sufletească. Tocmai de o asemenea încercare aveau parte acum.

„Sacul și peticul!" gîndea Miron Vikulîci, întărîtat de tăcerea rău-prevestitoare a nevestei sale. „Nu, hulubițo, n-ai brodit-o bine, scornind jocul ăsta de-a tăcerea. Dacă-i vorba pe-așa, nici

eu n-am să-ţi fac pe plac. Să am iertare. Mai bine îmi pierd darul vorbirii, hărăzit de dumnezeu, decît să deschid gura!" Dar Miron nu ţinu piept multă vreme caznei drăceşti a muierii.

Iată cum s-a întîmplat acest lucru.

9

Într-o seară, Miron Vikulîci nu s-a atins de cina pregătită pentru el. Fie că era doborît de oboseală, fie că se îmbolnăvise — fapt este că n-avea poftă de mîncare. Descălţîndu-se lîngă prag, se strecură tiptil în odaie. Aşternu pe podeaua goală cerga de pîslă, aruncă la căpătîi zeghea ponosită, se lungi în culcuşul lui obişnuit şi încercă să adoarmă. Dar somnul nu venea de loc.

Odaia era destul de luminată de luna nouă, care strălucea sus în tărîi, şi lucrurile scăldate în lumina ei dalbă, aveau o înfăţişare deosebit de plăcută, înfăţişarea lor dintotdeauna.

La perete, între ferestre, se înălţa scrinul de modă veche, cu lucrături în lemn, grosolane. Deasupra scrinului era oglinda, nu prea mare, în care se răsfrîngeau sidefiu razele lunii. Pe prichiciul ferestrelor se aflau ghivece cu năprasnică. În odaie stăruia mireasma pătrunzătoare şi amăruie a ierburilor de stepă, vîrîte după icoane. Undeva, sub cuptor, un greiere ţîrîia în noapte, de zor, neobosit.

Totul era ca şi mai înainte, şi totuşi lipsea ceva — liniştea sufletească pe care Miron Vikulîci o simţea altă dată în ceasurile de veghe, noaptea tîrziu, în casa lui. Ce îl neliniştea şi-l chinuia atîta? Neînţelegerile cu Arsentievna? Dar asemenea lucruri se întîmplau şi altă dată.

Şi iată că Miron Vikulîci îşi dădu seama, deodată, care era pricina zbuciumului sufletesc, a amărăciunii neobişnuite ce-l frămînta atîta. Aceasta era simplă şi limpede ca lumina zilei. Pricina nu erau neînţelegerile cu nevasta lui, ci dorul tăinuit după avutul pe care-l dăduse fără a sta pe gînduri, atît de nechibzuit, în folosul colhozului — iată ce-l chinuia noaptea, iată ce făcea să i se strîngă inima de nelinişte şi amărăciune. Se frămînta după toate: şi după cei doi cai, şi după căruţa nou nouţă, şi după plugul cu un brăzdar, de care avusese atîta grijă să nu ruginească, şi după hamurile trainice, făcute cu mîinile lui...

Nu pricepea, cum putuse să se despartă deodată, atît de uşor de tot acest avut al lui, atît de drag. Un asemenea lucru era acum de neînţeles pentru el. Şi cu atît mai de neînţeles, mai du-

reros pentru Arsentievna, gîndea el. Nici nu încăpea vorbă! Parcă muncise mai puțin ca el, agonisind o viață întreagă avutul dat deodată pe mîinile altuia? Nu-și încovoiase și ea spinarea, trudind neobosit, ca să cîștige un ban? Nu se lipsise împreună cu el de o mîncare mai bună, de un pahar cu vin, punînd banii deoparte pentru ziua de mîine? Atunci cum putuse el, fără s-o întrebe, să dea într-o bună zi tot avutul, agonisit de amîndoi, după o viață întreagă de muncă și lipsuri?

Cum avea să dea socoteală pentru toate, numai dumnezeu știa...

Totuși trebuia să dea socoteală. Acest lucru era de neînlăturat. Mai devreme sau mai tîrziu, trebuia să stea de vorbă amîndoi. Acum nu mai era sigur că lucrurile aveau să se sfîrșească cu bine. Cunoscînd firea aspră și iute a bătrînei, nici nu se gîndea c-ar putea sfîrși cu bine. Era vinovat față de ea, și oricît s-ar fi zbuciumat și s-ar fi perpelit, trebuia totuși să stea de vorbă cu ea, de la suflet la suflet.

O făcuse? O făcuse! Ce să se mai frămînte?! Și dacă făcuse bine sau rău — acum era zadarnic, după părerea lui, s-o mai întoarcă și s-o sucească. Nu, înapoi nu mai putea da. Aceasta o înțelegea foarte bine, oricît de greu i-ar fi venit să recunoască în sinea lui asemenea lucru.

Dar el era una, și Arsentievna cu totul altceva. Își dădea seama foarte bine — nici vorbă nu putea fi ca ea să se împace cu isprava lui samavolnică. Nu va da îndărăt în fața ei, dar nici nu se va face de rușine în ochii colhoznicilor. Ea nu se va împăca însă, de bună seamă, niciodată cu părăduirea gospodăriei. Astfel îi răsplătise truda bărbatul ei, care dăduse în mintea copiilor, intrînd din prostie în colhozul acela ce scîrțîia din toate încheieturile...

Miron Vikulîci ajunsese însă la încheierea că jocul de-a v-ați ascunselea cu nevasta nu mai putea să dăinuie. Era vremea să lămurească lucrurile, să taie nodul acela drăcesc! Și cu cît o făcea mai repede, cu atît mai bine! Ori laie, ori bălaie! De ce să se chinuie așa, fără sfîrșit, să-l macine mîhnirea și grija, să nu-și afle nici tihna, nici somnul? Ai vrut să tragi la sorți — împacă-te cu ce-a ieșit! Nu-ți șade bine să te tot ascunzi după deget față de nevastă, care, e sigur, n-o să te ierte așa de ușor!

„Hai, bătrîne! Ia-ți inima-n dinți! Că doar n-ăi fi, slavă domnului, un copilaș. Ești în toate mințile, ai cap pe umeri. Oricum, ești stîlpul casei! E vremea să lămurești totul. Jocul de-a v-ați ascunselea nu-i de tine. Spune-i totul pe șleau. Arată-i încă o dată cine ești. Să știe cu cine are de-a face!"

Îmbărbătîndu-se astfel, Miron sări sprinten din culcușul lui, dar îl cuprinse deodată teama și iar se pleoști.

10

Glumă-i să-şi trezească nevasta în toiul nopţii ?! Din amara experienţă dobîndită în cursul vieţii sale casnice, Miron ştia foarte bine cu ce ar fi putut să se isprăvească pentru el această îndrăzneaţă încercare de-a se împăca cu Arsentievna. Isprava asta ar fi fost pentru el mai rea ca moartea. „Hotărît, cucoană, astăzi îmi duce dorul vătraiul tău! Presimt c-o să se stîrnească colbul pînă-n tavan. Negreşit, ai să-mi scuturi zdravăn cojocul în noaptea asta pentru păcatele mele...", gîndea el, scărpinîndu-se la ceafă buimac şi necutezînd să se clintească din loc.

Casa era cufundată într-o linişte adîncă, aşa cum se întîmplă în căminul ţăranilor numai în pragul revărsatului zorilor, cînd totul e biruit de somn şi pace.

Nu se auzea nici un zgomot, nici un foşnet. Bătrîna casă tăcea.

Tăcea şi greierul, pesemne adormit sub sobă.

Numai prin uşa bucătăriei, dată în lături, se auzea răsuflarea domoală, abia simţită a Arsentievnei, care dormea dusă pe cuptor.

In cele din urmă, după ce mai prinse nitică inimă, bătrînul se hotărî totuşi — în pofida primejdiei — s-o trezească. Tocmai cînd făcu însă cu băgare de seamă un pas furişat spre prag, îşi aduse deodată aminte de clondiraşul cu rachiu, pe care Arsentievna îl păstra pentru el în scrin. Miron Vikulîci descoperise într-o bună zi, întîmplător, acea comoară şi-şi călcase multă vreme pe inimă, purtîndu-i sîmbetele. Arsentievna era vicleană şi isteaţă în astfel de treburi — n-o puteai îmbrobodi cu una, cu două. Dar la o adică Miron Vikulîci de ce să se lase mai prejos? Aşteptase aproape trei săptămîni o clipă prielnică să pună mîna pe clondiraşul rîvnit şi să-l golească în sănătatea nevestei sale.

Şi iată că sosise acea clipă potrivită. Fără a mai şovăi o clipită, Miron Vikulîci trecu cu hotărîre la acţiune.

Se furişă în vîrful degetelor pînă la scrin şi începu să tragă cu mare grijă sertarul cu pricina. Din nefericire, sertarul se dovedi atît de înţepenit, de buclucaş, iar întregul scrin, greoi şi vechi, scîrţîia atît de neîndurător, încît Miron simţi că-i îngheaţă sîngele în vine, că-l doare măseaua de minte, temîndu-se să nu fie auzit şi, ferească dumnezeu, prins asupra faptului.

Se opinti îndelung, canonindu-se cu afurisitul sertar, icnind, muşcîndu-şi de ciudă buza de jos. Dar iată că deodată, pierzîndu-şi răbdarea, Miron Vikulîci se înverşună şi trase cu putere sertarul care se înţepenise în rama lui. Trase şi înlemni...

Smucitura lui, ca de urs, zgudui scrinul ticsit cu tot felul de marafeturi gospodărești: sticluțe goale, clondire, farfurii și alte vase. Toate acestea începură deodată să huruie, să zăngănească, pe toate tonurile în adîncul scrinului, care pîrîia din încheieturi, încît pe Miron îl fulgeră gîndul dacă nu cumva casa fusese zguduită din temelii de un trăsnet sau un cutremur.

Smulgînd sertarul cu veselă, bătrînul se prăvăli cu el cu tot pe spate; de pe scrin căzu peste el un ghiveci cu năprasnică, făcîndu-se zob și umplîndu-i fața cu pămînt umed. Din pricina țărînei care îi gîdila nările și a polenului amărui al florilor care-i pătrunsese pînă în gîtlej, începu să strănute atît de aprig, încît simțea că se îneacă, de parcă ar fi tras pe nas prea mult tabac dintr-o dată.

Stătea jos în mijlocul cioburilor ghiveciului care se spărsese și al clondirelor, rostogolite din sertar, strănutînd atît de năprasnic, că răsuna toată casa. Nici nu băgă de seamă cînd Arsentievna, se ivise în prag.

11

— Sănătate! rosti cu un asemenea glas Arsentievna, încît bărbatul ei o privi uluit și strănutul i se curmă pe loc.

— Mulțumesc, maică... răspunse Miron Vikulîci fără a glumi, dar cu multă vioiciune. Uitîndu-se cu teamă la nevasta lui, sări sprinten în picioare, își trase izmenele în sus, rușinat, și feri într-o parte, dîndu-și seama că poziția lui strategică era fără doar și poate de nepizmuit. Arsentievna stătea în ușă, tăindu-i astfel orice cale de retragere. Pe ferestre, ca un făcut, erau îngrămădite blestematele ghivece cu năprasnică. Astfel, la caz de mare nevoie, îi era tăiată și ieșirea pe fereastră. Îi rămînea un singur lucru — să se pregătească de apărare. Bătrînul aștepta atacul frontal.

„Într-un cuvînt, îi pun cruce. Am găsit ce-am căutat... Dracul m-a pus să rîvnesc la clondirul ei! Acum, ține-te! O să stîrnească o hărmălaie ca la iarmaroc — să-ți iei lumea în cap, nu alta!..." gîndea nu fără amărăciune Miron Vikulîci.

Cîteva clipe se priviră unul pe altul fără să scoată o vorbă.

Afară se revărsau zorile senine ale unei zile de primăvară, dar odaia în care se prefira lumina părea prea puțin atrăgătoare din pricina blestematelor de sticle împrăștiate pe podea, a cioburilor ghiveciului și a petalelor de năprasnică amestecate

cu pămînt. Vrăbiile, care se treziseră în grădină, își făceau de-a dreptul de cap, ciripitul lor părîndu-i acum lui Miron Vikulîci atît de bezmetic, de batjocoritor, încît ar fi avut chef să zvîrle în ele cu cioburile ghiveciului blestemat. Numai larma lor îi mai lipsea acum.

O vreme Arsentievna își privi țintă bărbatul, care stătea drepți în fața ei, apoi se uită încruntată spre jalnicele rămășițe ale frumoasei năprasnice, care zăceau pe podea și, fără să rostească o vorbă, ieși din odaie, oftînd adînc.

„Nici vorbă, s-a dus să aducă vătraiul. Hotărît", își zise Miron, făcînd șovăitor un pas spre ușă. Mai avea totuși o slabă nădejde: că va putea să se strecoare pe ușă, pe lîngă bătrîna înarmată. Dar nici nu apucă să gîndească bine ce e de făcut, cînd Arsentievna se ivi iar în ușă. De data aceasta era înarmată cu un făraș greu de tablă și cu o mătură de pelin, udă.

„Nici că se putea mai bine. Pînă acum încă nu m-a miruit cu mătura murdară și nu m-a blagoslovit cu făraşul!", gîndi Miron Vikulîci, trăgîndu-se fără voie îndărăt, spre fundul odăii.

Arsentievna se apucă însă, sprintenă ca totdeauna, să mături podeaua în tăcere, cu un aer grijuliu.

După ce mătură bine, tot atît de repede și de grijuliu Arsentievna acoperi scrinul cu o față de masă curată, cusută cu lînică, pe care o scosese din sipet, luă de pe fereastră un alt ghiveci cu năprasnică tot atît de frumoasă, punîndu-l pe scrin. Apoi, dîndu-se puțin înapoi, cercetă grijulie scrinul dichisit, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze că totul se afla în rînduiala de mai înainte. Făcea totul cu o nepăsare atît de jignitoare, de insultătoare față de bărbatul ei, ca și cînd acesta nici nu s-ar fi aflat în odaie.

Purtarea ei era de neînțeles pentru bătrîn. Mai rău — părea vicleană, ascunsă. Cine știe ce avea de gînd?

După ce îndreptă fața de masă care alunecase într-o parte, Arsentievna ieși din odaie cu pasul ușor și avîntat, de parcă nici n-ar fi fost atît de înaintată în vîrstă.

Miron Vikulîci, nedumerit de purtarea soției sale, stătea mai departe nemișcat, trăgînd cu urechea la zgomotele din bucătărie, unde Arsentievna zăngănea farfuriile. Nu știa ce să facă: să se culce liniștit pe cergă, să-și ia inima în dinți și să înceapă, în sfîrșit, el însuși vorba — pașnic sau nu — cu nevasta lui, ori să se facă nevăzut, ca să scape de belea.

Nici de data aceasta însă nu dădu dovadă de hotărîrea cuvenită. Bătrîna intră pe neașteptate în odaie și, la vederea ei, Miron Vikulîci se zăpăci de tot. Ce e drept, avea și de ce să se zăpăcească, să rămînă cu gura căscată: în mîinile nevestei sale, care intrase în odaie cu un aer nespus de aspru, de trufaș, se afla

blestematul clondir cu rachiu, din pricina căruia făcuse boroboaţa aceea.

Arsentievna puse pe masă clondirul, o bucată de pîine rumenă, din făină de grîu, şi o farfurie smălţuită, în care se aflau ciuperci albe, sidefii.

Miron Vikulîci se îmbrăcă în pripă.

După ce rîndui totul, Arsentievna îşi ridică, pentru întîia oară în tot acest timp, ochii luminoşi, liniştiţi spre Miron, care o privea uluit de-a binelea, şi spuse cît se poate de firesc :

— Hai, poftim la masă. Ospătează-te...

— Foarte mulţumesc, zise Miron Vikulîci.

— O să-mi mulţumeşti mai tîrziu. Deocamdată, mănîncă.

— Da' cu ce prilej fericit, rogu-te, maică ? se încumetă să întrebe Miron Vikulîci.

— Ei, lasă, lasă. Nu te mai preface. Nu mă băga în păcat tocmai într-o zi de duminică... Nu ştiu de ce — de bucurie ori de necaz — te-a atras scrinul, n-are a face. Hai, cinsteşte, de vreme ce te ospătez, spuse Arsentievna, fără a glumi cîtuşi de puţin.

— Cum aş îndrăzni să zic nu ?! Mulţumesc, maică. Mulţumesc... răspunse înviorat Miron Vikulîci, prinzînd curaj şi apropiindu-se pieziş de masă.

Zăbovind o clipă, cum cerea de altfel buna-cuviinţă, îşi umplu tacticos un păhărel. Inainte de a-l bea, zăbovi din nou. Apoi, ridicîndu-şi privirea spre Arsentievna, spuse, arătînd uşurel cu mîna spre masă :

— Te rog, maică, să bei împreună cu mine. Fă-mi cinstea asta.

— Cinsteşte-te singur. N-am chef la ceasul ăsta, spuse bătrîna aşezîndu-se la masă în faţa lui Miron Vikulîci.

— Ei, atunci : în sănătatea matale, maică ! închină Miron Vikulîci ridicînd păhăruţul.

— Dumnezeu să te aibă în paza lui. Atîta îţi pot răspunde...

„Totuşi e supărată pe mine !" gîndi Miron Vikulîci, dînd de duşcă paharul, voinicească. Apoi gustă din ciupercile pe care le simţea tari între dinţi şi-şi umplu al doilea pahar. Dar nu-l bău. Cu o mişcare cam pripită, oarecum înciudată, bătrînul dădu la o parte şi paharul şi clondirul, îşi împreună pe masă mîinile îngreunate deodată şi căzu pe gînduri. Simţea o ameţeală uşoară — parcă-i bîzîiau în cap nişte bondari şi i se răspîndea o căldură liniştitoare în tot trupul. Tare bine era ! O clipă închise pleoapele, parcă ascultînd în sine liniştea adîncă pe care o simţea cu toată inima, care-i bătea paşnic, lin. Tare plăcută era acea neobişnuită tihnă sufletească ce se revărsase asupra lui pentru

întîia oară în ultimele zile, pline de zbucium, urmate de nopți fără somn. Dumnezeu știe de ce își simțea sufletul atît de împăcat — poate din cauza amețelii ușoare, pricinuită de cel dintîi păhăruț de rachiu pe care-l băuse cu plăcere, ori fiindcă bătrîna ședea liniștită în fața lui. Oricum ar fi fost, se simțea nespus de bine, ceea ce îl îndemna la mărturisiri. După ce tăcu un răstimp, molfăind din buze, în cele din urmă întrebă fără ocol, privind drept în ochii limpezi, pașnici, ai nevestei sale:

— Ești supărată pe mine, maică. Înțeleg.

— Ei, slavă domnului...

— Cum adică, slavă domnului?

— Că ai învățat să înțelegi la bătrînețe!

— Dar cum se poate să nu înțeleg. Vitele le-am dobîndit doar împreună, prin trudă grea... deschise Miron vorba, fără ocol.

— Cam așa ar fi — împreună... încuviință Arsentievna, dînd din cap.

— Iar eu am hotărît de unul singur în privința lor.

— Și asta-i cam așa!

— Dar ce, matale crezi că mie nu-mi pare rău de avutul nostru?

Arsentievna rămase o vreme pe gînduri, apoi oftă cu amărăciune.

— Ei, nu-i vorba de asta, bărbate!

— Ba, tocmai de asta-i vorba, stărui cu îndărătnicie Miron Vikulîci. N-o să spun așa ceva de față cu lumea, dar față de tine oi mărturisi ca la spovedanie: îmi pare rău de cai. Nici nu-ți pot spune cît de rău îmi pare.

— Nu-i vorbă de cai, taică. Acum nu mai trebuie să ne pară rău de ei... rosti aspră, cu înțelepciune, Arsentievna.

— Așa va să zică! exclamă bătrînul uimit de-a binelea.

— Da, nu trebuie... repetă bătrîna, privind undeva într-o parte.

— Nu-ți înțeleg vorbele, maică.

— Văd că nu le înțelegi. Golește-ți clondirul și o să înțelegi mai repede.

— Dacă s-ar putea fără glume...

— Nici gînd să glumesc. Vorbesc cît se poate de serios. Bea cît îți poftește inima și apoi culcă-te. Doar nu ești cine știe ce voinic. Dacă ai să te tot zbuciumi așa, n-o duci mult la tăvăleală. Trebuie să te gîndești și la odihnă. Așa gîndesc eu cu mintea mea de muiere. Trăim vremuri de cumpănă. Totul se duce de-a rostogolul. Iar noi s-ar cuveni să mai avem zile.

— Hotărît că trebuie, maică. Eu n-am de gînd să mor.

— Nici eu. N-a venit încă sorocul...

— Că bine zici, vremuri de cumpănă! Ca la foc, nu știi încotro s-o apuci! Cătunul nostru s-a dezghiocat în două, ca o nucă. Ne-am însoțit cu mîinile goale: n-ai ce înhăma, n-ai cu ce porni la drum. Ei, și acu n-ai decît să alegi, vericule!

— Păi, noi, bărbate, n-avem ce alege. Ne-am trăit veleatul și n-am rîvnit la bunul altuia, iar într-un ceas ca ăsta, nici atîta.

— Da', despre ce vorbești, maică? întrebă bătrînul neînțelegînd-o ce vrea să spună.

— Unul și același lucru — că avutul și samavolnicia Okatovilor nu ne-au stat la inimă niciodată. Iar dacă a venit ceasul dezbinării, apoi să ne ținem de partea care ne e mai apropiată, a noastră. Nu ne-om prăpădi noi. Cînd ne-am despărțit de răposații noștri părinți, ca să ne gospodărim singuri, n-am avut decît o viței. Și iată că din munca noastră azi avem și casă, și gospodărie, și vite. N-am stors pe nimeni — am trudit din greu... Tot așa-i acum și cu colhozul ăsta. Văd că s-au brodit acolo oameni tot unul și unul — muncitori harnici. Cu o asemenea putere răstorni și munții.

— Și eu zic așa... încuviință Miron Vikulîci tot mai înviorat de vorbele chibzuite ale soției sale.

— Și bine zici... întări Arsentievna, însuflețindu-se vădit. Acum pot să mărturisesc. Nu mă ascund. În inima mea am fost de la început alături de tine în ceea ce privește colhozul. Atunci cînd ai ieșit cu caii din ogradă te-am petrecut cu binecuvîntări. Am simțit o obidă amarnică, Miron, nu din pricina cailor, plugului, a căruții, deși nici mie nu mi-a fost ușor să mă despart de avutul meu. Ei, domnul cu el! Dacă om trăi, om agonisi și mai mult, muncind laolaltă în colhoz. Om vedea... Dar m-ai mîhnit de moarte fiindcă ai pornit la treaba asta fără să-mi ceri și mie sfatul. Cum adică, tu intri în colhoz, iar eu rămîn deoparte? Nu, să am iertare, taică. De bine, de rău, ne-am trăit zilele împreună. Atunci hai să ducem tot împreună și noua viață. Nu vreau să stau deoparte. E o vorbă: așa merge după ac. Știi lucrul ăsta și tu. Nu trebuie să ți-o mai spun eu.

Înțeleptele vorbe ale Arsentievnei îl tulburaseră într-atît pe Miron Vikulîci, încît nu mai putea să răspundă nimic. Nu găsea nici un cuvînt vrednic care să oglindească acel simțămînt măreț, neobișnuit de complicat, care pusese stăpînire pe întreaga lui ființă, aruncîndu-i parcă în suflet o lumină caldă, vie. Fără să-și ia ochii sclipitori — parcă scăldați în lacrimi — de la fața simplă, aspră, a soției sale, Miron Vikulîci tăcea mișcîndu-și nelinîștit degetele și deodată vărsă paharul cu rachiu, uitînd că nu-l băuse și nu isprăvise ciupercile. Simțea o pornire atît de gingașă, o recunoștință atît de adîncă față de Arsentievna, încît

acest simțământ, pe care îl încercase numai în tinerețe, îl stînjenea. Deși ar fi vrut nespus să se ridice și să cuprindă cu băgare de seamă umerii slabi, firavi, ai tovarășei sale de viață, nu se hotăra să facă acest lucru.

— Ei, hai, bea-ți rachiul. Bea-l pînă la fund, bărbate, apoi pune capul jos vreun ceas. E vremea să mulg vaca. Mă duc, spuse Arsentievna și, aruncînd o privire prefăcut aspră soțului ei, ieși din odaie.

Miron Vikulîci ședea la masă privind vrăjit cerul pașnic, neobișnuit de înalt, care se colora în trandafiriu. Răsărea soarele. Vrăbiile se zbenguiau de mama focului, lărmuind zglobii în frunzișul salcîmului.

12

Timp de două zile și două nopți, întreaga stepă, răscolită, arsă de răsuflarea de gheață a vijeliei dezlănțuite, vui ca o dairea. Vîntul, îmbibat de miasmele sărăturilor, aducea amenințător zăpada spulberată cine știe de unde din stepă, pe întinderea căreia părea că nu mai există nimic viu. În văzduh pluteau, se învîltorau tulpinele uscate și frunzele peliniței, iar soarele, învăluit într-o pîclă cenușie, își strecura cu zgîrcenie lumina din negura rece a cerului.

La miezul nopții, după ce prin iurte se stinsese para arzătoare a focurilor lîngă care se încălziseră oamenii, se dezlănțui deodată, cu furie, o ploaie rece ca gheața, răpăind surd, sinistru.

Și atunci, vacile începură să mugească deznădăjduite, iar iepele să necheze ascuțit, speriate parcă de năvala unei haite de lupi. O sută de iepe șarge ale *bai*-ului Naurbek se grămădiseră la un loc, apărînd cu trupurile lor fierbinți, vînjoase, mînjii plăpînzi, abia fătați. Își ocroteau puii, așa cum o făceau totdeauna în clipele grele de primejdie și năpastă. Înaripatul *habar* — zvonul — gonea pe drumuri, sau de-a dreptul peste stepa nedesțelenită, iar călărețiii, ridicîndu-se în scări sau aplecați pe oblîncurile frumos meșteșugite, zburau cu răsuflarea tăiată, aidoma vultanilor, strîngînd năprasnic dîrlogii pînă ce zăbalele sîngerau gurile cailor turbați de goană, ducînd prin negura de gheață, din aul în aul, amarnica veste:

— *Djut!*

Ridicînd boturile șfichiuite de ger, caii goneau mîncînd pămîntul, speriați de cuvîntul scurt și tăios, ca șuieratul biciuștii.

— *Djut!*

Deodată, o pajură imperială țîșni glonț de pe un gorgan, în zbor pieziș. O rafală vrăjmașă a vîntului îi păli o aripă, care începu să fîlfîie fără vlagă, și uriașa pasăre se prăvăli fulgerător din înalt, ca o piatră.

— *Djut!*

— *Aman!* Vai nouă oameni buni! Aproape de munții Kokcetau au pierit de îngheț hergheliile a optsprezece aule din împrejurimi.

— *Djut!*

Ploaia rece ca gheața răpăia surd, înfiorător, peste pîsla iurtelor. Împreună cu ploaia cădea o lapoviță grea, și peste stepă se așternu curînd o pojghiță de polei, care acoperea cu totul ierburile cu un capac străveziu, închis ermetic.

În zori, deasupra întinderilor stepei, se lăsă o liniște de moarte. Amuțiseră vacile care mugiră deznădăjduite în timpul nopții. Nu se mai auzea nici nechezatul cailor. Nu mai răsuna un murmur peste măreața nemărginire a stepei, moartă, încleștată de polei. Iurtele nomazilor păreau niște stane uriașe de gheață, împrăștiate de furtună pe o mare nețărmurită. Mestecenii răzleți, îmbrăcați în zale de chiciură, păreau încremeniți.

Drăceasca vijelie care învolburase lapovița se potolise, sfîrșind cu cea mai îngrozitoare năpastă pentru nomazii din stepă — poleiul.

Peste cuprinsuri domnea tăcerea.

Pe vîrful gorganului, pajura imperială, încleștată de gheață, stătea țeapănă, cu aripa ruptă ridicată în sus, parcă ar fi privit țintă cu luminile sticloase ale ochilor pe urmele năprasnicei vijelii din timpul nopții.

În zilele acelea membrii colhozului „Internaționala" umblau de colo-colo, fără rost, prin curtea lui Miron Vikulîci, mutînd dintr-un loc în altul sărăcăciosul lor avut, cărat acolo de prin toate ogrăzile: furci și lopeți, greble și săpăligi ruginite, tîrnăcoape și cazmale. Miron Vikulîci adusese de pe cîmp cositoarea lui. Aceasta zăcea în mijlocul curții, cu oiștea întinsă, aproape putredă, cu oricicurile putregăite și ele. Pe scaunul ei se zbenguiau ștrengarii satului. Păstorii cazahi și ajutoarele lor se înghesuiau în jurul ei, privind-o curioși, pipăindu-i cu îndoială fiecare colț al ramei ridicate, fiecare roată dințată, de parcă pentru întîia oară în viața lor ar fi văzut o cositoare.

Grapele reparate erau rînduite una după alta lîngă gardul de nuiele, căzut într-o rînă. Alături de grape se înșiruiau unul în spatele celuilalt plugurile cu un brăzdar, drese și acestea.

Miron Vikulîci umbla neobosit de colo-colo prin ogradă, căutînd să-și găsească de lucru. La drept vorbind, nu mai era nimic de făcut. Întreg inventarul colhozului fusese pus la punct și oa-

menii erau gata să iasă la munca cîmpului. Din păcate, căruţele trimise după sămînţă nu se întorseseră încă, deşi, potrivit socotelilor lui Miron Vikulîci, trebuiau să se fi întors de mult. Nu venise nici Roman de la centrul raional. Toate acestea nu puteau să nu-i îngrijoreze pe Miron Vikulîci şi pe noii lui tovarăşi din colhoz. Colac peste pupăză, se abătuse peste ei şi poleiul acela nemaivăzut de ani de zile! Prin cătun şi prin aulele din împrejurimi începuseră să se răspîndească zvonuri îngrijorătoare în legătură cu perspectivele sumbre ale recoltei. Epifan Okatov se abătu într-o seară pe la Miron Vikulîci şi aduse vorba despre polei. Vorbea în treacăt, pe ocolite, cu fereală. Glasul lui suna surd, lugubru.

— În nouă-şopt, spunea Epifan Okatov, scuturîndu-şi toiagul, a fost tot aşa un polei în sîmbăta patimilor. Şi atunci, auziţi, oameni buni, au pierit toate vitele la iarmarocul de la Kuendî. După asta s-a abătut seceta peste toată Siberia apuseană.

Iar Silanti Pikulin striga la răscruce, parcă apucat de alte alea:

— Stepa s-a acoperit cu smoală topită. Cu smoală! Vine foametea şi molimă, cetăţeni ai cătunului!

— Hotărît, adeverea Filaret Ţipirig. Hotărît! Poleiul prevesteşte foametea. Ce mai tura-vura!

— Te-am mîniat, atotputernicule, se tînguia Epifan Okatov, vînturînd psaltirea şi toiagul în pridvorul bisericii, înainte de vecernie.

— Da' cu ce l-am mîniat, taică? îl întrebau în cor bătrînele pe Epifan.

— Cu păcatele pe care le săvîrşim aici, pe pămînt, le răspundea el cu glas de proroc.

Femeile trîndave, cuibărindu-se pe prispe ori adunîndu-se pe înserat la fîntîni, flecăreau în şoaptă:

— Pe Romka parcă l-a înghiţit pămîntul. Se aude că a dat bir cu fugiţii, că şi-a lăsat baltă colhozul...

— Cică ciobanii kirghizi din stepă au început să se însoare cu fete ruse de prin colhozuri.

— Auzi că Salomeia Dvornikova s-ar fi înhăitat cu Ablaika. Curînd o să aducă pe lume un pui de kirghiz.

— Se zice că în cătunul Mai-Balîk femeile din colhoz sînt puse cu de-a sila să se culce cu kirghizii... Comunal...

Epifan Okatov rătăcea prin cătun şi se amesteca deseori în clevetirile şi trăncănelile femeilor, îndrugînd cu glas hîrîitor:

— Ascultaţi, femei, ce glăsuieşte prorocul Luka. Zice: „Îngropa-se-vor cîmpiile în mormane de cenuşă şi cădea-vor la picioarele tale, cu faţa la pămînt, noroadele sortite pieirii!" Ăst an o să bîntuie foametea şi molima prin părţile noastre, suratelor!

— La altceva nu duc colhozurile astea, îi ţinea isonul nora borţoasă a Kulikovilor. Păi se poate să piară de foame un vier ca a lui Silanti Pikulin ?!

Micul cătun trăia în ultima vreme o viaţă zbuciumată, plină de îngrijorări.

Seara, de obicei, era mare foială în jurul casei Kulikovilor. Călăreţi, pe fugari iuţi de picior, se ţeseau de colo-colo, se răsuceau în şa, priveau cu luare-aminte în toate părţile, trăgeau cu urechea şi, apropiindu-se cap la cap, vorbeau între ei cu glas scăzut. Nici în puterea nopţii nu se stingea lumina după obloanele bine închise ale casei Kulikovilor. În cătun se ştia că acolo se adunau pe furiş, în fiecare noapte, necunoscuţi cu gînduri rele, dar ce se vorbea — asta n-o aflase nimeni.

13

Miron Vikulîci simţea zi de zi, ceas de ceas, o nelinişte tot mai adîncă. Noaptea dormea zbuciumat. Deseori, ieşea din casă pe furiş, cu noaptea în cap, luînd-o spre ceairul colhozului. După ce mai dădea nutreţ vitelor şi controla paza de noapte se întorcea acasă, fără a simţi totuşi liniştea sufletească dorită sau vreo uşurare. Uneori, în timpul unor astfel de raite, se oprea deodată şi înlemnea în mijlocul uliţei. Rămînea cu ochii în pămînt şi se gîndea îndelung. La urma urmei ce-l neliniştea ? Îl nelinişteau multe : lipsa lui Roman, care zăbovea prea mult, faptul că nu se ştia nimic despre căruţele plecate după sămînţă. Ce atîta vorbă ! Miron Vikulîci avea griji pînă peste cap. Făina colhozului era pe terminate. Nu erau de ajuns nici hamuri, nici forţă de tracţiune, nici inventar. Cu ce aveau oare să iasă la munca cîmpului ? Miron Vikulîci se frămînta ce se frămînta, cu gîndurile, apoi se liniştea deodată. „O să facem noi rost de toate. Fleacuri ! Principalul este că oamenii sînt aleşi pe sprînceană !“ Nu, nu asta făcea să i se strîngă inima de îngrijorare, ci o presimţire întunecată, nedesluşită, pe care nu putea să şi-o lămurească. Nu întîmplător se simţea atras tot mai adesea spre casa mohorîtă a fraţilor Kulikov, unde se prefira pînă spre ziuă, prin obloanele bine închise, o dîră abia zărită de lumină.

De multe ori se furişase într-acolo Miron Vikulîci. Lipindu-se de fereastră, se străduise să tragă cu urechea la cele ce se vorbeau în casa aceea cu înfăţişare atît de rece. Nu o dată încercase să privească prin crăpăturile obloanelor. Totuşi nu reuşise să afle ce se petrecea înăuntru.

Miron Vikulici se strecurase și de astă dată pe ulicioarele lăturalnice spre casa Kulikovilor. Acum avusese noroc : un canat al oblonului de la o fereastră ce dădea în hudiță era puțin întredeschis. Furișîndu-se, văzu prin geamul aburit fața fălcoasă a lui Epifan Okatov. Ședea la masă, tolănit într-un scaun vienez. N-avea pe cap scufia pe care o purta în mod obișnuit de cîtăva vreme, nu se zăreau nici psaltirea și nici toiagul de care nu se despărțea, cînd era în văzul lumii. Pesemne că printre oamenii care îl înconjurau se purta firesc, nestînjenit. Lîngă Epifan ședea Silanti Pikulin, cu barba proțăpită în sus, iar alături de Silanti — *bai* Naurbek. Prin odaie se foia de colo-colo, cu pas săltăreț, vînzătorul Aristarh Buteașkin. Pe masă se afla un clondir de un sfert de vadră cu rachiu de casă, golit pe jumătate. Silanti Pikulin asculta ceva mîngîind cu mîna-i păroasă clondirul. Miron Vikulîci îl zări înăuntru și pe Kornei Selezniov, președintele sovietului sătesc. „Aha, și tu ești aici?" Și iată că, încordîndu-și din răsputeri auzul și urmărind cu luare-aminte buzele lui Epifan, Miron Vikulîci înțelese, în sfîrșit, ce vorbea acesta. Încleștîndu-și mînios pumnul și lăsîndu-l greoi pe masă, Epifan spunea — Miron Vikulîci îl auzi deslușit prin singurul rînd de geamuri : „Sîntem tari. O să-i ardem de vii. Nu scapă ei din mîinile noastre. Îi țintuim la stîlp!"

Miron Vikulîci fu izbit îndeosebi de cuvîntul „țintuim", pe care Okatov îl rostise șuierător.

— Hm, „îi țintuim!" rosti bătrînul fără voie, cu glas scăzut. Și, aprinzîndu-se de mînie, adăugă răspicat, cu toată tăria : Ehei, vă înșelați, nu puneți voi laba pe noi cu una, cu două. Vă înșelați, mișeilor!

După aceea, oricît se strădui să audă ce spuneau Kulikovii și Pikulin, nu mai izbuti să deslușească nimic. Atunci scuipă cu dispreț înspre uneltitori și-și văzu de drum.

Era tîrziu. În cătun domnea liniștea. Se auziră surd și sacadat cîteva lovituri într-o scîndură — paznicul cooperativei vestea că veghează. Undeva lătră un cîine trezit din somn. Luînd-o spre casă, Miron Vikulîci se străduia să priceapă înțelesul ascuns al vorbelor pe care le auzise la fereastra casei Kulikovilor. Acum își dădea limpede seama că îngrijorarea nelămurită, care îl frămîntase în ultimele zile și nopți, fusese pricinuită pur și simplu de presimțirea celor ce se petreceau în ascuns la Kulikovi. Acum vedea în adevărata lor lumină liniștea și resemnarea prefăcută a acestor oameni. Era vădit că se potoliseră doar pentru un răstimp, se trăseseră în bîrlog doar ca să chibzuiască mai bine, mai adînc, ce aveau de făcut mai departe. Ce vorbeau ei, ce dezbăteau nopți întregi? Ce mreje țeseau cu viclenie pînă în zori la adăpostul obloanelor bine închise? Miron

Vikulîci nu putea să dea un răspuns lămurit la aceste întrebări. Fapt este că-l văzuse pe Epifan Okatov stacojiu de mînie, gata la orice, îl văzuse așa cum îl știa totdeauna, în afară de ultimii doi ani. Îl văzuse ca înainte vreme, cu rubașca de satin, cu scurta de castor, de modă veche, cu cizme înalte de cirezar, așa cum purtau pe vremuri numai negustorii de vite, cunoscuți pretutindeni, precum și hoții de cai de prin iarmaroace.

Cînd ajunse aproape de casa lui, Miron Vikulîci își lămuri pe neașteptate și alte vorbe pe care le auzise din gura lui Epifan în noaptea aceea, niște crîmpeie nedeslușite. Era limpede că Epifan vorbea despre un lot oarecare de pămînt. Așezîndu-se pe prispa casei sale, Miron își dădu deodată seama că oamenii aceia aveau de gînd să pună mîna pe cel mai bun pămînt. „Nu cumva vor să înființeze și ei un colhoz, ca să ne sape pe noi ? Laolaltă le-ar fi mai la îndemînă să pună stăpînire pe pămîntul cel mai mănos. Nu cumva despre asta vorbeau ei ?“ îi trecu prin minte lui Miron Vikulîci, și la această bănuială simți că-i îngheață sîngele în vine.

14

Suprafața de pămînt care aparținea cătunului Arlagul intra ca un clin în niște sărături sterpe și alte terenuri mai puțin saline.

Niporkin, delegatul secției agricole raionale, venea deseori în cătun. În afară de Niporkin, se mai abătea pe la Arlagul și tovarășul Ghennadi Korkin, responsabilul cu propaganda și agitația în comitetul raional al Comsomolului. Cu prilejul acestor vizite ei stăruiau pe lîngă comitetul executiv raional să intervină la forurile superioare pentru revizuirea hotarelor administrative ale raionului. Niporkin, ilustrîndu-și argumentele cu calcule, demonstra că Arlagul gravita sensibil, din punct de vedere economic și teritorial, spre raionul vecin — Aidabul — și de aceea acolo nu trebuia făcută deocamdată o redistribuire a pămîntului. Argumentele agronomului nu se bucurau de prea mare trecere, totuși cei de la raion erau convinși că, mai devreme sau mai tîrziu, acel cătun îndepărtat va fi șters de pe harta administrativă a raionului.

Motivele rezervei autorităților administrative raionale față de Arlagul erau determinate nu numai de faptul că satul era prea îndepărtat. Totuși și această împrejurare avea o însemnătate destul de apreciabilă pentru Korkin, a cărui sănătate nu-i permitea să călătorească pe distanțe atît de mari. Cînd avea

un drum lung de făcut, Korkin simţea că-l apucă ameţeala. Tînăr, extrem de nervos şi de expansiv, îşi pierdea repede spartana tărie sufletească, devenea melancolic şi, în consecinţă, ticluia poezii. Ironia soartei făcea ca agronomul Niporkin să aibă exact aceeaşi slăbiciune de caracter, cu deosebirea că el scria poezii în fiecare zi, dimineaţa, înainte de a pleca la serviciu, indiferent în ce dispoziţie sufletească s-ar fi aflat, indiferent de starea vremii şi de locul în care se găsea. Niporkin însă, om instruit şi lipsit de prejudecăţi, nu putea să scape, precum mărturisea el însuşi, de o deprindere ruşinoasă, pe care o moştenise de la răposatul lui unchi, pe vremuri comisionar al firmei „Singer". Iată despre ce deprindere era vorba: cînd pornea la drum lung, tovarăşul Niporkin vîra în sanie sau în brişcă, pe furiş, ca să nu-l vadă vizitiul, o măturică fiartă în leşie, cu care se freca pe spate la baia de abur. Avea ferma convingere că măturica poseda o putere magică, ajutîndu-l să călătorească sub o zodie fericită.

Tovarăşul Niporkin convoca în fiecare an o adunare generală a cetăţenilor cătunului Arlagul, cu prilejul căreia făcea slabe încercări pentru a-i convinge pe locuitori de utilitatea redistribuirii pămîntului. Încurajaţi de strigătele ţăranilor înstăriţi, Kulikovii nu-l lăsau pe Niporkin să vorbească:

— La ce?! Nu e nevoie să se facă treaba asta. Slavă domnului, de un veac arăm, cosim, semănăm şi nu s-a plîns nimeni.

— Ştim noi la ce ar duce o nouă împărţire — la alt bir pe pămînt!

— În nouă sute treisprezece ne-au băgat pe gît un lot de pămînt sterp şi nici pînă-n ziua de astăzi n-am putut să aruncăm povara asta de pe grumaji, răcnea Silanti Pikulin.

— Hotărît! striga Ţipirig, deşi nu-şi dădea bine seama, de altfel ca totdeauna, dacă reîmpărţirea pămîntului ar aduce folos sau pagubă obştii.

Tovarăşul Niporkin încerca să obiecteze ceva, îşi ţuguia buzele umede, cam moi, dar amuţea deprimat, asurzit de răcnetele turbate ale Kulikovilor.

...Suprafaţa de pămînt care aparţinea cătunului Arlagul era presărată cu lacuri sărate şi cu petece sterpe de teren salin. Pînă departe, în stepă, se întindeau fîşii de cernoziom fertil, alternînd cu sol calcaros. Pe cel mai roditor lot de la miazăzi erau fermele lui Epifan Okatov, unde iernau înainte vreme cirezile de vite cornute. Epifan Okatov cumpărase acest lot de la localnici în ajunul revoluţiei, şi fostul negustor de vite îl socotise proprietatea lui sacră şi inviolabilă pînă de curînd, cu doi ani mai înainte, cînd, împreună cu casa, donase cătunului şi acest lot de pămînt. Silanti Pikulin şi Arhip Strukov, cumnatul lui, un ţăran înstărit şi descurcăreţ, mutaseră însă pe

fostul lot al lui Okatov vechile acareturi ale fermelor şi se lăudau apoi, la beţie, că vor clădi acolo mori cu valţuri, patru la număr, şi vor înfiinţa o staţiune de montă. Cu un an mai înainte, cînd Kapiton Norkin şi Pronea Skorikov araseră samavolnic două deseatine din fostul pămînt al lui Okatov, Arhip Strukov, turbînd de mînie, le distrusese pe ascuns şleaurile, iar vara dăduse drumul cailor să pască pe fîşiile lor de pămînt. Într-o singură noapte grîul, care crescuse o minune, era palancă, una cu pămîntul. În urma acestei întîmplări, locuitorii cătunului n-au mai îndrăznit să calce pe pămîntul acela. Arhip Strukov şi Pikulin se socoteau proprietari legitimi ai acelui lot de pămînt. Încet, încet, oamenii din cătun se obişnuiseră cu această ciudată stare de lucruri, deşi în cartea funciară a sovietului sătesc lotul figura ca bun obştesc.

Datorită neîntreruptelor treburi şi alergături, Miron Vikulîci şi uitase de lotul acela cu bucluc. Avea prea multe griji şi necazuri la care să se gîndească. Acum însă, auzind întîmplător vorbele lui Okatov despre acest lot de pămînt, Miron Vikulîci îşi aminti ce spusese o dată Roman, în treacăt, la o adunare a colhozului. „Acolo e pămînt bun. Trebuie ars pelinul şi astfel o să avem şi obleagă şi îngrăşăminte."

Miron se gîndea acum tot timpul la pămîntul lui Okatov. Fără îndoială că treaba asta nu se putea face bătînd din palme, să hotărăşti cum şi ce, şi cu asta, basta. Silanti Pikulin şi Arhip Strukov n-aveau să lase din mînă, cu una, cu două, pămîntul acela. „Nu, dacă raionul nu pune piciorul în prag, nu facem nici o brînză", gîndea Miron Vikulîci.

Aştepta cu nerăbdare să se întoarcă Roman. „Lotul! Lotul de pămînt! Să nu-mi spuie mie pe nume, dacă n-o să punem din nou mîna pe el", îşi zicea într-una Miron Vikulîci.

Într-o bună zi trecu pe la şcoală.

— Uite, ce este, Elena Andreevna, o rugă el pe învăţătoare, încruntîndu-şi aspru sprîncenele stufoase. Ia, aşază-te şi scrie-mi o cerere.

— Către cine şi despre ce, Miron Vikulîci? întrebă Linka.

— Către raion. Colhozului nostru îi trebuie pămînt.

— Despre ce pămînt e vorba, Miron Vikulîci?

— Despre cel mai bun pămînt pe care îl avem în cătun.

— Dă-mi voie, nu cumva te gîndeşti la lotul lui Pikulin şi al lui Strukov?

— Da, chiar la el.

— Face oare să ne pricinuim şi alte necazuri, să ne aprindem paie în cap din pricina acestui pămînt, Miron Vikulîci? întrebă Linka, deodată atentă, privindu-l pieziş.

— În treaba asta, de necazuri n-o să scăpăm, oricum ar fi, fată dragă.

— Da, de necazuri n-o să scăpăm, dar cînd te gîndeşti că avem destule şi aşa, spuse Linka oftînd. Oricum, te-aş sfătui să aştepţi pînă vine Roman. Cînd o să se întoarcă de la centrul raional, ne adunăm cu toţii la sediul conducerii colhozului şi discutăm problema aceasta.

— Zici să-l aşteptăm pe Roman ? Fie, să-l aşteptăm, încuviinţă Miron Vikulîci.

Ieşind, zăbovi în prag şi repetă cu tărie:

— Cu toate că te temi de necazuri, fată dragă, n-avem ce face, în treaba asta n-o să scăpăm de ele. Pămîntul ăla n-o să rămînă lui Silanti Pikulin şi lui Arhip Strukov. Să ştiu de bine că-mi iau pe suflet orice păcat pentru colhoz, dar nu mă las pînă nu punem mîna pe lotul ăla.

Rămînînd singură, învăţătoarea murmură oftînd:

— Doamne dumnezeule, ce oameni încăpăţînaţi !...

Elena nu înţelegea ce nevoie avea bătrînul tocmai de pămîntul lui Okatov, de vreme ce colhozul dispunea de aproape două sute de hectare de pămînt nedesţelenit şi de cernoziom. „Au să înceapă din nou certuri, grosolănii şi jigniri. Au să se stîrnească duşmănii de neîmpăcat. Doamne dumnezeule ! Nu s-ar putea evita certurile ? Nu s-ar putea face totul mai calm, mai paşnic ?!"

Şi Roman i se părea din cale-afară de dîrz, de nestăpînit la vorbă, de încăpăţînat. De ce trebuia, pentru orice fleac, să încordeze relaţiile, şi aşa destul de proaste, cu unul sau cu altul ? Linka voia de mult să stea de vorbă cu el, de la suflet la suflet. Acum, după ce chibzui şi cumpăni totul, hotărî ferm să vorbească deschis cu Roman îndată ce se va întoarce de la centrul raional.

15

Poleiul se menţinuse timp de o săptămînă. Iată însă că într-o noapte începu să şuiere un vînt cald, puternic, iar în zori căzu o ploaie repede, primăvăratică. Răpăind vesel, ploaia spălă, fărămiţă pojghiţa de gheaţă şi, pămîntul, trezit parcă din hibernare, reveni la viaţă, răspîndind miresmele proaspete ale umezelii binefăcătoare. Pîraiele începură să vîjîie prin văgăuni şi viroage. Caii sfărîmară îngrăditura ocolului, năpustindu-se nebuneşte în stepă. Vacile mugeau din răsputeri, apu-

cînd cu nesaț colilia din alt an, aspră ca peria. Și mărețul cînt triumfător al stolurilor de păsări se dezlănțui din nou deasupra smîrcurilor și lacurilor. Dinspre stepă adia mireasma amețitoare a pelinului și a pămîntului reavăn, încălzit de soare.

Sosiră în sfîrșit și căruțele de la silozul din gară, încărcate cu sămînța selecționată pentru semănături. Întîrziaseră pe drum din pricina viiturilor de primăvară.

Oamenii descărcau voioși sămînța, alergînd de colo-colo, muncind cu tragere de inimă. Miron Vikulîci, nespus de vesel, se tot învîrtea pe lîngă magazie, încurajînd oamenii:

— Mișcați-vă mai iute, băieți! Hai, mai sprinten, dragii mei... Cît ne-am frămîntat, tot așteptîndu-vă! Numai dumnezeu știe la cîte nu ne-am gîndit, cîte nu ne-au trecut prin cap.

— Hei, nene Miron, ne-am fi descurcat noi. Din orice împrejurare am fi ieșit deasupra, răspunse Kenka.

Sămînța a fost depozitată într-o magazie trainică, de scînduri, a lui Mihei Sitohin. Magazia se afla afară din cătun. Eralla și Kenka se declarară gata să facă de pază noaptea.

— Bine, șoimilor. Dacă vreți să stați de pază, iacătă, vă încredințăm răspunderea asta mare, încuviință Miron Vikulîci.

Și cei doi prieteni, înarmați — unul cu vechea durdă ruginită a lui Miron Vikulîci, celălalt cu un ciomag — luară în primire postul de pază în prima noapte.

Stăteau în bătaia vîntului, cu gulerele cojoacelor dinadîns descheiate, mîndri de încrederea ce le fusese arătată de tovarășii mai vîrstnici din colhoz.

Ședeau lîngă magazie, fără să scoată o vorbă, ascultînd cu atenție șuierul vîntului de primăvară. Kenka făcea parte din cercul de pregătire militară, știind de la instrucție că sentinelele n-au voie să vorbească în post. Îl inițiase asupra acestui lucru și pe Eralla, așa că tăceau amîndoi conștiincioși.

Uneori, părîndu-li-se că aud pași, trăgeau cu urechea încremeniți.

Kenka striga amenințător, îngroșîndu-și glasul:

— Cine-i? Stai că trag!

Eralla ridica ciomagul, strigînd și el:

— Tragem amîndoi!

Nimeni nu răspundea însă la strigătele fioroase ale băieților. În bezna nopții de primăvară nu se vedea la doi pași pe vîntoasa aceea. În cele din urmă li se urî să tot tacă.

Încălcînd regulamentul militar, Kenka îi șopti prietenului său:

— Ascultă, Eralla, văzut-ai vreodată fiară zburătoare?

— *Ui-boi!* murmură speriat tînărul cazah. Ce-i asta fiara-zburător? N-am văzut nici un fiara-zburător!

— Eu am văzut, zise cu lăudăroşenie Kenka.
— Spui minciuna.
— Zău. Pe crucea mea, am văzut.
— Unde?
— În stufăriş. Pe iazul Kucium-bai. Îi zice buhai-de-baltă. Acu trei ani păşteam porcii la Silanti Pikulin. Asta s-a petrecut în toiul verii. Era mare zăduf. Am mînat cu toţii porcii la scăldătoare, iar eu mi-am dat nădragii jos şi bîldîbîc în apă. Voiam să caut trestie pentru fluiere. Ştii ce-i aia fluier?
— Fluir? Ştii.
— Să vezi. Căutam trestie. M-am dat la fund. Am ochit o rădăcină de trestie cît toate zilele. Am smuls-o. Am ieşit deasupra şi mi-am tras răsuflarea. Deodată, ce-mi văd ochii? Se uita la mine din stufăriş...
— *Ui-boi!* Fiara-zburător...
— Chiar ea...
— Mare?
— Cam cît un lup.
— *Ui-boi!* Groaznic.
— Da nimic de zis, încuviinţă Kenka.

O vreme amuţiră, auzind un şuierat şi un foşnet suspect. Pesemne că fremăta ulmul, dincolo de gardul de nuiele. Eralla se lăsă pe vine şi, ghemuindu-se, îşi frecă stăruitor degetele, care-l înghe|aseră în bătaia vîntului tăios. Adevărul e că-i era şi tare somn. Închise pentru o clipă ochii şi-şi simţi pleoapele grele. Vîntul de primăvară vuia monoton, adormitor, deasupra acoperişului magaziei. Ce plăcut ar fi fost să tragă acum un pui de somn. Şi lui Kenka îl era somn, dar el se socotea mai mare în postul lor de pază şi se stăpînea din răsputeri.

Stătea încă în picioare, dar se uita cu pizmă la prietenul lui, care se cinchise jos.

— Ascultă, tovărăşelule, alungă-ţi somnul. Noi stăm aci de gardă ca şi militarii. Ţine minte lucrul ăsta.
— Nu uit. Eu d-aia aţipit doar niţel.
— Nu se poate de loc, i-o reteză Kenka.

Eralla tresări, se învioră, apoi din nou nu se mai mişcă. Uitîndu-se la el cu luare-aminte, Kenka îşi dădu seama că Eralla adormise din nou. „Ei, să doarmă un pic. Am să mă ţin eu bine, ce să fac", hotărî Kenka. Totuşi era peste puterile lui să stea singur pe vremea aceea rea, în bezna nopţii. Picioarele îi amorţiseră. Se simţea vlăguit, doborît de oboseală. Atunci se gîndi să se aşeze şi el pentru o clipă pe bîrna care zăcea lîngă magazie. Se aşeză, se lipi cu tot trupul de peretele magaziei şi închise ochii. Doamne, ce plăcut era să stai jos! Se mai foi o vreme pe bîrnă, apoi începu să piardă orice stăpînire asupra

voinței, asupra trupului său. I se părea că se învîrtea încet pe căluşeii de la iarmaroc. Nu, nici gînd să doarmă. Deslușea lămurit scîrțîitul ușor al ulmului legănat de vînt și pocnetul slab al șindrilei desprinse de pe acoperișul magaziei. Își dădea foarte bine seama că nu trebuia să doarmă. De aceea, deși biruit de somn, se căznea încă să prindă toate foșnetele, toate zgomotele. Dar iată că îl cuprinse o liniște surdă — parcă îl acoperise un val — și Kenka, rotindu-se tot mai iute pe căluşeii închipuți, începu să nu-și mai simtă greutatea trupului și se mistui parcă în văzduh.

Nu știa cît ținuse această piroteală plăcută, această rotire avîntată pe căluşeii minunați, împodobiți cu covoare și zurgălăi, cînd iată că se trezi deodată, izbit parcă de un ghiont în spate. Tresări și încercă să scruteze bezna. Nu văzu nimic. Numai secera lunii se ivi pentru o clipă printre norii destrămați și pieri din nou, de îndată. Vîntul vuia ca și mai înainte, gonind nestingherit prin stepă: ulmul scîrțîia dincolo de acoperișul magaziei.

Deodată, Kenka încleștă degetele pe înfricoșătoarea lui armă — deslușise bine un foșnet de paie și pașii grăbiți, furișați, ai cuiva. Părea că necunoscutul se mișca în salturi, se furișa înspre magazie, sau scotocea de partea cealaltă a ei. Kenka aruncă o privire piezișă, speriată, către prietenul lui — acesta dormea dus, cuibărit lîngă peretele magaziei. Kenka era atît de speriat, încît nu îndrăzni să-l strige nici măcar în șoaptă pe prietenul lui. Sări în picioare, ridică cocoșul greu al puștii și încremeni cu arma în cumpănire. Deodată, auzi din nou foșnetul paielor și săritura unui om. În clipa aceea, după colțul magaziei izbucni o văpaie sîngerie. Pala flăcării lumină silueta unui om care o luă la goană spre stepă, cît îl țineau picioarele.

Fără a mai sta pe gînduri, Kenka ridică arma grea, ochi și apăsă pe trăgaci.

Detună împușcătura.

Reculul puternic îi izbi umărul, dîndu-l grămadă. Văzu roșu înaintea ochilor. Revenindu-și din ameteala de o clipă, Kenka sări în picioare, aruncă cît colo puşca, își smulse cojocelul de pe el și începu să plesnească nebunește limbile de foc șerpuitoare care dănțuiau nesățioase de-a-lungul pereților de scînduri ai magaziei.

— Foc! Arde, Eralla! strigă Kenka.

Trezit din somn înspăimîntat, Eralla încleștă în mîini căciula de cazah pe care și-o smulsese de pe cap, neștiind ce să facă.

Flacăra se întindea vijelios, gata-gata să ajungă la acoperiș. Atunci Kenka se năpusti spre perete și, cu agilitatea unei

pisici, se căţără pe bîrne în sus, măturînd cu pulpanele cojocelului gata să se aprindă limbile hrăpăreţe ale flăcărilor. Deodată însă, pierzîndu-şi echilibrul, Kenka se prăbuşi ca o piatră la pămînt.

Atunci, Eralla, care îşi venise în fire, stinse cu cojocelul ultimele limbi de foc care şerpuiau la temelia magaziei. După aceea, dădu magaziei un ocol în fugă, de cîteva ori, şi, încredinţîndu-se că focul se stinsese, se apropie de Kenka, pe furiş. Acesta zăcea nemişcat la pămînt. Aplecîndu-se spre prietenul lui, Eralla îl zgîlţîi uşurel de umăr, spunîndu-i cu glas scăzut:

— Hai, scoală-te. Nu arde.

Kenka nu-i răspunse însă nimic şi nici nu se mişcă.

Deasupra stepei se revărsau zorile. Norii, împrăştiaţi de vînt în timpul nopţii, goneau pe cer, luîndu-se la întrecere. Aruncînd o privire de jur împrejur, Eralla rămase ca trăsnit. La vreo cinci paşi de magazie zăcea pe spate un om, cu mîinile date în lături, iar lîngă el se afla o şapcă. Înlemnit de frică, Eralla nu putu scoate o vorbă, nici chiar atunci cînd auzi cuvintele nedesluşite, rostite cu glas întretăiat, ale lui Kenka.

— Of, Eralla... Fugi mai repede la nenea Miron. Aleargă!

— *Ui-boi!* Mi-i frică. El murit pesemne... şopti Eralla, lipindu-se de Kenka.

— Of, Eralla... Mai repede, la nenea Miron.

— Mi-i frică de el. El mort, bîiguia Eralla.

— Ce-i cu tine? îl întrebă Kenka ridicînd capul anevoie şi uitîndu-se încremenit de groază la prietenul lui. Cînd dădu însă cu ochii de omul care zăcea nu departe de ei, înţelesese totul. Uitîndu-şi de durerea cruntă din umăr, Kenka îl cuprinse cu mîna dreaptă pe Eralla, care se lipise de el. O clipă stătură astfel amîndoi fără să se clintească, uluiţi de ceea ce se întîmplase.

— Vai noi... şopti cu limba împleticită Eralla.

— Aşa este... încuviinţă Kenka.

— Hai fugim! propuse Eralla.

— Unde să fugim? Ai înnebunit? Trebuie să ne ducem la nenea Miron!... Trebuie să alergăm în sat. Noi l-am omorît.

— E mort... bîiguia parcă în delir Eralla. Apoi sări în picioare şi, uitîndu-şi cojocelul şi căciula, se năpusti spre stepă cît îl ţineau picioarele.

Cuprins de groază, pierzîndu-şi cumpătul, Kenka o luă şi el la goană, mîncînd pămîntul, înspre cătun.

Intrînd valvîrtej în ograda lui Miron Vikulîci, Kenka se prăvăli cît era de lung lîngă cerdacul aplecat într-o rînă. Nu mai era în stare să spună lămurit ce se întîmplase. Mîinile lui arse, pline de băşici, zvîcneau spasmodic. Oamenii se adunară

repede în ograda lui Miron. Ridicîndu-l cu băgare de seamă pe flăcăiaşul care gemea, îl duseră în casă, îl culcară pe pat, îl dezbrăcară şi-i puseră peste arsuri, după sfatul bătrînilor, lapte covăsit — cel mai bun mijloc pentru a alina durerile. Încet, încet, Kenka se potoli.

Miron Vikulîci, Ablai şi Linka plecară în fugă spre magazie. Între timp, vîntul împrăştiase paiele arse. Nu departe de magazie se afla o sticlă goală în care fusese gaz, iar la cîţiva paşi de ea zăcea necunoscutul împuşcat. Miron Vikulîci şi Ablai, urmaţi de Linka, se apropiară cu fereală de acesta. Mortul zăcea cu genunchii îndoiţi, parcă ar fi vrut să se ridice. Chipul lui încremenise încruntat. Era Arhip Strukov.

16

Elena fu trezită spre miezul nopţii de nişte ciocănituri stăruitoare în uşă. Sări de sub plapumă şi întrebă:

— Cine-i acolo?

— Scoală-te repede. A venit maşina de la raion, îi răspunse în grabă o voce răguşită.

— Ce maşină? Cine e acolo?

Nu primi nici un răspuns. Auzi numai paşii uşori ai cuiva îndepărtîndu-se. Linka îşi aruncă pe umeri haina lungă a maicăsi şi se repezi în cerdac.

Era întuneric şi bătea vîntul. În stepă nechezau caii. Klanka, îngrijitoarea şcolii, ieşise şi ea, somnoroasă, în urma învăţătoarei. Tot căscînd şi făcîndu-şi cruce la repezeală, spuse cu glas gros:

— Abia mă furase somnul cînd i-am auzit că ciocănesc, diavolii...

— Da' cine să fi fost? întrebă nedumerită Linka.

— Ei, cine altul decît Romka. El era, drăguţă, el. Acu o să scoale tot cătunul.

— Da' de ce, oare? Ce s-a întîmplat?

— Nu s-a întîmplat nimic. Se bucură şi el, prosteşte. Au adus semănătoarea de la raion.

Spre nespusa mirare a îngrijitoarei, Linka se scutură ca o pasăre şi porni glonţ spre casa lui Miron Vikulîci, numai cu galoşii în picioarele goale şi cu haina veche peste cămaşă.

Aproape toţi membrii colhozului se îmbulzeau în ograda lui Miron Vikulîci. În mijlocul curţii se afla noua semănătoare.

adusă de Roman de la raion. Kazahii și rușii făcuseră roată în jurul ei, pipăindu-i discurile și pîrghiile lucioase.

Roman o întîmpină pe Linka în poartă, o luă de mînă și o duse în odaia lui Miron Vikulîci. Se așezară amîndoi la masă și Roman spuse zîmbind:

— Ei, iată că am făcut rost și de mașină. Acu' să vezi trai pe noi. Nu-i așa, unchiule Miron?

— Nici vorbă, încuviință Miron Vikulîci.

— Putem începe arăturile, sîntem gata de luptă, spuse Roman. Mîine luăm de la cooperativă frînghiile pentru șleauri. Am adus hîrtie de la raion.

După ce stătură de vorbă cu Miron Vikulîci despre treburile grabnice ale colhozului, despre data ieșirii la arat și despre tainul în alimente pentru ziua-muncă la cîmp, Roman plecă împreună cu Linka spre școală. Luînd-o de braț, asculta în tăcere ceea ce-i spunea despre întîmplările petrecute în lipsa lui. Spre uimirea Linkăi, împușcarea lui Arhip Strukov nu-l miră de loc pe Roman.

— Ciudat, parcă te-ai fi așteptat la așa ceva, Roman!

— Ne putem aștepta la orice... răspunse el în doi peri.

— Crezi că au vrut într-adevăr să dea foc magaziei?

— Dar tu cum crezi? întrebă la rîndul lui Roman. O să **se afle** lucrul ăsta la cercetări.

Linka tăcu un timp, apoi spuse:

— **Nu-i chiar atît** de ușor. Știi, l-am văzut aseară pe Okatov. **Mă întorceam** de la Miron Vikulîci. Epifan stătea în **mijlocul pieței, dus pe gînduri.** Știi, mă neliniștește mult bătrînul ăsta. Gîndește-te și tu, s-a lepădat de toate. A rămas singur cuc!

— Hm! mormăi **tărăgănat** Roman.

— Spune niște cuvinte **ciudate**, urmă Linka tulburată — ciudate... Pe scurt, mi se strînge **inima cînd** îl văd. Știu că tu n-ai încredere în el.

— Dar tu? întrebă prompt Roman.

— Eu? răspunse Linka cu o ușoară șovăială în glas: Eu, să știi, am încredere în el...

— Dar în mine ai încredere, Linka? întrebă din nou Roman.

— Și în tine am.

— Cum adică, ai încredere și în mine și în Epifan Okatov?

Linka nu răspunse. Ajunseseră la școală. Se așezară pe treptele cerdacului. Stătură o vreme tăcuți. Roman o ținea de braț, simțindu-i-l ușor, cald. Îi adulmecă mirosul părului, stăpînit pentru întîia oară în viață de o tulburare neobișnuită. Deodată Linka se lipi de el și spuse:

— Nu înțeleg nimic, Roman. Nu știu cine-i vinovat și care are dreptate. Cine sînt la urma urmei Okatovii, Pikulinii, Kulikovii aceștia?

— Dușmanii noștri, răspunse surd Roman.

— Așa trebuie să fie, spuse tărăgănat Linka. Dar de ce mi-e totuși milă de Epifan?

— Prostuța mea... rosti Roman mai blînd de data aceasta și strînse trupul tremurător al fetei. Îi sărută repede mîinile mici și urmă cu răsuflarea întretăiată: Ei, nu-i nimic. Ești o fată bună. N-are a face...

17

Arhip Strukov a fost înmormîntat cu mare tămbălău. Clopotele bisericii, înverzite de vreme au bătut toată ziua, jalnic, trist. Speriate de dăngătul clopotelor, ciorile se roteau mereu pe deasupra cătunului.

Epifan Okatov colinda tot timpul de colo-colo. Ieșind dintr-o curte și intrînd în alta, îi întreba tainic pe toți cei întîlniți:

— Știți oare cine i-au făcut seama lui Arhip? Credeți că l-au ucis băieții ceia de la colhozul *„Internaționala"*? Aș!

— Dar cine? îl întrebau oamenii cu mirare.

— Ehei, ucigașul lui Arhip Strukov e nevăzut. Umblă printre noi ca antihristul. Ne pecetluiește cu degetul lui de fier pe mulți dintre noi.

Locuitorii cătunului îl ocoleau nedumeriți.

Într-o bună zi a venit și la soviet, unde se strînsese o mulțime de săteni. Miliția nul Levkin lua interogatoriul păstorului Ablai.

Epifan Okatov se închină îndelung, cu fața spre colțul de cinste, în care nu se afla nici o icoană, apoi apropiindu-se de Levkin, declară:

— Eu sînt martor.

— Ce s-a întîmplat? îl întrebă milițianul cu prefăcută asprime.

— Vă rog să treceți în procesul-verbal ce-am să vă spun. Uite cum s-au petrecut lucrurile: Arhip a văzut focul. Veneam împreună cu el de la ginerele meu, Buteașkin. Asta-i fără doar și poate. Răposatul avea în mînă o sticlă goală. Ceruse de la cetățeanul Buteașkin untură de pește, ca să-și ungă curelele neargăsite.

— Așa-i, întocmai. Răposatul a venit la mine cu sticla asta, adeveri Aristarh Buteașkin.

— Așteaptă. Nu te băga în vorbă! se răsti Levkin la Buteașkin. Lasă mai întîi să dea declarație cetățeanul Okatov. Cînd o veni vremea, te-oi întreba și pe tine.

Strîngîndu-și buzele subțiri, vinete, Buteașkin se așeză ascultător pe laviță. Fără să-și ridice pleoapele, Epifan Okatov urmă:

— Așa că mergeam cu răposatul pe uliță. Și o spun încă o dată cu tărie: Arhip avea sticla goală în mînă.

— Cetățene Okatov, îl întrerupse Levkin. N-ai putea să ne spui de ce sus-numitul avea sticla goală?

— Fiindcă Buteașkin n-a avut untură de pește.

— O să trecem întocmai în procesul-verbal.

— Mergeam pe uliță, urmă Epifan. Deodată am văzut flăcări. „Foc" a strigat răposatul și a luat-o la fugă spre magazie. Eu, de bună seamă, n-am putut să alerg după el, beteag cum sînt, mai cu seamă că răposatul era iute de picior. Pe, și peste vreo zece minute s-a auzit blestemata aceea de împușcătură.

— Minte! strigă Ablai. Indrugă verzi și uscate.

— Ce te-a apucat? Te-am întrebat ceva? Tăcere! strigă milițianul cu toată asprimea.

— Pentru ceea ce am spus răspund în fața lui dumnezeu și a autorităților, spuse Epifan Okatov. Rog să nu fiu tulburat de la ceea ce vreau să spun. Vă rog, cetățene milițian, să-l întrebați pe numitul kirghiz: de ce s-a făcut nevăzut unul dintre ajutorii de păstor?

— Fiindcă s-a speriat, răspunse Ablai.

— Aha, s-a speriat?! Ați auzit, cetățene milițian? Înțelegeți ce înseamnă asta?

— Am înțeles totul. Interogatoriul s-a terminat.

— Totul e lămurit, rosti Epifan Okatov. Totul e limpede ca lumina zilei. Răposatul a pierit în urma unei întîmplări neprevăzute.

Ieșind din soviet, Epifan se luă după Ablai și-i spuse cu glas scăzut:

— Ascultă, nemernicule, ai face bine să-ți ții gura. Înțelesu-m-ai?

— Am înțeles tot, răspunse Ablai, fără să-l privească pe Epifan. Am înțeles tot foarte bine. Văd tot și știu tot despre voi.

— Și cam ce ai putea ști, lepădătură?

Ablai tăcea. Epifan se ţinu multă vreme după el. În cele din urmă, oprindu-se în mijlocul uliţei, întrebă nedumerit, în şoaptă:

— Oare ce ai putea şti despre noi, stîrpitură?

Păstorelul Eralla a fost găsit într-un stog de colilie, la treizeci şi cinci de kilometri de cătun. Băiatul slăbise, se înnegrise, se sălbăticise. Adus înapoi în cătun, Eralla a stat o zi întreagă pe cuptor în casa lui Roman, fără să răspundă la nici o întrebare. În zadar încercau să scoată ceva de la el Roman, Ablai, Linka şi Miron Vikulîci. La toate întrebările lor, puse cu grijă, în legătură cu cele ce se petrecuseră, Eralla răspundea prin tăcere, dînd din cap abia-abia, de parcă n-ar mai fi fost în toate minţile. Nu izbuti să scoată nimic de la el, nici chiar bătrînul Koicea, care fusese dinadins lăsat între patru ochi cu Eralla. Numai cînd rămase singur, acesta începu să vorbească în gînd cu Kenka:

„Unde eşti oare, prietenul meu Kenka? Ce ne aşteaptă acum? De ce ai tras în Arhip Strukov? Ce bine ar fi fost dacă nu făceai aşa ceva. Am fi ieşit amîndoi la cîmp: am fi grăpat. Am fi alcătuit amîndoi o brigadă de grăpat, cum spunea Ablai. Ţi-aş fi dăruit o şa. Bună şa. Mi-a rămas moştenire de la taică-meu. N-aveam decît trei ani, cînd mi-a murit tata. L-a ucis ghebosul, hainul *bai* Tursun, fiindcă tata i-a betejit buiestraşul murg, departe, la o fermă... Oi, Kenka, Kenka! De ce n-ai tras pe alături?!

...Iar Kenka zăcea bolnav şi aiura. În delir îl chema şi el adeseori pe prietenul său Eralla. Kenka fără doar şi poate că n-ar fi scăpat cu viaţă, nu s-ar fi însănătoşit, dacă nu-l îngrijea zi şi noapte Arsentievna. Săritoare la nevoia altuia, grijulie, îşi pierduse cu totul liniştea. În primele zile nu se îndepărta o clipă de lîngă flăcăiaşul bolnav. Îi schimba oblojelile, îi dădea de băut lapte fiert şi răcit, îl liniştea cu vorba bună. Se îngrijea numai de el, lăsîndu-şi baltă chiar şi mica ei gospodărie, care îi dădea atîta de furcă. Nici în bucătărie şi nici în odaie nu mai era curat şi rînduială ca de obicei. Mîinile ei harnice, care nu stăteau locului o clipă, nu mai pridideau să facă altceva, decît să-l îngrijească pe Kenka. Arsentievna era hotărîtă să-l scape din nevoie, să-l pună pe picioare.

Miron Vikulîci era martor la grija neobosită a bătrînei sale neveste şi spunea cu încredinţare:

— Totul o să se isprăvească cu bine. Flăcăul o să scape cu viaţă şi o să se însănătoşească.

Kenka vedea și el grija mișcătoare, plină de milă, a soților Karaganov față de el și era sigur că se va înzdrăveni. Căldura maternă a Arsentievnei îi stîrnea o pornire nestăvilită de duioșie față de ea. Era gata să-i spună Arsentievnei mamă, dar se sfia să-și destăinuie prin vorbe simțămîntul lui curat. Arsentievna, ageră, simțitoare, își dădea seama și fără cuvinte cîtă recunoștință filială nutrea Kenka față de ea, și acest lucru era cea mai neprețuită și scumpă răsplată pentru o făptură ca ea, care, îndeobște, iubea copiii nespus, iar pe Kenka, îndeosebi.

După trei zile și trei nopți de zăcere, Kenka se simți mai bine. Se ridică în pat de cîteva ori, uitîndu-se pe fereastră. Privindu-se întîmplător în oglinjoara murdărită de muște, atîrnată de perete, între ferestre, Kenka înlemni: din oglindă îl privea un chip necunoscut, slăbit, carbonizat parcă.

Miron Vikulîci intră în odaie și, văzîndu-l pe Kenka ridicat în capul oaselor, îl întrebă cu glasul lui gros:

— Ei, cum merge, candidatule?

— Merge, nene Miron, răspunse sfios Kenka.

— Slavă domnului, rosti Miron Vikulîci. Bine că am avut la îndemînă lapte covăsit. Pentru arsuri — nici că-i leac mai bun. Și eu mi-am opărit picioarele cînd eram copil. Numai cu leacul ăsta am scăpat.

Kenka zîmbi fără pricină, privind fața bărboasă, blajină, a lui Miron Vikulîci și se bucură că acesta îi vorbea ca unui om mare. Flăcăiașul îi iertase chiar și marea jignire pe care i-o adusese, glumind și rîzînd pe socoteala candidaturii sale. „Ascultă, mă candidatule!" îi striga odinioară Karaganov. „Candidatul nu-i încă un adevărat comsomolist."

Seara, cînd Roman, Linka, Ablai și bătrînul Koicea veniră să-l vadă, Kenka le povesti ce se întîmplase în noaptea aceea blestemată. Astfel fostul argățel deveni mai puternic și crescu cu un cap în ochii oamenilor mari.

— Am văzut totul. L-am zărit cum a dat foc magaziei. Și atunci am tras, povestea Kenka. Pe urmă m-am repezit să sting focul și mi-am ars mîinile. M-a usturat rău și am căzut de pe acoperiș. Eralla a sărit și el să stingă focul. Apoi nu prea mai mi-aduc aminte ce-a fost. Nu mai mi-amintesc...

Linka nu-și lua ochii încruntați de la flăcăiașul plin de arsuri. În ea încolțise ura față de Pikulini, Okatovi și Kulikovi. În ajun asculta cu sfială sporovăielile biblice, nedeslușite ale lui Epifan Okatov: acum însă vedea în acesta un ticălos respingător.

18

Toată ziua, aproape fără întrerupere, oamenii se îmbulzeau în jurul semănătorii colhozului. Trecînd prin fața curții lui Miron, vînzătorul Aristarh Buteașkin spuse cu un zîmbet disprețuitor:

— Și ăsta-i un colhoz mecanizat, ai?... Să te strici de rîs, nu alta!

— Da' ce crezi? Acu au să semene cu mașina asta tot pămîntul. S-a isprăvit cu noi, plugarii bătrîni! îi ținea isonul Silanti Pikulin.

— Așa-i, nimic de zis. Dar cine o să plătească statului, pentru colhoznicii ăștia grozavi, asemenea mașină. Că o costa destui bani! striga pe toate drumurile Anisim-urdurosul.

Cît îi privește însă pe foștii păstori din aul și argați din cătun, aceștia priveau noua mașină și se bucurau ca niște copii. Mulți dintre ei pipăiau cu drag semănătoarea lucioasă poate pentru a suta oară, acționau pîrghiile și-i cercetau cu luare-aminte aparatul de semănat. După ce și-a mai venit în fire, Eralla a luat o cîrpă și a început să șteargă cu rîvnă discurile și spițele roților care se murdăriseră. Toți acești oameni, care pînă în ajun fuseseră încă niște oropsiți, niște dezmoșteniți ai soartei, se gîndeau cu bucurie că acum erau stăpînii semănătorii, că erau socotiți deci și ei cineva de vreme ce li se încredințase o asemenea mașină.

Miron Vikulîci aduse din magazie niște șleauri noi din piele neargăsită, îmbibate cu catran. Potrivindu-le la oricicurile noi-nouțe ale semănătorii și mijindu-și ochii cu șiretenie, spuse:

— Le pusesem deoparte. Le păstram pentru un prilej deosebit. Acu, iată, slavă domnului, ne prind bine.

Pentru seara aceea fusese convocată adunarea generală a colhozului. La ordinea de zi figurau probleme de producție: Organizarea brigăzilor de muncă, fixarea datei la care acestea trebuiau să iasă la cîmp, alegerea parcelelor pentru însămînțat. Burlacul Klimuška și Mihei Sitohin au venit la adunare cherchelițî. Apucaseră să ude cu un clondiraș de votcă mașina pe care o căpătase colhozul, din care pricină aveau mîncărime de limbă. Roman dădea citire listei brigăzilor de plugari.

Mihei Sitohin începu să vocifereze:

— Cum se poate una ca asta, oameni buni? Păi ce fel de rînduială-i asta? Calul lui Miron Vikulîci e mult mai voinic decît murgul meu, și cînd colo îl puneți la boronit!

— Calul lui nea Miron a început să șchiopăteze de un picior dinapoi, explică Roman.

— Dar caii lui Berkuthan de ce stau de trei zile? o ţinea morţiş Mihei Sitohin.

— Au fost trimişi de două ori la gară. Ai înţeles? se răsti Miron la Mihei.

— Ei, atunci nu mă împotrivesc, încuviinţă Sitohin.

Îngrijirea vitelor de muncă urma să cadă în sarcina burlacului Klimuşka şi a comsomolistului Berkuthan.

— Strașnic! răcni Kapiton Norkin, ivindu-se în poartă, cam cu chef. Klimuşka n-a avut niciodată vreun grad, şi iată că acum e înaintat păstor. Înalt grad, nimic de zis.

Klimuşka se împotrivi însă cu tărie:

— Păstor nu mă fac.

— Şi de ce, rogu-te? îl întrebă cu asprime Roman.

— Da' ce-ai crezut, Klim, că în colhoz o să găseşti muncă uşoară? adăugă dojenitor Miron Vikulîci. Nu, frate, dacă te-ai înscris în colhoz, fă bine şi munceşte.

— De muncit oi munci, dar uite ce-i: cît oi trăi n-oi mînca din aceeaşi strachină cu kirghizii voştri! strigă cu aprindere Klimuşka.

În curte se aşternu o clipă tăcerea. Ablai îi scăpă însă pe toţi din încurcătură, strigînd cu înfocare:

— Tovarăşi! Astea nu sînt vorbele lui Klimuşka. Prin gura lui grăieşte chiaburul...

— Întocmai, îl sprijini Roman.

— Aşa-i. Astea-s vorbe chiabureşti!

— Daţi-mi voie, strigă Mihei Sitohin, ridicînd mîna. Cu toate că-s prieten la cataramă cu Klimuşka, dar nu-mi place ce-a spus. Vorbele alea le-a auzit de la cineva.

— Aşa-i, încuviinţară într-un glas şi ruşii şi cazahii.

„Da, fără îndoială, asta-i o trebuşoară pusă la cale de chiaburi! gîndi Roman. Uite ce urzeli ies la iveală: vor să vîre zîzanie între cazahi şi ruşi. Asta n-or izbuti s-o facă..."

În vremea asta, colhoznicii săriră care mai de care asupra lui Klimuşka:

— Adică cum vine asta: eşti împotriva colhozului?

— Dacă eşti împotrivă, apoi să ştii că drumurile noastre se despart.

— Ce mai tura-vura, să fie dat afară din colhoz şi basta, lărmuiau colhoznicii.

Adunarea se sfîrşi. Membrii colhozului, mîniaţi foc din pricina purtării lui Klimuşka, îl scoaseră din curte.

În aceeaşi seară, după ce se întunecă, cînd Roman încă trebăluia în faţa casei, dregînd portiţa lăsată într-o rînă, Klimuşka se apropie sfios şi, lăsîndu-se lîngă el, pe un butuc, întrebă şovăitor:

— Ei, ce hotărîre ați luat în privința mea, Roman? S-ar putea să mă dea afară din colhoz?

— S-ar putea... încuviință Roman.

— Aha. Care va să zică, n-are a face că sînt din sărăcime? întrebă pornit Klimuşka.

Roman tăcu o vreme, apoi ciocăni, fără a fi nevoie, cu cheia ruginită în piulița înşurubată şi îşi şterse cu dosul palmei fruntea năduşită.

— Aici nu-i vorbă de sărăcime, dragă tovarăşe. Ar trebui să-ți pleci însă mai puțin urechea la vorbele chiaburilor şi să nu tragi prea mult la măsea. Înțelesu-m-ai?

— Da' ce, trag la măsea pe banii tăi? se oțărî Klimuşka.

— Nu, nu pe ai mei, nene Klim. Dar uite ce-am să-ți spun. Deşi ai putea să-mi fii tată, totuşi, ascultă-mă, căci îți citesc gîndurile ca în carte. Eşti om de treabă, dar păcat că nu prea se vede lucrul ăsta. Om de-al nostru. Şi-apoi, rău îmi pare că ai nimerit la bătrîneţe în clica cozilor de topor ale chiaburilor. Asta ți-o spun ca unei rude, din toată inima.

Klimuşka asculta vorbele cumpănite ale lui Roman şi în sinea lui găsea că acesta avea dreptate. Era gata să-şi recunoască greşeala nu numai în faţa lui Roman, ci faţă de toţi membrii colhozului.

19

Din pricina vremii rele şi a micilor defecţiuni tehnice, colhoznicii amînau de pe o zi pe alta ieşirea la munca cîmpului. Începuseră ploile şi pămîntul era umed, îndeosebi prin locurile mai joase.

Oamenii spuneau că anul va fi secetos. Şi Miron Vikulîci se aştepta la secetă, pîndindu-i cu luare-aminte semnele rău-prevestitoare. Zile întregi — din zori şi pînă-n noapte — cutreiera pe cîmp, cercetînd pămîntul şi chibzuind pe care lot să înceapă mai devreme arăturile de primăvară.

Iată că, în sfîrşit, veni şi multaşteptata zi. Se hotărîse ca brigada de plugari în frunte cu Mihei Sitohin să are fostul lot al lui Okatov. În zori, ieşiră la cîmp nouă pluguri cu cîte un brăzdar. Făcîndu-şi repede semnul crucii, ca să nu-l vadă oamenii, Miron Vikulîci puse mîna pe coarnele plugului şi trase brazda cea dintîi, dreaptă ca o rază de soare. Lostopanele negre cu cernoziom gras, răsturnate de brăzdarele bine ascuţite, se întindeau de-a lungul ţelinei pe care fuseseră arse ierburile. Aproape toţi colhoznicii se strînseseră la cîmp şi care mai de

care voia să are mai departe după primele brazde. Caii trăgeau vioi, toți ca unul. Calul mijlocaș al lui Berkuthan, neobișnuit cu plugul, se încurcă la primele întoarceri, dar se obișnui curînd și, întinzînd șleaurile, se ținea aproape de caii bătrîni deprinși cu acele munci.

Păstorelul Eralla se încăierase cu comsomolistul Sanka Sitnikov, care în ciuda înțelegerii, începuse să tragă a șasea brazdă. Eralla îi smulse coarnele plugului la cotitură, dar n-apucă să așeze brăzdarul cum trebuie. Iapa lăturașă, cam sperioasă, a lui Mihei Sitohin, sări într-o parte răsturnînd plugul și trăgîndu-l astfel după ea pe pămîntul înțelenit. Sanka se încleștă ca un vulturaș în umerii costelivi ai lui Eralla, îl trînti cu dibăcie și începu să-i care la pumni. Scăpînd de sub Sanka, Eralla îi trase și el cîteva scatoalce. Încleștîndu-se din nou, cei doi băieți se rostogoleau de colo-colo pe marginea ogorului în chiotele poznașe ale colhoznicilor. Despărțiți anevoie de Ablai, băieții o luară care încotro, plîngînd amîndoi pe ascuns, amarnic, cu aprindere.

Miron Vikulîci ba îndrepta șleaurile, ba regla cu cheia adîncimea brăzdarelor, ba potrivea hamurile din mers.

Brigada începuse să are a doua postată. Numai iapa bearcă a lui Ignat Burlakov începuse să dea semne de oboseală. Mînios, Egor Kliușkin sări din brazdă și, vrînd să-și verse necazul pe iapa aleită de puteri, voi s-o lovească peste bot cu codiriștea biciului. Roman însă îl apucă de mînă la timp. Oamenii se îngrămădiră în jurul lor. Iapa răsufla din rărunchi, deșerturile ei zvîcnind spasmodic. Ignat Burlakov se învîrtea tehui pe lîngă ea cercetîndu-i, cine știe de ce, dinții strîmbi, tociți și înjurînd de mama focului. Ignat își dădea seama că iapa ostenise, dar îi era rușine să recunoască acest lucru. Cum putea să admită că iapa, crescută în ograda lui, se dovedea atît de slăbănoagă, de neajutorată, că nu era bună de nimic chiar din ziua cînd fusese înhămată pentru întîia oară la plug?! Deunăzi se lăudase, la adunarea colhozului, că iapa lui e vînjoasă nu glumă, și cînd colo iată că se apucase să-i joace festa chiar în prima zi a arăturilor. Ignat o ocăra cum îi venea la gură. Bătrînul Koicea cercetă iapa și spuse simplu:

— E istovită.

— Nici vorbă, se vede... întări Roman.

— A isprăvit cu munca — e gata să-și lepede potcoavele.

Ignat scoase șleaurile de pe oricic, trase iapa deoparte și începu s-o plesnească cu înverșunare cu hățurile peste bot.

— Da' ți-ai ieșit așa din minți, nene Ignat?! Ce vină are dobitocul?! strigă Roman, și, alergînd la el, îi smulse hățul din mîini și îndepărtă iapa care tremura ca varga.

Cu coada-i ciuntită între picioare, avea o înfățișare jalnică și se uita piezîș la stăpînul ei cu ochii holbați de frică. Turbat de obidă și mînie, acesta începu să răcnească de răsuna stepa :

— Ian ascultă, Romka, ești tu stăpîn pe calul meu ?

— Da. Sînt stăpîn, răspunse Roman.

— Oameni buni ! Cetățeni ! strigă Ignat. Auzit-ați ? E stăpîn ! Dar noi ce sîntem oare pentru el, argați, muncitori ?!

— Hotărît ! Ce mai tura-vura ! strigă Filaret Țipirig, care umbla fără rost printre colhoznici.

— Ascultă, te întreb : ce sîntem noi aici, argați ? nu-l slăbea Ignat pe Roman.

— Pfiu ! că aprig mai ești, nene Ignat. Te aprinzi dintr-o nimica toată ! Ce are aface aici argatul ori stăpînul ? spuse Ablai cu un zîmbet, încercînd să-l potolească pe Burlakov, care clocotea de mînie.

— Tu, asiatule, ai face bine să taci din gură. Tu n-ai fost deocamdată păgubit cu nimic în daravera asta. Pînă una, alta, în colhoz nu se vede vreo vită de-a ta, se oțărî Ignat.

Se strîngeau tot mai mulți oameni în jurul iepei costelive, care stătea cu capul plecat. Dinspre drum veneau în fugă, spre ogor, locuitorii cătunului care treceau întîmplător pe acolo. Silanti Pikulin stătea cu mîinile în șolduri la marginea ogorului, cutremurîndu-se de rîs. Se ivi de undeva și Aristarh Buteașkin, avînd pe umăr o armă cu două țevi.

Ignat alerga încolo și încoace prin mulțime, răcnind :

— Așa vreau eu ! E iapa mea ! Dacă am poftă, o ucid și nu dau socoteală nimănui. Ian te uită, s-a găsit cine să fie stăpîn pe ea ! Cam mulți v-ați făcut stăpîni pe vita altuia.

— Da' matale cum ai crezut, nene Ignat ? Asta-i adevărat, sîntem mulți stăpîni. Toți sîntem stăpîni, încuviință Roman.

— Așa-i ! *Drus !* îl susținură în cor pe Roman și rușii și cazahii.

Mihei Sitohin strigă :

— Ce-i calul ? Calul e mîna dreaptă a omului, cetățeni. Fără cal pustie ți-e bătătura. Ce-am face fără cal ? Nimic. Calul cere să fie îngrijit cum trebuie. Știți de ce spun asta ?

— Chiar așa — de ce ? întrebă Roman zîmbind.

— Fiindcă și în colhozul nostru trebuie să apărăm caii, toți ca unul. N-ai voie să năpăstuiești calul altuia și nici pe al tău.

— Așa-i ! E adevărat, nene Mihei, zise Roman.

— Asta-i drept ! întăriră iar într-un glas cazahii și rușii.

Bătrînul Koicea, cunoscător în ale cailor și totodată tămăduitorul lor, mai cercetă o dată iapa, pe îndelete, și spuse că trebuia trimisă cu herghelia pe izlaz ca să pască vreo trei zile. Roman îi porunci lui Eralla să ducă iapa la herghelie.

Eralla luă hățul din mîinile bătrînului Koicea și, trecînd cu iapa pe lîngă Ignat, îi spuse zîmbind :

— Iapa matale... pleca stați clematiric, nene Ignat.

Ignat, căruia-i trecuse arțagul, se îndepărtă. După ce mai chibzui nițel, își dădu seama că n-avea de ce să fie supărat. Și, la amiază, cînd colhoznicii, după ce araseră postata proiectată, plecară spre tabără, Ignat rămase multă vreme la marginea ogorului, admirîndu-l. Munciseră cu spor. Socotind din ochi, brigada lui Mihei Sitohin desțelenise în dimineața aceea un hectar și jumătate de pămînt. Deci, pînă seara, brigada va ara trei deseatine în cap. Și doar în colhoz mai arau, afară de această brigadă, încă două — brigada lui Egor Kliușkin și a lui Ablai. Ignat se gîndea încîntat ce întindere mare de pămînt puteau să desțelenească toți laolaltă în timpul muncilor de primăvară. Insemna că fiecărei gospodării îi reveneau aproape douăsprezece deseatine. Și cînd te gîndeai că înainte vreme, cînd aveau gospodării individuale, nici unul dintre colhoznici nu semăna mai mult de trei deseatine, iar uneori nici atîta. „Care va să zică, iată ce înseamnă munca laolaltă. Tragi foloase de la ea", hotărî Ignat, fără să-și ia ochii de pe ogorul negru ca smoala.

20

În toiul semănatului se ivi în cătun, fără veste, Innokenti Okatov, care își făcea stagiul militar. După spusele lui, fusese lăsat la vatră înainte de termen din pricina reumatismului la picioare.

Întors din armată, Innokenti părea mai zvelt, mai îngrijit, mai înalt. Fetelor dezghețate din cătun, dornice de măritiș, li se scurgeau ochii după el. Innokenti purta pantaloni albaștri, bufanți, de cavalerist, veston maro din postav bun, care îi venea ca turnat, și șapcă zmeurie, trasă pe o sprînceană, arătînd chipeș, țanțoș.

În casa Kulikovilor era mare tămbălău. Cu prilejul întoarcerii neașteptate a lui Innokenti avea loc o petrecere. Vînzătorul Aristarh Buteașkin dănțuia *two-step* cu nevastă-sa, Lușa. Epifan Okatov, gătit cu o rubașcă cusută cu lînică la guler, cu nasturi într-o parte, cu cizme de cirezar din alte vremuri, cu carîmbi de Hamburg, arăta ca odinioară, poznaș, viclean, cu ochii scînteind veninos. Prea ager și activ pentru vîrsta lui, servea grav musafirii cu votcă, turna bere în paharele cu fațete șlefuite și spunea într-una :

— Fiul meu, Innokenti Epifanovici, e frumos ca o cadră.

Innokenti nu rămăsese la petrecere. Cu mîinile vîrîte în buzunarele pantalonilor bufanți, hoinărea prin cătun, trăgînd cu coada ochiului la fete. Își ținea capul sus, mîndru, încrezut. Intîlnind lîngă soviet un pîlc de consăteni, Innokenti aduse îndată vorba, cu dibăcie și însuflețire, despre colhoz. Ascultînd vorbele zgomotoase ale țăranilor despre munca în colhoz și jucîndu-se nepăsător cu o rămurică de mălin, Innokenti spuse:

— Ei, dragi consăteni, de la colhozurile pitice nu tragi cine știe ce folos. Partidul nostru, cît și clasa muncitoare, nu se împacă cu colhozurile pitice. Nimeni nu e împotriva colhozurilor ca atare. Din contra. Noi avem nevoie de adevărate gospodării colective — în ele stă toată puterea. Dar să luăm, bunăoară, colhozul „Internaționala". Ce fel de colhoz e și ăsta ? Colhoz fără nici un tractor?! Păi nu-i asta o bătaie de joc pentru puterea noastră sovietică ?

— Hotărît ! încuviință Filaret Țipirig. Nu-i colhoz, ci caraghioslîc. Să mori de rîs, nu alta. Le-au căzut caii după prima brazdă trasă.

— Iapa lui Ignat Burlakov abia își mai trage sufletul. Și înainte de a intra în colhoz ce mai iapă era ! îi ținu hangul Silanti Pikulin.

— Ei, iacătă, dragi consăteni, ce folos aduce un colhoz pitic, întări Innokenti Okatov. Ce fel de sector socialist e ăsta, dacă îmi este îngăduit să spun, care nu are nici forță de tracțiune, nici mașini...

— Ce vorbești, doar au făcut rost de mașini ! Nu vezi că au o semănătoare ? Au să semene cu ea întreaga Europă ! chicoti în batjocură Silanti Pikulin.

— Hotărît. Ce mai tura-vura ! confirmă Filaret Țipirig.

— Așa-i, dragi consăteni. Astfel de colhozuri pitice sînt o rușine pentru puterea noastră sovietică, încheie Innokenti, depărtîndu-se de țăranii uluiți.

Petrecînd cu privirea făptura înaltă și chipeșă a lui Innokenti, Silanti Pikulin adăugă :

— Auzit-ați ? Înțelepte vorbe grăiește flăcăul ăsta. Nu ca de-alde Romka și Ablai !

— Hotărît, întări Țipirig.

— Asta are cap, nu glumă. Ehei, frăție, toate le vede și le știe. Nu degeaba a isprăvit înainte de soroc cu Armata Roșie. Trebuie numai să-l ascultăm de aproape și cît mai stăruitor, urmă Silanti Pikulin.

Linka ședea la fereastra deschisă și transcria sarcinile de muncă pentru brigada lui Ablai. Zărind-o, Innokenti își încetini pasul, se opri și, țăcănind țanțoș din tocuri, zîmbi sfios și spuse :

— Iertați-mă dacă vă stînjenesc...

Dîndu-și ușor capul pe spate, Linka îl privi cu luare-aminte.

— Nu-i nimic, nu mă stînjeniți de loc. Poftiți, îl invită ea, zîmbind abia zărit.

Innokenti sări sprinten peste vechiul gard de nuiele al grădiniței, se apropie semeț de fereastră și, întinzînd mîna Linkăi, se prezentă. Rezemîndu-se degajat cu cotul de rama crestată a ferestrei, se juca și mai degajat cu crenguța de mălin. In sfîrșit își dădu cu părerea :

— Adevărat mormînt. In cătunul ăsta e o viață dezgustătoare pentru un om cult. M-am întors din rîndurile Armatei Roșii muncitorești-țărănești. Văd că totul a rămas aici neschimbat, așa cum a fost și acum doi ani. Aceeași viață dintotdeauna. De jur împrejur paragină, întunecime, lipsă de cultură. Să am iertare, cum puteți îndura asemenea viață ?

Drept răspuns Linka oftă, zîmbind molatic.

Cineva cînta în stepă :

Cînd ăi fi de măritat
Te vor duce într-alt-sat
Să ții casă la bărbat.
Te vor duce-n stepa largă,
Urmele să-ți șteargă,
Intr-un sat cu oameni răi
Bătăuși și tontălăi,
Iuți la sfadă și ocară
Ce cu coasele se-omoară...

— Auziți ce cîntec înspăimîntător ! exclamă Innokenti.

— E un cîntec frumos. Îl știu. Adevărat că-i cam înfricoșător... răspunse Linka.

— Nu, dacă vreți să știți, spuse Innokenti, eu nu mai pot îndura asemenea viață. E timpul să ne apucăm aici de o adevărată culturalizare.

— Da, aveți dreptate. In privința asta aici e mult de lucru.

— Foarte mult. Ca să spunem așa, pînă peste cap. Iar eu am, din păcate, o fire aspră. M-am lepădat chiar și de tatăl meu.

— Pentru totdeauna ? întrebă Linka privind cercetător chipul îngîmfat, aspru și frumos, al lui Innokenti.

— Ciudată întrebare. Nici vorbă că pentru totdeauna.

— Ar fi interesant de știut ce v-a silit să faceți un asemenea pas ? întrebă Linka.

— Totala neprieepere a lui taică-meu în ceea ce privește problemele reale ale vieții. M-am lepădat de el și am plecat în rîndurile Armatei Roșii.

— Dar ce rău v-a făcut ?

— E un dușman al meu, de clasă. Voia să mă tragă și pe mine în mocirla gospodăriei individuale. Toată viața mea am fost împotriva îndeletnicirilor lui rușinoase. Am disprețuit meseria lui de negustor. Făcea negoț cu berbeci și ținea ca eu să-i socotesc veniturile care nu erau cîștigate prin muncă.

— Da, dumneavoastră trebuie că sînteți un om hotărît, spuse cu glas scăzut Linka, luînd din mîinile lui Innokenti, fără să bage de seamă, crenguța de mălin.

— Da, sînt un om foarte hotărît... răspunse Innokenti, uitîndu-se mirat la Linka, care-i luase crenguța din mîini.

— Se simte lucrul acesta, zise Linka.

— Sînt un om foarte hotărît, repetă Innokenti, cu un aer grav, prefăcut. Doar eu i-am pus pe umeri lui taică-meu traista de cerșetor. Eu am stăruit să doneze casa pentru școală. Casa aceea o clădise cu bani care nu erau cîștigați prin muncă. De aceea am stăruit să fie donată de veci pentru binele colectivității.

„Da, se pare că omul acesta e curajos și puternic!" gîndi Linka și întrebă :

— Dați-mi voie, într-adevăr nu vedeți nimic nou în cătun?

— Absolut nimic. Categoric!... răspunse oftînd Innokenti Okatov și-și aprinse o țigară.

— Dar, colhozul, de pildă? El nu-i oare o noutate? întrebă șovăielnică Linka.

— Colhozul?! repetă Innokenti, zîmbind cu un aer disprețuitor.

Linka începu să povestească cu însuflețire despre colhozul „Internaționala". Stînd pe pervazul ferestrei, își cuprinse genunchii cu mîinile și, clătinîndu-se ușor, vorbi despre lipsuri, despre greutățile pe care le întîmpinau în organizarea colhozului înființat de sărăcimea cazahă și rusă laolaltă. Apoi despături în fața lui Innokenti planul de producție al colhozului și-l încredință că pînă la urmă totul va merge strună, că vor introduce munca în acord, acest lucru contribuind la sporirea productivității și întărind disciplina în muncă a colhoznicilor.

Innokenti o ascultă în tăcere, apoi observă :

— Toate acestea sînt lucruri foarte frumoase, stimată domnișoară. Numai că, să-mi fie îngăduită comparația, aveți de-a face nu cu un colhoz, ci cu un pitic. Spuneți-mi, vă rog, ce fel de colhoz e acesta, de vreme ce n-are nici forță de tracțiune, nici mașini ?

— Am și primit o semănătoare. Potrivit planului de producție, avem de gînd să extindem suprafața cultivabilă la...

— Să am iertare, o întrerupse Innokenti. Ce înseamnă o semănătoare ? Și cine a intrat în acest colhoz pitic ? Îi cunosc

foarte bine pe toți noii colhoznici, și afirm pe conștiința mea de ostaș al Armatei Roșii că sînt niște trîntori.

Linka privea mirată chipul încruntat al lui Innokenti. Apropiindu-se de ea, acesta continuă cu vocea ușor scăzută, melodioasă :

— Am visat din fragedă copilărie altă viață. Mă gîndeam să-i adun pe toți oamenii de nădejde într-un colectiv de muncă, iar pe trîntori, ca de-alde Klimuška-burlacul, să-i trimit în insula Madagascar.

— Spuneți-mi, vă rog, citiți mult? întrebă pe neașteptate Linka.

— Ce anume ?

— Așa, în general...

— Da, am citit mult. Imi plac cărțile care vorbesc despre o viață frumoasă... răspunse cu însuflețire Innokenti și imediat aduse vorba despre vreme, despre seara care se apropia, despre luna nouă...

In sfîrșit, Innokenti strînse politicos mîna tremurătoare și caldă a Linkăi și plecă.

Linka rămase încă multă vreme pe prichiciul ferestrei, cufundată în gînduri. Ciudat, omul acesta spusese multe lucruri cu care ea era de acord, totuși cuvintele lui o tulburaseră oarecum, o neliniștiseră. Dar dacă, de fapt, avea dreptate? Ce colhoz era acela în care se adunaseră numai gospodării nevoiașe? Ce nădejde își putea pune colhozul în Klimuška-burlacul — un om nepăsător, lăudăros și chefliu ?

Furată de gînduri, Linka îl vedea în închipuire ba pe Roman, totdeauna agitat și impulsiv, ba pe Miron Vikulîci, calm și cumpătat, ba pe Ablai, veșnic neastîmpărat. Ciudat lucru — toți acești oameni îi apăreau acum sub altă înfățișare. Dar ce fel anume, n-ar fi putut să spună. Incurcîndu-se în raționamente contradictorii, își spuse cu jumătate de glas :

— Doamne, toantă mai sînt ! Pesemne că nu înțeleg nimic cum trebuie. Habar n-am...

Sărind de pe prichiciul ferestrei, făcu repede rînduială în odaie și aprinse lampa. Se apucă din nou să transcrie sarcinile brigăzilor și cel dintîi lucru care-i sări în ochi fu semnătura lăbărțată, cam necioplită, a lui Roman. Deodată o copleșiră îndoielile. „Cum a fost cu putință ca eu, lasă-mă să te las, proastă ce sînt, să cad sub influența acestui flăcău cu mîini vînjoase și grosolane ?“ La această întrebare nu găsi în inima ei un răspuns limpede, lămurit. Poate din pricina aceasta începură să-i curgă șiroaie de lacrimi fierbinți...

Plînse ce plînse și se apucă din nou de lucru, îngîndurată. Terminînd listele, puse cu grijă în mapa subțire cu hîrtiile col-

hozului cîteva circulare venite de la centrul raional şi, stingînd lumina, se apropie de fereastră.

Deasupra cătunului strălucea în tării secera subţire a lunii. Nişte băieţi se strigau undeva departe. Linka îi recunoscu după voci pe cei doi prieteni nedespărţiţi — Eralla şi Kenka. Şi deodată se simţi atrasă năvalnic într-acolo, spre Roman, spre băieţi, spre Miron Vikulîci, care, după cum i se părea din nou, alcătuiau împreună cu ea o familie cu care se simţea nespus de bine.

Deodată, prin foşnetul nedesluşit, molatic, al plopilor din grădină se auziră notele nelămurite, line, ale unei armonici. Aceste sunete îi aminteau Linkăi glasul trist al flautului pe care îl ascultase adeseori, seara, pe vremea cînd studia la institutul pedagogic. O cuprinse un simţămînt nedesluşit de înseninare sufletească şi totodată de melancolie, de dorinţi nelămurite, atunci cînd, prin gînguritul dulce, insinuant, al clapelor sensibile ale armonicii îndepărtate, auzi deodată melodia unui vals vechi, binecunoscut, care-i răscolea sufletul.

Aşa putea să cînte numai un singur om pe lume — Roman!

21

Caii erau sleiţi de puteri. Încordîndu-şi greabănul uscăţiv, scăldaţi în sudoare, abia mai trăgeau plugurile. Nu era uşor să desfunzi pîrloaga nearată de o jumătate de veac, pe care Okatov o lăsase pentru păşune. Năpădit de colilia deasă ca peria, pămîntul era neîndurător de tare. Plugarii, care abia mai ţineau coarnele plugurilor, erau zvîrliţi dintr-o parte în alta, parcă s-ar fi cutremurat pămîntul sub picioarele lor. Caii istoviţi rupeau şleaurile, se abăteau de pe brazde. Nici arătura nu mai ieşea atît de bine, de uniformă, ca în primele zile; rămîneau în urmă multe greşuri. Iţi venea să arunci hăţurile, să te aşezi pe marginea ogorului şi să plîngi!

Pe fostul lot al lui Okatov ieşiseră la muncă trei brigăzi. După cinci zile de caznă însă, a trebuit să fie lăsaţi la păscut trei cai lăturaşi, istoviţi de tot. Chiar şi cei doi cai voinici, ai lui Miron Vikulîci, nu puteau să tragă plugul cu un brăzdar — atît de înţelenit era pămîntul. Vrînd-nevrînd oamenii au fost nevoiţi să ia de pe cîmp şase pluguri şi să are cu trei cai la un plug. Dar nici acest fapt n-a schimbat situaţia. Randamentul dat de un plug, pînă la pauză, scăzuse aproape la jumătate în comparaţie cu zilele precedente. Iar vremea era uscată şi secetoasă. Bătea vîntul.

Miron Vikulîci stătea pe cîmp din zori şi pînă-n noapte. Înarmat cu un compas de lemn, măsura postatele noi de pămînt şi cotiturile, căra în spate legături de paie şi aprindea buruienile de pe cîmpul încă nearat. Slăbit, cu o cămaşă murdară, arsă de soare, cu încălţămintea ruptă, alerga de colo-colo, ba pe arătură, ba în tabără, dojenindu-i cu asprime pe plugari sau pe cei din brigada de grăpat care se lăsau pe tînjală. Nimeni nu ştia cînd dormea, cînd se trezea. Ziua plină de alergătură şi de griji trecea repede, iar seara, în timp ce colhoznicii dormeau buştean, istoviţi, Miron Vikulîci robotea îndelung, dregînd hamurile, ascuţind brăzdarele tocite. Dis-de-dimineaţă era din nou în picioare, sculîndu-şi din somn tabăra alcătuită din mai multe seminţii, cu chiote, glume şi zicale. Numaidecît, îmbărbătaţi de îndemnurile lui, oamenii începeau din nou greaua lor muncă.

De cinci zile Roman nu se mai îndepărta de semănătoare. Păşind cu îndărătnicie în urma ei, privea cu luare-aminte ca reglarea aparatului de semănat să fie aşa cum trebuia, îngrijindu-se îndeosebi ca nu cumva cernerea să fie rară, sau grăunţele să cadă prea dese. Faptul că dormea prea puţin şi că umblase zile întregi după semănătoare lăsase urme. Seara, după ce se termina cu aratul, abia se mai putea mişca. Picioarele nu i se mai supuneau. Ca şi Miron Vikulîci, în ultimele zile, Roman slăbise, se înnegrise la faţă, se scofîlcise. În timpul cinei, lingura îi aluneca din mîini. În schimb, însă, ce mulţumit, ce bucuros era cînd se culca după o zi de trudă printre flăcăii osteniţi, aproape de foc, sub cerul liber!

Termenul fixat pentru semănăturile de primăvară se apropia de sfîrşit. Colhozul însă mai avea mult de lucru. Miron Vikulîci, Roman şi Ablai îşi frămîntau mintea în fiecare seară, chibzuind cum să biruie mai uşor, mai bine, marile greutăţi pe care le întîmpinau. Modificau de nenumărate ori planurile de muncă sau repartizau din nou inventarul pe brigăzi. Trebuia să mobilizeze toate forţele, toată priceperea şi experienţa lor, în ceea ce privea munca cîmpului, pentru a îndeplini planul semănăturilor în termen, astfel încît cel din urmă grăunte să fie însămînţat înainte de venirea căldurilor, înainte ca arşiţa să secătuiască pămîntul de ultima picătură de umezeală. Pentru toţi era însă limpede că oricum ar fi întors-o, n-o puteau scoate la capăt numai cu socoteli şi cu noi repartizări ale forţei de tracţiune. Tocmai aici era buba.

Caii, chinuiţi, slăbeau văzînd cu ochii pe zi ce trecea. Era limpede că peste două-trei zile nu aveau să mai poată ara nici o brazdă. Roman şi Miron Vikulîci, precum şi toţi ceilalţi colhoznici, gospodari chibzuiţi, gîndeau : „Ar fi bine, de bună seamă, să hrănim caii cu uruială de grîu. Uşor de zis!" Atunci

însă ar însemna ca oamenii să stea cu dinții la stele. E adevărat că orice țăran cu gospodărie individuală mai curînd s-ar lăsa pe el nemîncat decît să vadă caii flămînzi în toiul muncilor. Dar gospodăria individuală e una, și colhozul alta... gîndeau țăranii, totuși nici unul nu se încumeta să rostească asemenea gînduri.

Intr-o bună zi, în timpul amiezii, căzu pe brazdă strîjnicul păstorului Kliușkin. Pînă atunci păstorul se dovedise cel mai liniștit și conștiincios colhoznic. De data aceasta însă, ieșindu-și din sărite, începu să răcnească:

— Da' ce-i asta, fraților? Ne-am pus în gînd să scoatem sufletul din cai? Nu poți semăna toată stepa, măiculiță doamne. Slavă domnului, am făcut ceva, s-au arat cîte trei deseatine de gospodărie. Pentru început e prea de ajuns și atît. Altfel ni s-ar prăpădi și ultimii căluți, și chiar din pricina neghiobiei noastre ne-am băga din nou argați la chiaburi.

— Adevăr grăiești, băiete, îl susținu Ignat Burlakov, care n-avea decît un cal.

— Înțelepte vorbe ai spus, flăcăule, dădură glas țăranii.

— Glumă-i asta, să ari cu cai două sute de hectare?! Calul nu-i tractor. Dă-ne tractor și atunci cere-ne să muncim! strigă cu aprindere Ignat.

— Conducerea noastră vrea să se ia la întrecere cu alte colhozuri. Păi ce, sîntem noi în stare să ne măsurăm puterile cu ăia? Acolo s-au adunat laolaltă oameni care au mașini, iar aci n-avem ce mînca nici noi, darmite să ne mai hrănim ca lumea și caii! răcni Pronea Skorikov, lovindu-se înverșunat cu pumnii în pieptul costeliv.

— Așa-i. Pîn-acu n-am avut decît o jumătate de deseatină de cap — și nu s-a făcut gaură în cer, am trăit. Ne-a ajuns ceea ce aveam.

— Nu sîntem chiaburi, ca să umblăm după belșug.

— Ar fi mai bine ca grăunțele rămase să fie măcinate și făina dată oamenilor să se hrănească. Altfel, pînă la seceriș dăm și noi ortul popii, nu numai caii.

Toată brigada se adunase în fugă la brazda pe care zăcea calul sleit de puteri al lui Kliușkin. Dar iată că se ivi printre oameni Roman, și larma se potoli deîndată. Strîngîndu-se roată în jurul președintelui, oamenii îl priveau posomoriți, încruntați, așteptînd pesemne de la el cuvîntul hotărîtor.

Dar și Roman tăcea. Se vedea că-i venea și lui greu să se uite la calul tînăr, căzut pe brazdă. Roman arăta ca un călător ostenit, istovit de drumul lung și greu pe care-l făcuse. In cele din urmă, întorcîndu-se spre Egor Kliușkin, îl întrebă cu asprime:

— Ce, iar te ții de mitinguri, șoimule?

— Ce mitinguri ? Ce te legi tam-nisam de mine ca boala de om sănătos ?! îl înfruntă Kliuşkin.

— Nu, Egor, ci oamenii trebuie întrebaţi ce şi cum, spuse posomorît Pronea Skorikov.

— Am să întreb pe cine trebuie. Pe toţi am să-i întreb... răspunse Roman cu glas surd, întretăiat de mînie. Ce ziceţi, tovarăşi colhoznici, e oare de ajuns ? Cum s-ar zice, am isprăvit cu munca ? Am sfîrşit semănăturile ? Să ne împrăştiem pe la casele noastre, hai ? Să ne suim pe cuptor ? Deh, e bine să ari şi pe cuptor, nici vorbă, doar că acolo nu prea ai cum s-o cîrmeşti, e cam strîmtoare !

La auzul înţepăturilor lui Roman, careva dintre flăcăi chicoti. Ţăranii tăceau însă, încruntaţi.

— Vă întreb, tovarăşi colhoznici, urmă Roman. Să lăsăm baltă semănăturile ? Hai să punem la vot ! Cine este împotriva continuării semănăturilor să ridice mîna !

Oamenii stăteau neclintiţi. Roman aştepta.

În cele din urmă, Egor Kliuşkin mormăi surd :

— Nu oamenii sînt împotrivă, ci caii.

— Vitele votează contra, îi ţinu isonul Ignat Burlakov. Şi Voronko al meu abia se mai ţine pe picioare...

— Şi căluţul meu a slăbit rău, zise Berkuthan. Abia se mai mişcă. A ajuns numai pielea şi oasele. Dacă ar mînca nişte urulală apoi ar umbla şi el mai vesel...

— Urulală ! Urulală ! îl zădărî Ignat. Curînd n-o să mai avem nici noi ce pune în gură, darmite să le dăm şi cailor.

— Noi putem să mai răbdăm, dar calul nu rabdă, spuse Berkuthan.

— Deh, nu rabdă oricine, zise Pronea. Aşa este, cetăţeni ţărani. Iată, spre pildă, cazahii, ei pot să rabde. Ei sînt deprinşi din fragedă copilărie cu *uraza* — să postească. Ei o duc de multe ori numai cu lapte de iapă. Noi însă nu putem să ne lipsim de pîine.

— Aici ai vorbit cu tîlc, îl sprijini Burlakov. Unde mai pui că juganii, crescuţi în stepă, sînt mult mai slăbănogi decît caii noştri. N-are nici un rost să-i hrăneşti cu urulală. Unui cal de-al cazahilor nu i-ar ajunge nici un pud de urulală pe zi, iar folos de la el n-ai nici cît negru sub unghie.

De pe ogorul de alături veniră în fugă tinerii din brigada comsomolistă. Aflînd despre ce era vorba, băieţii începură să strige toţi ca unul :

— Vrem să semănăm mai departe !

— Vrem urulală pentru cai !

— Da ! Dacă-i vorba să îndeplinim planul, e vremea să ne gîndim la caii noştri.

— Hotărît, caii trebuie hrăniţi. Se ştie...

— Da' de unde ai să iei, rogu-te, uruială pentru ei? De unde ?! strigară într-un glas ţăranii.

— Dac-om chibzui bine, om găsi, răspunse Roman.

— Aşa-i precum spui, Roman, îl sprijiniră în cor comsomoliştii. Să se împartă în două grîul dat pentru zilele de muncă : jumătate pentru oameni, cealaltă pentru cai. Şi cu asta, basta !

La auzul acestei propuneri înţelepte a comsomoliştilor ţăranii se potoliră. Toţi îşi dădeau seama că tineretul avea dreptate. Numai Klimuşka-burlacul nu se lăsa, nu voia să se supună hotărîrii unanime a colhoznicilor. Înghiontindu-l în coastă pe Kenka, strigă :

— Da' ce, vrei să dau jumătate din tainul meu pentru hrana gloabei tale prăpădite ? Ba să am iertare, nu mă învoiesc nici în ruptul capului. Tainul meu nu-l dau nimănui !

— O să-l dai, nene Klim. Îl dai, dacă aşa are să hotărască adunarea, spuse cu tărie Kenka.

— Nu, nu-l dau. Nu-l dau, de-ar fi să mă omori ! strigă cu înverşunare Klimuşka.

— O să-l dai, cetăţene !

— N-o să te poţi împotrivi voinţei colhozului, zise Roman. Şi, întorcîndu-se spre colhoznici, urmă : Pe scurt, pun chestiunea la vot, tovarăşi. Cine este pentru a se da o parte din grăunţe ca hrană cailor colhozului, rog să ridice mîna.

Cu mîna deasupra capului, Roman văzu avîntîndu-se în sus şi mîinile comsomoliştilor, după care începură să le ridice, unul după altul, şi ceilalţi ţărani.

Se abţinu de la vot numai Klimuşka. Dar şi el îi spuse cu glas scăzut lui Roman :

— Ei, ce să-i faci, Roman, dacă toţi sînt pentru, apoi nici eu n-o să fiu împotrivă. Pune-mă şi pe mine — pentru...

— De mult trebuia să zici aşa, nene Klim... spuse Roman, zîmbind împăciuitor.

Seara, aşezat lîngă focul taberei, Roman scria procesul-verbal al adunării spontane a colhozului.

„S-a pus în discuţie :

Îndeplinirea sută la sută a planului de însămînţare şi împărţirea tainului de grăunţe pentru hrana cailor colhozului «Internaţionala».

S-a hotărît :

Planul să fie îndeplinit sută la sută, în care scop să se cedeze, de către toţi, din tainul de grîu pentru caii de muncă, prin scăderea raţiei fiecărui muncitor, ţinînd seama că fără cai nu vom izbuti să facem nimic şi treburile ni se vor duce de rîpă. S-a luat în unanimitate hotărîrea să se dea cailor uruială vîrtoasă

din grîu bun. Aducerea la îndeplinire a hotărîrii se încredinţează cetăţeanului Miron Vikulîci. De asemenea, sus-zisul cetăţean e însărcinat să urmărească cu străşnicie hrănirea cailor cu susarătatul produs furajer."

22

După mai multe chemări şi somaţii ameninţătoare ale şefilor, Roman fu nevoit să plece la raion. În ziua cînd plecă, Miron Vikulîci se îmbolnăvi pe neaşteptate. Se culcă chiar pe cîmp. Boala îl picnise pe neaşteptate. Se simţea rău de vreo trei zile, dar nu se sinchisise, căuta să se ţină tare. A patra zi avea călduri mari. Doborît de boală, se culcă pe cîmp şi nu mai avu putere să se ridice de jos. Curînd, începu să aiureze, bolborosind într-una despre nişte hamuri şi şleauri, pluguri şi semănătoare, ocărînd ba pe cei de la pluguri, ba pe cei din brigada de grăpat.

Înainte de a pleca la raion, Roman puse şaua pe un armăsar cam nărăvaş al colhozului şi hotărî să mai dea o raită pe la sectoarele de muncă, ca să împartă sarcini brigadierilor şi să-i spună lui Ablai să ţină locul lui Miron Vikulîci.

Strunindu-şi armăsarul tînăr, neastîmpărat, Roman trecea pe cîmp de-a lungul lotului arat. Abia acum, în şa, simţea cît de vlăguit îi era trupul, cît îl dureau picioarele roase. Lăsîndu-se uşor pe spate, spre ciochine, aproape că moţăia, toropit de odihna neobişnuită pentru el şi de strălucirea fierbinte a soarelui ce se înalţa spre crucea nămiezii. O clipă chiar aţipi, uitînd de tot ce era pe lume — îl doborîse oboseala cruntă din ultimele zile. Trecînd pe lîngă lotul pe care lucra brigada a doua, Roman auzi deodată un glas surd, răguşit de răceală.

— Şi-a şi găsit cînd să se plimbe călare.

— Se poate altfel ? Doar e stăpîn ! îi ţinu hangul în zeflemea un alt glas. Tu trudeşti pînă te trec toate sudorile, iar ei se plimbă.

— S-au prăsit la comisari, ceva de speriat !

Roman întoarse pe loc armăsarul şi porni în galop peste cîmpul nearat încă. La marginea lui, dădu de Klimuşka. Acesta stătea întins pe spate, în iarbă, cu braţele date în lături, iar ceva mai departe de el moţăiau liniştiţi caii înhămaţi la pluguri. Lîngă Klimuşka se mai tolăneau, fără griji, cîţiva ţărani. Roman îşi struni armăsarul, se îndreptă în şa, apoi, ridicîndu-se uşor în scări, întrebă nedumerit :

— Ce s-a întîmplat ? De ce nu arați ?

Țăranii tăceau. Klimuşka se ridică alene în coate, îl privi pe Roman cu ochi somnoroşi, nepăsători, apoi se scărpină şi, lăsîndu-se din nou pe iarbă cu o netulburată mulțumire, răspunse :

— Nu vezi de ce ? Ne odihnim.

— Da' ce trudă aşa grozavă v-a doborît, rogu-vă ?

— Cea de toate zilele, răspunse căscînd lenevos, Klimuşka.

Batjocura care suna în tonul prefăcut nepăsător al lui Klimuşka îl scoase din sărite pe Roman :

— Nu prea se vede că v-ați spetit muncind. Iar pînă la ceasul odihnei mai e mult. Soarele n-a ajuns încă la amiază !

— Aşa-i, mai e pînă la prînz... încuviință unul dintre țărani, ridicîndu-se anevoie.

Roman descălecă, strînse mînios frîul în pumn şi, nemaigăsind alte cuvinte, se apropie de Klim, care, întîlnindu-i privirea aspră, plină de dojană, se ridicase în capul oaselor şi se foia, făcîndu-se că nu găseşte ceva. Apoi, neamaiputînd suporta privirea sfredelitoare a preşedintelui, sări ca ars şi, fără să scoată un cuvînt, se îndreptă grăbit spre plug, urmat agale de toți oamenii din brigada lui.

— Ia te uită la ei, diavolii ! rosti cu glas tare Roman. Şi, fără să-şi ia privirea aspră de la plugarii care se îndepărtau, gîndi : „Zău că-ți vine să şi rîzi, să şi plîngi ! Parcă ar fi nişte copii. Nu pot să facă un pas fără să fie supravegheați. Ce-o fi şi asta ? Dacă au să se lase cu totul pe tînjală în lipsa mea şi a lui Miron Vikulîci ?"

Aşteptînd pînă ce plugarii se apucară din nou de arat, după ce descurcară şleaurile şi hățurile, Roman se îndepărtă de ei, trăgînd de dîrlogi armăsarul năravaş. Mergea gîndindu-se la soarta noului colhoz, care abia luase ființă. Nu era lucru uşor să pui temeinic pe picioare o gospodărie colectivă, şi Roman îşi dădea seama ce mari greutăți va trebui să întîmpine în viitor, ca organizator, ca îndrumător. Pînă atunci parcă nu-şi dăduse seama cît de însemnat era rolul lui personal în făurirea acestui colectiv. Înțelesese un singur lucru : două principii vrăjmaşe, de neîmpăcat, dezbinau cătunul, în aparență paşnic, în două tabere gata să se încaiere. De o parte se afla micul colhoz „Internaționala", alcătuit din argați, țărani fără cai, păstori din stepă şi ajutoarele lor. De altă parte se aflau afaceriştii cătunului, vechii negustori de vite şi cereale, strîns uniți, hotărîți, solidari în duşmănia, în ura lor de moarte. Roman înțelegea foarte bine unde se găseau duşmanii şi unde prietenii. Numai un singur lucru îi dădea de gîndit : faptul că şi în micul colhoz, în tabăra în care se adunase sărăcimea oropsită, obijduită, se aflau în realitate oa-

meni diferiți ca fire, conștiință, deprinderi. Unii erau harnici, alții, cam leneși. Unii credeau instinctiv în forța colectivului, alții se deprindeau fără tragere de inimă cu noua rînduială a lucrurilor, ba mai mult, se cam temeau de ea.

Întîmplarea din ziua aceea îl făcuse însă pe Roman să vadă ceva nou, ceea ce nu observase înainte vreme. Cugetînd pentru întîia oară asupra rolului său în colectiv, înțelese cît de mare era răspunderea care-i revenea ca îndrumător, ca organizator al colectivului de oameni care-l urmaseră fără șovăială pe drumul spre o viață nouă. Răspundea nu numai de rezultatul luptei crunte, pe viață și pe moarte, cu dușmanul puternic, isteț, din lagărul Okatovilor, dar și pentru soarta tuturor acelora care avuseseră încredere în el, alăturîndu-se colhozului abia înjghebat.

În toate aceste ultime zile, pășind cu dîrzenie pe pămîntul moale al ogorului afînat, Roman, scăldat în sudoare, istovit, cu picioarele roase pînă la sînge, îndemna întreg colectivul să muncească din răsputeri.

„Orice s-ar zice, pilda pe care o dai are o mare înrîurire oriunde și oricînd... gîndea Roman. Atîta vreme cît pășim înainte laolaltă, totul va merge bine. Oamenii îmi pîndesc fiecare pas. Și bine fac. Eu n-am voie să mă las pe tînjală, să dau înapoi. N-am voie!"

După ce se gîndi și se frămîntă îndelung, Roman hotărî să-și amîne plecarea la raion, să adune comsomoliștii, să le împărtășească gîndurile lui, să chibzuiască amănunțit, cu toată seriozitatea, asupra unui singur plan de acțiune după care să se călăuzească, plan pe care i-l punea în față însăși viața și fără de care Roman nu-și închipuia cum s-ar putea întări și dezvolta colhozul.

Amurgul învăluise totul într-un colorit albastru, dulce, pastelat.

Roman se întoarse la tabăra de cîmp în urma semănătorii, căreia, în lipsa lui, careva îi scosese un manșon de semănat. După Roman începură să se adune la tabără oamenii osteniți, arși de soare, plini de praf, mirosind a țărînă și vînt.

Miron Vikulîci zăcea sub căruță, acoperit cu zeghea, doborît de friguri și gemea înfundat cu dinții încleștați.

Oamenii se întorceau de pe ogoare posomorîți, fără chef de vorbă. Și Roman ședea posac, mohorît. Luînd ciocanul și dalta, se apucă numaidecît să dreagă semănătoarea. Se canoni mult timp ca să fixeze manșonul smuls din lăcaș. Stăpînindu-și mînia, bătea cu ciocanul în daltă. Deodată nimeri pe alături și-și strivi unghia. Încleștînd dinții de durere, fixă manșonul și reglă pîrghia de ridicare. În timp ce el dregea semănătoarea, oamenii cinară în grabă, care ce aveau, apoi se culcară unul lîngă altul în jurul

focului şi adormiră îndată buştean, aşa cum pot dormi sub cerul liber numai nişte oameni sănătoşi, peste măsură de osteniţi.

Doar un ţăran pirpiriu, saşiu, cu o bărbuţă ca de ţap, pe care femeile îl porecliseră Lunea, doar acesta nu dormea. Rodea o bucată de colac vechi şi bea apă caldă din mlaştină.

Uitîndu-se cu luare-aminte la Lunea, care stătea posomorît, Roman spuse mirat:

— Poftă bună, prietene! Da' ce, posteşti? De ce mănînci pîine goală?

Lunea nu-i răspunse îndată. Îşi privi încruntat un timp bucata de pîine veche, apoi mormăi surd:

— Dar ce să fac altceva decît să postesc, dacă colhozul ne-a pus la pedeapsa asta...

— Nu înţeleg ce spui, întrebă Roman, aprinzîndu-se. Despre ce pedeapsă e vorba? După cîte ştiu, s-au adus alimente pentru hrana colhoznicilor...

— Au fost, dar s-au isprăvit, răsună din întuneric glasul veninos al unui bătrîn.

— Ne-au hrănit azi de nu mai poţi să-ţi tîrăşti picioarele, întregi o voce mai tînără.

— Adevărat, confirmă Lunea. Astăzi am avut fiertură de topor, mîine o să fie ciorbă de aşchii...

— Dracu ştie ce tot îndrugaţi acolo! Că doar avem cartofi şi peşte... Nu mai înţeleg nimic, rosti şi mai mînios Roman.

— N-ai decît să mănînci tu cartofi fără sare, dacă îţi place!

— Ei, de bună seamă că n-o să se mulţumească cu aşa ceva. Pentru şef, caracuda şi cartofii îs doar pe-o măsea.

— Hotărît. Şefii înfulecă la clătite. Ce mai tura-vura!

Klanka, îngrijitoarea şcolii, care lucra ca bucătăreasă în colhoz, dormea dusă sub o căruţă, cu mîinile zdravene, ca de bărbat, încrucişate pe pieptul ei dolofan. Roman o trezi. Ea îşi frecă îndelung ochii umflaţi de somn, apoi începu să povestească încîlcit cum se dezorganizase, se dusese de rîpă, dintr-o nimica toată, alimentarea obştească a colhoznicilor rînduită cu atîta greutate. Roman înţelese doar un lucru — în ajun, seara, se stîrnise în tabără o adevărată încăierare. Bucătăreasa nu avea destulă sare pentru cină şi era prea tîrziu ca să trimită pe careva să aducă din cătun. Atunci Klanka hotărî, în lipsa lui Lunea, să ia din cufăraşul lui doi pumni de sare. S-a întîmplat însă ca Lunea să se ivească fără veste de undeva şi s-o surprindă pe bucătăreasă lîngă cufăraşul deschis.

— Şi a început să-mi strige că-s hoaţă, ticălosul! povestea Klanka cu glas gros, plin de mînie. Ei, şi, din una în alta, s-a iscat tărăboi. Doar ştii şi tu cum îs bărbaţii. Le sare ţandăra dintr-o nimica toată şi încep să răcnească. Cică, n-ai dreptul să iei

din sarea altuia. Că-s așa, că-s pe dincolo. Dacă văd că sar toți cu gura pe mine, le răsound ca o femeie chibzuită ce sînt: dracu să vă ia, n-aveți decît să mîncați fiertura nesărată! Taman vream să plec ca să se curme odată gîlceava, cînd, deodată, îi văd că se năpustesc spre mine cu pumnii ridicați! Nu știi ce repede mă aprind și eu...

— Cine s-a năpustit?

— Cel dintîi el, Lunea, răspunse Klanka mînioasă, scuipînd cu dispreț înspre Lunea și strîngînd din umerii ei vînjoși. Dar nici eu nu sînt sperioasă. Cînd a sărit la mine, l-am strîns ca în clește și, buf, cu el de pămînt. Nu i s-a mai văzut decît albul ochiului. Da' ce, se joacă cu mine?! Acu n-au decît să-și gătească, singuri! Să-și caute altă slugă!

Roman cunoștea bine firea pe cît de arțăgoasă, pe atît de nerăzbunătoare a bucătăresei, și-și dădea seama că, deocamdată, degeaba ar fi încercat s-o facă să-și schimbe părerea sau s-o împace. „Noaptea e un bun sfătuitor", hotărî el și se îndepărtă de bucătăreasa care fierbea de mînie.

Era o seară tîrzie de primăvară, la ceasul cînd totul se cufundă în liniște, în visare. Tabăra de cîmp a brigăzii sforăia voinicește. În întunericul liliachiu, focurile, pe cale să se stingă, pîlpîiau slab. Roman rătăci încă multă vreme prin tabăra cuprinsă de somn. Ici luă de jos și puse bine o cheie franceză, aruncată de un plugar nepăsător; colo legă un șleau de frînghie rupt, înnodîndu-i cu dibăcie capetele. Apoi cercetă cu ochi de gospodar tot inventarul pentru însămînțat și hamurile, după care se apropie neauzit și se aplecă îndelung spre Miron Vikulîci, care gemea surd sub căruță.

Undeva departe, în cătun, cîntau cocoșii. Deasupra stepei plutea, venind dinspre aulele cazahilor, izul amărui al focurilor de tizic. În clipele acelea de adîncă liniște, Roman își aduse aminte de Linka. Chipul drăgălaș al fetei, scump inimii lui, îi răsări pentru o clipă în minte.

Nu putu să doarmă în acea noapte scurtă, de primăvară. Întîmplările care se petrecuseră în lipsa lui dovedeau cît de necesară era crearea unui nucleu de nădejde care să conducă colhozul. Își dădea seama că trebuia să fie tot timpul prezent, hotărît și treaz, să fie o adevărată călăuză în care acești oameni, atît de deosebiți ca fire, să aibă încredere, să se bizuie fără șovăire. „Tot timpul trebuie să fiu cu ochii pe ei", gîndea dînsul. Își dădea seama cît se poate de limpede că de îndemînarea lui, de priceperea lui ca gospodar, de conducerea cu cap a colhozului, depindea în multe privințe succesul în lupta cu lipsurile și cu greutățile de organizare, care se iscau la fiecare pas în acel colectiv nou alcătuit.

În zori, cînd plugarii şi cei din brigada de grăpat se treziră şi începură să se pregătească pentru a pleca la muncă, Roman îi vesti cu hotărîre :

— O să mîncăm ca şi pînă acum, de la cazan, tovarăşi. Aţi înţeles ?

— Înţeles, tovarăşe preşedinte, sări Kenka, aşa cum îi era obiceiul.

— Nici vorbă ! îi ţinu isonul Eralla.

— Ei, dacă aţi înţeles, atunci apropiaţi-vă şi luaţi-vă porţia. Am făcut astăzi un păsat pe cinste, spuse Klanka cu glas gros şi, suflecîndu-şi mînecile, se înarmă cu polonicul.

Oamenii păşeau unul după altul spre cazanul uriaş cu mîncare fierbinte, întinzînd ceaunaşele sau blidele spre bucătăreasa care ţinea capul sus cu o prefăcută asprime şi mîndrie.

Cel din urmă se apropie de cazan Lunea. Klanka îl măsură din cap pînă-n picioare, apoi îi puse cu dărnicie păsat. Lunea se aşeză pe pîslă, alături de ceilalţi colhoznici care mîncau cu poftă, se scărpină în barbă, oftă şi întinse mîna spre feliile de pîine pufoasă care se ridicau grămadă.

După ce mîncară, oamenii, înveseliţi, îndemnîndu-se unul pe altul cu gluma, începură să scoată din cufăraşe pungile pline cu sare :

— Prinos pentru binele obştesc...

— Aşa mai zic şi eu. De mult trebuia s-o faceţi, le spuse Klanka îmbunată.

În dimineaţa unei duminici însorite, locuitorii cătunului Arlagul fură uimiţi de un eveniment neaşteptat : deasupra cornişei cerdacului cu crestături al casei lui Pikulin se ivise o firmă de placaj, mare cît toate zilele. Pe firma încadrată într-o ramă pretenţioasă erau mîzgălite cu vopsea roşie, de ulei, nişte litere uriaşe :

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

AICI
E
BIROUL COLHOZULUI
„SOTRUDNIK REVOLIUŢII“ [1]

Stăpînul casei — Silanti Pikulin — gătit cu o rubaşcă nouă de satin, avînd în mîini o mapă uriaşă, doldora de hîrtii, se foia în cerdac, lăsîndu-se ba pe un picior, ba pe altul.

[1] Colaborator al Revoluţiei

În cătun nu se mai auzea acum decît:

— Ați auzit, s-a înființat alt colhoz?!

— Asta-i colhoz, nu glumă. Nu-i de-o seamă cu „Internaționala"!

— Ce să mai vorbim. S-au unit gospodari de nădejde. Unul și unul. N-au făcut din tei curmei, ca Romka.

— Hotărît! S-au adunat oameni de frunte, nu așa... Parcă-s regi, nu țărani! Ce mai tura-vura... le ținea isonul Filaret Țipirig celor din tabăra Okatovilor și Pikulinilor.

Iar Antip Karmanov intra prin curțile țăranilor cu gospodării individuale, dădea binețe cuviincios fiecăruia și spunea cu glas mieros, insinuant:

— Vă poftesc, dragi locuitori ai cătunului, să vă *coasociați* noului și adevăratului colhoz. Vă spun din toată inima: *coasociați-vă*. Cine vrea să muncească cinstit și să se alăture în colhoz cetățenilor gospodari, pe aceia îi rog frumos să poftească la biroul colhozului *Sotrudnik Revoliuții* și să înainteze o cerere verbală tovarășului Okatov.

— Cărui Okatov? întrebau mirați țăranii.

— Fostului ostaș al Armatei Roșii, lui Innokenti Epifanovici Okatov, lămurea Antip Karmanov cu zîmbetul pe buze.

— Așa va să zică!

— Chiar așa, dragi locuitori ai cătunului și cetățeni. Și să vă mai spun ceva: cine n-are făină, ori grăunțe, rog să poftească la biroul nostru. Colhozul nostru proletar *Sotrudnik Revoliuții* o să ajute întreaga clasă a sărăcimii cu nutreț și cu bucate. Avem din belșug și una, și alta. În noul nostru colhoz, fie vorba între noi, lipsește doar apa vie, încolo avem de toate.

Oamenii, oarecum descumpăniți, deși nu prea aveau încredere în Antip, totuși porniră valvîrtej spre casa lui Pikulin. Kapiton Norkin ajunse înaintea tuturor. Prezentîndu-se cel dintîi la Innokenti Okatov, îi ceru să-l primească în colhoz. O jumătate de oră mai tîrziu ducea într-adevăr acasă, cu căluțul lui, un sac de făină cernută. Sprintenul bidiviu al lui Kapiton, încovoindu-se sub trupul stîngaci și deșirat al stăpînului său, fornăia bucuros și privea spre oameni pieziș. Iar Kapiton Norkin, strunindu-și căluțul, trăgînd de frîu ca să-și țină capul sus, mergea pe uliță mîndru, trufaș. Femeile se uitau uluite la Kapiton și toate întrebau:

— Oare să fie adevărat că dau făină?

Kapiton strîngea frîul și răspundea:

— Dau, cetățencelor. Dau într-adevăr, dacă sînteți colectiviste coștiinte...

— Da' cum vine asta — coștiinte? întrebau nedumerite femeile.

— Păi, bunăoară, așa cum sînt eu, răspundea Kapiton. Am făcut cerere să fiu primit în colhoz. Mi-am primit tainu în întregime — trei puduri de făină cernută. Făină ca puful! Alergați pînă nu-i tîrziu, înscrieți-vă în colhozul cel nou. De-acu o să trăim cu toții ca în sînul lui Avram, o să fie ca de lăsata secului tot anul!

— Ce tot îndrugi acolo, Kapiton?

— Să mă bată dumnezeu, dacă nu-i adevărat, cetățencelor! se jura Kapiton făcîndu-și semnul crucii.

Intre timp, mașinile țăranilor înstăriți erau aduse din tot cătunul în ograda spațioasă a lui Pikulin. Fuseseră adunate acolo cositoare și pluguri cu două brăzdare, secerători-legători și o semănătoare, mașini de autodescărcare și secerători simple.

Anisim adusese o batoză cu roți de fontă, oprind-o în văzul tuturor sub ferestrele casei lui Pikulin.

Și Kapiton Norkin adusese tîrîș, în curtea lui Pikulin, un plug nou cu un brăzdar. Plugul îl cîștigase cu un an mai înainte la o loterie organizată la raion de asociația „Jos cu analfabetismul", cu un singur bilet de cincizeci copeici.

Oamenii, stîrniți, se vînzoliră la poarta lui Pikulin din zori pînă-n noapte. Spre seară se ivi în cerdacul de lemn cu crestături Innokenti Okatov în persoană, președintele noului colhoz. Purta un tricou albastru și o mîndrețe de pantaloni bufanți, de cavalerist, cu bretele verzi, solzoase. Plecîndu-se exagerat de adînc în fața sătenilor și zîmbind binevoitor nevestelor care căscau gura la el, se îndreptă de spate ca în front, la comanda „drepți", și, ridicînd mîna, începu cu un aer sever:

— Dragi consăteni! Toți mă cunoașteți foarte bine încă de cînd eram copil...

— De bună seamă, ai crescut sub ochii noștri!

— Hotărît, toți te cunosc. Ce mai tura-vura, adeveri cu înfocare Filaret Țipirig.

— Liniște, dragi consăteni. Liniște! Vă rog să ascultați ceea ce am să vă spun, urmă Innokenti Okatov. Toți știți că m-am întors de curînd din rîndurile Armatei Roșii muncitorești-țărănești. M-am întors și am rămas ca trăsnit. Asta din pricină că mi-am dat seama pe neașteptate, foarte lămurit, ce greu e traiul vostru. Viață-i asta, dragi locuitori ai cătunului? Nu, asta nu-i viață, ci jale curată!

Innokenti Okatov vorbea cu atîta patos, încît moș Konotop, care stătea cu gura-i văduvită de dinți, căscată, chiar lăcrăma. Fără să înțeleagă vorbele lui Innokenti Okatov, Konotop îi spuse lui Kapiton Norkin, care se afla lîngă el.

— Auzi cum îi merge gura, puiul de lele, le zice ca din carte. Nu înțelegi nimic, dar ce-i al lui, i-al lui — vorbește bine.

— E oratur ! întări Kapiton.

Innokenti Okatov își continua cuvîntarea, agitîndu-și teatral brațele. Mulțimea țăranilor — bătrîni, fete și femei — asculta în tăcere, aproape cu evlavie, ca la liturghie.

Din inima stepei și din aulele cazahilor veneau în fugă călăreți, cu cușme de preț din blană de vulpe. Înaintea tuturor se rotea țanțoș *bai*-ul Naurbek, călare pe un buiestraș pag.

Cînd Innokenti își flutură șapca zmeurie, încheindu-și cuvîntarea, miliția nul Serafim Levkin strigă :

— Atenție, cetățeni ai cătunului ! Atenție ! În cinstea noului colhoz, *Sotrudnik Revoliuții,* am să trag trei focuri din livorverul de față, sistem Nagan. Rog să nu vă spărieți, că trag în aer.

Și, vînturîndu-și revolverul smuls din toc, Levkin trase de trei ori în sus, apoi vesti :

— Mitingul s-o sfîrșit.

Zăpăciți de cuvîntarea lui Innokenti, bărbații și femeile se împrăștiară pe la casele lor. Vorbitorul îndrugase multe lucruri nelămurite, în care aveau și n-aveau încredere. Potrivit celor spuse de Innokenti, el venise din armată ca să-și ajute consătenii să ajungă pe calea cea dreaptă. Neliniștite vremuri. În tot ținutul se vorbea despre noile forme de gospodărire, despre colectivizare. Dar nicăieri încă, spunea Innokenti, nu se înființase deocamdată un colhoz adevărat. Și Innokenti Okatov declarase țăranilor că el luase hotărîrea să organizeze un colhoz model. Mai spunea că, vezi doamne, toți țăranii ar fi la fel, că tuturor le era scump avutul lor și n-aveau de ce să se vrăjmășească. Zicea că el nu primește trîntori în colhozul model *Sotrudnik Revoliuții,* că în acel colhoz aveau să se unească țăranii cei mai pricepuți, gospodarii cei mai harnici, cei mai chibzuiți. Colhoz, nu jucărie ! Nu ca piticul „Internaționala", cu o singură semănătoare pentru treizeci de coate-goale. La el o să geamă pămîntul de mașini. Rămînea de văzut ce avea să mai spună atunci Miron Vikulîci și Mihei Sitohin, singurii țărani mai înstăriți din „Internaționala". Pînă la urmă se putea ca și ei să treacă de la Roman la Innokenti.

Toată seara, Kapiton Norkin cutreieră călare prin cătun. Vînturînd clondirul golit, striga :

— Nu mă las năpăstuit de nimeni. Acu sînt membru cu drepturi egale într-un colhoz adevărat.

Noapte.

Casa lui Pikulin arăta neobișnuit de goală, de neprimitoare. Mesele nu erau acoperite. Între ferestre atîrna portretul lui Karl Marx, pus într-o ramă greoaie, poleită, luată de la o icoană.

Liniște.

Obloanele fuseseră bine închise. Sub tavan lumina o lampă cu flacără mare.

Mirosea a ceapă, a ploşniţe şi piele nouă.

Anisim-urdurosul stătea lipit de sobă, privind pe furiş, mohorît. Parcă ar fi fost prins asupra unei fapte necinstite şi, ruşinat, luat pe neaşteptate, nu ştia ce să facă cu mîinile lui lungi: ba le ascundea la spate, ba îşi freca înfrigurat palmele, ba se scărpina nervos în barba rară cu toate degetele de la o mînă.

Innokenti Okatov şedea pe un sipet ferecat cu aramă, pufăind în tăcere, cu lăcomie, dintr-un chiştoc umezit de salivă.

In colţul de cinste, Silanti Pikulin se aşezase alături de Epifan Okatov, al cărui chip întunecat, aspru, semăna cu al unui călugăr cucernic, aşa cum erau zugrăviţi prin mănăstiri. Şedeau unul lîngă altul. Silanti Pikulin bătea toba cu degetele lui lătăreţe în prichiciul ferestrei şi-şi privea stăruitor cizmele prăfuite, scîlciate.

— Eu sînt mai deştept decît voi toţi. Înţelesu-m-aţi? spunea cu asprime, mînios, Innokenti Okatov. Chiar aşa! Mai deştept ca toţi. Voi nu pricepeţi o iotă din treaba asta. Care-i nătărăul ăla să caute acu gîlceavă? Aflaţi că s-a dus vremea cînd puteai să pui mîna pe carabină după placul tău. Asta-i. S-a dus. Acu trebuie să lucrezi pe dedesubt, cu cap. E o acţiune conspirativă.

Cei de faţă tăceau mohorîţi, adînciţi în gînduri. După un răstimp, Innokenti urmă ca pentru sine:

— Care-i nătărăul ăla să caute acu gîlceavă? Numai Luka Bobrov s-a scrîntit de-a binelea — nu mai ţine seama nici de dracu, nici de dumnezeu. Dar şi el — ţineţi minte vorba mea — o să se sature să se tot joace cu focul. O să vadă stele verzi! Ei bine, hai să zicem că unuia i-aţi făcut pe furiş de petrecanie, cu carabina. Ei au să se ridice însă asupra voastră cu sutele, cu miile. Iată cum văd eu lucrurile în ziua de astăzi.

— Oi, fiule, fiule! se tîngui Epifan Okatov, oftînd cu amărăciune. Lucrurile astea de care vorbeşti îmi stau de mai bine de un an ca o povară din cele mai grele, uite aici! spuse el, plesnindu-se peste ceafă. Şi trebuie să-ţi spun pe şleau, fără să mă ascund: m-am săturat să tot fac pe smintitul. Vreau să trăiesc şi eu!

Innokenti sări ca ars de la locul lui şi începu să păşească repede încolo şi încoace prin încăpere, încleştîndu-şi pumnii mari şi grei. Apoi, oprindu-se ca ţintuit în mijlocul camerei, răcni isteric:

— Zici că faci pe smintitul... N-ăi fi crezînd cumva, pe toţi dracii, că asta-mi foloseşte mie la ceva?! La urma urmei puţin

îmi pasă de toate, o să mă duc la mama dracului. În faţa mea toate căile sînt deschise, toate semafoarele îmi semnalizează drum liber, numai avînt să-mi iau! Voi sînteţi prinşi în capcană. Pe voi au să vă strivească cu propriile voastre maşini, atunci cînd o să vină timpul. Vă daţi seama de acest lucru sau nu? Aveţi urechi de auzit, ori ba?

— Innokenti Epifanovici! Dragul meu..., bolborosi Anisim cu un zîmbet mieros, trăgîndu-l de coate spre sine şi privindu-l cu frică, implorator, îndelung, în ochii care scăpărau de o furie oarbă. Aşteaptă, nu te pripi. Nu te supăra pe noi. Linişteşte-te, pentru dumnezeu. Te ascultăm, dragul meu! Te ascultăm în totul, n-o să facem nici un pas fără voia ta.

Innokenti se aşează din nou pe sipet, fumînd cu lăcomie, trăgînd fumul în piept, agitat, mînios. În cele din urmă, după un răstimp destul de îndelungat, ceru să i se dea de băut. Silanti Pikulin îi aduse slugarnic, în grabă, un pahar cu faţete şlefuite, plin de votcă. Innokenti bău la început cu înghiţituri mici, fără grabă, apoi, copleşit parcă de deznădejde, dădu peste cap tot ce mai rămăsese şi, fără să se simtă ameţit, spuse rece, cu chibzuială:

— Nimeni nu ştie cîtă amărăciune îndur eu aici. Parcă m-aş afla pe o pîrloagă. Sînt singur-singurel, ca un stîlp de telegraf într-o pustietate. Iar matale, tătucule, eşti într-adevăr un om ciudat. Mă tot sîcîi: „Tu m-ai nenorocit, fiule, tu mi-ai atîrnat pe umeri traista de cerşetor, tu mi-ai pus toiagul în mînă". Aşteaptă puţin şi-ai să vezi — au să te gonească de aici ca pe un element duşmănos. Au să te alunge, să te strivească, au să te trimită să creşti iepuri de casă pe insula Madagascar. Of, ce mai contrarevoluţionari sînteţi şi voi!...

Lăsîndu-şi capul ciufulit în piept, Innokenti se clătină multă vreme dintr-o parte în alta, parcă l-ar fi lovit cineva în moalele capului, apoi, venindu-şi în fire, se apropie de Anisim şi-l întrebă cu asprime:

— Cîte puduri de cereale ţi-au mai rămas în gropi?

— În gropi? repetă Anisim, ca şi cum n-ar fi priceput despre ce era vorba.

— Ei, da, în gropi.

— Să tot fie vreo cinci sute de puduri.

— Minţi!

— Treacă de la mine — vreo cinci sute cincizeci...

— Haida-de!

— Ei, fie şase sute. Bătute pe muche. Martor mi-e dumnezeu, pe crucea mea, aşa să-mi ajute maica precista, Innokenti Epifanovici.

— Ascultă aici, Anisim, spuse Innokenti, bătîndu-l brutal pe umăr cu palma-i grea. Nu-mi umbla cu șoalda, drăguțule! Eu nu sînt colector de cereale, nu viu de la raion!

— Se înțelege, cum nu, Innokenti Epifanovici, bîigui speriat Anisim, cu capul vîrît între umeri.

— Aha, se înțelege! Atunci, zi deslușit: cîte cereale ai pitit? stărui Innokenti.

— Iacă, mărturisesc, recunoscu, în sfîrșit, Anisim! Mai am vreo sută cincizeci de puduri sub tindă — le-am zidit acolo încă acu doi ani. Ca să le scot trebuie să dărîm soba, apoi s-o fac la loc.

— Trebuie, prietene, n-ai ce-i face, încuviință Innokenti, apoi se uită spre Silanti.

Întîlnindu-i privirea, acesta sări brusc în picioare și spuse repezit:

— Nu ascund nimic. Nu tăinuiesc nimic. Mi-am îngropat grînele încă de anul trecut pe aria lui Kapiton Norkin. Grăunțe — tot una și una.

— Pe scurt — cît ai? îl întrerupse Innokenti.

— Nu pot să știu. N-am cîntărit.

— Una peste alta? stărui Innokenti.

— De, nu știu ce să spun, se codi Silanti Pikulin. Să tot fie vreo trei sute de puduri.

În aceeași noapte, din porunca lui Innokenti, fu dărîmată soba din tinda lui Anisim, iar femeile scoaseră grăunțele grele — care sunau ca mărgica de uscate ce erau — o frumusețe de grăunțe, parc-ar fi fost de aur. În același timp, Silanti Pikulin golea groapa de pe aria lui Kapiton Norkin. În zori grînele au fost descărcate în hambarul cel mare al lui Okatov. Totuși Silanti Pikulin nu s-a putut stăpîni și, înțelegîndu-se cu Kapiton Norkin, a mai lăsat vreo cincizeci de puduri de grîu în hambarul acestuia.

A doua zi, din piața cătunului, a pornit un convoi de șase căruțe pline cu saci doldora cu grîu. Pe căruța din capul convoiului fusese înălțat un steag zmeuriu, cît toate zilele, făcut în grabă din porunca lui Innokenti. Alături de steag fîlfîia în bătaia vîntului o pancartă de pînză roșie, pe care mîna lui Innokenti scrisese:

Tot prisosul — statului!!!
PRIMUL PAS — DARUL FĂCUT
PUTERII SOVIETICE DE CĂTRE COLHOZUL SOTRUDNIK REVOLIUȚII.

Silanti ținea întinsă pînza fixată la capete pe două prăjini. Expresia de pe fața lui era gravă și totodată smerită. Mereu își ițea de sub pînză capul țuguiat, uitîndu-se la oamenii din cătun.

Copiii, care dăduseră fuga de la şcoală, ca să vadă convoiul, citeau cu glas tare poezeaua caligrafiată de Innokenti cu vopsea de ulei pe dosul pînzei roşii. Stihurile le ticluise chiar Innokenti în noaptea aceea, în cinstea convoiului roşu, pe care-l organizase pentru transportul grînelor. Unul dintre cei mai sprinteni şcolari sări în căruţă, îşi vîntură mîinile şi, parcă jucînd pe loc, începu să citească opera lui Innokenti:

Iac' aşa ne-nvredniciräm
De făcurăm un colhoz.
Träim bine, şi-acum — iată
Ducem grîul la siloz!
Îl predăm la stat, în lege,
Nu la speculantul slut,
Că n-avem chiaburi pîrdalnici
Şi votăm pentru-mprumut!

Innokenti Okatov şedea într-una din căruţe, călare pe un sac, protăpindu-se semeţ, aşa cum se cuvine să stea în şa cavaleriştilor din născare. Pe şapca lui ardea ca focul o uriaşă fundă zmeurie. Cînd convoiul trecu prin faţa sovietului, Innokenti umflă burduful acordeonului şi scoase deodată din toţi cei o sută de başi nişte sunete aprige, joase. Accentele marşului „Vulturul cu două capete!" răsunară pînă departe.

23

Linka şedea jos pe duşumea. Rînduia într-un coş de răchită rufele spălate şi călcate. Rufele miroseau a vînt şi soare, iar coşul îi amintea, cine ştie de ce, o seară, de pe cînd era la institutul pedagogic. Şi Linka se cufundă în luminoasele amintiri.

Deschise un caiet îngălbenit, cu coperte de muşama, în care erau notiţele la metodologie. Deodată îi sări în ochi scrisul ascuţit, cam neglijent al Liubăi Skorţova, cea mai apropiată prietenă de pe timpul cînd era la institut. Linka reciti ce scrisese Liuba în caietul ei: „Draga, scumpa şi nepreţuita mea Linka! Gîndeşte-te ce bucurie — a venit primăvara. Primăvara! Primăvara! Auzi cum murmură pîraiele dincolo de fereastră, cum susură apa sub soarele strălucitor al primăverii. Înseamnă că vom termina curînd institutul. Înseamnă că nu mai e mult pînă la înfăptuirea visului nostru dintotdeauna — vom ajunge învăţătoare,

pedagoge, şi vom pleca la ţară. Atunci va începe adevărata viaţă pentru noi!..."

— Da, adevărata viaţă!... repetă cu glas tare Linka şi oftă.

O vedea ca aievea pe zvelta Liuba Skorţova, cu părul ei auriu. Ce plină de viaţă era fata aceasta, atît de sinceră, atît de fermecătoare! Cu cîtă părere de rău, cu cîtă tristeţe se despărţise la gară de prietena ei dragă, atît de credincioasă, în acea seară rece de primăvară, cînd părăseau oraşul şi institutul plecînd la posturi, în aşezări uitate de lume, necunoscute. Liuba Skorţova plecase într-un sătuc rus, la poalele munţilor Karkaralî. Era numită învăţătoare acolo, în şcoala abia înfiinţată. Iar în ajunul Anului nou fusese găsită lîngă cerdacul şcolii cu capul străpuns de un glonte. Între degetele ei mici, înţepenite, se afla un bileţel în care era scris cu greşeli şi mult venin: „Cu asta te-ai ales, activisto, pentru predarea cotelor obligatorii de cereale. Nu rîvni la bunul altuia. Nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala. Amin!"

...Linka şedea aplecată peste caietul deschis şi se gîndea cu tristeţe că fata aceea fusese singura ei prietenă. Da, fusese. Dar nici ei n-avusese vreme să-i povestească despre toate necazurile şi amărăciunile care-i fuseseră hărăzite în scurta ei viaţă. Nu apucase să-i destăinuie sfîşietoarea durere care o apăsa de ani îndelungaţi. Nu povestise lucrul acesta nici Liubei, şi nici lui Roman, cu care o unise destinul atît de neaşteptat, de întîmplător. Acum însă simţea ca niciodată nevoia de a-şi împărtăşi cuiva gîndurile ei cele mai intime. Dar cui? Lui Roman? O va înţelege el oare? Ce-i poate povesti despre trecutul ei, despre tatăl ei care fusese un biet arhivar. Ce este un arhivar? Un mic slujbaş inofensiv, oropsit, a cărui viaţă e plină de nevoi. Dar de ce trebuia Linka să răspundă pentru el, să-şi ascundă trecutul?

...Din ziua cînd maică-sa, pe care o cunoştea numai din fotografiile vechi, şterse, se înecase în Nistru, tatăl ei se închisese în cămăruţa lui de lucru, mobilată foarte sărăcăcios, şi nu se clintise de acasă o săptămînă întreagă. Începuse, la un moment dat să strige cuvinte ciudate, fără nici un sens, şi să cînte marşuri marţiale. Linka nu înţelesese atunci ce se întîmpla cu taică-său. I s-a spus că e bolnav. Tatăl ei fusese dus la un spital din afara oraşului, iar pe ea o luase pentru a o creşte, trupeşa mătuşă Ira. Linka îşi aducea aminte cum se ducea să-l viziteze pe tatăl ei la spital. Ca să ajungă la el, trecea pe o potecă presărată cu nisip auriu. Îi ducea vişine proaspete. Tatăl ei o privea sperios şi ciudat de liniştit. Într-o bună zi însă, mătuşa Ira i-a spus că nu aveau de ce să se mai ducă acolo, deoarece tatăl ei plecase. Curînd, mătuşa Ira o luase din orăşelul de pe malul Nistrului şi

o dusese în depărtatele stepe împestrițate cu colilie, albăstrui din pricina pelinului, în regiunea Akmolinsk. Acolo, mătușa Ira vindea horbote la bazar, iar Linka clădea pe malul Işimului cetăți din nisip, împreună cu noul ei prieten, Ermil, de o seamă cu ea. Mai tîrziu, după ani și ani, uitase de Ermil, așa cum uiți cunoscuții din timpul unei călătorii și haltele prin care ai trecut. Totuși, într-o bună zi își adusese aminte de el, la una din ședințele comisiei de validare în cadrul institutului pedagogic.

Ermil! Numai el putea să povestească atunci membrilor comisiei de validare cum fura împreună cu Linka pește uscat de la locuitorii din stepă, profitînd de neatenția lor și astîmpărîndu-și astfel foamea. Mătușa Ira era o femeie bună la suflet, miloasă. Ceea ce izbutea să cîștige nu ajungea însă pentru hrană și ea nu putea să-i dea fetiței la ceaiul de seară mai mult de trei pesmeți. Membrii comisiei de validare din cadrul institutului nu știau însă nimic din toate astea. Știau doar că tatăl Linkăi fusese arhivar. Și iată că, după ce se sfătuiseră între ei, îi spuseseră fetei cu severitate:

— Uite ce e, trecutul dumitale, destul de încurcat din punct de vedere social, nu e prea limpede pentru noi. Totuși, pînă se vor lămuri lucrurile, te lăsăm la institut. Nu conta însă pe bursă.

Prietenele Linkăi — cursantele — aflînd despre aceasta, i-au spus toate ca una:

— Nu-i nimic. Rămîi aici. Vom scoate-o noi la capăt cumva cu întreg colectivul și mai departe vom vedea ce va mai fi.

De atunci, douăzeci și patru porții de păsat de hrișcă erau împărțite totdeauna cu voioșie, fără discuții, între cele douăzeci și cinci de cursante din anul întîi al institutului pedagogic. Această operație, destul de complicată, o efectua totdeauna în mod ireproșabil Liuba Skorțova, care repurta succese uimitoare în domeniul științelor exacte. În decurs de patru ani însă, nici una din prietenele Linkăi nu aflase că tatăl ei fusese un mic slujbaș — un arhivar care abia de știa să scrie, iar maică-sa — fiica unui ofițer polonez, un anume Vitold Bjezinski. Uneori Linka era frămîntată de temeri neliniștitoare, care i se cuibăriseră adînc în suflet. Zile de-a rîndul se aștepta să fie chemată la biroul celulei comsomoliste, la comitetul sindical local, sau la secția de studii, unde avea să i se arate fotografia părinților, făcută în ziua nunții lor, apoi va apărea negreșit în gazeta de perete *Puti prosveșcenia* [1], un foileton demascator, scris de Afanasi Kosinus din anul doi, precum și o caricatură făcută de Kuzma Protoplasma — pseudonimele a doi studenți. În asemenea clipe, Linka era

[1] Calea luminării.

gata să se ducă şi să povestească totul, deschis, despre trecutul ei. Într-o zi se hotărî într-adevăr şi merse la Iaşa Strelnikov, secretarul celulei comsomoliste, cu intenţia de a-i povesti cinstit tot ce ştia despre părinţii ei. Cînd însă dăduse cu ochii de Iaşa, Linka se aprinsese la faţă şi, fără să-i spună nici un cuvînt, fugise la internat, unde plînsese amarnic.

Primul an de muncă în cătun trecuse aproape neobservat pentru Linka. Din capul locului se apucase cu înfocare să organizeze celula comsomolistă. Era prima dintre învăţătoarele din acea regiune îndepărtată, puţin populată, care începuse în cătunul Arlagul acţiunea de lichidare a analfabetismului; lucrase ca secretar tehnic al comisiei care-şi dădea concursul la acţiunea de predare obligatorie a cotelor de cereale. Munca în cadrul şcolii o atrăgea tot mai mult, o pasiona, o înaripa. N-avea cînd să se plictisească, să se gîndească la singurătatea ei. N-avea timp nici măcar să se îngrijească pe îndelete de înfăţişarea sa, aşa cum o făcea împreună cu prietenele ei la institut. Totuşi, nu arăta din pricina aceasta mai rău, mai puţin atrăgătoare. Dimpotrivă, îşi dădea seama că se făcuse mai drăguţă, că era sănătoasă şi voinică. Neobosită, lucrul sporea uşor, cu voioşie parcă în mîinile ei.

Primăvara acelui an năvălise însă în viaţa ei, îi răsturnase brusc toate intenţiile şi planurile, o derutase, scoţînd-o din făgaşul obişnuit, bătătorit. Nu înţelegea ce se întîmplase în realitate, totuşi simţise deodată că nu era în apele ei. Începuse din nou s-o frămînte fără pricină, tot mai des şi mai des, o teamă nelămurită. Pînă în primăvara aceea, în cătun totul fusese paşnic şi armonios. O dată cu venirea lui Roman, şi după aceea a lui Innokenti Okatov, viaţa cătunului începuse însă să se dezbine, şi multe lucruri care se petreceau în cătun îi păreau bizare, de neînţeles. Ciudat lucru, încerca tot mai des şi mai des un simţămînt de dedublare, necunoscut ei înainte vreme. N-o părăsea o clipă senzaţia că se afla între două focuri.

Amurgul serii blînde se adumbrea tot mai mult.

Linka şedea tristă deasupra caietului deschis. Adîncită în gînduri, îşi muşca creionul, ascultînd fiece foşnet. Apoi, parcă venindu-şi în fire după un lung leşin, se scutură ca o pasăre şi-şi aranjă cu o mişcare uşoară cosiţele aurii, privind spre uşă cu inima strînsă. Linka înţelesese, îşi dădea seama că neliniştea care o frămîntase toată ziua nu fusese altceva decît aşteptarea chinuitoare a lui Innokenti. Îi era încă teamă să-şi mărturisească acest lucru, dar îl aştepta pe Innokenti şi era bucuroasă că îl va vedea.

24

La amiază, în vreme ce Roman se vîrîse sub semănătoare pentru a strînge piuliţele slăbite, Innokenti Okatov sosi la tabăra de cîmp, călare pe armăsarul pag, nărăvaş foc, al lui Pikulin. Strunind brusc calul înfierbîntat, plin de spumă, Innokenti privi printre gene, cu un dispreţ rece, batjocoritor, la colhoznicii „Internaţionalei", care dormeau în pauza de la prînz. Zărindu-l pe Roman, care trebăluia sub semănătoare, Innokenti i se adresă:

— Îmi cer iertare. Am treabă cu dumneata, cetăţene preşedinte al colhozului.

— Ascult, răspunse sec Roman, ieşind de sub semănătoare şi uitîndu-se ţintă la Okatov, care şedea voinicеşte în şa.

Innokenti scoase din buzunarul vestonului cafeniu o hîrtiuţă boţită şi i-o întinse în tăcere lui Roman. Acesta o luă, o netezi cu grijă în palma lată, aspră, şi începu să citească cu atenţie. Pe fruntea lui înaltă, arsă de soare, cele două cute verticale se uniră şi sprîncenele stufoase, întunecate, se îmbinară. În vreme ce citea hîrtiuţa, Roman nu băgă de seamă că Miron Vikulîci şi alţi colhoznici se apropiaseră de el. Roman citea cele scrise, frămîntîndu-se. Buzele lui arse de soare, crăpate, îi tremurau uşor. Citea, oprindu-se la fiecare cuvînt, neputînd să înţeleagă numaidecît despre ce era vorba. Pe hîrtiuţa bătută la maşină scria:

Urgent

Preşedintelui colhozului Internaţionala
tov. Kargopolov

Avînd în vedere că în prezent în cătunul Arlagul a fost organizat, din iniţiativa tovarăşului Innokenti Okatov, oştaş al Armatei Roşii, marele colhoz *Sotrudnik Revoliuţii*, cu fundament economic serios — datorită cărui lucru vor fi colectivizate în sus-arătatul cătun toate păturile de bază ale populaţiei — şi luînd în consideraţie că numai prin astfel de forme de muncă colectivă vom ajunge cît mai repede la socialism, ca atare, se recomandă, potrivit hotărîrii Uniunii colhozurilor, ca sus-numitul colhoz „Internaţionala" să fuzioneze cu colhozul *Sotrudnik Revoliuţii*, cu excepţia gospodăriilor care vor fi împotrivă. În caz contrar, Uniunea noastră nu va avea posibilitatea de a obţine ajutorul corespunzător în scopul dotării cu maşini, precum şi pe linia creditelor, pentru colhozul respectiv, acesta fiind socotit o gospodărie pitică, nedispunînd de productivitatea corespunzătoare. De aceea, în caz de refuz din partea dumneavoastră, de a executa sută la sută îndeplinirea prezentei directive, maşinile agricole: semănătoarea, precum şi grapa cu discuri care v-au fost livrate

pe credit, vor fi puse fără întîrziere la dispoziția sus-arătatului colhoz *Sotrudnik Revoliuții*. În afară de aceasta vi se recomandă să eliberați de îndată lotul ocupat ilegal al „fostului" cetățean Okatov, punînd la dispoziția colhozului *Sotrudnik Revoliuții* respectiva suprafață agricolă pentru a fi exploatată gratuit în scopul producției agricole în sectorul socialist.

Președintele asociației
S. Secikin
Agronom
G. Niporkin.

După ce citi anevoie acea directivă încîlcită, Roman simți în gît un nod de amărăciune și mînie. Apoi dădu cu ochii de comsomoliști și de Miron Vikulîci. Aruncînd o privire fugară, plină de netăinuită ură spre Innokenti Okatov, care stătea țanțoș în șa, cu mîinile în șolduri, Roman voi să strige ceva, dar, încleștîndu-și aprig dinții, strecură abia auzit:

— Care va să zică așa stau lucrurile...

În spatele lui Roman răsunară glasurile neliniștite ale colhoznicilor:

— Ce s-a mai întîmplat?

— Citește ce e scris!

— Nu ne perpeli, Roman!

În loc de răspuns, Roman strînse aprig hîrtiuța în pumnul lui puternic, se apropie de Innokenti și, dîndu-i cu tifla, îi spuse:

— Să ai să iei!

— Să-mi fie cu iertare, cetățene, dar te rog să nu mă insulți în exercițiul funcțiunii! strigă arogant Innokenti, îndreptîndu-se în șa.

— Pleacă de aici la mama dracului, cît mai ești teafăr! scrîșni printre dinți Roman.

Innokenti Okatov dădu îndată pinteni calului nărăvaș și porni în galop, îndepărtîndu-se repede.

Eralla aruncă după el cu un tăciune care încă ardea.

Tabăra de cîmp a „Internaționalei" începu să zumzăie ca un stup întărîtat. Roman stătea cu pumnii încleștați în mijlocul colhoznicilor, care se strînseseră roată în jurul lui.

— Ei, oameni buni, am terminat cu munca cîmpului, cu semănatul, spuse oftînd Roman. Un zîmbet trist, fugar, îi lumină pentru o clipă fața plină de praf, obosită.

— Cum adică? Ce s-a întîmplat Roman Egorîci? întrebă speriat Miron Vikulîci.

— Iacă așa, nene Miron, răspunse Roman, punîndu-i mîna pe umăr cu simpatie. Uite așa... Ne-a fost greu. Te plîngeai

mereu că te dor şalele. Ei, uite că acu o să te tot odihneşti. Poţi să te culci pe iarbă cu tălpile în sus şi să-i tragi la aghioase.

— Hai, Roman, ia mai lasă glumele astea. Spune ce s-a întîmplat... întrebă oţărît Miron Vikulîci.

— Chiar aşa, spune o dată Egorîci, stărui şi bătrînul Lunea, privind cu îngrijorare chipul schimbat al lui Roman.

— Iată ce s-a întîmplat, tovarăşi, răspunse Roman, netezind în palmă hîrtiuţa boţită. Am primit o poruncă de la Uniunea colhozurilor. Ne-a fost trimisă prin lepădătura de Okatov. Ne iau semănătoarea. Nu recunosc colhozul nostru.

— Cum adică — ne-o iau ?!

— Nu recunosc colhozul ?!

— Da' ce, nu eşti în toate minţile, Roman, cum vine asta ? începură să lărmuiască oamenii, strînşi în jurul lui.

În loc de a răspunde la întrebările care se abăteau ca grindina asupra lui, Roman se aşează pe oiştea unei căruţe şi începu să citească cu glas tare neroada dispoziţie. Oricît de încîlcit era conţinutul ei, cei care ascultau pricepură foarte bine despre ce era vorba. După ce Roman o citi pînă la sfîrşit, Ablai strigă :

— *Jek* — ba. Nu dam semănătoare !

Glasul lui tînăr, răsunător, fu acoperit de strigătele tuturor colhoznicilor :

— N-o dăm !

— Să se ducă la mama dracului cu hîrtia lui cu tot. N-o dăm nici morţi !

— E a noastră !

— A noastră e ! A noastră !

Şi pe deasupra capetelor păroase, înfierbîntate de arşiţă ale ruşilor, pe deasupra tichiilor spălăcite ale cazahilor, se înălţară pumni arşi de soare, încleştaţi cu mînie, deşi, ca săbiile unor cavalerişti, gata să pornească la luptă pe viaţă şi pe moarte.

— Ian te uită, vor să se facă stăpîni pe bunul altuia ! strigă Lunea mai abitir ca toţi. N-au de-a face cu cine cred ei. Ehei...

— Nici vorbă. Se ştie ! strigă mînios Egor Kliuşkin.

— Las' că le arătăm noi lor ! Se se sature...

— Ia hai, oameni buni, să scriem răspunsul la hîrtia asta.

— Adevărat ! Scrie ! Iscălim. Toţi ca unul.

— Da' ce, ne-am dăhulat caii de pomană ? Degeaba am udat cu sudoarea noastră pămîntul ăsta ?

— Am împărţit cu caii noştri ultima bucată de pîine...

— Slavă domnului, am prididit din greu să tragem brazde pe o sută douăzeci de deseatine.

— Nemernicii, sînt ahtiaţi după pleaşcă !

— Păcat că l-am lăsat pe ticălosul acela să plece de aici. Trebuia să-l dăm jos de pe trăpaşul lui şi să-l scărmănăm, să-i meargă fulgii ! strigă cu aprindere Egor Kliuşkin.

Mihei Sitohin sări în căruţă — lui îi plăcea totdeauna să se urce pe ceva de unde să vorbească — îşi smulse din cap şepcuţa-i prăfuită şi începu să răcnească :

— Asta nu-i cu putinţă, cetăţeni ţărani, şi voi cazahi truditori ! După socoteala mea, asta n-are să se întîmple. Nu le dăm nici grapa, nici semănătoarea şi nici pămîntul. Caii noştri cădeau pe brazdă ? Cădeau. Am împărţit ultima bucăţică de pîine cu ei ? Am împărţit-o. Curgea gîrlă sudoarea de pe noi ? Curgea. Şi nu numai curgea, dar ne-am spetit muncind. Şi cînd te gîndeşti — am semănat o sută douăzeci de deseatine ! Să se ducă vestea, nu altceva. Ia te uită, acu au căscat boturile, rîvnesc la avutul colhozului nostru. Ei bine, aşa ceva n-o să se întîmple, cetăţeni ţărani, cazahi truditori şi voi comsomolişti ! N-o să se întîmple ! Nu le dăm nimic ! Ajunge, de acu nu ne mai pot pune jugul pe grumaz. Că doar nu sîntem nişte ageamii. Aşa zic eu. Nu grăiesc drept ? întrebă Mihei Sitohin, privind cercetător în jurul lui.

— Drept, nene Mihei !

— *Drus*, Mihei, întăriră într-un glas cazahii.

Roman, care se mai înveselise, strînse mîna lui Mihei Sitohin.

— Şi cu asta, basta, tovarăşi, încheie el. După cît se vede, n-au să ne pună ei în jug cu una cu două. Ia hai să înhămăm caii. Soarele s-a ridicat sus. E vremea să începem munca de după-amiază.

Şi, ca la o comandă, oamenii se repeziră la caii aduşi de la păşune, înhămîndu-i repede la grape şi la pluguri.

Roman supraveghea încărcarea semănătorii cu sămînţă. După aceea, uitîndu-se la colhoznicii care munceau toţi ca unul, gîndi cu bucurie despre micul lui colectiv : „Tot rău-i spre bine... Straşnic mai înfierbîntase oamenii hîrtiuţa aceea neghioabă a conţopiştilor de la uniune, chibzuia el în gînd. Nu, frăţioare, acum într-adevăr că nu mai ne pui tu jugul pe grumaz cu una, cu două ! In ultimul timp, am crescut, ne-am ridicat în picioare. Şi oricum ne-om sfădi şi ne-om înfrunta unul pe altul, cum e atinsă cauza comună se ridică toţi ca unul — în asta stă puterea !"

Totuşi sufletul lui era frămîntat de nelinişte. Înţelegea acum cu cîtă viclenie începeau să dea tîrcoale micului lor colhoz duşmanii de clasă, camuflîndu-se cu iscusinţă, pregătind pe îndelete atacul din direcţia care părea la prima vedere absolut neprimejdioasă.

Nu mai era mult pînă seara. De data aceasta oamenii munceau ca niciodată, spornic şi în bună înţelegere.

Miron Vikulîci îl ajunse din urmă pe Roman, care păşea după semănătoare, şi-i spuse cu căldură:

— Ascultă, Roman, tu nici n-ai prînzit astăzi... Na, îmbucă şi tu ceva măcar din mers...

Îi întinse o bucată de colac din făină de grîu şi o felie de slănină.

— Mulţumesc, nene Miron. Da, am uitat să mănînc la prînz... răspunse Roman, zîmbind numai din ochi.

— Hai, mănîncă sănătos. Prinde putere, că acum tare avem nevoie de ea, frăţioare, zise Miron Vikulîci cu tîlc, bătîndu-l prietenos pe umăr.

25

Sîmbătă, 15 aprilie, 1930.

Se zice că oamenii se prostesc cînd îşi scriu un jurnal. Şi eu m-am prostit. De altminteri sînt în general o proastă. Cînd oare mi-o veni mintea la cap? E cu putinţă ca la douăzeci şi doi de ani ai mei să nu înţeleg încă cele mai elementare adevăruri? Cînd mă trezesc dimineaţa, mă întreb de ce trebuie să văd de fiecare dată prin fereastră unul şi acelaşi lucru: cumpăna strîmbă de la fîntînă, stogul de fîn, de care mi-e lehamite, şi jalnica cocioabă a lui Roman. De ce, de ce oare trebuie să trăiesc în acest cătun părăsit, uitat de toată lumea? De ce să mă înşel pe mine însămi socotindu-i pe oamenii aceştia, vădit străini mie, ca apropiaţi ori chiar dragi? Hm, tot atît de prosteşte şi de ciudat s-au petrecut lucrurile între mine şi Roman.

A trecut o săptămînă de cînd n-am mai primit nici o scrisoare, nici un cuvînt cald. Sînt singură, singurică, draga, încîntătoarea mea Liubuşka! Unde-i oare viaţa cea nouă, despre care îmi vorbeai cu atîta înflăcărare în căminul institutului pedagogic de pe strada Puşkin, în timp ce înduram împreună foamea şi frigul? Ai gustat oare din viaţa aceasta înainte de tragica ta moarte? Doamne, dumnezeule, cine să mă înveţe cum să înţeleg tot ce se petrece acum în jurul meu şi cu mine însămi?

Roman e un om cam grosolan, cam necioplit, abia ştiind să scrie şi să citească. Nu înţelege nici măcar cele mai simple simţăminte omeneşti.

„Aha! A avut argați, a pus ban pe ban la ciorap, deci e chiabur, e dușman de clasă neîmpăcat." Roman crede că trebuie să strigăm despre asta pretutindeni: pe stradă, la soviet, la cooperativă. Asta e logica lui. Dar oare toate acestea nu au un caracter simplist, schematic, prietene? Nu exagerezi, dragul meu? Zici că e dușman de clasă și bietul, amărîtul bătrîn Okatov. S-ar putea spune că nici aici nu sînt de acord cu preavigilentul președinte al colhozului „Internaționala"!

Marți, 18 aprilie.

Klanka, îngrijitoarea de la școală, e cea mai inofensivă femeie din lume — nu se compară cu Roman. Toată viața ei a slugărit, s-a spetit muncind cu ziua, dar nu-i socotește dușmani pe foștii ei stăpîni. Ieri mi-a spus: „Eu, Linușka, nu port pică în inima mea nimănui. Munceam — mi se plătea. Se întîmpla să mă și obijduiască — ei, domnul cu ei — nu era nimic: eu nu pierdeam mare lucru, iar ei aveau să dea socoteală în fața lui dumnezeu." Desigur, o asemenea pasivitate apare în vremurile noastre ca o prostie sadea. Dar și încăpățînarea cu care luptă Roman împotriva celor, zice-se, ticăloși, dușmani de clasă ai lui, nu dovedește, după părerea mea, mai puțină prostie, grosolănie și egoism.

Se înserează. Prin fereastră se zărește un minunat apus de soare. Ciorile croncănesc neliniștite. Dincolo de lac se întinde, cît vezi cu ochii, stepa cufundată în tăcere. Klanka s-a întors de la tabăra de pe cîmp. Face rînduială în cămăruța ei, mătură pe jos și cîntă cu voce groasă, adîncă:

Of, boierule-stăpîne,
De un an mi-i dragă ea,
Dară starostele-i cîine,
Îmi tot face viața grea.

O ascult pe Klanka, privesc stepa trandafirie în razele asfințitului și simt dorința de a scrie cuiva o scrisoare duioasă, sentimentală.

Joi, 20 aprilie.

E noapte.

Fetele cîntă:

Vino! I-am scris dragului,
Să pui capăt dorului...

Innokenti! Aș vrea să născocesc pentru el un nume mai cald, mai apropiat... Keșa, să zicem. Ptiu, ce urît sună —

Keşa! De altfel, cu siguranţă că nu-i vorba de nume... Pe scurt, a fost aici. Tocmai s-a întors de la raion. Era vesel şi, ca totdeauna, grozav de încrezut. Bea apă cu înghiţituri mici, ca un om manierat. Cînd vorbeşte, îşi admiră fiecare cuvînt! Are în el ceva care mă face uneori să rîd, şi totodată mă tulbură! Ce să fie asta — nu înţeleg... Iniţiativa lui a fost foarte apreciată la centrul raional. Oamenii din cătun au încredere în el. Mă uitam la el, îl ascultam şi mă gîndeam ce fericit trebuie să fie — are veleităţi deosebite, înclinaţii spre cultură şi e foarte receptiv la tot ce-i nou. El nu simplifică totul, nu reduce totul la ura de clasă, aşa cum îi place lui Roman să facă. Mi-am dat seama că Innokenti îl consideră pe Roman drept un flăcău mărginit, un naiv. Pur şi simplu naiv, mărginit. Şi-atît. Dar în nici un caz — un duşman!

Miercuri, 26 aprilie.

De dimineaţă se cerne o ploaie rece, plictisitoare. La şcoală au venit prea puţini copii. Am făcut lecţiile cu ei fără pic de însufleţire. Nu puteam să-mi concentrez gîndurile. N-aveam poftă să citesc. Totul îmi cădea din mîini. În definitiv, ce se petrece cu mine?...

Am lăsat copiii să plece acasă şi-l aştept. A făgăduit că va trece pe seară. Nu sînt nici orele cinci. Of, şi ceasul ăsta! Ingrijitoarea îl întoarce de vreo zece ori pe zi, ocărînd de mama focului, trăsnind şi bufnind. Ceasul însă ba o ia razna, ba rămîne în urmă şi se opreşte la fiecare jumătate de oră. Dar ce are a face aici ceasul? De ce scriu despre asta? Nu înţeleg nici eu, nu ştiu ce-i cu mine... E a cincea zi de cînd nu mă mai ocup de lucrările scriptice ale „Internaţionalei". Nu mai am de loc chef să mă ocup de ele, nu mai pot nici să mă uit măcar la mapa cu semnătura grosolană, cu înfloriturl, a lui Roman. Am vîrît mapa în dulap; să n-o mai văd în faţa ochilor — mă plictiseşte. Vasenka, fetiţa Klankăi — are şase anişori — a adus de undeva o cărticică ponosită cu un titlu ciudat — „Patru sute de maxime ale înţeleptului taciturn Heo-Tzî". O traducere din limba chineză.

...Isprăvesc însemnările noaptea. A trecut I. pe la mine. Era tare grăbit. În zori, membrii colhozului *Sotrudnik Revoliuţii* ies organizat la munca cîmpului. I-am arătat ciudata carte a înţeleptului taciturn. El a întors-o pe o parte, pe alta şi a oftat, strecurînd printre dinţi: „Asta e ceva care seamănă cu taică-meu..." Luîndu-şi rămas bun de la mine, mi-a strîns mîna tare, bărbăteşte, dar totodată cu duioşie. Trebuie să spun cinstit

că l-am privit în ochi și m-am gîndit: „Acum mi-e totuna, dacă e cu tine... să fie cu tine... Sînt gata la orice..."

Minte și această seară;
Vîntul ei cel buclucaș
Imi aduce-n brațe iară
Plîns stingher de copilaș.

De cine o fi poezia asta?
Nu știu.

Roman mergea pe drum încîntat de tăcerea nopții, de liniștea și singurătatea care-l înconjurau. Pășea, împungînd pămîntul cu bățul, departe în fața lui, parcă voind să scurteze verstele pe care mai avea să le străbată. Adîncit în gînduri, nici nu-și dădea seama că se apropiase de cătunul învăluit în pîclă. Era tîrziu. La marginea cealaltă a cătunului fetele cîntau însă tare frumos:

Pe mal se plimbă-alene
Un marinar voios.
E cam urît la față,
Da' are strai frumos!...

„Frumos cîntă!" gîndi Roman și simți deodată o duioșie atît de adîncă pentru Linka, încît își încetini o clipă pasul și închise ochii tulburat. În depărtare licărea slab, gata-gata să se stingă, o luminiță firavă. Își dădu seama că luminița ardea la școală. Insemna că dincolo de fereastra aceea, ea nu dormea, îl aștepta. Poate că ședea la masă, cu bluza ei subțire de batist, deschisă la culoare, îngînînd cîntecul acela, care-i plăcea atît de mult, despre gîștele care veniseră din ținuturi îndepărtate și tulburaseră apa lacului... Poate că se gîndea la el cu tot atîta căldură și duioșie cum se gîndea și el la ea în clipa aceea. Cuprins de emoție, Roman se îndreptă spre școală. Nu mergea, aproape că alerga. În sfîrșit, ajunse la cerdacul școlii. Aici se opri ca să-și mai tragă răsuflarea, să-și mai potolească emoția. Inima îi bătea năvalnic, ca unui băiețandru. Un țiuit ciudat îi stăruia în urechi și în cap, parcă ar fi zumzăit niște bărzăuni, ca atunci cînd ești ușor amețit. În sfîrșit, abia stăpînindu-se, se apropie tiptil de fereastră și ciocăni ușurel în cercevea. Nu răspunse nimeni. Tulburarea inexplicabilă care îl cuprinsese pieri ca luată cu mîna. Așteptînd puțin, ciocăni încă o dată mai tare și, de data asta, mai poruncitor.

— Care-i acolo? răsună dinăuntru glasul somnoros, cam grosolan, al Klankăi.

— Tu eşti Klaşa? Am treabă cu Linka. Trezeşte-o, te rog, mai repede, strigă Roman.

— *Jok*, Linka nu-i aici, răspunse Klanka, căreia îi plăcea să se fudulească cu vorbe cazahe, indiferent dacă erau la locul ori nelalocul lor.

— Cum asta? întrebă neliniştit Roman.

— Iac-aşa, nu-i aci.

— Dar unde s-a dus?

— Ei, asta n-o întreb. Şi nici ea nu-mi spune, răspunse nu prea prietenoasă Klanka.

— Ciudat! Foarte ciudat, bîigui Roman. Doar ştia că astăzi avem şedinţa biroului.

— Ei, n-am eu habar dacă ştia ori nu ştia... Ce te ţii scai de mine, zău aşa? Ce amestec am eu în asta?

— Ascultă, Klavdia, nu umbla cu fofîrlica. N-am venit să stau la taclale cu tine. Spune-mi limpede unde s-a dus? se răsti la ea Roman.

— De ce zbieri? Lasă-mă să dorm! se oţărî Klanka cu glas gros. Deocamdată nu-s pusă să-ţi păzesc gagica. Ai face mai bine să-l întrebi pe drăguţul ei, nu pe mine, unde o duce noaptea.

Klanka nu rosti numele lui Innokenti, dar Roman înţelese că era vorba de el. Simţind că-i îngheaţă sîngele în vine, făcu stînga-mprejur şi se îndepărtă de şcoală, fără să mai răspundă la bombănelile somnoroasei Klanka. Dar nu apucă să facă nici trei paşi, cînd, dintr-o hudiţă, îi ieşi în întîmpinare un stol zgomotos de fete din cătun. Dînd pe neaşteptate cu ochii de ele, Roman se zăpăci într-atît, încît nici el nu ştiu cum de-' luă gura pe dinainte:

— Hei, fetelor, n-aţi văzut-o pe învăţătoarea noastră?

Nu pe ele, pe şăgalnicele fete, ar fi trebuit Roman să le întrebe asta. Dar întrebarea îi scăpase fără voie de pe buze şi acum era prea tîrziu ca s-o mai dreagă.

— Aha, iată cui îi duci tu grija! răspunse cu prefăcută amărăciune cea mai răsărită şi mai frumoasă dintre fete.

Şi, înconjurîndu-l începură să ciripească:

— Cum să n-o vedem? Din întîmplare am văzut-o!

— Am văzut-o...

— Cum să n-o vedem? Halal iubită! Drăguţul ei se speteşte muncind la cîmp, iar dînsa — p-aci ţi-e drumul — aleargă la întîlnire cu altul!

Iaca, vezi cum s-a brodit
De te dai la fete:
Lina capul ţi-a sucit
Romane, băiete!

Iar alta, cu glas şi mai răsunător, pe care Roman n-o recunoscu pe întuneric, urmă numaidecît:

Geaba umbli de pripas
Şi nu-ţi afli locul,
Că te duce ea de nas,
Te-a uitat norocul!

Rotindu-se ca nişte drăcoaice împrejurul lui Roman, pe care-l încolţiseră, se zbenguiau, îl apucau de mînecile rupte ale cămăşii, plină de praf şi sudoare, strigînd:

— Drăguţa ta şi-a găsit un cavaler mai chipeş!

— Mai ferches. Nu ca tine, Roman Egorîci!

— Mai nurliu!

— Cavaler, nu şagă — ţi-e mai mare dragul să te uţi la el!

Roman căuta să scape cu glume de înţepăturile fetelor din cătun. Pîn-la urmă, însă, nemaiputînd răbda, îşi croi drum printre ele, strigîndu-le:

— Da mai tacă-vă gura, zănaticelor.

Scăpă cu greu de gura lor, mistuindu-se în întuneric. Ajuns în piaţa cătunului, se opri şi îşi trase răsuflarea, gîndind: „Ia te uită! O fi adevărat? E cu putinţă ca omul ăsta să-mi stea în drum şi aici?" Nu, nu se poate, toate-s vorbe de clacă, născociri de-ale fetelor. Cum să facă Linka aşa ceva? Să-şi bată joc de el în felul ăsta? Să nu fi fost oare sinceră cînd îl săruta cu foc? Nu, nu putea crede nici ceea ce spusese îngrijitoarea, nici fetele. N-o credea decît pe ea, fiinţă nespus de scumpă, de apropiată, de dorită. Toate erau prostii. Totuşi unde să fi plecat, de ce nu-l aşteptase?

Deodată se gîndi că trebuia să fie la soviet. Sigur, unde să fie la ora asta dacă nu la soviet!? Inaripat de speranţă, Roman o luă la fugă spre sovietul sătesc.

In fereastra sovietului era lumină.

Roman alergă într-acolo. Cînd ajunse aproape de soviet, îşi încetini paşii şi se opri la fereastră, uitîndu-se înăuntru. In camera viu luminată de două lămpi, Roman îl văzu stînd la masă pe Kornei Selezniov, preşedintele sovietului sătesc. Innokenti Okatov se plimba dintr-un colţ în altul, cu pas mare, ţanţoş. Ţinînd o mînă în buzunarul pantalonilor bufanţi, gesticula însufleţit cu cealaltă şi vorbea tare, adresîndu-i-se ba lui Kornei Selezniov, ba lui Silanti Pikulin, care se lăsase pe vine lîngă sobă.

Roman se lipi uşurel de oblon şi, numai ochi şi urechi, ascultă vorbele celor dinăuntru.

Uitase îndată totul, chiar şi pe Linka. In clipa aceea, pentru el nu mai exista nimic altceva pe lume decît aceşti trei

oameni, care se întîlniseră la miezul nopții sub acoperișul sovietului sătesc. Se auzea desluşit glasul cam surd al lui Innokenti:

— Să am iertare — avem la îndemînă temeiuri legale. Am să viu cu reprezentantul autorităților — şi cu asta, basta. N-au să se ridice împotriva legii. Am eu ac de cojocul lor!

Roman înțelese despre ce era vorba. Nu avea nevoie să asculte mai departe. Vorbeau despre ei — despre colhoznicii „Internaționalei". „Ei, totul e limpede! Dacă voi, pui de lele, sînteți gata să ne atacați frontal, apoi şi noi o să vă întîmpinăm cum se cuvine. Nu ne luați voi pe neașteptate!" încheie în gînd Roman şi se îndepărtă de fereastră. Nădăjduind încă s-o întîlnească pe Linka, se îndreptă cu pas hotărît spre şcoală. Totuşi n-o găsi nici de data aceasta şi, după ce mai şovăi o vreme, plecă spre casă.

Innokenti Okatov organizase o ieşire sărbătorească la munca cîmpului, cu tămbălău. Silanti Pikulin şedea în prima căruță, trasă de doi cai murgi, bine hrăniți, ținînd deasupra capului un steag mare, cusut frumos cu lînică. Pe steag era brodată cu iscusință lozinca:

Opriți-vă, cetățeni ai cătunului!!!

LĂSAȚI DRUMUL LIBER COLHOZULUI
MUNCITORESC-ȚĂRĂNESC
„SOTRUDNIK REVOLIUȚII"!!!

In fruntea lungului convoi se aflau numeroase semănători, pluguri cu două brăzdare şi grape. Cei trei roibi ai Kulikovilor, înhămați la căruța lor, cu înfiorituri meşteşugite, erau împodobiți din belşug cu panglici roşii. Crupele lor grase, teşite luceau sub razele strălucitoare ale soarelui.

Innokenti Okatov călărea armăsarul pag al lui Pikulin. Marțial, aidoma comandantului unei parăzi, îşi juca încolo şi încoace calul bine îngrijit, rotindu-şi privirea semeață asupra convoiului şi dînd din cînd în cînd unele porunci.

In coada convoiului se tîrau gloabele prizărite, numai pielea şi oasele, cu picioare slăbănoage, împerecheate pentru a fi înhămate la plugurile nearătoase, ruginite ale țăranilor cu un singur cal — Filaret Țipirig, moş Konotop, Kapiton Norkin, Pronea Skorikov şi cîțiva alți țărani şovăielnici, ispitiți de tainul gras, de făina cernută pe care o căpătaseră din hambarul lui Pikulin.

Innokenti Okatov îi înştiințase în ajun pe membrii colhozului că toate muncile cîmpului aveau să fie repartizate pe brigăzi. Unele brigăzi erau alcătuite din gospodării înstărite, iar altele din cele sărăcăcioase. Filaret Țipirig, mîniat, nu putea

să rabde una ca asta şi voia să înainteze cerere pentru a ieşi din colhoz.

— Aştia îşi trag spuză pe turta lor. Hotărît, aici e potlogărie. Ce mai tura-vura!... striga el.

— Ia mai lasă gura, Fita! Ştiu ei şi fără noi, proştii, să ne puie la locul nostru! se răsti la el Kapiton Norkin.

Kapiton şi alţi ţărani săraci erau nemulţumiţi şi ei de manevrele suspecte ale lui Innokenti. Totuşi nici unul nu se încumeta să protesteze deschis împotriva unei astfel de nedreptăţi vădite. Era neplăcut să te iei la sfadă cu preşedintele chiar din prima zi, mai cu seamă că acesta îi răsplătise darnic pe toţi cu făină de cea mai bună calitate. Iată însă că acum, păşind mohorîţi în coada convoiului, după gloabele lor jalnice, cu hamuri sărăcăcioase, ţăranii spuneau, scărpinîndu-se la ceafă:

— Treabă e asta? În brigăzile lor sînt nişte zmei de cai, iar în ale noastre — numai gloabe şi mîrţoage!

— Hotărît, caii noştri sînt prăpădiţi de tot. Ce mai tura-vura!... adeveri Filaret Ţipirig.

— Asta-i bună, au împerecheat hreanul cu ridichea, bombănea moş Konotop.

Pronea Skorikov îi şopti în treacăt la ureche lui Konotop:

— Auzit-ai, moşule, că în colhozul argaţilor îs alte rînduieli? Caii, cum sînt ai noştri, cic-ar fi hrăniţi cu uruială.

— Oare! Chiar cu uruială? Cailor le dau uruială, iar ei rînjesc dinţii la stele! se îndoi Konotop, uitîndu-se chiorîş la Pronea.

— Cît îi priveşte pe ei, n-aş putea să spun nimic, dar cailor, zău, cică le dau tain de uruială, se jură Pronea Skorikov.

— Hotărît! adeveri Filaret Ţipirig.

— Dacă-i aşa, să ştiţi că-s înţelepţi, încuviinţă moş Konotop. Păi, cu jigăniile noastre poţi să ari măcar o postată dacă nu le dai uruială?!

— Hotărît, ce mai tura-vura! Nu poţi să ari, recunoscu Filaret Ţipirig. Să ştiţi de la mine, cetăţeni ţărani, că rînduielile din colhozul celalt nu se asemuiesc cu ale noastre. Degeaba am plecat de-acolo tam-nisam.

Ţăranii oftau în bărbi şi, mergînd în urma convoiului, se uitau cu coada ochiului spre ogoarele negre, gata de semănat, ale colhozului „Internaţionala".

După ce întoarseră lucrurile şi pe faţă şi pe dos, ţăranii se apucară să are pîrloaga tare ca fierul.

Chiar la prima brazdă, Kapiton Korkin, negru de mînie, rupse capătul codiriştei pe crupa costelivă a calului lui Pronea. Calul, bătrîn, era şi leneş, şi viclean nevoie mare. Abia tîrîn-

du-şi picioarele, se lăsa cu toată greutatea pe o coastă, scoţîndu-şi din brazdă perechea — calul lui Norkin — şi atunci vechiul plug începea să joace şi să sară în mîinile lui Kapiton, făcînd greşuri la fiece pas. Mîniat foc, Kapiton nu se putu stăpîni şi sări cu gura la Pronea Skorikov:

— Ascultă, potlogarule, ce te bagi cu mîrţoaga asta într-un colhoz ca al nostru?!

— Dar cu ce e mai rău calul meu decît al tău!? se oţărî Pronea, proţăpindu-şi semeţ barba.

— Ptiu! Văzut-aţi, oameni buni? îşi mai şi apără gloaba! începu să răcnească Kapiton Norkin. Nu, drăguţule, destul! Eu nu mai ar cu lighioana asta. Aici a tunat şi i-a adunat!

Innokenti Okatov, care trecea călare pe aproape, îşi opri trăpaşul şi, ascultînd gîlceava dintre ţărani, strigă cu asprime:

— Uite ce vreau să vă spun, dragi consăteni. Eu n-am să îngădui asemenea certuri în sectorul meu colectivizat. E limpede?

— Înţeles... răspunse Kapiton Norkin, lăsîndu-şi ochii în pămînt.

— Hotărît. Nu se poate îngădui aşa ceva. Ce mai turavura! îi ţinu isonul cu o grabă slugarnică Filaret Ţipirig.

— A cui e mîrţoaga asta bătrînă? întrebă dispreţuitor Innokenti Okatov, arătînd cu cravaşa calul lui Pronea Skorikov.

— A mea... răspunse cu voce surdă Pronea.

— Desham-o, porunci scurt Innokenti.

Pronea se repezi la calul lui, parcă ar fi vrut să-l ocrotească, şi bîigui fîstîcit:

— Păi, el la mine, ehei... Adevărat că-i cam nărăvaş. Înţelegi, nu suferă pe nimeni lîngă el. După mine, umblă şi fără frîu. Mă cunoaşte chiar şi după fluierat.

— Deshamă-l, am spus. Nu mai lungi vorba! porunci din nou cu asprime Innokenti Okatov. N-avem timp să batem apa în piuă cu o asemenea gloabă. N-o să îngădui asemenea porcării în colhozul care mi-a fost încredinţat!.

În vremea aceasta, Pronea, învîrtindu-se amărît pe lîngă calul lui, încerca să mai spună ceva, să-şi apere atît dobitocul, cît şi pe el însuşi de jigniri şi ocări. Careva însă şi apucă să desprindă şleaul de pe orcic, să-i scoată căpăstrul şi să şfichiuiască atît de aprig mîrţoaga, încît aceasta, orbită de lovitura dată cu sete în frunte, se ridică în două picioare, apoi o porni în goana mare pe cîmp, spre cătun.

Pronea trase pe ochi şapca peticită, îşi vîrî capul între umeri şi se îndepărtă anevoie, mohorît, împleticindu-se, părăsind brigada.

Innokenti se uită după el cu un zîmbet dispreţuitor. Ţăranii tăceau, posomoriţi.

În aceeași seară, Pronea Skorikov ședea acasă sub icoane și privea tîmp gîtul trandafiriu al clondirului cu rachiu, golit pe jumătate. Arina, nevasta lui cea deșirată, se tolănise pe laviţa de lîngă ușă. Oftînd din rărunchi, îl tot căina:

— Of, odorule, chinul neogoit al sufletului meu.

Pronea știa că acele cuvinte îi erau adresate lui. Arina bolborosea monoton, plictisitor, tot felul de ocări răutăcioase. Pronea nu răspundea nici prin vorbe, nici prin faptă. Se plictisea de moarte în casa neprimitoare, cu clondirul de rachiu în față. Îi era lehamite să privească pe fereastră ograda împestriţată de băligar, calul care stătea trist, cu capul plecat, sub șopron. Puțin mai înainte plouase cu găleata, vijelios, și prin fereastra cu geamul spart adia o mireasmă de pepeni verzi și de pămînt reavăn. Și miresmele acestea chinuiau sufletul de plugar al lui Pronea.

Se gîndea că visase o viață întreagă să-i uimească pe țărani, să le stîrnească pizma, să dea dovadă că el, Pronea Skorikov, nu era un om chiar atît de bicisnic, de oropsit, cum îl credeau cei din cătun. O viață întreagă dorise să spună țăranilor: „Ia priviți ce grozav sînt eu, Prokopi Sidorîci Skorikov. Nu-i altul ca mine în lume. Și viața mea are înțeles!" Dar unde și cum era acest înțeles nu putuse ghici în toată viața lui de-o jumătate de veac, săracă în noroc și bucurii.

Cu un an mai înainte se umflaseră picioarele calului, iar Muratbek, vraciul de cai din aulul cazah, după ce-l cercetase, spusese că n-are ce-i face. O noapte întreagă se rugase Pronea, la arie, lui dumnezeu, înfrigurat, plin de evlavie. Jurase că se va lăsa pentru totdeauna de băutură dacă i se va însănătoși calul, că va termina cel dintîi din cătun însămînțările de primăvară pe ogorul lui. „Atunci am să dovedesc țăranilor că sînt plugar, nu glumă! Atunci au să priceapă ei în ce stă înțelesul vieții mele!" gîndea Pronea. Încet, încet, calul se înviorase și prinsese puteri. Totuși nu-i fusese sortit lui Pronea nici de data asta să-și înfăptuiască năzuințele tainice. Îl pusese dracul să se înhăiteze la moară cu o șleahtă de morari cherchelițidin cătunul vecin, Belogradovka. Chefuind cu ei, întîrziase și de data aceasta și nu izbutise să iasă la munca cîmpului înaintea celor din cătunul lui.

— Odorașul meu, popîndăul meu de cînepă... îl tot bombănea Arina pe Pronea, care stătea încremenit, nepăsător la tot ce se petrecea pe lume.

Fără să ia seama la tînguirile fără noimă ale femeii, Pronea se gîndea cu amărăciune că de mult nu mai arase, nu mai semănase, nu mai secerase pe ogorul lui! Cu trei ani mai înainte, Epifan Okatov îi luase ultimele cinci puduri de grîu de Kuban.

Toată iarna răbdase de foame, păstrînd cu rîvnă în lada din hambar grîul acela de sămînță. Kornei Selezniov îl chemase însă la sovietul sătesc și-i poruncise să dea grîul lui Epifan Okatov drept despăgubire pentru stricăciunile pe care le pricinuise calul lui pe un lot de pămînt al lui Okatov, semănat cu ovăz. In zadar se străduise Pronea — aducînd martori de nădejde, pe care îi avea într-adevăr — să dovedească în fața președintelui sovietului sătesc că juganul lui nu pricinuise cine știe ce stricăciune, că nu se putea să-l lipsească de ultimele grăunțe, numai fiindcă dobitocul călcase în picioare cel mult un stînjen pătrat de ovăz verde. Îi luaseră grîul și, în afară de aceasta, Silanti Pikulin îi strigase că e un hoț, un pungaș, un bețivan. Iar într-o bună zi, același Silanti, fiind beat, îl pălmuise așa, din senin, în văzul tuturor. Și în amintirea lui Pronea începură să țîșnească din trecut, ca niște flăcărui aprige, necazurile și amărăciunile, mari și mici. În sufletul lui, înveninat de băutură, de ciudă și mînie, încolți o ură cruntă, neîmblînzită, față de Okatovi și Pikulini, față de Kornei Selezniov și Anisim-urdurosul — față de toți cei care o viață întreagă îșî bătuseră nepedepsiți joc de el, îl înjosiseră în văzul lumii, îl făcuseră să bea pînă își pierdea mințile, fără nici o bucurie, să nu-și plătească dările, să flămînzească. Toată viața îndurase în tăcere ocări și jigniri. Toată viața se străduise să pară un țăran umil, resemnat, care, de cînd se știa, se spetise muncind pe la uș le altora, înjurat și lovit, flămînd în casa lui friguroasă, cu sufletul sfredelit de veșnicele bocete ale Arinei, care-l jelea de parcă ar fi fost mort.

— Ascultă, femeie, mai bine ai tăcea! Ce-mi tot împui capul! răcni deodată Pronea, lovind cu pumnul lui uscățiv, greu ca un baros, în scîndura mesei; și, sărind în sus, începu să urle cît îl ținea gura, vînturînd mînios pumnii încleștați:

— Așa va să zică! Să mă alunge ca pe un cîine de pe arătura colhozului?! Gata! Ajunge! Destul și-au tot bătut joc de mine. Gata. S-a terminat! Am să vă arăt eu vouă, nemernicilor, cine sînt și cum mă cheamă!

Schimbat la față, negru de mînie, Pronea se năpusti pe ușă afară. Arina nici n-avusese timp să-și vină în fire, că el și pierise din fața ochilor ei, se mistuise în bezna nopții de primăvară.

După ce-și mai trase răsuflarea, Pronea intră în cîrciuma Polinariei Pikulina — verișoara lui Silanti — unde dădu pe gît încă un clondiraș de rachiu de casă, fiert în cazan de tuci, și părăsi cîrciuma potolit, ținîndu-se zdravăn pe picioare, parcă chiar trezit din beție.

Innoptase. Pronea rătăci îndelung prin cătunul adormit şi, chiar în poarta casei lui Pikulin, dădu deodată cu ochii de Anisim-urdurosul. Pe neaşteptate, Pronea îl înhăţă zdravăn de gulerul rubăştii de satin, îl scuturâ cu putere, apoi îl propti în gard, ţinîndu-l încleştat. Răsuflînd înfierbîntat drept în faţa rece ca gheaţa a lui Anisim, care se holba la el înspăimîntat de moarte, îi şopti sugrumat de mînie:

— Ştii tu, Anisim, pui de lele ce-mi eşti, că pot oricînd, chiar în clipita asta, să-ţi iau viaţa!?

— Ce te-a apucat, pentru dumnezeu!? Vino-ţi în fire, Prokopi! Ce, ai mîncat mătrăgună?! bîigui Anisim.

— Gura! Te omor ca pe un cîine, vrăjmaşule. Îţi fac seama cît ai clipi, o ţinea într-una Pronea, ca şi cum ar fi aiurat, fără să-l slăbească din mîinile lui de fier, ţintuindu-l cu înverşunare în gard.

— Şi pentru ce vrei să mă omori, Prokopi Sidorîci? întrebă Anisim, cu buzele reci ca gheaţa.

— Nu ştii, năpîrcă?

— Habar n-am, Prokopi Sidorîci...

— Minţi, stîrpitură! Minţi! Ştii tu! horcăia Pronea. Vă arăt eu vouă să vă mai bateţi joc de mine. Le vin eu de hac şi lui Silanti şi lui Innokenti! Am să mă răzbun pentru toate — şi pentru mine şi pentru cal! Înţelesu-m-ai?

Anisim, căruia i se tăiaseră picioarele, căzu în genunchi în faţa lui Pronea. Acesta simţi însă şi el deodată un tremur nesuferit în genunchii slăbiţi, se dădu înapoi, lăsîndu-l pe Anisim, care începuse să se înăbuşe şi se îndepărtă încet.

Ascultînd dacă se mai aude vreun zgomot în tăcerea ce-l înconjura, şi încredinţîndu-se că Pronea nu se afla pe aproape, Anisim sări în picioare şi începu să răcnească ca din gură de şarpe:

— Săriţi! M-a omorît.

Luna răsărea tîrziu, aproape de revărsatul zorilor. La amiază încă se afla la zenit, ca un ban de argint. In schimb, noaptea stăruia deasupra stepei o beznă de nepătruns. Suflau vînturi fierbinţi — *suhorosî*.

In asemenea nopţi nu se prindea somnul de Klimuşka. Şedea culcat pe zeghea peticită lîngă focul care abia mai pîlpîia, gata să se stingă, asculta cu luare-aminte fornăitul paşnic al cailor care păşteau prin apropiere, striga cu asprime la calul nărăvaş al lui Sitohin şi se liniştea iar, căzînd pe gînduri. In acele zile şi nopţi, petrecute departe de colhoznici, la păşune, sub cerul liber, unde erau lăsaţi caii să pască, Klimuşka gîndea cu amărăciune că toate se urziseră dinadins, parcă după o înţe-

legere, ca să i se dea în colhoz munca cea mai nevrednică, cea mai jignitoare.

„Cu ce obraz o să ies acum în lume? se frămînta el. O să-l auzi pe careva că întreabă: «Cine-i ăsta care trece?» «Nu vezi cine e? Herghelegiul Klimuşka!»" El, care-i socotise pînă atunci pe păstori ca pe oamenii cei din urmă, avusese parte la bătrîneţe, în noua viaţă colhoznică, să se facă herghelegiu, şi acest lucru îl chinuia. Visase slujba de administrator al colhozului, ori de magaziner, sau, în cazul cel mai rău, aceea de vizitiu-şef atunci cînd se transportase grîul de sămînţă. Şi cînd colo — iată, l-au pus herghelegiu!

Dar tot răul e spre bine. Slujba lui Klimuşka avea şi o parte plăcută. Singurătatea deplină a vieţii de păstor îi dădea prilej lui Klim, care avea de cînd se ştia înclinaţii spre visare, să cugete asupra soartei sale. Şi, chibzuind zile întregi în fel şi chip asupra vieţii lui singuratice, de nepizmuit, Klim ajunsese la încheierea că în toamnă va pleca din colhoz, dacă nu i se va încredinţa altă muncă mai vrednică de cinste.

Cugetînd la viaţa care-l aştepta în gospodăria lui individuală, Klimuşka îşi făcea tot felul de socoteli. Îi va da, firește, înapoi lui Miron Vikulîci pudul şi jumătate de făină, pe care îl împrumutase încă din primăvara trecută, apoi va înjgheba din magherniţa de chirpici o căsuţă, va rîndui pe lîngă ea gospodăreşte o ogradă, după care se va putea gîndi şi la însurătoare. Că doară n-avea să rămînă holtei toată viaţa!

Pentru a zecea, a suta oară, i se perindau prin minte toate femeile nemăritate din cătun, precum şi văduvele din cătunele şi satele vecine.

Din păcate însă, pe nici una n-o socotea potrivită pentru el. Una nu părea gospodină bună, alteia îi cam plăcea să tragă la măsea, a treia prea era cucernică. Klimuşka ofta amărît fiindcă nu-şi găsea o nevastă vrednică de el.

Astfel de gînduri şi socoteli îl stăpîneau pe Klimuşka în zilele de primăvară şi în nopţile întunecoase, calde, cînd păzea departe de colhoznici herghelia de cai, lăsaţi să se îngraşe în stepă. Şi iată că într-o bună zi, pe neaşteptate, fură date peste cap, se duseră pe gîrlă toate planurile şi socotelile lui.

Acest lucru se întîmplă într-o dimineaţă cînd Klimuşka, punînd şaua pe calul lui Sitohin, lăsă herghelia în paza băieţanilor Kenka şi Eralla, care veniseră să-l vadă, şi plecă spre cătun ca să vorbească cu Roman de la suflet la suflet, nădăjduind că-l va îndupleca să-l schimbe din slujba aceea înjositoare pentru el.

Era o zi frumoasă de primăvară. Ciocîrliile, neobosite, scăldîndu-se în valurile de lumină, îşi revărsau trilurile în

tării. Klimuşka mergea de-a lungul ogorului cîntînd cu desfătare, din toată inima:

— Spune, spune tu, frumoaso,
Din cei doi ce-ţi calcă-n prag
Care-ţi este mai mult drag?
Tare drag mi-a fost întîiul,
Da'al doilea mi-i mai drag...
Că vine de foc cuprins,
Işi lasă-ncetişor
Pe sînu-mi alb obrazu-aprins,
Mă mistuie de dor...

Klimuşka ţinea mult la lotul de pămînt pe care i-l dăduse obştea, în urma ultimei împărţiri a pămîntului cătunului, cu puţin înainte de revoluţie. Ce e drept, pămîntul lui trecuse totdeauna de la un arendaş la altul, apoi, secătuit, vlăguit, fusese lăsat pîrloagă ani de-a rîndul. Şi, cu toate că Klimuşka nu-l semănase aproape niciodată el însuşi, totuşi ţinea mult la acel pămînt şi adeseori îşi petrecea zilele de vară acolo, privind cu amărăciune pîrloaga stearpă. In asemenea clipe gîndea că peste un an-doi avea să se pună negreşit pe picioare, semănînd el însuşi o jumătate de deseatină.

Dar Klimuşka n-avea noroc şi pace. Viaţa lui maşteră nu era nicidecum darnică în bucurii, ca totdeauna de altfel. Aşa, bunăoară, cu doi ani mai înainte, Klimuşka primise din rezervele de sămînţă patru puduri de grîu selecţionat şi se înţelesese cu Silanti Pikulin ca acesta să-i însămînţeze o jumătate de deseatină. Silanti Pikulin însă înlocuise sămînţa selecţionată cu grîu *Kubanka*, necurăţat, care n-avea, în mare parte, putere de încolţire. Aşa că şi de data aceea crescuseră pe ogorul lui Klimuşka tot buruieni. Iar Silanti Pikulin striga apoi cît îl ţinea gura: „Iată ce sămînţă dă puterea sovietică păturii ei sociale celei mai sărace! Ţi-e mai mare dragul să priveşti ce de bălării au crescut pe ogorul lui Klimuşka!" Dar şi grîul care crescuse, tîrîş-grăpiş, pe jumătate năpădit de buruieni, fusese curînd distrus de caii lui Pikulin. Klimuşka a căzut la învoială cu Pikulin, primind de la el drept despăgubire doi litri de rachiu prost şi optsprezece ruble.

Acum Klimuşka hotărîse să treacă pe la lotul acesta de pămînt. Ajungînd în dreptul gorganului cunoscut, cu mesteacănul singuratic, ale cărui ramuri fremătau ca mătasea în bătaia vîntului, Klimuşka privi nedumerit de jur împrejur.

„Să fi luat-o cumva pe altă parte, să mă fi rătăcit oare?"

Săltîndu-se puţin în scările de lemn, îşi roti neliniştit privirea de jur împrejur. Peste tot se întindea însă, pînă în zare,

cîmpia arată şi boronită, neagră, catifelată. Klimuşka îşi aruncă din nou ochii de jur împrejur. Nu, nu se înşelase. Iată şi străvechiul gorgan, năpădit de colilie şi plevăiţă, iată şi mesteacănul, bătrîn, singuratic, aplecat într-o parte. Iată şi tufele scunde de tavalgă. Doar pîrloaga lui năpădită de buruieni nu se mai vedea. „Ce mi se mai năzare?! Nu cumva mi-am pierdut minţile?" gîndi Klimuşka şi, descălecînd, se chirci şi fărîmiţă între palme, cine ştie de ce, un bulgăre de pămînt. Abia atunci înţelese totul. Da, pămîntul lui fusese arat!

— Of, doamne sfinte! Of, dumnezeule, aşa să fie oare? bîigui Klimuşka, şi ochii lui înveseliţi scînteiară ca în tinereţe.

Zărind în depărtare şirul de pluguri şi boroane — acolo la margine muncea una din brigăzile colhozului — Klimuşka sări în şa, se săltă în scări, învîrti biciul şi căluţul porni în goana mare spre brigadă. Inima lui Klimuşka bătea năvalnic, tinereşte. Urechile îi ţiuiau. Plin de bucurie, zbura pe căluţul focos, de-a lungul ogorului. Se simţea deodată aşa cum se simte la alergările din stepă un călăreţ care şi-a lăsat rivalii departe în urmă.

...Klimuşka nu mai părăsi brigada în ziua aceea. Umbla de colo-colo în jurul plugarilor, uimindu-i pe toţi prin priceperea lui gospodărească, prin spiritul său practic. Măsura adîncimea arăturii, se răstea la cei din brigada de grăpat, conducea munca întocmai ca un gospodar aspru, exigent. Îi supraveghea îndeaproape pe toţi plugarii, temîndu-se tot timpul să nu lase cumva greşuri pe fostul său lot. Cine ştie de ce, n-avea încredere îndeosebi în Berkuthan, care ara cu un plug cu două brăzdare. Se apropia în fugă de el, îndrepta din mers hamurile pe cai şi îl dăscălea:

— Bagă de seamă, cetăţene, ară-mi pămîntul cum trebuie. Să-mi faci un ogor ca lumea...

— Ne-om strădui, moşule. Ne-om da toată silinţa, răspunse Berkuthan cu un zîmbet, înţelegînd foarte bine pricina tulburării lui Klimuşka.

Arau zi şi noapte. Caii hrăniţi cu uruială se îngrăşaseră şi acum puteau să are cîte trei postate. Dacă forţa de tracţiune era de data aceasta la înălţime, oamenii, în schimb, începeau să nu mai reziste. Băieţii din brigada lui Egor Kliuşkin cădeau din picioare tot mai des, cînd unul cînd altul. O dată adormise chiar şi brigadierul. Se aşezase pe brazdă ca să-şi potrivească încălţămintea pe picioarele numai bătături şi adormise. Era cît pe ce să dea peste el grapa lui Kenka. Numai ciobanii cazahi şi ajutorii lor îi uimeau pe toţi prin rezistenţa lor deosebită.

Aduşi de spate, domoli, păşeau cu dîrzenie în urma plugului, ţinînd strîns coarnele. Se vădea ce puternici şi sănătoşi erau. Pe măsură ce se apropiau de ţelul mult dorit — terminarea arăturilor — oamenii, plini de praf şi sudoare, cu ochii injectaţi din cauza nesomnului, munceau cu tot mai multă înverşunare.

Ferindu-se unul de altul, sătenii duceau noaptea cailor coji de pîine, pumni de făină, de secară şi tărîţe. Lunea îşi pierduse şi el liniştea de cînd iapa lui se întorsese înviorată de la păşune. După ce păscuse în voie pe cîmp, iapa, îngrăşată, trăgea acum grapa cu voioşie. Totuşi, bătrînului îi era teamă ca nu cumva să-i joace iar un renghi, să-l facă de ruşine. Iată de ce se lipsea adesea la prînz şi la cină de ultima bucată de pîine.

Pînă la urmă, Klimuşka îl înduplecă pe Roman să-i dea un înlocuitor pe timpul zilei. De atunci petrecea zile întregi la brigadă, întorcîndu-se la caii lui din stepă numai după ce se ara postata de seară. Acolo îl schimba pe herghelegiul din timpul zilei — bătrînul Koicea — rămînînd să păzească noaptea caii lăsaţi la păşune.

Dormea în iarbă iepureşte, trezindu-se adeseori şi trăgînd cu urechea la orice foşnet, orice susur. Îi vuia capul de atîtea gînduri aprinse care-i frămîntau. Klimuşka se gîndea şi în somn la pămîntul arat şi însămînţat de colhoznici. Cînd îşi descoperise pămîntul arat şi semănat, nu înţelesese încă, dar simţise cu tot sufletul lui că se sfîrşise cu traiul lipsit de bucurii pe care îl dusese pînă atunci, că păşise într-o nouă viaţă.

Se simţea copleşit de un sentiment aparte. Încerca pentru întîia oară ceea ce, pare-se, era fericirea şi pe care el n-o cunoscuse niciodată.

26

Se înserase.

Deasupra stepei plutea o boare de fum amărui ridicat de la focurile de tizic. Prepeliţele mişunau prin iarba înrourată, strigîndu-se de zor.

Plugarii brigăzii lui Egor Kliuşkin trăgeau ultima brazdă din ziua aceea. Caii, sleiţi de puteri, vlăguiţi, călcau la cotituri pe şleauri, sforăiau şi, opintindu-se din răsputeri, trăgeau după ei plugurile, ale căror brăzdare intrau adînc în pămîntul înţelenit. Iar oamenii, istoviţi şi ei, ţineau totuşi zdravăn coarnele

plugurilor. Păşeau cu îndărătnicie pe brazdele adînci, tîrîndu-şi anevoie picioarele grele, ca de plumb.

Kenka se îmbolnăvise şi Klimuşka îl înlocuia, grăpînd în urma plugului condus de Ablai. Mînzul lui Ablai, înhămat la grapă, se oprea istovit la fiecare pas, gata să se prăbuşească la pămînt. Klimuşka îl lăsa să se odihnească puţin şi, bătîndu-l cu duioşie peste greabănul leoarcă de sudoare, îi grăia cu multă căldură:

— Ei, hai, hai, prietene. Doar niţeluş să ne mai opintim. A rămas puţin de tot. Vreo două brazde, şi am isprăvit.

Şi mînzul, parcă plecîndu-şi urechea la vorbele blajine ale bătrînului, păşea ascultător pe pămîntul afînat, tîrînd grapa, peste puterile lui de grea.

Brigada se întoarse la tabără tîrziu de tot, după ce ară ultima postată. Roman trebăluia ca totdeauna pe lîngă semănătoare, reglînd pîrghiile, strîngînd şuruburile şi piuliţele care se slăbeau în timpul zilei de muncă.

Adîncit în îndeletnicirea aceasta, tresări deodată, auzind o voce cunoscută:

— Respectele mele, cetăţeni colhoznici! Cum s-ar zice, bine v-am găsit!

Întorcînd brusc capul, Roman văzu în faţa sa patru călăreţi luminaţi de pălălaia veselă a focului apropiat, răsăriţi parcă din pămînt. Innokenti Okatov stătea semeţ în fruntea tuturor, în şaua lui nou-nouţă de cavalerist. În spatele lui erau miliţianul Levkin, Silanti Pikulin şi Anisim-urdurosul.

Klimuşka auzi de departe hărmălaia care se stîrnise în tabăra de cîmp. Trăgînd cu urechea la strigătul gutural, pătrunzător al lui Ablai, se repezi îndată spre tabără. Cînd zări spatele teşit, nesuferit, viu luminat de foc al lui Silanti Pikulin, îşi dădu seama îndată ce se petrecea. Înţelese cu ce scop veniseră acolo acei musafiri nepoftiţi. Ieşindu-şi din fire la vederea lor, Klimuşka se repezi în mijlocul colhoznicilor şi începu să răcnească cît îl ţinea gura:

— Ce vă uitaţi la nemernicii ăştia, fraţilor? Pentru dumnezeu, goniţi-i de aici, băieţi. Duce-s-ar învîrtindu-se!

Răcnetul plin de mînie al lui Klimuşka fu însă acoperit de larma nu mai puţin înverşunată, în mai multe limbi, a celor din colhozul „Internaţionala". Roman stătea lîngă semănătoare şi, cu mîinile încleştate pe spiţele roţilor ei, răsufla greu, întretăiat, uitîndu-se la Innokenti Okatov, care încremenise în şa. Lunea şi Egor Kliuşkin se căţăraseră pe semănătoare şi strigau de-acolo ceva, vînturîndu-şi pumnii în aer. Alţi colhoznici înconjuraseră semănătoarea şi răcneau:

— N-o dăm!

— Mai bine ne lăsăm oasele aici...
— Plecați pînă mai sînteți teferi!
— Acu vă snopim, chiaburii dracului!...

Croindu-și drum prin mulțime, Klimuşka se năpusti spre călăreți și cît ai clipi îl dădu jos din șa pe Silanti Pikulin, care înlemnise de spaimă.

— Zi așa, ticăloșilor! Ați venit să ne luați semănătoarea!

Mihei Sitohin îl înghesui pe Silanti Pikulin într-o căruță și-l întrebă:

— Ia spune, chiaburoiul dracului, ce cauți tu printre colhoznici, hai? Răspunde!

— Toți trebuie să intrăm în colhoz, Mihei... bîigui Silanti Pikulin.

— Taxa de control n-ai poftă s-o plătești, nu? Da' ca să fii mutat din cătun vrei, ia spune? Hai, răspunde cînd te întreb!

Roman încerca să potolească mulțimea mînioasă, dar oamenii nu prea îl ascultau. Se îmbulzeau, amenințător, în jurul lui Innokenti Okatov și al milițianului Levkin.

— O viață întreagă ne-au tot mînat, nemernicii, ca pe niște boi, și acum vor să ne înjuge din nou!

— Asta n-o să se mai întîmple, puneți-vă pofta în cui!...
— Încercați numai, că vă venim noi de hac.
— Acu ne ținem zdravăn pe picioarele noastre!
— Nu dăm semănătoarea, băieți!
— E a colhozului nostru!

Milițianul Levkin se foi deodată în șa și deschise tocul încercînd să scoată revolverul. Egor Kliuşkin se repezi și cu o lovitură dibace zvîrli cît colo revolverul din mîna milițianului, care păli. Kliuşkin începu să strige:

— Cu-u-m, vreți să trageți în noi?! Fraților, stîlciți lepădăturile de chiaburoi!

Innokenti Okatov se ridică în scări, încercînd să acopere larma cu glasul lui.

— Vă ridicați împotriva organelor superioare?! Împotriva dispozițiilor legale ale autorităților?! Am să vă...

Înainte de a isprăvi fraza, își ridică trăpașul în două picioare și, dîndu-i pinteni, își croi drum printre oamenii care-l înconjurau, pierind în amurg ca o nălucă. Milițianul Levkin, scoțînd un țipăt ascuțit, zbură din șa și începu să se zvîrcolească la picioarele colhoznicilor care se năpustiră asupra lui.

Văzînd că lucrurile iau o întorsătură proastă, Roman își făcu loc prin mulțime, dînd zdravăn din coate, și-l acoperi cu trupul său pe Levkin, care se ghemuise la pămînt, tremurînd ca varga. Apoi strigă autoritar:

— Nu cumva să-l atingeți! Potoliți-vă!

Oamenii se dădură îndărăt rămînînd nemişcaţi, aşteptînd să vadă ce se va întîmpla. O clipă se aşternu o tăcere atît de adîncă, încît se auzi trosnetul vreascurilor pe foc şi răsuflarea întretăiată a miliţianului, care nu-şi venise încă în fire. O clipă după aceea, Serafim Levkin se ridică şovăitor în picioare, îşi îndreptă tocul revolverului şi, lipindu-şi palmele de vipuşca pantalonilor, luă poziţia de drepţi în faţa lui Roman. Silanti Pikulin şi Anisim-urdurosul stăteau şi ei smirnă în faţa colhoznicilor.

In cele din urmă Roman îi preveni cu glas surd:

— Ascultaţi ce-am să vă spun: voi şi de-alde voi veţi vedea semănătoarea noastră atunci cînd o să vă vedeţi ceafa. Aşa că încălecaţi şi luaţi-o din loc cît mai sînteţi întregi...

Serafim Levkin se lăsă nehotărît cînd pe un picior, cînd pe altul şi deodată se repezi spre calul său, care stătea cuminte nu departe de acolo. Grăbit cum era, nu putea să nimerească de loc cu piciorul în scară. In cele din urmă, încălecînd cu chiu cu vai, porni la pas, apoi o luă la goană nebuneşte, îndepărtîndu-se iute de tabăra luminată de focurile care-l înspăimîntaseră de moarte.

In urma lui Levkin, Silanti şi Anisim porniră şi ei în galop. Colhoznicii din „Internaţionala" îi petrecură cu huiduieli triumfătoare şi şuierături pline de batjocură.

Păstorelul Eralla luă de jos frumosul chipiu cu paspol zmeuriu pierdut de Innokenti şi, punîndu-şi-l falnic pe o sprînceană, îl întrebă de mai multe ori pe Kenka:

— *Djeksî*, eu *djighit*, flacau chipiş, Kenka, ci zici?

— *Djeksî, Djeksî*. Chipeş, grozav! îl încredinţă Kenka.

27

Epifan Okatov rătăcea prin cătun amărît, cu capul în piept, închis în sine, cu ochii în pămînt, parcă ar fi fost doborît de o boală. Cînd îl întîlneau, locuitorii cătunului îi dădeau bineţe şi-l întrebau sfioşi:

— Ei, cum e cu colhozul cel nou? De bună seamă că treburile merg strună, nu?

Epifan îşi ţesăla cu toate cele cinci degete barba-i sură, care nu văzuse de mult pieptenele, şi spunea chicotind surd, cum fac adeseori moşnegii cărora viaţa nu le mai aduce nici o bucurie:

— Ha? Colhozu? A, binişor, domnul cu el. Nimic de zis. Colhozu e în putere...

— Prin urmare merge treaba ? Cu spor ?

— Cu spor, de bună seamă, doar nu în pagubă, cetăţeni. Cu spor ! mormăia Epifan. Păi cum să nu meargă treaba, spuneţi şi voi ? Lucrează sumedenie de maşini — fel şi chip — semănătoare, vînturătoare. Oamenii au putere acolo, nu glumă !

— Putere, nici vorbă !... îi ţineau isonul unii ţărani.

Iar Epifan, ca şi cum şi-ar fi dat deodată seama că vorbise mai mult decît trebuia, bombănea repede :

— Da eu n-am nici în clin, nici în mînecă cu toate astea, cetăţeni ! Da. Nici în clin, nici în mînecă. Eu stau cu totul deoparte. Fiul meu învîrte toate treburile. Fiul meu ! spunea el din nou mai apăsat.

Stînd de vorbă cu Epifan Okatov despre Innokenti, nurorile lui Pikulin încheiau cu pizmă :

— Ce mai fecior ai ! O comoară de băiat.

— Comoară, nu altceva...

— Da, da, încuviinţă Epifan. Mă rog celui de sus pentru sănătatea lui. Da, dragele mele. Mi-a dat dumnezeu un fiu bun... să-mi trăiască.

De la o vreme, Epifan Okatov venea tot mai des, seara, pe la Linka. Rămînea îndelung pe laviţa din bucătărie gîndind încordat.

Linka stătea în faţa lui, tăcînd şi ea. In timpul vizitelor lui ea se apuca să lucreze ceva. Mînuia repede croşeta de metal, împletea horbote complicate, privindu-l pe furiş din cînd în cînd, ca şi cum încerca să citească pe faţa lui neclintită o taină ascunsă.

Intr-o bună zi, ridicînd ochii ei cenuşii, îngînduraţi spre Epifan Okatov, care stătea nemişcat într-un colţ, îl întrebă fără veste :

— Nu-ţi pare rău de casă ?

Epifan tresări, îşi roti mirat privirea de jur împrejur, şi în sufletul lui parcă izbucni o vîlvătaie. Dar se potoli îndată şi răspunse cu glas înăbuşit :

— Nu, doamne fereşte. Nicidecum. De fel.

Linka nu se aşteptase la un astfel de răspuns şi se fîstîci, cine ştie de ce. Parcă ar fi împuns-o cineva cu ură chiar în inimă. Şi, lucru ciudat, simţi din nou o vrăjmăşie surdă faţă de bătrîn. Încredinţată că era un om cu două feţe, interpreta cu totul altfel decît înainte fiecare cuvînt rostit de el. Iar Epifan, ca şi cum ar fi observat privirile ei bănuitoare, pline de neîncredere, începu să se schimbe brusc în ochii ei, fiind, după cum i se părea Linkăi, cu fiece zi tot mai cinic, mai grosolan, mai veninos.

Aşa se făcu că începură să se urască, să se pîndească unul pe altul. Totuşi bătrînul venea ca şi pînă atunci, în fiecare seară, pe la Linka, rămînînd multă vreme, ba în clasă, ba în odaia ei. Vizitele bătrînului taciturn nu-i făceau nici o plăcere Linkăi, dar ea nu găsea destul curaj ca să-i spună acest lucru de la obraz. Ştia că el venea în casa lui şi-l privea zăpăcită, fără a se simţi, sub acoperişul şcolii, stăpînă cu drepturi depline.

În toiul semănăturilor, cînd cătunul rămăsese pustiu — ieşiseră la cîmp, pe arătură, toţi, cu mic cu mare — într-o bună zi, Epifan Okatov trecu pe la Lavra Tîrin, fierarul cătunului, aducînd cu el un litru de votcă. Fierarul, poreclit de ţărani Isonarul — îmbina cu iscusinţă meşteşugul lui cu dirijarea corului bisericii — se bucură de cinstea pe care i-o făcea Epifan. Dînd peste cap un pahar de votcă straşnic de tare, Lavra Tîrin începu să se jure pe toţi sfinţii că ţinea foarte mult la Epifan, ghicind cam ce dorea acesta de la el. În toiul chefului lor, în fierărie dădu buzna Mihei Sitohin, plin de praf, cu răsuflarea tăiată, ţinînd în mîini o pîrghie ruptă de la semănătoare. El îl rugă pe fierar s-o dreagă cît mai repede.

Lavra Tîrin nici nu voi să audă:

— N-am timp. Acuşi închid fierăria.

— Cum, se poate? Pentru dumnezeu, Lavra Nikitici, îl imploră Mihei Sitohin. Teme-te de dumnezeu... Treaba nu aşteaptă. Înţelegi şi matale — munca e în toi, şi semănătoarea noastră s-a stricat tocmai acum...

— Ei, pentru azi am muncit destul... mormăi fierarul, punînd la uşă un lacăt cît toate zilele.

În zadar alergă Mihei Sitohin după el tot rugîndu-l, cu mîinile arse de soare împreunate ca la rugăciune:

— Lavra Nikitici! Nu te-om uita cît om trăi. Fă hatîrul ăsta pentru noi, isonarule! Martor mi-i dumnezeu că după ce-om isprăvi muncile te-om îmbăta straşnic. Cu o vadră de rachiu te cinstim. Nu ne lăsa la ananghie, pentru dumnezeu, „Internaţionala" noastră, a sărăcimii. Înţelege şi tu nevoile clasei noastre, a sărăcimii şi argăţimii. Doar nici matale nu eşti mai breaz ca noi, deşi diriguieşti corul la biserică...

Fierarul era însă neînduplecat. Mergea pe uliţă alături de Epifan Okatov şi nici nu răspundea măcar la rugăminţile lui Mihei, căruia aproape că-i dădeau lacrimile.

În cele din urmă, încredinţîndu-se de ticăloşia fierarului, care pînă mai deunăzi parcă fusese credincios colhozului lor, Mihei Sitohin rămase în urmă şi ameninţîndu-l mînios cu pumnul îi strigă:

— Bine, nu-i nimic, pramatie! O să fie într-o zi sărbătoare şi pe uliţa noastră. Vine ea ziua aceea. Ţi-om aduce noi aminte

de toate! Şi ţie, isonarule, şi tuturor lepădăturilor ca de-alde voi.

Mihei Sitohin înţelegea foarte bine în ce scop venise Epifan Okatov cu rachiu la fierărie. Îl momise foarte uşor pe fierarul ahtiat de băutură. Îşi dădea seama prea bine ce învîrtea în cătun dibaciul şi vicleanul Epifan Okatov, care făcea pe bătrînul cumsecade şi smerit.

Epifan şi Lavra Tîrin, chercheliţi amîndoi, au rătăcit prin cătun, îmbrăţişaţi, toată după-amiaza. Pînă la urmă li se alăturară şi Aristarh Buteaşkin împreună cu Kornei Selezniov, preşedintele sovietului sătesc. Aciuindu-se tuspatru în pridvorul bisericii, răcniră multă vreme cîntări bisericeşti, atît de dragi inimii fierarului. Kornei Selezniov, care nu se pricepea la asemenea cîntări, striga tot timpul, întrerupînd corul, prea puţin armonios şi aşa:

— Destul cu cele sfinte. Hai, fraţilor, daţi-i drumul la d-alea lumeşti! Iaca, bunăoară, *Venea de la iarmaroc falnicul negustor!* Ha?!

Fierarul îl ameninţă însă cu pumnul şi, holbîndu-se la el, o ţinea într-una:

— Cu sfinţii odihneşte...

Epifan trecu şi în seara aceea pe la Linka. Ea tocmai se pregătea de culcare.

Fără să bată la uşă, ca totdeauna, Epifan Okatov dădu zgomotos uşa de perete.

— Să trăieşti, noro!

— Ce-i cu dumneata? strigă Linka descumpănită.

— Să fii sănătoasă, zic, noro! răspunse şi mai neobrăzat Epifan.

Clătinîndu-se pe picioare, trecu pe dinaintea ei, se lăsă pe un scaun şi, fără să-şi ia ochii neruşinaţi de la faţă, spuse:

— Ce te miri aşa, rogu-te? Da, am venit la viitoarea mea noră, în palaturile mele!...

— Nu te supăra, dar eşti beat de-a binelea! se aprinse Linka.

— Nu-s beat, jupîniţo, nu mă îmbată cineva pe mine chiar aşa de uşor, zise Epifan, privind-o fix cu ochi sticloşi.

— Ba da, eşti beat criţă. Te rog să-mi dai pace. La urma urmei, dumneata uiţi, cetăţene Okatov, că aici e şcoală? protestă Linka neliniştită.

— Greşeşti, jupîniţo! strigă Epifan Okatov, sărind de pe scaun. Nu-i şcoală, ci e casa mea. Mă costă una mie opt sute cincizeci şi două de ruble aur, bani dinainte de război! Mi-a făcut-o vestitul antreprenor Ksenofont Kurkin din Kurgan. Înţelesu-m-ai? El a clădit biserica arhanghelului Mihail din staniţa

Presnovskaia şi patru case cu cîte patru odăi pentru cirezarul Afonea Boiarski. Mare potlogar! În schimb un meşter cu mîini de aur. Cum aş putea să-l uit? Că doar cînd a plecat la Ekaterinburg mi-a şterpelit şuba de castor căptuşită cu blană de lup. Ehei, şi ce mai şubă era! Călătoream cu ea de la munţii Karkalî şi pînă la Petersburg pe gerul cel mai năprasnic. Încotoşmănit cu ea, mînam cirezi de mii de vite cornute şi cîştigam bani cu toptanul...

Pe neaşteptate, Klanka sări de pe cuptor şi, dînd jos o găleată, făcu un zgomot infernal. Somnoroasă, numai în cămaşa de noapte, din pînză groasă de casă, spintecată la spate, se năpusti cu pumnii cît nişte baroase asupra lui Epifan.

— Ieşi afară, broască rîioasă! răcni ea cu glas gros, tunător.

Depărtîndu-se de uscior, Epifan ridică arătătorul:

— Ce mă sperii, pataşină, în cămeşoi de noapte!?

— Afară, broască rîioasă, că de nu, acuşi îţi iese sufletul prin gura aia mîrşavă! tună şi mai avan Klanka.

— Vezi, Klavdia, să nu m-apuce acu pandaliile! zise Epifan. Uiţi pesemne că mă aflu sub acoperişul meu. Sînt eu stăpînul acestei case, au ba?!

— Nu, nu eşti stăpîn! Nu şi iar nu, lepădătură! hîrîi Klanka, înaintînd ameninţătoare spre el, cu pieptul ei vînjos, scos înainte.

— Aşa va să zică! strigă Epifan, dîndu-se fără voie înapoi. Tîrîturi fără căpătîi! Vă arăt eu vouă a cui e casa asta! Am s-o dăruiesc a doua oară colhozului *Sotrudnik Revoliuţii*. Fără bani. Ca şi Isus Hristos! Puteţi voi să pricepeţi lucrul ăsta, neroadelor!

Klanka păli însă cu un pumn atît de năprasnic obrazul stacojiu de băutură şi de mînie a lui Epifan Okatov, încît acesta zbură de-a-ndaratelea prin uşa deschisă, fără a mai crîcni. Rostogolindu-se zgomotos pe treptele cerdacului, se pomeni pe neaşteptate tocmai în uliţă.

Abia acum îşi mai veni în fire şi Linka. Trăgîndu-şi răsuflarea şi strîngînd între dinţi, cu ciudă, capătul broboadei, îşi spunea: „Cum a îndrăznit? Cum a cutezat să-mi zică noră!? De unde şi pînă unde i-a venit acest gînd? Ce crede despre mine?!" Nu ştia ce să facă — să se ducă la soviet şi să se plîngă de purtarea necuviincioasă a lui Epifan Okatov, sau să-şi ia inima în dinţi şi să alerge cît o ţineau picioarele în stepă, la Roman, să-i povestească tot ce se petrecuse? Dar ce să-i spună? Cum să-i mărturisească prin ce frămîntări şi îndoieli trecuse în ultimele zile?

Linka stătu îndelung îngîndurată, fără a putea răspunde la nici una din acele întrebări tare încîlcite.

28

Nu le era ușor băieților să grăpeze pămîntul desțelenit. Boroanele de lemn, alunecînd pe deasupra, doar „pieptănau" lostopanele grele de pămînt, fără să-l mărunțească. Atunci s-a luat hotărîrea să se grăpeze mai întîi de-a lungul brazdelor, apoi de-a curmezișul, cu două grape, una după alta. Nu era nimic mai obositor, mai plictisitor decît să te tot învîrtești, cît era ziulica de mare, pe una și aceeași urmă. Umblai și tot umblai înainte și înapoi, picioarele îți înțepeneau îndoite în scări, gura ți se umplea de praf și țărînă; sfîrșeai toate cîntecele de pe lume, isprăveai cu toate gîndurile, iar cînd te uitai la marginea arăturii — era ca și mai înainte, departe, de neatins.

Păstorelul Eralla, care grăpa grijuliu, întorcea mereu capul la cotituri, urmărind gospodărește ogorul învălurat ca o pielicică de miel, lăsat de boroană, și-i făcea cu ochiul lui Kenka, cu care lucra pereche. Kenka călărea în urma lui Eralla pe iapa bearcă a lui Lunea. Băieții erau tare plictisiți de acea muncă obositoare — să tot grăpeze în lung și în lat, unul în urma altuia. Ca să aibă mai mult spor, se înțeleseră amîndoi să recurgă la un șiretlic, în loc să întoarcă pe aceeași urmă, o luau acum pe altă brazdă. Dar ca un făcut, spre nenorocul lor, dracul îl aduse pe brigadierul Lunea, care era de față pretutindeni. Observînd înșelătoria tinerilor, bătrînul se repezi la ei ca un uliu.

— Ce v-a trăsnit prin cap, pișicherilor, vreți să lăsați colhozul fără pîine?! Vă arăt eu vouă să mai trageți chiulul la muncă! Lasă că îi spun eu președintelui ce faceți voi — o să vă dea jos nădragii chiar aici pe cîmp! striga Lunea la băieții care-l priveau fîstîciți.

Văzînd că s-au dat de gol, flăcăiandrii, mușcîndu-și limba, se grăbiră să-și îndrepte greșeala, jurîndu-se în fața cicălitorului brigadier că n-au să mai facă asemenea pozne. Atunci Lunea le făgădui că n-o să-i spună nimic lui Roman.

Băieții nu mai cutezau să se țină de năzbîtii, în schimb, Eralla, care se supărase pe brigadier, nu întîrzie să ticluiască pe loc un cîntecel — o strigătură copilărească la adresa lui Lunea. Cînd se întîmpla ca acesta să nu fie pe lîngă ei, începeau să cînte cu îndrăzneală, legănîndu-se în șeile vechi:

Cucurigu, cot-co-dac!
Lunea, pui de vîrcolac,
Nici nu cîntă, nici se-mbată,
Numai pricine ne cată!

Lunea păşea anevoie pe arătura afînată, dînd mereu fuga la iepşoara lui sleită de puteri, pe care o bătea cu duioşie pe greabănul năduşit şi o îndemna:

— Hii, hii, drăguţo. Uită-te şi tu — a mai rămas de grăpat o nimica toată. Zău — un fleac. Numai aşa, din ochi, pare că-i mult, da' la o adică — e mai nimic...

Şi iepşoara, abia răsuflînd, leoarcă de sudoare, întindea şleaul ca o coardă tîrînd după ea boroana grea. La cotitură, Lunea curăţa boroana de buruieni şi număra din nou cîte ocoluri trebuia să mai dea. Nu numai brigadierul, dar toţi oamenii socoteau mereu cît mai aveau de lucrat. Şi tuturor li se părea că acea ultimă fîşie de ogor era nesfîrşită, iar pămîntul desţelenit — totuna de bulgări tari — se sfărîma mai greu ca oricînd.

In vreme ce arătura de pe pîrloaga lui era grăpată atît de greu, Ignat Burlakov umbla de o zi şi o noapte de la o margine la alta şi, privind ogorul negru, nesfîrşit, nu putea cu nici un chip să se dumirească unde era pămîntul lui. Oricît se uita Ignat la ogorul înfrăţit, grăpat cum nu se poate mai bine, nu putea de loc să-şi dea seama unde era mica lui fîşie de pămînt care fusese arată împreună cu cele vecine. Tare îi părea rău pentru peticul lui de pămînt! Ce mai trudise pe el cu doi ani mai înainte! Nădăjduise că anul acela avea să scoată o bună recoltă şi cînd colo iată — nu mai ştia care fusese pămîntul lui. Se pierduse în uriaşa întindere a ogorului.

Seara, tot pufăind din lulea lîngă foc, nu-l mai răbdă inima şi aduse vorba despre lotul lui.

— Cum crezi, vecine, cînd o creşte grîul mi-oi mai găsi eu peticul meu drag de pămînt? îl întrebă Ignat pe Klimuşka.

— Cam greu... răspunse în doi peri Klimuşka.

— Şi eu zic la fel — n-o să fie uşor. N-ai să mă crezi, da tare îmi mai pare rău de el, de ogoraşul meu. Mă apucă jalea, zău aşa. Mă frige la inimă, nu alta!

— Da ce-i aşa grozăvie de el, să te frigă la inimă?

— Adică cum — ce grozăvie! Păi a rămas pîrloagă, s-a odihnit. Dacă dă dumnezeu ploaie, cresc grînele pe el cît zidul. Nicăieri în colhozul nostru n-o să iasă atîta belşug de bucate.

— Ei şi?

— Cum adică — ei şi?! Cum o să împărţim grînele? Să zicem, bunăoară, că pe ogorul tău o să iasă o sută de puduri, iar pe al meu două sute — cum ne socotim?

— Ei, toamna se numără bobocii, încheie filozofic Klimuşka.

— Asta-i adevărat — toamna se numără. Numai că nu-i drept să împarţi recolta deopotrivă între toţi, de vreme ce pămîntul unuia nu-i la fel cu al altuia...

— Ia mai lasă vorbele astea neghioabe. Doar ştii bine că acu, de vreme ce-i colhoz, nu se mai ţine seama că-i ogorul tău sau al meu. Înţelesu-m-ai ? răspunse Klimuşka, privindu-l cu asprime.

— Pricep...

— Ei, dacă pricepi, atunci închide pliscul. Nu mai băga în păcate şi pe alţii din colhoz. Toţi sîntem aici tovarăşi cu aceleaşi drepturi. Aşa să ştii !

Klimuşka tocmai voia să înceapă un logos lung, plin de poveţe cu privire la drepturile egale ale membrilor colhozului, cînd deodată îl zări pe Roman care tocmai trecea pe acolo. Tresărind ca o pasăre, se repezi după el şi, ajungîndu-l din urmă, zîmbi sfios, îi privi faţa obosită, neagră de praf şi spuse :

— Să ne trăieşti, tovarăşe preşedinte. Aş vrea să-ţi spun ceva.

— Ce s-a întîmplat ?

— Toţi colhoznicii m-au împuternicit să-ţi fac o rugăminte. Doar semănăturile se apropie de sfîrşit.

— Da, isprăvim curînd, încuviinţă bucuros Roman, dînd roată cu privirea peste întinderea neagră a ogoarelor însămînţate.

— Ei vezi ? Înseamnă că-i o sărbătoare pentru noi !

— Da. E adevărat, nene Klim.

— Nu, nu e sărbătoarea noastră, ci a semănăturilor, o drese Klimuşka.

— Hotărît. Aşa-i...

— Ei, dacă e sărbătoarea semănăturilor, atunci nu-i păcat s-o udăm. E o datină din moşi-strămoşi. N-avem nici o pricină să călcăm datina plugarilor, care dăinuie de veacuri.

— Aha, iată despre ce era vorba ! zîmbi Roman. Dar îndată adăugă aspru : Ba să am iertare, dragi tovarăşi. În bugetul nostru nu-s prevăzute cheltuieli pentru petrecerile colhoznicilor.

— Ei, nu duce grija asta, tovarăşe preşedinte. Bugetul colhozului n-are nici în clin, nici în mînecă cu petrecerea. Ne-om lipsi cumva de el. Noi, frate, am chibzuit totul cu de-amăruntul... preciză Klimuşka, privind stăruitor în ochii zîmbitori ai lui Roman.

În zadar căută Roman în toate chipurile să scape de Klimuşka. Burlacul se ţinea scai de el, nu-l slăbea de loc.

— Să nu te împotriveşti, tovarăşe preşedinte. Trebuie să fii îngăduitor cu masele muncitoare... Nu călca legea strămoşească. Dacă strici datina — nu-i da bună.

— Sînt şi destule obiceiuri neroade...

— Păi, pe alea neroade nu le apărăm. Noi sîntem pentru cele înțelepte. Știi doar și matale că am muncit ca la ocnă. Avem dreptul au ba să sărbătorim sfîrșitul muncilor ?

— Știu eu, nene Klim ?...

Și Klimușka își dădu seama că președintele nu se va împotrivi dorinței oamenilor din colhoz. De aceea îl lăsă în pace și se furișă spre un stog vechi de fîn, după care se pitiseră țăranii, așteptînd rezultatele tratativelor lui diplomatice cu președintele.

— Ei, cum a fost ? L-ai înduplecat ? întrebă în șoaptă Mihei Sitohin.

— Înhamă repede calul. Pune în căruță bidonul și întinde-o repede spre cătun.

— Da' n-o să fie prea puțin un bidon?

— Lasă că iau eu, afară de bidon, și două damigene de cîte o vadră. N-ai tu grijă. Mă pricep eu cum și ce... zise Mihei Sitohin începînd să trebăluiască pe lîngă căruță.

29

Semănătoarea dădea ocol pe ultimele brazde. Cea din urmă porțiune de arătură nesemănată dispărea văzînd cu ochii. Roman era tot mai tulburat pe măsură ce însămînțarea se apropia de sfîrșit. Striga tot mai aprig, mai agitat la cai, la plugari și la băieții cu boroanele. Totodată simțea un fel de stînjeneală, sfiindu-se să privească înapoi spre colhoznicii care nu mai aveau de lucru și-l urmau pas cu pas. Aproape tot colhozul — cu mic cu mare — se adunase în punctul în care se termina însămînțarea, și oamenii, parcă necrezîndu-și ochilor, umblau de colo-colo pe lîngă ogorul semănat, încîntați de munca făcută și de întinderea arăturii.

Deasupra stepei se auzeau zgomotele obișnuite într-o zi de primăvară. Părea că ciocîrliile cîntau mai răsunător ca altădată, că soarele dogorea mai tare, revărsîndu-și pe pămînt valurile jucăușe de lumină. Părea că acea zi nu va mai avea sfîrșit, că nu se va mai isprăvi munca aceea care era atît de aproape de capăt.

Roman pășea stăruitor în urma semănătorii, reglîndu-i din mers pîrghiile, supraveghind cu ochi gospodăresc, sever, funcționarea dispozitivului de semănat.

Și iată că veni clipa mult dorită ! Clipa la care se gîndiseră cu atîta nerăbdare Roman, Miron Vikulîci, Ablai, Kliușkin și toți colhoznicii — clipa aceea sosise !

Deasupra stepei răsună strigătul puternic, melodios, ca un dangăt de clopot:

— O-o-o-pre-eș-te-e-e!

Și Roman sări cu agilitatea unui acrobat pe semănătoarea oprită, își smulse de pe cap șapca prăfuită, ruptă și strigă triumfător:

— Asta-i tot! Însămînțările au fost isprăvite, dragi tovarăși. Vă felicit pentru cel dintîi ogor colhoznic, pentru prima noastră primăvară, a bolșevicilor! Ura, tovarăși!

Mulțimea oamenilor din colhozul „Internaționala" care îl înconjura, se tălăzui o clipă, ca marea învolburată pe neașteptate, apoi răspunse la chemarea președintelui cu un tunet unanim, biruitor:

— U-ra-ra-a!

Vuietul puternic al acestui strigăt victorios se rostogoli deasupra stepei, deasupra lacurilor trandafirii, luminate de soarele în asfințit, deasupra întinderilor de pămînt desțelenit, negru ca antracitul, deasupra gorganelor ce se străvedeau albăstrii în depărtare, deasupra crîngurilor de mesteceni.

— Ur-ra-a!

— Ur-ra-a!

Peste capetele oamenilor, istoviți, dar fericiți, zburau șepcile ponosite ale rușilor și tichiile orientale, brodate, tot atît de ponosite, ale foștilor nomazi din stepă.

Roman fu apucat deodată de niște brațe vînjoase, mlădii și zvîrlit cu ușurință în sus, sus de tot. Zbură încă o dată și încă o dată, tot mai sus și mai sus, ca pe aripi, deasupra mulțimii care îi prindea cu grijă trupul tînăr pe brațele întinse, zvîrlindu-l în sus, mereu și mereu cu tot mai multă bucurie.

Apoi Egor Kliușkin și alți cîțiva cazahi se repeziră la Miron Vikulîci.

— Sus cu nenea Miron!

— Miron! Miron!

— Sus cu Vikulîci! Sus cu Vikulîci! izbucniră în cor glasurile tuturor.

Miron Vikulîci scăpă însă din încleștarea lui Egor Kliușkin și o rupse la fugă cu o sprinteneală neobișnuită. Totuși, Eralla, Kenka și alți cîțiva băiețandri îl ajunseră repede din urmă la marginea ogorului și-l înconjurară, încercînd să-l prindă. Bătrînul însă se împotrivea cu dîrzenie, nelăsîndu-se înșfăcat și strigînd mereu cu prefăcută amenințare în glas:

— Nu vă apropiați, afurisiților! Ce vă năpustiți ca ulii asupra unui bătrîn ca mine!? Ce amestec am eu în toate astea?!

— Vrem să te zvîrlim sus de tot, ca şi pe tovarăşul preşedinte! răspunse Eralla, apropiindu-se de Miron Vikulîci.

— Să nu te apropii. Astîmpără-te, altfel te blagoslovesc acuşi, se oţărî Miron Vikulîci, apărîndu-se de băieţii care se ţineau scai de el.

În apropiere de semănătoare, alţi colhoznici îl zvîrleau în sus pe Ablai. Îmbrăcat în *cekmen* [1]-ul lui ponosit, ale cărui pulpane fluturau ca nişte aripi întinse, zbura aidoma unei păsări mari deasupra mulţimii stăpînite de o mare bucurie. I se părea că se înalţă pînă la nori, i se tăia răsuflarea, îi zvîcnea inima, simţea că ameţeşte de parcă ar fi băut strașnic.

Iar pe înserat, cînd toţi membrii colhozului „Internaţionala" se adunaseră în jurul focului, care pălălăia vesel în tabăra de cîmp, Mihei Sitohin îi întinse solemn lui Roman o cană de tablă cu votcă. Făcînd o plecăciune adîncă în faţa preşedintelui, Mihei spuse:

— Poftește, rogu-te, Roman Egorîci, fă această plăcere cinstitei noastre adunări.

Roman îşi roti stînjenit privirea, neputîndu-se hotărî să ia cana. Colhoznicii strigară însă într-un glas:

— Bea, tovarăşe preşedinte!

— Nu ne strica cheful...

— Nu călca datina din bătrîni...

— Bea pentru sărbătoritul nostru ogor colhoznic!

— Trebuie să ştiţi, cetăţeni, că mie nu prea îmi place votca, încercă Roman să scape de rugăminţile tuturor. Să cinstească bătrînii. Noi, comsomoliştii, mai avem timp. O să bem la sfîrşit...

— Ba nu, să avem iertare, rogu-te. Să n-aud aşa ceva, stărui cu prefăcută asprime Mihei Sitohin, apropiindu-se cu cana.

În cele din urmă, supunîndu-se voinţei colectivului, Roman luă cana din mîinile lui Mihei.

Se aşternu o tăcere adîncă.

Roman ridică puţin cana şi chipul lui ostenit, plin de praf, se lumină tot într-un zîmbet blajin.

— Ei, şi pentru ce sîntem buni de felicitat, dragii mei tovarăşi? întrebă el.

— Pentru ceea ce sărbătorim, răspunse Mihei Sitohin, făcînd din nou o plecăciune adîncă în faţa lui Roman.

— Să cinstim cu prilejul sărbătorii scumpe inimii noastre, îi ţinu Klimuşka isonul lui Mihei.

— Ei, atunci noroc şi bucurie. Beau în sănătatea voastră, prieteni şi tovarăşi credincioşi. Nu-i păcat să bei pentru astfel

[1] Haină lungă bărbătească, strînsă în talie.

de oameni şi pentru munca lor. Asta o înţeleg bine şi pe de-a-ntregul. Vă mulţumesc mult pentru toate, dragii mei tovarăşi! spuse Roman şi dădu de duşcă votca, golind cana în tăcerea generală, plină de aşteptare a colhoznicilor. Bău fără să simtă mirosul neplăcut de basamac, pe care pînă atunci nu putea să-l sufere nici de departe. După ce bău astfel pe nemîncate — nu era nici o gustare la băutură — se aşeză imediat pe chilna grea a unei căruţe, simţind că se învîrteşte pămîntul cu el. Se uita la ţăranii care se îmbulzeau în jurul căruţei, la cazahi, la comsomoliştii din cătun, care ciocneau zgomotos cănile de tinichea, şi inima îi era plină de o nespusă bucurie, de mîndrie: pentru el, pentru aceşti oameni zdrenţăroşi, obosiţi, flămînzi, totuşi plini de avînt. Îşi simţi deodată trupul amorţit de oboseală, uşor, sănătos, plin de tinereţe. Capul însă îi vuia. Gîndurile i se învălmăşeau. „Am băut pe inima goală şi m-am îmbătat ca un prost..."

Focul aprins în tabăra de cîmp pălălăia tot mai vesel, se înteţea tot mai mult, parcă şi el ar fi fost cuprins de beţie. De jur împrejur stăruia o larmă plină de vioiciune, un vălmăşag de glasuri. Careva se jura pe cruce, luînd martor pe dumnezeu şi maica precista, că se îndrăgostise. Altul îngîna un cîntec. Undeva începu să murmure, să vuiască surd bătrîna *dombră*[1] a stepei. Deasupra taberei de cîmp se înălţă un cîntec de alean al nomazilor. Roman se legăna încet pe chilna grea, în tactul cîntecului, ascultînd cu ochii închişi melopeea tărăgănată, guturală, pe care o cînta bătrînul Koicea. I se părea că vede, cine ştie de ce, nişte cai înhămaţi la plugurile colhoznicilor care cădeau din picioare, sleiţi de puteri, nişte oameni flămînzi care se trînteau frînţi de oboseală după arătura de după amiază şi adormeau buştean, sforăind voinicеşte, pe lîngă focurile aprinse la popasul de seară.

Egor Kliuşkin aduse de undeva o veche armonică cu clopoţei, şi aşezîndu-se pe o găleată întoarsă cu fundul în sus, întinse burduful. Armonica scoase nişte note înalte, clopoţeii începură să sune şi Mihei Sitohin îşi croi drum printre oameni. Uşor ameţit, aprins la faţă, părea întinerit. Lovind o dată voinicеşte cu piciorul în pămînt, se lăsă pe călcîie şi făcu astfel de trei ori ocolul armonistului. Eralla şi Kenka se năpustiră şi ei vijelios în mijlocul roatei colhoznicilor. Străbătură pajiştea jucînd amîndoi în tactul cîntecului, însoţit de strigătele încurajatoare ale privitorilor. Nu se mai putu stăpîni nici Lunea. Bătînd din palme, ca o femeie, dădu şi el ocol focului, ţopăind de zor.

[1] Instrument muzical popular cazah cu două coarde.

O clipă după aceea, întreaga tabără începu năvalnic să joace poznaș. Miron Vikulîci se lăsase pe vine lîngă armonist și bătea toba în ritmul jocului pe fundul unei găleți care îi căzuse sub mînă, chiuind și îndemnîndu-i pe jucători cu strigături ghidușe:

Joacă bine, iac'așa,
Chiar de n-ai ce încălța.
Iar acasă, în cămară,
Ai posmagi și apă chioară!

Mihei Sitohin se aprindea tot mai mult, luîndu-se la întrecere cu Eralla. Ieșiră din mulțime, țopăind mai la o parte, făcînd tot felul de giumbușlucuri, care de care mai amețitoare. Ba cădeau pe brînci, ba se roteau ca niște sfîrleze în genunchi, ba se dădeau tumba. Cîndva, toate acele figuri îndrăznețe, complicate erau o nimica toată pentru tînărul și sprintenul Mihei. Acum însă abia mai răsufla, gata-gata să se lase păgubaș. Iar păstorelul, parcă dinadins, maimuțărea toate giumbușlucurile acelea încîlcite, cu o dibăcie neasemuită, de pizmuit. Văzînd acest lucru, Mihei chiar că se trezi din beție, atît de mult se oțărîse.

Clapele vechii armonici își îngemănau voios notele. Clopoțeii ei clincăneau jucăuși. Kenka bătea voinicește din palme, juca pe vine, dînd ocol focului și cînta repede:

Mofturi, mofturi, mă-nșelai —
Doi culaci lătrau și-un bai,
Iar eu, ca nărozii,
Ziceam că-s zăvozii!

Numai bătrînul Koicea nu lua parte la veselia obștească dimprejur. Ședea lîngă foc grav, ca un înțelept care renunțase la toate. Dîndu-și pe spate capul cu părul alb ca neaua, privea spre tăriile cerului, unde licăreau încă reflexele trandafirii ale amurgului, și, legănîndu-se încet, îngîna cîntări de jale, murmurînd ca vîntul de toamnă ce bîntuie peste întinderile stepei. Cîntecele lui păreau că n-au nici început, nici sfîrșit.

30

Roman plecase cu căruța lui Lunea și ajunse în cătun pe înserate. Lunea stătea cherchelit în picioare, învîrtea aprig hățurile și răcnea către iapa lui:

— Zboară drăguţo, ca vîntul, ca gîndul. Hii, că ne ajung hoţii din urmă!

Şi iepşoara, înspăimîntată de strigătele stăpînului său, gonea din răsputeri, parcă ar fi vrut să scape dintre hulubele scurte. Uneori, la povîrnişuri, căruţa dădea peste ea făcînd-o să gonească valvîrtej. Roţile teleguţei lui Lunea săreau mereu peste făgaşuri, ca şi cum ar fi căutat să iasă din osii şi s-o ia razna peste întinderile stepei.

Roman îşi făcu apariţia pe uliţă în goană nebună, în şuierături şi chiote, ridicînd în picioare tot cătunul.

Lîngă cerdacul sovietului sătesc erau strînşi oameni. Pe parmaclîcul cu crestături şedea un tinerel fercheş, avînd petrecut peste umăr un şal pestriţ de mătase. Era responsabil cu propaganda şi agitaţia la comitetul raional al Comsomolului. La vederea căruţei care se apropia în goană, tovarăşul Korkin îşi îngustă ochii miopi, ca să vadă mai bine, şi întrebă cu un zîmbet ironic:

— La drept vorbind, cam ce-ar putea fi acest divertisment pe roţi?

— Asta-i activul nostru comsomolist, care s-a înhăitat la beţie cu un chefliu şi un trîntor nărăvit, răspunse chicotind Aristarh Buteaşkin.

— Dă-mi voie, cum adică activul comsomolist?! strigă cu aprindere Korkin, sărind ca ars de pe parmaclîc.

— Păi da, activul comsomolist. Tovarăşul Roman Kargopolov, secretarul celulei noastre comsomoliste.

— E ageamiu rău, bietul de el. Nu ştie să zică nici tata, nici mamă, adăugă Kornei Selezniov.

— Chiar aşa. E beat criţă! Iacătă cum se construieşte la noi socialismul! zise Aristarh Buteaşkin zîmbind mieros către Korkin.

— Interesant... rosti nespus de grav Korkin, îndreptîndu-şi foarte degajat şalul aruncat peste umăr.

Cînd căruţa ajunse la răscruce, Roman sări jos din mers, ţinîndu-se pe picioare numai fiindcă se agăţase instinctiv de un gard de nuiele. Nişte femei care stăteau la colţul uliţei chicotiră.

— Ia te uită. Comsomolul nostru a făcut-o de oaie!...

— E beat criţă!

— Abia se mai ţine pe picioare, sărmănelul.

Roman ascultase aceste cuvinte batjocoritoare, dar se făcu că nu le-a auzit. Privind încordat în pămînt, se străduia să păşească cît mai drept, mai apăsat.

Şi cînd te gîndeşti că trebuia să se ducă la Linka, la şcoală. Da, da. Tocmai acolo trebuia să meargă. Pentru asta venise

doar în cătun. Trebuia negreșit s-o vadă. Doar meritase, suferise pentru dreptul de a o vedea, în sfîrșit, pe Linka, de care-i fusese atît de dor. Și se îndreptă spre școală.

In odaia Linkăi era lumină. Dar, ciudat lucru, de data aceasta Roman nu mai simțea bucuria și tulburarea aceea pe care le încerca mai înainte, cînd vedea luminița binecunoscută din fereastra Linkăi. Îl copleși deodată o sfîrșeală cumplită, fără seamăn.

Totuși, cîteva clipe după aceea Roman intră în odaia fetei, dădu seara bună și se lăsă obosit pe un scaun, rămînînd cîteva clipe tăcut, nemișcat.

Uitînd de lucrul ei, Linka scăpă din mînă degetarul și se uită speriată la Roman. Doamne dumnezeule, cît era de murdar, de neîngrijit, ce înfățișare jalnică avea. Ciudat, cum de putuse s-o tulbure cîndva — deunăzi, nu mai de mult — acest om grosolan și, la drept vorbind, cu totul străin pentru ea...

In cele din urmă, Roman, ca și cum și-ar fi venit în fire, zîmbi stins, somnoros, și spuse:

— Știi, Linka, am isprăvit. Sută la sută! Nu sîntem niște șoimi? Șoimi adevărați!

— Ce anume ați isprăvit? întrebă Linka cu glas nepăsător, străin.

— Totul a fost dus la capăt. Am terminat în sfîrșit semănăturile. Înțelegi, deocamdată nu ne mai dă ghes nici o muncă. Și iacă, vezi și tu, m-am îmbătat, rosti Roman cu vocea unui om absolut treaz.

— Da, nici vorbă. Te-ai îmbătat. Se vede... spuse Linka, rupînd iritată cu dinții ața lungă pe care o ținuse pînă atunci în mîini. Pe neașteptate, se sculă de pe scaun și privi împrejur cu un aer preocupat.

Roman se uita la ea cu ochii triști ai unui om aproape treaz, părînd totuși că privește în gol. Avea impresia că Linka se străduia să-și aducă aminte de ceva: avea un aer absent, îngîndurat. O privea cu admirație, se gîndea ce drăguță se făcuse de cînd n-o mai văzuse. Descoperise la ea, fără veste, un farmec nou, pe care nu i-l cunoscuse.

Linka se întoarse brusc spre el, îi aruncă o privire rece, parcă înstrăinată, care îl zăpăci, apoi, dîndu-și pe spate capul împovărat de cosițele grele, izbucni în hohote de rîs.

Dezmeticit de-a binelea, Roman nu-și mai lua ochii de la Linka. Rîsul ei fără pricină, atît de nelalocul lui, îl buimăcise în așa hal, încît nu mai era în stare să se miște din loc.

Linka amuți însă tot atît de brusc. Se apropie de Roman și-i puse pe umăr mîna ei mică și caldă.

— Așa de chipeș nu mi te-am închipuit.

— Linka, rosti abia auzit Roman, simțind că-l copleșește duioșia. Sînt zdrobit de oboseală, înțelegi, Linka. Și, în general, m-am îmbătat...

— Dar în special? întrebă Linka cu un zîmbet batjocoritor.

— M-au silit oamenii. N-am putut să scap de ei. Ei, nu trebuia să vin la tine în halul ăsta, spuse Roman cu un zîmbet trist.

— Da, ai dreptate. N-aveai de ce să vii la mine, rosti Linka cu glas surd, întorcînd capul.

El nu înțelese însă cuvintele ei, atît de limpezi. Ar fi vrut să povestească ce cazne îndураseră toți la cîmp în ultima vreme. Cu o încredere copilărească întinse spre ea mîna lată, crăpată de muncă, de soare și vînt, plină de bătături, și spuse cu un zîmbet sfios:

— Uită-te! Din pricina acestor afurisite de bătături mi-au amorțit de tot mîinile. Nu mă crezi? Uită-te și tu. Vezi ce bășici am?!

— Ei, ai putea să nu-mi vorbești despre astfel de amănunte! spuse Linka, îndreptîndu-și bluza de batist.

— Nu, nu asta voiam să-ți spun, își luă seama Roman. Știi, am semănat șase hectare peste plan. Nici nu-mi vine să cred. Totuși, le-am semănat. Am izbutit. În general... Înțelegi, noi am flămînzit dar le-am dat cailor pînă-n ultima zi tainul de grîu, spuse Roman cu tot mai multă înflăcărare, tot mai treaz.

Amuți însă deodată auzind-o îngînînd abia un cîntec cunoscut. Si nu-l mira faptul că ea nu asculta ceea ce îi povestea el — îl uimea însă glasul ei — străin, plin de voioșie.

Stînd cu spatele la Roman, Linka privea prin fereastra larg deschisă, dincolo de care stăruia tăcerea nopții de primăvară, și cînta cu glas scăzut:

Apa Dunării din nou o tulburară
Gîștele venind dintr-altă țară...

Cînd glasul Linkăi amuți, ca și cum s-ar fi stins o luminiță îndepărtată din stepă, Roman spuse:

— Știi, Linka, au vrut să ne ia semănătoarea.

— Cine? întrebă tăios Linka.

— Păi, toți ticăloșii ăia...

— Cine-e?

— Ticăloșii, repetă apăsat, cu tărie, Roman. Chiaburii dracului. Vrăjmașii noștri. Lepădăturile!

— Ce-ai spus? Cum?! șuieră Linka, aprinzîndu-se la față, și înaintă spre el cu atîta ură în priviri, încît Roman înțelese totul.

O înfrunta în picioare. Strîngîndu-şi aprig buzele crăpate, nu mai răspundea prin cuvinte, ci cu o privire care o lămurea mai limpede ca orice cuvînt.

O clipă după aceea, Roman ieşi repede pe uşă, aşa cum iese dintr-o casă străină un om care ştie prea bine că nu-i va mai călca niciodată pragul.

31

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Roman mergea pe o ulicioară a cătunului, mişcîndu-şi mîinile înainte şi înapoi, în aparenţă liniştit, străduindu-se să se încredinţeze în sine că noaptea trecută nu se întîmplase nimic deosebit. „Mare lucru! Ei şi ce dacă am băut! Cui nu i se întîmplă aşa ceva? Oricui... Doar n-am chefuit în timpul programului de muncă, am făcut-o în orele de odihnă. Am muncit zdravăn şi apoi ne-am cinstit. Cine poate să ne oprească? Ei, fleacuri! Pe legea mea. Prostii!"

La colţ se ciocni pe neaşteptate de Polinaria Pikulina şi-şi aduse aminte îndată că fusese şi ea printre femeile care se hlizeau la el seara trecută. Polinaria îşi ţuguie buzele vinetii şi-i făcu loc să treacă, boldindu-şi spre el ochii bulbucaţi. „Toantă ce e", gîndi nepăsător Roman.

În mijlocul uliţei colbuite se jucau cîţiva pici închipuind nişte zidulete din praf. Zărindu-l pe Roman, copiii amuţiră deodată şi se holbară la el plini de curiozitate. „Nu cumva m-au văzut şi ei beat aseară?" gîndi Roman.

— Hei, şoimilor! le strigă Roman.

Se apropie de ei şi-i întrebă:

— Clădiţi, hai, meşterilor?

— Clădim, nene Roman, răspunse Taras Kicighin, un prichindel bălai.

— Aha. Bună treabă. Şi ce clădiţi, rogu-vă?

— Ceairul colhozului, răspunse Taras.

— Al colhozului?

— Da, nene Roman, al colhozului.

— Ei, bravo vouă. Pentru asta să ştiţi că vă laud. Care va să zică, sînteţi colhoznici, hai? îl întrebă pe un ton serios Roman pe Taras.

— Nici vorbă că sîntem colhoznici, răspunse din toată inima Taras.

— Ei, bravo. Da' tu, Taras, de bună seamă că eşti preşedinte, nu?

— Da, președinte, încuviință Taras dînd din cap.

— Bună treabă, șoimilor. Bună. Numai vedeți să nu-i lăsați cumva pe chiaburi să se strecoare în colhozul vostru, îi povățui Roman încruntat.

Și se îndreptă spre sediul conducerii colhozului. Curtea era ticsită de căruțe. Pretutindeni zăceau în neorînduială hamuri, cercuri, streanguri, șleauri. Roman zări la intrarea grajdului niște hățuri noi de piele, tăvălite prin balegă. Sub căruțe sforăiau țăranii care nu se treziseră încă după cheful din seara trecută.

Rotindu-și neliniștit privirea de colo-colo, Roman se repezi să strîngă hamurile, șleaurile și hățurile împrăștiate prin ogradă. „Au cam întrecut măsura băieții", gîndea el, uitîndu-se la colhoznicii care dormeau buștean.

Adunînd hamurile răspîndite peste tot, Roman le agață pe toate în rînduială sub șopron. Amintindu-și de amănuntele celor petrecute în noaptea aceea, Roman era tot mai neliniștit. Și ca să biruie, să înăbușe neliniștea, se străduia să-și găsească de lucru în curtea colhozului.

Pe neașteptate, se ivi în poartă Miron Vikulîci. Intrînd în șopron și privind cu luare-aminte hamurile agățate în rînduială, îi dădu binețe lui Roman și-i spuse:

— Te-a căutat cineva mai înainte, flăcăule. A venit cu noaptea în cap un țistar cu geantă și a început să mă descoasă în fel și chip.

— Ce voia ?

— Naiba știe ce voia. Neobrăzat, pezevenghiul, potlogarul. Mă tot iscodea în privința chefului nostru de ieri. D-apoi nici eu n-am stat mult cu el la taifas. L-am dat afară din casă și bună pace. Atunci mi-a pus în mînă hîrtiuța asta și mi-a poruncit să ți-o dau.

Roman luă din mîna lui Miron Vikulîci hîrtiuța boțită și, citind iute cele scrise, spuse:

— Mă cheamă la raion, nene Miron.

— Și pentru ce, rogu-te ? întrebă îngrijorat Miron Vikulîci.

— Parcă pot să știu ? Poruncește să viu grabnic, răspunse șovăielnic Roman.

Se așeză sub șopron, la umbră, alături de Miron Vikulîci și vorbiră amănunțit despre feluritele treburi gospodărești pe care le mai aveau de făcut. Pe urmă Roman se duse să pună șaua pe cal, ca să plece neîntîrziat la centrul raional, destul de îndepărtat de cătun, fiind chemat de urgență la comitetul raional al Comsomolului.

32

Şedinţa comitetului raional al Comsomolului se desfăşura zgomotos. Raportul îl prezenta Korkin, responsabilul cu propaganda şi agitaţia. Asudat, ciufulit, fără haină, se tot foia pe lîngă masă şi, aproape după fiecare frază, sorbea o înghiţitură din apa tulbure, încropită, încruntîndu-şi ca un actor sprîncenele subţiri ca de femeie, cănite parcă. Amuţea pentru o clipă, apoi, dîndu-şi capul pe spate, îşi continua cuvîntarea. Cravata multicoloră, ţipătoare, se legăna ca un pendul stricat pe pieptul, ca de vrăbioi, al oratorului. Şalul îi alunecase de pe gît. Lovind răsunător cu palma în marginea mesei, oratorul striga în falset:

— Constat cu toată competinţa...

— Ai face mai bine să ne citezi fapte! se auzi vocea severă a Ganiei Nejdanova, o fată pistruiată, membră a biroului comitetului raional al Comsomolului.

— Linişte, linişte, tovarăşi, rostea autoritar, lovind cu creionul în călimară, secretarul Andrei Zorin — un orăşean, trimis recent de comitetul regional al Comsomolului pentru a întări activul comitetului raional.

— Fapte?! Iată-le!... strigă Korkin, lăsîndu-se de pe un picior pe altul. Poftim faptele... şi el desfăcu zgomotos în faţa sa o foaie galbenă de hîrtie pentru ambalaj pe care citi uşor, tărăgănat: „Mie, ca unui ostaş al Armatei Roşii muncitoreşti-ţărăneşti, îmi este imposibil să privesc la respectivele fapte din respectiva localitate. Mă doare. Mie, ca..."

— Nu mai trăncăni de pomană. Nu ne mai citi fiţuica aceea! Lasă fleacurile, nu căuta să ne duci cu vorba... se înfierbîntă Gania Nejdanova.

— Rog să fie ascultat documentul pînă la sfîrşit! striga Korkin. Şi sărind cîteva rînduri, citi din nou tărăgănat: „În celula sus-arătatului cătun nu se desfăşoară nici o muncă la nivelul respectiv, în înţelesul strict al cuvîntului. Afară de aceasta, e în floare beţia crasă a membrilor Comsomolului, precum şi legăturile cu elemente străine, cu un individ absolut primejdios. Ablai, secretarul celulei comsomoliste din aulul cazahilor, s-a căsătorit cu fiica *bai*-ului Naurbek, şi-a luat o soţie vrăjmaşă de clasă. *Bai*-ul Naurbek înstrăinează vitele şi are de gînd să intre în colhozul pitic „Internaţionala".

— Măi, măi, ce grozăvie! Da cine-l va lăsa pe ticălosul acela să intre în colhoz?! Asta-i întrebarea! replică din nou plină de indignare Gania Nejdanova.

— Mai departe, urmă Korkin şi sorbi iar o înghiţitură de apă, ca şi cum n-ar fi auzit riposta Ganiei Nejdanova, ascultaţi ce spune în continuare prezentul document. Iată ce spune: „L-a insultat pe reprezentantul autorităţilor în exerciţiul funcţiunii sale. Şi-a bătut joc de tovarăşul Levkin, lucrător în miliţia muncitorească-ţărănească, care i-a intentat proces, trăgîndu-l la răspundere administrativă."

— Tovarăşi ! Cer cuvîntul ! strigă cu aprindere Gania Nejdanova. Iată ce am de spus. Incetează, tovarăşe Korkin, cu acatistul ăsta. Nu vreau nici măcar să aud despre asemenea urzeli chiabureşti. Toate-s minciuni. Toate! Il cunosc pe Kargopolov. E de-ai noştri! De-ai noştri! Sută-n sută! Il cunosc bine pe Roman...

— Nu neg acest lucru. Din punctul dumitale de vedere poate că într-adevăr îţi e pe plac... spuse cu tîlc Korkin.

— Nu vorbi prostii. Fii serios !

Zorin, secretarul comitetului raional, o întrerupse însă pe Gania şi propuse să fie ascultată pînă la sfîrşit declaraţia lui Innokenti Okatov, pe care o citea Korkin.

— „Şi iată că, în locul unei colaborări armonioase pentru binele construirii sută la sută a socialismului în sus-arătatul cătun Arlagul — continua să citească Korkin grav, tărăgănat — el se pune de-a curmezişul autorităţii mele şi, adunînd în jurul său cîteva gospodării, între care unele ne sînt ca şi duşmane, spre pildă a lui Miron Vikulîci Karaganov, care a tocmit acum un an zilieri pentru strîngerea recoltei din sectorul individual ; pe lîngă aceasta, are patima beţiei, iar în colhozul respectiv s-a strecurat ca un individ absolut duşmănos şi duce linia sa dăunătoare împotriva autorităţii mele de ostaş al Armatei Roşii, fără a ţine seamă că eu sînt un proletar sută la sută ca şi el, deoarece nu posed nimic şi m-am lepădat de mult de taică-meu, că aproape cu trei ani în urmă am fost educat de Armata Roşie muncitorească-ţărănească şi acum păşesc înainte curajos, cu capul sus..."

După ce îşi trase răsuflarea şi sorbi iar puţină apă din carafă, Korkin declară :

— Constat că tovarăşul Okatov, ostaş al Armatei Roşii, este o persoană simpatică, care a rupt orice legături cu tatăl lui, silindu-l să-şi doneze casa pentru şcoală, ceea ce înseamnă o nouă unitate culturală în raionul nostru. Constat că tatăl tovarăşului Okatov e un om literalmente inofensiv, sărac lipit pămîntului, cerşetor...

Aruncînd o privire fugitivă spre Gania Nejdanova, Korkin continuă să se delecteze cu citirea amplei declaraţii a lui Okatov.

— „Ambele celule comsomoliste, atît rusă cît şi cazahă, nimerind sub dăunătoarea lui înrîurire, nu înţeleg nici ele sarcinile trasate de puterea sovietică şi linia generală a partidului comunist în respectiva chestiune a construirii colhoznice. Şi dovada este de faţă : din colhozul nostru, *Sotrudnik Revoliuţii*, face parte aproape toată populaţia săracă conştientă din susarătatul cătun, în timp ce în colhozul pitic, „Internaţionala", au intrat reprezentanţi ai sărăcimii de la care nu se poate literalmente avea prea mult folos pentru sectorul socialist-colectivist. Iar preşedintele colhozului pitic a ocupat poziţii dominante, ca la manevre, şi comandă tuturor, dorind să facă carieră în baza efectuării sus-ziselor operaţiuni şi, subminînd autoritatea întregii Armate Roşii, să-şi scoată colhozul pitic pe drum larg..."

Declaraţia era lungă şi cu cît continua, cu atît era mai încîlcită. Korkin dădu citire deosebit de solemn celor treizeci şi două de semnături ale membrilor colhozului *Sotrudnik Revoliuţii*, caligrafiate de Innokenti Okatov.

In timpul dezbaterilor, discutară dezordonat, întrerupîndu-se unul pe celălalt. Ghennadi Korkin, înfruntînd-o pe Gania Nejdanova, n-o lăsa de loc să vorbească. Vînturînd foaia galbenă pe care era scrisă lunga declaraţie a lui Okatov, striga :

— Constat...

— Ia stai puţin, aşteaptă o clipă, îl opri secretarul. Ai convocat acolo o adunare ?

— Ce fel de adunare ? întrebă Korkin, uitîndu-se nedumerit, chiorîş, la secretar.

— Păi, e limpede ca lumina zilei — adunare comsomolistă.

Aruncînd o căutătură fugară agronomului, Korkin pufni în rîs. Niporkin schiţă un zîmbet şi clătină din cap cu un aer dezolat.

— Adunare zici, răspunse Korkin adresîndu-se secretarului. Să am iertare. Ce fel de adunare putea fi convocată acolo, dragii mei tovarăşi şi membri ai biroului, de vreme ce atunci cînd am sosit în cătun întreaga celulă sus-numită în frunte cu secretarul Kargopolov abia se mai ţinea pe picioare. Erau toţi beţi turtă...

— Asta e absolut adevărat. Confirm — beţi turtă ! Şi eu am fost martor al acestui fapt strigător la cer, spuse agronomul Niporkin sărind de pe scaun.

— Uite, tovarăşi, eu nu prea sînt lămurit în toate astea. E greu să crezi una ca asta, se îndoi Zorin, clătinînd din cap.

— Cer cuvîntul. Voi explica totul, se agită Gania Nejdanova.

O întrerupse însă agronomul Niporkin. Acesta se apropie de masa secretarului şi puse pe ea o servietă mare cît toate zilele, doldora de hîrtii.

— Înțeleg, tovarășe Zorin, spuse el adresîndu-se secretarului, dumitale ți-e greu să te dumirești în toată harababura asta. Dumneata, tovarășe Zorin, ești un om care ai sosit de curînd pe meleagurile noastre. Și nu-ți poți face o idee exactă despre sus-menționatul cătun. Cătunul Arlagul este așezarea cea mai prăpădită din raion — dacă îmi este permis să mă exprim la figurat, e Kamceatka noastră. M-ai înțeles?

— Prea puțin... rosti Zorin, oftînd adînc.

— Eu am fost martor la toate aceste fapte strigătoare la cer, continuă Niporkin fără să țină seama de răspunsul secretarului. În calitatea mea de agronom pot să declar că nu văd nici o productivitate în colhozul pitic „Internaționala". Un mic artel, acolo! Ceea ce vor cîștiga vor consuma! *Sotrudnik Revoliuții!* e cu totul altceva. Iată o adevărată insulă a socialismului în nemărginitele stepe ale Kazahstanului! Acolo ai și mașini, și forță de muncă, acolo sînt și gospodari, de acolo avem și douăsprezece chintale de cereale, surplusul predat statului nostru în ajunul semănăturilor. Închipuiți-vă ce va reprezenta pe viitor un astfel de colhoz puternic?! Mi se taie răsuflarea cînd mă gîndesc la perspectivele acestei unități agricole atît de viguroase. Mă cuprinde emoția...

... S-au pus la vot trei propuneri:

Cea dintîi — a lui Korkin:

„Pentru activitate dezorganizatoare în cadrul colectivizării; pentru atitudine anticomsomolistă și atacuri inadmisibile împotriva organizatorului unui artel agricol de categoria colhozului *Sotrudnik Revoliuții*, tovarășul Innokenti Okatov, fost ostaș al Armatei Roșii; pentru ultraj comis împotriva reprezentantului autorităților în exercitiul funcțiunii — miliția nul Levkin, — Kargopolov Roman Gheorghievici, președintele colhozului „Internaționala", va fi exclus din rîndurile Comsomolului.

A doua — a secretarului comitetului raional al Comsomolului:

„Se dă o admonestare severă cu un ultim avertisment lui Roman Kargopolov, membru al Uniunii Tineretului Comunist Leninist. A se prelucra în activul comsomolist al celor două celule reunite din cătunul Arlagul și satul cazah Aksu chestiunea eventualei fuziuni a colhozului „Internaționala" cu colhozul *Sotrudnik Revoliuții*, dacă acest lucru va fi dictat de avantaje — respectiv de productivitate și motive de ordin politic."

A treia — a Ganiei Nejdanova:

„Să se procedeze la o examinare mai profundă a muncii celor două celule, să se studieze compoziția socială a colhozurilor și să se prezinte un raport cu privire la rezultatele cercetărilor

în ședința cea mai apropiată a biroului comitetului raional de partid, precum și a biroului comitetului raional al Comsomolului. A se abține deocamdată de la orice concluzii concrete și practice, considerînd raportul tovarășului Korkin absolut nesatisfăcător."

...Cu două voturi contra și o abținere, a fost adoptată cea dintîi propunere, cu adăugirea că se va ridica problema fuziunii celor două colhozuri în ședința activului ambelor celule reunite.

Roman ajunse la adunarea biroului după ce ședința luase sfîrșit și se vota. Ivindu-se în cadrul ușii, văzu cum se ridicară împotriva lui brațele neîndurătoare, drepte, ca niște baionete.

Partea a treia

1

Sovhozul cerealier, organizat pentru întîia oară în stepele înțelenite, trăia negrăit de intens zilele furtunoase ale primăverii anului una mie nouă sute treizeci, avînd parte de amărăciuni și bucurii, de greutăți și încurcături.

Rămăsese în urmă acea iarnă de pomină — și pentru localnici, ca și pentru cei nou-veniți — cu viscole și geruri năprasnice. Greu le venea uneori muncitorilor tineri ai sovhozului să petreacă nopțile de iarnă în barăcile strîmte, ticsite de oameni. Barăcile nu erau de fapt decît niște cocioabe de lut, învelite cu stuf, ridicate la repezeală în toamnă. Kuzma Andreevici Azarov se cam temea, e drept, ca nu cumva tinerii să se dea bătuți de greutățile vieții, prea puțin plăcute, aproape ca de tabără, și să se împrăștie în pragul primăverii pe la casele lor. Oamenii petrecuseră iarna în înghesuială, lipsiți de multe: ba nu primeau salariul la timp, ba se iveau nemulțumiri în ceea ce privea hrana de la cantina sovhozului. Totul era nou, neobișnuit, ciudat. Ba era neorînduială aici, ba era lipsă de coordonare dincolo...

Iarna a trecut însă și oamenii au uitat repede nevoile și suferințele pe care le îndураseră. O dată cu dezghețul, pe toți îi tulbura cea dintîi primăvară ce sosise pe pămîntul care urma să fie desțelenit, așa cum îl tulbură pe adevăratul plugar cea dintîi brazdă a unui nou ogor.

Oricît de greu iernaseră, totuși nu stătuse nimeni cu mîinile în sîn, nici pe gerurile năprasnice, nici pe cumplitele viscole. Ritmul muncii pulsase încordat, precis și în timpul iernii. O parte din muncitori transportase carburanții, altă parte sortase sămînța, a treia urma cursurile de tractoriști, șoferi, agrotehnicieni, constructori.

Nu se putea spera că vor veni din altă parte tractoriști și șoferi — așa că erau pregătiți în acest scop foștii argați și ciobani.

Să poţi urma cursurile tehnice şi să ajungi înspre primăvară tractorist ori şofer era un vis tainic al oricărui dintre tinerii din sovhoz, iar doritori erau berechet. Dar nu toţi avuseseră noroc. Mulţi trebuiseră să se resemneze deocamdată, rămînînd muncitori necalificaţi — hamali sau paznici, căruţaşi la transportul carburanţilor sau sortatori. Feşka Surova, Liubka Haustova, Morka Zvonţova — foste argate la Bobrov — fuseseră înscrise la cursurile de tractorişti. Ceva mai tîrziu intrase şi Katiuşa Kicighina în şcoala orăşenească de mecanizatori. Iar Ivan Cemasov şi Mitri Dîbin, care obţinuseră succese strălucite la învăţătură, fuseseră trimişi, după terminarea cursurilor obişnuite de mecanizatori, la alte cursuri superioare, de tractorişti-brigadieri. Spre primăvară terminaseră şi aceste cursuri, cu menţiuni vrednice de laudă, ceea ce dovedeau oricînd cu impunătoarele diplome cu coperte roşii.

Pe scurt, sovhozul cerealier se pregătise temeinic în timpul iernii pentru munca cîmpului, pentru bătălia cu pămîntul înţelenit. Tractoare erau suficiente deocamdată. Sămînţă de asemeni. Carburanţii fuseseră transportaţi de la rezervorul de stocare din gară nu numai la sediul central, dar şi la toate cele cinci sectoare răzleţite la distanţe de zeci de kilometri. Brigăzile de tractoare fuseseră completate în preajma ieşirii la munca cîmpului. Un singur lucru îngrijora conducerea sovhozului, şi în primul rînd pe director : tinereţea şi lipsa de experienţă a tractoriştilor.

Într-adevăr, tractoriştii erau toţi ca unul — numai tineri. Judecînd după diplome, aproape toţi obţinuseră rezultate foarte bune în ceea ce privea însuşirea teoretică a tehnicii agricole, nouă şi complicată pentru acele vremuri. Dar diploma rămîne diplomă, iar practica e practică. Şi Azarov se frămînta, întrebîndu-se cum o vor scoate la capăt băieţii şi fetele — pionierii valorificării pămînturilor înţelenite. Acolo, în stepă, pe arătură, nu-l vor înşela oare aşteptările ?

Şi altceva îl neliniştea : specialiştii. Dacă mecanizatorii de rînd erau numai şi numai novici cu caş la gură, în schimb posturile de comandă în mecanizarea gospodăriei erau ocupate de oameni din vechea intelectualitate tehnică. Şi Azarov nu era sigur dacă putea conta pe ştiinţa şi experienţa lor.

„Aici va trebui să mă edific cu multă răbdare!“ îşi spunea Azarov, cu gîndul la vechii intelectuali, în care nu s-ar putea spune că n-avea încredere, dar pur şi simplu nu-i cunoştea în măsura în care se cădea s-o facă, după părerea lui, orice conducător cu răspundere.

Azarov nu nutrea nici o ostilitate faţă de specialiştii din vechea şcoală şi, fără să uite de vigilenţa elementară, se străduia să le acorde încredere deplină, iniţiativa amplă, creatoare, de sine

stătătoare. Iată de ce, în pofida bănuielilor neîntemeiate ale lui Uvar Kanahin, cum că inginerul Strelnikov ar fi fost de rea-credință, el dăduse dispoziție pentru numirea acestuia în postul de inginer șef al sovhozului cerealier și ca locțiitor al său la sectorul tehnic.

— Aveți drepturi foarte mari, și cu atît mai multe îndatoriri, îi spusese într-o bună zi Azarov inginerului.

— Înțeleg, Kuzma Andreevici. Vă mulțumesc pentru încrederea pe care mi-o arătați, răspunsese acesta, plecîndu-și respectuos capul cu un început de chelie în față.

Strelnikov lucra cu vădită tragere de inimă, cu avînt creator, cu pasiune. Un singur lucru nu izbutea să pună la punct : construcția ramelor de cuplaj pentru semănătoarele remorcate de tractor. Pe atunci erau nevoiți să mesterească dispozitivul de remorcare pe loc. Strelnikov nu izbutea însă cu nici un chip să găsească o soluție. Ramele de cuplaj executate după schițele și calculele lui ba nu rezistau la greutatea încărcăturii, plesnind în punctele unde fuseseră sudate autogen, ba trepidau atît de sensibil, încît acest lucru dăuna funcționării normale a distribuitoarelor de sămînță, și agronomii erau siliți să oprească însămînțarea. Strelnikov făcea noi schițe și calcule, după care erau executate alte rame în atelierele mecanice de la sediul central. Primăvara înainta însă năvalnic și termenele agrotehnice de însămînțare, fixe, se încălcau cumplit.

Pe întinderile înțelenite ale sovhozului cerealier, de cinci zile și cinci nopți se ara într-una. Noaptea se auzea din depărtare huruitul înăbușit al motoarelor, păcănitul răsunător al tractoarelor, duduitul și zăngănitul grelelor remorci.

Nomazii, băștinașii stepei, ascultau cu luare-aminte, încordați, vuietul neliniștit al pămîntului, geamătul lui puternic sub brăzdarele care dezgropau straturi străvechi de țărînă îmbibată de seva ierburilor necosite de cînd lumea.

2

Katiușa Kicighina sosise cu mare întîrziere la unul din sectoarele sovhozului cerealier. Vreo cinci zile umblase fără rost împreună cu o echipă de tractoriști prin sediul central. Întîrziaseră datorită lipsei dispozitivelor de cuplaj. Acestea nu fuseseră executate la timp din vina inginerului Strelnikov, care se încurcase de-a binelea în calculele lui de construcție.

Zilele de așteptare pînă să plece spre sectorul de producție fuseseră cele mai chinuitoare din viața ei.

Ferindu-se de priviri, se uita la brevetul învățat pe de rost, care îi îngăduia să țină volanul unei mașini noi, încă în rodaj. Apoi, învelind prețiosul act într-o batistă pe care o brodase odinioară pentru Mitka, îl ascundea în sîn, vîrîndu-l cu grijă pe după răscroiala de la gît a bluzei.

Pînă atunci era sfioasă, roșea pînă-n albul ochilor cînd întîlnea privirea stăruitoare a vreunui flăcău necunoscut, iar acum, Katiușa se mira ea însăși de schimbările care interveniseră în firea și deprinderile ei.

Timidă, bîlbîindu-se uneori, dar cu tot mai mult curaj, începuse să ia cuvîntul la ședințele fulger de producție, discuta în contradictoriu cu Uvar Kanahin, nu-i mai evita pe băieți, juca veselă căzăcească în clipele libere, executînd figuri nespus de complicate în fața celor mai buni jucători.

Într-una din zilele chinuitoare, de trîndăvie forțată, pe deasupra sediului central trecu în zbor razant un avion de poștă, aruncînd un pachet cu foi volante-fulger, în care se spunea că planul de producție al sovhozului cerealier din stepă era în primejdie să nu fie îndeplinit.

Acest lucru puse paie peste foc. In timp ce foile erau citite în colectiv, Poluianov, contabilul-șef, care se afla și el în cort, le spuse zîmbitor tractoriștilor și ajutorilor acestora că li se va plăti numai jumătate de salariu, deși nu erau ei vinovați că tractoarele nu lucrau...

— Asta-i bună! Da' ce vină avem noi, cei de la volan?

— Așa e ! Tractoarele noastre sînt în stare de funcțiune, putem ieși oricînd pe arătură. Dar unde sînt cuplajele pentru semănătoare ? izbucni glasul sonor al Morkăi Zvonțova.

Toți tractoriștii și ajutorii lor începură să lărmuiască mînioși, sărind cu gura pe contabilul-șef :

— Nu nouă trebuie să ni se oprească din salariu pentru timpii morți, ci inginerului, lui să i se jupoaie pielea.

— Hotărît, inginerului.

— De cinci zile tăiem frunze la cîini din pricina lui și iacătă — nici că-i pasă, bate apa-n piuă...

— Da, da, e un sabotor!

— Ciudat, ce-o păzi conducerea ?

Tractoristul Efim Kriukov sări pe scaun.

— Fraților! Da' cum vine asta : ce, aici e ocnă, nu-i sovhoz? E mai rău ca la plantațiile de tutun ale lui Luka Bobrov !

— Ian te uită, își face de cap din tinerețe ! observă pe un ton batjocoritor contabilul-șef. Asemuiește sovhozul cu ocna. Oamenii își varsă sîngele pentru construirea socialismului, iar lui îi pare rău de un ban care-i rămîne statului sovietic.

— Nu scrie nicăieri că puteți să ne luați banii pentru timpii morți, atunci cînd nu sîntem vinovați cu nimic ! strigă Efim.

— Puterea sovietică va scrie ea, ce şi cum, pentru toate. In loc să zbieri, ai face mai bine ca în orele libere să citeşti, să-ţi ridici nivelul ideologic, tinere, urmă Feodor Feodorovici Poluianov pe acelaşi ton de batjocură şi totodată povăţuitor.

— Am citit şi noi — nicăieri nu scrie aşa ceva, replică Katiuşa Kicighina cu un zîmbet ironic.

— Iar pentru raiul socialist, cum s-ar zice, pentru un viitor luminos, continuă contabilul-şef de parcă n-o auzise, nu-i păcat să mai munceşti şi pe gratis. O să vină o vreme cînd va trebui să muncim cu totul gratuit la sovhozul cerealier. Toţi au să fie atunci elemente conştiente... Aşa că, dragii mei, nu trebuie să vă supăraţi pentru asta, încheie Poluianov oftînd din rărunchi şi dispăru îndată din cort.

Revoltaţi de dispoziţiile ilegale ale conducerii, în numele cărora contabilul-şef adusese la cunoştinţă că urma să se oprească tractoriştilor o jumătate din salariul lunar, tinerii rămaseră îndelung pe gînduri, întrebîndu-se cu ciudă cum ar face să plece pe nesimţite la plantaţiile de tutun ale lui Bobrov.

Katiuşa nu-şi mai găsea locul de amărîtă, de mînioasă ce era. Se îndepărtă în stepă cu mîinile împreunate. Şi iată că tocmai atunci, cînd soarele era în pragul asfinţitului, îl zări pe Strelnikov în apropierea rezervoarelor cu carburanţi pentru alimentarea maşinilor.

Intr-un costum de culoare deschisă, bărbierit cu grijă, inginerul însoţea o femeie cu o rochie elegantă. Păşea atent, privind în toate părţile, ca şi cum ar fi dorit să nu fie văzut de cineva.

Katiuşa o luă pe urmele lor. După mersul suplu, ca de pisică, după tresăltarea caracteristică a coatelor îndoite, o recunoscu îndată pe Karmaţkaia.

Katiuşa trase cu urechea, străduindu-se să audă ce vorbeau, bănuind că şoaptele lor ascundeau ceva suspect, duşmănos.

Işi aduse aminte de noaptea pe care o petrecuse în casa Karmaţkăi, de flecăreala plictisitoare a acesteia, de privirile ei piezişe, fugare, şi simţi ca şi atunci o repulsie nedesluşită faţă de această femeie.

„Adevărată paţachină", gîndi Katiuşa. „D-apoi că nici el nu-i mai breaz... Şi-a şi găsit cînd să se plimbe cu drăguţele!" încheie ea cu gîndul la Strelnikov.

Zărind-o pe Katiuşa, Strelnikov schimbă speriat o privire cu Karmaţkaia.

Katiuşa se uită chiorîş spre însoţitoarea inginerului, apoi spuse, adresîndu-se acestuia :

— Veniţi la brigada noastră? Ei, slavă domnului. Acolo băieţii şi-au ieşit cu totul din fire.

— Nu venim la brigadă, ne ducem la centrul raional. Ne-am oprit pe malul lacului ca să dăm cailor să mănînce. Dar ce s-a întîmplat ? întrebă Strelnikov.

— Haideţi pînă la tabără, au să vă spună băieţii.

— Din păcate mă grăbesc. Caii au şi fost înhămaţi.

— Nu-i nimic! Aveţi tot timpul să vă duceţi la raion!

— Dă-mi voie, ce fel de ton e acesta ? rosti indignată Karmaţkaia.

— Nu vorbesc cu dumneata, cucoană, replică liniştită Katiuşa.

Strelnikov o luă pe Karmaţkaia de braţ şi încercă să se îndepărteze. Katiuşa îi tăie însă drumul.

— V-am spus să mai zăboviţi oleacă ! Îi strig îndată pe băieţi. Să stăm de vorbă de la om la om. Şi întorcîndu-se spre tabăra de cîmp, strigă : Băieţi, veniţi înco-a-ce!

Strelnikov nici nu apucă să se întoarcă. În faţa lui şi a prietenei sale speriate răsăriră ca din pămînt o ceată impunătoare de băieţi şi de fete care-l priveau încruntaţi — tractoriştii şi ajutorii lor din brigada de tractoare a lui Ivan Cemasov. Înconjurîndu-i, băieţii deschiseră vorba despre cuplaje.

— Mult timp o să mai stăm cu mîinile în sîn?

— Bătrînii zic că fiece zi din primăvară aduce hrană pentru un an întreg...

Strelnikov se zăpăci, simţindu-se neajutorat, neştiind ce să răspundă. Se afla pentru întîia oară, de cînd lucra la sovhozul cerealier, faţă în faţă cu oamenii pe care pînă atunci nu-i observase. Era umilitor pentru el să discute cu ei indiferent ce, şi cu atît mai mult despre munca lui creatoare ! Nu înţelegea cîtuşi de puţin ce-i făcuse pe aceşti flăcăi şi fete să-i taie calea şi să-i ceară atît de autoritar răspuns la o întrebare pe care el, inginerul mecanizator, o putea aştepta de la oricine, dar nu de la această masă cenuşie de flăcăi greoi de la ţară, care îi păruse pînă atunci ignorantă şi amorfă.

Încurcînd intenţionat calculele de construcţie ale cuplajelor, Strelnikov chibzuise adînc, precizîndu-şi în gînd cele mai mici amănunte ale inevitabilei explicaţii cu Azarov. Memorase o serie de fraze complicate şi termeni tehnici, care justificau în mod convingător toate erorile şi recalculările lui. Nici prin cap nu-i trecuse însă că-l vor lua din scurt atît de neaşteptat şi de absurd aceşti oameni, necunoscători în ale tehnicii. Iată că stăteau acum în faţa lui ca un zid masiv, compact, şi tăcerea lor vremelnică, plină de aşteptare, părea atît de ameninţătoare, de autoritară, încît Strelnikov se zăpăcise, se înmuiase de tot. O privi pe Katiuşa cu un zîmbet mieros. Îşi dădea seama că nu va putea ieşi

dintre tinerii aceia pînă nu va găsi anumite justificări convingătoare care să-i potolească.

Își șterse cu batista fruntea pe care șiroia sudoarea și spuse cu un zîmbet forțat:

— Să vedeți, dragii mei, realizarea cuplajelor necesită operații complicate, care-i cer unui inginer o mare încordare creatoare. Din păcate, sovhozurile noastre cerealiere nu sînt dotate cu utilajul necesar. Statul s-a scumpit, n-a cumpărat din străinătate, o dată cu tractoarele, și cuplaje. Or, această economie nu prea chibzuită, aș spune eu, a dat rezultate proaste în practică. În loc ca parcul de tractoare existent să poată fi pus în funcțiune neîntîrziat, pentru executarea arăturilor, sîntem cu toții nevoiți să stăm degeaba. Vă înțeleg cît se poate de bine: să lași nefolosite niște mașini atît de scumpe e o mare pierdere pentru stat. Dar ce poți face? În orice caz nu sîntem noi vinovați de situația aceasta cu adevărat strigătoare la cer. Nu noi! încheie Strelnikov ridicînd teatral brațele.

— Dar cine atunci? întrebă cu aprindere Katiușa, care nu credea, instinctiv, nici una din vorbele inginerului.

Strelnikov nici nu apucă să răspundă la această întrebare, că se stîrni din nou un murmur surd de protest.

— Da' de ce alții seamănă cu semănători făcute în țară? Întocmai așa! strigă Morka Zvonțova, ridicîndu-se în vîrful picioarelor.

— Ia te uită cum și-a găsit să se dezvinovățească.

— Doar vulpea n-o să-și calce pe propria ei coadă.

— Vrea să-i aduci din străinătate toată America!

— O clipă. Dați-mi voie să mă explic...

— Destul! Mai bine ai tăcea. Nu te credem.

— O clipă, dragi prieteni! Vă rog să înțelegeți... Zilele acestea termin recalculările. N-am avut fier suflat... bîigui el.

Dar nu-l mai asculta nimeni.

Un flăcău deșirat, cu o pălărie de pîslă, atît de înalt printre ceilalți tractoriști, încît părea că stă pe picioroange, începu să-și vînture stîngaci mîinile lungi, răcnind:

— Luați-l de guler și duceți-l la direcție!

— Ne răfuim noi cu el și fără amestecul direcției! strigă Efim Kriukov, scuturînd războinic o balalaică cu trei coarde.

— La comitetul de întreprindere cu el! La Uvar!

— Acolo o să i se dezlege limba...

Încolțit pe neașteptate, Strelnikov se uita zăpăcit la flăcăii tuciurii, furioși, dîndu-și seama că cel mai mic pas necugetat putea să-i năruie toate uneltirile tainice, să trezească bănuielile conducerii, lipsindu-l pe viitor de posibilitatea de a-și pune în aplicare planul chibzuit în toate amănuntele, de dragul căruia

rămăsese în acel sovhoz cerealier, pierdut pe nesfîrşitele întinderi de pămînt înţelenit ale Kazahstanului.

„Da, precum se vede, eşti cam nevolnic, domnul meu. Nevolnic!" îşi reproşa în gînd Strelnikov. În acelaşi timp căuta să arboreze un calm desăvîrşit, să pară oarecum nedumerit, ca un om care-i cunoştea pe degete de cînd lumea pe toţi aceşti flăcăi, era prietenos cu ei, iar acum, după ce îi ascultase cu răbdare, le va da un răspuns care îi va potoli pe toţi.

Îşi luă o mină gravă, îşi îndreptă cravata cu un gest degajat şi, rotindu-şi mieros privirea de jur împrejur, spuse patetic, dulceag:

— Splendid! Sînteţi nişte oameni minunaţi, dragii mei! M-am aşteptat la o asemenea atitudine din partea dumneavoastră, tovarăşi tractorişti. Conştiinţa dumneavoastră e admirabilă. Acum îmi dau seama că nu numai conducerea noastră şi noi, vechii specialişti fără de partid, ne frămîntăm profund pentru economia sovietică, ci şi dumneavoastră, reprezentanţii de rînd, cum s-ar spune, ai masei muncitoare...

— Pe mine, acest lucru mă inspiră să scriu o poezie cu un asemenea subiect. Minunat popor, zău! exclamă Karmaţkaia, zîmbind afectat.

— Ascultă, cucoană, nu ne împuia capul cu poezele! îi curmă vorba, grosolan, Efim Kriukov, zdrăngănind cu un aer ameninţător coardele balalaicii.

— N-avem nevoie de acatiste! strigă careva.

— Tovarăşi! rosti şi mai patetic Strelnikov. Vă înfierbîntaţi din pricina tinereţii dumneavoastră şi nu vreţi să-i respectaţi pe specialiştii cinstiţi fără de partid...

— Moare de cinstit!

— Şi-a vîndut cinstea lupului...

Prefăcîndu-se că nu auzea aceste ironii, Strelnikov continuă:

— Aş putea să iau această atitudine drept o manifestare negativă împotriva specialiştilor fără de partid.

— Aceasta va provoca un scandal politic. Toată presa de la centru se va sesiza de asemenea lucruri! adăugă Karmaţkaia indignată.

— Totuşi nu sînt supărat, urmă Strelnikov. Vă înţeleg. Îmi pare foarte rău, ca şi dumneavoastră, de neorînduiala strigătoare la cer care e la sovhozul cerealier. Faptul revoltător că tractoarele n-au ieşit încă la muncă, irosirea nesăbuită a fondurilor statului, condiţiile reprobabile în care trăiesc muncitorii — nici cazare, nici îmbrăcăminte ca lumea, nici măcar salopete n-are toată lumea — toate acestea sînt o ruşine! Tovarăşi! Într-o asemenea situaţie e posibil oare să speri că întreprinderea respectivă va avea

rentabilitate, că va da beneficii ? perora el, oftînd cu amărăciune, şi cîteva clipe căzu pe gînduri : nu cumva spusese ceva ce nu se cădea ? Apoi continuă prudent, cu luare-aminte.

Din vorbele lui Strelnikov totul ieşea altfel decît crezuseră pînă atunci tractorişti. De faptul că tractoarele nu ieşeau la muncă nu era nicidecum vinovat, după cum se părea, el, inginerul-mecanizator Strelnikov, care nu executase cuplajele, ci conducerea superioară de la centru, iar treburile nu mergeau la sovhozul cerealier numai din pricină că puterea sovietică îşi luase o sarcină peste puterile ei, înfiinţînd fără nici un rost asemenea sovhozuri cerealiere şi aruncînd astfel în vînt banii poporului.

Strelnikov vorbea cu atîta patos, încît Daşa Kanahina gîndi îngrijorată :

„N-o fi cumva mai scumpă aţa decît faţa ? !" Pe Daşka o speria, la drept vorbind, tot atît ca şi pe bărbatul ei, Uvar Kanahin, gospodăria complicată a sovhozului. Cum s-o poţi scoate la capăt cu un asemenea colos ? Că doar n-ai cum să supraveghezi fiecare spicuşor, fiecare şurub ori piuliţă, şi fără o astfel de supraveghere e tare lesne ca totul să se năruie, să se ducă de rîpă — începînd cu maşinile scumpe şi terminînd cu zecile de mii de hectare arate. Pesemne că nu degeaba o copleşeau noaptea pe Daşka atîtea gînduri tulburătoare, dacă un om învăţat şi citit ca inginerul Strelnikov se îndoia vădit de izbîndă, fiind convins că nu va ieşi nimic bun din toate acestea...

Ascultîndu-l pe Strelnikov, înţelegînd tertipurile viclene, vorbele mieroase cu care el începea să împăienjenească conştiinţa unora dintre băieţi, uşor influenţabili, Katiuşa se aprinse din nou, simţind o pornire năvalnică să-i strige de la obraz tot ce credea despre el. Se îndoia însă că tovarăşii ei, ameţiţi de vorbele palavragiului, ar fi putut s-o înţeleagă, s-o asculte în clipa aceea. Aşa că îşi muşca buzele crăpate de vîntul fierbinte din stepă şi, căutînd să se stăpînească, tăcea, încleştîndu-şi pumnii mici.

— E o situaţie foarte tristă. Treburile sovhozului merg prost, continuă Strelnikov, oftînd cu amărăciune.

Pe neaşteptate însă amuţi la jumătatea cuvîntului.

...După aceea, Katiuşa nu-şi putea da seama cu nici un chip cum se petrecuseră lucrurile. Se dumiri însă numai din vorbele băieţilor. Da, ceea ce se întîmplase nu era a bine. Încredinţată în sinea ei că Strelnikov mintea, Katiuşa se repezise la el şi-l pălmuise. Alb ca varul de ruşine şi de furie, Strelnikov îşi ascunsese faţa în palme. Iar Katiuşa, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, plecase spre tabără cu pas uşor, sprinten, îndepărtîndu-se de mulţimea care se dăduse în lături din faţa ei.

După ce-şi venise în fire, Strelnikov voise să mai spună ceva...

In clipa aceea mulțimea îl zărise însă pe Uvar Kanahin, care venea în trap întins spre ei.

Se dădură în lături tăcuți, respectuoși.

Uvar descălecă și se apropie de Strelnikov cu pas mare, hotărît, oprindu-se în fața lui și lovindu-și tocurile de parcă s-ar fi aflat în front, sub comandă.

Se lăsase o tăcere atît de neobișnuită, încît se auzea cum țiuia, în vîntul dinaintea asfințitului, balalaica pe care Efim o ținea pe umăr.

Aflînd despre cele întîmplate, Uvar își dădu seama că isprava Katiușei nu putea fi scuzată, dar în sinea lui gîndea totuși: „Oricum ar fi, Katka a procedat practic... Viperele astea nu înțeleg de vorbă bună, ca toată lumea!"

Își aminti însă instrucțiunile pe care i le dăduse comitetul raional, comitetul de partid și direcția, astfel că se stăpîni, străduindu-se să pară liniștit, ba chiar respectuos.

Strelnikov își înăbuși printr-un ultim efort de voință rușinea și teama față de tractoriști, privi cu o prefăcută stupefacție în ochii ușor sașii ai lui Kanahin și rosti grav, răspicat, ca la o adunare:

— Tovarășe președinte al comitetului sindical, de față cu muncitorii, aci prezenți, de față cu tractoriștii fruntași în muncă din sovhozul nostru cerealier, dați-mi voie să vă raportez că, după îndelungate experiențe și eșecuri în munca mea creatoare, am efectuat în sfîrșit calculele definitive. Cel mai tîrziu mîine seară, întregul parc de tractoare existent în sovhozul cerealier va primi cuplajele realizate de mine!

Bucuros, Uvar se înseninâ la față și-i privi încîntat pe băieții care se strînseseră roată în jurul lui. Apoi își șterse de haină, cu grijă, mîna prăfuită și i-o întinse inginerului.

— Vă sîntem foarte recunoscători pentru asta!

Două zile după aceea, toate tractoarele înzestrate cu cuplajele făcute după calculele inginerului Strelnikov ieșiră la cîmp ca să discuiască pămîntul desțelenit în vara trecută și să însămînțeze ogorul negru.

3

Katiușa Kicighina primise dispoziția să se prezinte la sectorul unde lucrau cele două brigăzi în întrecere — a lui Mitiuška Dîbin și a lui Ivan Cemasov. Acest lucru o tulbura, o bucura.

„Ce păcat că n-o să lucrez în brigada ta!" își zicea ea cu ciudă și totodată cu duioșie, gîndindu-se la Mitka. Se împăca însă cu gîndul că nu era nici o nenorocire în asta — oricum avea să lucreze aproape de el, de flăcăul care-i era atît de drag.

Tot ce se afla în jurul ei — cerul, stepa, gorganele singuratice, pajurele imperiale care moțăiau pe vîrfurile lor, pintenii scînteietori ai tractoarelor cu roți — întreaga fire îi era deosebit de dragă, de scumpă si căpătase cu totul altă însemnătate. Și cum să nu fie fericită? Cum să nu simtă bucuria și plinătatea vieții cînd număra abia nouăsprezece primăveri, cînd era de pe acum tractoristă, cînd mîinile ei arse de soare țineau cu nădejde volanul, cînd Mitka, omul atît de drag inimii ei, trăia și lucra aproape de dînsa.

Era un întuneric adînc.

De departe răzbea huruitul ritmic al tractoarelor. În tăriile cerului verzui, pe care luna plină arunca reflexe de mărgăritar, un cîrd de rațe sălbatice, întîrziate, își îngemăna cu fereală glasurile abia auzite. Un nomad care rătăcea prin stepă îngîna un cîntec gutural.

Katiușa ședea culcată în cort cu ochii deschiși, umflați de lacrimi. Plînsese așa cum plîng uneori fetele, fără o pricină anume, spunîndu-i în gînd lui Mitka, pentru întîia oară, tot felul de cuvinte duioase, înfiripate în mintea ei în zilele cît nu se văzuseră.

„Dragul meu! Scumpul meu! Ce prostuț ești, zău așa. Ieri cînd îmi alimentam tractorul te-ai purtat cu mine ca un străin. Nici măcar nu m-ai ajutat să pornesc motorul. Mă uitam la tine și simțeam că nu mă mai ascultă mîinile. A trebuit să mă scoată din încurcătură brigadierul Cemasov... Ești supărat pe mine, dragule? Degeaba, n-ai de ce! Să știi că nu pot trăi fără tine. Mă doare inima cînd mă gîndesc la tine."

Într-un tîrziu, adormi și-l visă tot pe Mitka. Se făcea că vine în fugă spre ea, de departe, din stepa albăstruie argintată de colilie. Fugea spre ea cu mîinile întinse în lături și parcă nu fugea, ci plutea deasupra smîrcurilor năpădite de stuf des, catifelat, negricios. Iar ea alerga desculță în întîmpinarea lui, cu inima strînsă. Mitka s-a apropiat de ea, și a ridicat-o în brațe dintr-o smucitură. Încălzită de răsuflarea lui fierbinte, întretăiată, s-a înălțat cu el sus, amețitor de sus, ușoară ca un fulg. Nu se mai înălțase niciodată atît de sus, de aceea îi era frică, dar îi și plăcea. Nu mai putea să rostească un cuvînt. Voia să-i povestească prin ce trecuse de cînd se despărțiseră, cum fusese cît pe ce să-l părăsească, cum voise maică-sa s-o mărite cu un om străin și nesuferit, cu Tatarnikov, un om vîrstnic, înfricoșător, pe care îl ura. Demult trebuia să-i povestească lui Mitka toate

acestea, dar nu putea s-o facă nici de astă dată — parcă îi amorțise limba în gură... Îi mîngîia obrajii arși de soare, simțea atingerea buzelor lui moi, stăruitoare, îi simțea lîngă ea tot trupul lui mare, puternic și nu izbutea să-i spună cele două cuvinte simple ce-i stăpîneau gîndurile de atîta vreme. I se părea că sînt luați de un vîrtej năprasnic, că se roteau, înălțîndu-se tot mai sus și mai sus. Iar jos, sub ei, într-o lumină de basm, plutea pămîntul împodobit parcă cu o cusătură de lînică colorată — cu grădini înflorite, cu flori de cîmp în culori ciudat de vii, învești mîntat într-o verdeață unduitoare, năvalnică. După mișcarea mută a buzelor lui Mitka, după albastrul liniștitor al cerului senin, după pîcla ca de opal din zare, își dădu seama că zburau deasupra acelui tărîm fericit, însorit, deasupra acelei lumi făurite de ei, la care visaseră de atîtea ori, flămînzi, îndurerați de presimțirea despărțirii care-i aștepta, ascunși în stuf, prin viroage, dincolo de cătun.

Nici în visuri nu-și închipuise însă atîta pace, atîtea minunății ca pe pămîntul acesta al făgăduinței, cucerit de ei!

O trezi propriul ei strigăt de uimire și bucurie.

Cu totul altfel însă se întîlniră aievea Mitka și Katiușa.

Uraz Turgaev, secretarul comitetului de partid al sovhozului și locțiitorul directorului în problemele tehnice, recepționau, pe înserate, împreună cu brigadierii sectorului cinci, tractoarele nou-sosite. Totodată Turgaev îi verifica și pe tinerii tractoriști care fuseseră admiși la arat. Katiușa aștepta și ea să fie verificată. Ședea la volan nemișcată și puțintel cam mîndră. Căutînd să-și ascundă emoția tot mai adîncă, își aștepta cu nerăbdare rîndul pentru a porni motorul. Știa foarte bine că la recepționarea tractoarelor, printre alți tractoriști, era de față și Mitka și, cu toate că nu se uita spre partea în care cîțiva bărbați zăboveau lîngă o mașină, îi simțea totuși apropierea, îi auzea pasul domol, deosebit, care nu semăna cu al altora...

Îmbrăcată cu o salopetă nouă, cafenie, ce-i stingherea încă mișcările, purtînd o șapcă de piele trasă cochet pe o sprînceană, cu un cîrlionț de păr negru ca smoala căzut strengărește pe frunte, cu fața nefiresc de încordată, de gravă, Katiușa se deosebea de toți tractoriștii. Ochii ei pe jumătate închiși priveau pieziș împrejur cu o ușoară șiretenie, parcă pîndind ceva. În colțul buzelor strînse îi înflorea un zîmbet, gata-gata să-i lumineze chipul drăgălaș, feciorelnic. Toate acestea îi dădeau o expresie naivă, înduioșătoare.

Turgaev se apropie de tractorul Katiușei, stăpînindu-și zîmbetul la vederea ei. O clipă chiar se zăpăci și, uitînd una din întrebările pe care le punea de obicei la verificare, își lăsă stînjenit

privirea în pămînt, apoi întoarse capul spre brigadieri. In sfîrșit, se încruntă și întrebă mai sever ca de obicei :

— Numele dumitale, tovarășă ?

— Mă numesc Kicighina Katia, răspunse fata sec, cu același ton, și pentru întîia oară îl privi țintă pe Mitka.

Mitka stătea în spatele lui Turgaev, lîngă brigadierul Cemasov. Pe fața lui Cemasov, care se înnegrise și mai mult în ultimele zile, flutura un zîmbet.

Mitka se uita la Katiușa cu un aer atît de străin, de nepăsător, parcă într-adevăr fata dinaintea lui era o străină care nu-i spusese niciodată vorbe duioase, naive, nu-i atinsese buzele niciodată.

— Seria motorului ? întrebă mai departe Turgaev, examinînd în treacăt tractorul.

— Patru mii șase sute, răspunse răspicat Katiușa.

— Sculele sînt în ordine ?

— Nu lipsește nimic.

— De pildă ?

— Chei — două. Una — reglabilă. Cealaltă — pentru carter. Pompă pentru alimentare... răspundea curgător Katiușa.

— Bine, bine, *djeksî* — adică perfect... o opri Turgaev, zîmbind cu căldură. Se întoarse către Mitka și, arătînd din cap spre Katiușa, spuse cu un aer aprobator : Mai mult decît perfect. In brigada dumitale, tovarășe Dîbin, nu toți oamenii de la volan țin minte seriile motoarelor.

Katiușa fusese repartizată în brigada lui Cemasov. Incîntat de lauda adusă Katiușei, Cemasov spuse fudul :

— Eu, tovarășe Turgaev, nu-i am la inimă pe gură-cască. Toți oamenii mei sînt unul și unul, îi pot trimite pe toți la expoziție la Paris...

— Chiar că asemenea frumuseți îi lipsesc Parisului, făcu o aluzie vădit ironică Mitka.

— Da' ce, judeci după oamenii tăi ?! întrebă Cemasov sfidător.

— Cu-um ?! exclamă Mitka îndreptîndu-și umerii lați ca taică-său. Nu te lăuda înainte de luptă. Ai de pe acum doi inși care merg cu tractorul ca broasca țestoasă. Pînă la sfîrșitul arăturilor o să-ți lăsăm în urmă toată brigada. Am mai văzut noi tractoriști de-alde ăștia! spuse Mitka, privind piezîș, în batjocură, spre Katiușa.

Intîlnind privirea dezaprobatoare a lui Turgaev, Mitka își dădu seama că se înfierbîntase fără rost. Abia stăpînindu-și pornirea pe care i-o stîrnise Katiușa, Mitka adăugă împăciuitor, adresîndu-i-se lui Cemasov :

— Gluma-i glumă, dar să știi că drapelul de producție al comitetului de partid va fi al nostru !

— Cînd o face plopul pere și răchita micșunele ! răsună glasul ironic al Katiușei.

Fără să-i arunce măcar o privire, Mitka întoarse capul cu prefăcută nepăsare.

— Năt-tingule ! rosti răspicat Katiușa, spre nespusa mirare a lui Turgaev, întorcîndu-și capul demonstrativ. Și stătu astfel pînă cînd toți membrii comisiei de recepție se îndepărtară spre alt tractor.

Și de atunci, timp de șase zile cît au lucrat pe două parcele alăturate, cînd se întîlneau din întîmplare pe arătură, ori în tabără, Katiușa nu schimbă cu Mitka nici o privire, nici un cuvînt. Erau gălăgioși ca totdeauna la ședințele fulger de producție, între două schimburi, dar se prefăceau că nu se observă unul pe altul. Ba, o dată, chiar s-au dus împreună la sectorul patru pentru a verifica angajamentele de întrecere socialistă. Totuși, ca și pînă atunci, făceau pe indiferenții unul față de altul. Deși Katiușa își dădea seama foarte bine că această atitudine era o prefăcătorie, totuși începu s-o neliniștească, s-o sperie nepăsarea crudă, jignitoare a lui Mitka față de ea, și mai cu seamă față de succesele ei în producție.

Tot sovhozul cerealier aflase despre primele succese în muncă ale Katiușei Kicighina. Doar în urma propunerii ei fusese desființat punctul de alimentare cu carburanți din sectorul cinci. După aceea toți se mirau cum de nu-i trecuse nimănui pînă atunci prin cap un lucru atît de simplu. Cînd te gîndeai că uneori tractoarele lăsau lucrul și plecau să se alimenteze la dracu în praznic, irosind un timp prețios și funcționînd în gol, așteptînd la rezervoare pînă le venea rîndul, consumînd carburantul fără nici un rost, pentru ca după aceea să nu îndeplinească adeseori sarcinile zilnice pe arătură.

— Carburantul trebuie adus la locul arăturilor, declarase Katiușa categoric la consfătuirea de producție a ambelor brigăzi.

„Nici vorbă ! o susținuse în gînd Mitka împreună cu toți ceilalți și-și spusese încîntat : e o propunere înțeleaptă. Bravo ei, zău așa !"

Aducerea carburantului la parcelă sporise atît de mult productivitatea muncii în sector, încît, conform dispoziției direcției, această măsură simplă fusese adoptată de toate sectoarele sovhozului cerealier, dînd rezultate excepționale.

Pe înserate, Katiușa, luminată de flăcările roșii ale focului din tabără, stătea în mijlocul tractoriștilor și ajutorilor — membrii brigăzii lui Cemasov, care se adunaseră după schimb — și

dădea raportul cu privire la munca de peste zi. Vorbea tare, dinadins ca s-o audă Mitea, care se zărea nu prea departe.

— Dacă am avut o productivitate ridicată în timpul schimbului ? Cum de am izbutit ? repeta dînsa întrebările tractoriştilor care o măguleau vădit. Katiuşa părea o clipă că se speriase de vorbele ei. Apoi, închinîndu-se repede, se jura cu aprindere : Zău, am dat gata şase hectare în zece ceasuri. Să mor dacă nu-i adevărat.

Mitka se prefăcea că nu-i dă Katiuşei nici cea mai mică atenţie, dar de fapt îi asculta încordat fiecare cuvînt. Iar Katiuşa care simţea lucrul acesta continua pe un ton mai potolit, mai chibzuit :

— Judecaţi şi voi, băieţi : să zicem că ari cu tractorul. Motorul s-a încins — ei, te opreşti în mijlocul parcelei. Ce-i de făcut ? Trebuie să pui apă în radiator. Da' unde-i apa ? Păi, la marginea parcelei. Trebuie s-o întinzi pînă acolo cale cam de o verstă. Pînă te fîţii cu găleţile încolo şi încoace, s-au dus pe apa sîmbetei treizeci de minute...

Tractoriştii din ambele brigăzi o ascultau pe Katiuşa cu o atenţie încordată.

— In schimbul nostru nu există timpi morţi. Am tot cumpănit eu, şi uite ce mi-a dat prin gînd. Decît să mă opresc în mijlocul parcelei, mai bine, după trei ocoluri — stop la margine ! — îmi adăp maşina, iar după aceea nu mai am nici o grijă, apăs pe accelerator şi p-aci ţi-i drumul ; vorbea ea cu oarecare lăudăroşenie, privind cu coada ochiului spre Mitka.

Mitka îi asculta cu toată atenţia vorbele chibzuite — îl tulbura chiar şi timbrul glasului ei — gîndindu-se tot mai des cum să reînvie duioşia şi apropierea de altădată a Katiuşei, care acum se arăta faţă de el atît de îndărătnică, de înstrăinată, ba uneori, pare-se, chiar duşmănoasă.

De multe ori îşi amintea dureros de viu ultima lor întîlnire. Parcă răsuna şi acum, undeva în tăriile întunecate ale cerului, scîncetul ascuţit, întretăiat al nagîţului, parcă şi acum scînteiau ochii înlăcrimaţi ai Katiuşei.

Intr-o seară, după ce strînse toate piuliţele slăbite ale tractorului, Mitka se repezi în cort şi-şi puse o cămaşă curată în locul salopetei murdare de unsoare şi funingine. După aceea se spălă pentru întîia oară de cînd ieşise la arat cu săpun gudronat, frecîndu-se zdravăn, zgomotos, şi-şi curăţă stăruitor unghiile. In sfîrşit, curăţel, pus la punct, cu ochi sclipitori de nelinişte, se îndreptă hotărît spre cortul tractoristelor.

Fetele se holbară mirate la vederea brigadierului neobişnuit de ferchez, dar apoi îl luară în rîs. Sărind ciopor pe el, îl trăgeau de cureaua nou-nouţă, de mîneci, luîndu-l peste picior :

— Nu cumva te duci așa gătit la soacră-ta, la masă, tovarășe brigadier ?

— E ziua drăguței lui — a împlinit o sută și unu ani bătuți pe muchie !

— Deh, fetica-i cam vîrstnică, să nu-i fie de deochi...

— E voinică rău, nu te poți pune cu ea...

Zăpăcit de chicoteala fetelor poznașe, Mitka clătina amărît din cap și bîiguia :

— Parcă ați fi niște zgripțuroaice călări pe mături !

— Of, da' chipeș mai ești. O cadră, nu altceva !

— După asemenea cavaler alergi de-ți sfîrîie călcîiele. Chiar așa ! răsuna ca un clopoțel de argint glăsciorul Morkăi Zvonțova.

Katiușa nu se afla în cortul tractoriștelor. Mitka ieși de acolo înconjurat de fete.

Katiușa ședea lîngă foc. Ca și cum nu l-ar fi văzut și n-ar fi auzit glasurile fetelor, își împletea tristă cosița, neagră ca noaptea de toamnă. Dar degetele, parcă înlemnite, n-o ascultau. Simțind pentru ce venise Mitka dichisit, pentru cine își încălțase cizmele din piele de șagrin, care scîrțîiau ușor, Katiușa era gata să se repeadă în întîmpinarea lui, să-i cuprindă gîtul cu mîinile-i arse de soare, tremurătoare, și să-l urmeze unde o vrea el...

Mitka se îndreptă spre Katiușa, croindu-și drum printre fete, fără a se sinchisi de ele. Tocmai atunci, de după crîngul de mesteceni, se ivi, fără nici un zgomot, mașina directorului, care îl orbi pe Mitka cu lumina puternică a farurilor. Frînînd brusc, cu un scrîșnet surd, înciudat parcă, mașina se opri. Din ușa dată în lături apăru Azarov, puțin adus de spate, mijindu-și ochii ca un miop.

— Katiușa ! strigă Azarov nu prea tare.

— Aici sînt, tovarășe director, răspunse fata sfioasă și, întorcînd o clipă capul spre Mitka, păși nehotărîtă către mașină.

Azarov coborî sprinten și-i întinse fetei mîna, schițînd un zîmbet.

— Iacătă, am venit și eu la arătură. Am aflat că ești în schimbul de noapte. O luă stîngaci de braț și, spunînd șoferului să oprească motorul, se îndepărtă cu ea în stepa învăluită în pîclă.

Mitka rămăsese pe loc descumpănit, neînțelegînd ce se petrecea. In ultimele luciri ale amurgului, privi îndelung silueta lui Azarov și a Katiușei care se îndepărtau. Le auzea încă vorbele înăbușite. Deodată îl copleși o tristețe de moarte, o nepăsare totală față de orice pe lume. Fără să mai dea nici o atenție fetelor, plecă spre cortul lui, năuc, vlăguit.

Nagîțul scîncea și de astă dată undeva departe, deasupra smîrcului năpădit de stufărișul des, glasul ursuz al buhaiului de baltă răsuna din nou pe lacul somnoros.

Fetele zburdau lîngă foc, cîntînd :

Mințile i-oi lua în șagă,
Să mă piarză-n ochi de dragă !

Ascultîndu-le cîntecul, Mitka se opri și-și spuse cu amărăciune : „Pesemne că asta-i ursita mea. Are să mă părăsească. O s-o pierd. După cît se pare, am și pierdut-o !..."

Mitka își aprinse țigara pe care o păstrase cu grijă trei zile încheiate pentru întîlnirea cu Katiușa, apoi își roti privirile de jur împrejur. Spre dreapta, se întindea postata de pămînt desțelenit pe care lucra schimbul de noapte din brigada lui. Vîntul sufla ușor din față, înăbușind huruitul răsunător al tractoarelor.

Convorbirea dintre Azarov și Katiușa se înfiripa cam anevoie. Cît erau încă aproape de tabără, în stepa întunecoasă, directorul o întrebă despre mersul arăturilor, despre brigadă și tractoriști. Judecînd însă după tonul cu care punea întrebările, distrat, alandala, și după felul cum o luase grijuliu de braț, Katiușa își dădea seama că directorul încă nu spusese lucrul principal și de aceea răspundea la întrebările lui prin monosilabe, incoerent, cu zgîrcenie. Faptul că Azarov o luase de braț îndepărtîndu-se cu ea spre stepă în văzul prietenelor ei — și mai cu seamă de față cu Mitka — o măgulea, dar în același timp o neliniștea.

Mai făcură cîțiva pași în tăcere.

Azarov se uită înapoi. Focul din tabără abia se mai zărea prin pîclă. Încredințat că nu mai pot fi auziți de nimeni, se opri, strînse ușor mînuța tare și caldă a Katiușei în palma lui vînjoasă și, chibzuind parcă, spuse cu căldură :

— Uite despre ce este vorba, Katiușa. Dumneata ești o fată tînără, minunată, a noastră. Da. O tractoristă foarte bună, mult apreciată. Brigadierul Cemasov te prețuiește nespus, iar șeful secției nu știe ce cuvinte de laudă să mai găsească pentru dumneata. Așa este. Dar eu voi fi nevoit, pare-se, să dau dispoziție pentru concedierea dumitale.

— Cum ?! exclamă cu glas surd Katiușa, tresărind.

— Pentru concedierea dumitale, rosti hotărît Azarov. Își scutură pipa pe îndelete, o umplu cu tutun, dar uită s-o aprindă și continuă : Voi fi nevoit să fac acest lucru...

— Pentru care vină, tovarășe director ? întrebă Katiușa abia auzit.

— Din motive de ordin strict politic... Îți amintești incidentul condamnabil cu inginerul Strelnikov, petrecut în tabăra voastră de cîmp ? întrebă Azarov.

— Imi amintesc! răspunse Katiușa.
— L-ai pălmuit într-adevăr?
— Da, e adevărat.
— Ei, vezi...
— Nu neg, tovarășe director, l-am pălmuit. Un ticălos ca el trebuia snopit în bătăi de toată brigada.
— Ei, lasă, lasă... rosti Azarov împăciuitor, atingîndu-i umărul. Și pentru ce, mă rog?
— Cum, nu știți?
— Nu știu.
— Asta-i bună!... Ei, concediați-mă! Dacă-i așa, plec și singură... spuse Katiușa mușcîndu-și buzele.

Gîndul că își va părăsi tractorul, că atunci cînd va pleca din sovhozul cerealier va trebui să se despartă de tot ce îi era apropiat, drag — gîndul acesta o ului în așa măsură, încît, apucîndu-l cu înfrigurare de mînă pe Azarov și înecîndu-se parcă din pricina cuvintelor care-i trecuseră ca un fier ars prin inimă, spuse:

— Doamne, dar sînt oare vinovată de ceva, tovarășe director? Tractoarele nu lucrau de cinci zile și cinci nopți. Mă frigea la inimă... I-am vorbit la început cu binișorul, dar el și proasta aia de Karmațkaia m-au luat în rîs... Zău că am fi stat pînă acum fără cuplaje. Ei da, mărturisesc, am greșit, fie, l-am plesnit. Ce să-i fac dacă sînt așa de toantă că mă aprind din te miri ce... Ei, și acum ce o să fie?... și Katiușa amuți, lăsîndu-și capul în piept abătută.

Descumpănit de sinceritatea ei, de simplitatea cu care vorbise, Azarov rămase pe gînduri. Apoi, clătinînd din cap a dezaprobare, spuse:

— Ce o să fie acum? Asta-i întrebarea, Katiușa... A ieșit prost de tot. Lovirea unui specialist poate fi calificată drept un scandal politic. Strelnikov s-a grăbit să profite de povestea asta... Orice ai spune, dar la urma urmei el a realizat cuplajele. Vezi, trebuie să înțelegi, draga mea, că el este un specialist vechi și...
— E un vrăjmaș, tovarășe director! spuse cu tărie Katiușa. Dacă aveți în el mai mare încredere decît în mine — dați-mă afară! Ce să fac? Am să plec. Rămîneți cu bine... șopti fata și, trăgîndu-și mîna din palma lui Azarov, făcu stînga-mprejur și se îndepărtă repede.
— Katiușa, unde te duci acum, noaptea?

Ea nu răspunse însă la strigătul lui și se mistui într-o clipă în negura apăsătoare, de nepătruns.

„Ce să fac oare?! S-o concediez, e o prostie, dar nici să n-o concediez nu se poate", gîndea nehotărît directorul, îndreptîndu-se încet spre mașină. Să rămîi fără singurul inginer-mecani-

zator în toiul muncilor agricole era nu numai riscant, dar, la drept vorbind, chiar imposibil, deoarece nu putea conta pe faptul că i se va trimite în viitorul cel mai apropiat un tehnician specialist. Şi cu toate că atitudinea lui Strelnikov nu făgăduia nimic bun, punînd la îndoială vădit lungile referinţe foarte pozitive cu care îl caracterizase trustul, Azarov socotea că totuşi era oarecum prematur să tragă o concluzie sau alta despre munca inginerului. „Naiba ştie, poate că se va adapta... unii ca de-alde Katiuşa s-ar putea să-i curme repede trufia. Să intensificăm vigilenţa. Iar dacă o începe să se ţină de mîrşăvii — n-are unde să se ascundă, îl dibuim noi..." În sinea lui, Azarov n-avea încredere nici în referinţele suspect de entuziaste despre Strelnikov şi nici în politeţea dulceagă prea sfătoasă a acestuia.

Urcîndu-se în maşină, Azarov îşi aminti de convorbirea pe care o avusese de curînd cu Ciukreev, secretarul comitetului raional de partid şi se crispă, oftînd cu amărăciune.

Ciukreev îl chemase în biroul lui şi-i vorbise obositor de mult despre vina grea a Katiuşei Kicighina, despre problema reeducării cadrelor de vechi specialişti.

Iritat de tonul arogant, povăţuitor al secretarului, Azarov era cît pe ce să-şi iasă din sărite. Se stăpînise însă şi-i spusese ferm lui Ciukreev:

— Bine! Am s-o concediez pe tractorista Kicighina.

— Asta e puţin, Azarov.

— Cum adică?

— Trebuie trimisă în judecată. Să se organizeze un proces demonstrativ. Să se popularizeze în tot districtul. Într-un cuvînt, înţelegi cum trebuie să procedezi, doar nu eşti un băieţandru...

— În judecată?! Proces demonstrativ? Aha... Hm! Ei bine, ne vom gîndi şi la asta. Deocamdată rămîi sănătos. Iartă-mă, sînt tare grăbit. Tractoarele nu lucrează din pricina lipsei de carburanţi. Cei de la depozitul de produse petrolifere din gară zic că nu mai au rezerve. Dracu ştie ce-o mai fi şi asta! Mi se învîrteşte capul de atîtea treburi! spuse Azarov, ieşind repede din biroul secretarului.

„Să avem iertare, tovarăşe Ciukreev, n-o să ne vezi dumneata la judecată, şi încă la un proces demonstrativ!" răspundea Azarov în gînd secretarului, plecîndu-şi din obişnuinţă capul pe umărul şoferului. Presimţind că toate lucrurile acelea puteau să încurce, să complice şi mai mult relaţiile destul de încordate şi aşa între conducerea sovhozului cerealier şi comitetul raional de partid, Azarov începu să-şi frece nervos tîmplele şi, ca să-şi înăbuşe agitaţia care putea să-i provoace o criză de inimă, închise pleoapele, grele din pricina oboselii şi a nesomnului.

Katiuşa se întoarse în tabără abia spre miezul nopţii. Rătăcise îndelung fără ţintă, fără gînduri, abătută, prin preajma parcelei pe care o ara schimbul de noapte din brigada ei. Nici vuietul răsunător al tractoarelor, nici licăririle focurilor şi ale farurilor de semnalizare, nici strigătele poznaşe ale fetelor — nimic n-o mai tulbura, n-o mai bucura. Toată firea se ridica în faţa ochilor ei, înnegurată, chiar duşmănoasă, iar oamenii, atît de apropiaţi pînă atunci, îi păreau de asemenea nespus de înstrăinaţi.

Deznădejdea care pusese stăpînire pe ea se transforma într-o ură aprigă faţă de Strelnikov, în dispreţ faţă de Tătarn kov, în duşmănie faţă de Karmaţkaia, pe care Katiuşa o socotea de asemenea o vrăjmaşă, deşi nu văzuse la aceasta vreo pornire împotriva ei.

Ajunse, nici ea nu ştia cum, pe întuneric, la tabăra de cîmp a brigăzii de tractoare, cufundată de-acum într-un somn adînc. Se furişă în cort neobservată de nimeni. Fără să se dezbrace, se culcă, îşi îngropă faţa în perna aspră şi abia atunci îşi dădu frîu liber lacrimilor.

În toiul arăturilor de primăvară, potrivit indicilor de producţie, brigada lui Ivan Cemasov ieşise fruntaşă printre brigăzile de tractoare ale sovhozului cerealier. Totuşi, brigadierul şi tractoriştii lui nu erau încredinţaţi că vor izbuti să învingă brigada lui Mitka Dîbin. Deşi îşi încordaseră toate puterile, nu putuseră să depăşească în ultimele trei zile şi trei nopţi norma pe care o dădea brigada lui Dîbin. Cu toate că, după numărul de hectare desţelenite, brigada lui Cemasov deţinea primul loc, totuşi era vădită primejdia de a rămîne de pe o zi pe alta în urma lui Dîbin.

După părerea tractoriştilor lui Cemasov, de vină era numai şi numai Efim Kriukov. Codaş în brigadă, el îşi justifica sistematic timpii morţi cu o uimitoare ingeniozitate. Adunîndu-se după fiecare schimb la o şedinţă de producţie fulger, tractoriştii îl criticau pe Kriukov în fel şi chip, făcîndu-l de ruşine, căutînd să-l ia cu duhul blîndeţii sau ameninţîndu-l că pînă la urmă îl vor bate. După ce asculta cu răbdare mustrările pline de mînie ale tovarăşilor lui, acesta ridica semeţ mîna şi răcnea :

— Tovarăşi ! Îmi iau angajamentul să îndeplinesc astăzi întreaga normă la arături. Nici vorbă că-i cam ruşinos să fac de ocară brigada mea vreme de şase zile !

Ţanţoş, intra totdeauna cel dintîi pe brazdă, cu viteza a treia, şi ara cam o oră şi jumătate fără să se oprească, făcînd să răsune ogorul de strigăturile, cîntecele şi şuierăturile lui. Spre amiază, pe postata lui Kriukov se lăsa însă o linişte îngrijorătoare ; vîntul nu mai aducea de acolo pe aripile lui nici un sunet, nici un foşnet.

Brigadierul Cemasov își vîntura cu o furie oarbă pumnii grei ca niște baroase și-i striga tractoristului :

— Iar nu ari, pui de lele ce ești ?!

— Iacătă că nu ar, Vanea... recunoștea cu amărăciune Efim, dîndu-se, pentru orice eventualitate, înapoi din fața brigadierului furibund.

— Și de ce nu ari, trîntorule ?

— Iar a stat... se dezvinovățea Efim, dîndu-și în lături brațele și îndepărtîndu-se prudent. Ce să fac, s-a înfundat carburatorul. Cît am suflat, cît m-am canonit cu el, și degeaba. Iar altă dată : Plugul a început să se scuture, parcă l-ar fi apucat alte alea — ei și l-am reglat. Sau : Ca un făcut, am uitat manivela de pornire și am dat fuga la tabără după ea. Ori : Înțelegi, o bujie iar nu dă scînteie...

— Meriți să fii ucis, Kriukov, îl amenință Cemasov cu un calm rece, parcă ar fi fost vorba de ceva fără însemnătate. Iar după ce cerceta tractorul, îi făgăduia hotărît, cu tărie : Și am să te ucid, fii sigur. Da' cum crezi tu ?! Peste zece zile terminăm desțelenirea pămîntului — o înfăptuire măreață ! Directorul are să înmîneze drapelul de onoare brigăzii celei mai vrednice. Să fie oare cu putință ca din pricina ta să ne facem de rușine în fața întregii Uniuni Sovietice, să pierdem o răsplată atît de scumpă, s-o lăsăm altora ? ! Nu, să am iertare, tovărășelule, dacă ne joci asemenea renghi, te jupuim de viu !...

— Tovarășe brigadier ! Zău că... răcnea cu înflăcărare Kriukov, sărind repede pe tractorul pus în funcțiune de Cemasov. Și aprins cum era, pornea deodată cu o viteză nepermisă, strigînd cît îl ținea gura : Să-mi iasă sufletul, tovarășe Cemasov ! D-apoi pentru brigada mea săr în foc și-n apă !

Efim ara vreo trei brazde, vioi, sigur pe el, fără să întoarcă o clipă capul. La a patra trebuia însă neapărat să i se întîmple ceva : ba i se oprea motorul, ba se încingea radiatorul, ba bujiile... nu dădeau scîntei.

Și brigadierul se năpustea din nou asupra lui, vînturîndu-și pumnii cu furie.

Iar pe înserat, pășind obosit pe arătura afînată, Cemasov gîndea mohorît : „Oare o să ne dăm bătuți ? Dacă mă întrece Mitka Dîbin ? ! Și cînd te gîndești că toată încurcătura vine de la scripcarul ăsta de Efimka ! Pieptăna-l-ar toți dracii, de ticălos !"

Zilele erau numărate pînă la terminarea muncilor de primăvară. Din datele operative ale direcției era limpede pentru toți că sectorul cinci avea să îndeplinească cel dintîi planul de desțelenire și de însămînțări. Cemasov nu voia să fie însă unul dintre cei destoinici, ci cel mai destoinic. Știind foarte bine cu cîtă încordare urmărea toată suflarea din sovhozul cerealier întrecerea

hotărîtoare dintre cele două brigăzi fruntaşe ale sectorului cinci, el era profund încredinţat de superioritatea colectivului său faţă de brigada lui Dîbin. Ştia însă totodată că dacă Kriukov nu avea să fie la înălţime în acele ultime zile, brigada lui risca să rămînă cu mult în urma aceleia a lui Dîbin. De aceea nu-şi mai găsea locul. Nu putea în ruptul capului să se împace cu gîndul că nu lui, nu băieţilor şi fetelor din brigada lui le era hărăzit să bea împreună cu Azarov cîte un pahar de vin bun şi să înalţe, în văzul tuturor, deasupra taberei de cîmp a brigăzii sale drapelul roşu de onoare, brodat artistic cu mătase şi fir.

„Nu, tovarăşi, îşi spunea el, dacă se va întîmpla ca Dîbin să ne ia drapelul de producţie, apoi eu plec din sovhoz ! Numai că îmi este peste putinţă să mă despart de Liubka !..."

Şi, ca un făcut, în acele zile pline de zbucium, Ivan Cemasov n-avea cum să-şi împărtăşească Liubkăi gîndurile amare. Şi doară numai ea ştia să-l asculte şi să-l înţeleagă fără prea multe vorbe ! Altă fată ca ea nu găseai în lumea întreagă ! Şi cînd te gîndeşti că un netot oarecare o repartizase în brigada lui Dîbin ! Acum, încearcă să i te plîngi, să te sfătuieşti cu ea, spune-i cît de greu îţi vine să scapi din mîini drapelul de onoare pentru care se dă lupta.

„Nu, mai bine să nici nu-i pomenesc despre asta — o să rîdă de mine. Ea luptă pentru brigada ei, se străduieşte vădit să mă învingă !" gîndea Cemasov cu pizmă.

Şi făcea tot ce putea ca s-o ocolească pe Liubka. Ea ghicea însă pricina purtării lui neobişnuite şi căuta cu încăpăţînare să stea de vorbă cu el. Şi pînă la urmă Cemasov nu scăpă.

Seara, întorcîndu-se de pe arătură spre tabără, Liubka se aşeză în preajma unui gorgan, aşteptîndu-l cu răbdare. Cînd brigadierul, obosit şi posomorît, ajunse în dreptul ei, îl lăsă să treacă înainte vreo cinci paşi şi se luă după el, tiptil, fără zgomot. Deodată, înainte ca Cemasov să-şi dea seama, îl cuprinse pe după gît cu mîinile ei calde.

Cemasov se zăpăci, zîmbind buimac.

Descoperindu-şi dinţii deşi, albi-albăstrui, Liubka se uită o clipă în ochii lui, supusă, drăgăstoasă, apoi se dădu înapoi şi clătină din cap a dojană.

— Ei, ce să zic, te laşi pe tînjeală, dragă băiete !... Şi nu ţi-e ruşine de loc ! Uite ce chipeş arăţi ! Şi ce mai cîntăreţ — cînd desfaci burduful armonicii, freamătă stepa ! Dar nu eşti în stare să cucereşti drapelul. Scapi din mîini pasărea măiastră, Vaniuşa !...

— Nu cred... răspunse cu glas surd Cemasov, încercînd s-o apuce de mînă.

Trăgîndu-se înapoi cu dibăcie, ea îi spuse cu o prefăcută asprime :

— Să lase să-i scape steagul un brigadier ca tine — asta-i chiar mare ruşine şi ocară! Eu nu l-aş da pentru nimic în lume. Şi eu vreau să învîng. Ce-o să se mai uite flăcăii la mine, zicînd că sînt grozav de frumoasă şi de aprigă. O să ajung o brigadieră vestită! Atunci toţi au să mă îndrăgească.

— Rîzi! Rîzi! spuse posac Cemasov.

— Da' ce-i de rîs în asta? Nu rîd nicidecum. Să mă trăsnească maica precista dacă nu vorbesc serios. Vreau să ies mai bine decît toţi, drăguţule. Şi să-l iubesc pe cel mai destoinic. Aşa-s eu!

Pe neaşteptate, se lipi de Ivan cu trupul ei tînăr, pietros.

— Of, că tare primejdios mai eşti. Necugetatule! Adevărat, nu-i greu de loc să-mi sucești capul. Zău c-am să mă dau bătută. Vrăjitorule. Cîntăreţul meu!

— Şi eu te iubesc, Liubka. Nu te dau pe-o lume întreagă. Aş muri fără tine. Dulceaţa mea. Amărăciunea mea. Păsăruica mea... bîigui ca în delir Ivan, ridicînd-o în braţe... Rămase aşa locului încremenit. Temîndu-se să n-o sperie, îşi ţinu răsuflarea şi-i privi cu încîntare chipul oacheş, sclipirea neliniştitoare din ochii închişi pe jumătate cu şiretenie. Un val fierbinte de duioşie îi copleşea inima, făcînd-o să-i zvîcnească năprasnic în piept.

Văzîndu-l buimac de dragoste, dîndu-şi seama că pămîntul îi ardea, îi fugea de sub picioare, Liubka îl privea în faţă cu ochii îngustaţi, ca izbiţi de razele soarelui, rostind cu prefăcută spaimă vorbe duioase, fără şir, şoapte înfrigurate...

...Mult îl costau apoi pe Ivan Cemasov întîlnirile acestea trecătoare cu Liubka, scoţîndu-l din minţi. Mai tîrziu, după ce se mai potoli, cînd îşi mai veni în fire, nu putea să înţeleagă cu nici un chip — glumise oare Liubka în privinţa întîietăţii brigăzii lui, sau vorbise serios? „Parcă poţi s-o înţelegi pe Liubka?" gîndea cu duioşie şi deznădejde brigadierul, îndrăgostit la nebunie. De cîte ori se despărţea de ea, hotăra cu tărie să se străduiască din răsputeri spre a obţine marea onoare a muncii pentru brigada lui!

Spre sfîrşitul primei decade, brigada lui Ivan Cemasov începu să depăşească normele din zi în zi.

Chiar şi Efim Kriukov, care devenise, spre mirarea tuturor, posomorît, tăcut, acum ara pămîntul fără să i se mai oprească tractorul din te miri ce. Întreg sectorul era uimit şi de faptul că el pierduse pe neaşteptate pasiunea, dăunătoare muncii, pentru balalaica sa. Altă dată, abia sărea de pe tractor şi, una, două, punea mîna pe balalaică şi nu se mai despărţea de ea pînă-n zori. Uneori chiar şi dimineaţa, înainte de schimb, găsea timpul să-i

trage, așa în treacăt, un marș oarecare, stîlcind neîndurător melodia! Iar acum, cînd ieșea din schimb, abia preda tractorul și — țuști în cort, de unde nu mai puteai să-l scoți cu nici un fel de muzică. Luat în focuri încrucișate de băieți, răspundea:

— Mă doare grozav la lingurică. Nu-mi arde acu de muzică, mă înțelegi...

— Păi dacă ești bolnav cum muncești?

— Cum muncesc? Ei, muncesc, fiindcă, de, mă înțelegi, am conștiința datoriei.

— Ian te uită! Și de mult ți-a venit asta, tovarășe?

— De o zi și o noapte... răspundea serios Efim. Puteți să mă credeți, e a doua zi de cînd îmi îndeplinesc norma sută la sută. Ți-e mai mare dragul să vezi cum muncesc. Am economisit douăzeci și patru litri de carburant bătuți pe muchie. Chiar că nu mă recunosc nici eu. Cum de am putut să mă schimb așa?! Mare minunăție! Trebuie să mărturisesc, pîn-acum eram cam lenevos, mă prefăceam, tărăgănam lucrurile. Iar acu — ian te uită ce muncitor de șoc m-am făcut!... se admira cu toată sinceritatea Efim Kriukov.

Tractoriștii din brigada lui Cemasov îi zîmbeau încurajator, îl lăudau cu foc pentru faptul că se schimbase și, de teamă să nu-i stingă înflăcărarea, treceau sub tăcere taina pentru care îi juraseră lui Uvar Kanahin să n-o dezvăluie un timp.

Iar taina era următoarea:

Faptul că Efimka nu-și îndeplinea sistematic norma în timpul schimbului putea duce la neîndeplinirea planului de producție al întregii brigăzi. Nici judecata tovărășească sau amenințările, nici mustrările ori caricaturile usturătoare din foile volante — nimic nu dădea rezultate, nu-l stimula la lucru pe tractoristul care trîndăvea în mod vădit. Unii propuneau chiar să fie alungat cu alai din brigadă. Cemasov se împotrivea însă hotărît la acest lucru.

— Vom avea întotdeauna timp să-i alungăm cu tămbălău — asta nu-i cine știe ce mare lucru, dar ca să-l facem să muncească cinstit — asta e ceva mai greu. Trebuie să încercăm totul, spuse judicios brigadierul la o ședință fulger.

— Are dreptate! îl susținu Morka Zvonțova.

— Trebuie să-l prelucrăm în fața maselor și în acest scop să-l chemăm pe Uvar, președintele comitetului de întreprindere, propuse careva dintre băieți.

— Asta da, e un lucru cuminte.

— Uvar o să-l pună la punct nici că se poate mai bine! susținură în unanimitate această propunere tractoriștii.

Uvar nu întîrzie să vină la brigadă și, după ce ascultă plîngerea brigadierului, spuse cu hotărîre :

— Îl voi prelucra. Storc eu norma din el chiar mîine. Fiți pe pace !

În zori cînd tractoristul fluiera nepăsător o polcă întortocheată, trebăluind fără tragere de inimă pe lîngă tractorul oprit în mijlocul brazdei, Uvar intră în cortul lui Kriukov, luă din cui balalaica acestuia și apăru cu ea pe arătură, lîngă Efim. Trăgînd violent cu toate cele cinci degete de coarde, întrebă :

— Auzi, molîule, muzica asta ?

— Aud... mîrîi abia auzit Efimka, presimțind că nu era a bine.

— Ascultă și simte-te, trîndavule... îi spuse cu jumătate de glas Uvar Kanahin. Ascultă și plîngi cu hohote în sunetele ei. Ca președinte al comitetului de muncitori al gigantului cerealier, te lămuresc pe înțelesul maselor : dacă te împinge păcatul să strici rosturile brigăzii de șoc a tovarășului Ivan Cemasov, să-i terfelești autoritatea, nu-ți mai vezi cobza cu trei coarde !

— Ceee !? căscă gura Efimka, uluit.

— Să n-aud un cuvînt. Te lămuresc pe înțelesul maselor, repetă Uvar Kanahin cu un gest autoritar. Îți iau cobza ca unui trîndav nerușinat, pînă cînd se termină arăturile în sectorul vostru. Caută să lichidezi rămînerea în urmă și să îndeplinești norma sută la sută. Te încredințez că atunci cînd o să realizezi indicii îți dau înapoi cobza asta prăpădită...

— Dă-mi-o chiar acum ! strigă răgușit Efimka, recăpătîndu-și cumpătul. Am să înaintez directorului o cerere. Am să mă plîng tovarășului Azarov...

— Da' ce, îți închipui că o să asculte ce spui tu ! îi răspunse Uvar Kanahin cu un zîmbet ironic. Păi tovarășul Azarov nici n-o să stea de vorbă cu un trîndav neobrăzat ca tine. Cine m-a văzut că ți-am luat cobza? Cu ce poți dovedi? Crezi că lumea n-are încredere în mine ? Hai ?

— Sigur, toată lumea are... recunoscu Efimka.

— Ei vezi, drăguțule ! Mai bine ai tăcea. În escadronul de cavalerie al tovarășului Kașirin eram respectat și mai și. Pentru merite în lupta împotriva baronului Unghern am primit în dar de la comandantul diviziei o sabie încrustată cu argint. Parcă a fost ieri : la douăzeci și două noiembrie, nouă sute nouăsprezece, escadronul nostru, care avea însărcinarea să străpungă flancul stîng al dușmanului și să-i atace pe contrarevoluționari din spate, a pornit în trap întins spre Baian-Aul. În zori, unsprezece săbii am plecat în recunoaștere. Se lăsase ceața. Caii erau învă-

luiți în promoroacă. Eu mergeam în fruntea patrulei. Pe neașteptate, am întîlnit un kirghiz călare, care ne-a spus că în cătunul Poludionnîi înnoptase sotnia atamanului alb Dutov și că nu se găseau trupe de recunoaștere în drumul nostru. Am tras săbiile din teacă și ne-am năpustit cu chiote în cătun!... povestea Uvar Kanahin, lăsîndu-se pradă amintirilor tulburătoare și uitînd pentru o clipă totul de pe lume.

Deodată însă, ori croncănitul surd al unui vultur de stepă, pe care îl auzi deasupra capului, ori huruitul îndepărtat al unui tractor, ori făptura încremenită a lui Efim — oricum ar fi fost, una sau alta îl trezi din visare. Amuți o clipă, apoi făgădui :

— Ei, lasă, nu te necăji, cînd o să ajungi fruntaș, am să-ți spun într-o bună zi toată povestea asta... Iar acum te sfătuiesc să mă asculți și pînă diseară să depășești norma la arat. Of, că tont mai ești ! se tîngui Uvar, clătinînd din cap cu adîncă mîhnire. Păi pentru asemenea fapte vitejești o să-ți aducă mulțumire întreaga Uniune Sovietică. O să zică : „Tractoristul Efim Kriukov era un netrebnic, un trîntor înrăit, iar acum a devenit un vestit udarnic". Chiar Mihail Ivanovici Kalinin ar putea într-o bună zi să țină despre tine la Kremlin o astfel de cuvîntare : „Să i se dea, mă înțelegeți, o decorație de aur și să i se înapoieze cobza aceea!" Cobza, firește, că o să ți-o dau eu înapoi și fără porunca președintelui Comitetului Central Executiv... Să fiu eu în locul tău, într-un singur sezon de arat mi-aș împodobi tot pieptul cu medalii. Și... nici nu m-aș mai uita la cobza asta ! Mi-aș cumpăra o ditamai chitară, sau chiar un cogeamite trombon ! Înțelesu-m-ai ? întrebă Uvar.

— În asta sînt cu totul de părerea dumneavoastră, tovarășe președinte, bîigui Kriukov, privindu-și pieziș balalaica.

Uvar aruncă dîrlogii pe după oblînc și sări în șa cu îndemînarea unui cazac. Calul tresări. Ridicîndu-se în scări, Uvar încheie :

— Socot deci lămurită chestia cu cobza. Nădăjduiesc că n-o să te împotrivești. Cînd o să ajungi conștient și fruntaș în muncă, atunci o s-o primești înapoi. Dacă însă mai umbli cu tertipuri să nu dai vina pe alții — praful se alege din jucărioara asta — o trîntesc de un mesteacăn și-i pun așchiile pe foc. Te lămuresc astfel pe înțelesul maselor! termină Uvar și, dînd pinteni armăsarului nărăvaș, pieri într-o clipă din vedere.

Efimka privi buimăcit pe urma lui și abia după o vreme își veni în fire. Uitîndu-se chiorîș la tractorul al cărui motor amuțise, oftă cu amărăciune și spuse :

— Trebuie să fac pe dracu-n patru, dar musai să pun mîna din nou pe balalaică!...

4

Uvar Kanahin se îmbolnăvi în toiul arăturilor, în zilele pline de zbucium ale însămînțărilor de primăvară. Palid, vlăguit de nesomn și de boală, cutreieră, abia ținîndu-se în șa, trei zile și trei nopți sectoarele sovhozului cerealier, brigăzile de tractoare, parcelele arate. A patra zi căzu la pat.

Boala îl doborîse deodată. Zăcea în patul tare, răvășit, cu buzele spuzite, năduşit, scuturat de febră. Îl chinuia setea. N-avea lîngă el nici un strop de apă și nu era cine să i-o aducă. Și Uvar zăcea, dezvelit, pe patul în neorînduială. Își dădea seama foarte bine că în acele zile, cînd munca la cîmp era în toi, cînd oamenii rămîneau zile și nopți în stepă la sectoarele lor, numai grija lui n-o aveau. Cu vecinii nu se avea bine de mult, aceștia îl ocoleau din pricina firii lui, așa că nu putea aștepta vreun ajutor de la ei.

„Te doboară boala, dai ortul popii fără să ai pe nimeni la căpătîi și cine știe cînd vor prinde de veste ai tăi!..." gîndea cu amărăciune Uvar Kanahin, privind fix în tavanul scund, de bîrne.

În casă stăruia liniștea. Tăcea chiar și greierul, care altădată țîrîia fără contenire după sobă. „Cît de bine ar fi fost să stai în pat, culcat pe mîna caldă a nevestei și să asculți pe întuneric țîrîitul pașnic, adormitor!"... Cînd Daşka era acasă, cu totul altfel arăta locuința lor — rînduită, primitoare — în toate se simțea mîna femeii, a gospodinei. De cînd lăsase casa în plata domnului și se apucase să învețe la cursuri, iar apoi se mutase cu totul în stepă, casa lui Kanahin rămăsese pustie, părăsită. Zile de-a rîndul atîrna la ușă lacătul cît toate zilele și Uvar nu se mai simțea atras ca altădată de liniștea adormitoare care se lăsa pe înserate în căminul lui.

Dormea pe apucate, unde se nimerea : ba pe lîngă focurile taberelor de cîmp ale brigăzilor, ba pur și simplu în stepă, sub cerul liber, în bătaia vîntului fierbinte și a soarelui. Toate acestea îi aduceau aminte de viața ostășească de odinioară și nu-l oboseau de loc, nu-i sleiau puterile, ci, dimpotrivă, îl întinereau, îl înviorau, și el se simțea totdeauna așa fel de parcă ar fi fost gata să lupte corp la corp.

Dar iată că boala îl picnise fără veste, pe neașteptate, îl doborîse, îl dăduse jos din șa. Să zacă uitat de toți, jalnic, neputincios, în casa pustie de care îi era lehamite, tocmai atunci cînd în stepă se dădea lupta hotărîtoare pentru fiecare brazdă de pămînt desțelenit, să bolească, să se lase doborît — era o ocară, o prostie. Și Uvar se străduia s-o ducă pe picioare, se împotrivea cu îndărătnicie bolii și pesemne că n-ar fi căzut la pat dacă nu l-ar fi dat grămadă o întîmplare care se petrecuse în ajun.

Cu vreo trei zile mai înainte, după ce inspectase sectorul cinci, simțindu-se tot mai rău, Uvar descălecase lîngă drum, își împiedicase bidiviul și se întinsese în colilie ca să-și mai revină. N-apucase însă să atipească — se pomenise cu un călăreț trimis după el de la sediul central. Acesta îi dăduse un bilețel.

Pe o foaie de hîrtie smulsă pieziș dintr-un carnet, directorul scria cu litere mari, lăbărțate:

„Tovarășe Kanahin, te invit să te prezinți la mine de îndată și fără discuție.

K. Azarov"

Uvar citi bilețelul de trei ori, simțind în el un ton rău prevestitor. Uitîndu-se pieziș la curier, gîndi: „Hotărît — îmi spune inima că tovarășul director îmi pregătește un frecuș!..." Sări numaidecît în șa și porni în galop spre sediul central. Zadarnic căuta să-și amintească pe drum ce greșeală făcuse, de-și atrăsese astfel mînia directorului — nu găsea nimic de criticat în munca lui din ultimele zile în cadrul comitetului: nu amenințase pe nimeni cu revolverul, nu citise nicăieri vreo rezoluție proprie. Se ferise să țină mitinguri fulger cu tractoriștii în orele de producție...

Descălecă din mers lîngă clădirea direcției și-și puse la repezeală ținuta în ordine; își netezi vestonul, își șterse fața cu mîneca, se pieptănă — într-o zi, Azarov îl săpunise bine pentru ținuta neîngrijită — și ciocăni cu fereală la ușa directorului. Nu-i răspunse nimeni. După un timp, Uvar bătu iarăși, mai hotărît — liniște. Atunci, luîndu-și inima în dinți, Kanahin dădu ușa larg de perete și înlemni în prag.

Azarov ședea la masă, cu capul ușor încărunțit aplecat spre harta desenată pe hîrtie de calc a trupurilor de pămînt care aparțineau sovhozului cerealier. Privea încordat printre gene parcelele răzlețite în stepă și, făcînd la repezeală însemnări în carnet, trăgea apăsat niște linii pe hîrtia de calc.

Kanahin tuși sfios.

Azarov, ca și cum s-ar fi trezit deodată, ridică ochii ușor umeziți de încordare și-și opri pentru o clipă privirea aspră, pătrunzătoare asupra lui Kanahin.

— Ia loc. Închide ușa.

Presimțind că nu era a bine, Uvar trase greu în urma sa canaturile care nu se închideau bine și, apropiindu-se de masa directorului, se așeză pe marginea fotoliului șubred, tapisat cu rips albastru.

Azarov se aplecă din nou asupra hărții, ca și cum nu l-ar fi văzut pe Kanahin. Deodată se îndepărtă brusc de masă, își înăbuși obosit ochii și, oftînd adînc, întrebă:

— Ei, ia spune, cum stau lucrurile în sectorul cinci?

— Foarte bine, Kuzma Andreici! se însufleți într-o clipă Kanahin. Chiar acum vin de acolo — mi-ați spus să mă duc, m-am dus...

— Care sînt indicii pe ziua de ieri?

Dîbin și Cemasov înaintează ca niște trăpași de soi, unul lîngă altul! Ambele brigăzi își îndeplinesc zilnic normele sută la sută.

— Urmărești munca fiecărui tractorist?

— Zi și noapte, Kuzma Andreici.

— Și cum merge, toți lucrează bine?

— Cum să vă spun... se codi Kanahin. Acum nu mai sînt supărat pe nimeni. E adevărat că la început mai întîlneam cîte unul nu prea cumsecade. Cîte un trîntor...

— Și acum? Nu mai sînt trîntori?

— Nu! Nu mai avem asemenea elemente...

— Dar unde au dispărut, mă rog? întrebă Azarov cu un zîmbet forțat și-l privi scrutător pe Uvar.

— Unde?! se miră Uvar. Au căpătat conștiință politică. S-au dat pe brazdă. Au renăscut moral. Eu personal i-am lămurit pe înțelesul maselor, pe fiecare în parte — i-am prelucrat conform directivelor Consiliului Central al Uniunilor Sindicatelor din U.R.S.S.

— Așa, va să zică... răspunse Azarov, ridicîndu-se în picioare. Se apropie de Uvar și-l întrebă: Da' pe tractoristul Kriukov îl cunoști cumva?

Kanahin simți că îi amorțește limba în gură.

— Cum să nu-l cunosc. E fruntașul trîntorilor din sovhozul nostru! Mi-a scos sufletul... răspunse Uvar, aprinzîndu-se la față.

— Dar în prezent cum lucrează? stărui Azarov.

— Ceasornic! De patru zile ară mai mult cu un hectar și jumătate peste normă!

— Nu mai spune?! exclamă cu prefăcută mirare Azarov. O asemenea minune a făcut prelucrarea ta, munca de lămurire pe înțelesul maselor?

— Firește... Omul a renăscut moralmente sub ochii mei. Și brigadierul nu mai poate de bucurie cînd îl vede — adevărat erou!

Fața directorului se făcu albă ca varul, ochii i se rotunjiră și începură să scapere, luminile lor împungeau ca acul. Zvîrlind carnetul pe masă, îl înșfăcă pe Uvar de umăr și-i spuse:

— Da' bine le mai ticluiești, Kanahin, și nici nu roșești măcar! Ia spune, pe cine vrei tu să înșeli? Umbli cu șoșele și momele, dar să mărturisești cinstit n-ai curaj. Și te mai lauzi la fiecare pas cu meritele tale din război. Se zice c-ai fost cîndva un partizan și un comunist destoinic... Și iată: din respect pentru faptele tale din trecut ți s-a încredințat o armată întreagă de oa-

meni. S-au bizuit pe tine ca pe un comandant dintre cei mai cinstiți, profund devotat partidului, dar degeaba au făcut-o ! Nu trebuia să rişte aşa ceva... Am adunat aici nişte oameni dezordonați, cu conştiința puțin dezvoltată, oropsiți în trecut. Sarcina noastră este să-i reeducăm, să formăm din foştii argați ai lui Bobrov şi Okatov muncitori agricoli conştienți ai sovhozului cerealier. Cum de nu înțelegi, cap sec ce eşti, că noi nu numai că sîntem datori să dăm țării în termenul cel mai scurt milioane de tone de cereale, de cea mai bună calitate, dar să şi pregătim pentru statul nostru un număr tot atît de mare de fruntaşi în producție ! Iar tu cu ce te ocupi ? Tai şi spînzuri ! Discreditezi partidul ! Muncești anarhic!

— N-am silit pe nimeni... protestă posomorît Uvar, crispîndu-şi neputincios buzele arse de supărare şi netezindu-şi cu înfrigurare părul zburlit. Niciodată şi nimeni nu-l jignise atît de crud şi de nemeritat, nimeni nu negase trecutul lui de luptător ca acest om, pe care îl asculta totdeauna cu toată luarea-aminte, pe care l-ar fi urmat fără şovăire în focul aducător de moarte, aşa cum îl urma odinioară pe răposatul comandant al diviziei...

— Nu-ți călca pe conştiință, Uvar — fii sincer, urmă Azarov, de data aceasta pe un ton mai potolit, mai măsurat. Pe cine vrei să înşeli, Kanahin ! Pe mine ? Partidul ?

„Dar de ce i-o fi sărit țandăra ? ! Făcea oare să stîrnească atîta tărăboi din pricina unei păcătoase de cobză !? S-a făcut foc şi pară, dar nu se gîndeşte că dacă aş fi scrîntit-o, dacă nu i-aş fi luat trîntorului pacostea aia de jucărie, ar fi terfelit cinstea întregii brigăzi de şoc, ne-am fi făcut de ocară în toată țara din pricina acestei lepădături... Dracul m-a pus să-mi bat capul cu el ! Te pomeneşti că din cauza nerodului ăstuia am să pătimesc pe linie de partid cine ştie ce ! Aşteaptă tu, mucosule, dac-oi păți ceva, mă răfuiesc eu cu tine de ai să mă pomeneşti cîte zile ăi avea !..." îl amenință Uvar, în gînd, pe Efimka.

Faptul că Uvar stătea mut în fotoliu îl scotea din sărite pe director. Dar, străduindu-se să-şi înfrîneze mînia gata să izbucnească, întrebă calm :

— Prin urmare eşti convins că ai procedat just ?

— Dacă se lasă pe înjală din pricina unei pacoste de cobză... o luă pe departe Uvar Kanahin.

— Nu „dacă", ci răspunde fără ocolişuri ! i-o reteză Azarov.

— Păi, răspund verde, în față : mare folos, ian te uită, am eu de la fleacul lui de balalaică ! Ei, dacă mi-ar fi căzut în mîini un trombon de alamă, deh, atunci poate că aş fi avut un folos. Mi-am dorit de cînd eram de-o şchioapă asemenea lucru. Cînd eram în divizion cîntam din instrumentul ăsta orice cîntec, şi în timpul marşului, şi la popasuri. Iar cît priveşte fleacul lui de

cobză, vă spun cît se poate de sincer că nu-mi place. Nu cumva ați bănuit că i-am luat balalaica ca să cînt eu cu ea! Ce-mi trebuie mie, să sperii șobolanii noaptea?! Dacă omul se lăsa pe lînjală, nu îndeplinea cu nici un chip norma, făcea de rușine brigada, ce trebuia să facem? Pînă apuci să-l lămurești politic, trece timpul însămînțării. M-am frămîntat cît m-am frămîntat, și deodată mi-a trecut prin cap: „Ia hai, m-am gîndit, să-l ating unde-l doare". I-am sechestrat balalaica vremelnic și lucrul ăsta s-a dovedit a fi folositor: parcă i-ar fi luat cineva cu mîna timpii morți — a început să are cîte un hectar și jumătate peste normă. Într-un cuvînt, s-a schimbat sub ochii noștri — din trîntor a ajuns fruntaș! Asta fără doar și poate! Cît privește balalaica, i-am făgăduit că i-o dau înapoi după însămînțări. Eu n-am ce face cu ea. Și atunci ce rău e în asta? Pentru mine, tovarășe director, pîinișoara statului e cu mult mai aproape, mai scumpă decît asemenea fleac! Nu mi-aș cruța nici calabalîcul meu...

— Ce-i al tău, poți să nu cruți, dar să nu te atingi de bunul altuia! îl întrerupse aprins Azarov. Lasă că mai stăm noi de vorbă undeva anume. Te învățăm noi minte! Te invit să dai balalaica înapoi tractoristului Kriukov numaidecît, fără întîrziere. Ai înțeles?

„Uite unde am ajuns! Vorbește așa fel cu mine de parcă aș fi un dușman de clasă... Da-a, iată cum își bate joc viața de tine, dragă tovarășe Kanahin. Asta ți-e soarta: atunci erai cît pe ce să pătimești din pricina unui chiabur înrăit, își aduse aminte încruntîndu-se Uvar despre Luka Bobrov. Iar acum te freacă pentru un trîntor oarecare..."

Ridicîndu-se anevoie din fotoliu, Uvar se îndreptă spre ușă cu pas nesigur, clătinîndu-se. Puse mîna pe clanță, rămînînd cîteva clipe cu spatele la Azarov, cu capul în piept, parcă s-ar fi străduit să-și amintească ceva. Se rezemă de ușă, simțind grețuri, amețeală și o chinuitoare slăbiciune în mîini. Tot trupul, greu ca de plumb, nu i se mai supunea, parcă ar fi fost al altuia. Își dădu seama că boala cu care luptase atît de dîrz și de îndelungat îl biruise deodată.

Îl copleși un simțămînt ciudat, pe care nu-l mai încercase niciodată pînă atunci: fie din pricină că-l doborîse boala tocmai acum, fie din pricina jignirii atît de adînci și de grele pe care i-o adusese Azarov, zgîndărindu-i rănile vechi; oricum ar fi fost, simți că-l apucă niște spasme groaznice, că se sufocă, iar ochii lui îngușți se înrourară, umeziți de o boare usturătoare. Dacă ar fi fost singur — l-ar fi podidit lacrimi fierbinți, spălîndu-i fața aspră, arsă de soarele stepei, brăzdată de zbîrcituri. Uvar făcu un efort și se întoarse spre Azarov, privindu-l drept în ochi.

— Dacă e vorba că sînt vinovat, judecați-mă. Nu e pentru întîia oară cînd trebuie să pătimesc pentru diferite elemente răuvoitoare. Numai că nu trebuie să-mi vorbiți astfel, tovarășe director, despre biografia mea de luptător ! Eu am străbătut drumul ideologic ca partizan roșu, am rătăcit prin toate stepele siberiene, așa că nu vă îngădui în ruptul capului să-mi aduceți învinuiri pentru acei ani ! Am fost rănit de cinci ori. De două ori m-au tăiat în lupta corp la corp. N-aveți nici un drept!... rosti Uvar cu glas răgușit.

— Și ce, acum trebuie să te purtăm pe palme pentru rănile de atunci ? ripostă Azarov cam grosolan. Dar se îmblînzi îndată și adăugă numaidecît : Bine, bine, Uvar ! Iartă-mă, nu sînt nici eu de lemn. Mi-am ieșit din sărite... Acum poți să pleci...

Uvar ieși pe ușă, mușcîndu-și buzele arse. În curte, dezlegă anevoie de la conovăț armăsarul care începu să necheze, vîrî piciorul în scară și întinse mîna slăbită spre oblînc, dar nu mai putu să se urce în șa. În urechi îi stăruia un țiuit sîcîitor, istovitor. Simțea că-i tremură genunchii, că i se taie picioarele. Din pricina greșurilor și ametelii, pămîntul se învîrtea, îi fugea încet de sub picioare, se clătina sub el. Abia mai răsufla. Voia să se trîntească undeva la răcoare. Era fript de sete.

Calul îl privea piezîș, nedumerit, cu ochiul său rotund, focos, dînd din picioarele subțiri, lucioase, negre ca pana corbului. Nările lui umede, catifelate fremătau, se înfoiau aprig.

Uvar scăpă dîrlogii din mîini și, întorcîndu-se nepăsător, porni spre casă pe ulița pustie, abia mișcîndu-și picioarele care nu i se mai supuneau. Fornăind neliniștit, calul păși în urma cuminte după el.

În aceeași seară, tîrziu, Azarov, întorcîndu-se la sediul central de la un sector îndepărtat al sovhozului cerealier, hotărî să treacă pentru o clipă pe la Uvar Kanahin. Intrînd în casa abia luminată de becul slab, Azarov înlemni în prag.

Uvar, care își pierduse ultimile licăriri de luciditate, se încleștase de tăblia patului, zvîrcolindu-se în delir.

5

A doua zi după discuția cu Azarov, spre uimirea întregului sector, pentru întîia oară de cînd lucra la desțelenirea pămînturilor sovhozului cerealier, Katiușa nu făcu față normei pe care o avea : nu izbuti să are în timpul întregului schimb nici măcar o treime din norma zilnică. Încă în zori cînd preluase mașina de la Punda — tractoristul pe care-l schimba

— Cemasov observase ceva neobișnuit la ea. Era ca niciodată, posomorîtă, distrată. Mișcările ei păreau nesigure, molatice, conducînd tractorul așa fel de parcă abia cu o zi mai înainte i se încredințase volanul.

Din pricina nopții nedormite și a lacrimilor fierbinți pe care le vărsase, de amărăciune și obidă, Katiușei i se strîngea dureros inima. Ochii ei, înconjurați de cearcăne vineții, își pierduseră strălucirea. Buzele, strînse cu asprime, îi erau arse. Privindu-se într-un ciob de oglindă, pe care îl ținea ascuns în buzunarul de la piept al salopetei, Katiușa rămase uluită — atît de străin îi părea chipul ei, slăbit într-o singură noapte. Răpusă de năpasta ce se abătuse fără veste pe umerii ei firavi, ședea la volan nespus de amărîtă. Era greu să recunoști acum în ea pe tractorista poznașă din ajun, care striga voioasă la tovarășii de muncă ieșiți în calea ei.

Bătea un vînt puternic dinspre miazănoapte. Postata de pămînt pe care trebuia s-o are urca în pantă. Cînd ajunse pe creasta dîmbului, Katiușa uită să reducă accelerația și de aceea motorul vuia, hîrîia și păcănea răsunător. Zăpăcindu-se, ea ambala brusc, din care cauză tractorul zvîcnea mereu în loc. Plugurile trepidau, sărind tot timpul de pe brazdă și lăsînd greșuri mari.

Stăpînind anevoie tractorul, care pînă atunci i se supunea, Katiușa arse din neatenție o bujie, ba chiar era cît pe ce să topească lagărele. Enervîndu-se tot mai mult și fiindu-i rușine de greșelile ei grosolane, era gata să părăsească tractorul în mijlocul brazdei și să fugă de pe parcela pe care o ara încotro va vedea cu ochii. Katiușa înțelegea totodată foarte bine că acum, cînd sosiseră zilele hotărîtoare ale luptei pentru cinstea de brigadă fruntașă a sovhozului cerealier, dacă ar fi fost altcineva în locul ei, pentru un asemenea fel de a munci brigadierul l-ar fi dat jos neîntîrziat de la volan, iar consiliul de judecată tovărășească l-ar fi scos și din brigadă.

Katiușa ara tot mai rău. Ziua era secetoasă și aerul, limpede, se răsfira în unde diafane. Pintenii de la roțile tractoarelor străluceau atît de viu, încît părea că fac semne soarelui. Pămîntul răsturnat de brăzdarele de oțel mirosea a plămadă caldă.

Nimic n-o mai tulbura, n-o mai bucura însă pe Katiușa. Știa că vede pentru ultima oară țărîna trezită la viață, care părea că răsuflă ușurată sub brăzdare, că trăgea în piept pentru cea din urmă oare mireasma ei pătrunzătoare, ce o ameța, că apăsa pentru ultima dată cu piciorul pedala de ambreiaj. De aceea i se vlăguiseră și-i tremurau mîinile, de aceea n-o mai asculta volanul...

Katiușa nu-i spusese nimic nici măcar lui Cemasov despre cele vorbite cu Azarov. În zori, cu o oră înainte de a intra în schimb, ea își legase în grabă lucrurile într-o basma și hotărîse

cu tărie să nu aştepte dispoziţia directorului, ci să plece din sector noaptea, pe furiş. Ar fi vrut ca înainte de-a pleca să-l vadă pe Mitka, să-i povestească totul. Îşi dădea seama că nimic n-o va mai putea opri acolo, dar nu putea să se facă nevăzută aşa, pe neaşteptate, fără să vorbească cu el, să-i spună cît de drag, cît de apropiat îi era.

Toată ziua aceea nesfîrşită, chinuitor de lungă, făcînd greşeală după greşeală, sleită de puteri, zbuciumată, a aşteptat cu sete să-l întîlnească.

Ziua vîntoasă de primăvară se stingea încet, parcă a lehamite. Contururile neregulate ale gorganelor din depărtare păreau tot mai estompate, mai străvezii. Tot mai vie apărea în zare geana aurie a asfinţitului. Şi cu cît se apropia mai mult seara, care parcă îşi mijea mohorîtă ochii vineţii, cu atît se simţea Katiuşa Kicighina mai amărîtă, mai tristă.

În sfîrşit veni şi schimbul. Fiindu-i ruşine să-l privească în ochi pe flăcăul care o schimba, Katiuşa predă tractorul la repezeală lui Punda, în prezenţa lui Cemasov, şi se grăbi să plece de pe locul pe care-l arase. Bănuia că brigadierul aflase pesemne că va fi concediată în curînd, numai astfel îşi explica tăcerea, atitudinea lui aproape nepăsătoare faţă de munca ei ruşinoasă, de neiertat chiar pentru un începător. Katiuşa credea că brigadierul se prefăcea că e nepăsător şi tăcea pentru că o compătimea, că în aceeaşi zi, seara, la şedinţa fulger, va fi nevoit să-i aducă la cunoştinţă dispoziţia de concediere a directorului.

Iată de ce nu voi să apară în tabără înainte de a se fi potolit lîngă foc obişnuita forfotă de seară, înainte de a se fi culcat cei mai mulţi dintre băieţi. După ce ajunse cu chiu, cu vai la marginea arăturii, îşi continuă drumul încet în stepa perdeluită de un văl uşor, fumuriu.

La cotitura drumului care ducea spre gorganul apropiat, Cemasov o ajunse însă din urmă. Cuprinzînd-o prietenos pe după umeri, o întrebă :

— Ce-i cu tine, astăzi, Katiuşa ?

Katiuşa tăcea, fără să se ferească de braţul lui, fără să-şi ridice capul plecat.

— Te simţi rău ? Se vede doar... Am observat lucrul acesta încă înainte de schimb. De observat am observat, totuşi te-am lăsat să pleci cu tractorul, îşi reproşă el. Şi cînd te gîndeşti că a venit maşina de la sediul central şi nu mi-a dat prin cap să te trimit la spital...

— N-aş fi plecat nicăieri, răspunse sec Katiuşa.

— De ce ?

— Să mă laşi în pace. Iată de ce... şi cu un ghiont uşor îl îndepărtă fără răutate.

— Păi știu și eu că n-ai fi plecat. Ciudată făptură mai ești! Doar înțelegi, firește, că munca e în toi. Dîbin se căznește să ne-o ia înainte. Iar faptul că n-ar fi ieșit la muncă un tractorist ca tine, ar fi costat scump brigada. De aia m-am gîndit că poate o să te ții bine, să-ți revii...

— Te-ai înșelat. V-am jucat o festă. De acum încolo n-o să mai ai ocazia să-ți pui nădejdea în mine!... spuse cu aprindere Katiușa, aruncînd o privire piezișă spre Cemasov.

Pășind alături de brigadier, Katiușa mușca cu mînie de un colț al basmalei. Pasul ei era nesigur, parcă ar fi călcat cu ochii închiși, orbecăind. Ce se petrecea oare cu ea? Cemasov nu știa, dar vedea că nu era în apele ei.

— Ei vezi? Știam eu că ți-e rău! Nu ți-am spus?... De aia n-ai lucrat astăzi prea bine. Sigur. Dar nu-i nimic! N-are a face. Degeaba te frămînți. Nu te mai amărî — indicii nu sînt proști în brigada noastră. Băieții lucrează acum toți ca unul. Vei vedea ç-o să le dăm cu tifla la de-alde Dîbin — îi întrecem pe toată linia!... Iar pe tine te propunem la direcție pentru prima cea mai mare. Nici vorbă. O meriți. Că doar tu ești la noi fruntașă între fruntași. Să vezi ce mai petrecere, ce mai chef o să-i tragem după însămînțări, oho-ho! își îngustă Cemasov visător ochii înroșiți de vînt, de praf și nesomn. Ce mai petrecere, Katiușa! Deasupra cortului nostru o să înălțăm drapelul de producție cîștigat prin luptă. O să cinstească cu noi un pahar de vin chiar Kuzma Andreici, chiar tovarășul director! Ne-a făgăduit. Eu am încredere în el. Azarov o să bea cu noi numai dacă ne ținem de cuvînt și ieșim învingători!... Brigadierul Cemasov visa cu aprindere petrecerea apropiată, fără să bănuiască cu cîtă durere se strîngea inima Katiușăi la fiece cuvînt al lui.

Amărîtă, ascultîndu-l tăcută pe Cemasov, Katiușa vedea aievea sărbătorirea zgomotoasă, plină de veselie a fruntașilor în lupta cu pămîntul înțelenit, sărbătorire la care dînsa nu va mai lua parte ca membru cu drepturi egale al colectivului atît de drag ei. Pășea alături de Cemasov, adîncită în gîndurile ei pline de amărăciune, fără să-l mai asculte. Neliniștit de starea ei, acesta hotărî s-o ducă neapărat în tabără, la nevoie chiar cu sila.

In clipa aceea se ivi de după gorgan Mitka. Săltînd în mîini manivela de pornire a tractorului, cu gîndurile aiurea, venea, obosit, spre tabăra de cîmp. Prefăcîndu-se că nu-i vede pe cei doi, care-i ieșiseră în cale, arunca manivela în sus, cu nepăsare, și cînta încetișor:

O, munți de aur de-aș avea
Și vinuri — rîuri line,
Fără păreri de rău le-aș da,
Pentru-o privire blîndă-a ta
In nopțile-mi senine.

Zărindu-l pe Mitka de departe, Katiușa tresări și parcă se încordă toată. Deodată îl dădu la o parte pe Cemasov cu o mișcare bruscă a cotului ascuțit și se repezi năvalnic spre Mitka.

Cemasov se fîstîci. „Nătărău mai sînt! Fetișcana se ducea la întîlnire cu brigadierul, iar eu m-am legat de ea!... Da' nu cumva s-o fi lăsat astăzi pe tînjală înadins?! E în brigada mea, dar o vrea de bună seamă să-l vadă pe Mitka al ei învingător!" încheie cu pizmă Cemasov și, făcînd cale întoarsă, se îndreptă descumpănit spre tabăra de cîmp.

Ajungînd ca pe aripi la Mitka, Katiușa îl luă cu căldură de braț. Mitka se uită la ea cu prefăcută nepăsare și se opri. Cîteva clipe, rămaseră unul în fața altuia fără să scoată o vorbă. În cele din urmă, Mitka, jucîndu-se mașinal cu manivela, o întrebă sfidător:

— Aveți să-mi spuneți ceva, tovarășă Kicighina?

Chipul Katiușei îu înseninat o clipă de un zîmbet vag, care se stinse de îndată. Apoi, întinzîndu-i mîna mică, parcă turnată în bronz, replică:

— Înainte de toate, tovarășe brigadier, îți spun bună seara!

— Bună, dacă nu glumești, răspunse Mitka cu un zîmbet ironic și-i scutură mîna.

— Ei... ce mai nou pe meleagurile voastre? Cum stați cu lucrul? întrebă Katiușa, încercînd să îndrepte convorbirea pe un făgaș mai serios în legătură cu treburile.

— Bine. Mulțumesc de întrebare. Lucrăm bine, slavă domnului. Nu gripăm motoare, nu prăjim bujii, nu lăsăm greșuri... răspunse cu ifos Mitka.

— Bravo vouă, răspunse pe același ton Katiușa.

— Mulțam...

Convorbirea se împotmoli. Katiușa privea neliniștită de jur împrejur, tot mușcîndu-și capetele basmalei. Mitka se juca mereu cu manivela, aruncînd-o cu dibăcie dintr-o mînă în alta.

Katiușei îi stătea pe limbă să-i răspundă cu aceeași obrăznicie. Totodată se gîndea însă că întîlnirea aceasta a ei cu Mitka putea să fie cea din urmă, că, o dată despărțiți de soartă, părea îndoielnic să-și mai poată uni drumurile vreodată. Nu voia și nici nu putea să se despartă atît de înstrăinați, aproape dușmănoși unul față de altul, așa cum părea în clipa aceea. Și Katiușa îl apucă împăciuitoare de mînă și spuse încetișor, parcă pentru sine:

— Mult ți-am mai dus dorul aici, Mitka! Numai în vis mă simțeam bine cu tine.

Rostind aceste cuvinte, Katiușa îi cuprinse brusc umerii și-l privi în ochi cu duioșie și credință.

— Aha, numai în vis ?! Şi mi-o spui aşa, pe şleau ! răspunse cu răceală Mitka, îndepărtînd-o brutal. Înţeleg. Cînd eşti trează prea puţin îţi pasă de mine. Atunci te giugiuleşti cu tot felul de ingineri şi directori. Petreci unde şi cu cine se nimereşte... Iar în vis vii, aşadară, la mine !

— Nu-i adevărat. Habar n-ai tu... N-am nevoie de nimeni în afară de tine, Mitka... spuse din inimă fata, atingîndu-i şovăitor obrazul cu mîna.

— Bine, bine... mormăi posac Mitka, căutînd să se ferească de mîngîierea ei.

— E cu putinţă să crezi că eu...

— Taci din gură ! i-o reteză grosolan Mitka. Nu mă prosti pe mine. Nu sînt copil de ţiţă. Ajunge... De aia... am auzit că ai feştelit-o la lucru astăzi ! Sau poate că nu-ţi stă capul la muncă după întîlnirea cu directorul ? Pesemne că e mai de folos să-i fii ibovnică decît să conduci tractorul, nu ? Cu dînsul nici vorbă că ai depăşit toate normele !

— Cum de îndrăzneşti ! ?... strigă Katiuşa cu un glas care parcă nu era al ei, apoi îndepărtîndu-se de-a-ndaratelea de Mitka, îl privi cu atîta uimire, ca şi cum vedea în el pe altcineva.

— Halal să-ţi fie ! Tu eşti acum aici cea dintîi fruntaşă în ale dragostei ! spuse cu cruzime Mitka.

— Ei şi ce ? O să iau primă ! spuse sfidătoare Katiuşa, abia reţinîndu-şi lacrimile, gata-gata s-o podidească, apoi îşi smulse basmaua de pe cap.

— Se înţelege — tovarăşul director n-o să se zgîrcească !

— Hotărît. Da' ce, ai crezut c-o să mă plimb noaptea cu el pe degeaba ?

— După cît se pare, nici pe brigadierul tău nu-l laşi să sufere !

— N-ai grijă, o scot eu la capăt cu toţi, răspunse Katiuşa cu o lăudăroşenie cinică. Ce, nu mă cunoşti ?... De bună seamă trebuie să-l cinsteşti şi pe brigadier. Oricum, e şef ! Am hotărît, fie ce-o fi, să-mi fac de cap. Ai auzit cum am arat astăzi ? Ce să-i faci, dragul meu ! Mi-a venit mintea la cap...

— Pleacă ! scrîşni Mitka cu un glas răguşit, deodată, învineţindu-se, turbînd de mînie. Pleacă ! Eu... n-o să te lăsăm să ne faci de ruşine sectorul ! Ai auzit ? O să cerem să fii dată afară ! Şi o să fii cît ai bate din palme. Îmi pun capul pentru asta !

— Eu să fiu dată afară ? Te-ai gîndit bine ? Încearcă numai să sufli o vorbă, şi Azarov o să-ţi dea ţie mai întîi paşaportul. Poţi să fii sigur, hulubaşule, el se aruncă pentru mine în foc şi în apă ! Şi nici eu n-o să-l schimb cu nimeni. Şi, mai ales, cu tine. Înţelesu-m-ai ? Şi cu asta, basta ! încheie batjocoritoare

Katiușa și, măsurîndu-l din cap pînă-n picioare cu o privire mîndră, plină de dispreț, se îndepărtă.

Mitea se uita năucit după ea, abia deslușindu-i pe întuneric silueta subțirică, aidoma aceleia a unui băiețandru.

Katiușa ajunse în tabăra brigăzii după miezul nopții. Focurile din fața corturilor abia mai licăreau. Tabăra era cufundată într-un somn adînc, pașnic. Undeva, într-o parte, murmura încetișor, ca prin somn, amuțind la semitonuri, o armonică. Brigadierul Cemasov încerca în toate felurile un cîntec de alean la acordeonul lui cu trei rînduri de clape.

Katiușa se opri și ascultă. Uimitor! Cîntecul n-o mai mișca de loc. De cîte ori se trezise în puterea nopții și ascultase cu nesaț acele sunete armonioase, pline de duioșie, emoționante ca și scîncetul gutural, îndepărtat al cocorilor! Cît de dulce, cu cîtă bucurie se înfiora inima ei de fată, plină de avînt, la auzul notelor duioase, melancolice, scoase de clapele care parcă ciripeau în noapte. Acum însă, privind focurile pe cale să se stingă, jarul ce răspîndea o licărire purpurie, corturile țuguiate ale taberei de cîmp care se zăreau albe, ca prin vis, în întuneric, ascultînd murmurul sfios, atît de cunoscut al acordeonului, Katiușa nu mai simțea bucuria de altă dată, nici tristețea înduioșătoare sau liniștea sufletească, ci o nepăsare vecină cu abrutizarea.

Intră tiptil în cort. Felinarul răspîndea o lumină firavă pe măsuța rotundă, joasă.

Cele trei prietene — Zoika Merțalova, Anka Kubîșka și Morka Zvonțova — lipite una de alta, dormeau duse, fără visuri.

„N-ar fi bine oare să trezesc fetele, să le povestesc totul și să rămîn cu ele, să nu plec?" gîndi Katiușa, nehotărîtă. Amintindu-și însă despre cele vorbite cu Azarov, despre felul în care arase în ziua aceea, despre întîlnirea cu Mitka, hotărî ferm: „Nu, trebuie să plec chiar acum, fără să mai zăbovesc o clipă!" Și apropiindu-se iute de pat, trase de sub pernă bocceaua cu lucrușoarele ei și, aruncînd o privire spre prietenele cufundate în somn, ieși tiptil.

Peste o oră era departe de tabăra brigăzii. În primele clipe mersese repede, aproape că alergase, urmărită vreme îndelungată de huruitul tractoarelor. Băieții care arau în schimbul de noapte se strigau unii pe alții. Katiușa iuțea pasul încordîndu-și ultimele puteri, străduindu-se să fugă, să nu mai audă acele sunete care o chemau poruncitor înapoi... Întorcînd capul, cu teamă, zărea în urmă farurile tractoarelor — licăreau ca și cum și-ar fi luat rămas bun de la ea. Inima i se strîngea de o durere ascuțită.

6

Vestitul iarmaroc de la Kuendî se deschidea în inima stepei, an de an, în preajma toamnei, într-un punct aflat cam la o sută cincizeci verste de staniţele şi fortificaţiile de graniţă, la răscrucea străvechilor drumuri de caravane ale Turkestanului, Persiei şi Chinei.

În prima jumătate a secolului trecut, spre această stepă sălbatică, prin care cutreierau hoarde nomade, se abătuse o dată un oarecare Serafim Botov, neguţător din Urali. Oprindu-şi carele cu marfă în apropierea păşunii numite Kuendî, Botov vînduse repede nomazilor marfa din corturi, cumpărase cai aproape pe nimic, adunînd o herghelie de cinci mii de capete, şi-i dusese la Ekaterinburg. Peste un an, sosiseră la Kuendî trei caravane ale lui Botov, încărcate cu manufactură. Potrivit unui ucaz dat de ţar, de atunci se deschidea acolo iarmarocul în fiece an. Urmînd pilda lui Serafim Botov, care avusese pesemne mînă bună, la iarmaroc au început să vină şi alţi negustori de peste Ural. Nu trecuseră nici zece ani şi pe dîmbul de la Kuendî, ars de vînturile uscate din iulie, forfoteau fel şi chip de oameni gălăgioşi, înfigăreţi, dibaci, de toate neamurile. Se adunau acolo băcani din Kazan, curelari din Irbit, hoţi de cai de prin munţii Karkaralini, cirezari pîntecoşi din Sankt-Petersburg.

Caravanele aduceau la iarmaroc mirodenii din Buhara, covoare trainice, fără moarte, de la Teheran; baloturi de mătase din Şanhai, burdufuri pline cu vin din Turkestan. Nu lipseau nici boxuri pentru bătăuşi, nici ghirlande de lampioane chinezeşti în tot felul de culori, nici cocaină, nici stămburi — totul se vindea ca pîinea caldă nomazilor aproape sălbatici.

După alţi cţiva ani, se dusese vestea iarmarocului de la Kuendî pretutindeni pe acele meleaguri sălbatice, ajungînd pînă în stepele mongole, Iran, India şi Afganistan.

Pe căile mari, neguţătoreşti, pe vechile şleahuri ale caravanelor şi pe drumeagurile bătătorite, se ţineau de tîlhării, prădînd şi omorînd, cazaci care nu ştiau de frica nimănui, fugiţi de la Don, din staniţele de pe malurile Irtîşului şi din întăriturile de linie. Cu neputinţă de-a fi prinşi, hoţii de cai se ţineau de tîlhării la drumul mare, cutreierau zi şi noapte stepele. Mulţi neguţători, cirezari şi călăuze ale caravanelor străine şi-au lăsat oasele în preajma iarmarocului de la Kuendî. Totuşi, nici jafurile ziua-n amiaza mare ale cazacilor, nici îndrăzneala înfricoşătoare a hoţilor de cai — nimic nu putea stăvili avîntul năvalnic al iarmarocului. Ca înspre un filon aurifer bogat, se năpusteau an de an, în fiecare vară, spre Kuendî, tîlhari mai mari sau mai mici; falsificatori de bani fugiţi de la Sahalin, din deportare;

trișori evadați, oamenii stăpînirii, vameși, misionari. Fiecare din aceștia, în măsura agerimii mîinilor și minții, căuta să se pricopsească pe spinarea „străinilor", să-și umple chimirul cu bani și, prădîndu-l pe nomadul credul, să ajungă „în rînd cu lumea". Și fiindcă nu era nevoie de multă minte și iscusință în astfel de treburi, nu prea se întîmpla ca vreunul să nu izbutească să se întoarcă acasă cu punga goală, așa precum rareori se întîmpla ca un om al stepei să revină în aulul lui fără un pumn de bani falsificați grosolan...

Luka Bobrov avea de gînd să se ducă și în anul acela la Kuendî. Se pregăti de drum îndelung, agitat. În sufletul lui nu rămăsese nici urmă din liniștea de odinioară. De data aceasta nu mai dădea dovadă nici de acea chibzuință cu care își punea la cale treburile negustorești, sau rînduia în toate cele gospodăria înainte de plecare. Nu-l mai bucurau nici plăcerile și petrecerile dezmățate pe care și le îngăduia o singură dată pe an și numai la iarmarocul acela.

Noaptea ședea încovoiat ceasuri întregi la biroul lui pătat cu ceară, răsfoind cu degetele înțepenite, aspre, catastifele cu venituri și cheltuieli, care nu mai erau ținute la zi, și oricît își frămînta mintea nu știa ce să ducă la vînzare. Adevărul e că ar fi trebuit să lichideze totul — începînd cu surul de rasă din Oriol și pînă la ultimul berbec. Luka Lukici presimțea că nu mai era mult pînă la sorocul fatal, cînd totul avea să se năruie. Știa că era aproape ziua aceea neagră — pe care i-o cobiseră corbii — cînd se va alege praful și pulberea din întregul lui avut, agonisit prin nelegiuiri și înșelăciuni, cînd va ieși pe poartă sărac lipit pămîntului, singur, și nu se va mai încumeta să-și ridice privirea, grea de durere și ură, spre casa pe care o părăsea... Totuși, în pofida presimțirii unui astfel de sfîrșit, Luka Lukici nu se hotăra de loc să-și vîndă pe nimica toată nici cel mai mic lucrușor, chiar dacă n-ar mai fi fost de nici un folos. Ba îi părea rău să se despartă de găina care cotcodăcea în ogradă, ba îl copleșea o nepăsare atît de adîncă față de tot ce era pe lume, încît nu mai putea să se gîndească la iarmarocul care avea să se deschidă curînd, și nici măcar la cele mai mărunte treburi ale gospodăriei. În clipele cînd sufletul îi era secătuit de tot, nu-i păsa dacă-i va mai rămîne ori ba trăpașul lui favorit, dacă vierul de rasă engleză, alb ca spuma, va pieri ori ba, dacă îi vor fi scoase la mezat casa, plantațiile de tutun și herghelia de iepe. De obicei însă o astfel de stare sufletească nu dura mult, luîndu-i locul fără veste o sete animalică după cîștiguri.

Și, în nopțile întunecoase, cînd îl copleșeau asemenea stări de tulburare sufletească, neștiind cum să-și recapete tăria de altădată, Luka Lukici trecea în odaia luminată de licărirea galbenă

ca șofranul a candelei, ce nu se stingea nici zi, nici noapte, și îngenunchea în fața icoanei întunecate a mîntuitorului. Închinîndu-se cu mișcări largi, aproape cu mînie, în dreptul acestei icoane grele, aurite, el se ruga stăruitor:

„Doamne! Izbăvitorul durerilor mele! Stăpîne! Văd în ochiul tău un foc năprasnic. În dreapta-ți care mă pedepsește îmi văd nimicnicia... Iată-mă-s — plin de lepra păcatelor grele și de mîzga desfrîului lumesc. Iată-mă-s prăpădit și nevolnic, în genunchi, în fața ta... De patru ani încheiați n-am mai stins candela în fața icoanei tale făcătoare de minuni. De cîte ori te-am rugat, judecătorule atotputernic, să fii milostiv față de nelegiuirile mele pămîntești. Păcătosul de mine, mă plec la picioarele tale, în fața frunții tale încruntate, și-ți înalț ruga mea ție, mîntuitorule, pomenește-i în împărăția ta, doamne, pe toți săracii, orfanii, despuiații, pe toți cei oropsiți, amăgiți, păcăliți la socoteală sau uciși de mîna mea!... Ascultă ruga mea, doamne: ridică-ți degetul cel ce pedepsește — înalță-ți dreapta, ajută-mă să-mi dobor vrăjmașul, apără-mă de năpasta ce va să vină asupra acoperămîntului meu și dăruiește-mi izbîndă. Ascultîndu-ți glasul, te rog fierbinte, hărăzește-mi în împărăția ta cerească pedeapsa cea mai cruntă pe care o merit, dar apără-mă de amărăciune și rău pe pămîntul acesta plin de păcate..."

Cam așa se ruga Luka Lukici. Toropit de ameteala rugăciunii și strîngîndu-și, pînă-l dureau la încheieturi, degetele împreunate pentru semnul crucii, gemea din rărunchi, ros și înspăimîntat de glasul lăuntric, care-l vestea că va să vină curînd ceasul cînd își va lua pedeapsa.

În ultima vreme, sub acoperișul casei lui Bobrov se petrecuseră întîmplări rău prevestitoare, și pentru Luka Lukici totul avea acum un înțeles înfricoșător. Sima, fiul lui cel slab de minte, avea tot mai des accese de furie, ceea ce nu se întîmplase mai înainte. Trezindu-se în timpul nopții, nebunul se învîrtea prin încăperi, tîrîndu-se pe brînci, la început tăcut, apoi scheunînd și lătrînd ca un cîine. Spărgea vasele care-i cădeau în mînă, smulgea de la ferestre perdelele de dantelă, căuta să intre cu forța în iatacul zăvorît al mamei sale vitrege. Atunci, căminul lui Bobrov, cufundat în bezna nopții, se umplea de gemete sinistre, de huruituri și șuierături, iar ai casei, treziți din somn, înghețau, încremeneau de spaimă.

Numai neînfricata Sofia, aproape despuiată, alerga după nebun și, năucindu-l cu o lovitură în creștetul capului, îl închidea în cămară. Apoi, buimacă de somn, parcă ar fi fost beată, intra în vîrful degetelor la Luka Lukici. Găsindu-l prosternat, amuțit în fața icoanei, îl ridica de umeri cu luare-aminte și, privind cu

ochii ei verzi fața cenușie, trasă a lui Bobrov, îi spunea poruncitor :

— Ei, ajunge ! O să te ierte dumnezeu ! Ridică-te !

Într-o noapte, în preajma plecării lui Bobrov la iarmarocul de la Kuendî, Sofia, obosită de mîngîierile lui, îl privea țintă, cu ochii scînteietori, și-i asculta murmurul abia auzit al glasului.

— Nu-i a bine ce face smintitul ! Presimt că se apropie ceasul cînd o să se aleagă praful și pulberea din toate. S-a dus, draga mea, liniștea de altădată. De asta încerc să-mi găsesc mîngîiere în rugăciuni. Dar aici nu sînt lăsat nici măcar să mă rog în liniște. În casa asta nu poți să-i ceri dumnezeului îndurare fără să păcătuiești...

— Ai face mai bine să pleci undeva, bunăoară la o sfîntă chinovie ori la un schit, spuse Sofia, fără a se înțelege dacă vorbea serios ori în glumă.

— La chinovie ?! întrebă uluit Bobrov.

— Ei... în stepă, o drese Sofia stînjenită.

— Eu, la schit ?! Cum ai spus — aș face mai bine să plec ?! întrebă încă o dată Luka Lukici, cu glas tremurător, ridicîndu-se în capul oaselor. Sări în picioare, desculț, numai în izmene și înlemni deasupra Sofiei care se dădu speriată la perete, privindu-l cu răsuflarea tăiată, cu ochi sticloși de spaimă.

— Să plec ?! întrebă încă o dată, în șoaptă, Luka Lukici, privind în jurul lui. Asta-i, va să zică ! Să plec din casa mea ?! Să-mi las avutul, eu, Luka Bobrov, și să rămîn pe drumuri ?! Toată agoniseala, tot ce-am cîștigat să le las în dar ibovnicii ! Îți foarte mulțumesc pentru asemenea îndemn !...

Rînjind, se apropie de femeia albă ca varul, parcă răstignită de perete, o înșfăcă de braț și o trase cu putere spre dînsul. Sofia se prăvăli pe podea și se întinse ca moartă la picioarele goale, răschirate, ale lui Bobrov.

Luka Lukici rămase astfel cîteva clipe deasupra ei, aruncînd priviri sălbatice de jur împrejur, cu ochii împăienjeniți. Apoi, apăsîndu-și tîmplele cu palmele, începu să se învîrtească prin încăperi ca o fiară hăituită.

— Las' că știu eu ! răcnea cu ură Luka Lukici, amenințînd cu degetul. Văd eu ! Citesc gîndurile tuturor ! În casa mea nu sînt decît dușmani și răufăcători ! Nu pot să am încredere nici în nevastă, nici în ibovnică și nici măcar în odrasla mea — în nimeni nu pot să am încredere... Asta nu-i casă, ci grădina Ghetsimani — după fiecare copac se ascunde Iuda !

Tună și fulgeră astfel pînă în zori, întorcînd totul cu susul în jos și fugărindu-i pe ai casei, care se ascunseseră înspăimîntați prin toate cotloanele. După aceea, Luka Lukici zăcu o zi și o

noapte pe sofaua din cămăruța întunecoasă care îi servea drept birou, zăvorînd ușa.

O zi după aceea, fără să spună nimănui o vorbă, își înșeuă la repezeală trăpașul stătut și, aruncîndu-se în șaua bătută în argint, ca ale oamenilor din stepă, lovi cu tocurile în deșerturile calului. Trăpașul o luă la goană, trecînd pe ulița staniței, ca un vîrtej stîrnit de vîntul învolburat într-o amiază de iulie, și se mistui pe drumul ce ducea spre Kuendî.

7

După douăzeci și patru de ore de la deschiderea marelui iarmaroc de la Kuendî, Bobrov era cunoscut ca un cal breaz. Zvîrlea bani în dreapta și-n stînga, provoca scandaluri și făcea chefuri nebunești cu Elbima Kuk, călăreața de la circ.

Înconjurat de o liotă de țigani, cîntăreți, hoți de cai și haimanale de prin iarmaroc, ducea în brațe, ziua-n amiaza mare, printre tarabe, pe la birturi, o femeiușcă într-un tricou portocaliu, strîns pe trup. Iar cînd rămînea între patru ochi cu ea, o punea pe masă în fața lui și privea uimit făptura ca o jucărie, neverosimil de mică a artistei. Îi spunea cu tandrețe Mașa și, încruntîndu-se deodată, striga:

— Crezi că-i mare scofală ce faci cu caii tăi?! Să vezi ce scamatorii o să-i trag eu curînd — o să rămîi cu gura căscată, Mașa! Îi dau drumul și eu la un circ în stepa mea. Un circ drăcesc. Mii de artiști au să meargă pe sîrmă! Regimente întregi de călăreți au să treacă încolo și încoace. Salturi mortale... O să fie o reprezentație strașnică. Și nu numai la Kuendî, ci în toată stepa... Alei, hep! striga Luka Lukici, imitînd-o pe călăreață, plesnind grosolan cu palma lui grea, asudată, trupul pietros al artistei. Vînturînd o sticlă goală, ca pe o sabie, și făcîndu-i complice cu ochiul femeiuștii, aproape goală, miniaturală ca o figurină, îngîna un cîntec.

Cînd aduc negustătorii
Din Sibir samuri,
Ne-azvîrlim asupra lor
Ceată de vulturi.
Pradă bună de-adunăm
O-mpărțim pe dată
Și-apoi cupa deșertăm
Stînd la focuri, roată.

Ni-i pumnalul frate bun,
Sabia — mireasă.
Capul pe-un pitac îl pun,
Că de el nu-mi pasă !

Aşa petrecu Bobrov o săptămînă întreagă, în văzul lumii, în chefuri şi destrăbălări cu călăreaţa. Proprietarul circului ambulant, pierzînd numărul de atracţie al programului, suferea zi de zi pierderi. După nenumărate, dar infructuoase încercări de a o smulge pe artistă din mîinile îndărătnice ale lui Luka Lukici, antreprenorul se puse pe beţii, încercă să se spînzure de trapez în timpul unei reprezentaţii, dar fu salvat de Spirea Sirotkin, un tovarăş de chefuri al lui Luka Bobrov, hoţ de cai şi fachir, fost cîndva hamal la Omsk. Afişele scrise de mînă glăsuiau despre el că e neînfricatul Zerro, magicianul din Canada.

Luka Lukici îşi aduse aminte, în sfîrşit, de afacerile lui abia a noua zi, cînd se trezi în iurta scumpă, cu cusături de mătase, întunecoasă din pricina covoarelor, pilotelor şi pernelor, pe care o închiriase pentru timpul cît va ţine iarmarocul. Aruncînd călăreţei un pumn de bancnote boţite, de cîte zece ruble, îi dădu paşaportul fără pic de jenă, apoi, douăzeci şi patru de ore în şir, buhăit, înciudat şi mahmur, căută să se dreagă după beţie cu cumîs, pregătindu-se să dea ochi cu complicii lui, care se adunaseră la Kuendî, aşa cum se înţeleseseră dinainte.

Bobrov plănuise încă din primăvară să folosească iarmarocul pentru a se sfătui cu oamenii cei mai de nădejde din staniţele, satele şi aulele vecine în legătură cu cele puse la cale, lucru care îi frămînta nespus pe toţi. Între aceştia se aflau cumnaţii Rudakov, foştii proprietari ai unor cariere de piatră la Spask, fraţii Zaikin, arendaşi ai lacurilor sărate, precum şi Nemirovii, Kubrinii, Iastrebkovii, agricultori înstăriţi, proprietari ai unor mori cu abur şi ai celor mai mari magazine de galanterie din oraşelele situate în zona stepei. La iarmaroc sosise şi Alti Timurbekov, care locuia clandestin în apropiere de Kuendî, unul dintre cei mai mari feudali din Kazahstan, care pierduse în o mie nouă sute douăzeci şi opt întreaga avere, confiscată în baza unui decret dat de guvernul republican. Acestora li se alăturaseră şi alţi oameni, care murmurau pe ascuns ici şi colo, nemulţumiţi de puterea sovietică.

Pe Luka Lukici îl preocupa îndeosebi întîlnirea cu inginerul Strelnikov, cu care se înţelesese în prealabil asupra acestui lucru. Luka Bobrov nu-l prea avea la inimă pe acest intelectual înfumurat şi peste măsură de limbut, iar după ultima convorbire pe care o avuseseră nu mai avea încredere în el. Punînd la îndoială devotamentul inginerului, hotărîse să-l verifice încă o dată, per-

sonal, ca om cu experienţă ce era. Luka Lukici îşi dădea seama că reuşita acţiunilor lui depindea de dibăcia şi grija cu care avea să strîngă în jurul lui un grup de oameni siguri, cu totul devotaţi.

„Trebuie să ai încredere în ei ca în tine însuţi!" chibzuia în gînd Luka Lukici şi, ca şi cînd ar fi continuat convorbirea pe care o avusese recent cu Strelnikov, urma: „Iar tu, cu sufletul tău prăpădit, de cărturar, ai început să şovăi fără rost. Nu cumva s-o iei razna şi să te căieşti, să dai ceva în vileag, din prostie!"

Învinovăţindu-se că-şi pusese prea devreme încrederea în acest om, Bobrov se frămîntă îndelung, gîndindu-se cum să se descotorosească de el, cum să-şi dezlege mîinile. În cele din urmă, amintindu-şi de ultimele întîmplări care se petrecuseră la sovhozul cerealier, stîrnite de ciocnirea dintre Strelnikov şi tractorista Kicighina, Luka Lukici se agăţă de acest gînd. Momentul i se păru foarte prielnic şi hotărî să-l folosească numaidecît. Îşi făuri într-o clipă un plan precis, bine chibzuit în cele mai mici amănunte şi eventualităţi. Înviorat de ideea salvatoare care-i venise pe neaşteptate, îi trecu numaidecît mahmureala, obişnuită după beţie. Parcă întinerit deodată, simţea în el puterea, vigoarea cuiva care e gata să se încaiere şi cu diavolul!

Strelnikov sosi la Kuendî după zece zile de la deschiderea zgomotosului şi însufleţitului iarmaroc. Luka Lukici îl întîmpină neasemuit de binevoitor. Ca niciodată, se purta respectuos cu inginerul, îşi manifesta cu stîngăcie politeţea şi era ospitalier ca un feudal din stepă. Slab luminaţi de licăririle focului, care abia mai pîlpîia în mijlocul iurtei, şedeau turceşte unul în faţa altuia pe o cergă tighelită, gravi ca nişte oameni care îşi cunosc valoarea, beau cumîs din piale scumpe de porţelan, mîncau găluşte fierte în unt şi vorbeau în şoaptă.

— Grele timpuri au venit, se văita Luka Lukici, oftînd cu amărăciune. Mi se pare că noi ne-am trăit traiul, am încheiat cu afacerile. Şi tare nu-ţi vine să cobori la răspîntie de pe calul tău falnic. Dar îmi spune ceva că n-o să putem ocoli soarta, n-o să scăpăm de ceea ce ne e scris. Întrebarea e — să te dai bătut fără luptă, ori să-ţi încerci norocul cu sabia în vînt? Cîte nopţi întunecoase nu m-a frămîntat întrebarea aceasta, şi tot nu i-am aflat încă răspunsul în sufletul meu... Matale, Nikolai Mihalîci, i se adresă pentru întîia oară în acest fel Luka Lukici inginerului, eşti doar un om ager, cu ştiinţă de carte, lămureşte-mă, pentru dumnezeu, ce e de făcut?

— Nici eu nu ştiu, răspunse Strelnikov.

Luka Lukici îi aruncă o privire şi îşi dădu seama că răspunsese sincer.

O clipă tăcură amîndoi.

Strelnikov privea printre gene cărbunii ce fumegau sub pirostrie şi, răscolindu-i cu o nuieluşă de răchită, spuse din nou:

— Nu ştiu, Luka Lukici! Parcă-s năuc. Ce pot spune eu — fiul unui om din mica nobilime care a suferit de pe urma revoluţiei? Tatăl meu a pierdut o moşie ruinată, care nu aducea mai nici un folos, o grădină veche, părăginită, lîngă Voronej şi doi ogari bătrîni... Bătrînul n-a suportat lovitura, a murit la timp. Am auzit că în căminul meu părintesc s-a instalat temeinic un colhoz. Prea puţin îmi pasă de toate. Oricum, n-aş fi stat ca taicămeu, într-un conac pustiu, dărăpănat. Visul meu a fost să ajung un bun inginer. Voiam să-mi desfăşor energia creatoare. Mă durea inima de ţara aceasta mare, incultă, barbară, de Rusia care se prăpădea în întuneric. Visam să ajung inventator, să construiesc maşini minunate cu ajutorul cărora s-ar putea ajunge la transformări radicale în agricultură, în felul de trai, în tehnică... Şi iată, oricît de straniu ţi s-ar părea, numai revoluţia a creat posibilitatea realizării acestor visuri.

— Ian te uită! îşi manifestă cu simpatie uimirea Luka Lukici.

— Da, revoluţia! repetă Strelnikov, dînd din cap. Şi simţind o aprigă nevoie de a-şi deschide inima, continuă să vorbească cu înfocare. Bobrov îl asculta cu atenţie, încordat. În ultimii ani ai războiului mondial m-am chinuit pe front, în linia întîi, ca sublocotenent. Mai tîrziu am luptat în rîndul unităţilor lui Iudenici aproape de Petrograd şi, căzînd prizonier, am luptat după aceea şi în rîndurile Armatei Roşii. Într-adevăr, necunoscute sînt căile intelectualului rus! Apoi, după destule peregrinări prin instituţiile sovietice, ca modest jurisconsult, am intrat în şcoala superioară tehnică de ingineri. Am absolvit facultatea sovietică în specialitatea de mecanizator şi am rămas la catedră ca asistent. Ulterior am intrat în relaţii cu un anume grup de vechi specialişti, care nutreau sentimente nu prea loiale faţă de regimul sovietic. Întîlnirile mai mult sau mai puţin organizate, apoi, pur şi simplu, cu caracter conspirativ, mi-au sugerat ideea dominării statului de către intelectualitatea tehnică, idee care m-a atras nespus de mult. Am încercat să acţionăm în ţară, fiind subvenţionaţi din străinătate, precum şi de foştii proprietari ruşi de uzine şi fabrici, care nădăjduiau să-şi recapete întreprinderile pierdute. Am fost silit să părăsesc institutul, catedra de mecanizare, marile planuri creatoare, prietenii apropiaţi, oraşul, femeia iubită, iar destinul m-a aruncat aici, în stepele astea asiatice, aproape pustii.

— Hm! păcat! Ca să vezi ce întîmplare... exclamă Luka Lukici, oftînd cu amărăciune.

Dar Strelnikov, stăpînit parcă de nebunia căinţei, continua să dea în vileag tot ce avea pe suflet, fără a se sfii uneori să

intre în amănunte, de care nu s-ar fi încumetat să-şi amintească nici în gînd.

— Trebuie să mărturisesc, continua el, răvăşind neliniştit jarul acoperit de spuză — că atunci cînd am plecat încoace, nu mă îndoiam cîtuşi de puţin de dreptatea cauzei pentru care păşisem fără pic de şovăială pe calea aceasta. Nici banii nu prezentau pentru mine vreun interes. Doream din suflet să aduc la îndeplinire misiunea primejdioasă cu care fusesem însărcinat. Iar acum îmi vine greu să şi spun pentru cine am încercat să lupt din toată inima. Pe cine am vrut să apăr ? Chiar din primele zile cînd am început să lucrez la sovhozul cerealier, am simţit un gol sufletesc, o povară tot mai apăsătoare. Trebuie să înţelegi, Luka Lukici, că e îngrozitor de greu, de chinuitor să înduri asemenea... E înfiorător să te simţi deodată un duşman neînsemnat, neajutorat şi jalnic al acelora cărora le datorezi pregătirea ta profesională şi, dacă vrei, chiar existenţa ta raţională pe acest pămînt... Nădăjduiesc că pricepi ce vreau să spun!

— Pricep, cum nu... Da, tristă poveste! spuse Luka Lukici, trăgînd cu nesaţ în piept fumul de mahorcă.

— Aşa mă simt de la un timp încoace un duşman întîmplător al Uniunii Sovietice... urmă Strelnikov după cîteva clipe de tăcere.

— Da-a, numai întristare şi suspin!... grăi Luka Lukici, închizînd ochii ca şi cum ar fi înălţat o rugăciune. După ce tăcu o vreme, se dădu mai aproape de Strelnikov şi întrebă : Cum crezi, ce ne-om face de acu încolo, Nikolai Mihalîci ? Încotro o cotim ? Ce zici ?

Strelnikov tăcea. Privea atît de concentrat şi cu atîta neprefăcută curiozitate copilărească grămada de jar care abia mai licărea sub pirostrie, de parcă atunci ar fi văzut focul pentru întîia oară în viaţa lui. În cele din urmă spuse :

— Uite ce simplu s-a dovedit a fi! Şi eu care m-am canonit trei zile şi trei nopţi! Trebuie numai să fie înlăturat planşeul transversal, după care să fie retezate unghiurile cu douăzeci de grade şi iată că am obţinut o construcţie mai lesnicioasă a cuplajului! E de mirare cum de nu mi-a venit acest gînd pînă acum... clătină el a dojană din cap şi, parcă uitînd de prezenţa lui Luka Lukici, scoase din buzunarul de la piept al salopetei un carnet uzat, îl deschise pe genunchi şi începu să facă o schiţă cu creionul.

Luka Lukici, care nu primise nici un răspuns la întrebarea lui, spuse într-un tîrziu :

— Dumneata eşti un om cu carte. Oameni ca dumneata văd dinainte tot ce urmează să se petreacă în jur. M-am gîndit la vorbele pe care le-ai spus şi mi s-a strîns inima de milă. Eşti

priceput la toate, lucrul sporește în mîinile dumitale. Atunci la co dracu, doamne iartă-mă, să-ți iei un păcat pe suflet? Dacă nu-ți dai seama la timp, poți să-ți pierzi capul pentru o nimica toată. Cu toate că eu n-am învățat în școli înalte, n-am fost în orașe mari și n-am umblat pe mare, totuși înțeleg bine sufletul omului. Uite ce sfat îți dau. N-are nici un rost să te frămînți din pricina șovăielilor, și nici să faci ceva numai pe jumătate. Leapădă-te o dată pentru totdeauna de orice treburi care nu-ți miros bine, dacă n-ai suflet pentru îndeletniciri de soiul ăsta, și apucă-te de o muncă cinstită pentru binele tuturor. Așa îți șade și dumitale bine și e de folos și stăpînirii...

— Adică cum vine asta? întrebă nedumerit Strelnikov.

— Muncește cinstit, cu credință și dragoste, la sovhozul cerealier și să fii sănătos... răspunse Luka Lukici.

— Să muncesc? Cinstit? Acum acest lucru nu mai este chiar atît de simplu, spuse Strelnikov cu un zîmbet amar, abia perceptibil. Prea multe pagube am pricinuit. S-ar putea să nu am în mine destulă bărbăție ca să regret totul... Dacă ai ști cu ce ochi mă privesc unii dintre muncitori! Fata care m-a insultat este convinsă că sînt un dușman, și oare numai ea?!

— Asta-i bună! Mare pagubă! Da' ce, o să-i botezi copiii?! mormăi surd, înciudat, Luka Lukici. Ascultă, cu toate că ești mai învățat ca mine, te sfătuiesc să faci așa cum ți-am spus. Dă-i repede o jalbă lui Azarov, zi-i așa cum obișnuiesc acum „specialiștii", că ți se fac zile fripte, că ți-e lehamite de viață și așa mai departe. N-o să te învăț eu cum s-o aduci din condei... Crede-mă, cînd au să vadă o asemenea jalbă au să scrie toate ziarele despre dumneata. O să-ți cîștigi încrederea lor. Numai vezi de ticluiește totul cît mai bine... În afară de asta, urmă de astă dată și mai încet Luka Lukici, am auzit că ți-a luat apărarea chiar Ciukreev, secretarul raional de partid. Nu uita, Nikolai Mihalîci, scrie chiar astăzi. Știi doar și dumneata că eu nu-ți vreau rău!...

— Nu știu ce să zic... răspunse în doi peri Strelnikov.

— Ei, ce să mă fac acum cu dumneata? întinse brațele în lături a nedumerire Luka Lukici. Îmi dau seama și eu că nu ești în apele dumitale, că ai obosit, dar ce să-ți fac dacă nu vrei să asculți un sfat cuminte! Nu cumva îți trece prin cap să-ți răpui zilele?

— Să mă sinucid? Nu, vai de mine, ce vorbă-i asta?! exclamă Strelnikov, dîndu-se înapoi atît de speriat de parcă Bobrov ar fi ridicat cuțitul asupra lui. Se poate? Dimpotrivă. Ce ți s-a năzărit? Să mă sinucid?! Din contra, mi-e tare dragă viața. Nespus de dragă. N-am simțit încă niciodată ca acum o sete de a trăi atît de aprigă, atît de animalică. Ciudat. Uneori parc-ai fi nou-născut; privești lumea cu ochi veseli, plini de bucurie, îți zici: ce frumoasă e viața!... Și pe deasupra simt în mine un

surplus neobișnuit de energie pentru o activitate creatoare. Fac acum niște calcule matematice foarte complicate pentru construcția unei mașini excepționale — o stropitoare mecanică. Această mașină va revoluționa agricultura în regiunile bîntuite de secetă. Astfel, se va rezolva problema ploii artificiale!... Fii serios — doamne ferește — cum să mor pe asemenea vremuri? Ia gîndește-te, eu n-am realizat încă nimic pînă acum. În puterea vîrstei și cu posibilitățile mele m-am îndreptat spre distrugerea valorilor omenești, în vreme ce eu am vocația să le făuresc. E cu putință oare să mori cînd nu te-ai afirmat încă în viață?! Nu, se va mai vorbi de mine! Voi face invenții, mă voi bucura de viață, mă voi plictisi, voi avea deziluzii, voi iubi, voi urî. Nu vreau să fiu lipsit de aceste drepturi sfinte ale omului și nimeni nu va îndrăzni să mă lipsească de ele! încheie Strelnikov cu fermitate.

Vorbea ca un condamnat, căruia i se dăduse ultimul cuvînt. Ascultîndu-l, Luka Lukici gîndea: „Nu cumva a simțit, cîinele, primejdia?!" La acest gînd, se grăbi să curme convorbirea și, pretextînd că are niște treburi grabnice, ieși repede din iurtă.

Rămas singur, Strelnikov stătu multă vreme cufundat în gînduri, parcă s-ar fi străduit să-și aducă aminte de ceva, sau să asculte ceva, auzit numai de el.

Focul se stinsese.

Sub spuza albăstrie mocnea încă jarul încins.

De departe răzbea pînă la el un vuiet monoton, surd, stingîndu-se încetul cu încetul: în stepă se potolea larma care se ridicase în timpul zilei deasupra iarmarocului. Deodată se auzi răgetul ascuțit al unei cămile, aidoma unui plîns sfîșietor. Tînguirea ei guturală, plină de amărăciune, ca a unui om, îl făcu pe Strelnikov să tresară. Parcă-i înfipsese cineva un cuțit în inimă. Își duse mîna la piept și închise ochii.

După un anumit timp, se culcă lîngă pirostriile sub care încă mocnea jarul. Se cufundă într-un somn zbuciumat; crîmpeie de visuri incoerente îi oboseau creierul, îi vlăguiau trupul. Ba i se năzăreau niște turme de căprioare sălbatice, ba niște herghelii de cai care goneau în stepă alungați de furtuna ce se dezlănțuise în noapte. Alteori se făcea că îl tot urmărea Katiușa Kicighina, avînd în mînă un tăciune ce ardea ca o faclă. Înghețat de spaimă, își dădu seama în vis că nu va izbuti să scape de ea. Se trezi istovit, scăldat în sudori, cu o chinuitoare slăbiciune în tot trupul. Gura îi era amară și uscată ca iasca. Tîmplele, fierbinți, îi zvîcneau. Nu se simțea în apele lui în acea iurtă întunecoasă și pustie. Aruncă pe foc cîteva găteje. Pălălaia vioaie îi potoli întrucîtva neliniștea.

Se așeză lîngă foc și deschise carnetul pe genunchi. Aducîndu-și aminte de Katiușa Kicighina, pe care o visase, se gîndi:

„Cît trebuie să mă urască! Ce respingător m-am purtat cu ea în seara aceea, cînd mi-a cerut să fac imediat remorcile!... Ce-ar fi să-i scriu o scrisoare frumoasă, lămuritoare? Dar cum să-i scriu? Ce să-i scriu?" Stătu un timp pe gînduri, se apropie de foc şi începu să scrie în carnet cu atîta grabă, de parcă se temea că va fi întrerupt din clipă în clipă, că nu va avea răgaz să-i scrie Ielei ceea ce era atît de necesar să-i spună:

„Dragă Katiuşa!

Înţeleg foarte bine mînia dumitale. Îmi dau seama cît de mare este dispreţul şi ura pe care le nutreşti faţă de mine. Dar, pentru dumnezeu, ascultă-mă pînă la sfîrşit. Mi-ai adus o ofensă în văzul lumii şi, după cum se aude, e vorba să fii trimisă în judecată pentru asta. Sînt gata să te iert de faţă cu toată lumea, şi nu numai să te iert, dar să-mi cer şi scuze, dacă mă vei înţelege. Dacă ai şti cît de nefericit sînt! Uneori mi se pare că nu voi izbuti să ies din cercul vicios, înspăimîntător, în care am fost atras... Nu te mira, nu mă dispreţui, nu mă înfiera, dacă nu voi rezista în faţa acestei încercări... Stau şi mă gîndesc ce fată minunată, ce fiinţă admirabilă eşti dumneata! Ce fericit aş fi să ne întîlnim la ora asta tîrzie de la miezul nopţii. Ţi-aş lua mîinile calde într-ale mele şi ţi-aş povesti tot, absolut tot..."

„La drept vorbind, ce aş putea să-i povestesc?" şi Strelnikov se întrerupse, plin de nedumerire la această întrebare. „Ce stupid! Ce nevoie are fata aceasta de lirica mea plină de pocăinţă? Sentimentalism şi prostie!" gîndi el iritat şi, aruncînd carnetul cît colo, se trînti din nou, obosit, pe cerga de lîngă foc.

De data aceasta adormi adînc, imediat şi fără visuri.

În zori, descălecă lîngă iurtă Luka Bobrov. Judecînd după trăpaşul asudat, care răsufla greu, călăreţul făcuse în galop un drum lung. Adusese de dîrlogi buiestraşul roib, iute de picior, cu o şa militară uzată, al lui Strelnikov. După ce Bobrov descălecă, legă împreună dîrlogii cailor şi se îndreptă spre iurtă. Intrînd, se opri şi ascultă cu băgare de seamă.

Strelnikov dormea. În lumina scăzută a zorilor care se strecura în iurtă prin orificiul din acoperiş, chipul lui părea modelat în ceară cenuşie.

Privind de jur împrejur, Luka Lukici zări carnetul pe cergă, îl înşfăcă şi se lăsă pe vine lîngă pirostrii. Aruncînd pe foc cîteva găteje, se apropie de flacără şi încordîndu-şi din răsputeri ochii, care-i lăcrimau din pricina fumului, citi rîndurile pe care le scrisese Strelnikov, pentru Katiuşa.

„Bine o mai aduce din condei!" gîndi în batjocură Luka Lukici şi, uitîndu-se cu coada ochiului la Strelnikov, smulse foaia cu băgare de seamă din carnet, o păturci cu grijă şi o vîrî în bu-

zunarul de la piept al hainei sale de vară din lustrin, iar carnetul îl puse pe foc. Ţinîndu-l de cotor, nu-l lăsă să ardă pînă la capăt. Stinse cu grijă copertele carbonizate şi le puse pe cenuşa caldă, gîndind: „Dacă inginerul o să-l caute cumva cînd se trezeşte, o să creadă că i-a scăpat pe foc din nebăgare de seamă... Iar acum, cu voia lui dumnezeu, să ne apucăm de treabă!" Privind de jur împrejur, cercetător, Luka Lukici se apropie în vîrful degetelor de Strelnikov, care dormea dus. Aplecîndu-se deasupra lui îi atinse uşurel umărul.

Tresărind, ca şi cînd ar fi fost curentat, Strelnikov deschise speriat ochii şi se ridică brusc în capul oaselor, uitîndu-se la Luka Lukici cu o nedumerire plină de nelinişte.

— Cine eşti?! întrebă Strelnikov în şoaptă.

Această întrebare neaşteptată îl cam zăpăci pe Luka Lukici.

— Cine eşti? repetă Strelnikov, ca şi cum nu l-ar fi recunoscut pe Bobrov.

— Domnul să te păzească, Nikolai Mihalîci! Mi se pare că eşti buimac de somn... spuse dojenitor Luka Lukici, zîmbind blajin pe sub mustaţă. Ei, asta-i fiindcă ai dormit pe spate. Cînd dormi pe spate negreşit te trezeşti buimac.

— Adevărat. Nu prea am dormit bine, spuse Strelnikov cu un zîmbet stînjenit.

— Înţeleg... răspunse Luka Lukici şi-l bătu prietenos pe umăr. Apoi începu deodată să se foiască de colo-colo şi-i spuse repede cu glas scăzut: Adevărul e că am venit să te iau cu mine, Nikolai Mihalîci... E vorba de o treabă care nu suferă amînare. Cîţiva oameni de-ai noştri s-au strîns, cale de vreo zece verste de aici, în aul, la un *tamîr* — un prieten al meu de nădejde. Treaba e grabnică. Ţi-am adus calul de la herghelie. Hai să mergem!

— Nu merg nicăieri, declară cu tărie Strelnikov.

— Cum vine asta — nu merg?! întrebă mirat Luka Lukici.

— Foarte simplu. Nu vreau să merg, spuse din nou cu toată hotărîrea Strelnikov. Nu mai mă amestec în uneltirile voastre. Îmi ajunge... Am hotărît să plec pentru totdeauna din sovhozul cerealier. Cred că înţelegi foarte bine de ce am luat hotărîrea asta. Nu? Mă întorc la institut. Îmi reiau munca ştiinţifică. Cu timpul îmi voi ispăşi păcatele prin muncă... încheie Strelnikov, pe acelaşi ton hotărît, ferm.

— Deh! Peştele caută apa mai adîncă... oftă Luka Lukici şi-şi lăsă îngîndurat privirea în pămînt. Nu pot să te silesc. Nici nu te osîndesc. Nu te osîndesc, repetă Bobrov şi, privind descumpănit de jur împrejur, gîndi: „Nu m-am aşteptat de loc la una ca asta. Ce să mă fac cu el acum? Mi-a dat peste cap toate planurile. Şi nici să tărăgănez lucrurile parcă n-ar fi bine. Dacă laşi

locul să se înteţească — nu-l mai stingi! Nu, dacă-i vorba să păcătuieşti, apoi fă-o de îndată, fără să stai pe gînduri, fără să şovăi..." hotărî el cu cruzime şi pipăind în buzunar revolverul, îl strînse tare în palma fierbinte, asudată.

Cîteva clipe rămaseră tăcuţi în picioare. Nici unul, nici altul nu ştiau ce să mai spună, şi parcă ruşinaţi amîndoi, nu se încumetau să-şi ridice privirile.

Tîmplele lui Luka Lukici se înroşiseră vizibil, vinişoarele de pe frunte i se umflaseră, mîna, vîrîtă în buzunarul hainei, îi tremura.

Strelnikov stătea posomorît, parcă s-ar fi gîndit cu încordare la ceva, ori ar fi aşteptat cine ştie ce vorbe hotărîtoare din partea lui Luka Lukici.

Observînd că fruntea inginerului era scăldată în broboane mici de sudoare ca nişte mărgeluşe, Luka Lukici îşi zise: „Aha, a ghicit pesemne, a simţit... Iartă-mi, doamne, păcatele mele fără de voie!" se rugă el în gînd. Apoi se dădu un pas înapoi. Strelnikov tresări. Bobrov scoase din buzunar revolverul, care luci mat în lumina difuză a zorilor şi, îndreptînd ţeava spre tîmpla inginerului, rosti autoritar:

— Taci! Acum am eu ultimul cuvînt!

Chipul lui Strelnikov, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, se aprinse, apoi păli din nou. Ochii i se deschiseră larg.

— Iată ce e... şopti Luka Lukici. Ascultă hotărîrea mea. Nu pot să fac altfel cu dumneata. Iartă-mă, pentru dumnezeu... Crede-mă, Nikolai Mihalîci, n-am vreme să te osîndesc, dar e şi primejdios să te scap din mîini. Aşa că am hotărît să iau păcatul asupra mea. Să nu fie cu supărare... spuse Bobrov şi, închizînd ochii, apăsă pe trăgaciul revolverului.

Strelnikov nu mai auzi împuşcătura.

Armăsarul înşeuat al lui Strelnikov fu prins la amiază de muncitorii sovhozului cerealier, departe, în stepă, şi adus la sediul central.

Iar a doua zi fu găsit şi cadavrul inginerului Strelnikov printre ruinele unei vechi cripte în care era înmormîntat un han, cam la vreo patruzeci de verste de sectorul unu al sovhozului, în apropierea drumului care ducea spre Kuendî. Zăcea pe o parte, cu tîmpla străpunsă de glonţ lipită de pămînt, cu picioarele strînse jalnic sub el. Lîngă cadavru, într-un tufiş de peliniţă cenuşiu-albăstrie, cu rămurele ca nişte cununiţe, zăcea un revolver ruginit, cu un singur cartuş lipsă.

Golun, anchetatorul de la raion, examină cadavrul şi concluse că era vorba de o sinucidere.

8

A doua zi, după misterioasa sinucidere a inginerului Strelnikov şi nu mai puţin misterioasa dispariţie a Katiuşei Kicighina din sovhozul cerealier, fu ridicat în picioare întreg raionul. La şedinţa extraordinară a biroului comitetului raional de partid, de la care Azarov lipsea, a fost ascultat raportul anchetatorului Golun şi o scurtă comunicare făcută de Turgaev. După aceea, comitetul raional de partid adoptă o hotărîre cu privire la o neîntîrziată şi cît mai amplă cercetare a tuturor organelor de partid şi administrative ale sovhozului cerealier. S-a constituit o comisie specială, în frunte cu Ciukreev, care primi însărcinarea să se apuce imediat de lucru şi să raporteze rezultatele cercetărilor la plenara extraordinară a comitetului raional de partid.

După un sfert de oră, Ciukreev, obţinînd legătura prin fir direct cu centrul districtual, îl chemă la telefon pe reprezentantul comitetului de partid al districtului. La aparat veni Oparin, redactorul ziarului local. După ce Ciukreev comunică sumar cele petrecute la sovhozul cerealier, convorbirea telefonică se încheie cu următorul dialog:

Oparin: Aceste lucruri vor face senzaţie! Trebuie să le dăm amploare, prezentîndu-le ca pe nişte probleme politice principiale. Dacă specialistul a fost determinat să se sinucidă de persecuţia pe care se prea poate să o fi sprijinit obiectiv şi directorul, atunci va trebui să tragem concluziile corespunzătoare.

Ciukreev: Acest lucru e dovedit de numeroase elemente ce se găsesc la dispoziţia comitetului raional de partid.

Oparin: Puneţi-vă pe lucru. Vă trimit chiar astăzi un colaborator de-al meu, care va sosi cu avionul de cursă. Furnizaţi-i date cît se poate de amănunţite. Vă promit publicarea unei coloane întregi, sau poate chiar şi a unei pagini, în următorul număr al ziarului. La revedere!

Ciukreev: Vă mulţumesc. Se va face totul. Îl aşteptăm pe corespondent. Vă salut!

Corespondentul special sosi la amiază. Fusese întîmpinat la aerodrom de prevăzătorul Ciukreev, care venise personal să-l ia cu maşina lui. Avionul nici nu apucase să aterizeze bine cînd din carlinga deschisă ţîşni, aproape din mers, un om care n-avea de loc înfăţişarea unuia deprins cu zborul. El începu să se fîţîie buimac de colo-colo, căutînd pe cineva cu ochii lui ca de bufniţă. Ochelarii îi sclipeau cînd şi cînd la soare. Era un tînăr slab, neobişnuit de vioi şi de isteţ. Ochelarii enormi, cu ramă de baga, pălăria de velur roasă, nasul coroiat, galben ca ceara — toate acestea dădeau feţei sale pistruiate, scofîlcite, o expresie trufaşă,

de pasăre de pradă. Nu păşea ca toţi oamenii, ci alerga de colo-colo, ca un om care tocmai fusese buzunărit.

Ciukreev îşi dădu seama că era corespondentul special pe care-l aştepta şi se îndreptă repede spre el. Îşi strînseră mîinile nespus de curtenitor, se prezentară şi schimbară între ei cuvintele de circumstanţă.

— Aha, maşina ?! Unde-i ? A-a, da, iat-o ! Mulţumesc ! spuse repede corespondentul special, tresărind. Lăsîndu-l pe Ciukreev în urmă se repezi spre maşină şi se aşeză alături de şofer, ca şi cum locul acela ar fi fost de cînd lumea destinat pentru el.

Descumpănit, Ciukreev îl privi pieziş, dar nu spuse nimic şi se instală liniştit în spate.

Corespondentul special nu putea sta locului o clipă. Fîţîindu-se şi foindu-se mereu, părea că va sări jos din clipă în clipă.

Şoferul îl privea cu coada ochiului, îngrijorat şi ostil. Iar cînd Ciukreev îşi deschise portţigaretul de alpaca, ziaristul luă fără jenă, cu o dexteritate demnă de mirare, o ţigară, înainte de a-i fi oferită.

Ciukreev îl privi din nou contrariat şi, uitînd să-şi aprindă ţigara, întinse tînărului chibriturile. Acesta îşi aprinse ţigara şi băgă chibriturile în buzunar, ca şi cînd ar fi fost ale lui. Fără a-şi întoarce capul spre Ciukreev, zise :

— Ce bombă ! Extraordinar ! Senzaţional ! O să fie material abundent — mai mult de o pagină de ziar ! Tovarăşe secretar, sper să obţin de la dumneata date cît mai ample, nu ?

— Sînt la dispoziţia dumitale ! răspunse prompt Ciukreev.

— Da, aşa o să facem ! Admirabil ! Un interviu cu dumneata. Cîteva întrebări — directorului ! Două, trei convorbiri cu specialiştii — şi gata, am umplut o pagină de ziar ! Telegraful funcţionează la dumneavoastră zi şi noapte, nu ? Aşa, va să zică ?! Am şi o dactilografă la dispoziţie ? Mulţumesc. Totul e în ordine !

Interviul lui Ciukreev ţinu cam un ceas şi jumătate, desfăşurîndu-se în biroul secretarului cu uşile încuiate. Instalat la un colţ al mesei, corespondentul special, cu capul aplecat într-o parte, ca un cal lăturaş care-şi muşcă zăbalele, scria repede în blocnotes, însemnînd cu iuţeala unui stenograf cele ce spunea secretarul. Corespondentul era radios :

— Aha, deci aşa stau lucrurile ?! Formidabil ! Nu ajunge o pagină. Facem mai mult ! Scoatem o ediţie specială !... Altceva mai aveţi să-mi spuneţi ? Perfect !

La prînz, corespondentul se şi găsea acasă la Feodor Poluianov, contabilul-şef, punîndu-i fel şi chip de întrebări. Poluianov căuta să treacă drept un om umil, inofensiv, spunea că nu avusese nici un fel de relaţii cu Strelnikov. Mai tîrziu însă, faţă de

întrebările puse cu tîlc de corespondent, schimbă tactica, răspunzînd :

— Vreţi să ştiţi dacă direcţia sovhozului nostru a creat condiţii de muncă cît de cît favorabile pentru specialişti ? Zău, îmi vine greu să răspund la asta. Poate că ar trebui să mă plîng de o nedreptate, sau alta, dar mai curînd, cine ştie dacă n-ar fi bine să tac.

— Aşa, va să zică ? Prin urmare ţi-e frică ? Autocritica nu se bucură de prea mare cinste la dumneavoastră, este ? Asemenea concluzii trebuie să trag, nu-i aşa ? îl asaltă corespondentul. Aşadar, chiar mie, reprezentantul presei, n-ai curaj să-mi povesteşti cum stau lucrurile, aşa e ? Deci eşti intimidat, poate chiar terorizat. Totuşi...

— Da de unde ! protestă Poluianov. Se poate să credeţi că n-aş împărtăşi presei sovietice în orice clipă gîndurile mele cele mai intime ? Mă voi strădui să fiu cît se poate de obiectiv. Vă rog totuşi să nu daţi în vileag numele meu ! Trebuie să ţineţi seama de respectul meu adînc faţă de conducere şi, în special, faţă de Kuzma Andreevici Azarov, aşa că n-aş vrea să apar în ochii oamenilor ca...

— Aha, aşa va să zică ? Ei, am ghicit, asta-i pur şi simplu frică faţă de şefi ! i-o luă înainte corespondentul special şi-şi notă repede ceva în carnet.

— Nu, poate nu-i numaidecît frică, ci... să zicem, tact, sau, cam aşa ceva... o drese Poluianov. Orice s-ar spune, totuşi nu se cade ca eu, deşi specialist fără de partid, absolut cinstit şi sincer devotat cauzei partidului şi puterii sovietice, să-l defăimez în mod public pe un vechi şi respectat comunist, un conducător economic cu atîta greutate cum este Kuzma Andreevici Azarov... E adevărat că treburile nu merg strună în sovhozul nostru cerealier. Trecem printr-o jenă financiară. De pe o zi pe alta au să ni se blocheze conturile la bancă. Nu sîntem în stare să plătim şi să ridicăm nici măcar salopetele care ne-au fost trimise de multă vreme pentru muncitori. Cu acoperirea binevoitoare a conducerii sînt silit să deturnez fondurile de rulment, faptă care poate fi calificată drept crimă. Acest lucru nu ne va scăpa însă de crah. Plătesc carburanţii din fondurile de salarii, iar mijloacele băneşti destinate pentru carburanţi le virez la alte capitole... Rezultatul unei asemenea jonglerii este faptul că ne lipsesc adeseori alimentele. De aici pornesc nemulţumirile îndreptăţite ale muncitorilor, pericolul de a nu fi îndeplinite planurile de producţie în ceea ce priveşte desţelenirea, şi aşa mai departe...

Poluianov tăcu, se uită pătrunzător la corespondentul special, care-şi nota ceea ce-i spusese, chibzui asupra celor ce mai avea de relatat şi continuă :

— Iertați-mă, acum să vorbim despre Strelnikov... Ce-aș putea să spun ? Răposatul n-a fost un inginer de duzină, era un om înzestrat cu spirit creator. Un entuziast. Pentru munca în sovhozul acesta a părăsit capitala, institutul pentru construcții de mașini agricole, catedra... Nici vorbă că în ceea ce-l privește, Kuzma Andreevici n-a manifestat destul tact, n-a dat dovadă de o atitudine înțelegătoare, ca să ne exprimăm delicat, față de acest om. Și apoi ofensa, nicidecum meritată, adusă inginerului în mod public de tractorista Kicighina n-a putut să nu-l deprime. Jignirile la care a fost supus după aceea de muncitorii mai puțin conștienți, suspiciunile absurde cum că ar fi un sabotor — toate acestea n-au fost luate în considerație așa cum se cuvenea de conducere. Iar pentru un om cu o structură sufletească atît de delicată ca a lui Strelnikov, asemenea împrejurări erau suficiente spre a-l împinge la un deznodămînt atît de trist, de tragic...

Astfel, prinzînd gust, probabil că Feodor Feodorovici Poluianov ar fi vorbit cu înfocare încă mult timp. Dar corespondentul special era grăbit : se temea să nu-l scape pe director. De aceea închise pe neașteptate carnetul și declară :

— Iartă-mă, dar mi-ajunge. Acum totul e limpede. Ne vom mai întîlni noi ! Vom mai sta de vorbă ! Aha, deci așa stau lucrurile ? Mulțumesc... și, vînturîndu-și din mers pălăria de velur, se făcu nevăzut într-o clipită, fără a trage măcar după sine ușa, pe care o dăduse de perete din fugă.

Pe director n-a trebuit să-l aștepte prea multă vreme.

In biroul pe ai cărui pereți atîrnau schițele proiectelor și alături de ele planurile sectoarelor și atelierelor sovhozului, printre numeroasele colecții de sol, culturi cerealiere și mostre de semințe, în acea cămăruță în care se afla o masă greoaie, grosolană, parcă cioplită din topor, plină cu tot felul de hîrtii, era strîmtoare, lumină insuficientă, lipsă de confort. Pe dușumea și pe pervazuri — peste tot se înșiruiau pistoane, garnituri, lagăre, segmenți. Părea că acolo era mai curînd un depozit agricol decît biroul conducătorului unui gigant cerealier. Totul arăta că stăpînul dădea rar pe la birou.

Aruncînd repede o privire de jur împrejur, căutînd să adulmece cine știe ce cu nasul lui ca un clonț de pasăre, corespondentul special se retrase într-un colț al camerei, după sobă, unde se apucă să întocmească prima telegramă pentru ziar. „La cheremul dușmanilor de clasă, stop. Victima unei revoltătoare persecuții, stop. Un cavaler al «Sfîntului Gheorghe», șef la sectorul model al sovhozului cerealier", scrise el, la iuțeală, primele rînduri ale titlului unui articol demascator. Abia începuse textul senzaționalei telegrame cînd, deschizînd ușa cu zgomot, Azarov intră aproape în fugă, vădit tulburat. Fără a-l observa pe corespon-

dentul care tăcea chitic în colțul lui, Azarov se repezi la telefon și, ridicînd mînios receptorul, strigă cu glas răgușit, ca un om răcit :

— Comitetul de partid ? Alo ! Turgaev ? Eu sînt — Azarov. Noroc ! Vin chiar acum de la sectorul trei. Mă auzi ? Se petrec lucruri revoltătoare. Ne aflăm în ajunul eșuării planului de producție. Să știi că dăm peste cap planul. Cum ? Ce-are a face aici panica ? De dimineață au încetat munca trei brigăzi de tractoare. Azi-mîine se poate opri din funcțiune întregul parc de tractoare. Da, da, da ! Carburanții sînt pe sfîrșite. Îți închipui o asemenea încurcătură ?! Cum ? Depozitul de carburanți ?! Dar nu înțelegi, am fost și eu acolo cînd s-au întors mașinile : n-au vrut să ne dea carburanți. După cît se pare, contabilitatea n-a făcut comanda suplimentară de carburanți — asta-i una — și n-a ordonanțat deconturile precedente — a doua. Sumele alocate pentru carburanți au fost virate aiurea de contabilul-șef, la alt capitol, și unde crezi, la care capitol ? Pentru clădirea casei specialiștilor! Nici vorbă — fără știrea mea... Cum ? Argumente ? Fii pe pace, prietene — foarte solide ! Sînt ferm convins că acest lucru s-a făcut cu totul intenționat. Ce? Da, exact așa îl califlc : tentativă de sabotaj, provocare de prejudicii ! Ce să facem ? Dau îndată dispoziție de suspendare a contabilului-șef. Acest caz trebuie deferit urgent organelor de anchetă... Ce spui ? Firește, cu asta nu ieșim, nici vorbă, din încurcătură. Totuși cred că ești de acord cu această măsură preventivă, cu totul logică.

Tăcînd o vreme, Azarov trecea tot timpul repede receptorul de la o ureche la alta, ascultîndu-l cu ochii aproape închiși pe nevăzutul său interlocutor. Apoi spuse cu ciudă :

— Ei, poftim, aceeași poveste ! Noroc, iar nu te-am recunoscut ! Iartă-mă, da' unde vezi aici persecuție ? Ce prigoană ? De unde scoateți prostiile astea ? Am aici specialiști care se bucură de încrederea mea, deoarece sînt oameni foarte cinstiți, fără rezerve, cu totul devotați. Despre cine e vorba ? Îi cunoști tot atît de bine ca și mine... Cît despre Strelnikov, drept să-ți spun, n-aveam încredere în el. Asta-i adevărat. Și puteți să mă omorîți, dar nu cred că s-a sinucis. În Elizar Dîbin, da, am încredere. Necondiționat. Hotărît. Și nu voi lăsa să fie năpăstuiți nici el, nici tractorista Kicighina!... Cum ? Vederea scurtă ? Ei, dragul meu, despre asta hai să vorbim altă dată, și nu prin telefon... Iar cît îl privește pe Ciukreev, zău, degeaba își irosește timpul cu ședințe extraordinare și cu plenare pentru o astfel de chestiune... Într-un cuvînt, iată cum stau lucrurile : vreți nu vreți, dar eu nu pot veni la plenara comitetului raional de partid. Chiar în noaptea asta plec cu avionul la ținut. Cred că voi fi înapoi aproximativ peste patruzeci și opt de ore. Trebuie să înțelegi că

acest lucru e mai util decît schimbul de „amabilităţi" prin telegraf. Fără presiunea comitetului de partid de la ţinut nu vom obţine carburanţi. Acolo voi rezolva în acelaşi timp şi o serie de alte probleme de producţie. Mă auzi? Asta-i tot... cum, cum? Ciukreev va protesta împotriva plecării mele? Ei, să-i fie de bine!... Ce zici?... Nici gînd n-am avut să glumesc! Vorbesc absolut serios... Cum? Pot fi trase concluzii cu caracter organizatoric? Lasă, nu căuta să mă sperii! Ştii doar bine că eu nu sînt din tagma celor fricoşi. Chiar aşa... Ei, să trăieşti. De n-am da însămînţarea peste cap! Încolo — nu-i nici o nenorocire. Celelalte treburi le descurcăm noi cînd vom avea răgaz. Nu-mi arde acum de asta... La revedere. Noroc!

Punînd receptorul în furcă, Azarov căzu o clipă pe gînduri. Apoi, ca şi cum şi-ar fi revenit, ridică privirea şi tresări.

În faţa lui se găsea un tînăr cu un carnet în mînă. Azarov îi definì profesia de la prima vedere.

— Iertaţi-mă, nu vă deranjez? Am sosit la sovhozul cerealier cu o misiune din partea ziarului districtual *Smîcika*. Mac-Kay, corespondent special! se prezentă tînărul lui Azarov şi, neştiind dacă trebuia sau nu să-i întindă mîna directorului, se fîstîci pentru întîia oară de cînd practica ziaristica.

— Mac-Kay? întrebă cu o indiferenţă jignitoare Azarov, uitîndu-se la corespondentul special. De ce, mă rog, Mac-Kay? Iartă-mă, dumneata eşti străin?

— Adică cum, de ce? Ce are a face una cu alta? întrebă ofensat corespondentul. Mac-Kay este pseudonimul meu, cum s-ar spune, numele meu literar!

— Ai un nume literar?

— După cum vedeţi!

— Iartă-mi ignoranţa, dar ce opere ai scris?

— În momentul de faţă îndeplinesc una din cele mai însemnate sarcini ale redacţiei. În fond mă specializez în ceea ce se numeşte publicistica demascatoare. Fac reportaje literare. Mi-am pus în gînd să scriu un mare roman.

— Aha! Aşa va să zică... Ce coincidenţă surprinzătoare! spuse cu prefăcută uimire Azarov, rezemîndu-se de spătarul fotoliului. Ştii desigur că tizul dumitale — Claude Mac-Kay, poetul negru — scrie versuri minunate? Le-am citit în original, în limba engleză! După cum vezi, nu e greu să faci o confuzie!...

— Aha, asta e? Ei, avem genuri diferite! declară cu ifos corespondentul special şi, prinzînd curaj, se aşeză pe un scaun, fără să aştepte invitaţia lui Azarov, şi-şi deschise blocnotesul.

Directorul însă i-o luă înainte:

— Dacă nu mă înşel, ai spus că te specializezi în ceea ce se numeşte publicistica demascatoare? Deci trebuie să consider vizita dumitale prin prisma aceasta, nu? Aşa este, tinere?

Fața pistruiată a corespondentului special se făcu neliniștitor de trandafirie. Neașteptîndu-se la o astfel de întrebare, se fîstîci, smîrcîi stînjenit pe nas și începu să se foiască agitat pe scaun. Apoi sări în picioare și bîigui :

— Ei, nu-i tocmai așa. Înțelegeți, la dispoziția redacției se găsesc unele informații. Am venit la sovhozul cerealier în legătură cu sinuciderea inginerului Strelnikov.

Azarov era însă perfect informat atît în ceea ce privea scopul sosirii urgente a corespondentului special la sovhozul cerealier, cît și asupra îndelungatei convorbiri a acestuia cu Ciukreev. De aceea spuse :

— Deși nu sînt ziarist, totuși dezaprob cu toată hotărîrea metodele dumitale de lucru în calitate de corespondent. Cum se poate una ca asta, dumneata ai doar informații care îl ponegresc pe director — persecuția specialiștilor, conducere birocratică, legături cu elemente străine clasei muncitoare și multe alte păcate și vicii. Ce mai încoace și încolo, unii tovarăși vigilenți au arătat cu degetul spre director și au spus : „Săriți pe el, e un ticălos, un tîlhar!" Iar dumneata, un tînăr naiv, te prezinți la acest om și vrei să afli adevărul de la el. Asta nu-i bine ! Dacă respectivul nu se poartă așa cum trebuie, te asigur că el nu va recunoaște acest lucru. Prin urmare trebuie să procedezi altfel. Cum? Dă o raită, frățioare, pe la sectoarele noastre, pe la taberele de cîmp, pe la brigăzile de tractoare. Stai și dumneata o săptămînă printre tractoriști, printre ajutoarele lor și alți muncitori ai sovhozului cerealier — pionieri ai valorificării pămînturilor înțelenite, virgine. Cercetează-i, vorbește cu ei, și dacă perspicacitatea oamenilor vigilenți se va dovedi îndreptățită, atunci nu pregeta — cu talentul dumitale demascator, frenetic, dă-l de gol pe potlogar, pe ticălos ! Atunci îți vei justifica pseudonimul !... Uite, așa se procedează, prietene. Dacă dorești, îți fac rost de o mașină, încheie Azarov și, ridicînd receptorul, chemă : Alo ! Garajul ? Cu responsabilul, te rog. Tovarășul Riușin ? Ascultă, dragă ! Cît am să lipsesc eu, să pui mașina mea la dispoziția corespondentului special de la district. E limpede ? Ne-am înțeles ? Foarte bine !

Azarov se uită la corespondent printre gene, cu ochii lui blînzi, îi întinse mîna și, zîmbind obosit, spuse :

— Uite așa. Pornește la drum. Vei culege un material bogat și caustic. Pe unde vei trece ai să întîlnești nu numai oameni răi, ci și tovarăși minunați, ieșiți din comun, înțelegi ?! Îți doresc din suflet succes în muncă. Scrie. Așteptăm. Mergi sănătos.

— Vă salut. Vă mulțumesc pentru că mi-ați dat tot concursul... bîigui sec corespondentul special și, strîngînd scurt mîna grea a lui Azarov o zbughi pe ușă. Afară privi cu coada ochiu-

lui spre birou, își șterse repede ochelarii și, încruntîndu-se, zîmbi ironic și gîndi :

„Aha, deci așa stau lucrurile ? îmi pui mașina la dispoziție ca să-mi cîștigi bunăvoința ? Nu, *«au revoir, mon ami»* ! Nu mă legi tu la gard!..."

O clipă după aceea corespondentul special păși cît putea de repede spre oficiul telegrafic de la sediul central al sovhozului, ca să isprăvească și să trimită telegrama pe care începuse s-o scrie în biroul directorului.

9

Elizar Dîbin a primit, în aparență, calm numirea sa în importantul post de șef de sector. Nu s-a arătat nici mirat, nici bucuros, nici speriat de munca nespus de grea și plină de răspundere care-i fusese încredințată pe neașteptate de direcție. Ștind de vorbă cu Azarov, Elizar se comporta atît de degajat, de firesc, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit, ba chiar s-a oțărît vădit cînd directorul l-a întrebat prudent, privindu-l blajin printre gene, dacă va face față muncii complicate și de mare însemnătate care-i fusese încredințată.

— Dar matale cum crezi, Kuzma Andreici ? îi răspunsese Elizar.

— Ei, cum ! Nici vorbă că am toată încrederea în tine...

— Dacă ai încredere în mine, atunci la ce mă mai întrebi ?!

— Ai dreptate, totuși sînt dator să te întreb.

— Elizar Dîbin s-ar putea să nu fie întrebat, tovarășe director ! rosti acesta dezaprobator. Iar dacă nu mă bucur de încredere, dacă te îndoiești de mine, atunci de ce s-o ascunzi, spune-mi-o verde, de la obraz...

— Of, doamne ! Ce te-a apucat ?! N-ar trebui să vorbești așa. Ia gîndește-te, cum pot să n-am încredere în tine ? Dimpotrivă... Mă bucur din inimă că ești plin de curaj și îndrăzneală, ca pe vremuri. Știu, Egorîci, izvorul puterii tale n-a secat încă. Mai ai destulă ! spuse Azarov cu convingere, însuflețit, bătîndu-l prietenește pe umărul vînjos.

— Mai am putere, deocamdată. Nu pot să zic că nu... mărturisi Elizar cu simplitate, fără umbră de stînjenire.

Înainte de a veni la sovhozul cerealier, Elizar Dîbin nu mai văzuse tractoare. Totuși cînd se ivi la sectorul cinci, a cărui conducere îi fusese încredințată, se prefăcea cunoscător în construc-

ţia maşinilor tot atît de bine ca oricare mecanic, şi mecanizatorii îl credeau.

După ce Elizar Dîbin preluă sectorul cinci, Azarov începu să treacă pe la el, uneori chiar de două ori pe zi. Urmărindu-i cu atenţie activitatea, directorul îi dădea cu menajamente unele sfaturi de ordin tehnic şi administrativ, se străduia, fără să atingă amorul propriu excesiv al lui Dîbin, să-l ajute în fel şi chip să se deprindă cu mediul neobişnuit pentru el, să-şi însuşească tehnica conducerii muncii şi să cîştige încrederea colectivului. Curînd însă, convingîndu-se de priceperea plină de inspiraţie şi de hotărîre a lui Dîbin, precum şi de felul lui inteligent şi practic de a proceda, Azarov hotărî să-i lase mai multă independenţă, mai multă iniţiativă creatoare. De atunci îşi făcea apariţia tot mai rar în sectorul lui Dîbin.

Primul lucru despre care începură să vorbească muncitorii aprobativ, o dată cu venirea lui Dîbin la conducerea sectorului, era lipsa totală de dispoziţii scrise, care mai înainte curgeau cu nemiluita, fiind de multe ori vorbării de prisos. Fostul conducător al sectorului ţinea legătura cu colectivul numai prin dispoziţii scrise. Uneori dădea o raită în goană, călare, pe la parcelele arate şi observînd ori greşuri, ori că vreun tractor stătea prea mult pe brazdă, de cele mai multe ori fără a lămuri măcar pricina timpilor morţi, pleca glonţ la tabăra de cîmp, unde scria personal o dispoziţie, consemnînd tot ce surprinsese ochiul lui vigilent.

Scria dispoziţiile cu o iuţeală uimitoare, dar destul de neciteţ. După ce umpluse cu ele toate panourile uriaşe de placaj ridicate din ordinul lui, începuse să-şi lipească operele confuze chiar pe corturile din pînză impermeabilă. Cînd însă iscusitul şef al sectorului se apucase să-şi afişeze dispoziţiile şi pe panoul cu indicii de producţie, Azarov îl făcuse birocrat de faţă cu tot colectivul şi-i adusese pe loc la cunoştinţă că era înlăturat din muncă. Chiar şi într-o astfel de împrejurare, cînd îşi încheiase cariera atît de jalnic, zelosul slujbaş nu putuse să se lipsească de formalitatea oficială pe care o socotea indispensabilă:

Rupsese o foaie din carnet şi zmîngălise pe ea:

„Dispoziţie:

De la data prezentei, anul curent, sînt îndepărtat din munca ce mi-a fost încredinţată, ca necorespunzător, potrivit opiniei directorului, fapt pentru care eliberez sus-arătatul post.

Baza: dispoziţia verbală a tovarăşului Azarov, directorul sovhozului cerealier din stepă.

Pentru conformitate: Denis Sirotkin."

Elizar trecuse la extrema cealaltă: nu admitea în exerciţiul funcţiunii sale nici o lucrare de birou.

— Spuneți, rogu-vă, la ce-mi trebuie mie toate hîrțoagele astea ?! spunea dînsul, sincer nedumerit. Cu muncitorii mă înțeleg prin viu grai. Cît privește conducerea, în loc să scriu, îi raportez oricînd, verbal, orice cifre, pe de rost. N-am încredere în hîrtie, cum n-am în muiere ! Tot ce e scris poate fi șters, stropit de ploaie și îndeobște poate fi pierdut. În căpățîna mea nu-i cu putință însă să fie șters ceva. În privința asta e mult mai puțină primejdie. Capul e mai de nădejde — nu-l pierzi cu una, cu două !

Și într-adevăr, memora cu o uimitoare precizie indicii și cifrele de producție, pe decade, pe schimburi și pe sarcini individuale ale fiecărui tractorist. Știa mai bine decît orice tractorist unde, cînd și cît economisise sau consumase mai mult carburant fiecare dintre ei. Rapoartele în legătură cu producția le prezenta conducerii numai verbal, pînă într-o zi cînd Azarov îi dădu ca secretar pe șeful de birou al sectorului.

Și iată că Elizar Dîbin se văzu pentru întîia oară în viața lui, prea puțin plăcută odinoară, în situația unui om respectat, căruia i se supunea un colectiv întreg. Tot mai viu, Elizar încerca cu fiece zi un simțămînt nou, necunoscut lui pînă atunci — simțămîntul unei mari bucurii care creștea în el încetul cu încetul, bucurie pricinuită de munca laolaltă cu tineretul sănătos, voinic, harnic. Zările dimprejur i se păreau acum mai largi. Înaripat parcă, înseninat, simțea că întinerește pe zi ce trece, nu numai fizic, dar și sufletește.

Și doar nu era mult de cînd se gîndea tot mai adesea acolo, la cătunul lui, la bătrînețea ce se apropia de el pe nesimțite, puțin cîte puțin. „Asta să fi fost oare totul ?!" se întreba el adeseori, zîmbind ironic, și conchidea îndată : „Se pare că așa-i. Se apropie sorocul. Am încheiat cu viața fără căpătîi — n-o să mai trag la jug, n-o să mai cutreier lumea !" Și-l cuprindea amărăciunea la gîndul că viața lui rămăsese în trecut, viața unui om fără de noroc, viață care nu va mai licări în zare ca *fata morgana* ce fîlfîie în zilele călduroase de vară pe deasupra stepei pîrjolite de vînturi uscate.

Ce făcuse el mai de seamă, neobișnuit, în viața aceasta, care acum era de domeniul amintirii ? Îl lovise de moarte, zvîrlindu-l peste cap pe un vestit luptător voinic din stepă ? Potolea cîinii ca să se distreze cînd era beat ? Numai atît ?!

Totuși Elizar Dîbin dorea mereu să-și încordeze la maximum forțele, ceea ce se poate face numai atunci cînd muncești, cînd activezi. N-avea însă noroc. Cu țăranii din cătun nu se înțelegea datorită firii lui aspre și arțăgoase, din care cauză i se dusese vestea că-i morăcănos ca un urs. Nu lega cu nimeni prietășug, deși îl atrăgeau oamenii și-l apăsa singurătatea.

Şi acum, cînd soarta îl adusese pe neaşteptate într-un colectiv de oameni tineri, uniţi, hotărîţi, care îşi îndrăgeau munca şi maşinile, Elizar se însufleţi deodată, se simţi parcă înaripat, ca pe vremuri. Îl înfricoşa gîndul că ar mai putea să rămînă fără ocupaţie, să piardă legătura statornicită cu colectivul. Adevărul e că în sinea lui se cam temea de marea răspundere pe care şi-o luase pe umeri, o dată cu sarcina ce-i fusese încredinţată, dar lucrul de căpetenie era că nu voia să se facă de ruşine în ochii lui Azarov. Urmărindu-i cu luare-aminte pe mecanizatorii din sectorul aflat sub conducerea lui, observase că toţi aceştia, în pofida tinereţii lor, se descurcau în multe privinţe mult mai bine, cu mai multă siguranţă decît el. Totuşi nu mărturisise niciciînd şi nimănui acest lucru. Intuiţia şi mintea lui îi spuneau însă că va trebui să mai înveţe multe lucruri, să afle una şi alta de la tinerii aceia poznaşi, isteţi, dornici de a şti totul.

Şi Elizar hotărî să ceară ajutorul fiului său. La început se arătase faţă de Mitka distant şi rece. Totuşi îi urmărea cu multă atenţie munca, bucurîndu-se de succesele lui în producţie. Elizar dorea din tot sufletul ca brigada din care făcea parte fiul lui să iasă în frunte la însămînţările din primăvara aceea şi se străduia din răsputeri să-l ajute într-un fel sau altul.

In ajunul terminării muncii în sector, cu Mitka se întîmplase însă ceva : dispăruse fără veste din brigadă. O zi întreagă tractoriştii, care cădeau din picioare de oboseală, îl căutaseră zadarnic prin corturi, în tabăra de cîmp şi pe parcelele vecine. Seara însă, cînd intrase la lucru al doilea schimb, apăruse şi Mitka, abia tîrîndu-şi picioarele, beat criţă ! Acest lucru îi mirase într-atît pe băieţi, încît nici unul nu zîmbise şi nici măcar nu făcuse vreo glumă, atît de obişnuită în asemenea cazuri. Tractoriştii schimbaseră ei între ei priviri nedumerite, împrăştiindu-se în tăcere pe la corturile lor.

Iar Mitka, împleticindu-se pe picioare, rătăcea de unul singur în amurgul vioriu prin tabăra potolită şi, cu un glas îndurerat, sau îndruga cu amărăciune ceva sau îngîna un cîntec :

De-aş întîlni pe draga mea
Cînd stelele-amijesc,
Mă va lua de mînă ea
Să-mi spună : „Te iubesc"... ?

O, stepa mea, bin'te-am găsit !
Şi tu, natal meleag !
Ca voi pe lume, negreşit,
Nimic nu-mi e mai drag !

Elizar Dîbin își vedea feciorul beat pentru întîia oară. Cînd îl văzu necuviincios, gălăgios, cu un zîmbet jalnic pe buze, Elizar se mîniase, cît pe ce să-l ia la rost. După aceea însă, urmărindu-l din cortul lui, ascultînd cîntecele de ajean pe care le îngîna, gîndi înduioșat: „Totuși cît de mult îmi seamănă! Cîntă din inimă și iubește stepa cu patimă. E sîngele meu. Al meu!"

După ce i se urîse tot rătăcind prin tabăra pustie la acel ceas al serii, Mitka se așezase ostenit lîngă foc. Strîngîndu-și sub el picioarele, lăsîndu-și capul în piept, căzuse amărît pe gînduri. Se legăna ritmic dintr-o parte în alta, ca un pendul, bolborosind niște vorbe nedeslușite. Și lui Elizar i se făcuse deodată milă de el.

Privindu-i făptura gheboșată jalnic în pîcla înserării, Elizar își amintea de tinerețea îndepărtată, de pribegirile de unul singur prin lumea largă, de toate necazurile și suferințele de odinioară. Se ridică și, apropiindu-se de fiul lui, îi spuse:

— Hai în cortul meu. Vreau să stau de vorbă cu tine...

Mitka își privi tatăl cu o mirare plină de neliniște, totuși se sculă îndată și îl urmă supus.

Se așezară pe cergă unul în fața celuilalt și rămaseră multă vreme tăcuți.

In cele din urmă Elizar întrebă cu asprime:

— Cît ai băut?

— Un kil juma, pe nerăsuflate, răspunese cu lăudăroșenie Mitka.

— Pentru început ești tare, îl admiră în zeflemea Elizar Dîbin. Și te-a apucat de bucurie, ori de supărare?

După un răstimp de tăcere, Mitka luă din mîna tatălui său țigara care mai ardea, trase fumul cu nesaț în piept, închise ochii și spuse oftînd adînc, ca un om treaz:

— Am pierdut un prieten bun, tată! Nu mai găsești altul ca el, nici în vis și nici aievea! Am avut un asemenea prieten, înțelegi? Un prieten neprețuit. Altul ca el nu mai e. Iar acum, iată-mă-s singur! Șed ca vulturul în stepă, pe gorgan, și mi-e sufletul pustiu. Mă înnebunește durerea. Mă seacă la inimă. De aia m-am și îmbătat... Ehei, parcă pot să te lămuresc eu așa ușor?! Ai îmbătrînit. Oricum, n-ai să înțelegi... spuse Mitka, dînd deznădăjduit din mînă.

— Cu-um? Am îmbătrînit, eu?! îl înfruntă Elizar.

— N-aș vrea să te supăr. Asta-i adevărul. Doar nu mai ești tinerel!

— Ar fi păcat, fiule, să mă socoți bătrîn prea devreme. După cum vezi, sînt încă întreg la minte. Nici puterile nu mi le-am pierdut, m-a ferit dumnezeu. Mai pot încă să-mi fac semnul crucii cu greutăți de trei puduri. Care va să zică, mă mai pot măsura

cît privește puterea cu voi ăștia cu caș la gură, dar copți din tinerețe !

— Of, tătucule, ce are a face aici greutățile matale ?! zîmbi batjocoritor Mitka.

— Nu greutățile au însemnătate. Nu vîntura din mîini, Mitka. Taci ! i-o reteză cu asprime Elizar.

— Am înțeles, tovarășe șef...

— Nu te hlizi. Acum nu-ți sînt șef. Sînt tatăl tău bun. Iar dacă mă scoți din sărite, acuși încep să-ți vorbesc ca șef ! îl amenință Elizar. Uite ce am să-ți spun, ție, fiului meu, sînge din sîngele meu. Niciodată n-am adus vorba despre asta, dar acu sînt silit s-o fac. Am tras destul mîța de coadă amîndoi. Amară ne-a fost înainte vreme pîinea și sărată apa. De înfricoșătoare învățătură a vieții am avut parte tot rătăcind de la mlaștinile din ținutul Pinsk pînă la marea Ohotsk. Unde mai pui că eram cît pe ce să dau ortu popii. Cît mă privește pe mine, îi pusesem cruce, ziceam : „Am scrîntit-o — așa îmi trebuie !" Dar aveam grijă de tine. Tare îmi părea rău de tine...

După ce tăcu un răstimp și-și supse buzele uscate, Elizar continuă :

— Deși mi-ai scos pe nas bătrînețea, d-a surda ai făcut-o. Inima mea nu primește asemenea obidă.

— Păi, am glumit doar... zîmbi Mitka.

— Ei bine ! Nu-i vorba despre asta... Pe scurt, reiese că am răzbit la drumul larg. Și acu, dacă nu ne-om zăpăci, ajungem și noi în rînd cu lumea, ne-om hotărî soarta... Cînd te priveam deunăzi, nu mai puteam de bucurie. Pe tine te lăudau, iar mie îmi creștea inima. Și cînd colo, tam-nisam — ai feștelit-o ! Zici că ai pierdut un prieten ? C-ai rămas singur cuc ? Atunci ascultă povestea mea. Cînd aveam nouăsprezece ani am pierdut și eu un prieten, am rămas și eu singur-singurel pe lumea asta largă. Așa ceva, dragă tovarășe brigadier, i se întîmplă oricui... Dacă prietenul este însă adevărat, nu-l pierzi niciodată. Poți să pierzi un vrăjmaș, da' prietenul nu-l pierzi !

Măgulit și înduioșat de neobișnuita căldură și înțelegere a tatălui său, Mitka, fără să bănuiască măcar că acesta știa foarte bine despre ce prieten era vorba, mărturisi sfios :

— Păi, am pierdut-o doar toți. A plecat pe ascuns. Pesemne că s-a dus acasă, în cătun.

— Aha-a, care va să zică, e vorba de o fată din cătun — pesemne Katka ?! Ia te uită — nu m-aș fi gîndit la una ca asta, răspunse Elizar cu prefăcută uimire, zîmbind cu gura pînă la urechi. Apoi bătîndu-și fiul prietenos pe umăr, urmă grav, cu toată convingerea : o găsim noi. Pe legea mea. Ei îi e scris să-mi fie noră. Cum ?! Capul să mi-l tai, dacă nu ne-o intra în casă.

Să vezi ce mai nuntă o să facem! Ce-o să ne mai preumblăm cu otomobilele! Ba nu! Mai bine cu cai gătiți cu panglici și zurgălăi! Îl punem cavaler de onoare chiar pe directorul Azarov.

— Rămîne de văzut...

— N-ai ce vedea. Eu văd totul dinainte. Katka nu poate să plece de aici. Crede-mă!... Dar dacă ne terfelim cinstea, facem de rușine neamul Dîbinilor în fața oamenilor de treabă, și-i rău. Eu mă țin bine, dar tu-ți pătezi obrazul și, o dată cu el, și pe al meu. Ține minte cuvîntul părintesc, fiule! Te iert fiindcă e întîia oară. Doar am avut și eu nouăsprezece ani cîndva. Vorbesc cu tine ca un părinte, între patru ochi, ca la spovedanie. Dar dacă te mai împinge păcatul, dacă te-oi mai vedea în halul ăsta încă o dată — nu te cruț! Ține bine minte: doar acu ești fiul meu, cînd sîntem numai noi doi, la mine în cort. Dar cum ieși pe ușă — nu mai fac nici o deosebire între tine și ceilalți, vorbesc cu tine întocmai ca și cu toți cei de aici. Dacă ne faci de ocară, te alung îndată! Îți sînt tată, dar și șef! Așa să știi, dragul meu. Bagă-ți asta bine în cap. Pînă acu m-am ținut totdeauna de cuvînt. Parcă nu mă cunoști?

— Slavă domnului. Ba bine că nu! răspunse Mitka dezmeticit.

— Ei, dacă mă cunoști, atunci dă-mi cinstirea de părinte și poartă-mi respectul de șef! spuse Elizar povățuitor și aspru. Dacă partidul m-a pus în postul ăsta, se cheamă că are încredere în mine. Și tu fă bine de supune-te lui Elizar Dîbin, conducătorul sectorului cinci. Atît am avut să-ți spun...

Elizar Dîbin tăcu și-și răsuci o țigară. Pipăindu-și buzunarele, nu găsi însă cutia cu chibrituri. Îi era oarecum să ceară foc de la fiul lui, care fumase pentru întîia oară de față cu el. Molfăi îndelung țigara între dinți, mușcîndu-i răsunător capătul. În cele din urmă întinse șovăitor lui Mitka punga cu tutun.

— Ce să te mai sfiești, acu că te-ai făcut mare, hai poftește. Să fumăm din aceeași pungă. Tutunul meu e amestecat cu frunze de vișin, are mireasmă... spuse Elizar cu un zîmbet stînjenit, prietenos.

— Mulțumesc... răspunse Mitka zîmbind și el. Luă punga, îndesă tutunul și răsuci îndelung, cu multă plăcere, o țigară cît toate zilele.

Aprinzîndu-și țigara de la chibritul întins îndatoritor de Mitka, Elizar începu să tragă domol în piept, alături de fiul lui, fumulețul nu prea tare, care mirosea a frunză de vișin.

— Parcă se luminează de ziuă, spuse Elizar. Trebuie să trec pe la punctul de alimentare. Au să vină mașinile cu carburant de la sediul central al sovhozului... După aia am să mă abat și pe la brigada ta, rămasă fără supraveghere.

Vorbele simple, chibzuite ale tatălui său îl dezmeticiră de-a binelea pe Mitka. Se simți deodată rușinat față de bătrînul care era obosit de atîtea griji — pentru faptul că se îmbătase în toiul muncii, pentru că vorbise cu el atît de neobrăzat, iar pe deasupra, fiind încă amețit, mai și fumase în fața lui. S-ar fi rușinat însă și mai mult dacă ar fi recunoscut acest lucru. Totuși nu putea să iasă din cort fără să spună un cuvînt, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Elizar se prefăcea că-și caută șapca, tăcînd și el, nădăjduind că fiul lui îi va spune totuși ceva drept răspuns.

Mitka își luă inima în dinți. Roșind ca para focului, spuse cu glas surd:

— Iartă-mă, tată, pentru tot ce s-a întîmplat. Asta-i din pricina tinereții, din prostie... Îți dau cuvîntul, pornit din inimă, că n-ai să mă mai vezi niciodată în halul ăsta. Iar acum mă duc la brigada mea, pe arătură — și Mitka se ridică.

Elizar se apropie de el, îi puse pe umăr mîna-i vînjoasă și, privindu-l drept în ochi, rosti :

— Am încredere în tine. Doar în vinele noastre e același sînge... Ai răbdare, vine ea ziua cînd ne-om pune pe trai, nu glumă ! Așa să știi, dragă brigadierule, fiule, tovarășe... și deodată îl strînse năvalnic la piept și-l sărută zgomotos.

După o clipă Mitka ieși tulburat din cortul tatălui său și porni cu pas larg, legănat, spre parcelele pe care lucra brigada lui. Elizar Dîbin se uită îndelung după el. Pe fața lui mare și ostenită flutura un zîmbet ușor.

10

Planul desțelenirii și semănăturilor de primăvară fusese îndeplinit în termenul trasat, aproape concomitent, de toate cele cinci sectoare ale sovhozului cerealier. Era greu de stabilit care din brigăzile sectorului cinci obținuse întîietatea : tractoarele brigăzilor lui Ivan Cemasov și Mitka Dîbin plecaseră împreună de pe cîmp și ajunseseră în tabără aproape în același timp. Îndată ce amuțise huruitul motoarelor și se stinsese lumina farurilor și a torțelor, deasupra stepei se lăsase pentru întîia oară în ultimul timp o liniște adîncă, neobișnuită.

Corturile înalte ale brigăzii de tractoare se zăreau albe, ca prin ceață, în amurgul cu reflexe de mărgăritare. Rîndurile de tractoare, ce se înșiraseră ceva mai departe, în front, dădeau taberei de cîmp aspectul unui bivuac militar instalat în stepă și ador-

mit după un lung marş. Ca nişte călăreţi din poveste, în platoşe şi zale, tractoarele stăteau de strajă neclintite, veghind somnul ostaşilor, obosiţi după luptă. Iar steagul roşu fîlfîia triumfal ca o flacără agitată în vîrful stîlpului, deasupra corturilor.

Domnea o linişte adîncă.

Deodată, din cortul cel mai îndepărtat, ridicat mai la o parte de celelalte, răsună cîntecul unui cor :

Ai săi oşteni de neînvins,
Tovarăşi întru slavă,
Dormeau în bivuacu-ntins
In pacea din dumbravă.

Căci nimănui nu-i era somn în seara aceea — nici tractoriştilor, nici muncitorilor din toate cele cinci sectoare, sau celor de la sediul central al sovhozului cerealier. Nici mecanizatorii din brigăzile lui Dîbin şi Cemasov nu dormeau.

In cortul înalt şi spaţios în care era instalată brigada lui Cemasov se adunaseră toţi mecanizatorii din sectorul cinci. Tot acolo veniseră tractoriştii şi ajutorii lor din brigada lui Dîbin. In cortul slab luminat de felinare era înghesuială şi un aer înăbuşitor.

Pe masă, pe paturile de lemn, strînse cu grijă, în mîinile şi pe genunchii multor fete şi băieţi — pretutindeni se aflau exemplarele sosite chiar atunci cu avionul ale ziarului *Smîcika*, boţite, nezvîntate încă, mirosind pătrunzător a cerneală de tipar.

Trei fete — ajutoare de tractorişti — lipite una de alta, citeau în tăcere unul din ziare cu privirile încordate. Acelaşi ziar îl citea şi Efim Kriukov, care se aşezase lîngă ele cu balalaica în mînă.

Un alt exemplar se afla în faţa brigadierului Ivan Cemasov. Sprijinit cu coatele de masă, acesta privea furios ziarul desfăcut, dar nu vedea decît rîndurile mărunte ce-i jucau prin faţa ochilor, contopite într-un şirag cenuşiu.

Alături de Cemasov şedea Liubka, îngrijită, proaspătă ca după baie, gătită ca totdeauna în timpul liber, cu o rochie viu înflorată. Chipul ei nu exprima însă obişnuita nevinovăţie îmbinată cu prietenie. Şedea la masă aspră, întunecată şi citea, ca toţi ceilalţi, mişcîndu-şi în tăcere buzele plinuţe.

In sfîrşit, Ivan Cemasov se uită mohorît la toţi cei din cort, care ridicaseră privirile spre el, se sculă de la masă şi spuse :

— Măi băieţi, astăzi se cădea ca noi, mecanizatorii, să-i tragem un chef. Am cîştigat acest drept. L-am meritat. Dar acum, de chef şi de cîntece ne mai arde ? Aţi citit cu toţii ce minciuni scriu aici ? întrebă Cemasov, fluturînd ziarul, strîns în pumnul lui vînjos. Şi fără să aştepte răspuns, urmă : cred însă

că nimeni dintre voi nu dă crezare acestor mîrşăvii. Socot că n-o să îngăduim nimănui să facă de ocară, să terfelească tamnisam cinstea unor oameni de încredere, a conducătorilor noştri, să spună că-s duşmani. Dacă aşa stau lucrurile, o să ne ridicăm toţi ca unul, n-o să lăsăm să fie năpăstuiţi Kuzma Andreici şi Elizar Egorîci. O să ridicăm în jurul lor un zid de nepătruns, să arătăm ce forţă unită sîntem! Aţi văzut cum ne-a condus la luptă Azarov! Împreună cu el am luat cu asalt stepele sălbatice! Şi ne-a dus la izbîndă! Iar acum, poftim, îi batjocoresc fără teamă în tot districtul, îi ocărăsc cu cele mai mîrşave cuvinte pe comandanţii noştri. Nu, vrăjmaşi ai clasei plugarilor! N-o să îngăduim ca directorul şi conducătorul nostru să fie ponegrit. Aşa este hotărîrea noastră! încheie răsunător Ivan Cemasov.

— Tovarăşi! clincheti ca un clopoţel glasul Markăi Zvonţova. Cînd am citit în ziar basmele şi aiurelile astea despre director şi nenea Elizar, mi-a pierit graiul. Îi ponegresc ca pe cei mai înrăiţi contrarevoluţionari. Ce înseamnă asta, tovarăşi? Nici nu ştii ce să mai crezi! Bine zice brigadierul. Să ne ridicăm ca un zid. Da! Să nu lăsăm să fie năpăstuiţi conducătorii noştri!

Izbucni îndată o larmă ca la foc. Într-o clipă începură să strige toţi deodată, să răcnească, să dea din mîini:

— Caută nod în papură, puii de lele!

— Scornesc cîte în lună şi stele!

— Au făcut-o de oaie, zău aşa!

— Au scrîntit-o; în loc de „ura" au apucat să strige „săriţi!"...

— N-au decît să caute duşmani de clasă în gaşca lor!

Efim Kriukov îi tot întreba pe toţi, aproape cu lacrimi în ochi:

— Cine a ticluit minciunile astea, spuneţi, măi băieţi?

— Ce te ţii scai? Nu vezi?!... Doar e iscălit: Mac-Kay! Pesemne că-i vreun zmîngălitor străin.

— L-am văzut eu pe zmîngălitorul ăsta. Unu deşirat. Curat limbric. Se vede îndată că-i străin de noi.

Cei din cort se aprinseseră ca pălălaia în stepă pe timp de vijelie. Dar nimeni nu ştia lămurit ce trebuiau să facă pentru a-l apăra de acele grele învinuiri pe Azarov, ce să întreprindă ca să-l scoată din belea pe Elizar. Din rîndurile de încheiere ale articolului de fond, care continua şi pe a doua pagină a ziarului, „consacrat abcesului de la sovhozul cerealier din stepă", după tonul ameninţător ce se deslueşea din titlurile bătătoare la ochi, din textul sentenţios al nesfîrşitelor relatări ale lui Mac-Kay — după toate se putea deduce că afacerea luase o întorsătură din cele mai neplăcute.

Nici Cemasov nu știa ce era de făcut. După ce chibzui însă o vreme și se sfătui la repezeală cu Mitka Dîbin și cu Liubka, îi potoli pe tractoriștii înfuriați și spuse:

— Prin urmare lucrurile stau așa: toți sîntem de aceeași părere. Nu îngăduim să fie făcuți de ocară nici Kuzma Andreici și nici Elizar Egorîci. Asta — în primul rînd. În al doilea — mîine trebuia să aibă loc petrecerea cu prilejul sfîrșitului muncilor la cîmp. Cred însă că acum nu ne mai arde de asta. Intîi și întîi trebuie să-l așteptăm pe Kuzma Andreici. A făgăduit că vine mîine cu avionul din Alma-Ata. După ce s-o întoarce o să chibzuim ce și cum, împreună cu el, părerea mea e că deocamdată să lăsăm baltă petrecerea. Fără director n-o să ne tihnească. Și după o clipă de tăcere, adăugă: e cineva împotrivă?...

— Nimeni! îl susținură într-un glas tractoriștii.

Și astfel se sfîrși adunarea fulger, care se desfășurase furtunos, fără prezidiu, fără proces-verbal și rezoluții. Totuși neliniștea pentru soarta oamenilor defăimați în ziar nu se potolise — lucrul acesta îi îngrijora pe toți...

Nimeni nu se culcă în tabăra de cîmp. In noaptea aceea nu închise ochii nici Elizar Dîbin. Retras în cortul lui, ședea mohorît la măsuță, ținînd în mînă ziarul despăturit.

Întorcîndu-l spre lumina firavă a felinarului, se apucase de cîteva ori să citească. Îi sărea însă în ochi, de fiecare dată, același pasaj: „Intre altele, este caraghioasă înfățișarea acestui «cavaler al Sfîntului Gheorghe»: un zdrahon deșirat, spătos, cu ochi scînteietori, trași spre tîmple, ca ai asiaticilor. E de presupus că, datorită însușirilor sale fizice, el a ocupat odinioară un loc de cinste în avangarda de *opricinici*[1] ai țarului!"... citea Elizar Dîbin, încruntat, despre sine.

La picioarele lui Dîbin ședea Vernîi, cîinele său, care nu-și lua de la el ochii verzi ca nuca, urmărindu-i fiece mișcare.

Elizar stătu îndelung, năucit, deasupra ziarului. În cele din urmă se ridică de la masă și-l zvîrli, cu scîrbă, cît colo. Deodată rămase neclintit, ascultînd. Era însă o liniște atît de adîncă, încît îi țiuiau urechile. Apoi se auzi undeva, departe de tot, cum gemea parcă buhaiul de baltă. Și Elizar, zîmbind cu amărăciune cine știe cărui gînd al lui, dădu din cap. Apoi, liniștit, îngîndurat, luă din cui niște hățuri din curele împletite. Fără grabă, cu același aer preocupat, măsură cu cotul cam vreo trei metri și tăie hățurile cu cuțitul, iar din capătul ce rămăsese în mîinile lui meșteri un lat solid, pe care-l încercă de două ori să verifice dacă se strînge cum trebuie. Era bun. Ridicîndu-se în vîrful degetelor, fixă cureaua de bara metalică a cortului, legînd-o cu un nod zdravăn așa cum făceau calmîcii.

[1] Zbiri (fig.).

Mișcările lui liniștite, domoale la început, deveniră tot mai înfrigurate, iar mîinile mari începuseră să-i tremure. Se grăbea. Uitîndu-se de jur împrejur, apucă agitat capătul lunecos al curelei și se căzni îndelung să strîngă repede al doilea nod.

Agitația omului se transmise cîinelui, care începu să umble neliniștit de colo-colo prin cort. Sărind dintr-un loc în altul, simțind parcă primejdia apropiată, se pregătea să sară în ajutorul stăpînului.

În cele din urmă nodul fu gata.

Fruntea înaltă a lui Elizar era scăldată de broboane de sudoare. Închise ochii, apucă repede, pe dibuite, șreangul, care se legăna deasupra sa, se ridică în vîrful degetelor, scuturat de fiori, și-și vîrî capul în laț.

Ținînd lațul cu mîna, se urcă pe pat și, aplecîndu-se, se pregăti să sară. Deodată însă se îndreptă de spate și rămase nemișcat: în cortul vecin izbucni vijelios în noapte un vechi cîntec cazăcesc, secondat de un cor pe mai multe voci:

A-nflorit mălinu-n crîng,
Zorii noi se-ngîn!
Ce tot stai îngîndurat,
Hatmane bătrîn?
Ori tocită-i sabia,
Brațu-l simți mai greu?
Ori frumoasa n-a venit
Ieri la patul tău?
Că viteji ca unul ai
Nici pot sta în loc —
Au sirepi ca viforul,
Suliță de foc!
Au sirepi ca viforul
Iatagane iuți,
Pe vrăjmași ți-i hăcuie
Fără să-i asmuți!
Doar un semn al tău, și-n scări
Gata-s,
Au purces!...
Hăuie cîmpiile,
Geme codrul des!
Că-s voinici pe-alesele —
Pletele în vînt,
Brațele ca ghioagele,
Inimile-cînt!
A-nflorit mălinu-n crîng,
Zorii noi se-ngîn!
Dă un semn — și-n scări sîntem.

Hatmane bătrîn!
Dă un semn — ca vulturii
Ne-om porni din loc,
Că ne bat cumplitele
Inime de foc!

Elizar Dîbin asculta cîntecul şi chipul i se însenina tot mai mult, devenind expresiv şi lucid ca de obicei. Iar cînd din şuvoiul însufleţit şi năvalnic al cîntecului se desprinse glasul înalt, dureros de cunoscut, care se stingea melodios la notele finale, al fiului său, Elizar tresări. Dîndu-şi capul pe spate, îşi făcu vînt ca pentru o lovitură năprasnică, rupse laţul cu o smucitură aprigă şi, zvîrlind capetele cît colo, cu dezgust, ieşi din cort valvîrtej.

11

Sectorul în care lucra Feşka era cel mai îndepărtat de sediul central al sovhozului cerealier. Se afla şi mai departe — la peste o sută kilometri de depozitul petrolifer din gară, de unde se primeau carburanţii. Această împrejurare nu fusese luată în consideraţie cînd se semnase angajamentul de întrecere socialistă între diferitele brigăzi de tractoare şi sectoare ale sovhozului cerealier. Depărtarea aceasta pricinuise mecanizatorilor destule neplăceri în timpul semănăturilor de primăvară şi se dovedise cauza directă şi indirectă a multor neajunsuri în producţie.

Înainte de începerea arăturilor nu fusese timp să se aducă la acest sector o cantitate suficientă de carburanţi. Parcul de autocamioane abia izbutea să care de la îndepărtatul siloz de cereale, de lîngă gară, sămînţa selecţionată de grîu, sosită din Kuban, pe care o ducea neîntîrziat la brigăzile de tractoare — pe parcelele care urmau a fi însămînţate. Iar din cauza lipsei de carburanţi şi lubrifiante, tractoarele nu lucrau adeseori ceasuri întregi. Sectorul cinci, din care făcea parte brigada Feşkăi Surova, avea cei mai mulţi timpi morţi forţaţi.

Cei mai mulţi tractorişti din brigada Feşkăi erau începători, veniţi de pe băncile cursurilor reduse, de mecanizatori. Totuşi băieţii — unul şi unul — se nimeriseră isteţi, sprinteni, destoinici, îndrăgiseră tehnica, şi Feşka nu putea să se plîngă de ei. Munceau toţi cu rîvnă şi, dacă lipsa de carburanţi nu le-ar fi frînat munca, fără îndoială că n-ar fi cedat întîietatea nici uneia dintre brigăzile de tractoare ale sovhozului. Dar şi în con-

diţiile arătate, spre sfîrşitul campaniei, ei au întrecut totuşi brigada lui Ivan Cemasov.

Tractoriştii brigăzii lui Cemasov mai aveau încă de furcă atunci cînd brigada Feşkăi, terminînd munca în sectorul ei, trimise o parte din agregatele de însămînţare în ajutorul sectorului patru, ameninţat să nu îndeplinească planul, iar cinci tractoare au plecat la colhozurile din împrejurimi, nou înfiinţate şi dispunînd de mijloace reduse, spre a le ajuta să are pămîntul colectivizat.

După ce-i petrecuse pe toţi tractoriştii, pe ajutorii lor şi pe semănătorii săi, Feşka rămăsese singură în sector şi acest lucru o deprima. De un an de cînd lucra la sovhoz, Feşka se obişnuise atît de mult cu ceata băieţilor veseli, încît nu se mai simţea bine nici o singură zi în afara colectivului care îi ţinea loc de familie. Orfană şi de tată şi de mamă, ea nu ştiuse pînă atunci ce înseamnă să ai o familie. Captivată de tehnica nouă, nespus de complicată pentru ea, precum şi de ritmul trepidant al vieţii pline de energie într-o gospodărie uriaşă de stat, de avîntul muncilor la cîmp cu ocazia valorificării pămînturilor desţelenite, Feşka începuse încet-încet să uite de cătunul ei natal, atît de îndepărtat, unde dusese o viaţă amară, slugărind pe la uşile altora, cîştigîndu-şi cu sudoarea frunţii bucăţica de pîine. Cînd îşi aducea aminte uneori de cătun, gîndul ei zbura la Roman, la Kapiton Norkin, la burlacul Klimuşka şi la blajinul Miron Vikulîci, la paracliserul Filaret Ţipirig, un om sucit şi cam zănatic, şi la mulţi alţi locuitori din cătun, care avuseseră parte de aceeaşi soartă ca şi ea.

De multe ori îşi punea în gînd să scrie unuia dintre ei, să spună ce făcea ea, să întrebe cum o mai duceau ei pe acolo. Întîi şi întîi voia să-i scrie lui Roman. Dar nu dovedea de loc s-o facă : nu-i ardea de scris, acum, în toiul celor dintîi semănături bolşevice, cum numiseră toate ziarele muncile agricole din primăvara aceea.

Acum însă rămăsese singură în tabăra de cîmp a brigăzii şi, nefiind obişnuită să stea cu mîinile în sîn, nu-şi găsea locul nici în stepă, nici în tabără. E adevărat că n-o lăsaseră acolo degeaba. Din însărcinarea biroului de partid al sovhozului, trebuia să pregătească referatul pe care urma să-l prezinte la adunarea generală a mecanizatorilor, cu prilejul zilei de Întîi mai. Aceasta fiind o sarcină de cinste, Feşka se gîndea foarte îngrijorată cum să facă acel referat, cel dintîi în viaţa ei.

Uraz Turgaev, secretarul comitetului de partid, avusese grijă să-i dea materialul cu privire la sărbătorirea zilei de Întîi mai. Dar Feşka nu izbutea de loc să se concentreze — nu era obişnuită să citească regulat — aşa că privea distrată rîndurile

din broșură, gîndindu-se la altceva: ba la noii ei prieteni — tractoriștii și ajutorii lor, ba la Mitka Dîbin, care îi amintea prin ceva de Roman, ba la Roman, despre care nu mai știa nimic, a cărui soartă o preocupa și acum.

Într-o bună zi ajunseseră pînă la Feșka anumite vești despre cele ce se petreceau în cătun, vești care, în loc s-o bucure, o neliniștiră, o îndîrjiră și mai mult. Mediul cu totul deosebit care o înconjurase în acel an de cotitură a soartei ei, ritmul de viață, preocupările noi pe care le avea de cînd intrase la sovhozul cerealier — toate acestea captivaseră atît de mult sufletul ei tînăr, avîntat, încît jignirile și necazurile din trecut n-o mai tulburau, n-o mai frămîntau atît de mult.

Și deodată află că Innokenti, pe care îl ura de moarte, se întorsese din armată înainte de termen! În primul rînd, Feșka nu putea să se împace cu gîndul că un fiu de chiabur izbutise să se strecoare în rîndurile Armatei Roșii. În al doilea rînd, i se părea suspectă lăsarea lui la vatră înainte de termen. „E limpede ca lumina zilei — nemernicul a fost dat afară din armată. Nici vorbă că s-a întors în cătun cu un bilet de voie ticluit de el!" gîndea cu toată încredințarea Feșka. Dar ceea ce o mira și o înverșuna mai mult era că Innokenti Okatov se apucase, după cum se auzea, să organizeze un colhoz. Feșka își dădea seama ce colhoz voia să înjghebeze acel ticălos descurcăreț. De bună seamă că n-avea să primească în el sărăcimea din cătun, ori pe țăranii mijlocași. Și chiar dacă cozile de topor ale Okatovilor aveau să-i ademenească pe unii dintre țăranii săraci ori mijlocași, o vor face numai pentru a-și tăinui uneltirile viclene, iscusite. Acest lucru era limpede ca lumina zilei pentru Feșka.

Cînd auzise de urzelile neobrăzate, cusute cu ață albă ale odraslei lui Okatov, Feșka își ieșise din fire; în ea începuse din nou să clocotească ura față de haita de lupi a foștilor afaceriști din cătun, care îi otrăviseră anii cei mai frumoși ai vieții. Cîteva lacrimi pline de mînie erau gata să picure din ochii ei, ce scînteiau înfrigurați, lacrimi stîrnite de furia, de hotărîrea omului gata pentru ultima încleștare pe viață și pe moarte cu dușmanul hain!

Da, Feșka era gata pentru o astfel de încleștare! Maturizată în răstimpul acelui an, de cînd trăia și muncea cu înverșunare în noul sovhoz cerealier, pe pămînturile înțelenite, întărită din punct de vedere fizic și sufletesc, Feșka văzuse și înțelesese multe lucruri, pe care nu le înțelegea și nu le vedea acolo, în cătunul Arlagul, uitat de lume, ca într-o mlaștină cu apă stătută. Acolo o scotea din nevoie instinctul de conservare înnăscut, ajutînd-o să iasă din încurcătură atunci cînd era la ananghie. Acum căpătase oarecare cunoștințe și experiență. Iată de

ce, cînd auzise de planurile lui Innokenti Okatov, Feşka înţelesese numaidecît dedesubturile acelei urzeli a vrăjmaşilor şi adevăratele scopuri ale aşa-zişilor colhoznici, care ticluiseră un nou mod de luptă aprigă pentru bunăstarea şi puterea de altădată.

„La dracu! N-au să le meargă! Nu se poate îngădui una ca asta. Trebuie să dăm alarma aşa cum se face cînd izbucneşte un foc mare! Nenorocirea e că nu se ştie dacă are cine să dea alarma acolo!" gîndea cu nelinişte şi amărăciune Feşka. Stăpînită de asemenea gînduri, era gata să-şi înainteze demisia la direcţie şi să pornească neîntîrziat spre Arlagul.

Dar Feşka nu-şi înaintă demisia. Începuseră muncile cîmpului — cea dintîi bătălie dată în stepa înţelenită pentru recolta sovhozului — şi Feşka nu mai putea de bucurie. Pornise în fruntea coloanei de tractoare a brigăzii ce îi fusese încredinţată, la asaltul pămîntului înţelenit. În stepă, huruitul motoarelor nu amuţea nici ziua, nici noaptea. Şi, din pricina acelui vuiet năvalnic al călărimii de oţel, ce se năpustise frontal la atac, din pricina miresmelor îmbătătoare ale pămîntului reavăn, încălzit de soare, răscolit de brăzdare, din pricina forfotei voioase a tractoriştilor şi ajutoarelor acestora — cei dintîi învingători ai pămîntului înţelenit — din pricina tuturor acestor lucruri, Feşka se simţea ameţită ca de o băutură şi inima ei tînără bătea să-i spargă pieptul!

Acum însă, cînd în stepă se stinsese larma bătăliei şi Feşka rămăsese singură în tabăra brigăzii, cînd emoţia ei se potolise, începuse să-şi amintească tot mai des şi mai des de cătunul în care se născuse, de Roman, şi uneori era gata să zboare întracolo, ca pe aripi.

Şi iată că sosi pe neaşteptate o scrisoare de la Roman!

Feşka simţi mai curînd acest lucru decît îşi dădu seama după scris atunci cînd îşi aruncă ochii pe plicul triunghiular din hîrtie de ziar, cusut cu aţă groasă. Cu inima strînsă, simţindu-i bătăile năvalnice în urechi, rupse plicul meşterit de Roman şi, lăsîndu-se în genunchi lîngă foc, începu să citească repede, cu nesaţ, rîndurile strîmbe, piezişe:

„Feşka! Draga noastră prietenă şi tovarăşă! Să trăieşti! Dacă nu m-ai uitat, atunci îţi trimit mai înainte de orice salutul meu fierbinte de comsomolist şi adînca mea plecăciune. Un salut comsomolist tot atît de fierbinte îţi trimit şi toţi băieţii noştri viteji, care te ţin bine minte şi nu te pot uita.

Feşka! A ajuns pînă la noi ştirea cum că tu te afli acum în noul sovhoz cerealier din stepă şi că eşti acolo tractoristă sută la sută şi chiar brigadier. Aşa mai zic şi eu! Toţi ca unul te felicităm pentru asta în numele tînărului nostru colhoz „Inter-

naționala"! Ia gîndește-te — cătunul nostru — și colhoz! Închipuie-ți, am adunat în colhoz pe argații din cătun și am primit într-un glas, printre noi, mulți foști păstori de cai, *djetaci* fără cai — sărăcimea aulelor și tot felul de ajutori de păstori.

Crezi că asta a fost o treabă ușoară? Oho! Socoți tu că chiaburimea noastră nu ne-a pus bețe în roate? Ba bine că nu! Dar s-a brodit ca oamenii noștri să nu fie dintre cei fricoși, și unde mai pui că nu trebuie să ne învețe nimeni cum să luptăm cu ticăloșii de vrăjmași! Am luptat și luptăm pe viață și pe moarte! Știi și tu ce fel de gospodărie poate fi în colhozul nostru. Avem vreo cincisprezece pluguri cu cîte un brăzdar și putem să înhămăm la fiecare cîte o pereche de cai. In afară de asta, mai avem cam tot atîtea grape, vechi, și pe deasupra o semănătoare trasă de cai. Asta-i toată mecanizarea noastră. Caii sărăcimii noastre nu sînt nici ei mai breji! Abia apuci să ridici de jos o gloabă, cînd, ce să vezi? alta s-a și lungit pe brazdă! Vai și amar de noi cum am arat! Dar nu-i nimic. Ne-am ținut bine. N-am dat înapoi. Nu ne-am lăsat de loc. Am semănat peste prevederile planului șase hectare de grîu. Dacă ar fi să credem ce spun bătrînii, anul ăsta or să iasă bucate bune. Și atunci oamenii noștri au să aibă bucate, n-o să se mai ploconească pe la de-alde Okatovi și Pikulini. Asta-i hotărît, Feșka!

Și acum mai departe. Dar de aici încolo povestea mea n-o să fie prea veselă, dragă tovarășă brigadier. Aprigă poveste, Feșka! Ceata noastră s-a năpustit cu mînecile suflecate la luptă cu chiaburimea haină și ne-am bătut zdravăn — n-am feștelit-o. Se pare însă că puterile noastre nu prea sînt deopotrivă. Șleahtei ăsteia nu poți să-i vii de hac cu una, cu două, mai cu seamă cu mîinile goale! Ca lupii, se năpustesc haite întregi asupra noastră și caută să ne înhațe de gît. Ne înșfacă, uneori în luptă deschisă, alteori — de după colț, pe furiș. In timpul semănăturilor abia ne țineam pe picioare: se știe doar ce aveam de îmbucat — trăgeam mîța de coadă, nu alta! Iar ei, puii de lele, își hrăneau cozile de topor cu făină cernută. Și ce crezi că au mai născocit? Ca să ne facă în ciudă, au înjghebat un așa-zis colhoz al lor și cu acel prilej au pus capac la toate — voiau să ne lipsească de ultima noastră mecanizare, să ne ia semănătoarea. Noi însă ne-am ridicat toți ca unul, nu i-am lăsat s-o facă. Numai că-i adevărat ce se spune că o nenorocire nu vine niciodată singură. Nu apuci să gonești una din prag, că alta îți și bate în poartă! Așa s-a întîmplat și cu colhozul nostru. Abia am dat peste cap o năvală, cînd s-au pornit altele asupra noastră, cu duiumul. Dușmanii ăștia de clasă, înrăiți, au izbutit să lege la gard pe unii chiar de la raion, iar pe alții să-i cumpere. Au gropi pline cu grîne dosite. Așa că acum organizează pe aici convoiuri

roşii. Predau grîul statului cu surle şi trîmbiţe. Iar cît priveşte colhozul nostru, ce poţi să-i ceri deocamdată — nici la centrul raional nu dau doi bani pe el, l-au poreclit «pitic». Au de gînd să ne desfiinţeze, să ne unească cu potlogarii din colhozul *Sotrudnik Revoliuţii*. Noi am ţinut-o morţiş să nu se facă una ca asta. Atunci m-au tras la răspundere. M-au chemat în faţa comitetului raional al Comsomolului. Eu am ţinut piept şi acolo mi-am apărat punctul de vedere. Ei, şi m-au potcovit — n-oi uita-o cît oi trăi! «Cu comsomolişti nedisciplinaţi nu se lungeşte vorba — să fie scos din rîndurile Uniunii Tineretului Comunist Leninist al U.R.S.S. Punem la vot, tovarăşi!» Şi au votat...

Iacătă, ăsta-i salutul meu comsomolist către tine! Înseamnă că acu nici n-aş mai avea dreptul să scriu aceste cuvinte în scrisoarea către tine, Feşka... Mi-au luat carnetul, dar nu mi-au smuls din piept inima de comsomolist. Ea arde, ca şi pînă acu, în focul urii faţă de chiaburimea afurisită şi faţă de cozile ei de topor. Dacă s-ar întîmpla să se stingă de vreun glonţ pornit din carabina vreunui chiabur, să ţii minte, Feşka, că totuşi am rămas pînă la ultima suflare comsomolist, că i-am urît pe vrăjmaşi — pe Iuda de Epifan Okatov şi pe fiul lui, Innokenti, tot atît de aprig, cît de înflăcărat ţin la frăţia noastră comsomolistă — puii de şoimi ai micului nostru colhoz din cătun!...

Ei, ajunge! Mi-am dat drumul la slove — şi nu mă mai pot opri! Tare mi-e dor de tine. Acu o să aştept scrisoarea ta. Mai bine ar fi dacă te-aş vedea pe tine aici. Straşnic ar fi dacă ne-am pomeni cu tine fără veste, ce zici?! Chiar aşa, Feşenka. Nu glumesc. Nu-mi arde mie acu de glume...

Ei, deocamdată s-auzim de bine. Iţi trimit totuşi salutul meu comsomolist!

Rămîn vechiul tău prieten,
Roman"

Feşka citi de trei ori în şir emoţionanta scrisoare a lui Roman şi nu putu să se liniştească mult timp. „Of, doamne, dumnezeule, ce s-o petrece oare acolo?!" gîndea ea îngrijorată, aproape buimacă, stăpînită totuşi de o mînie tot mai aprinsă împotriva lui Innokenti.

Mai tîrziu, după ce se linişti, după ce chibzui şi cumpăni bine totul, hotărî să arate scrisoarea lui Azarov şi să-l roage ca acum, după terminarea semănăturilor, s-o lase să plece spre cătun, dacă nu de tot, cel puţin pentru un timp. Era încredinţată că directorul o va înţelege, că nu-i va refuza rugămintea.

Acest lucru o linişti pe deplin. A doua zi se sculă dis-de-dimineaţă şi răspunse prin cîteva cuvinte la scrisoarea lui Roman, făgăduindu-i că va veni curînd la Arlagul.

12

În ajunul Sfintei Treimi fetele s-au dus la pădure, au împletit cununi şi au cîntat toată noaptea în cor cîntece de alean. Cătunul înflorise, cuprins ca de o flacără verde, învesmîntat cu crengi de mesteacăn puse din belşug pe sub ferestrele cocioabelor de lut ale sărăcimii şi la casele de lemn cu patru încăperi ale celor înstăriţi. Chiar şi Lunea îşi împodobi bojdeuca cu o minunată creangă de mesteacăn, deşi votase în ajun la adunarea generală a colhozului împotriva devastării barbare a pădurii cu prilejul Sfintei Treimi.

La drept vorbind, locuitorii cătunului nu erau tulburaţi atît de sărbătoare, cît de un afiş neobişnuit care atîrna de o zi pe uşa sovietului sătesc. Vestea despre acest afiş avusese timpul să facă ocolul tuturor cătunelor vecine, tuturor gospodăriilor răzleţe, tuturor aulelor cazahe. În cătun se zvonise că vor sosi toate autorităţile de la centrul raional apropiat.

Cel care scrisese afişul, vînzătorul Aristarh Buteaşkin, citea el însuşi, poate pentru a suta oară, cele scrise, bărbaţilor şi femeilor care se îngrămădeau în jurul lui. Maimuţărindu-l pe Korkin, responsabilul cu propaganda şi agitaţia din comitetul raional al Comsomolului, Aristarh Buteaşkin citea tărăgănat, cu glas solemn, plin de importanţă.

„TRAIASCĂ UNIUNEA LIBERĂ A FAMILIEI DUPĂ NOILE OBICEIURI DIN LUMEA ÎNTREAGĂ!
CETĂŢENI AI CĂTUNULUI!

Poimîine va avea loc, în clădirea şcolii din prezentul cătun, nemaivăzuta nuntă roşie, muncitorească-ţărănească, fără cununie, fără popi, fără opiumul religiei, în prezenţa tuturor cetăţenilor pe care-i interesează sus-arătatul eveniment, precum şi în prezenţa autorităţilor locale şi raionale. La această nuntă se va încheia între mire — tovarăşul Innokenti Okatov, fost ostaş al Armatei Roşii, preşedintele colhozului *Sotrudnik Revoliuţii* — şi mireasa lui — tovarăşa Elena Kronina, lucrătoare cinstită în frontul cultural, pe tărîmul învăţămîntului public — un contract cu privire la uniunea liberă, fericită, potrivit noilor obiceiuri din lumea întreagă, după alegerea benevolă a ambelor sexe, unde vor fi felicitaţi de diferite organizaţii şi persoane particulare cu ocazia sus-arătatului eveniment.

Cavaler de onoare roşu muncitoresc-ţărănesc,
Aristarh Buteaşkin"

Lumea se înghesuia la şcoală încă de dimineaţă. Iar fetele n-au mai stat pînă la sfîrşitul liturghiei de duminică: şi-au

aruncat cununile şi s-au strecurat lărmuind în clasa ticsită cu copilandri, femei şi bărbaţi, care se înăbuşeau în căldură şi în aerul închis dinlăuntru.

Curînd au început să vină oameni buluc, pe jos şi călări, din cătunele vecine şi din gospodăriile răzleţe, iar din aule galopau spre cătun cazahi — tineri *djighiţi* şi *aksakali* cu bărbi albe.

Vînzătorul Aristarh Buteaşkin, cu o cămaşă liliachie la care-şi pusese o cravată zmeurie, s-a ridicat de cîteva ori pe sacaua pompierilor şi, ţinîndu-şi cu mîna funda, ca o flacără înfoiată, de la reverul hainei, răcnea cu glas tremurător, ca un muezin pe minaret, către mulţimea care umpluse piaţa şi încerca să răzbată în şcoala ticsită de lume:

— Dragi tovarăşi! Vă rugăm, ca oameni conştienţi ce sînteţi, să nu vă mai îngrămădiţi aşa fără socoteală! Şcoala geme de lume. Vă spun din nou categoric, cetăţeni! Rămîneţi liniştiţi locului. Asta-i nuntă muncitorească-ţărănească după noile obiceiuri, nu-i nicidecum iarmarocul de la Kuendî! Aveţi răbdare. Trebuie să aşteptăm pînă vin reprezentanţii de la raion. Abia pe urmă se va oficea ceremonia cununiei potrivit noilor obiceiuni!

— Da' ospăţ o să fie? strigară într-un glas gemenii Kulikov.

— Te-or ospăta cu un drug din ăla cu care se zăvorăsc porţile! răsună glasul ascuţit, batjocoritor al cuiva.

— Trebuie poftită la ospăţ toată suflarea, dacă-i vorba că se face după obiceiuri noi...

— Obiceiuri noi cu năravuri vechi...

— Se aude că p-ormă o să fie un spitaclu.

— Nunta asta-i mai dihai ca orce spitaclu!

— Curat bîlci, nicidecum nuntă!

Era o zi încropită, cu văzduhul saturat de mireasma pelinului. Zăpuşeala stăruia nu numai în şcoală, unde oamenii, năuciţi de înghesuială, spărseseră toate geamurile, dar şi afară, unde era insuportabil de cald. Lumea se perpelea în aşteptarea autorităţilor de la raion.

Aristarh Buteaşkin şedea călare pe sacaua pompierilor şi nu-şi lua ochii ageri, ca de şobolan, de la drumul din stepă, pe unde trebuiau să sosească reprezentanţii întîrziaţi ai raionului.

Fraţii Kulikov, cam cu chef, încercară de cîteva ori să asmută lumea împotriva lui Aristarh Buteaşkin, cavalerul de onoare — pentru că-i ducea de nas — să-i bată măr şi cu asta să pună capăt daraverii.

Reprezentanţii raionului sosiră abia spre seară.

Apropiindu-se în goana mare într-o droşcă trasă de doi cai negri ca pana corbului, plini de spumă, Korkin, fercheşul res-

ponsabil cu propaganda din comitetul raional al Comsomolului, şi Niporkin, melancolicul agronom, lung cît o prăjină, sărira din coşul împletit din nuiele de răchită şi-şi vînturară mîinile în semn de salut către mulţimea care amuţise.

Importanţii reprezentanţi ai raionului intrară în şcoală, fără pic de jenă, printr-o fereastră ale cărei cercevele fuseseră smulse, şi urcară scara.

La masa prezidiului, acoperită cu o faţă pluşată, şedea ţeapăn, neclintit, alături de Aristarh Buteaşkin, naşul miresei — Silanti Pikulin, iar lîngă el, Epifan Okatov, liniştit şi posomorît. Ceva mai departe trona Lavra Tîrin, fierarul şi totodată dirijorul corului bisericesc, beat de-a binelea. Spre nespusa mirare a tuturor celor de faţă, nu se vedeau deocamdată nici mirele, nici mireasa.

Korkin ocupă locul de onoare în prezidiu, privi suspicios sala înţesată de lume şi sună din clopoţel, chemînd la linişte şi ordine, pesemne din obişnuinţă, pe spectatorii neclintiţi, tăcuţi şi aşa, vlăguiţi de căldură. Deodată sări buimac spre masa împodobită cu flori de cîmp şi năprasnică, bău pe nerăsuflate un pahar cu apă, după care începu fără zăbavă să-şi citească referatul al cărui subiect era: „Despre noile obiceiuri, despre ţelurile şi problemele nunţilor roşii şi ale revoluţiei culturale". Vorbi îndelung, plictisitor, de parcă ar fi citit o nesfîrşită rezoluţie. Turuindu-şi monoton cuvîntarea lungă ca o litanie, Korkin întorcea tot timpul capul, vizibil îngrijorat, spre cele două fotolii pretenţioase ce rămîneau goale la masa prezidiului. Toată lumea ştia că fotoliile fuseseră luate cu chirie de la popa Arkadi pentru a şedea pe ele tinerii însurăţei în timpul cununiei lor solemne. Toţi erau nespus de miraţi că cununia începuse parcă, iar mirele şi mireasa lipseau. Era vădit că acest lucru îl mira şi-l îngrijora şi pe Korkin.

La început oamenii îl ascultară resemnaţi, cu toată răbdarea. Curînd însă cei care şedeau în rîndurile din faţă începură să dea dovadă de nervozitate, contrariaţi de inexplicabila lipsă a tinerilor miri. O vădită nedumerire şi confuzie se observa şi în prezidiu.

După o oră şi jumătate, cît ţinu poliloghia lui, Korkin începu să dea semne de oboseală. Limba i se împleticea în gură ca la un om beat. Repeta într-una aceleaşi lozinci. Luîndu-l gura pe dinainte strecură în discurs o nouă poezea a sa despre revoluţia mondială, ceea ce se potrivea ca nuca în perete.

Poezeaua n-o înţelese nimeni, dar toată lumea se înveseli şi chiar îl aplaudă pe Korkin, care se însenină de bucurie.

În sfîrşit, în uşa unei clase învecinate cu sala de festivităţi îşi făcură apariţia şi mirii. Innokenti, îmbrăcat într-un costum

nou-nouț de șeviot, cu o năprasnică roșie la butonieră, cu pantofi de lac la modă — cu vîrfurile ca ciocul de rață — arăta ca un mire conștient de valoarea lui : n-aveai decît să-i pictezi portretul chiar atunci, sau oricînd ai fi vrut ! Închizîndu-și pe jumătate ochii negri, urcă încet scara aproape solemn, părînd că n-o conduce, ci o tîrăște după el pe Linka, mireasa, care pășea șovăitor.

Ținuta elegantă a mirelui, plină de efect îi uimi pe toți, mai cu seamă la vederea rochiei simple, cenușii, spălăcite, de toate zilele, cu care era îmbrăcată mireasa, și a basmalei roșii, aruncată neglijent pe umeri, ca și cînd n-ar fi venit de bunăvoie, ci ar fi fost silită să ia parte la cununie. Astfel gătită, Linka făcea față prea puțin ca mireasă unui asemenea mire înalt, chipeș, îngîmfat. Poticnindu-se pe treptele scăriței șubrede, care ducea spre scenă, Linka pășea pe urma lui Innokenti ca o oarbă, fără să vadă unde calcă.

Urcînd pe scenă, Innokenti o conduse la masa prezidiului și ea se lăsă resemnată în fotoliul pretențios al popii, ațintindu-și năuc privirea spre sală, unde domnea liniștea. Părea că ochii ei nu văd nimic.

Innokenti se îndreptă spre masă cu pas hotărît. Dîndu-l la o parte fără nici o sfială pe Korkin, care prea se lungise la vorbă, Innokenti urcă la pupitrul împodobit din belșug cu flori, își îndreptă umerii ca în front, gata pentru defilare și, după ce păstră o clipă de tăcere, se adresă celor din sală :

— Dragi cetățeni ai cătunului ! Puterea sovietică ne-a dat deplina libertate de conștiință și deplina libertate în dragoste după înțelegerea reciprocă dintre sexe. Și astăzi vedeți în fața voastră prima cununie roșie muncitorească-țărănească. Iată, eu vin în fața ochilor voștri ca un mire care a renunțat la toate slujbele obscurantiste și le-a înlocuit cu solemnitatea actuală. Iat-o și pe mireasa mea, continuă Innokenti, arătînd spre Linka. Aveți în fața voastră o mireasă, un om cu totul nou. O asemenea mireasă n-ați fi văzut în vremurile trecute nici dacă ați fi căutat-o cu lumînarea. Dar în ziua de astăzi — poftim — e în fața voastră, o mireasă nouă, muncitorească-țărănească !

Linka ședea ghemuită în fotoliu, ca o pasăre speriată. Auzea cuvintele lui Innokenti, dar nu înțelegea ce spunea — vorbele lui nu ajungeau pînă în conștiința ei. Privea pătrunzător spre sala întunecoasă, plină de lume, și în clipa aceea se gîndea cu încordare la ceva ce știa numai ea, la ceva tainic, căutînd vădit pe cineva cu ochii. Toți observau acest lucru, dar nimeni nu știa că ea căuta un om care nu era și nu putea fi acolo : îl căuta pe Roman.

Innokenti, care gesticula teatral, își continua cuvîntarea confuză în exclamațiile entuziaste ale lui Korkin, care îl asculta în extaz.

În sală, fetele chicoteau și scoteau țipete prin colțuri. O parte din privitori izbutiseră să se strecoare prin ferestrele sparte, ieșind în uliță. Filaret Țipirig se cocoțase pe un pervaz și, plin de vioiciune, îi ținea hangul lui Innokenti:

— Hotărît! Ce mai tura-vura...

„Doamne, de s-ar termina mai repede!" gîndi Linka.

Dar iată că Korkin îi atinse politicos cotul și-i spuse:

— Îmi cer iertare, firește. Dar acum vine rîndul dumitale să rostești un discurs cu ocazia nunții. Permite-mi să-ți dau cuvîntul!

Korkin duhnea insuportabil a colonie ieftină. Linka se dădu înapoi, scuturîndu-se fără voie, ferindu-se, și dădu din cap:

— Nu, nu țin nici un discurs. Nu vorbesc nimic. Plec numaidecît. Nu mă simt bine.

Se așeză lîngă ea agronomul Niporkin, căutînd și el s-o înduplece să ia cuvîntul. Fără să-și ridice genele dese, Linka clătina totuși cu încăpățînare din cap:

— Nu, nu. Lăsați-mă în pace. Nu vorbesc. Mă doare capul. Înțelegi? Mă doare...

Lumea din sală se înviorase. Femeile care ședeau în rîndul din față se foiau, stîrnite, și șopteau:

— Pare că mireasa vrea s-o ia razna...

— Se vede după toate că nu prea-i arde să se dea pe brazdă!

— Înseamnă că n-a venit din inimă la panarama asta.

— Să mă bată Hristos dacă-l ia — să vedeți că se lipsește ca Adam de rai, spuse cu toată convingerea Polinaria Pikulina.

— Da, tînăra nevestică n-are privirea supusă. După așa nuntă orice fată ar smuci din cap ca un cal nărăvaș. Și n-ar prea fi de mirare, încheie filozofic moș Konotop.

De la pupitru, Innokenti auzi șoaptele aprinse ale Linkăi, care nu voia să ia cuvîntul. Ca să n-o audă cei din sală, începu să strige și mai tare, în încheiere, felurite lozinci despre noile obiceiuri.

Linka nu voi în ruptul capului să vorbească. Atunci, descurcărețul Korkin se repezi la pupitru și vesti spectatorilor, care rămăseseră cu gurile căscate, că va începe îndată o reprezentație și o melodeclamație.

— Vor fi recitate versuri muncitorești-țărănești, compunerea tovarășului Niporkin, acompaniate la acordeon de mirele Innokenti Okatov, lămuri Korkin.

În școală se întețea din nou înghesuiala. Lumea intra buluc din uliță prin ferestre. Băncile pîrîiau. Fetele chicoteau iarăși.

Larma se potoli cînd se ivi pe scenă Innokenti Okatov cu acordeonul în mînă. Se așeză pe un scaun vienez, își plimbă degetele în chip de încercare pe toți cei o sută douăzeci de bași. Apoi, luînd două-trei acorduri melancolice, începu valsul *Coardele rupte*, a cărui melodie părea un hohot de plîns.

În tactul valsului, pe vîrfurile ghetelor galbene ca lămîia, pe care le purta în zile de sărbătoare, agronomul Niporkin se legăna ușurel în mijlocul scenei.

În sală se auziră chicote, șoapte:

— Nu s-o trezi oare?

— Adevărat, suratelor, o ține-așa într-una!

— L-o fi picnit ducă-se-pe-pustii!

Moș Konotop, care se încordase ca să vadă tot, se oțărî amenințător la muierile cărora nu le mai tăcea gura.

Dar iată că agronomul tresări, ca și cum într-adevăr s-ar fi trezit, își dădu în lături brațele lungi, de parcă era gata să se înalțe la cer, închise ochii și începu să-și declame cîntat opera, acompaniat încetișor de acordeonul lui Okatov:

Nu voi uita această clipă;
Cu secera în mîini stăteai în lan,
Sub razele de lună ce-n risipă
Cerneau argint în părul tău bălan.

Pe panglica îngustă a cărării,
Mă întorceam trudit în satu-mi drag,
Visînd tractoare-n largurile zării,
Colhozuri tinere în stepa mea — șirag.

Și cum veneam, mi-ai răsărit în cale,
Cu-azuru-ntreg răsfrînt în ochii tăi —
Zeiță-n alb sub stelele domoale,
În ale lunei molcume văpăi.

Te-am prins de braț, tu secera scăpînd-o.
Ai sprijinit de pieptu-mi fruntea blînd.
Și ne-a tot dus cărarea șerpuindă
Printre colhozuri, legănați de-un gînd.

Cînd Niporkin își termină melodeclamația operei și începu să se încline afectat în fața publicului, îndepărtîndu-se spre fundul scenei de-a-ndăratelea, în sală izbucniră deodată răcnete,

aplauze furtunoase, șuierături, tropăituri de picioare. Lumea îi cerea să declame alte versuri.

— Să am iertare, cetățeni. Scuzați... se apără agronomul Niporkin, înclinîndu-se respectuos în fața auditoriului entuziasmat. Nu mai pot! Asta-i tot! Reportoriul, cum s-ar zice... s-a terminat pe ziua de astăzi. Și agronomul își încrucișă mîinile pe piept și-și înclină capul în fața publicului, care fu cuprins iar de entuziasm.

Bărbații, femeile și fetele strigau care mai de care:

— Da' noi te rugăm. Dă-i înainte!

— Fă-ne și nouă, păcătoșilor, cheful ăsta.

— Hai, dă-i drumul, da' ceva mai vesel, cu chiote!

— Zi-i un viers de joc — cam cum ar fi *Căzăceasca* ori *Barînia*!

— Chiar așa. Că doar aici e nuntă, iar el parcă slujește prohodul!

Mulțumit de succesul repurtat, Niporkin, după ce se înclină încă o dată, recunoscător, preferă să dispară repede de pe scenă.

După aceea tot greul a rămas pe umerii lui Innokenti. Acesta cîntă o polcă jucăușă, marșul *Sub pajura cu două capete* și *De m-ar înghite mormîntul fiindcă o iubesc*!

Oamenii erau foarte încîntați și nelăsîndu-l pe mirele-acordeonist să părăsească scena îi tăiau calea spre toate ușile și ferestrele.

...Fierarul Lavra Tîrin îl luase pe popa Arkadi din așternut, somnoros, și-l tîrîse pînă-n cerdacul școlii, unde li se alăturară mai mulți țărani. Apăru întîi un clondir de rachiu, apoi încă unul... Tot trăgîndu-l pe popă de anteriu, fierarul striga:

— Hei, părinte Arkadi, îți zvîrli la mama dracului odăjdiile, ori ba? Zvîrle-le! Te învăț meșteșugul de fierar cît ai zice pește. Te fac fierar, ciocănar. Șinuim roți. Potcovim cai. Ia spune, te lepezi de cinul matale?

— M-oi lepăda, mormăia plin de amărăciune părintele Arkadi, luînd din mîinile fierarului un pahar cu rachiu. Mi-oi zvîrli anteriul și oi scrie despre asta la ziare.

Ceva mai tîrziu, Epifan Okatov ședea pe treptele fostei sale case și, îmbrățișîndu-l pe preot, îi spunea povățuitor:

— Bine faci, părinte Arkadi, foarte bine. Zvîrle-ți odăjdiile, pînă nu-i prea tîrziu. Ia pildă de la mine. Cine am fost eu? Îți aduci aminte cum ne duceam pînă la poalele munților Karkaralî? Cumpăram acolo cirezi de cîte o mie nouă sute douăzeci și cinci de capete. Cirezarul de la Ekaterinburg m-a înșelat la socoteală cu opt sute douăzeci și cinci de ruble. Dar nici eu nu i-am rămas dator. Știi, părinte, am scăpat atunci de buies-

trașul meu roib, care avea panglică. I l-am vîndut cirezarului ăluia...

Popa Arkadi tăcea buimăcit. O încăierare ce se iscă fără veste îl scoase din starea lui de toropeală.

Silanti Pikulin se năpusti pe neașteptate asupra fierarului. Popa Arkadi îl doborî pe Pikulin cu o lovitură bine chibzuită, se așeză călare pe el și începu să-i care la pumni cu înverșunare.

— Arkașka! Popă stavrofor... În cine dai, pui de lele ce ești? Pe cine stai călare! mugea Silanti Pikulin, zvîrcolindu-se sub popă.

— Închide-ți buzele nevrednice, robule! Nu huli un slujitor al bisericii... horcăia popa cu mînie, străduindu-se să-și desprindă lațele din degetele stăruitoare ale lui Silanti.

Pînă la urmă popa s-a ales cu anteriul rupt și abia a scăpat cu fuga.

Gemenii Kulikov veneau în goana mare, cu bîtele, la spartul tîrgului: păruiala de la nuntă se sfîrșise. Frații ardeau de dorința de a tăbăci pielea popii, căruia îi purtau pică de mult, amîndoi, pentru că, fie din beție, fie din răutate, le dăduse la botez niște nume becisnice: pe unul îl botezase Akaki, iar pe celălalt Spirea.

Văzînd că popa nu se mai afla la locul încăierării, gemenii începură să întoarcă mînioși capetele în toate părțile, căutînd pe cine să-și verse focul.

— Hei, oameni buni, popa s-a pitit în biserică! strigă un om.

— Nu spui minciuni?! răcniră gemenii într-un glas.

— Să mă bată dumnezeu dacă nu-i acolo!

— Și ce dacă e în biserică?! Pe nătărăi îi bați și în altar. Hai, frate, dăm noi de el și în sfîntul lăcaș.

Și gemenii se repeziră cît îi țineau picioarele spre curtea bisericii.

Dar asaltul ușilor bisericii nu fu încununat de izbîndă. Popa ferecase ușa cu toate zăvoarele. Frații, care se mai dezmeticiseră din beție, nu se încumetau să spargă ușa de fier din pridvorul bisericii. Așa că totul se încheie printr-o scurtă și furtunoasă încrucișare de cuvinte între preotul asediat și gemenii care îl pîndeau la ușă.

— Ei, poți să-i mulțumești lui dumnezeu, părinte Arkadi, că ai apucat să te pitești în lăcașul domnului.

— Asta și fac. Mă rog celui de sus nătărăilor!

— Așteaptă, procletule, isprăvești tu curînd și cu rugăciunile! Lasă, numai să ajungem noi la Adormirea maicii domnu-

lui — hramul bisericii noastre. Atunci s-a zis cu tine, răspopitule!

— La Adormirea maicii domnului oi pleca în ospeție la arhiereu, în orașul Pavlodar.

— Om aștepta pînă la bobotează, și te-om îneca atunci cu zile în Iordan. Așa om face, negreșit, părințele!

— Ies eu din apă! Am cîștigat pe vremuri la înot toate premiile militare.

— Ți-om lega de picioare un pietroi de o juma de pud — atunci încearcă de mai ieși din apă!

— E prea puțin să fii alungat din sînul bisericii, ca graful Lev Tolstoi!

— Nu huli, doar te afli în lăcașul domnului!

— M-o ierta el dumnezeu pentru o lepădătură ca tine!

— Cu atît mai mult ne-o ierta pentru tine, răspopitule!

Cine știe cum s-ar fi isprăvit ciorovăiala dacă n-ar fi sosit la fața locului Serafin Levkin, cu revolverul scos din toc.

— Ce se întîmplă aici? Acu trag! strigă milițianul secției, vînturîndu-și revolverul.

— O fi încărcat? întrebă grijuliu unul din frați.

— Hotărît, doar nu-i de riclamă! răspunse milițianul și descărcă revolverul în văzul tuturor, scoțînd cartuș după cartuș.

Gemenii nu se încumetară să dea piept cu milițianul înarmat pînă-n dinți. Făgăduindu-i totuși că-i vor rupe oasele cu cel dintîi prilej, frații își zvîrliră bîtele pe umeri și, văzînd că n-au încotro, se îndepărtară. Milițianul urcă treptele pridvorului și se postă de gardă la ușă.

Așa s-a sfîrșit nunta după noile obiceiuri.

Peste cătun se așternu curînd liniștea. Numai undeva, departe de tot, răsuna glasul ascuțit al fierarului, dirijorul corului bisericii, care cutreiera prin stepă. Fierarul, închipuindu-și că dirijează din strană corul bisericii, cînta:

— Cu sfinții, odihnește-l...

13

Linka se furișase din școală fără să fie observată de nimeni. Traversînd în fugă piața, se oprise nehotărîtă lîngă casa Pikulinilor, care părea, în noapte, o stană uriașă de piatră.

Zăbovi o vreme lîngă poarta noii sale locuințe, simțind c-o străbat fiori din cap pînă-n picioare. Apoi intră în casă. Înăuntru era pustiu, liniște.

Străbătu două încăperi în care ardeau niște lămpițe și se opri în pragul unui iatac spațios, viu luminat de o lampă mare, atîrnată sub tavan.

Linka își plimbă ochii prin încăpere. Mai întîi de toate îi izbi privirile patul uriaș sub un polog din tul trandafiriu, semănînd cu un catafalc, pe ale cărui tăblii erau pictate flori albastre bătătoare la ochi și de un roșu-sîngeriu. Pe pat se afla o pilotă grea peste care era așternut un macat vișiniu. O piramidă alcătuită din perne mari cît toate zilele, înfățate în felurite culori, se înălța pînă în tavan.

Pe o măsuță, lîngă pat, se afla un gramofon cu o pîlnie enormă, portocalie. Tot ce era acolo — începînd cu patul cu picturi de prost-gust și pînă la sofaua de modă veche cu spătarul sculptat — totul vădea o atmosferă stătută, confortul unei vieți mohorîte, încremenite.

Lampa atîrnată de grindă, arzînd cu flacără mare, răspîndea pe dușumea cercuri de lumină gălbuie, unduitoare. În colțul din față, pe o masă, se afla o *budionovkă*, iar alături de ea o șapcă de cazac cu paspol roșu. Pe peretele dintre ferestre era fotografia unui bătrîn, în odăjdii, iar ceva mai sus un portret mare al lui Karl Marx în ramă poleită, luată de la o icoană.

Linka străbătu încăperea cu băgare de seamă, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu se împiedice de ceva și se așeză pe sofaua veche cu spătarul sculptat. În cameră stăruia un aer înăbușitor, era liniște. Mirosea a pin și a lînă arsă. De undeva răsuna tic-tac-ul sonor al unui ceas de perete nevăzut.

Încrucișîndu-și pe genunchi mîinile subțiri, Linka rămase îndelung încremenită pe sofa de parcă n-ar fi avut pic de viață în ea.

Îl aștepta pe Innokenti, simțind că-i îngheață sîngele în vine, și în suflet i se strecoară teama.

O chinuia o senzație dezgustătoare de greață. Mîinile îi erau sloi. Se ridică înfiorată de pe sofa și se privi în oglinda dintre ferestre, încadrată într-o ramă greoaie din lemn de nuc, care cu timpul își pierduse luciul. Oftă cu un zîmbet trist. Se ridică în vîrful degetelor și micșoră lumina lămpii. Se uită de jur împrejur cu luare-aminte, ascultînd liniștea adîncă care domnea în casă la miezul nopții, și începu să se dezbrace în grabă, parcă pe furiș, cu mișcări nerăbdătoare.

Rămînînd numai în cămașă, smulse de pe pat macatul de pichet, se vîrî iute sub plapumă și se afundă în pilotă, ghemuindu-se. Fără să se miște, se simți mai liniștită și gîndi: „Nu-i nimic, fac eu rînduială aici chiar mîine. Am să așez lucrurile după gustul meu! O să fie bine. Totul va intra în normal...“ se consola ea în gînd.

Cînd își aminti însă de cele petrecute în seara aceea, de cuvîntarea prea puțin inteligentă — vorbărie goală — a lui Innokenti, de faptul că nu fusese de față nici un comsomolist, că toate ieșiseră neașteptat de prost, ca un spectacol nereușit, i se strînse inima de amărăciune. În clipa aceea parcă încercă din nou un simțămînt de milă față de Roman. Își reproșă că nu avusese destulă tărie ca să-i spună deschis și cinstit tot ce se întîmplase, să-i vorbească în așa fel, ca el s-o înțeleagă, să nu fie supărat pe ea și în orice caz să nu arunce asupra ei neizbînda lui. În același timp se simțea vinovată și de altceva: de faptul că atunci cînd în cătun ieșise brusc la iveală dușmănia de moarte dintre cele două tabere, îl lăsase pe Roman — care era îndărătnic din fire și ambițios din cale afară — să ia o poziție nestrămutată față de oamenii lui Innokenti, ceea ce nu putea decît să-l izoleze de acei cu care era majoritatea. „N-ar fi bine oare să-i scriu? gîndi Linka. Firește, trebuie să-i scriu. Mi-ar fi greu, ba chiar aproape cu neputință să vorbesc acum cu el. Așadar, trebuie să-i scriu. Și îi voi scrie. Da, așa am să fac...“ hotărî ea cu tărie, dar se crispă deodată, auzind scîrțîitul portiței.

Linka simți, mai curînd decît auzi, pașii grei, grăbiți ai lui Innokenti.

Și el intră în odaie.

Linka se prefăcea că doarme. Innokenti se apropie de pat cu băgare de seamă, în vîrful degetelor.

Ea își ținu răsuflarea. Liniștea era atît de adîncă, încît i se păru că-și aude bătăile repezi ale inimii...

Se lumina de ziuă.

Innokenti ședea pe pat, cu picioarele mari, păroase, lăsate pe marginea lui. Frigîndu-se, fumă pînă la capăt un chiștoc de țigară, trăgînd des fumul în piept.

Linka ședea la spatele lui Innokenti, rezemată de perete, cu picioarele strînse sub ea, privind năuc în gol, fără să vadă ceva.

Același ceas de perete, nezărit, părea că bate mai repede, mai zgomotos decît în timpul nopții.

Innokenti o înșfăcă pe neașteptate de umăr și o trase spre el. Patul scîrțîi ca un car hodorogit și o pernă căzu în urma Linkăi pe podea.

Linka scînci din pricina durerii surde pe care o simți în umăr și amuți.

— Moartea e prea puțin, răstignită ar trebui să fii! scrîșni Innokenti, fără s-o privească.

Linka zăcea jos, pe podea, în mijlocul odăii. Deasupra ei licărea luminița gălbuie a lămpii, cu fitilul coborît, nespus de slabă în ceasul acela cînd se îngîna ziua cu noaptea. În cămașa

mototolită, cu umerii firavi lăsați în jos, cu capul în piept, ca batjocorită, în clipa aceea părea o fetișcană. Rotindu-și privirea de jur împrejur, voi să se ridice, dar Innokenti o îmbrînci, trîntind-o la loc și o întrebă cu glas scăzut, aplecîndu-se deasupra ei :

— Spune, cine e ?

Linka tăcea.

— Spune, căci altfel scot sufletul din tine ! șuieră el, înșfăcînd-o de umărul gol, firav.

— N-am să-ți spun nimic, răspunse Linka încet, dar cu tărie, ascunzîndu-și fața în palme.

— Te fac eu să spui ! îi făgădui cu încredințare Innokenti și, rînjind, se așeză pe sofa și-și aprinse altă țigară.

Linka sări ca arsă în picioare, se îndreptă de spate și se încordă ca o strună.

— Să nu îndrăznești să te atingi de mine !

Innokenti se dădu fără voie înapoi, spre spătarul sofalei, buimăcit — atît de neașteptat era pentru el tonul ei, ferm, autoritar, aproape amenințător.

Iar ea, ca și cum nu l-ar mai fi văzut, își trase de pe scaun rochița de stambă, o îmbrăcă în grabă, apoi se încălță ceva mai liniștită și-și rîndui cît de cît pieptănătura prea puțin complicată.

Innokenti ședea nemișcat. Morfolind între buze capătul țigării, o privea cu o prefăcută nepăsare cum se îmbracă. Era curios să vadă cum se vor termina toate, ce atitudine va avea față de el. Innokenti socotea că era în puterea lui și nu se grăbea să-și impună această putere, încredințat că avea destul timp pentru asta, că va ști el s-o strîngă în chingi, s-o facă să spună și laptele pe care l-a supt.

Nu se așteptase însă în nici un caz că Linka se va comporta în felul acela.

Ea procedă însă foarte simplu. După ce se îmbrăcă, își aruncă pe umăr băsmăluța ei roșie, ca de obicei, cu un gest degajat și, fără să rostească un cuvînt, fără să arunce măcar o privire spre Innokenti, care sări ca ars de pe sofa, ieși pe ușă cu pas hotărît.

Uluit, Innokenti nici n-o opri măcar, nici n-o întrebă încotro pleca aproape în fugă. Cînd se dezmetici și alergă după ea în cerdac, Linka ajunsese atît de departe de casa lui Pikulin, încît n-avea nici un rost s-o mai urmărească. Se ducea glonț, ca o pasăre înspăimîntată de un foc de armă.

Pe chipul lui Innokenti, care se uita după ea buimac, lunecă o umbră neagră, ca un nor pe timp de furtună. Încruntîndu-și sprîncenele stufoase, rămase îndelung neclintit ca o piatră de mormînt, mușcîndu-și buzele de furie.

Linka nu mai ţinea bine minte cum ajunsese la şcoală. Somnoroasa Klanka, care nu sărise parcă, ci se rostogolise de pe cuptor, bufnind, se uită lung, cu ochii holbaţi, spre musafira sosită pe neaşteptate cu noaptea în cap, fără a se încumeta s-o întrebe ce se întîmplase.

— Klaşa, te rog pune toate zăvoarele la uşi. Mi-e somn, spuse Linka, lăsîndu-se obosită pe patul ei îngust.

Klanka o ascultă şi zăvorî bine uşa cu cele două ivăre de nădejde — trainice erau încuietoarele fostei case a lui Okatov! Apoi, apropiindu-se de Linka, o înveli grijulie cu un şal de lînă ponosit şi, făcînd semnul crucii deasupra ei, şopti cu duioşie:

— Dormi. Hristos să te aibă în paza lui! Somnul e un bun sfătuitor.

Klanka era lămurită pe deplin.

14

Femeile se adunau în fiecare seară pe izlaz. Linka le vedea desluşit prin fereastra şcolii. Ştia despre ce vorbeau. Îşi băteau capul cu una şi aceeaşi taină şi, cu fiece zi, laţul de nedezlegat al bîrfelilor şi clevetirilor era tot mai încîlcit, mai strîns.

Uşa din faţă, de la fosta casă a lui Okatov, avea pe ea nişte dîre negre. De trei ori izbutise careva s-o mînjească cu catran sau cu smoală, pe întuneric, în acele nopţi fără lună, şi nu fusese chip să fie prins asupra faptului, deşi Klanka veghease fără să închidă ochii o clipă.

Femeile de pe izlaz se piteau pe lîngă gardurile de nuiele ce împrejmuiau grădinile de zarzavat, arătînd cu degetul spre şcoală, şi Linka parcă le auzea meliţatul veninos.

— Ptiu, suratelor, văzut-aţi ce mai învăţătoare?! Cică-s binecrescute — da îţi vine să intri în pămînt de ruşine, hîrîia baba Pikulina.

— Ehe-ei, mătuşico, învăţatele astea îs mai dihai ca de-alde noi, în toate cele!

— Auzit-aţi, leliţelor, cic-ar fi trăit cu un herghelegiu? o întoarse cu dibăcie zbanghia de Vasilisa.

— Nu mai spune! Chiar aşa să fie?

— Să mă înghită pămîntul dacă nu-i adevărat! Să-mi plesnească ochii. Să nu mă mai mişc din loc. A trăit cu el, zău aşa!

— Cu un herghelegiu?!

— Intocmai.

— Păi, cu care dintre ei ?

— Cu kirghizul, cu păgînu cela de Ablaika !

De Klanka le era însă o frică grozavă tuturor trîndavelor clevetitoare din cătun. Cînd o întîlneau, limbutele îi dădeau bineţe cu plecăciuni adînci, îndatoritoare. Pe buzele lor subţiri, veninoase, şerpuia un zîmbet linguşitor, apoi căutau să piară cît mai repede din faţa ochilor ei tăioşi, străpungători. Într-o bună zi, Klanka auzi întîmplător balivernele pe care le îndruga Polinaria Pikulina. Înşfăcînd-o de gît, Klanka, neagră de mînie, răcni la ea :

— Ia spune, broască rîioasă ce eşti, nu meriţi oare moartea pentru vorbele tale mîrşave ?! Ţine bine minte, dacă mai caşti vreodată pliscul ca să vorbeşti urît de Linka, îţi fac de petrecanie şi înfund cu dragă inimă ocna pentru tine, căzătură !

— Ce-i cu tine, Klaşa, Hristos să te aibă în pază ! Păi ce, am vorbit parcă cu răutate ?! Iac-aşa, am avut şi eu mîncărime de limbă, în lipsă de altă ceva. Că doar n-am spus-o într-adins. Ia, am şuguit şi eu, bîiguia Polinaria Pikulina, cuprinsă de spaimă.

— Nu huli numele lui Hristos, broască rîioasă, de vreme ce te împaci bine cu satana. Cît priveşte ce ţi-am spus, ţine bine minte : dacă te mai aud încă o dată, să nu-ţi pară rău. Nu scapi teafără din mîinile mele ! Te-or înmormînta cu zurgălăi ! îi făgădui Klanka, dîndu-i drumul din încleştarea braţelor ei.

In fiece zi, dis-de-dimineaţă, Klanka spăla cu apă clocotită şi cu leşie uşile din faţă, de la cerdacul şcolii, mînjite noaptea cu catran. Într-o bună zi, cînd se îndeletnicea cu treaba asta, îl zări trecînd prin faţa şcolii pe Kornei Selezniov, preşedintele sovietului sătesc. Klanka îl strigă :

— Ascultă aici, preşedinte. Dacă-l prind pe ticălosul care dă cu bidineaua îl şi trimit în împărăţia cerurilor !...

— He-he-he, chicoti preşedintele sovietului sătesc, scăpărîndu-şi şmechereşte ochii rotunjiţi. Dacă îl prinzi, n-ai decît să te răfuieşti cu el. Numai că asta nu e o treabă uşoară, Klavdia Petrovna !

— Să nu-mi spui mie pe nume dacă nu l-oi prinde. N-o să închid ochii pînă nu şi-or găsi nasul cu mine, nemernicii. Oi tocmi pe careva şi tot îi vin de hac. O să vezi ! îi făgădui Klanka lui Selezniov, fiind sigură că el ştia foarte bine cine se ţinea de mîrşăvia aceea. Kornei Selezniov se ferea s-o privească pe Klanka şi, în vreme ce ochii lui îi jucau şugubăţ în cap, chicotea, încerca să scape cu o glumă, grăbindu-se să se îndepărteze cît mai iute, să nu dea de belea cu muierea aceea vînjoasă şi aprigă ca un drac.

15

Linka se scuturase în sfîrşit de starea aceea bolnăvicioasă de buimăceală şi nepăsare faţă de tot ce se petrecea pe lume. Îi luase loc deodată o dorinţă arzătoare de a-l vedea cît mai repede pe Roman şi de a-i povesti cinstit tot ce se întîmplase. Voia să-i spună tot, pentru ca el să nu dea crezare bîrfelilor scornite de muierile trîndave. În ea se înteţea tot mai mult dorul după colectivul comsomolist de care se rupsese, după viaţa activă şi plină de îndrăzneală pe care o trăise din plin, fericită, pînă mai ieri, în mijlocul tineretului din colhozul „Internaţionala", al acelui colectiv mic, dar atît de curajos, de unit.

Cum fusese cu putinţă să se rupă de acei oameni atît de apropiaţi sufletului ei ? Cînd rămînea singură şi-şi amintea prin ce trecuse, se gîndea cu silă la caraghioasa comedie a nunţii sale cu Innokenti, la groaza şi ruşinea acelei nopţi de pomină în mohorîta casă a lui Pikulin. Parcă ar fi fost totul o vrăjitorie, o nălucire. „Nimeni n-ar crede vreodată acest lucru!" gîndea Linka cu deznădejde.

Peste vreo patru zile după fuga ei de la Innokenti, Linka scoase iar din dulap dosarul uitat, cu actele „Internaţionalei". Dosarul era acoperit cu un strat gros de praf. Îi făcea plăcere să se ocupe cu treburile de birou, prea puţin complicate. Linka şedea în mijlocul camerei, desfăcînd numeroasele plicuri cu dispoziţiile sosite de la organizaţiile raionale şi cerceta formularele încîlcite ale dărilor de seamă, recitea circularele bombastice şi lungi cît toate zilele, semnate de agronomul Niporkin. Se strînseseră multe hîrtii. Soseau zilnic pe adresa colhozului şi Klanka, primindu-le de la factorul poştal, le rînduia conştiincioasă în dulap. La „Internaţionala" nimeni nu citea aceste circulare şi nici nu se interesa de ele. Viaţa micului colectiv îşi urma cursul obişnuit. Oamenii n-aveau timp ca să completeze numeroasele chestionare — ei munceau la cîmp!

Linka recitea corespondenţa oficială, care se strînsese în zilele semănăturilor de primăvară, şi-şi dădea sema şi ea că toate aceste chestionare, toate acele nenumărate formulare de rapoarte, circulare şi adrese oficiale erau rupte de realitate, că nimeni n-avea nevoie de ele. Linka le cusu cu grijă într-un nou dosar, albastru, pe care caligrafie cu tuş : Corespondenţa colhozului agricol „Internaţionala".

Într-o bună zi îi căzu în mîini un caiet obişnuit, şcolăresc, cu linii oblice, umplut alandala cu un scris stîngaci. Era planul de producţie al „Internaţionalei", scris odinioară de mîna ei, aşa cum i-l dictase Roman. Pe alocuri se aflau note marginale, făcute de Roman. Scrisul lui cu litere mari, cam grosolane, o înduioşa

prin spontaneitatea naivă, băieţească, pe care o vădea. Tot privind cu atenţie notele lui Roman, împrăştiate pe marginile caietului, Linka se surprinse că se gîndeşte din nou cu duioşie la el, că nu-i era indiferent, cum nu-i fusese nici înainte...

„Ce frumos a fost atunci şi cît de preţioase sînt toate acestea pentru mine şi astăzi!" gîndea cu tristeţe Linka, răsfoind vechiul caiet care îi reînvia în amintire zilele cînd ea nu era o străină în mica celulă comsomolistă din cătun, cînd nimeni nu căuta s-o ocolească... Oricît de greu i-ar fi fost să-şi recunoască laşitatea — ba o putea califica aproape drept o trădare perfidă — oricît de mare i-ar fi fost vina, totuşi, în sufletul ei stăruia încrederea că oamenii nu-i vor întoarce spatele în acele clipe grele din viaţa ei.

„Nu, nu trebuie să mai zăbovesc. Trebuie să mă duc la ei — acolo pe cîmp, la brigadă. Şi-o să mă duc. Chiar mîine. Pe urmă, fie ce-o fi", hotărî cu tărie Linka. Acest gînd avu darul s-o liniştească numaidecît, să-i readucă echilibrul sufletesc de altădată.

Şi, în amurg, cînd Linka, înviorată, îşi călca rochiţa preferată de stambă albastră, împestriţată cu romaniţe, în uşa odăii sale se ivi Innokenti, intrînd neauzit de nimeni. Cînd îl văzu, Linka era cît pe ce să scape din mîini fierul de călcat, plin cu jar.

Innokenti făcu un pas şovăitor înspre învăţătoare, care se dădu fără voie înapoi, şi spuse:

— Să am iertare...

— Ce cauţi dumneata aici ? întrebă Linka rece şi dinadins tare, ca s-o poată auzi Klanka.

— Să am iertare, repetă cu glas şters Innokenti, fără să se mişte din loc. Fireşte, mi-am cam ieşit din fire atunci, asta-i drept. Şi apoi, băusem, după cum ştii... Acum însă fiind treaz, vreau să-ţi explic totul cum se cuvine.

— Scuteşte-mă, te rog, de explicaţiile dumitale. Pentru mine totul e limpede ca lumina zilei, spuse Linka, înfruntînd privirea cruntă a ochilor negri ai lui Innokenti.

— Să am iertare, dar nu e lămurit totul. Nu-mi pot închipui fără dumneata căminul de care am nevoie în momentul de faţă. Şi nădăjduiesc că o fiinţă atît de cultă ca dumneata va înţelege simţămintele pe care le nutresc faţă de ea. Asta e prima problemă la ordinea zilei din viaţa noastră de familie. A doua...

— Klaşa! strigă Linka, întrerupîndu-l din vorbă pe Innokenti.

— Aşteaptă, nu stîrni zarvă. Am să-ţi explic îndată totul. Adevărul adevărat... începu să bîiguie repede, tulburat, Innokenti. Degeaba faci nazuri. Ei, eram cu chef, m-am năpustit asupra ta în focul mîniei, iartă-mă. Într-un cuvînt, întoarce-te la mine. Pu-

nem punct dramei noastre de familie și — hai la luptă ! Mînă în mînă — în front unic !

— Și împotriva cui, mă rog, să pornim la luptă ? întrebă Linka.

— Împotriva vrăjmașilor noștri comuni, care...

— Klașa ! strigă și mai tare Linka, luîndu-i iar vorba din gură.

Innokenti se apropie iute de Linka și-i întinse mîna în tăcere.

Linka stătea în fața lui fără să se clintească, cu mîinile încrucișate la spate. Netulburată în aparență, liniștită, hotărîtă, acum părea mai vîrstnică decît era de fapt.

În clipa aceea, în ușă se ivi Klanka cu o tigaie în mînă. La vederea aerului ei amenințător, Innokenti se muie deodată, se pleoști și îngăimă zăpăcit :

— Bine. O să stăm de vorbă altă dată. Să am iertare...

— Afară de aici, broască rîioasă, că de nu, vorbește tigaia asta cu tine ! strigă Klanka cu glasul ei gros și, oprindu-se lîngă ușa dată de perete, îi arătă lui Innokenti, care o privea descumpănit, pe unde s-o ia din loc.

Zăbovind o clipă, bătînd pasul pe loc, stînjenit și nehotărît, Innokenti strînse din umeri cu o prefăcută nedumerire și căută să se strecoare afară, uitîndu-se cu teamă la femeia amenințătoare de lîngă ușă. Împiedicîndu-se de prag, era cît pe ce să cadă în nas, cît era de lung, ceea ce ar fi pus capac rușinoasei lui plecări din casa aceea.

Înarmată cu tigaia, Klanka îl escortă pînă la intrarea din față și, în timp ce el se îndepărta, îi făgădui :

— Dacă ne mai calci pragul vreodată, apăi nu m-oi mai mărgini doar la tigaie. O prăjină rup pe tine, mișelule !

16

Colhozul „Internaționala" avea fîneață într-un singur loc, pe o pajiște. În prima zi, cînd începu să țăcăne vechea cositoare reparată la fierărie, singura pe care o avea colhozul, și cînd oamenii înarmați cu coase ieșiseră la cositul ierbii, Filaret Țipirig își duse palma streașină la ochi, privi marea de iarbă, întinderea de fîneață deasă și înmiresmată ca mierea din faguri, și strigă :

— Păi, nu pridídim noi să cosim nici pînă la Pocroave belşugul ăsta de iarbă, cetăţeni colhoznici! Hotărît. Ce mai tura-vura...

Klimuşka-burlacul sări într-o căruţă, îşi duse şi el mîna streaşină la ochi şi, clătinîndu-se dintr-o parte în alta, începu să se vaite :

— Doamne, sfinte! O adevărată mare — un ocean de iarbă! Păi, o putem noi oare cosi pe toată? Cum să dovedeşti atîta întindere cu mîinile goale?!

— Nesăţioşi ne-au fost ochii, iar acum iaca, o să ne canonim. Dacă am fi avut barem d-ale gurii ca lumea — treacă-meargă. Cînd înfuleci pe săturate, nu-i cine ştie ce greutate să dai din coasă. Iată, în colhozul lui Okatov totul e aşa fel rînduit că ţi-e mai mare dragul să priveşti. Cositoarele — una şi una. Caii — zmei nu altceva. Iar oamenii trăiesc ca în sînul lui Avram. Da' la noi cum e? Aşa şi aşa. Vorba ceea: slugă la Dîrloagă şi Dîrloagă pe unde-o putea — zor nevoie să ne facem colhoznici! mormăi Mihei Sitohin, bătînd cu înverşunare coasa cu ciocanul. Roman trăgea cu urechea la vorbele oamenilor şi-şi dădea sema că, deşi bombăneau, erau încîntaţi în sinea lor de fîneaţa îmbelşugată şi se pregăteau cu dragă inimă să înceapă munca grea, dar plină de voioşie. Şi Roman se pregătea cu bucurie să cosească, bătîndu-şi coasa pe batca fixată în pop. Îl bucura fîneaţa îmbelşugată, pe care o dobîndise colhozul lor prin tragere la sorţi cu prilejul împărţirii fîneţelor comunale ale cătunului.

Pajiştea, pe care creşteau năvalnic tot felul de ierburi, fremăta într-adevăr ca o mare în bătaia vîntului uscat de iunie. Talazurile verzi, unduitoare, ale ierbii cu sclipiri de smaragd se rostogoleau tot mai departe şi mai departe, pierzîndu-se undeva în zare. Cositoarea singuratică care ţăcănea sprinţar, vesel, în apropiere, părea o luntre şubredă pierdută printre valurile ierbii mătăsoase.

Tot bătîndu-şi coasa, Roman nu-şi putea lua ochii de pe pajişte — atît de mult îi încînta sufletul neasemuita frumuseţe a întinsului cîmpiei. Se gîndea la treaba voioasă care avea să înceapă şi-şi zicea : „Nimic nu-i mai frumos în lumea asta ca munca la coasă şi încă cu toţii laolaltă! Aici se vede voinicia noastră, a ruşilor! In asta e puterea şi frumuseţea!" Îşi aducea aminte de răposatul taică-său, despre care se spunea că nu se afla în cătun cosaş mai bun ca el. Şi Roman se gîndea cu mîndrie că, dacă el îi semăna lui taică-său în multe privinţe, apoi nu va fi mai prejos nici în munca asta.

— Ia hai, băieți, după mine. Gata, i-am dat drumul, comandă Roman și zgomotoasa brigadă de cosași porni pe urma președintelui.

Răspîndindu-se în lanț, cosașii începură fără zăbavă lucrul. Coasele sclipeau orbitor în soare, șuierînd, și iarba deasă, rețezată, șerpuia ca o flacără verde, căzînd la picioarele cosașilor care asaltau pajiștea, îndemnîndu-se unul pe altul cu glume și luîndu-se la întrecere.

În prima zi, munca se desfășură armonios, fără întreruperi, părîndu-li-se nespus de ușoară și plină de voioșie tuturor, chiar și celor cu puțină experiență. Nici nu simțeau iarba în tăișul coaselor — acestea o retezau parcă fără a întîmpina nici o rezistență. În ziua aceea, toți — cu mic, cu mare — au fost cuceriți de avîntul întrecerii în muncă. Fiecare năzuia s-o ia înaintea celuilalt, să-și termine cel dintîi postata, să se mîndrească cu voinicia și dibăcia lui.

Chiar a doua zi însă, bătrînii începură cei dintîi să se înmoaie. Unii se văitau că-i dor șelele, alții se plîngeau de arșița necruțătoare sau de coasele prost bătute. Pierzîndu-și vlaga, nu mai puteau să mențină ritmul muncii din ajun, să țină pasul cu ceilalți cosași. A treia zi, brigada lui Mihei Sitohin rămase în urma brigăzii comsomoliste a lui Ablai, cosind cu două hectare mai puțin din întreaga normă zilnică. Peste vreo trei zile nu mai era la înălțime nici Ignat Burlakov — un cosaș destul de bun. Acum abia mai reușea să cosească pînă la prînz cinci-șase postate în loc de zece, pe care le cosise ușor, cu dibăcie, în prima zi.

Uitîndu-se la Ignat, nu se mai grăbeau nici ceilalți țărani. Fumau, se tolăneau la soare, căutau să se încredințeze unul pe altul că era tare greu — fîneața nu putea fi dovedită cu coasa și de aceea n-avea nici un rost, pasămite, să se grăbească.

Colac peste pupăză, conducerea colhozului se pomeni tamnesam cu o nouă bătaie de cap. Vechea cositoare de fîn le dădea de lucru. Ba se slăbea coasa, ba biela. Cînd se fărîma vreo bucșă, cînd trebuiau înlocuiți cuzineții tociți cu timpul.

Miron Vikulîci cercetă cu atenție mașina și hotărî că avea nevoie de reparații. Roman îl trimise pe Mihei Sitohin cu cositoarea la fierărie. Mihei stătu degeaba în cătun mai mult de două zile, după care se întoarse în tabără cu o poruncă aspră dată de Kornei Selezniov, președintele sovietului sătesc. Porunca glăsuia că, potrivit contractului încheiat, fierăria cătunului urma să lucreze în viitor numai pentru colhozul *Sotrudnik Revoliuții* și că fierarul, care era ocupat pînă peste cap, nu avea timp de pierdut cu rabla „Internaționalei". Așa scria, negru pe alb, în hîrtiuța trimisă de președinte, care-și întărise iscălitura încolăcită cu o ștampilă albastră.

Hotărîră să trimită cositoarea la cea mai apropiată așezare de strămutați, cale de vreo treizeci de kilometri. Altă ieșire n-aveau.

In zilele acelea, cînd munca la coasă era în toi, Roman simțea aceeași încordare a nervilor ca și în timpul însămînțărilor de primăvară. Nu se mai lipea somnul de el și-și pierduse pofta de mîncare. Căuta să se stăpînească însă, ascunzîndu-și față de colhoznici starea fizică și sufletească, de nepizmuit. Incordîndu-și ultimele puteri, cosea din zori pînă-n noapte, îi îndemna la lucru pe băieții care căscau gura, glumea și se ciorovăia cu comsomoliștii din brigadă, fără să se oprească din lucru. Iar seara, cînd se întorcea în tabără, abia tîrîndu-și picioarele grele, ca de plumb, cînta voios împreună cu comsomoliștii, osteniți ca și el:

Vultur nenfricat,
Peste stepă te-avîntă
Și-apoi din înalturi dă-mi glas:
Pe unde-s flăcăii, pieriră cu toții?
Căci singur în stepă-am rămas!...

Văzînd cît de vlăguiți erau oamenii, Roman își dădea seama că, oricît s-ar fi străduit cu toții, oricît s-ar fi spetit muncind, nu puteau ridica prestigiul colhozului cu unelte de producție atît de primitive ca bietele lor coase strămoșești. Ieșirea din impas era tehnica, erau mașinile pe care nu le aveau la îndemînă deocamdată.

Ca și cum i-ar fi ghicit gîndurile, Ablai îi spunea deseori lui Roman:

— Ascultă, Roman! De ce se întîmplă așa fel că *bai*-ul și chiaburul au totdeauna drumul neted, iar colhozul nostru merge numai prin hopuri?

Cazahii stăteau în jurul focului posomorîți, cu capul în piept. Chipurile lor, cu umerii obrajilor ieșiți, pe care jucau pîlpîirile focului, păreau și mai întunecate. Simțind privirile lor nedumerite, cercetătoare, îndreptate asupra lui, Roman ghicea cu inima una și aceeași întrebare pe care voiau să i-o pună toți:

— De ce?

Ce le putea răspunde? Ar fi vrut și el să întrebe: „De ce m-au scos din comsomol? De ce vor să ne ia singura semănătoare? De ce îi dau crezare lui Innokenti, de ce cu el stau de vorbă cei de la centrul raional, iar cu noi nu?"

De altfel, bănuia, ghicea de ce se întîmplau toate astea. Și în același timp era încredințat că — mai devreme sau mai tîrziu — avea să se pună capăt neîndoielnic samavolniciei chiaburilor și tuturor uneltirilor urzite de vrăjmașii vicleni. Dar cum, cu ce cuvinte să-i lămurească despre asta pe tovarășii lui?

17

Era o zăpușeală cumplită.

Egor Kliușkin, împreună cu trei cazahi, așeza fînul în clăi, lîngă drum. Linka îi zărise încă de departe, de pe un gorgan. Coarnele furcilor de fier și spinările goale, arse de soare, ale cazahilor, luceau în soare. Linka era adînc tulburată, parcă se întorsese printre niște oameni dragi după o despărțire nespus de lungă. Alerga sprintenă pe drum, stîrnind cu picioarele-i goale praful fierbinte, încălzit de soare. Alerga și totul o bucura : și soarele arzător, și izul tare, dulceag, al ierburilor, și scîncetul trist al nagîțului, și pîcla unduitoare care licărea ca un miraj în zare !

Ce zi minunată și fericită ! Toată dimineața îngînase împreună cu Klanka cîntece vesele, apoi băuseră ceai și mîncaseră cei dintîi fragi, nu prea copți încă, totuși nespus de aromați. Factorul poștal îi adusese pe neașteptate scrisori de la colegele de institut și Linka se bucurase atît de mult, era atît de însuflețită, încît îi citise Klankăi scrisorile de trei ori. Apoi, desculță, cu un tricou în loc de bluză, cu capul gol și aceeași basma dintotdeauna, roșie ca focul, pe umeri, o pornise spre fîneață, unde lucra brigada.

Stepa era scăldată în mireasma pătrunzătoare a coliliei, pîrjolită de soare. Ciocîrliile moțate — niște păsăruici sure, zglobii, năstrușnice — se apropiau de ea țopăind pe drumul plin de praf. La capătul lacului, de un albastru orbitor, gîgîiau în stuf gîștele sălbatice. Pajurele imperiale se roteau în tăriile cerului, albicios din pricina arșiței. Întinzîndu-și larg aripile cu pete ruginii, se legănau maiestuos, parcă moțăind în zbor.

Linka pășea cu capul dat pe spate zîmbind, așa, fără nici o pricină. Bătea răsunător din palme, speriind păsărelele pitulate în buruienile de lîngă drum.

Și deodată, zărindu-i pe flăcăii care așezau fînul în clăi, îl recunoscu pe Egor Kliușkin. Îi veni gust să-l strige, nădăjduind ca el să-și întoarcă privirile spre dînsa, s-o recunoască și să izbucnească într-un rîs zgomotos, plin de bucurie, așa cum rîdea și ea cînd îi zărise mînuind furcile cu hărnicie.

Dar băieții n-o zăriseră pesemne. Absorbiți de munca lor, mînuiau sprinteni furcile, răscolind fînul înmiresmat. Cînd întoarseră însă ochii spre ea, Linka amuți deodată. Nu înțelegea ce se întîmplase. De ce o priveau atît de puțin prietenoși, ba putea spune că aproape dușmănos, ei, care cu o clipă mai înainte trebăluiau veseli ?

Kliușkin se ridică și-și făcu de lucru îndelung cu furca, fixînd-o de coadă. Kazahii își vedeau de asemeni de lucru, în tă-

cere, cu un aer preocupat, încruntați, ca și cum nici unul n-o zărise pe fata care se oprise aproape de ei.

— Băieți, spuse Linka. Ascultați, băieți ! Am venit la voi. Mă auziți ?

Flăcăii tăceau.

Egor Kliușkin aruncă o privire piezișă spre Linka și întoarse îndată capul văzîndu-și de lucru, rînduind cu hărnicie fînul verde și plăcut mirositor. De pe buzele lui scăpară cîteva vorbe, pe care le rosti încet, surd. Dar Linka nu înțelese. Își dădu seama de un singur lucru — nu voiau să stea de vorbă cu dînsa ! După ce străbătu cîmpul și ajunse iar în drum, îl auzi bine pe Kliușkin spunînd : „Ce dracu o mai căta la noi, măi băieți ? Nu pricep !"

Linka se îndepărtă spre stepă pe drumul înecat în praf, încălzit de soare. Întoarse încă o dată capul — flăcăii dădeau zor la lucru cu același avînt. În apropierea taberei, Linka îl întîlni pe Miron Vikulîci.

Acesta răzuia cu un ciob o coadă nouă pentru greblă. Și el se prefăcu că n-o vede. Kenka trecu fără s-o bage nici el în seamă, zornăind un belciug de frîie. Trecu și Ablai cu coasa pe umăr. Taraska Kicighin o privi, dar încruntat.

Linka se opri în loc, încremenită. O cuprinse chiar ameteala. În fața ochilor i se așternu un văl tulbure, unduitor. „Pesemne mi-e rău din pricina arșiței", îi trecu prin gînd.

Clătinîndu-se pe picioare, se apropie de Miron Vikulîci, răsuflă adînc și spuse cu glas scăzut :

— Nene Miron ! Miron Vikulîci, iată, am hotărît... Am venit la voi. Nu mai plec de aici, de lîngă voi...

— Aha ! Hm ! Asta e ceva... spuse șovăitor Miron Vikulîci, privind-o cu neîncredere. Asta înseamnă ceva, drăguțo. Trebuie să vedem ce zic oamenii. Eu nu pot să răspund pentru toți...

— Cum vrei, nene Miron, dar eu nu mai plec nicăieri de aici. Pentru nimic în lume. Faceți cu mine ce vreți. Nu plec. N-am unde să mă duc. Înțelegi — n-am unde !

Miron Vikulîci tăcea. Se apucă să răzuie iar cu ciobul coada greblei, destul de netedă și așa.

Copleșită deodată de o oboseală cumplită, Linka se tîrî anevoie pînă la o căruță și, lipindu-și de ea capul nimbat de razele soarelui și încadrat de cununa cosițelor împletite, aurii ca spicul de grîu, izbucni într-un plîns amar.

Miron Vikulîci tresări, aruncă grebla de o parte și, repezindu-se la Linka, începu să se foiască în jurul ei. Punînd mîna grea, arsă de soare, bătucită de muncă, pe umărul firav al fetei, bătrînul mormăia înduioșător, cu o asprime părintească :

— Ei, hai, ajunge... Ce te-a apucat, zău așa ! Eu i-am spus de mult lui Roman, din capul locului, că trebuie să fie înțele-

gător... Hai, drăguţo, nu mai plînge. Am să vorbesc cu băieţii... Oi încerca să-i înduplec, i-oi sfătui.

Totuşi Linka nu se potolea de loc. Se îneca, îşi muşca buzele, dar nu era în stare să-şi stăpînească hohotele de plîns. Simţea pe umăr palma caldă, aspră, a lui Miron Vikulîci şi îi era frică să-şi ridice ochii roşii, plînşi, spre chipul lui paşnic, blajin.

Miron Vikulîci se îndepărtă tiptil. După un timp, cînd se mai linişti, Linka se îndreptă de spate, îşi şterse cu colţul basmalei faţa scăldată în lacrimi şi se îndreptă spre lac. Acolo intră pînă la genunchi în apa încălzită de soare şi se spălă îndelung, simţind o mare plăcere. Cînd ieşi din apă, înviorată, liniştită, dădu cu ochii de păstorelul Eralla. Stătea lîngă cal cu nuiaua în mînă.

— Bună ziua, Eralla, îi dădu bineţe Linka, zîmbind. Bună ziua, dragul meu!

— Bonî dziuă, rosti el încruntat.

— Eralla, spuse Linka apropiindu-se de el, ştii că am venit pentru totdeauna la voi?

— Nu, nu ştii, răspunse el tot atît de întunecat.

— Da, am venit pentru totdeauna, pentru totdeauna, Eralla! Vreau să rămîn împreună cu voi. Ştiu şi eu să cosesc. Am să greblez fînul cu grebla trasă de cai. Mă primiţi?

— Nu ştii.

— Dar de ce?

— Nu ştii de ce. Tu mers de colo-colo. De ce făcut aşa? Nu bine, tovarăşă, zise Eralla cu asprime în glas.

Sări pe cal şi se îndepărtă în goană, fără a întoarce capul o singură dată măcar.

Linka rămase mult timp pe malul pustiu al lacului, smălţuit cu romaniţe. Şuviţele părului ei bălai fluturau în adierea vîntului ca panaşele coliliei. Tristă, înduioşătoare, semăna în clipa aceea cu un mic mesteacăn mlădios, tremurător, care se înalţa singuratic în nemărginirea stepei, aproape de gorganele tot atît de singuratice.

Petrecîndu-l cu ochii întristaţi pe băieţandrul care dispăruse după un dîmb, Linka se lăsă jos pe pămînt şi deodată, din ochii ei, pe care şi-i acoperi cu palma îngustă, ţîşniră lacrimi fierbinţi, curate, ca picăturile apei de izvor.

Plînse multă vreme în hohote, şi lacrimile îi purificau, îi înnobilau sufletul înnegurat de o cruntă amărăciune, de singurătate şi dezorientare.

Conteni din plîns tot atît de brusc precum începuse. Inălţîndu-şi către cer ochii cenuşii, limpeziţi de atîtea lacrimi, zări în tăriile lui azurii, de peruzea, un nouraş diafan, aidoma aripilor întinse, albe ca zăpada, ale pescăruşului, şi-i zîmbi fără vrere.

„Nu fi trist, căci așa e viața. Se scurge între teamă și speranță!" își aminti ea în clipa aceea cuvintele citite undeva.

Se ridică. Cu o mișcare grațioasă, feminină, a mîinilor ei arse de soare, dezgolite pînă la cot, își potrivi părul, strîns la repezeală într-un coc greu la spate, și privi de jur împrejur cu atîta uimire, de parcă vedea pentru întîia oară nesfîrșita întindere a stepei, potopită de șuvoaie de lumină. Chipul ei tînăr, de pe care nu se zvîntaseră încă lacrimile, cu pufuleț auriu la tîmple, cu un zîmbet cam trist pe buzele-i plinuțe, căpătă deodată o expresie hotărîtă, aspră. Se îndreptă de spate și după ce își netezi fustița de stambă spălăcită, porni spre tabăra de cîmp, cu pas ușor, sprinten.

18

Seara călduroasă, îmbălsămată de mireasma pelinului și de un iz de ars care venea din stepă, se stingea încet. Stogurile de fîn proaspăt cosit, aromitor ca ceaiul verde, se înălțau ca iurtele nomazilor deasupra stepei curate, netede. În preajma lor mirosea îmbătător a bragă și miere. Pălălăile focurilor din tabăra de cîmp licăreau voios.

Comsomolistul Senka Senkin alerga împreună cu Klimușka-burlacul în jurul taberei, căznindu-se să prindă un cal scăpat din ocol. Klimușka călca tot pe capătul obielei care îi ieșise din bocancul scîlciat și se tot poticnea. Căzînd, înjura fără mînie, pe înfundate. Iar calul, speriat, alerga de colo-colo în jurul taberei.

Linka se uita la bătrînul Klimușka. Rîdea în sine de neputința lui și totodată îi era milă de el. Calul, jucăuș, nărăvaș, ajunse în dreptul Linkăi și se opri o clipă nehotărît, ca și cum ar fi chibzuit încotro s-o ia. Linka se repezi spre el cu mîinile întinse în lături și îi vorbi poruncitor și totodată blînd:

— Ptrr. Nu te speria, prostuțule. Ptrr... Ptrr.

Speriat de strigătul fetei și de mișcarea mîinilor ei, calul o luă la goană. Klimușka se repezi după el și, călcînd pe obiele, căzu din nou. Se ridică, o privi chiorîș pe Linka și mormăi mînios:

— Ian te uită! S-a găsit pasărea măiastră! Musafir nepoftit... Umblă creanga pe aici ca să sperie caii colhozului...

Linka se dădu deoparte și mușcă o tulpiniță amară de ciritel. Colhoznicii treceau pe lîngă dînsa. Pășeau osteniți, legănîndu-se. Se uitau piezîș la Linka, dar nici unul nu spunea o vorbă măcar.

Numai Lunea îi dădu binețe, plecîndu-se adînc, cuviincios ca totdeauna, ducînd mîna la șapca lui ponosită.

Linka îl aștepta pe Roman. Ba își punea basmaua pe cap, ba o dădea jos repede. Întunericul se așternea tot mai adînc deasupra stepei. Dinspre lac se auzeau scîncetele, ca niște hohote de plîns, ale buhaiului de baltă. Palele rogozului de lîngă mal foșneau încet. Inima Linkăi se strîngea dureros la auzul scîncetelor înăbușite, pline de tristețe, ale păsării nevăzute.

In sfîrșit, sosi și Roman. Pășea chinuitor de încet. Linkăi i se părea că el își încetinea într-adins pașii. Nu cumva voia s-o ocolească ? Ducea pe umăr o furcă de lemn, o coasă, două greble și niște prăjini. Iată-l aproape, lîngă ea. Iată-l, flăcăul drag, bun, cel de altădată, cu gene lungi, cu moțul de păr rebel, obosit, ars de soare, cu o cămașă de cit, spălăcită, ruptă la coate.

Linka nu se putu stăpîni — păși repede spre el. Zărind-o, Roman se opri.

— Ei ? întrebă el cu glas surd, întîlnindu-i privirea.

— Roman, ascultă...

— Da. Spune ! Ascult...

— Înțelegi, Roman...

— Nu, deocamdată nu înțeleg nimic.

— Înțelegi, am venit...

— Asta o văd. Dar pentru ce ?

— Ei, cum să-ți spun ? Nu știu, Roman, cum voi putea să-ți spun totul.

— Nici eu nu știu cum.

— Totuși îți voi spune totul. Te rog numai, pentru dumnezeu, ascultă-mă. Ascultă pînă la capăt și caută să înțelegi. A înțelege înseamnă mult. Înseamnă a ierta, așa se zice... Și-apoi aș vrea să rămîn aici. Pentru totdeauna. E o hotărîre nestrămutată. Nu mai plec de aici.

— Da, zise Roman parcă pentru sine. Azi aici, mîine colea. Așa cum glăsuiește cîntecul. Înțelept cîntec, nici vorbă...

Pășeau alături, umăr la umăr. Mușcînd tulpinița amară de ciritel, Linka spunea într-una :

— Nu, nu mai plec nicăieri de aici.

— Dar cine are nevoie de tine aici ? Te-ai gîndit oare la asta ?

Amuțiră amîndoi.

Iarba foșnea molcom sub picioare. Văluri de ceață pogorau pe malurile lacului. În păpuriș se auzea freamătul pătimaș de dragoste al păsărilor. În strigătul cufundarilor răsuna o bucurie arzătoare, nepotolită. Buhaiul de baltă se îneca în scîncetele lui surde, triste.

Linka pășea alături de Roman. Cotul ei se lovea ușor, din cînd în cînd, de cotul lui. Nu știa despre ce să vorbească. Inima

i se strîngea dureros. Atingînd uşor umărul lui Roman, Linka spuse cu glas scăzut:

— Ştiu, în sinea ta mă osîndeşti, Roman. Ştiu...

— Nu-mi arde mie acu de tine, i-o reteză el cu asprime, dînd din mînă, ca şi cum ar fi alungat o muscă. Numai la tine nu-mi stă gîndul. Ai plecat — du-te sănătoasă. N-avea nici un rost să mai vii încoace. La ce bun toate astea?

Linka nu-i răspunse. Se apropiau în tăcere de tabăra colhoznicilor. Lîngă focuri conteniră îndată vorbele însufleţite. Asupra Linkăi — ea simţea acest lucru — se îndreptau privirile piezişe, pline de neîncredere şi mînie, ale oamenilor, care pînă mai deunăzi îi erau prieteni şi tovarăşi.

Liniştea stăruia. Copleşită de acea tăcere ostilă, de acea pîndă ascunsă a întregii tabere, Linka stătea nehotărîtă, cu mîinile în jos, vlăguită. Văpaia focului îi lumina chipul nedumerit, buimac. Stătea încremenită, neştiind ce să facă, ce să zică. În sfîrşit se îndreptă spre căruţa cea mai îndepărtată, se lăsă încet pe iarbă şi, aplecîndu-şi capul pe genunchi, rămase aşa, ceasuri de-a rîndul, fără să se clintească.

19

Grebla trasă de cai se dovedea o maşină complicată, greu de manevrat. Linka apăsa din toate puterile pedala sau maneta, dar nu putea să arunce de sub coarne fînul greblat, acolo unde trebuia. Moviliţele apăreau ici şi colo, neîngrijite, risipite în neorînduială pe cîmp.

Calul se zbătea între hulubele scurte. Linka scăpa tot timpul hăţurile din mîini. Arşiţa necruţătoare de la amiază încinsese piesele de fier. O puzderie de tăuni, musculiţe şi strechii roiau deasupra crupei însîngerate a calului. Razele soarelui săgetau umerii goi, înnegriţi, ai fetei. Era friptă de sete, dar apa încropită de căldură era tulbure, sălcie, greţoasă. Tîmplele îi zvîcneau. Urechile îi ţiuiau fără contenire.

— Hi... Hi... Mişcă-te odată, of, doamne! striga deznădăjduită Linka, trăgînd într-una de hăţuri. Privea tot timpul cu grijă înapoi, dar nu putea cu nici un chip să apese pedala în locul unde trebuia s-o facă.

I se părea că pînă la primul popas era o veşnicie. Dădu ocol astfel cu grebla de dimineaţă pînă la prînz pe ţelina închisă din toate părţile de răchitiş. Nu se zărea ţipenie de om. Era o zăpuşeală cumplită. În timpul acesta cercul sărise de trei ori dintre hulube, cu curelele hamului cu tot. De fiecare dată Linka se

canoni îndelung să înhame calul nesupus, nărăvaș, strîngînd cu mare greutate chinga, care o frigea.

Mai tîrziu, cînd Linka opri calul ca să îndrepte și să curețe coarnele greblei, din răchitiș țîșni strigînd și lărmuind o ceată de băieți în frunte cu herghelegiul Kliușkin.

— Oho! Asta da. Asta zic și eu că-i o treabă strașnică! strigă cu glas ascuțit Egor Kliușkin, cercetînd pajiștea din priviri.

Băieții amuțiră deodată. După ce dădură roată cu ochii de jur împrejur, comsomoliștii se uitară unul la altul și izbucniră toți în hohote de rîs atît de năvalnice, încît răsună tot cîmpul, pînă atunci pustiu.

Linka se sprijinea cu mîna de roată și nu putea să priceapă de ce rîd. În cele din urmă își dădu seama că rîdeau de ea, de munca ei. Pesemne că o făcuse fiartă cu greblatul ierbii, mai cu seamă că se lăudase față de Miron Vikulîci că știa să mînuiască foarte bine grebla mecanică.

În urma comsomoliștilor se ivi și Mihei Sitohin. Se uită și el mirat la iarba greblată, își puse mîinile în șolduri și hohotele lui de rîs, sonor, gros, detunară pînă hăt-departe.

Egor Kliușkin strigă veninos:

— Halal muncitoare și-au găsit!

— Chiar așa. Le-am spus doar — nu vă încurcați cu ea!... strigă comsomolistul Senka Senkin, dînd din mînă.

— Iacătă dovada — nu trebuia primită...

— Da' cine a primit-o?

— Cine altul, dacă nu Roman?! Hotărît. N-a avut altceva mai bun de făcut și s-a încurcat, măre-doamne, cu intelectualitatea, iar acu nu-i chip să mai scape...

— A fost numai o noapte la ea și pînă dimineața s-a blegit și el?

Egor Kliușkin se repezi la Linka, îi smulse din mîini hățurile, sări sprinten pe scaunul greblei și îndemnă calul, mînuind cu dibăcie pîrghia.

Trebui ca fînul să fie greblat din nou. Linka își dădea seama de neizbînda ei. Stătea în mijlocul cîmpului, cu o înfățișare jalnică. Se uita cu pizmă la Kliușkin, mirîndu-se cu cîtă îndemînare, cu cîtă ușurință mînuia pedala, ce sprinten se mișca de colo-colo calul la îndemnul lui, ce regulat, ca pe un fir, se aliniau căpițele de fîn.

În vremea aceasta, băieții se așezaseră la umbra unei tufe de răchită, discutînd ceva cu multă seriozitate. Mihei Sitohin se uită cu coada ochiului la Linka și, oftînd compătimitor, se scărpina în barba arsă de soare și-l zorea pe Kliușkin.

Linka își dădea seama că nu mai avea ce face acolo. Da, trebuia să plece. Își aruncă pe umeri basmaua viu colorată și se

depărtă în tăcere. N-apucă să facă însă nici trei paşi, cînd auzi din spate strigăte nu prea tari, dar dureros de jignitoare pentru ea :

— Frumoasa ! Crăiasa de trefla !

— Ba de tobă, măi băieţi !

— Pe scurt — e din rîndurile entelectualităţii !

— Nici vorbă. Coconiţă get-beget !

— Acu n-o să mai dea p-aici.

Linka îşi tîra picioarele fără să vadă stepa uscată, mirîndu-se că nu simte în inimă nici obidă, nici ciudă. Dimpotrivă, îşi dădea seama că era vinovată pentru totdeauna faţă de toţi acei oameni, iar vina ei o apăsa şi mai mult după neizbînda din ziua aceea. „Nici vorbă, Liubka avea dreptate cînd îmi spunea că relaţiile particulare capătă uneori aspecte sociale. Avea de o mie de ori dreptate..." Îşi dădea seama că de asemeni aveau pe deplin dreptate flăcăii şi toţi membrii acelui colectiv nu prea mare, dar cu adevărat eroic. Simţea cu toată fiinţa ei, vedea limpede de ce se arătaseră aceşti oameni atît de reci, de duşmănoşi cînd o văzuseră că se întorsese în mijlocul lor. „Doamne, ce proastă sînt ! Proastă ca noaptea..." îşi tot spunea în gînd Linka.

Mergea prin stepa scăldată în lumina orbitoare, fără să ştie nici ea încotro îşi îndrepta paşii. Şi deodată îi trecu prin minte un gînd de care se agăţă cu sete : să plece neîntîrziat din cătun. „Da, da. Trebuie să plec. Să plec de îndată şi pentru totdeauna. Voi cere să fiu transferată în alt raion. Să uit tot ce mi-a pricinuit atîtea necazuri şi jigniri, tot ce mi-a dezechilibrat, mi-a tulburat viaţa cu atîta cruzime, iar acum m-a aruncat la mal, străină printre străini, o fiinţă singură şi neajutorată... Să plec. Să plec", îşi tot spunea Linka.

Desculţă, înnegrită de soare, ostenită, păşea anevoie pe drumul plin de praf, chibzuind cum să plece mai repede. Se gîndea cum avea să-şi pună în coş lucruşoarele ei, cum va lua o căruţă s-o ducă la gară şi ce bine se va simţi acolo, intr-un sat necunoscut.

Cu gîndul la viaţa nouă care o aştepta undeva, cît mai departe de acele locuri, nici nu-şi dădu seama cînd ajunse la şcoală. Arşiţa se mai potolise. Dinspre stepă venea o adiere răcoroasă, binefăcătoare, şi izul amărui al fumului de tizic. Fără a vedea ceva în faţa ochilor, Linka străbătu repede, în fugă, piaţa pustie a cătunului şi — cuprinsă pe neaşteptate de o nelinişte inexplicabilă — intră în şcoală. Deschise larg uşa camerei sale, făcu un pas înapoi, surprinsă, şi se opri mirată în prag.

La ivirea ei o fată necunoscută se ridică de pe scaun. O şuviţă netedă de păr aspru, care devenise roşcat din pricina soarelui, îi cădea pe fruntea largă, boltită. Ochii mari o priveau de sub genele dese, cu capetele întoarse în sus. Salopeta albastră,

pătată de ulei, ca turnată pe trupul zvelt al fetei, o făcea să semene cu un băietan zvăpăiat, năstrușnic.

Cîteva clipe rămaseră astfel una în fața alteia, fără să scoată nici un cuvînt.

În cele din urmă, fata în salopetă îi întinse Linkăi mîna pansată la încheietură. Închise ochii pe jumătate, parcă ferindu-se de lumina soarelui, și spuse cu un zîmbet:

— Să trăiești, tovarășă învățătoare! Bună ziua.

— A... dumneata?! exclamă mirată Linka, privind țintă chipul zîmbitor, cunoscut, al neașteptatei sale musafire.

— Da, eu sînt... răspunse fata cu același zîmbet pe buze, strîngînd tot mai tare mîna fierbinte a Linkăi.

— Nici vorbă că dumneata ești! Te cunosc. Te-am recunoscut după fotografia pe care am găsit-o în arhiva fostei celule comsomoliste din cătun. Ești Feșka!

20

Se întunecase de-a binelea cînd ambele fete, ocolind ariile cătunului de-a dreptul peste cîmp, pășeau sprintene pe drumul de țară.

O vreme merseră în tăcere, fără să scoată o vorbă. Cînd ajunseră în dreptul cimitirului părăsit al cazahilor, Linkăi i se păru că aude deslușit tropotul copitelor unui cal și simți că-i îngheață sîngele în vine: luă un mesteacăn singuratic de lîngă drum, al cărui frunziș fremăta trist în noapte, drept un călăreț care le ajungea din urmă. Se temea să n-o urmărească cumva Innokenti. Linka se uita cu coada ochiului la Feșka și i se părea că fuseseră tot timpul împreună, aproape chiar din anii copilăriei — atît de repede pătrunsese în viața ei acea fată în salopetă albastră, care îi plăcuse de la prima vedere. Privea cu o invidie netăinuită salopeta tractoristei, care o prindea de minune. Totul îi plăcea la Feșka. Și mijirea șireată a ochilor negri, și rîsul molipsitor, sonor, ca un clinchet de clopoțel, și mersul ușor, aerian, ca și cum Feșka nu pășea, ci plutea deasupra pămîntului pe aripi nevăzute. Viața grea pe care o dusese în trecut, ca argată, nu se împăca cîtuși de puțin în închipuirea Linkăi cu silueta feminină, mlădioasă, gingașă a fetei, cu întreaga ei înfățișare drăgălașă, sfioasă, părînd o țigancă tinerică.

Pînă atunci Linka își închipuise că o tractoristă trebuie să fie o fată stîngace, cam grosolană, cu umeri de atlet și cu o voce, în orice caz nu mai slabă decît a Klankăi! Își aducea aminte de o pancartă viu colorată, pe care o văzuse cîndva. Pe

pancartă era pictată o fată cu bustul vînjos, de o constituție herculeană, strîngînd zdravăn în mîini volanul tractorului. Tractorista voinică de pe pancartă rămăsese de atunci în închipuirea Linkăi, nu numai ca întruchiparea sănătății, tinereții și forței fizice, dar și a frumuseții femeiești. Feșka arăta cu totul altfel: o fetișcană ca atîtea altele, obișnuită, și poate că numai salopeta frumoasă, aproape elegantă, ce-i strîngea mijlocul subțire, o distingea, o ridica deasupra altora în imaginația Linkăi.

Linka îi povestea Feșkăi ce dezorientată fusese, ce jalnic, cît de neajutorată se zbătuse între două focuri, cum hotărîse în ziua aceea, cînd se întorcea de la cîmp, să plece din cătun. Linka era încredințată că Feșka o va înțelege. Fără să se rușineze, fără să ascundă nimic, ea destăinui noii sale prietene tot ce se întîmplase — începînd de la legătura întîmplătoare, nechibzuită, cu Roman, pînă la vulgara ceremonie a căsătoriei din școală, la prima și ultima noapte pe care o petrecuse sub acoperișul casei lui Okatov.

— Mi-e rușine, Feșka. Mă copleșește rușinea și amărăciunea. N-am vorbit nimănui despre asta, dar ție am să-ți spun. Dacă ai ști ce silă mi-e de mine! Ce proastă sînt, ce bleagă, ce zănatică.

Feșka o asculta cu multă luare-aminte. Uneori o întrerupea cu o întrebare scurtă, dînd astfel să se înțeleagă că asculta cu toată atenția și simpatia.

Pe neașteptate, fără nici o legătură cu destăinuirile de pînă atunci ale Linkăi, Feșka spuse:

— Acum, Linka, ascultă și povestea vieții mele. Să știi că nu e veselă de loc. Dar ce să-i faci, nu lăsa cîntecul fără cuvinte! Nu-i așa? Ei, iată: Era în ajunul Pocroavelor. Știi, sărbătoarea de toamnă. Atunci se tocmeau la noi, în sate, argații. Pe vremea aceea slugăream din greu la ferma lui Luka Bobrov. Rămăsesem acolo singură-singurică. Ferma era pierdută în stepă. Nici tu vreun copăcel, nici tu suflet de om. Iarna mai cu seamă era tare fioros acolo. Viscolele țineau săptămîni de-a rîndul. Noaptea se strîngeau haite de lupi pe sub ferestre. Uneori îmi cîntau prohodul în toate chipurile. Pe scurt, era ceva groaznic! Aveam în grija mea optsprezece vaci mulgătoare. Îmi amorțeau degetele numai la muls. În iarna despre care îți povestesc se lăsaseră geruri timpurii, aspre. Uite așa...

Feșka tăcu un răstimp ca să-și mai tragă răsuflarea — era vădit că-i venea greu să-și amintească despre acele lucruri atît de groaznice — apoi urmă:

— Aveam în grija mea și o vacă de soiul Holmogor. Vaca asta era ca o cocoană năzuroasă! Cum te apucai s-o mulgi, cum începea să zvîrle din copite. Cu nici un chip nu voia, înțelegi, să stea liniștită. Am încercat s-o leg, îi dădeam uruială caldă cu zer — degeaba. Zvîrlea, și pace... O dată o mulgeam... Era spre

seară. Nici nu-mi mai simțeam degetele de înghețate ce erau... Ei, și în seara aceea a venit la fermă stăpînul — Luka Lukici. Se întorcea cu niște cirezari de la iarmarocul din Irbitsk și se abătuse pe la fermă. Văd că cirezarii erau cam cu chef. Eu mulgeam vaca, iar ei stăteau în jurul meu și priveau încîntați. Eu mulgeam, iar Luka se boldea la mine ca o buhă, nu mă slăbea o clipă din ochi. Deodată vaca a dat cu piciorul în șistarul de trei vedre și laptele s-a vărsat pe jos, în băligar!

— Tot laptele? întrebă Linka.

— Pînă la o picătură... Și atunci, unde m-a înșfăcat Luka Lukici de guler și m-a vîrît cu fața în băltoaca de lapte — o dată, de două, de trei ori. Cirezarii care purtau toți cingători roșii — parcă îi văd și acu — au început să țopăie în jurul meu, să bată din palme și să rîdă în hohote. Iar eu abia am izbutit să mă ridic, înțelegi, să-mi trec palma peste față, să-mi trag răsuflarea, să-mi șterg ochii, cînd el iar m-a vîrît cu nasul în băltoacă! Incepuseră să mi se lipească genele, să înghețe. Îmi simțeam inima ca de piatră. Nu puteam, înțelegi, nici să strig, nici să plîng. El mă dădea cu nasul în mustul de băligar, iar eu tăceam. Apoi m-a ridicat de cozi și mi-a poruncit: „Bea, cățea ce ești! De mult am băgat de seamă că vaca asta dă lapte mai puțin. Bea!" Ce era să fac? M-am apucat să strîng laptele în palme și toată murdăria aia s-o sorb. Iar cirezarii cu cingători roșii rîdeau în jurul meu, înțelegi, parcă ar fi nechezat niște armăsari...

— Doamne, ce grozăvie! Ce grozăvie... exclamă Linka. Și n-ai plecat de la Bobrov?

— Am fugit noaptea spre cătun. Am plecat fără broboadă. De la fermă și pînă în cătun era cale de douăsprezece verste. Afară iarnă, ger, viscol. Nu știu nici eu cum de n-am rătăcit drumul, cum de n-am înghețat. Nu știu... M-am tocmit atunci ca argată la Epifan Okatov. Asta se petrecea în preajma sărbătorilor crăciunului. Știi, de bună seamă, că oile fată pe timpul ăsta. Atunci de-alde noi, argații, n-aveam cînd dormi — trebuia să stăm de veghe. Eu însă, sleită de puteri, ca un făcut, am adormit. M-a moleșit căldura și m-am trezit abia spre dimineață. Am sărit ca arsă și am alergat la tîrlă. Cînd mă uit, doisprezece miei înghețaseră bocnă. Pe șase i-am adus la viață, i-am frecat cu zăpadă. Ceilalți au pierit. Dimineața a venit stăpînul. Venise și ăsta tot cu chef. Era în ajun de sărbătoare. N-am mai apucat să șterg orice urmă. Ei, a trebuit să răspund și de data asta. Stăpînul m-a dezbrăcat la piele și m-a legat fedeleș!

— Feșka! gemu Linka fără voie cu o amară deznădejde.

— A luat un ștergar ud... își urmă nepăsătoare Feșka istorisirea ei cruntă, de parcă nu auzise geamătul tovarășei sale

de drum. Pesemne că m-a bătut multă vreme. Aşa cel puţin mi s-a părut mie. Nu-mi aduc aminte cîte zile n-am mai putut să ridic capul de pe pernă... Într-o noapte am fugit şi de la ferma lui Okatov, pe viscol şi ger cumplit. Soarta haină m-a dus atunci la ferma lui Silanti Pikulin. Şi iar am căzut din lac în puţ! Mă învîrteam într-un cerc închis!

— Doamne, cîte ai mai îndurat — mi se taie răsuflarea, şopti Linka.

— Uneori nu puteam nici eu să mai răsuflu de obidă, de durere. Alteori simţeam că mă frige la inimă mînia, ura. Nu ştiu dacă poţi înţelege asta, Linka!...

— Înţeleg... Nu înţeleg doar un singur lucru. Pe atunci nu era în cătun puterea sovietică? Păi, asta-i curată nelegiuire! E înspăimîntător ce-au făcut cu tine. Mai dihai ca pe vremea iobăgiei. Nu înţeleg cum s-a putut îngădui una ca asta, de vreme ce era în cătun puterea sovietică, spuse Linka revoltată.

— Ei, draga mea, zise Feşka, după o clipă de tăcere, atingînd prietenește cotul Linkăi. Mai bine mi-ai răspunde tu la o întrebare. Ia spune: acum nu este la noi, în cătun, puterea sovietică?

— Desigur... Cum poate fi altfel?

— Te înşeli, draga mea. Iacă, eu îţi spun: în cătunul nostru nu este nici azi adevărata putere sovietică. Nu prea am băgat de seamă c-ar fi... spuse din nou Feşka, cu asprime în glas.

— Ei, nu mai ştiu nici eu ce să zic... Parc-ar fi prea de tot ceea ce spui, murmură Linka.

— La noi nu e puterea sovietică, Linuşka, stărui cu încredinţare, cu tărie, Feşka. Epifan Okatov şi zurbagiul de fiu-său — iată deocamdată ce putere e. Alături de ei îs Silanti Pikulin şi Anisim-urdurosul. Iar cît îl priveşte pe Kornei Selezniov — ăsta-i o momîie, de ochii lumii, cum s-ar zice...

Deodată, în stepa cufundată în bezna nopţii începură să licărească focurile vesele din tabăra de cîmp a cosaşilor colhoznici. Feşka cuprinse prietenește umerii Linkăi şi spuse cu duioşie:

— Uite ce-am să-ţi spun la toate vorbele tale, tovarăşă dragă. Văd că eşti bună, grăieşti din inimă. Numai că uite unde-i buba: mai întîi şi întîi prea eşti încrezătoare. E rău că ai încredere în tot felul de oameni. Asta nu duce la bine, te-ai încredinţat singură... In al doilea rînd, nu se cade să te amărăşti fără rost, să-ţi faci sînge rău dintr-o nimica toată — asta nu-i faptă de comsomolist...

— Ce mai comsomolistă sînt şi eu! se tîngui Linka, dînd cu ciudă din mîna ei subţirică.

— Dac-o să-ţi vină mintea la cap, ai să vezi ce comsomolistă o să fii — cred că nu dintre cele din urmă. Nu trebuie să

te văicărești, ci să lupți. Pe viață și pe moarte, ca la război. Și ne așteaptă foarte curînd o luptă crîncenă. Cînd ne-om trezi în focul ei, n-o să mai poți rămîne deoparte. Dacă vrei să te afli în front, ține-te cît mai aproape de băieții noștri, de mine — eu n-o să-ți joc nici o festă! Poți să fii sigură!

— Mulțumesc, Feșka! răspunse cu mult avînt Linka.

— Atunci, bate palma! încheie Feșka, și cele două tovarășe de drum își strînseră tare, cu multă căldură, mîinile.

Deasupra stepei se revărsau zorile. Gîștele sălbatice gîgîiau în stuf. Adierea răcoroasă înviora obrajii înfierbîntați de drum ai fetelor. Linka pășea plină de bucurie alături de Feșka. Parcă atunci vedea pentru întîia oară în viața ei cît de neasemuite erau zorile în stepă, ce minunate, ce îmbătătoare miresme adiau, ce sunete se auzeau, ce culori licăreau!

Cositoarea fusese reparată și acum treburile mergeau mai bine la fîneață. În afară de aceasta, izbutiseră să folosească și secerătoarea simplă, destul de uzată, a lui Mihei Sitohin. Colhoznicii o dreseseră cum se pricepuseră, începînd să cosească iarba și cu ea. Acum, abia pridideau să se țină după cele două mașini care lucrau fără întrerupere — să strîngă la timp și să clădească în căi fînul înmiresmat.

Feșka lucra la căi, împreună cu Linka, în brigada lui Ablai. Feșka mînuia grebla, parcă în joacă, uimitor de ușor, de frumos și sprinten. Îți era mai mare dragul să privești căpițele făcute de mîna ei.

Linka pizmuia iscusința și îndemînarea prietenei sale, străduindu-se să ia pildă de la ea în toate. După două zile, Linka mînuia cu mai multă dibăcie și siguranță unealta aceea atît de simplă, strîngînd cu vioiciune și grijă fînul din jurul căpițelor, cu o greblă mică și ușoară de lemn.

Pe Feșka o urmăreau cu pizmă și luare-aminte toți colhoznicii. Se uitau la ea și se minunau.

Muncea voioasă, ca și cum ar fi fost de cînd lumea împreună cu toți ceilalți colhoznici. Lucra cu rîvnă, îngînînd cu glas gutural, catifelat, un cîntec de pe vremea războiului civil, care povestea despre inima îndurerată a unui comsomolist. Flăcăii secundau cîntecul în cor, cu însuflețire. Feșka pătrunsese dintr-o dată în viața frămîntată, încordată a colectivului, integrîndu-se numaidecît în el. Fără ea, munca n-ar fi avut atîta spor.

Roman era însă încîntat de ea mai mult decît toți ceilalți. O privea din cînd în cînd, admirînd-o pe ascuns cît de repede, de îndemînatic muncea: „E foc de harnică! O adevărată comoară! Bine că s-a întors la noi. Dar nu la mînuirea greblei o să-i

uimească pe ai noştri! Nu-i mare scofală să greblezi fînul. De alt ajutor avem noi nevoie din partea ta, tractoristo!"

Roman se necăjea că Feşka nu-şi găsise timp să stea cu el de vorbă, temeinic. Zile întregi umblase printre colhoznici — îi asculta cu răbdare pentru a suta oară, povestind cum încercaseră chiaburii să le ia semănătoarea, ce greu desţeleniseră pămîntul în primăvară, cum se prăbuşeau pe brazde caii istoviţi. Ceasuri întregi şedea cu Klimuşka, cu Lunea, Ablai şi chiar cu Kenka şi cu Eralla, dar cu el, cu Roman, nu-şi găsea timp să stea de vorbă. Jignit de acest lucru, într-o bună zi chiar i se plînse lui Miron Vikulîci.

— Vezi, nene Miron, am aşteptat-o ca pe o zi de paşte, cum s-ar spune, şi, cînd colo, ne-am trezit cu o zi de post!

Bătrînul însă nu răspunse un cuvînt, ceea ce îl necăji şi mai mult pe Roman. Pe deasupra îl neliniştea şi-l frămînta, ca şi pînă atunci, gîndul la Linka. Roman se purta rece faţă de ea şi era zgîrcit la vorbă: nu prea avea încredere în ea, bănuind că îi spusese pesemne Feşkăi multe lucruri neadevărate şi de prisos. Totuşi se simţea atras spre ea, ca şi mai înainte, cu o putere ciudată, de nestăvilit. Ar fi vrut să rămînă cu ea între patru ochi, să stea de vorbă deschis, sincer, tot atît de firesc şi de frumos, ca şi atunci cînd se cunoscuseră...

Roman părea pe deplin încredinţat că tot ce fusese odinioară între el şi Feşka era uitat acum de amîndoi. Totodată, simţea însă ceva aidoma unei mari vinovăţii faţă de această fată.

Într-o seară, cînd Roman potrivea împreună cu bătrînul Koicea ultimul stog, Feşka ajunse în dreptul lor. Se opri pe neaşteptate, înfipse grebla cu coada în pămînt şi începu să le urmărească munca, sfătuindu-i în care parte mai trebuia pus fîn pe stog, unde era bine să dea jos un snop de prisos, ca să fie mai bine rotunjit vîrful. Roman tăcea, îndeplinind conştiincios, cu stăruinţă, sfaturile Feşkăi.

Cînd stogul fu gata şi bătrînul Koicea se depărtă încet spre tabăra de cîmp, Surova se apropie de Roman şi, luîndu-l fără sfială de braţ, plecă împreună cu el în stepă, în partea opusă taberei. Roman o urmă supus.

La vreo verstă şi jumătate de tabără, se aşezară pe un gorgan nu prea înalt, năpădit de colilie. Feşka îşi trase răsuflarea şi spuse cu glas scăzut, ca şi cum ar fi continuat o convorbire întreruptă.

— Înţelegi tu, el e mai deştept ca tine şi ca mine. Pe ticălosul ăsta nu-l dai gata cu una, cu două. Viteji aţi mai fost, de nu v-aţi dus la nuntă! urmă Feşka dojenitoare.

— Dar ce puteam să facem acolo? întrebă Roman, fără să se uite la Feşka, pricepînd foarte bine despre cine vorbea ea.

— Trebuia să luați cuvîntul, să-l dați în vileag pe nemernic. Cine altul decît voi avea de ce s-o facă? Iată, de pildă, la noi în sovhoz...

— Ia nu ne mai scoate ochii mereu cu sovhozul! se oțărî Roman, neizbutind să-și ascundă mînia și se îndepărtă de Feșka.

Ea îi atinse însă împăciuitoare umărul și urmă cu asprime:

— Nu te supăra, Roman! Vreau să vorbesc cu tine pe șleau. Nu te bosumfla.

— Nu sînt eu din ăia... mormăi încruntat Roman.

— Adevărul supără. Știu. Dar ce vrei, trebuie să asculți. N-ai ce face. Și spun asta nu ca să te dojenesc.

— Ei bine, fie. Am să ascult. Cu cît o să fie mai usturător, cu atît am să rabd mai mult.

— O să te cam înțep. Fără doar și poate. Uite, mi s-au plîns și fetele de tine.

— Mare lucru — fetele! Dar muierile nu ți s-au plîns de mine?

— Muierile? Nu! răspunse Feșka aspră, fără să zîmbească. Cît privește fetele — n-am glumit. Gîndește-te și tu, nu ți-ai găsit timp măcar o dată să te duci seara printre tineri, cînd se adună pe o prispă oarecare. Se poate una ca asta? N-ai venit o dată să stai de vorbă cu băieții de la suflet la suflet. Nici nu știi ce-i frămîntă, la ce se gîndesc.

— Altceva mai bun n-aveam de făcut, decît să umblu pe prispe!

— Ei, ți-ai fi putut găsi timp și pentru asta. Dar tu te ții deoparte, ocolești băieții și fetele. Nu-i bine ceea ce faci, Roman...

— Așa, va să zică! Da' ce, tu ai venit aici să mă dăscălești? întrebă Roman aprins, în zeflemea.

— Nu să te dăscălesc, ci să te ajut, cît îmi stă în puteri...

— Să-ți turuie gura nu-i mare brînză!

— Nu căuta să mă jignești. Deocamdată, n-am rămas prea mult în urma ta nici în ceea ce privește munca...

— Lasă asta. Eu așteptam de la tine cu totul altceva. Da, Feșka! Nădăjduiam să-mi dai alt ajutor. Să te fîțîi cu grebla în jurul căpițelor și să-ți pleci urechea la clevetirile din cătun — ăsta nu-i ajutor. Auzi — mare scofală — i s-au plîns fetele! Păi, ele îndrugă verzi și uscate, din pizmă.

— Și ce le-a stîrnit pizma, rogu-te?

— Uite-o ce mai face pe procurorul!

— Nu fac pe procurorul, te întreb prietenește.

După un răstimp de tăcere, Roman spuse cu glas surd:

— Din pricina ei, a învățătoarei noastre, sînt supărate pe mine. Îmi scot ochii că-i o intelectuală. Cică, uite, flăcăul se bagă unde nu-i fierbe oala. Iar eu, poate că n-am nici în clin,

nici în mînecă cu ea. N-am fost, n-am văzut, nici p-acolo n-am trecut...

— Vorbeşti prostii, Roman. Da' ce crezi că fetele n-au altă treabă decît să se gîndească la învăţătoarea ta ?!

— Văd că şi pe tine te-a zgîndărit lucrul ăsta...

— Care lucru ?

— Păi, ăsta...

— Aşa, va să zică ! rosti Feşka, izbucnind în hohote de rîs. Ei, aici chiar că eşti un tont. Ce, crezi că-s geloasă pe ea ?

— Nu cred nimic. Da-mi-ar pace nevoile, lua-m-ar în braţe bucuriile, glumi Roman, îmbunat fără veste, căutînd să abată convorbirea prea puţin plăcută pentru el, să scape cu o glumă.

Un timp tăcură. Apoi Feşka oftă şi zise :

— Gata, să încheiem, Roman ! Nu despre asta am vrut să vorbesc cu tine. Nu e timpul să ne ciorovăim cu necazurile şi nevoile noastre. Vorbim noi altă dată despre asta... cînd om avea timp. Spune-mi un lucru : tu eşti tovarăş cu mine ?

— Da' ce-ţi sînt, nu cumva duşman de clasă ? ! răspunse cu un zîmbet batjocoritor Roman, uitîndu-se mirat la ea.

Atunci Feşka se apropie de el, umăr la umăr, şi urmă, atingîndu-i cu mîna ei fierbinte palma bătătorită :

— Uite ce este, prietene. Doar te cunosc de multă vreme. Ştiu cît eşti de nerăbdător, de înflăcărat. Cînd arzi de o dorinţă, apoi, musai să se împlinească ! Totul — în salturi. Totul — dintr-o dată. Totul — pe negîndite. Cînd colo, e vădit că-n încurcătura asta nu poţi să izbîndeşti dacă faci treaba pe nepregătite. Aici, înţelegi tu, e nevoie de stăpînire de sine, şi încă mare de tot !

Feşka scoase fără grabă din buzunarul salopetei o foaie de hîrtie strînsă în patru, o despături şi o netezi pe genunchi.

— Ştii, Roman, ieri noapte n-am dormit de loc. Am stat lîngă foc şi am chibzuit pînă-n zori. Iată, am întocmit planul ofensivei noastre. Uite cum stau lucrurile la noi... şi Feşka începu să citească cu glas tare cele scrise pe hîrtie.

Roman asculta cu multă luare-aminte cuvintele care-i dezvăluiau ceva nou, uimitor.

21

În stepă bîntuia de peste o săptămînă, fără a se alina nici ziua, nici noaptea, vîntul fierbinte, îmbibat de arşiţa îndepărtatului deşert Balhaş. Pălite de răsuflarea do-

goritoare a vîntului uscat, ierburile se veștejeau, se sfîrlogeau. Trîmbe de praf, învăluite parcă într-un zăbranic, se învolburau cu turbare pe ogoarele negre, pe șleahurile din stepă, pe drumurile mari, cînd potolindu-se, cînd stîrnindu-se iară. Vîrtejurile amenințătoare se legănau, goneau vijelios pînă-n zare sau, încolăcindu-se ca șerpii, fîlfîind ca niște păsări doborîte, se prăvăleau în iarbă, acoperind-o aidoma unor aripi negre ca smoala.

Rari erau acum călărețiii care cutreierau prin stepă. Tropotul cailor nepotcoviți ai acestora suna surd, neliniștitor. La amiază se ridica în zare un vălmășag de nori grei, prevestitori de furtună, gata să se dezlănțuie din clipă în clipă, să tune și să fulgere, să răcorească pămîntul crăpat de arșiță cu o ploaie zgomotoasă, torențială. Dar norii se împrăștiau. Furtuna neauzită se mistuia undeva în depărtări. Și nu ploua de loc.

Într-o zi, în mijlocul șleahului, se opri un om cu încălțările rupte și cu o șepcuță spălăcită pe cap. Stătea în arșița aurie, scînteietoare și, dîndu-și capul pe spate, urmărea îndelung norul prevestitor de furtună, ce se prăpăstuia în zare. Buzele lui încleștate erau arse. Stătea neclintit, singuratic, ca o bornă la marginea unui drum pustiu, urmărind neîntrerupt norul cu ochii înlăcrimați de încordare. Și norul se destrăma tot mai mult, devenind străveziu, se lățea treptat, urmîndu-și încet drumul său fără întoarcere spre depărtări. În cele din urmă, undeva, hăt-departe, dincolo de lanțul abia zărit al gorganelor, își desfășură stropii grindinei, alburii ca laptele. Omul care stătuse neclintit în mijlocul drumului, sprijinindu-se greu în băț, porni iar la drum, stîrnind cu încălțările rupte praful fierbinte. Se îndepărtă, trecu de gorgane, de salba lacurilor sclipitor de albastre și se mistui în marea de grîu galben ca șofranul, a cărui întindere părea că se prelungește pînă în zare.

Omul era Pronea Skorikov. Cinci zile de-a rîndul intrase mereu în lanurile colhozului „Internaționala". Cinci zile la rînd privise de jur împrejur, dînd grijuliu în lături tulpinițele înalte ale grîului cu spic greu, căutînd să înainteze cu băgare de seamă tot mai departe și mai departe, în inima lanului, unde se afla, după cum socotea, pămîntul lui, pe care semănase el însuși grîu de primăvară. Îl căuta însă zadarnic. Pronea își aducea aminte că a doua zi după ce părăsise colhozul *Sotrudnik Revoliuții*, după ce se trezise din beție, cînd era cît pe ce să-l sugrume pe Anisim-urdurosul, cu care se dușmănea, după toate acestea căzuse la învoială cu un bătrîn *tamîr* din stepă — prietenul Muratbek. Pronea îl tocmise atunci pe Muratbek să-i semene o jumătate de deseatină de grîu pe obleagă. Da. Întocmai — o jumătate de deseatină pe obleagă! Pronea ținea minte totul, în cele mai mici amănunte. Potrivit învoielii, Muratbek arase lotul lui Pronea. Fîșia aceea de pămînt, înconjurată de cîmpu-

rile colhozului, era aidoma unui ostrov în mijlocul unui lac mare din stepă. De jur împrejur se întindea pămîntul negru, ca antracitul, al „Internaționalei", „pieptănat" neted de semănătoare și chiar lîngă drum, colhoznicii terminau de arat, cu cinci pluguri, ultimele brazde ale ogorului lor.

Pronea își aducea aminte foarte bine cum unul dintre băieții din colhoz îi strigase atunci: „Ajunge, cetățene, nu te mai face de rîs. Vino cu noi. Ți-om ara totodată și lotul matale!" Drept răspuns la acea propunere, Pronea zîmbise cu viclenie și gîndise: „Ce mai plugari s-au găsit, doamne iartă-mă. Ți-e și silă să te uiți la caii lor — numai pielea și oasele, și mai mă poftesc să intru în acest colhoz, de care ar trebui să fugi ca de dracu!"

Potrivit învoielii, Muratbek ara lotul lui Pronea, iar acesta din urmă ședea tolănit pe iarbă și se ocăra de mama focului, zicîndu-și că, pesemne, dăduse iar greș plătind prea scump cazahului pentru arat. În treacăt fie zis, toate erau întocmai cum căuta să-și aducă aminte pentru a suta oară Pronea. Toate erau așa, dar iată că lotul lui parcă nici n-ar fi fost! Iată, părea că el se învîrtește în sus și-n jos, taman acolo unde se întindea, ca un șarpe subțirel, hatul care despărțise odinioară lotul lui de ogorul colhozului. Acum însă nu se mai vedea nici hatul, nici fîșia lui de pămînt — de jur împrejur se revărsa întinsă și nestingherită marea de șofran a grîului. Și cu cît privea Pronea mai nedumerit, mai încordat acea mare, cu atît mai mult punea stăpînire pe el o sfiiciune ce se preschimba în uluire, în teamă. Se învîrtea zăpăcit de colo-colo, se ridica în vîrful degetelor, dar nu se dumirea de loc unde putuse să dispară sfoara lui de pămînt. Multe îi treceau prin cap. Și Pronea se întreba chiar, dacă nu cumva visase la beție că-l tocmise pe Muratbek să-i semene pîrloaga, dacă într-adevăr o semănase!

Pronea se întorcea acasă în fiecare seară, plin de praf, ostenit, ars de soarele fierbinte din iulie. Și cînd îl întreba nevasta cum e grîul, îi răspundea mereu, cu prefăcută nepăsare, unul și același lucru:

— Bunișoare bucatele. Frumos grîu. Ar fi păcat să nu-i mulțumim lui dumnezeu. Acum, maică, o să tot avem pîine! Slavă domnului, n-o să mai împrumutăm de la unul și altul!

— Nu l-au năpădit buruienile?

— Dacă l-au năpădit buruienile?! o îngîna Pronea. Asta numai la tine poate să se întîmple. La mine, frate, e rînduială deplină pe ogor. Da' ce, nu sînt eu un bun gospodar?! De unde buruieni pe un pămînt așa de bun!

— Dar cine ți-a îngrijit pămîntul?

— Făpturi milostive. Domnul dumnezeul nostru împreună cu maica precista. Iată cine!

— Da, da, pune-ţi nădejdea în făpturile milostive. O să ţi-l îngrijească! Vezi să nu! Într-o bună zi au să-ţi scurteze zilele! Oi, doamne dumnezeule! O viaţă întreagă nu mi-am văzut capul de nevoi. De cînd mă ştiu, numai de suferinţe am avut parte cu tine, gospodar nevolnic ce eşti, începea să meliţe nevasta, ca de obicei.

În asemenea clipe, Pronea îşi lua din cui şepcuţa ponositä şi-o înfunda peste ciuful nicicînd pieptănat şi o tulea glonţ în uliţă. Numai aşa scăpa de boscorodelile muierii. Rătăcea îndelung pe hudiţele cufundate în somn, copleşit de gînduri amare. Inima lui, ca un sloi de gheaţă, i se oprea în loc la gîndul că muncile de vară erau în toi: Arinei putea să-i trăsnească prin cap să se ducă la cîmp să-şi vadă grîul. Şi doar pozna asta putea să se întîmple în fiece zi lăsată de dumnezeu, în fiecare ceas, în fiece clipă! Ei, atunci n-are s-o mai poată potoli, n-are s-o mai poată duce de nas, oricum ar suci-o şi-nvîrti-o. Atunci va fi nevoit să-i mărturisească totul, să-i spună adevărul!

Uşor de zis — să-i mărturiseşti Arinei că ţi-ai pierdut pămîntul! Pronea ştia că pentru asta n-ar avea nici putere şi nici îndrăzneală destulă. După mult zbucium hotărî că, dacă n-avea să-şi găsească pămîntul, să facă în aşa fel ca nevasta să nu plece cumva la cîmp. Să se ducă el în fiece zi şi, cînd se întoarce seara, să se laude în faţa bătrînei, toanta de ea, că mai rar aşa grîu ca al lui, că acuşi-acuşi o să dea în pîrg.

Aşa şi făcea. În fiece seară îi turna la minciuni Arinei.

Într-o asemenea seară, Pronea, chinuit de gînduri amare cu privire la pămîntul pierdut, şterpeli din beci clondirul cu rachiu, pitit acolo de bătrînă. Ascunzîndu-se în cămară, îl goli pe nerăsuflate. Ameţit şi mai alinat întrucîtva, Pronea ieşi prin fundul ogrăzii, rătăcind mult timp pe aria pustie, tot numărînd nişte spiţe care zăceau în neorînduială. Roman tocmai trecea pe acolo şi-l văzu îndeletnicindu-se cu treaba aceea. Era destulă lumină, mulţumită lunei pline ce răsărise deasupra cătunului.

— Să trăieşti, nene Prokopi! Da' ce tot vrăjeşti acolo? întrebă Roman, abătîndu-se din drum, spre arie.

— A-a, matale eşti, Roman Egorîci? Iaca, m-au scos nevoile din casă. Oricum, am şi eu gospodărie, de! Cere să te îngrijeşti... bîigui Pronea.

— Cum o mai duci, nene Prokopi?

— Mulţumesc. Slavă domnului, binişor. Trăim şi noi, de, nu tînjim.

— Atunci e bine.

— Bine, nebine, da am un necaz...

— Ce ţi s-a mai întîmplat? îl întrebă prietenos Roman.

— Mai bine n-ai întreba... ocoli Pronea răspunsul, oftînd cu amărăciune.

— Da' de ce? Hai spune, despre ce e vorba? îl iscodi Roman.

— Nici nu știu cum să încep. Ar fi păcat să mă ascund, dar mi-e și rușine să-ți mărturisesc...

— Spune, ca la spovedanie. Totul rămîne între noi, oi tăcea ca mormîntul!

Pronea rămase un timp pe gînduri, se scărpină la ceafă, apoi spuse în șoaptă:

— Ascultă, Roman Egorîci! Fă-ți pomană cu mine. Lămurește-mă, pentru dumnezeu. Nu-mi ascunde nimic.

— Da' ce s-a întîmplat, nene Prokopi? N-am nimic de ascuns față de matale. Spune-mi, despre ce-i vorba?

— Te rog, pentru numele lui dumnezeu. Spune-mi... Uite, de supărare am și tras la măsea puțintel. Puteam să n-o fac? Că doar mă doare inima pentru el. Cum să nu-mi pară rău, de vreme ce mi-i atît de aproape? Nu e al meu? Spune-mi cinstit, te rog în numele lui dumnezeu, n-ai văzut unde-i?

— Cine, unchiule Prokopi? Nu înțeleg nimic...

— Ei, pămîntul meu!

— Pămîntul dumitale?

— Al meu. Al meu! Acela pe care adică l-am semănat în primăvară!

— Aha, despre asta vorbeai?! înțelese în cele din urmă Roman. Și-și aduse aminte tot ce se petrecuse. Își aminti ce se mai foiseră, în primăvară, Pronea și Muratbek pe acolo, pe ostrovul, pe pîrloaga lor. Își aminti cum rîdeau băieții de ei, și chiar el, Roman, încercase de mai multe ori să-l atragă pe Pronea în colhoz. Aducîndu-și aminte de acest lucru, Roman își dădu seama îndată că băieții îi jucaseră acestuia un renghi. Nici vorbă că ei araseră hatul, dar trecuseră sub tăcere acea glumă necugetată. Și iată că acum, cînd pe întinderea uriașă a cîmpului colhoznic grîul dăduse în spic și se amestecase cu acela crescut pe sfoara de pămînt a lui Pronea, de bună seamă că era greu omului să-și găsească lotul în marea nesfîrșită a holdelor. Roman se dumirise. Totuși nu voia să vorbească acum despre asta, ci căută să-l liniștească pe bătrîn:

— Ei lasă, nene Prokopi, toate astea-s fleacuri. Nu te mai necăji. N-are unde să piară pămîntul dumitale. Cînd o veni vremea, îl găsim noi. Pe cinstea mea c-o să-l găsim!

Vorbise în așa fel, încît Pronea simți că parcă-i luase cu mîna obida din suflet. Bătrînul îl crezu, își dădu seama că el nu va lăsa să fie năpăstuit, să rămînă fără bucate.

Cînd se despărțiră strînse zdravăn mîna pe care i-o întinse președintele colhozului și se întoarse acasă. De data aceasta intră pe ușă fără sfiala de mai înainte — acum pășea sigur de

el. Tropăia dinadins cu ghetele scîlciate pe lutul de pe jos, gemea, bodogănea ursuz, trîntea ușița sobei. Făcea toate astea numai ca să arate Arinei, care se trezise pe cuptor, că nu-i era frică de ea cîtuși de puțin.

22

În urma dispoziției lui Innokenti Okatov, fuseseră strînși într-o singură brigadă toți membrii colhozului *Sotrudnik Revoliuții* care aveau un singur cal. La cosit s-a procedat întocmai ca și cu prilejul semănăturilor. Acestei brigăzi i s-a dat o cositoare veche, a lui Pikulin, cu șasiul strîmbat, și i s-a repartizat fîneața într-un loc mlăștinos, numit Kașkarlinsk. Ierburile creșteau acolo din belșug, uneori depășind statura unui om. Pe alocuri se înălțau dese ca stuful, în ele putînd să se ascundă cu totul, și cal și călăreț. Țăranii înstăriți coseau acolo, înainte vreme, mult fîn. Dar îl vindeau cirezarilor în trecere, ferindu-se să-și hrănească cu el vitele proprii, deoarece atît caii cît și vacile îl mîncau în silă, ba chiar slăbeau, pierdeau din greutate.

Înainte de a începe munca, Silanti Pikulin le spuse țăranilor că, pînă la împărțirea recoltei, toate cheltuielile cerute de reparațiile mașinilor agricole urmau a fi suportate, potrivit hotărîrii conducerii colhozului, de brigada care folosea acele mașini. La început țăranii au făcut gălăgie, dar pînă la urmă n-au avut încotro, deși în primăvară adunarea generală hotărîse că toate reparațiile trebuiau făcute de fierărie în contul colhozului.

Cositoarea a început să le dea de furcă chiar din prima zi de muncă: din șasiul ei strîmbat au sărit două coarne și șapte bucșe. Speriindu-se, lărmuind, țăranii au reparat-o totuși. Dar nici după aceea cositoarea nu tăia rogozul des și aspru. Biela ei se rupea aproape la fiecare cotitură. În cele din urmă, lăsînd-o în plata domnului — după discuții și ciorovăieli — țăranii au hotărît să cosească cu mîna. Într-o seară însă, moș Konotop, care obosise rău, vîrî coasa într-un popîndac năpădit de mușchi, îi rupse coada și începu să zbiere cu glas de nerecunoscut:

— Ia mai dați-o dracului de muncă, fraților! Ajunge! Am terminat cu coasa!

În jurul lui Konotop se adună îndată o mulțime de oameni. Cu coasele pe umeri, țăranii strigară care mai de care:

— Bine a zis. Ajunge! Gata!

— Hai să ne împrăştiem pe la casele noastre!

— Da' ce, ne-am tocmit argaţi la el?! Muncim de-a surda pentru tîlharii ăştia?

— Mai rău ca argaţii, parcă am fi nişte ocnaşi.

— Acolo, la conducere a tunat şi i-a adunat, numai tîlhari şi cirezari, îşi bat joc de noi!

— Pe scurt — chiaburimea afurisită!

— Ajunge cît am tot tăcut. Da' ce, ni s-a luat dreptul de vot, ca să ne astupe gura?! răcnea Kapiton Norkin mai dihai ca toţi.

Careva strigă deodată:

— Ia uitaţi-vă, vine în zbor şi preşedintele. Vorbeşti de lup, şi lupu-i la uşă!

Ţăranii se domoliră ca prin farmec. Întorcînd capetele la dreapta, zăriră un călăreţ care venea în goana mare către ei, pe armăsarul corbiu al lui Pikulin. Era Innokenti Okatov.

Dînd buzna din mers în mulţimea ţăranilor care feriră în lături, Innokenti struni brusc armăsarul şi, ridicîndu-se în scări ameninţător, privi bănuitor chipurile posomorîte ale ţăranilor, apoi întrebă cu asprime:

— Ce s-a întîmplat, cetăţeni? Ce înseamnă toate astea?

— Înseamnă că lăturaşul aleargă de mama focului, iar mijlocaşul nu vrea să tragă... răspunse careva, fără pic de veselie, şi chicoti.

Şi atunci parcă s-ar fi rupt un zăgaz. Un şuvoi clocotitor de strigăte mînioase se prăvăli asupra lui Innokenti, care se îngălbeni.

— Iacătă, fraţilor, a venit boierul — luminăţia-sa, de!

— Domnu preşidinte!

— Priviţi cum stă filfisonul în şa, curat rigă de cupă.

— Parcă n-ar fi preşidinte, ci un ghinărar de pihotă!

— E deprins să se arate tare şi mare cu sărăcimea!

Innokenti stătea în şa neclintit, ca o statuie. Faţa i se lungise şi-i încremenise, ochii îi fugeau de colo-colo, pîndind cu o expresie vicleană. Armăsarul muşca zăbala cu mînie, jucînd nerăbdător sub călăreţ.

Mulţimea de ţărani îl încercuise strîns şi continua să lărmuiască:

— S-au obişnuit să stoarcă şi sufletul din argaţi şi apoi să-şi socotească cîştigul!

— Ce mai ştiu drăguţii de ei să scoată castanele din foc cu mîna altuia!

— Uite cum ne-au ademenit în capcană, ne-au băgat în comuna chiaburimii.

— Într-o comună ca asta rămîi şi fără nădragi.

— Te-or lăsa ei, Okatovii, fără nădragi, n-ai grijă!

— Cirezari din ăştia ar dezbrăca, fără doar şi poate, clasa proletară pînă la piele. Pe de-alde noi sînt gata să ne şi jupoaie.

Moş Konotop îşi lăsă capul în piept ca un osîndit şi se tîngui :

— Săraci am fost, săraci am rămas.

Kapiton Norkin se năpusti înainte, înşfăcă de coamă armăsarul lui Pikulin şi începu să răcnească fără să-şi ia ochii înroşiţi de la Innokenti, care se făcuse alb ca varul :

— Mult o să vă mai bateţi joc de noi ?! Răspunde ! De ce aţi luat pentru voi şi iarba mai bună şi maşinile, iar pe noi ne-aţi vîrît în mlaştina asta cu mîinile goale ? Voi tăiaţi şi spînzuraţi, ai ? Dar, ia spune, noi cine sîntem în ochii voştri ?

— Da noi cine sîntem ?! îi ţinură isonul, ameninţători, ţăranii, şi-l încolţiră mai de aproape.

— Cetăţeni ! Tovarăşi ! încercă Innokenti să strige, cu glas răguşit.

— Tovarăşi îţi sînt lupii din pădure, lepădătură ce eşti !

— Eu, cetăţeni, la drept vorbind, sînt gata să recunosc în faţa voastră această greşeală a conducerii, strigă Innokenti, prinzînd o clipă potrivită.

— Aha, greşeală ?! Ai început să vorbeşti de greşeli ?! Nu-l ascultaţi. Nu-i daţi crezare, fraţilor !

— Cetăţeni, declar... încercă să continue Innokenti, ridicîndu-se în scări. Dar glasul lui fu acoperit de o nouă hărmălaie, de strigăte întărîtate. Cu mîinile încleştate de dîrlogi, Innokenti, alb ca varul, stătea în şa, neîndrăznind nici să se clintească, nici să deschidă gura. Mulţimea îl încolţea tot mai de aproape. Răguşiţi de atîtea răcnete, vînturîndu-şi ameninţători pumnii negri, cosaşii erau gata să doboare călăreţul din şa, să-l sfîşie, să-l strivească sub picioare.

Şi Innokenti se pierdu cu firea, se zăpăci, slăbi dîrlogii. Armăsarul nărăvaş ca un drac, simţind că nu-i a bine, juca sub el tot mai nervos, tot mai agitat. Deodată, muşcînd zăbala, se cabră. Innokenti îşi înfipse instinctiv mîinile în coama lui lăţoasă. Armăsarul, încordîndu-se, îşi făcu vînt, sări peste un om care se nimeri în faţa lui, apoi porni în galop, cam costiş, spre inima terenului mlăştinos, năpădit de ierburi dese şi înalte.

După ce străbătu în goană cale de vreo două verste, Innokenti struni calul. Descălecă şi strînse chinga slăbită. Mîinile îi tremurau. Simţea că i se taie picioarele. Turbînd de o mînie năprasnică, de ură împotriva cosaşilor răzvrătiţi, lovi din răsputeri cu pumnul lui greu în botul frumos al calului, care se uita la el cu coada ochiului, sclipitor ca jarul. „Ticăloşii ! Nemernicii !" şuieră printre dinţi Innokenti. Apoi sări cu îndemînare în şa, dădu pinteni calului, şi porni vijelios spre cătun.

Iar țăranii, sătui de atîtea răcnete și ocări, se repeziră deodată, ca la comandă, spre cai. Luîndu-și-l fiecare pe-al lui, începură să-i înhame, grăbiți, la căruțe. Nu trecură nici cinci minute și tabăra de cîmp rămase pustie. Strîngîndu-și la repezeală calabalîcul sărăcăcios, țăranii își mînară căluții spre cătun, spre casă.

La tabără nu mai rămăsese decît Kapiton Norkin. Își adusese și el căluțul iute de picior, îi pusese hamul și încremenise, adîncit în gînduri. Apoi se foi îndelung, fără rost, în jurul calului. După ce îl înhămă, în sfîrșit, își puse catrafusele în căruță, pornind și el, fără să se grăbească, la pas, spre cătun. Nu făcu însă nici o jumătate de verstă și opri calul. Coborî din căruță, îndreptă hamul, puse mîna pe roțile crăpate, apoi, așezîndu-se pe codîrla căruței, își răsuci îndelung o țigară cît toate zilele din tutun tare, cultivat de el. Nu, nici de data asta nu știa ce să facă: să plece pe urma celorlalți țărani în cătun, sau să se întoarcă în tabără, să ia cositoarea lăsată acolo și s-o ducă la altă brigadă de cosași a colhozului *Sotrudnik Revoliuții?* Bătrînul nu se pricepea să dezlege, așa, cît ai bate din palme, o astfel de problemă. Iată de ce era supărat acum pe căluțul lui. Și cu toate că acesta stătea liniștit în mijlocul drumului, dînd alene din coadă și moțăind, Kapiton trăgea mereu de hățuri, strigînd cu asprime:

— Astîmpără-te, îți spun! Atîta grijă ai și tu, să tot dai din coadă și să alergi!

Totul se zbuciuma și de data aceasta în sufletul lui Kapiton. Pe de o parte socotea, ca și ceilalți membri ai brigăzii, că fusese adînc jignit de conducerea colhozului, care-i pricopsise cu mașini bune de lepădat. Pe de altă parte, gîndea că dacă ar fi fost în locul lui Silanti Pikulin, ori în al lui Innokenti Okatov, orice gospodar chibzuit ar fi făcut la fel ca și ei, unindu-se în jurul mașinilor lor, alegîndu-și în brigadă pe muncitorii cei mai destoinici și mai de nădejde, punînd mîna pe cea mai bună fîneață...

Da, nu-i era ușor lui Kapiton să judece cum ar fi fost mai bine. Din nou, ca totdeauna, îl trăgea gîndul în mai multe părți. „Dacă, să zicem, mă duc în cătun, nu cumva să mă vadă Innokenti că dau de belea, chibzuia el. Dacă mă întorc în tabără, n-au să-mi dea pace țăranii din brigadă."

După ce fumă trei țigări una după alta, Kapiton se apucă s-o răsucească pe a patra. Dar deodată, scuipînd cu ciudă foița ce i se lipise pe buze, întoarse brusc căluțul adormit între hulube, îl șfichiui din răsputeri cu biciul și porni în goana mare spre tabăra brigăzii.

23

Fierarul trăsese oleacă la măsea, de dimineață. Acum, încingînd pe foc o piesă a cositoarei rupte, se afla în binecunoscuta dispoziție de fericire desăvîrșită. Cînd nu-i cădea sub mînă un lucru necesar — cleștele sau ciocanul — alternativ cu înjurăturile fierarul îngîna :

Voi chipuri palide de-arhangheli
Ce aleluia-mi tot cîntați !...

Era zi de sărbătoare. În cătun nu se zărea însă țipenie de om. Din cînd în cînd se ițea în uliță cîte o fată gătită — panglicile, în toate culorile curcubeului, împletite în cosița ei îți luau ochii o clipă și piereau numaidecît.

Încetul cu încetul, singurătatea începea să-l apese pe Lavra Tîrin, fierarul cătunului și totodată dirijorul corului bisericii. Colac peste pupăză, se nimerise să-i cadă în mînă și fierul acela neobișnuit de fărîmicios — nu ținea cu nici un chip la sudat, se rupea. Oricît se căznea încercatul meșter, nu putea să-i vină de hac și pace : ba nu-l încălzea destul, ba îl încingea prea mult. În cele din urmă, fierarul îl aruncă în grămada de fiare vechi și, așezîndu-se jos, pe pragul fierăriei, se apucă să fumeze țigări din tutun nou de Saxonia, cu care îl cinstise popa Arkadi în ziua aceea, după liturghie. Trăgînd în piept fumul aromat, tare, fierarul se tot gîndea cu cine ar putea face un chef în seara aceea. Tare îi era ciudă că n-avea cu cine. Vînzătorul Aristarh Buteașkin plecase la vînătoare. Kornei Selezniov, președintele sovietului sătesc, colinda de o zi și o noapte pe undeva, prin aulele cazahilor — învîrtea niște trebușoare cu hoții de cai din stepă. Kulikovii, frații gemeni, se duseseră în cătunul Belogradovka — în ospeție la soacrele lor. „Nu se astîmpără de loc, s-au dus să se încaiere cu cumnații lor !“ încheie fierarul. Ceilalți oameni din cătun, chiar femeile și fetele, erau pe cîmp, la coasa fînului. Fierarul se plictisea !

Iată însă că în fața lui răsări, ca din pămînt, Pronea Skorikov. Își tot trăgea în sus nădragii din pînză de casă, albaștri, cu dungi, și zîmbea sfios, cu un aer vinovat. Cînd dădu cu ochii de Pronea Skorikov, de bucurie Tîrin începu să rîdă cu hohote. În urma lui Pronea veneau repede, cu pași mărunți, moș Konotop și încă doi țărani. Toți erau cu chef. Mergeau unul după altul și toți parcă șchiopătau ușor. Ivan Osipov, un țăran pirpiriu, spî-

natic, cum îl zări pe fierar, își mîji ochii și începu să cînte tărăgănat:

Sfînta născătoare tot umblînd hai-hui
Un pitac găsește-n colbul drumului l...

Țăranii îi dădură binețe fierarului cu toată cuviința:

— Plecăciune, Lavra Nikitici!

— Toată cinstea meșterului-faur!

— Primește închinăciunile noastre, călăuz al isonarilor bisericești.

— Să fii plin de noroc ca cîinele de purici!

— Cu ce prilej ați tras la măsea, nenișorilor? le strigă fierarul. Pentru care bucurii, rogu-vă, ați luat rachiu, cetățeni colhoznici?

— Să avem iertare, Lavra Nikitici! Acușica sîntem gospodari endeviduali. Am ieșit de bunăvoie din colhoz, slavă lui Hristos. Acum sîntem cazaci slobozi. Încotro vrem, încolo cîrmim! răspunse Ivan Osipov, spînul.

— Cum adicătelea? Iar ați plecat din colhoz? întrebă fierarul, înălțîndu-și nedumerit sprîncenele.

— Plecat, fierarule. Plecarăm, răspunse moș Konotop, dînd din mînă. Acuși sîntem iar gospodari endeviduali. Din nou — cetățeni de sine stătători ai cătunului Arlagul! Slobozi ca pasărea cerului!

— Bine zis! Cetățeni slobozi! adeveri Ivan Osipov.

— Nu vrem să ne spetim pentru domnii cirezari.

— Ne-am despărțit de mișei și potlogari. E lămurit?

Fierarul tăcea. Nu putu mult timp să priceapă ce se întîmplase. Se învîrtea, ca pe ace, pe lîngă țăranii chercheliți, uitîndu-se mereu cu coada ochiului spre pervazul ferestrei, unde se afla clondirul de o jumătate de litru pe care îl golise de mult.

Pronea Skorikov îl apucă pe fierar de mînă și-l întrebă cu asprime în glas:

— Da' tu, cu cine ții, făurarule?

— Chiar așa, mărturisește-ne, ca la spovedanie, de partea cui ești?

— Pentru care nație votezi: pentru noi, ori pentru cirezari? îl întrebă încruntat moș Konotop.

— Eu să votez? întrebă fierarul.

— Chiar tu, făurarule. Pentru care pătură soceală? stărui moș Konotop și urmă: Iacă, bunăoară, și dincolo muncește un colhoz. Unul și unul, numai sărăcime. Și uită-te cum lucrează, ți-e mai mare dragul să-i privești. Trăiesc în bună înțelegere. Iată, n-am nimic împotriva unui astfel de colhoz. Pentru așa colhoz sînt cu trup și suflet.

— Ei, acolo nu-i colhoz, ci numai întristare şi suspin, cum se cîntă la psalm, glasul cinci... zise fierarul, luînd cu dragă inimă din mîinile lui moş Konotop o cană ştirbită, cu rachiu.

Fierarul ameţi repede de rachiul făcut în casă, tulbure, gălbui. După ce mai dădu peste cap încă o stacană împreună cu ţăranii, porni în fruntea lor pe uliţă, păşind aşa fel de parcă s-ar fi aflat pe o cărăruie îngustă deasupra unei rîpi: se clătina înfricoşat să nu se prăbuşească în gol. În urma fierarului ţăranii mergeau, ca şi pînă atunci, unul după altul.

Fierarul îngîna:

Coruri de arhangheli slavă-aduc
Sfintei tale guri!...

În seara aceleiaşi zile, Innokenti Okatov sosi în goana mare la fierărie, călare pe armăsarul lui Pikulin. Adusese la sudat două coase rupte, ale cositoarei, o bielă plesnită şi o roată dinţată de transmisiune. Innokenti descălecă, legă armăsarul deconovăţ şi se repezi spre uşa fierăriei. În faţa ei se opri însă mirat. Era pus lacătul. Pe un ziar lipit pe uşă era mîzgălit cu cărbune un vălmăşag de slove, care aduceau pe departe cu literele de tipar ruse şi slavone, bisericeşti. Muşcîndu-şi mînios buzele şi mijindu-şi ochii, Innokenti citi cu glas scăzut:

„Opreşte! Nu batem fierul!

Fierăria e închisă pentru totdeauna şi nu primeşte, nu drege nimic pentru cei care fac pe marii şi tarii, chiaburii dracului! Ei strîng sărăcimea în chingi şi cred că ea n-are nici o ieşire din încurcătură. Acuşi om vedea — care pe care! Mai bine nu vă băgaţi nasul la fierărie! Nu vă merge!"

Turbînd de furie, Innokenti smulse de pe uşă ziarul şi îl vîrî, cine ştie de ce, în buzunarul pantalonilor săi bufanţi, aruncînd de jur împrejur priviri pline de ură, ca un lup hăituit. Nu se zărea însă ţipenie de om.

„Trebuie împuşcaţi. Pe ascuns. Cu carabina. Noaptea, pe întuneric. În ceafă. De după colţ!" scrîşni el încălecînd.

24

Ţăranii şedeau pe prispa cocioabei lui moş Konotop. În faţa lor se afla Innokenti. Sprijinindu-şi piciorul într-un buştean, Innokenti fuma fără încetare. Scuipa mînios şi vorbea cu glas surd, printre dinţi:

— Vă poftesc să vă întoarceţi la muncă în douăzeci şi patru de ore! Cine nu se supune dispoziţiei mele verbale va fi alungat la mama dracului din colhoz. Vă daţi seama, cetăţeni, ce înseamnă să fii dat afară din colhoz? Înseamnă să fii lipsit de toate bunurile — şi de fîneaţă, şi de ogor — pentru trădarea construcţiei colhoznice, să fii socotit ca individ absolut străin de clasă în localitatea respectivă! Aşa pronunea chiar Karl Marx să se procedeze cu dezertorii de pe frontul colhoznic.

Ţăranii tăceau, schimbau priviri între ei, se foiau neliniştiţi pe butuci.

— Aşa că, vorba mea e scurtă, cetăţeni. Şi cu asta, basta. Treaba voastră este să chibzuiţi, să hotărîţi dacă sînteţi pentru socialism sau împotriva lui! strecură printre dinţi Innokenti şi, ducînd mîna la cozoroc, salută milităreşte şi se îndepărtă în pas de defilare.

Rămînînd singuri, ţăranii tăceau, se uitau unul la altul, oftau. În cele din urmă, Kapiton Norkin se apucă din nou să citească statutul colhozurilor. Citea prost, tărăgănat, ca la biserică. Se oprea mereu, pe neaşteptate, şi după ce îşi trăgea răsuflarea întreba:

— Ei, ce ziceţi?

— Deh...

— Priceput-aţi, au nu prea?

— Hai, Kapiton, dă-i înainte. Poate că mai încolo o fi mai limpede, răspundeau ţăranii.

Kapiton Norkin îşi începea din nou cetania, cîntător, pe nas, ca un ţîrcovnic, uneori ridicînd glasul la ultimele silabe. Ţăranii ascultau şi n-ascultau. Nici unul dintre ei nu căuta să pătrundă înţelesul celor citite. Toţi erau copleşiţi de gînduri negre, care le dădeau ghes. Moş Konotop se trezise din beţie şi se dojenea în gînd: pare-se că degeaba se pripise să iasă din colhoz. S-ar putea să rămîi într-adevăr fără o bucată de pîine, fără un braţ de fîn, ba să te mai trezeşti şi trimis în judecată. Nu degeaba îi ameninţase Innokenti cu judecata!

Ivan Osipov, care parc-ar fi ghicit gîndurile tainice ale lui Konotop, spuse:

— Ce credeţi, oameni buni, ar putea să ne şi osîndească... N-au să stea ei mult pe gînduri. Au la îndemînă împotriva noastră toate legile.

— Păi, pentru care vină să ne osîndească, rogu-te? întrebă cu ciudă un ţăran amărît, pus pe gîlceavă, cu o pălărie de paie ruptă dată pe o ureche.

— Pentru aia... N-ai auzit ce a spus aici preşedintele? Într-un cuvînt, trădare!

— Urît cuvînt, fraţilor, grăi gînditor Kapiton Norkin. Urît cuvînt, cetăţeni! Să nu care cumva să ne bage într-adevăr la pîrnaie pentru asemenea vină. Uite, eu, bunăoară, sînt liniştit în privinţa asta. Am cugetul curat. Nu m-am luat prosteşte după voi!

Pronea Skorikov era, ca şi pînă atunci, nestrămutat, bătăios. Cînd ocărîndu-i, cînd jurîndu-se pe toţi sfinţii, Pronea căuta să-i încredinţeze pe ţărani că nimeni n-avea să-i judece pentru că ieşiseră din colhoz. Se dădea pe sine drept pildă. El doar ieşise din colhoz şi nici nu-l durea capul, trăia ca găina la moară! Aducîndu-şi însă aminte de lotul lui, care dispăruse fără urmă, Pronea îşi strînse buzele şi amuţi.

Fierarul Lavra Tîrin, trezit din beţie, lucra vioi în fierărie. Uşa atelierului era dată de perete. Ciocane'e îşi îngemănau loviturile dibaci, parcă în joacă, deasupra nicovalei răsunătoare. Anisin-urdurosul şi Kornei Selezniov îl ajutau pe fierar: unul trăgea la foale, celălalt bătea cu barosul.

Fierarul fereca orcicurile greb'elor mecanice ale colhozului *Sotrudnik Revoliuţii*. Mînuind ciocanul cu îndemînare, ca de obicei, bodogănea fără să-şi ridice ochii bulbucaţi:

— Parcă eu, să zicem, sînt un cîine ori altă lighioană fără minte ca să nu înţeleg atîta lucru? Înţeleg totul. Mi-e totuna pentru cine muncesc. Nu sînt la cheremul tutulor?

Kornei Selezniov şi miliţianul Levkin îl sculaseră din pat cu noaptea în cap. Ameninţîndu-l că-i vor dresa proces-verbal, îi porunciră să deschidă fierăria. Iar fierarul, care se temea de miliţie mai mult ca de orice pe lume, se înfiinţase ascultător la fierărie, unde muncea de zor, fără întrerupere.

Innokenti Okatov stătea în uşa fierăriei, parc-ar fi fost de gardă, şi fuma... urmărindu-l pe fierar, încruntat, cu ochi ageri.

25

Simţămintele se adunau, mocneau, creşteau în sufletul oamenilor, dezvăluindu-se uneori ba în cîntece pătimaşe ori de alean, răscolitoare, ba în încăierări stîrnite din pricina amărăciunii ogoite şi a aprigului năduf pe viaţă, pe soartă — toate acestea căpătaseră în zilele zbuciumate ale primăverii anului o mie nouă sute treizeci o expresie nouă, deosebită.

Aidoma focurilor care izbucnesc primăvara — a mării de flăcări nestăvilite, purificatoare, care bîntuie ameninţător pe întin-

deri uriaşe, fără oprelişti, mistuind tulpinile, buruienile şi ierburile uscate — aidoma pălălaiei izbăvitoare, în acele zile de primăvară începu să bîntuie focul mîniei oamenilor împotriva vrăjmaşilor, pe care nu aveau ochi să-i mai vadă.

Aşa, sau cam aşa, înţelegea Feşka întîmplările petrecute zilele acelea, în viaţa zbuciumată a cătunului, aşa înţelegea ea destrămarea lăuntrică a colhozului *Sotrudnik Revoliuţii,* vădită în ultima vreme. Feşka îşi dădea seama că sosise ceasul unei lupte crîncene, necruţătoare, pe viaţă şi pe moarte, cu acele puteri vrăjmaşe care îi împiedicau pe oamenii harnici, cinstiţi, ce-şi iubeau pămîntul şi munca, să răsufle în voie.

A doua zi de dimineaţă, cosaşii răzvrătiţi care părăsiseră colhozul *Sotrudnik Revoliuţii* veniră buluc la fierărie. La vederea lor, fierarul rămase cu gura căscată şi zvîrli ciocanul cît colo, cu ciudă. Uitîndu-se chiorîş la ţăranii îngrămădiţi în uşă, întrebă :

— Ce vă tot ţineţi scai de mine ? Iaca, votez pe cine vreţi. Mi-e totuna !

— Nu-i nici cîine, nici ogar, spuse Ivan Osipov oftînd deznădăjduit. Să-l lăsăm în plata domnului.

Pronea Skorikov se foi în jurul fierarului, străduindu-se să-l lămurească :

— Cumpăneşte şi tu cu mintea ta, măi omule. Ia gîndeşte-te, fierarule. Doar la ei s-au adunat, mă auzi, numai cirezari, numai răufăcători. Jefuitori şi hoţi de cai!... Toţi-s o haită de tîlhari, nu cum e colhozul lui Koştun !

— Pe scurt, trag spuza pe turta lor ! întări moş Konotop.

— Pe scurt, îs nişte contrarevoluţionari, fierarule ! îi ţinu isonul Pronea Skorikov.

— Parcă n-ar fi oameni, ci nişte corbi !

— Temniţa le duce dorul de multă vreme, fierarule. Pentru dumnezeu, dă-ţi seama de asta !

— Cui te-ai vîndut, omule ? De-alde Iudelor ?

— Închide fierăria, pune lacătul — să nu le mai calce piciorul pe aici. Dă-i afară în brînci, să se ducă unde a dus mutu iapa!

Fierarul prinse o clipă prielnică şi începu să-i încredinţeze pe ţărani :

— Nu pot, cetăţeni ai cătunului, să dau înapoi. Am iscălit cu ei o învoială. Scrisă pe hîrtie cu pecete. Cu şapte peceţi ! Trebuie să înţelegeţi lucrul ăsta.

— Rupem toate peceţile !

— Bine zis. Le punem pe ale noastre...

— Iscălim altă hîrtie cu tine, omule !

Pronea îl apucă pe fierar de barbă şi-l întrebă :

— Răspunde, eşti de partea lor sau a noastră ?

— Păi, mie mi-e totuna, oameni buni. Eu trebuie să ascult. Eu sînt meşter. Eu sînt la cheremul tutulor... ocoli fierarul răspunsul.

— Ba nu, fierarule, să spui pe şleau, fără să umbli cu vicleşuguri. Eşti de partea noastră sau de aceea a cirezarilor? stărui Pronea.

Fierarul îşi coborî ochii în pămînt şi se lăsă de pe un picior pe altul. Nu ştia nici el ce să facă. Fiindcă nădăjduia însă că va trage la măsea cu ţăranii, răspunse deodată :

— Da' ce-s eu, cîine sau altă lighioană, ca să le dreg maşinile după atîtea mîrşăvii? Păi dacă, să zicem, aş vrea, apoi aş răsuci ţigări din hîrtia lor de învoială. Nu pot să sufăr nedreptatea. Ştiţi doar ce fire am. Ce aprig îs !...

Fără să se mire cîtuşi de puţin de o asemenea schimbare neaşteptată a purtării fierarului, ţăranii se potoliră de îndată, oftînd, mulţumiţi că-l înduplecaseră.

Atunci Pronea Skorikov îi făcu cu ochiul lui Konotop şi scoase încetişor din tureatca largă a ciubotei un clondir de o jumătate de litru de rachiu calitatea a doua, pe care o păstrase anume, şi o puse grav pe nicovală în faţa fierarului.

Konotop scoase şi el din sîn alt clondir. Ceilalţi ţărani le urmară pilda unul după altul.

Fierarul zăvorî uşa pe dinăuntru. Luînd din mîna lui Konotop o cană de tablă ruginită, plină cu rachiu, spuse :

— Mulţumesc. Cît priveşte lepădătura de Okatov, nu mă sinchisesc eu de el. N-avem nici în clin, nici în mînecă unul cu altul. N-om face cumetrie amîndoi. Eu îs pentru tagma sărăcimii şi nicidecum de partea chiaburimii. Sînt pentru ploretaliatul din toate ţările. N-avem acelaşi drum cu chiaburii. Aşa înţeleg eu, cetăţeni ai cătunului, politica mea !

— Bea sănătos, fierarule, îl rugau ţăranii care mai de care, înveseliţi.

26

Vestea despre părăsirea de către brigada de cosaşi a colhozului *Sotrudnik Revoliuţii* o tulburase şi o însufleţise pe Feşka. Gîndea noaptea, fără să închidă ochii : „Aşadar a sosit ceasul. A copt buba. Acum îi putem veni de hac. Asta-i hotărît. Nenorocirea e însă că fără un ajutor temeinic dinafară n-o să putem birui într-o luptă deschisă. Ajutorul trebuie însă căutat acolo unde-l vom găsi negreşit — la partid ! La Azarov şi Turgaev ! La sovhozul cerealier!"

Feşka avea temei să se bizuie pe un astfel de ajutor din partea direcţiei şi a Organizaţiei de partid din sovhozul cerealier *Stepnoi*.

Aprobîndu-i un concediu de o lună, Azarov o sfătuise să-i scrie lui, sau lui Turgaev, despre starea de lucruri din cătun şi chiar îi făgăduise că la nevoie va patrona tînărul colhoz din cătun. Cam acelaşi lucru îi spusese la despărţire şi Uraz Turgaev.

Şi iată că Feşka se sculă în toiul nopţii, aprinse lampa şi se apucă să le scrie cîteva rînduri şi lui Azarov şi lui Turgaev. Pînă la urmă însă ieşi o scrisoare lungă, încîlcită. Fetei i se părea că nu scrisese tocmai ce era mai însemnat. Astfel, tocmai în zori, fără să isprăvească scrisoarea, puse capul pe masă şi adormi.

În zilele pe care Feşka le petrecuse în cătun, observase că membrii tînărului colhoz al argaţilor şi sărăcimii trăiau aceleaşi simţăminte pe care le încercase şi ea, cînd condusese singură tractorul pentru întîia oară. Aceşti oameni priveau cu aceeaşi sete, cu acelaşi nesaţ tulburător viaţa nouă, în multe privinţe încă neînţeleasă de ei. Îi speria şi, cu toate acestea, se simţeau atraşi de ea, instinctiv. Partea proastă era alta. În micul colectiv înjghebat de Roman nu se făcuse încă sudura, nu se observa încă unitatea necesară. Pe Feşka o încredinţaseră de aceasta mai multe fapte şi îndeosebi ultima discuţie pe care o avusese cu colhoznicii în legătură cu primirea ca membri în colhozul lor a ţăranilor săraci care părăsiseră colhozul *Sotrudnik Revoluţii*.

— Ian te uită, ce-i trece prin cap, să-i primim pe lingăi. La noi nu e azil! se împotrivi Ignat Burlakov, ca răspuns la propunerea Feşkăi.

Ignat fu susţinut într-un glas şi de ceilalţi colhoznici.

— Da! Să nu primim pe nimeni. N-avem nevoie de ei!

— Ne descurcăm noi şi singuri. Ce mai tura-vura...

— Degeaba şi-au pus ochii pe bucatele noastre, n-o să le meargă!

— Linişte, linişte, tovarăşi! strigă Feşka. Nu trebuie să vorbiţi aşa. Zău c-o luaţi razna... Oamenii ăştia doar nu-s chiaburi şi nici cozile lor de topor. Sînt de-ai noştri. Nu se poate să le întoarcem spatele alor noştri. N-avem dreptul să ne lepădăm de ei. Ar trebui să ne bucurăm că ne-au crescut rîndurile.

— Nu-i cine ştie ce scofală să fii cu Kapiton Norkin în acelaşi colhoz. Mai an mi-a furat de pe arie un car de paie. A făcut chirpici cu paiele mele... zise Mihei Sitohin.

— Păi, paiele tale au fost putrede, Miheiuşka. Nu făceau doi bani, îl struni Klimuşka, cu un zîmbet batjocoritor.

— Putrede, neputrede, dar erau ale mele!

— Şi ce folos ar avea colhozul de la Konotop — să caute de ouă găinile altora ?!

— Dacă am izbuti să-l aducem pe fierarul Lavra Tîrin în colhozul nostru — da, asta zic şi eu că ar fi ceva !

— Cît îl priveşte pe fierar, nici vorbă că da. Are mîini de aur!

— Adevărat. Da n-avem nevoie să aducem pe orice tranca-fleanca în colhozul nostru. Ne ajung cîţi avem de-ai noştri...

Aşa că la acea adunare Feşka nu izbuti să ajungă la vreo înţelegere cu membrii colhozului. In schimb o sprijiniră comsomoliştii. La şedinţa celulei comsomoliste aceştia hotărîră să ia parte activă la o muncă susţinută de agitaţie şi propagandă printre gospodarii individuali din cătun şi din aulul vecin al cazahilor, pentru a atrage în colhozul lor noi gospodării ale ţăranilor săraci şi mijlocaşi.

În scrisoarea către Azarov şi Turgaev, pe care Feşka o aşternuse pe apucate — pentru că se lua mereu, ba cu o treabă grabnică, ba cu alta — ea sublinia : „Noul colhoz are greutăţi, şi încă destul de mari. Unde îţi arunci ochii, sînt lipsuri peste tot. Dar nici asta n-ar fi mare nenorocire. Alta-i buba. Duşmanii înrăiţi îşi fac de cap în cătun, nu mai ştii încotro s-o iei ! Lucrează cu chibzuinţă nemernicii, nu te poţi dumiri cu una, cu două. Prind în mreje sărăcimea şi pe ţăranii mijlocaşi — îi leagă la ochi ! Iar în cătun nu se află nici un comunist. Cît priveşte celula comsomolistă, ea munceşte sectar. Ce e drept, băieţii sînt unu şi unu. Dar n-au experienţă nici cît negru sub unghie ! Eu îi ajut cît pot şi cum mă taie capul. Şi totuşi sîntem singuri aici — o mînă de oameni. Iar chiaburii şi cozile lor de topor îs cît un cîrd de corbi ! Numai cu croncănitul lor şi ne asurzesc, îţi vine să-ţi astupi urechile, nu alta !

Roman Kargopolov, care conduce firavul colhoz, e un băiat bun. Dar dumneavoastră ştiţi doar că unde-i unul nu-i putere. E neapărată nevoie să fie îndrumat de o mînă puternică, de mîna unui membru de partid. Dacă ar fi aici un comunist de nădejde, ce s-ar mai înviora treburile ! S-ar ajunge curînd la colectivizarea agricolă totală în cătunul nostru ! Afară de asta aici se simte mare nevoie de mecanizare. Toată scăparea stă în tractor. E greu să te iei la întrecere cu chiaburimea, cînd ai în colhoz pluguri ca vai de ele, trase de doi cai. Sărăcimea ar urma tractorul, ca infanteria tancurile, şi atunci le-am veni de hac chiaburilor ! Aşa înţeleg eu toate, cu mintea mea. Dacă greşesc undeva, dacă nu spun sau nu fac ceea ce trebuie, vă rog să-mi spuneţi, dragi tovarăşi. N-am să uit niciodată cum m-aţi pus pe picioare, cum m-aţi primit din nou în organizaţia comsomolistă, cum m-aţi făcut să intru în rîndul oamenilor. Aşa că şi

eu ard de dorință, nu de altceva, dar, să-i fac pe băieții noștri, cu tot colhozul lor, să intre în rîndul oamenilor. Ajutați-mă!"

Feșka scrisese aceste rînduri ca un jurnal — în fiece zi cîte puțin. Totuși, i se părea că nu spusese în ele nici a suta parte din ceea ce trăise și simțise acolo într-un răstimp atît de scurt. Voia ca Azarov și Turgaev să-i înțeleagă îngrijorarea pentru soarta oamenilor dragi, apropiați ei, pentru soarta tînărului colhoz care nu se ținea încă pe picioarele lui. De aceea scria celor de la conducerea sovhozului cerealier atît de amănunțit și de temeinic despre tot ce i se părea ei că-i mai de seamă, mai apăsător în viața clocotitoare a cătunului.

După adunarea comsomolistă la care luaseră parte și Kenka și Eralla, cu dreptul de candidați ai comsomolului, băieții andrii au fost trimiși de la tabără în cătun cu o însărcinare simplă: să aducă la brigadă trei perechi de șleauri tăbăcite, păstrate în magazia lui Miron Vikulîci, și să cumpere totodată de la cooperativă trei kilograme de sare pentru cazanul comun al colhoznicilor.

Ținînd bine minte ceea ce se vorbise la adunarea comsomolistă, Kenka se gîndi să folosească drumul în cătun pentru propaganda și agitația pe care comsomoliștii hotărîseră s-o desfășoare printre țăranii cu gospodării individuale din cătun și din aulul cazahilor. Și Kenka își zise că trebuia să înceapă cu unul dintre țăranii care dăduseră bir cu fugiții din colhozul *Sotrudnik Revoliuții*.

„Bunăoară, să stăm de vorbă cu moș Konotop. Să ne facem luntre și punte, eu și cu Eralla, și să le dovedim lui Roman și Feșkăi că sîntem adevărați candidați ai comsomolului!" gîndea nu fără oarecare mîndrie Kenka, ciufulit și pistruiat cum era. Se cam temea numai de un singur lucru — nu cumva să-i joace vreun renghi Eralla. Prietenul lui n-o rupea încă prea bine pe rusește și, după părerea lui Kenka, nu era potrivit, deocamdată, ca agitator. Unui agitator nu trebuie să-i fi tors maică-sa pe limbă. Așa spusese Roman la adunarea comsomolistă, și Kenka nu uitase acest lucru!

De aceea, cînd băieții andrii alergau ca niște mînji zburdalnici, stîrnind praful cu picioarele goale pe drumul bătătorit, ce ducea de la tabăra de cîmp spre cătun, Kenka se opri în loc, fără veste, și, apucîndu-l de mînă pe Eralla, îl întrebă cu sufletul la gură de atîta goană:

— Ascultă, Eralla! Așa-i că maică-ta nu ți-a tors pe limbă?

Drept orice răspuns, istețul Eralla căscă o gură cît toate zilele și-și mișcă iute limba, privindu-l țintă pe Kenka, apoi izbucni în rîs.

— Nătăfleţule. Eu vorbesc în privinţa propagandei. Ai auzit ce a spus Roman la adunarea comsomolistă?

— Auzim puţin, puţin, răspunse Eralla, vorbind despre sine, ca totdeauna, la plural.

— Aici e buba — puţin, puţin! Şi te-ai lămurit buştean. Noi doar trebuie să vorbim tot felul de propagandă şi agitaţie. Să-i chemăm la noi în colhoz pe gospodarii endeviduali care sînt încă fără coştiinţă. Aici, frate, n-ai vreme să-ţi cauţi cuvintele, să te scociorăşti în buzunar.

— Care buzunar? întrebă Eralla, nedumerit şi de data asta.

— Ptiu, da' nerod mai eşti! Asta înseamnă că trebuie să fii bun de gură, să vorbeşti ca pe apă. Ai meliţa tu în limba ta, cea cazahă, i-oi zice ca un oratur de la raion, da' pă ruseşte toate îţi ies de-a-ndoaselea. Mare bătaie de cap am eu cu tine, măi Eralla! se tîngui Kenka, oftînd amărît.

— Iar tine, grai cazah nu ştii ioc. A tău grai cazah ce fel de toratur — oratur estem? Ha?! îl înţepă la rîndul său Eralla, care nu-şi pierdea cumpătul cu una, cu două.

— Nu ştiu nici o boabă în cazahă. N-am învăţat pînă acum limba asta, fiindcă n-am vorbit-o de fel. Dar noi trebuie să vorbim în cătun tot felul de propagandă în limba rusă. Nu este aşa, prietene-*tamîr?*

— *Drus* — adevărat, încuviinţă cu vioiciune Eralla. Hai, tine zici la cătun pe ruseşti. A noi lucram pe grai nostru cazah la aul. *Djecsî* — bini?

— Ei uite, iaca, născocirea asta a ta e un lucru bun. Aici căpăţîna ta a fost tare isteaţă, îl lăudă Kenka pe Eralla, dîndu-i bobîrnace în scăfîrlia rasă chilug, rotunjoară ca un pepene. Bun. Eu m-oi strădui să-i înduplec pe ţăranii noştri, în cătun, pe ruseşte. Iar tu, dă-i înainte, turuie în cazahă la ai tăi. Hai să ne luăm şi acu la întrecere, ca atunci la grăpat. Care-i înduplecă pe mai mulţi să intre în colhozul nostru: eu — pe ruşi, ori tu — pe tot felul de cazahi ai tăi? Batem palma? Te învoieşti?

— Hai, batem! încuviinţă Eralla, întinzîndu-i lui Kenka mînuţa lui şi izbucni din nou în rîs, dezvelindu-şi dinţii mărunţei, albi ca mărgăritarele.

Şi după ce bătură palma, băieţii, bucuroşi, fericiţi chiar de înţelegerea încheiată, o luară iar la întrecere, gonind de le sfîrîiau călcîiele.

Kenka îi spunea din fugă lui Eralla:

— Cînd o să încep să le vorbesc, tu să taci chitic, să nu aud o vorbă, că poţi să trînteşti un cuvînt nelalocul lui, şi pe urmă îi mai vezi cînd ţi-i vedea ceafa! Făgăduiala dală e da-

torie curată — tovărășie! Eu-s oratur în cătun. Tu — la tine în aul. Da?

— *Drus. Drus*, încuviință Eralla și-și întări vorbele dînd repejor din capul lui ras.

Lîngă cooperativă dădură cu ochii de moș Konotop. Era pe la amiază. În ușa prăvăliei atîrna lacătul. Bătrînul picotea pe treapta de jos a cerdacului în așteptarea vînzătorului Aristarh Buteașkin. Konotop se trezi cînd se apropiară băieții, îi privi mirat și se învioră.

— Bună ziua, bunicuțule! îi dădu binețe drăgăstos Kenka.

— *Aman, ata!* rosti după el, în limba cazahă, și Eralla.

— Bună să vă fie inima, șoimilor! Așezați-vă iac-aci, alături, să stăm la o voroavă pe îndelete, răspunse Konotop blajin, cu bunătate.

— Nu prea avem vreme de taifas, bunicuțule. Ne așteaptă oamenii în tabăra de cîmp. Trebuie să aducem sare și niște șleauri, spuse Kenka, așezîndu-se totuși pe o treaptă a cerdacului, lîngă bătrîn.

Se așeză îndată și Eralla, de cealaltă parte a acestuia.

— Ei, ia spuneți cum o duceți, colhoznicilor! începu vorba cu dragă inimă Konotop.

— O ducem cît se poate de bine, bunicuțule! Am semănat ogorul la vreme. Grîul nostru e înalt cît stuful. Și-i atît de des, că n-are pe unde să se strecoare nici șoarecele. Tii, ce mai grîne o să aivă colhozul nostru — o să se umple hambarele! Bătrînii zic c-o să scoatem cîte o sută de puduri la hectar, începu Kenka să turuie voios, cu răsuflarea tăiată.

Eralla își țuguiase buzele și tăcea. Numai ochii lui negri ca mura sclipeau din cînd în cînd. Era vădit că ardea de nerăbdare să spună și el o vorbă despre colhoz, despre grîul frumos. Dar nu uitase înțelegerea cu prietenul lui rus și, călcîndu-și pe inimă, își ținea cuvîntul.

Kenka turuia mereu:

— Colhoznicii noștri trăiesc în bună înțelegere. Nici unul nu-i supărat pe celălalt. Toți pentru unul și unul pentru toți: asta fiindcă ei nu-s niște chiaburi, bunicule. La noi nu-s decît ploretari. Degeaba te-ai înhăitat, bunicuțule, cu chiaburimea dracului! încheie dintr-o răsuflare Kenka.

— M-am despărțit de chiaburi, fiule. Acu îs cazac slobod!

— Da' ce fel de viață slobodă duci, de vreme ce trăiești ca gospodar endevidual fără coștiință? nu-l slăbea Kenka pe bătrîn. Curînd o să vină toată sărăcimea, buluc, la noi în colhoz. Poate că nici n-o să-i putem primi pe toți. Da' acei care au să facă cerere din vreme, pe aceia — poftim, o să-i primim!

— M-ați primi și pe mine? întrebă Konotop, cătînd piezîș, cu îndoială, la agitator.

— Dacă apuci să te rogi frumos din vreme, au să te scrie. Asta-i hotărît, bunicuțule. Îți dau cuvîntul meu de comsomolist...

— Da' ce slujbă mi-ar da la voi, așa bătrîn cum sînt? întrebă grijuliu Konotop.

— Oricare.. Dacă vrei, te faci paznic la arie, ori — să zicem — căruțaș.

— Aș putea fi și căruțaș?

— Și căruțaș, de vreme ce ești bătrîn...

— Bine mi-ar pare să fiu căruțaș. De cînd eram copil îmi plăcea să mîn caii. Răposatul taică-meu, dumnezeu să-l odihnească, umbla cu poștalionul. Așa a și înghețat, pe capră, în preajma sărbătorilor crăciunului. S-a rătăcit în stepă pe un viscol năprasnic.

— Ei, la noi nu te-or trimite nicăieri cu caii cînd o fi viscol. Nu te speria. Scrie o cerere către Roman, îi dădu deodată ghes cu înfocare Kenka.

— Ce mai bătaie de cap am cu voi, șoimilor. Păi eu-s neștiutor de carte, răspunse Konotop, tresărind.

— Ei, asta-i, ți-ai și găsit de ce să te amărăști, bunicuțule! Iacătă, ți-om sluji noi drept cancelariști! Uite, eu l-am învățat și pe Eralla alfabetul rus. N-are destulă deprindere cînd e vorba să vorbească rușește, dar slovele de tipar le-a învățat foarte bine... Cît privește să-ți scriem o cerere ca să fii primit în colhoz, pentru noi asta-i floare la ureche. Eralla, ia adu încoa plaivazul! porunci Kenka prietenului său și scoase de sub căptușeala șepcuței sale ponosite cîteva foi de hîrtie cu pătrățele, rupte din caiet, păturite în patru.

Eralla îi și dădu îndatoritor lui Kenka un căpețel de creion, se cinchi lîngă prietenul de o seamă cu el și începu să urmărească mișcările încete ale mîinii lui Kenka. Acesta caligrafia stăruitor, aplecat deasupra treptei cerdacului, literele prea puțin ascultătoare.

Cererea pentru Konotop fu ticluită de Kenka, ce e drept, nu chiar atît de iute, cum se lăudase el, și nici atît de curgător cum ar fi trebuit s-o scrie un adevărat cancelarist. Apoi, după ce Kenka o citi solemn, expresiv, cu glas tare, bătrînul luă foaia, privi cu ochii lui miopi rîndurile piezișe ale scrisului copilăresc, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze dacă scria în ea chiar așa precum citise Kenka, și o puse sub el, spunînd băieților care se holbau nedumeriți:

— Pe jalbă se cade să stai olecuță, dacă vrai să iasă niscaiva bucurii din ea. Așa-i obiceiul.

Tăcură o vreme. Apoi Konotop trase cererea de sub el și i-o întinse lui Kenka.

— Ține, șoimule. S-o dai chiar în mîinile președintelui vostru. Dă-mi de știre ce hotărîre se ia acolo la voi. Și cît mai repede, nu zăboviți prea mult.

— Ehei, bunicuțule, păi eu și cu Eralla o pornim glonț la brigadă. Ca niște buestrași, spuse Kenka radios, uitîndu-se triumfător la Eralla.

— Ei, Hristos să vă aibă în paza lui, șoimilor. Ca să vezi — m-ați înduplecat, așa bătrîn cum îs. M-oi duce să-i dau de veste și babei mele. Numai că nu știu dacă din pricina colhozului vostru o să mă osîndească ori o să mă miluiască. Deh, n-ai ce-i face. E cam năzuroasă cu mine... se căină Konotop, urnindu-se anevoie de pe treaptă.

— Bunicuțule, vestește-i și pe ceilalți care au dat bir cu fugiții, împreună cu matale, de la chiaburi. Eu și cu Eralla om scrie cerere cît ai bate din palme, oricui, ca să fie primit în colhozul nostru. Asta fiindcă ni-i la îndemînă... încheie Kenka.

— Noi vorbești grai cazah, el — în rus, îl întrerupse Eralla, nemaiputînd să rabde.

— O să stai de vorbă cu fugarii, bunicuțule? nu-l slăbea Kenka de loc pe Konotop.

— Precum văd, trebuie să vorbesc cu ei. Da, trebuie... încuviință, bătrînul, după ce chibzui o vreme, apoi o porni încetișor spre casă, fără a-l mai aștepta pe vînzător.

In aceeași seară, băieții, care se întorseseră la trap în tabăra de cîmp a cătunului, îi înmînară lui Roman, de față cu Feșka, trei cereri deodată, scrise de mîna lui Kenka, pentru primiri în colhoz. Una din partea lui moș Konotop. A doua de la mijlocașul Kirill Prahov. A treia a lui Ivan Osipov.

— Așa mai înțeleg și eu agitatori! strigă Roman, arătînd cu capul înspre băieți. Pentru astfel de fapte ar merita să fie primiți în Comsomol chiar mîine, și nu candidați, ci de-a dreptul membri, nu?

— Sînt grozavi! încuviință Feșka, fără a-și lua ochii sclipitori de la băiețandri.

27

Afară era noapte.

Anisim-urdurosul făcea tot timpul lampa mică. Dar, ca și cum o putere necunoscută trăgea în sus fitilul, făclioara stacojie începea din nou să pîlpîie sub sticlă, împrăștiind umbrele din odaia afumată.

Epifan Okatov şedea, ca totdeauna, în colţul de cinste, neclintit, adus de spate, întunecat.

Silanti Pikulin, rezemat cu umărul de uscior, scuipa încet, cu un aer posomorît, cojile de floarea-soarelui peste bărbuţa lui rară, ca de ţap.

Innokenti stătea în mijlocul încăperii, cu vestonul descheiat. Legănîndu-se uşor pe vîrful degetelor, se întoarse spre tatăl lui şi spuse cu glas blînd, dulceag :

— Trebuie să înţelegi acest lucru, tăicuţule dragă !

— Doamne sfinte ! Of, doamne, dumnezeule ! se tînguí Epifan Okatov şi oftă cu amărăciune. Apoi, după ce zăbovi puţin, îşi ridică ochii asupra fiului său şi rosti mînios : mai întîi, fiule, m-ai adus la sapă de lemn, iar acu vrei să-mi pun şi streangul de gît ? Mult ai să mă tot chinuieşti ? Ce Golgotă nouă îmi pregăteşti pentru ziua de mîine ?!

— Nu înţeleg, strecură printre dinţi Innokenti. Mă cuprinde chiar mirarea, cum de nu te păcăleau cirezarii din Petersburg. Tare mă mir, tăicuţule !

— Ba, să am iertare, fiule. Pe mine nu m-a păcălit încă nimeni, slavă domnului. Dimpotrivă. Eu păcăleam pe cine vrei şi pe cine nu vrei la Petersburg. Acuma însă s-a întors roata.

— Atunci îmi închipui, tăicuţule, cu ce fel de nătăfleţi aveai de-a face. Îmi închipui ! zise Innokenti, chicotind veninos, ca şi mai înainte, apoi se lăsă ostenit pe sofa şi-şi întinse picioarele lungi.

Anisim nu se mişca de lîngă lampă. I se năzărea tot timpul că cineva trăgea de oblon. Îşi lipea urechea de fereastră şi îşi mişca dintr-o parte în alta capul mic, pîndind bănuitor, ascultînd cu luare-aminte, privind tot timpul cu ochii lui înroşiţi fitilul lămpii care lumina viu.

Silanti Pikulin stătea mereu în uşă, scuturîndu-şi stăruitor barba de cojile de floarea-soarelui. Apoi se rezemă iar de uscior, liniştit, şi începu să ronţăie din nou seminţe, aruncînd spre toţi cei de faţă o privire tîmpă, înstrăinată, ca a unui om care n-ar avea parcă nici în clin, nici în mînecă cu tot ce se petrece acolo.

Se aşternu liniştea.

Innokenti, tolănit pe sofa, molfăia între buze o ţigară muiată, sfărîmînd în mîini o cutie de chibrituri goală. Străduindu-se să-şi păstreze calmul, spuse cu o voce surdă, ştearsă :

— Nici unul dintre voi nu înţelegeţi destul de bine ce se întîmplă. Dacă nu m-aş fi aflat eu aici, de mult aţi fi fost strîviţi, aşa cum strivesc eu cutia de chibrituri ! Şi deodată, sărind în picioare şi vîrîndu-şi mîna, teatral, după reverul vestonului, pe care şi-l încheiase repede la toţi nasturii, se opri în mijlocul odăii şi, uitîndu-se ţintă la Silanti Pikulin, urmă : Pe dracu ! N-au decît să vă strivească pe voi mai întîi, sub ochii mei. Căci

eu nu sînt din tagma voastră. Pe mine n-au să mă doboare așa, cu una, cu două. Nu mă dau eu bătut... Și toate astea din pricina voastră, nătărăilor! Dracu m-a pus să mă înhăitez cu voi. Unul mai nătîng ca altul! Și toți ca unul — niște fricoși. Ar trebui să fiți surghiuniți de-a dreptul la Solovki! Pe insula Madagascar cu voi! Și aflați că n-o să întîrzie prea mult clipa asta minunată — au să vă deporteze. Puterea sovietică n-o legi la gard. Au să vă lichideze ca clasă, și cu asta, basta!... E uimitor: tu le spui una, iar ei o fac de-a-ndoaselea! Ei, atunci n-aveți decît să purtați ponoasele. N-o să răspund eu pentru voi acum!

După ce-și scutură cojile de floarea-soarelui, Silanti Pikulin se repezi deodată spre Innokenti și începu să șoptească înfierbîntat, încrucișîndu-și pe piept, a rugă, mîinile păroase:

— Innokenti Epifanîci, noi doar îți dăm ascultare ca unui ataman. Ca unei căpetenii de oști în luptă. O vorbă numai să spui, și sîntem gata să ne aruncăm pentru matale și în foc! Poruncește să sugrum cu mîinile mele pe cine trebuie, și-l sugrum fără să stau pe gînduri. Degeaba zici că sîntem o apă și-un pămînt. Mă doare, Epifanîci!

— Sînteți toți niște fricoși. Niște prăpădiți, strecură printre dinți Innokenti, strîmbîndu-se dezgustat.

— Să mă bată dumnezeu, dacă nu spun adevărul. Mă arunc și în foc pentru matale! stărui Silanti Pikulin făcîndu-și larg semnul crucii.

— Cît mă privește pe mine, m-am plictisit, fiule, să mă tot prefac, cîrîi din colț glasul fără vlagă al lui Epifan Okatov. Îți spun din toată inima, ca la spovedanie: m-am săturat. Nu-i pentru vîrsta mea să tot fac pe comediantu. Sînt istovit și amărît. Nu-i pentru puterile mele povara asta...

— Și eu care credeam că cel puțin la bătrînețe o să-ți vină mintea la cap, tăicuțule. Deh, se vede treaba că nu te poți măsura cu Luka Lukici Bobrov. Asta-i bărbat — călău între călăi! Așa unul nu m-ar da pe mîna puterii sovietice, ca tatăl meu bun. Da, cu voi nu găsim ieșire din încurcătură. Cu niște papă-lapte ca voi nu ne rămîne decît drumul spre Solovki! spuse Innokenti, ațintind tîmp dușumeaua gălbuie.

Și din nou o tăcere ca de mormînt începu să-i chinuie pe toți cei de față.

Innokenti tăcea și el. Știa foarte bine că-i avea în mînă pe toți, printre care și pe tatăl lui, că nici unul dintre ei nu s-ar încumeta să nu-i dea ascultare. Dar îl dezgusta frica, șovăiala lor, ceea ce îl făcea să-i disprețuiască fățiș.

Toți tăcură vreme îndelungată, cu toate că știau foarte bine pentru ce se adunaseră la porunca lui Innokenti, în casa aceea întunecoasă ca o criptă.

În odaia de alături pendula bătu de douăsprezece ori, parcă răgușită de bătrînețe.

— Bun a fost odinioară ceasul ăsta, spuse visător Epifan Okatov, parcă gîndind cu glas tare. Trebuie întors o dată la o jumătate de an. Pendula cîntărește cinci funturi și e aurită. Am cumpărat-o în nouă sute treisprezece, la iarmarocul din Irbitsk, de la un negustor din Ekaterinburg și am dat pe ea patruzeci și cinci de ruble în hîrtie.

— Și rublele erau false, tăicuțule, îi aduse aminte Innokenti, cu același ton ca și al părintelui său.

— Se prea poate, fiule, încuviință nepăsător Epifan Okatov.

Mai tîrziu, după o tăcere destul de lungă, Innokenti parcă se dezmetici, deodată, și-i făcu semn lui Silanti să se apropie de el.

Silanti Pikulin păși repede, mărunțel, spre Innokenti și se așeză alături de el pe marginea sofalei. Își șoptiră vreme îndelungată ceva întretăiat.

În cele din urmă Innokenti îl întrebă iritat, cu glas tare:

— Cît?

— I-am făgăduit zece galbeni, de bună seamă, fără să pun la socoteală iapa. Și cînd te gîndești că iapa-i frumoasă, rotofeie.

— Nu trebuia să-i făgăduiești doar, ci să-i pui banii în palmă.

— Am să-i pun. La mine nu se pierd banii. Iapa i-o dau chiar mîine, iar galbenii, cînd o isprăvi ceea ce are de făcut. Așa ne-a fost înțelegerea.

— N-o să ne păcălească?

— Dumnezeu știe... S-a jurat în fața icoanei. Oricum, e paracliser, slujitor al bisericii!

28

Feșka pierdu fără rost o zi întreagă în cătun, neizbutind să scoată nimic de la cinci țărani care părăsiseră colhozul *Sotrudnik Revoliuții*. Încercase zadarnic să-i convingă să înainteze cereri pentru a fi primiți în „Internaționala".

Spre seară se întoarse în tabără fără nici un rezultat, mirîndu-se în sinea ei, și chiar pizmuind oarecum succesele uimitoare ale flăcăiandrilor Kenka și Eralla, care cîștigaseră în cătun trei membri noi pentru colhoz.

În seara aceea Feșka nu se prea simțea în apele ei și din alte pricini. Era cam ciudat faptul că prea întîrzia răspunsul la scrisoarea pe care le-o trimisese lui Azarov și lui Turgaev. De asemenea, cine știe de ce, nu dădea nici o veste nici Vanea Ce-

masov, căruia îi scrisese despre viața grea din cătun. „Ochii care nu se văd, se uită! La naiba, au uitat toți de mine", gîndea în seara aceea, prea puțin veselă, Feșka, în drum spre tabăra de cîmp a brigăzii colhoznice.

Mergea pe malul lacului adîncită în gîndurile ei pline de amărăciune. Luna nouă, subțirică, aidoma unui cercel tătăresc de aur, se oglindea în apa neagră. Cărarea tremurătoare a razelor ei albăstrii, cu sclipiri argintii, șerpuia peste lac.

În stepă, dincolo de cătun, prepelițele pitite în ierburi strigau pătimaș, cu uitare de sine. Păsărelele nopții piuiau. Dinspre apa lacului adia un iz de păsări, de stuf și pepeni verzi. Unda somnoroasă, gînditoare parcă, ce spăla malul, plescăia abia auzit. Nu era ușor să mergi pe nisip. Dar Feșka pășea încovoindu-se ușor, ca sub o povară, de-a lungul malului, vrăjită de murmurul undelor ce se prelingeau necontenit pe nisip, de freamătul stufului, de foșnetele și susurul nedeslușit, care stăruiau seara în stepă.

Lăsînd în urmă ultimele grădini de zarzavat din preajma cătunului, Feșka hotărî să iasă la drum, dar deodată ascultă cu luare-aminte. În clipa aceea simți, mai curînd decît auzi, pașii grăbiți, poticniți, ai cuiva. Părea că se ținea cineva după ea, urmărind-o prin stepa cufundată în întunericul nopții. Speriată, fără să-și dea bine seama ce face, Feșka iuți pasul, apoi o luă la fugă. Nu alergă însă prea mult. Dîndu-și seama că urmăritorul o ajungea din urmă, se opri și-și trase răsuflarea. Deodată își auzi numele strigat de cineva, repede, nu prea tare. Simți că i se oprește inima în loc:

— Feșka! Să am iertare, tovarășa Surova... Stai puțin. O clipă!

Feșka răsuflă adînc, străduindu-se să pară cu totul liniștită. Întoarse capul și înghețată deodată, recunoscînd făptura înaltă, dreaptă, a lui Innokenti Okatov, răsărită ca din pămînt.

— Să am iertare, Feșka... rosti cu glas surd Innokenti, apropiindu-se de fată.

— A-a, dumneata erai! rosti Feșka mirată și în același timp parcă dezamăgită. Apoi întoarse capul numaidecît, văzîndu-și de drum fără grabă.

Innokenti o ajunse însă din urmă și o apucă de mînă.

— Dă-mi drumul, strigă Feșka cu glas tremurător de mînie. Aruncînd însă o privire cu coada ochiului spre Innokenti, zări lucind rece, în razele lunii, țeava unui revolver care ieșea din buzunarul de la șold al vestonului acestuia. „O să mă omoare!" gîndi cu încredințare Feșka, judecînd rece, lucidă. Și se opri iar.

— Ascultă, prietene. Nu mă atinge. Să nu mă atingi. Nu pune mîna pe mine. Auzi?! murmură ea aprinsă, fără să-și dea prea bine seama ce spune.

— Înțeleg. Înțeleg. Înțeleg totul. Dar să am iertare. Aș vrea să stau de vorbă cu dumneata... spuse Innokenti cu același glas surd și pripit.

Feșka își mușcă buzele, hotărînd să se stăpînească din răsputeri. Își dădea seama că nu era înțelept în clipa aceea să se piardă cu firea, să arate că-i e frică. Trebuia să pară cît mai sigură pe ea, oricît ar fi costat-o acea liniște aparentă în asemenea clipe.

— De ce aici? Putem sta de vorbă în alt loc, mai potrivit, răspunse ea.

— Și de ce nu aici? Ba tocmai aici unde nu ne aude nimeni, stărui în șoaptă Innokenti.

— Eu însă vreau să ne audă toată lumea! replică Feșka sfidătoare. Tocmai, să ne audă toată lumea. Să audă și să afle ce ticălos ești.

— Ei, lasă, lasă! Nu mai striga. Fără strigăte, frumoaso, spuse Innokenti rînjind și încercă s-o apuce de mînă.

Dar ea se dădu repede înapoi, cu scîrbă, și duse mîinile la spate, privindu-l disprețuitoare drept în față, cu ochi ce sclipeau în lumina fantomatică a lunii.

Liniștea ei aparentă îl descumpănise pesemne pe Innokenti. Stătea neclintit în fața ei, neîndrăznind să se miște din loc. Iritat la culme, pierzîndu-și cumpătul, repeta mereu același lucru:

— Trebuie să mă asculți. Trebuie neapărat să vorbesc cu dumneata. Aici și nu în altă parte. Acum ori niciodată. Uite, pun totul la bătaie.

— Și faci asta cu cartea bătută?!

— Nu mi-am dat cărțile pe față.

— Păi, văd că joci cu cărți măsluite!

— Nu așa ar trebui să vorbești cu mine, să am iertare, Feșka! Dumneata și cu Roman mă luați drept altul. În treacăt fie zis, toți... ai voștri.

— Singur te dai de gol, drăgutule. Dar, oricît te-ai învîrti și te-ai suci, totu-i zadarnic: v-ați trăit traiul, v-ați mîncat mălaiul. Nu mai izbutiți să legați lumea la gard. Ai avut de gînd să mă împuști? Ei, și dacă mă omori, ce mare scofală faci?! N-aveți voi atîtea mitraliere ca să ne seceraţi pe toți. Iar cu „tunul" ăla ce se iește din buzunarul dumitale nu prea ne poți ține piept! spuse Feșka cu un zîmbet batjocoritor pe buze, simțind că prin tăria, voința și cumpătul ei îl domina cu fiecare cuvînt, tot mai mult, că Innokenti își pierduse cutezanța plină de ură și hotărîrea pe care o luase înainte.

— Înțelege-mă. Am rămas singur ca un stîlp pe o întindere nesfîrșită. Sînt înconjurat de doisprezece apostoli, doisprezece propovăduitori ai fericirii chiaburești, în frunte cu nerodul de taică-meu. Eu, ca fost ostaș al Armatei Roșii, am vrut să-i

reeduc pe aceşti nătărăi prin muncă în sectorul socialist, în colhozul nostru. Socoteam că viaţa de colectiv, pe care aveau s-o ducă în colhozul *Sotrudnik Revoliuţii*, o să le fie de folos acestor nătărăi de chiaburi şi ei au să se apuce cu toţii să construiască socialismul la noi în cătun. Dar m-am încredinţat că sînt nişte lupi. Şi ca să zic aşa — lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba. Recunosc în faţa dumitale, Feşka, greşeala mea respectivă în materie de autocritică! spuse Innokenti şi oftă cu amărăciune, plecîndu-şi capul abătut şi smerit.

— Viclean mai eşti! exclamă Feşka, fără să-şi ia ochii scăpărători de la Innokenti.

— Nu mă crezi? Înţeleg. E greu să-mi dai crezare.

— Am încredere chiar şi într-o fiară, dar în dumneata ba.

— Treaba dumitale. Am să-ţi mai spun un singur lucru şi plec. Multe s-au întîmplat în aceşti ultimi trei ani. Am trecut prin multe încercări. Am văzut şi am înţeles multe lucruri în timpul cît am fost în rîndurile Armatei Roşii muncitoreşti-ţărăneşti. Înainte vreme nu m-ai cunoscut aşa cum sînt astăzi, cetăţeană Surova. Acum sînt altul. Şi conştiinţa mi-e alta. M-a transformat Armata Roşie. Caută să-mi pătrunzi sufletul şi vei vedea.

— Prea-i mare întunecimea din sufletul dumitale — ca într-un puţ părăsit... Şi la urma urmei, nu mai tot îndruga verzi şi uscate. Ce mă tot ţii de vorbă la ceasul ăsta? Spune lămurit ce vrei de la mine. Mă grăbesc. N-am timp de pierdut, spuse repede Feşka.

Cît de mult ar fi vrut să fugă, fără să se uite înapoi, să fugă în stepă, încolo, la băieţii ei, în tabăra de cîmp! Dar ea nu putea să fugă de el, aşa cum nu trebuie niciodată să fugă omul atunci cînd dă cu ochii, fără veste, de o fiară sălbatică, deoarece fiara se va năpusti negreşit după pradă, doborînd-o într-o clipă şi sfîşiind-o. Şi Feşka ştia că dacă ar lua-o la fugă în clipa aceea, Innokenti ar trage negreşit după ea.

— Să am iertare, n-am nevoie de nimic de la dumneata. Pur şi simplu voiam să-mi uşurez cugetul, să stau de vorbă delicat şi de la suflet la suflet cu dumneata... bîigui zăpăcit Innokenti.

— Ei, lasă fleacurile. Aşa mai zic şi eu să stai de vorbă de la suflet la suflet, cu pistolul în buzunar!

— Pistolul n-are nici în clin, nici în mînecă cu toate astea. Îmi foloseşte pentru apărare.

— Şi de cine, mă rog, trebuie să te aperi?

— Parcă poţi să ştii? Vremurile, ştii şi dumneata, nu sînt prea liniştite...

— Asta-i adevărat. Sînt asemenea vremuri că unora nici nu le tihneşte viaţa fără pistoale şi puşti. Numai că această apărare

nu-i de nădejde atunci cînd ești încercuit!... Ei, ajunge. Am vorbit destul. Se pare că de la suflet la suflet. Rămîi cu bine! încheie Feșka. Luîndu-și inima în dinți, se întoarse și porni fără grabă, cu pas hotărît, îndepărtîndu-se de Innokenti pe drumul pustiu din stepă.

Nu se mai uită înapoi — acest lucru ar fi înspăimîntat-o mai mult decît împușcătura, pe care o tot așteptă un ceas și jumătate, pînă cînd ajunse în tabăra de cîmp a brigăzii colhoznice, unde ațipise toată suflarea. Abia acolo, în preajma oamenilor apropiați, care dormeau fără grijă în jurul focului aproape stins, simți deodată în tot trupul o slăbiciune cumplită. Îi curgeau broboane mari de sudoare și o străbăteau fiori prin spate, parcă i-ar fi fost frig. Încordarea sufletească și fizică prin care trecuse o istovise în așa hal, încît se prăbuși lîngă foc și-și ascunse fața în palmele reci ca gheața.

29

Vîntul bătea cu furie. De dimineață și pînă în amurg ridica și învîrtejea deasupra drumurilor nori întregi de praf. Cîrduri zburătoare de ciulini goneau prin stepă, aidoma turmelor de căprioare înnebunite de spaimă, împrăștiate de lupi.

Filaret Țipirig stătea culcat, pitit în iarbă. Din cînd în cînd își înălța capul, ascultînd încordat șuierul vîntului, țîrîitul înverșunat al greierilor, privind de jur împrejur, scrutător, cu neîncredere. Nu se zărea însă țipenie de om în pustietatea gălbuie, fierbinte, sclipitoare a stepei. Stîlpul îndepărtat ce se profila nedeslușit în zare, pe care Filaret îl vedea cu ochiul său ager, făcea să se simtă și mai singur și mai pierdut în stepă.

Filaret stătuse toată ziua culcat la marginea lanului, amețit de cîtă mahorcă fumase. Îi creștea inima de o bucurie neliniștită cu gîndul la unul și același lucru: la iapa roaibă pintenoagă pe care o adusese într-ascuns, cu o zi mai înainte, în toiul nopții, de la ferma lui Silanti Pikulin și care de acum înainte era a lui. Ce e drept, iapa nu mai era tînără, avea un beteșug. Uneori șchiopăta de picioarele dinainte și se dovedea cam nărăvașă. De pildă, nu putea suferi să se bălăbănească curelele de la ham, iar cînd i se punea șaua, nu răbda chinga prea puțin strînsă. Și într-un caz și în altul iapa se ridica în două picioare ori zvîrlea și, de-ai fi omorît-o, nu se clintea din loc. Totuși avea și părți bune. Era vestită nu numai prin năravurile ei, dar și prin prăsila sa aleasă. Iată de ce cazahii — cunoscători din

născare a soiurilor de cai — stăruiau pe lîngă fostul ei stăpîn să facă cu ei un schimb din care acesta avea numai de cîștigat.

Cu gîndul numai la iapă, Filaret o vînduse cu închipuirea, în ziua aceea, nu mai puțin de douăzeci de ori la niște iarmaroace zgomotoase. Se vedea în mijlocul mulțimii vînzolite, lărmuitoare — cum e totdeauna la un iarmaroc — de țărani, hoți de cai și geambași care cutreierau lumea. Toți voiau să-i cumpere iapa. Filaret se răzgîndise însă, socotind că ar fi mult mai în cîștig dacă ar schimba iapa pe doi cai sălbatici și pe deasupra un chimir cu ciucuri, întocmai ca acela pe care îl purta înainte vreme Epifan Okatov, cînd cutreiera pe la iarmaroace. Filaret Țipirig se uita cu jind, încă din tinerețe, la chimirul acela și nu-l uitase nici la bătrînețe. Nu știa nici el la ce i-ar fi putut folosi. Chiar dacă ar fi făcut rost de un asemenea chimir, n-ar fi îndrăznit nicicînd să iasă cu el în lume. Totuși, visase îndărătnic toată viața acea zi fericită cînd își va strînge cojocul galben, argăsit, cu un astfel de chimir și se va duce în ospeție undeva într-un aul îndepărtat al cazahilor sau la Elizar Dîbin.

Nu se gîndea de loc ce căuta pe cîmp, de ce se tăvălea pe sub crețușca pipernicită și aștepta să se însereze cu atîta liniște, rece, prefăcută, ascultînd șuierul neliniștitor al vîntului care bîntuia în stepă. Nu se gîndea nici cum fusese cu putință ca vestita iapă a lui Pikulin să ajungă pe neașteptate în stăpînirea lui. N-avea chef să se gîndească la toate astea. Nu voia să-și amintească ce se petrecuse în seara aceea, cînd se cherchelise și pica de somn, iar Epifan Okatov, Anisim-urdurosul și Silanti Pikulin foiau pe lîngă el mieroși, șoptindu-i la ureche niște vorbe neliniștitoare, încîlcite ca o uneltire, ca un descîntec! Și iată că abia acum, în preajma asfințitului, cînd vîntul începu să șuiere mai răsunător, mai tare, pe deasupra capului său, Țipirig trase cu nesaț din ultima țigară pe care și-o răsucise și, parcă dezmeticindu-se deodată, se gîndi la ceea ce avea de făcut. Trebuia să pună paie uscate pe cîmp, pînă nu se înnopta, pentru ca focul să se îndrepte spre grîul des, înalt ca stuful, al colhozului.

Lanul nesfîrșit de grîu se ridica în fața ochilor lui Țipirig unduind pînă-n zare. Valurile aurii se revărsau nestingherite pînă hăt-departe, parcă zburînd și jucîndu-se pe întinderea nețărmurită a stepei, încinsă de soare.

Se înșera.

Țipirig se uită încă o dată, cu luare-aminte, de jur împrejur și, nezărind țipenie de om în stepa trandafirie, învăpăiată de soarele în pragul asfințitului, se apucă de treabă. Se furișă pînă la o veche căpiță înnegrită, care se găsea ceva mai departe, luă repede un braț de paie uscate ca pulberea și începu să le aștearnă spre lan, dinspre partea din care bătea vîntul. După ce așternu paiele, Țipirig se lăsă pe vine și aprinse pentru încercare un braț.

Pălălaia izbucni numaidecît și începu să pîrîie sinistru, încolăcindu-se parcă cu o bucurie veninoasă în jurul picioarelor lui Filaret, după care se năpusti, șerpuind, spre lanul de grîu.

O clipă sau, poate, a zecea parte din ea, Țipirig privi focul cu o curiozitate tîmpă. Dar după ce își ridică ochii asupra lanului de grîu, aurit de soarele ce scăpăta, înmărmuri deodată, căscă gura, rămase încremenit.

În fața lui, pe cîmpul colhozului, se ridica un zid compact de grîu. Vîntul unduia întregul lan, și talazurile de grîu, poleite de lumina asfințitului, nestăvilite, se rostogoleau pînă în zare. Oriunde își îndrepta privirea, pretutindeni se tălăzuia o mare de grîu adiind mireasma dulce și amețitoare a spicelor care dădeau în pîrg. Și conștiința lui Țipirig se trezi brusc, arzîndu-i inima ca un fier înroșit. Își dădu seama, deodată, de toate: și de încordarea chinuitoare a ultimelor puteri, și de dîrzenia supraomenească a voinței micului colectiv care-i ajutoraseră pe colhoznici să răstoarne fiecare brazdă, să cotească de fiecare dată plugul pe cel dintîi ogor colhoznic al său. Simți în inimă, cu o durere ascuțită, greutatea copleșitoare a plugului, de parcă el însuși, Filaret Țipirig, îl trăgea în locul cailor sleiți de puteri, care căzeau în ham. Parcă văzu deodată, pentru întîia oară în viața lui, chipurile sătenilor atît de apropiați, atît de familiari, flăcăii ruși spătoși, cazahii scunzi, cu ochii înguști și umerii obrajilor ieșiți, care trudiseră în primăvară pe cîmpul acela nesfîrșit. Se vedea pe sine însuși în mijlocul acestui mic colectiv de țărani, asemănători lui, nevoiași, argați deprinși din totdeauna cu lipsurile, printre cazahii lipsiți de drepturi, oropsiți altădată ca și el. Copleșit de aceste imagini, Filaret Țipirig înțelese cu o limpezime neobișnuită că numai între acei oameni era locul lui...

Între timp focul se întețea fioros, întinzîndu-se în salturi parcă pline de veselie de-a lungul lanului, ca și cum ar fi chibzuit din care parte să înceapă. În cele din urmă, părînd că își dădea seama ce are de făcut, văpaia se năpusti cu o furie oarbă asupra grîului și, aidoma unei păsări uriașe de foc, începu să fîlfîie deasupra holdei, înghițind spicele cu aripile sale de flăcări. Tulpinițele făcute scrum cădeau moarte la pămînt.

Cuprins de groază, Țipirig începu deodată să răcnească înfiorător, ascuțit, de vuia toată stepa.

Apoi își smulse șepcuța din cap și căzînd în genunchi, ca secerat, începu să stingă focul cu o furie smintită. Se trîntea pe brînci asupra flăcărilor părînd că rupe cu mîinile petalele orbitor de vii ale focului. Își arse genunchii, își pîrli poalele cămășii de pînză și barba. Se tîra, se rotea pe brînci, se răsturna de pe o coastă pe alta, se rostogolea pe cîmpul cuprins de foc,

bolborosea ca în delir, ca ieşit din minţi, vorbe fără şir, deznădăjduite rugăminţi, blesteme.

Cîtă vreme durase această luptă cu focul, Ţipirig nu-şi putea da seama, nu ţinea minte. Stingînd cu pieptul ultima vîlvătaie care îi pîrli părul, el căzu în nesimţire pe marginea lanului.

Îşi veni în fire, străpuns de-o aprigă durere în genunchi. Se întunecase de-a binelea.

Deasupra stepei vîntul hălăduia ca şi în timpul zilei. În văzduh plutea încă un iz de ars. Ţipirig deschise ochii şi privi cu mirare luna nouă, plutind pe cerul paşnic. Secera ei argintie se dubla în ochii lui înroşiţi, care ardeau febril. Urechile îi ţiuiau într-una. Îşi simţea gîtul uscat, ca iasca. Îi era o sete grozavă. Se ridică în capul oaselor, privi de jur împrejur şi deodată îşi aduse aminte tot ce se întîmplase. În mintea lui se întipăriseră, cu o limpezime uimitoare, toate amănuntele încercării prin care trecuse. Se gîndi cu bucurie că focul se stinsese, că grîul nu fusese vătămat şi că în acele tulpiniţe şi spice, care miroseau a lapte proaspăt, dospea, ca şi pînă atunci, seva dătătoare de viaţă. Şi simţind cu toată fiinţa lui aroma îmbătătoare a boabelor pline cu sevă lăptoasă, Ţipirig era cît pe ce să izbucnească în hohote de plîns, de fericire şi bucurie, fiindcă nu săvîrşise acea fărădelege ireparabilă, îngrozitoare, pentru care venise acolo, furişîndu-se ca să nu-l vadă nici un suflet de om.

Abia atunci, în acele clipe, îşi aduse aminte bine Ţipirig vorbele pe care le schimbase cu Silanti Pikulin în acea noapte blestemată, petrecută sub acoperişul casei acestuia. Şi cu cît gîndea mai adînc, amintindu-şi pînă şi cele mai mici amănunte vorbite cu el, cu atît creştea ura lui împotriva acelora care-l îndemnaseră să făptuiască acea nelegiuire fără seamăn, osîndindu-se şi pe sine însuşi, pentru că se vînduse în schimbul iepei roaibe şi a două pahare de rachiu prost.

Ţipirig se ridică cu greu de jos şi-şi cercetă îmbrăcămintea. Mînecile şi poalele cămăşii de cît erau aproape arse — rămăseseră din ele numai nişte zdrenţe negre. Cînd îşi atinse barba pîrlită de flăcări, Ţipirig se zăpăci cu totul. Îşi dădea seama că era cu neputinţă să se întoarcă în halul acela în cătun, chiar pe ascuns.

Cum putea să apară în ochii membrilor colhozului „Internaţionala“ ? Nu, nu putea să privească cinstit, drept, în ochii lui Miron Vikulîci, nici în ai lui Roman, ai Feşkăi, ai Linkăi, ai lui Ablai şi ai lui Egor Kliuşkin. Nu va mai putea să ridice ochii nici chiar la cei mai mici colhoznici — la Kenka şi Eralla ! „Ce am să le spun ? Cum am să mărturisesc ? Cum am să-mi răscumpăr păcatul ?! Dacă spun adevărul, nimeni n-o să mă creadă. De minţit, n-o să pot minţi“, gîndea cu deznădejde Ţipirig. Oi,

dacă i-ar cădea acum în mîini blestematul de Silanti şi urdurosul acela de Anisim, i-ar sugruma şi pe unul şi pe altul aici, pe cîmpul ăsta, tot atît de pustiit, de pîrjolit, ca şi sufletul lui zbuciumat în care clocotea o ură cruntă împotriva lor!

Da, acum îi era tăiat pentru totdeauna drumul spre cătunul lui de baştină. Şi el hotărî să se facă nevăzut. „Mă pierd în stepă. Mă oploşesc pe undeva ca herghelegiu, la niscai gospodării îndepărtate, răzleţe. M-oi ascunde prin alte aşezări, o mai trece vremea. Şi pe urmă, poate că m-oi obişnui acolo şi nu mi-o mai fi dor de casă!" căuta să se liniştească, cum putea, Ţipirig.

Iar în zori, după ce-şi aruncă pentru ultima oară privirea îndurerată asupra holdei neţărmurite, neasemuit de deasă şi de înaltă, Ţipirig făcu o plecăciune adîncă în faţa grînelor colhozului, se închină şi, sprijinindu-se în băţ, porni spre alte meleaguri. Uşor este însă să-ţi părăseşti locurile de baştină?

30

Pesemne că încordarea nervoasă a forţelor fizice şi morale prin care trecuse Feşka în urma întîlnirii sale cu Innokenti, în noaptea aceea pe care nu putea s-o uite, nu trecuse fără să lase urme, resimţindu-se şi în zilele următoare. Feşka devenise mai irascibilă ca de obicei, gesticula cu mai multă aprindere, iar în discuţiile pe care le avea cu Roman nu dovedea stăpînire de sine şi consecvenţă. Faţă de mulţi băieţi din colhoz se ţinea retrasă. La drept vorbind, de această stare a ei nu era de vină doar întîlnirea prea puţin plăcută cu Innokenti. Feşka avea motive să fie nervoasă şi din altă pricină, mult mai importantă. Zilele se scurgeau una după alta şi nu primea nici un răspuns la lunga scrisoare pe care le-o trimisese lui Azarov şi lui Turgaev. Nu prea îi venea să creadă că şi unul şi celălalt nu dăduseră atenţie scrisorii sale, numai aşa, dintr-o scăpare din vedere. De aceea se gîndea zi de zi, cu o îngrijorare mereu crescîndă, dacă nu cumva, în lipsa ei, la colhozul cerealier se petrecuseră cine ştie ce întîmplări neobişnuite.

Şi iată că într-o bună zi, după ce chibzuise şi se frămîntase îndelung, îi veni ideea să-l trimită pe Roman la sovhoz. „Ca persoană oficială — preşedinte de colhoz — o să fie mai curînd luat în seamă de către direcţiune şi de comitetul de partid, decît aş fi eu, care mă îngrijesc de bunăvoie de treburile unui colhoz pitic, atît de străine sovhozului", conchise Feşka şi, prinzînd o clipă prielnică, îi împărtăşi între patru ochi lui Roman gîndurile sale.

Acesta, după ce o ascultă cu atenție, se învoi cu dragă inimă să plece, iar adunarea comsomolistă susținu în unanimitate propunerea Feșkăi.

După două zile, Roman încredință provizoriu treburile și grijile lui de președinte lui Miron Vikulîci și se pregăti de drum. Hotărîse să se ducă pînă la gară cu o căruță a colhozului, iar de acolo să ia trenul.

Feșka îl petrecu dîndu-i îndrumări cu glas autoritar:

— Hai, du-te. Și vezi de pune acolo problemele ca un comsomolist — deschis! Cum ajungi, mergi de-a dreptul la Azarov, apoi la Uraz Turgaev, secretarul comitetului de partid. Pe urmă treci pe la comitetul muncitorilor — nu trebuie să-l ocolești nici pe Uvar Kanahin. Băiatul ăsta, deși e cam sucit, are un suflet cum rar s-a mai văzut. La noi, acolo, toți sînt flăcăi buni, bătăioși. Nu le place să trăncănească de pomană. Ce e drept, le-am scris despre toate, dar spune și tu tot adevărul. Cere un tractor sub formă de ajutor socialist și nimic mai mult! Vezi să nu caute să scape numai cu făgăduieli, să ți-l dea îndată. Fără tractor mai bine să nu te întorci. Ai înțeles?! îl amenință Feșka mai în glumă, mai în serios.

— Am înțeles, am înțeles... Să trăiți. Să nu mă întorc fără tractor, tovarășe comandant! răspunse Roman pe același ton, salutînd-o militărește.

Feșka se înțelesese cu comsomoliștii să țină în secret, deocamdată, această călătorie a lui Roman la sovhozul cerealier. Nu trebuia să afle despre ea nimeni din cătun, mai cu seamă cei din colhozul lui Okatov. Rămînea de văzut cum aveau să răspundă cei de la sovhozul cerealier la rugămintea lor de a fi ajutați, așa că nu trebuia ca tinerii comsomoliști din „Internaționala" să pălăvrăgească înainte de vreme despre treaba asta.

Cît privește întîlnirea ei cu Innokenti, în noaptea aceea, Feșka tăcea chitic. Nu-i spusese nici măcar lui Roman. În treacăt fie zis se purta cu el strict oficial, chiar rece uneori, cu toate că o atrăgea și se surprindea tot mai des că era totuși puțin geloasă pe Linka...

Ciudat lucru: de față cu oamenii, în mijlocul colectivului, se purta cu Roman firesc, cu toată seriozitatea necesară în munca zilnică, fără a fi cîtuși de puțin stînjenită. Indată însă ce rămînea cu el între patru ochi, se închidea în sine, se simțea stîngace, nu știa ce să facă cu mîinile. Roman își dădea pesemne seama de asta, deoarece cînd rămînea numai cu ea era sfios...

Odinioară, cînd erau încă un băiețandru și o fetișcană, Roman o sărutase în glumă, pe neașteptate, într-o seară, cu prilejul unei petreceri a tineretului, lîngă vechea moară de vînt, nu de-

parte de cătun. Acum, nici el, nici ea nu lăsau să se înțeleagă că țineau minte acea sărutare.

Geloasă în sinea sa pe Linka, Feșka simțea totuși o simpatie pentru ea, ca și cum simțămîntul pe care-l nutreau amîndouă pentru Roman le atrăgea, ca un magnet, pe una înspre alta, deși atunci cînd rămîneau între patru ochi se fereau să vorbească de el.

După ce îl petrecu pe Roman, Feșka hotărî să treacă seara pe la Linka, cu atît mai mult că avea pentru aceasta un pretext nimerit: să vadă cum face față Linka lucrărilor de birou privitoare la treburile, deocamdată prea puțin complicate, ale colhozului, în calitate de contabil benevol, și dacă e cazul s-o ajute.

După ce răsfoi caietele Linkăi în care erau trecute zilele-muncă, Feșka oftă și spuse:

— Vai și amar de mine!

— Ce s-a întîmplat?! întrebă Linka speriată.

— Păi așa se ține socoteala zilelor-muncă? Aici nici naiba nu se mai descurcă, nu poți înțelege nimic.

— Ba eu înțeleg totul. Nu uita, te rog, că eu nu sînt socotitor. N-am făcut cursurile de contabil. Nu sînt decît învățătoare și nimic mai mult... se apără Linka.

Și Feșka, simțind deodată față de Linka o duioșie care se apropia foarte mult de milă, îi cuprinse umerii firavi și-i spuse cu blîndețe și simpatie, privind-o în ochii mari, umezi:

— Ei bine. Nu te supăra. Doar înțeleg că-ți vine greu. Îmi dau seama... Nu-i o muncă plăcută pentru dumneata să întocmești listele astea. Dar parcă poți scăpa de ele? Nici eu nu-s prea bucuroasă că trebuie să lupt cu mîinile goale împotriva tuturor mișeilor ăstora. Dar sînt nevoită... Ehei, aș zbura chiar acum la sovhoz, la brigada mea de tractoare. Acolo viață! Nici nu se poate asemui cu asta de aici, din cătunul nostru. Acolo ți se taie răsuflarea! Dar cine o să le vină în ajutor băieților și țăranilor de aici? Roman n-o să prididească singur. Unde mai pui că i-ar veni de hac mișeii ăștia — nu i-ar mai răbda pămîntul! Așa că am hotărît să rămîn unde-i mai greu. Încolo om vedea — care pe care. Mai curînd o să biruim noi de bună seamă, încheie cu încredințare Feșka.

Mișcată de neașteptata căldură și duioșie din glasul Feșkăi, Linka abia își stăpîni lacrimile și îi strînse mîna cu căldură.

Această încredere plină de avînt o făcu să se apropie și mai mult de tractoristă; la rîndul ei Feșka simți nevoia de a se destăinui. Frămîntîndu-se vădit, ea povesti învățătoarei întîmplarea cu Innokenti din noaptea aceea neuitată.

Linka o ascultă cu ochi rotunjiți de spaimă și spuse:

— Doamne, și dacă te-ar fi omorît, Feșka?

— Atunci nu s-a încumetat să mă omoare, dar ce-o să fie mîine, asta n-o pot spune... Poate să mă și ucidă. Dacă n-o să tragă fățiș, o s-o facă într-o noapte de după vreun colț.

— Dumnezeule, ce tot vorbești?! Și, mai cu seamă, cu atîta liniște! Nu ești în toate mințile?!

— Și ce-aș putea să fac?

— Cum, ce să faci? Trebuie să aduci la cunoștință imediat acest lucru.

— Cui să-i aduc la cunoștință? Milițianului Levkin?!

— Nu știu. Nu lui Levkin, ci poate la centrul raional...

Feșka oftă. Apoi, după un răstimp, spuse fără nici o legătură cu convorbirea lor, ca și cum și-ar fi rostit gîndul cu glas tare:

— Of, numai de n-ar fi plecat Roman degeaba. Nu cumva să se întoarcă de la sovhoz cu mîinile goale. De asta mi-e frică mai rău ca de glonțul lui Okatov! Mai rău ca de orice pe lume. Că doar și acolo, la noi, la sovhoz, e mare zor. Secerișul bate la ușă. Nu-i glumă să strîngi bucatele de pe zece mii de hectare! Dar nici aici, vai și amar de noi, n-o putem scoate la capăt fără tractor! Blestemata de chiaburime, cu așa-zisul ei colhoz, o să ne lase fără reazemul nostru de nădejde: sărăcimea și țăranii mijlocași. Și atunci nu mai avem cum lupta cu haita asta de lupi turbați, Linka!

Feșka tăcu și se adînci în gînduri, privind prin fereastra larg deschisă văpaia răscolitoare a asfințitului, parcă plin de zbucium.

— Mîine o să fie iar furtună. Privește ce vîlvătaie se ridică în zare — curat pîrjol! spuse Feșka, trăgînd-o spre ea pe învățătoarea care ședea alături.

Lipindu-și cu încredere obrazul rece de fața caldă a Feșkăi, Linka privi și ea, gînditoare, învăpăierea din zare, care-și oglindea în ochii ei sclipirile de aur.

31

O bătrînă pajură auzise cea dintîi huruitul surd, vuietul înfricoșător ce se apropia tot mai mult. Pajura picotise pe gorganul de lîngă drum, ascunzîndu-și clonțul tare, ca fierul călit, sub uriașa aripă ruginie. Deodată se trezi, se scutură și întinse gîtul, ascultînd. Apoi se săltă pe picioarele ei mlădii, bătu din aripile puternice, cu chenar alb, și începu să descrie rotocoale deasupra stepei, înălțîndu-se tot mai mult și mai mult.

După pajură se sperie și bidiviul lui Kapiton Norkin. Căluțul, împiedicat, păștea liniștit nu departe de cătun. Auzind huruitul răsunător din stepă, își ridică botul pătrat și începu să fornăie de parcă ar fi simțit o haită de lupi. Apoi își rupse piedica și prinse a se fîțîi de colo-colo, ca și cum nu știa încotro s-o rupă la fugă.

Deasupra stepei se revărsau zorile. Stelele firave se stingeau. Iar huruitul stîrnea stoluri-stoluri de păsări ca niște nori, alungîndu-le din cuiburile lor calde. Speriate, ele fîlfîiau deasupra lacurilor împîclite și netede ca oglinda, deasupra desișului verde, întunecat, de pipirig. Lebedele își curmau cîntul lor din zori de zi, ca un sunet de trîmbiță, și se roteau în tăcere deasupra lacurilor, neîncumetîndu-se să coboare pe întinderea cunoscută a apei liniștite, somnoroase parcă.

În vremea aceasta, huruitul fierului se răspîndea tot mai năvalnic, mai aprig, mai triumfal prin stepă și hergheliile de iepe care nu cunoșteau friul, păscînd nestingherite, se năpusteau pe urma armăsarului — călăuzul lor — în inima stepei, mistuindu-se în iureș în depărtări, ca niște volburi de praf.

Trezit de vuietul ciudat, nemaiauzit încă, se ridică în picioare și începu să forfotească și aulul cazahilor. Buimaci, dezbrăcați, oamenii se îngrămădeau în jurul iurtelor, întrebîndu-se unul pe altul, care mai de care, ce se întîmplase, de unde veneau acele zgomote neînțelese care îi înspăimîntau.

Iată însă că se ivi pe creasta dîmbului un *djighit,* și toată lumea înțelesese că era un vestitor din aulul vecin. Nimeni nu-și putea da seama însă dacă aducea o veste bună sau rea. Cînd călărețul se apropie de aul, în goana mare, pe calul numai spume, mulțimea localnicilor — cu mic cu mare — îl înconjură, și cel mai bătrîn dintre *aksakali,* un moșneag cu bară albă, îl întrebă :

— *Habar bar* — aduci vești ?

— *Bar habar* — aduc vești. În stepă s-a ivit o haraba de fier. *Aksakalii* zic că-i *șaitan-arba.* Am văzut-o cu ochii mei. De la locul căruia îi zice Karasu nu merge pe drum, ci de-a dreptul pe țelină și se îndreaptă spre cătunul rus Arlagul. Umblă singur și bubuie de geme pămîntul.

— *Ui-boi ! Ui-purmoi !* răsunau de pretutindeni exclamațiile de mirare ale cazahilor.

— Pentru ce și de unde s-a ivit diavolul-haraba ? O fi a bine ori a rău ? căuta să afle de la călăreț *aksakal*-ul.

— Pare că vine de departe. De dincolo de pășunea Pak-Dal, de la o sută de verste de aulul nostru. Acolo se află, după cum se aude, o fabrică mare de grîne — așa îi zic rușii — de acolo vine harabaua de fier. Dar dacă s-a ivit în stepă a bine ori a rău, asta, *aksakal,* n-o știe deocamdată nimeni, răspunse călărețul.

Djighiții din aul săriră valvîrtej pe caii înșeuați și zburară pe urma călărețului care adusese vestea, îndreptîndu-se spre inima stepei, de unde se auzea huruitul harabalei de fier. Curînd, *djighiții* ajunseră din urmă o urdie întreagă de alți călăreți cazahi, cărora li se alăturară. Curînd rămaseră cu gurile căscate de mirare cînd dădură cu ochii de harabaua de fier ce zdrăngănea în stepă, mișcîndu-se fără cai pe marginea unui drum nebătătorit.

Era un tractor pe roți, cu țeava sub capotă — un „Fordson". Huruind și scoțînd nori de fum, înainta peste cîmp cu viteza a treia, remorcînd o secerătoare-legătoare nou-nouță. La volan ședea țanțoș un flăcău rus, cu părul negru ca de țigan, numai cîrlionți. Iar pe capra înaltă a secerătoarei stătea o fetișcană rusă, bălaie, bălăbănindu-și fără grijă picioarele goale. Erau Ivan Cemasov și Morka Zvonțova, trimișii sovhozului cerealier *Stepnoi*.

Aproape tot drumul — care nu era de loc scurt — de la sovhozul cerealier pînă în cătun, fuseseră însoțiți de *djighiți*. Unii dintre ei, după ce se săturaseră tot admirînd ciudata mașină, porneau în galop înapoi, spre aulele lor, alții le luau locul pe drum. Ivan Cemasov și Morka Zvonțova, care se obișnuiseră cu o asemenea escortă alcătuită din călăreți aprinși, gălăgioși, aproape că nici nu mai luau seama la ei.

Dar iată că trei herghelegii zdrențăroși și un bătrîn desculț, cu un fel de caftan larg, pus pesemne în grabă pe dos, își luară inima în dinți și se apropiară de tractor. Cînd Ivan Cemasov opri mașina și întinse mîna-i mare, neagră de ulei, unui păstorel, agerul pui de cazah nu se dădu înapoi, ci, spre nespusa uimire a călăreților, ajutat de tractorist sări pe tractor. Cuibărindu-se în spatele lui Cemasov, pe care-l apucă strîns de umeri, păstorelul își miji ochii și începu să strige în culmea bucuriei:

— *Ui-boi! Ui-purmoi! Djaksi-haraba!*

Tractorul hurui, pornind atît de brusc, încît Morka Zvonțova, care căsca gura, era cît pe ce să se rostogolească de pe capra secerătoarei.

Iar păstorelul, cuibărit în spatele lui Ivan Cemasov, privea triumfător de jur împrejur și continua să strige ceva cu entuziasm cetei de *djighiți*, care îi urmau pas cu pas.

Fața lui teșită, cu umerii obrajilor ieșiți, era luminată în clipa aceea de un zîmbet care însemna încîntare, neliniște, mîndrie, uimire. Ritmul mișcării neobișnuite îl copleșise. O clipă i se păruse că mașina nu mergea prin stepă, ci zbura ca o pasăre prin văzduh, și băietanul simțea că i se strînge inima, așa cum i se strîngea numai la *baiga* — la alergările din stepă, cînd gonea pe un cal de curse, iute de picior. Cu răsuflarea tăiată de bucurie striga amestecînd cuvintele limbii sale materne cu cele rusești:

— Oi, ce *djaksî şaitan-haraba! Oi-boi! Oi purmoi,* ce bun este haraba rusesc de fier!

— *Djaksî djighit urus! Djaksî haraba!* îi ţineau isonul *djighiţii* entuziasmaţi străduindu-se să strige unul mai tare ca altul.

Şi numai oamenii de vază din stepă, venerabili bătrîni ai triburilor, ale căror bărbi argintii erau o dovadă de înţelepciune, a căror mărire, cinste, minte se măsurau după numărul herghelilor de iepe care nu ştiau ce-i frîul, după nenumăratele cirezi de vite cornute, în acele clipe numai ei se întunecau la faţă de teamă, de ciudă şi ură neagră împotriva calului de oţel, care huruia ameninţător în stepă.

Baii călăreau pe trăpaşii lor în urma *djighiţi*-lor, privind chiorîş, în tăcere, spre diavolul-haraba, înfierbîntîndu-şi, fără a fi nevoie, caii ce jucau sub ei.

Iar oamenii stepei, care n-aveau cai — *djetacii*, salutîndu-l pe tractoristul rus şi nemaivăzuta lui maşină ce se mişca singură, cu coamă de fum, strigau mereu cu răsuflarea tăiată de uimire:

— *Ui-boi! Ui-purmoi! Djaksî urus!*

— *Djaksî temir-haraba. Djaksî* haraba de fier!

Cînd tractorul se apropie de cătun, deasupra întinderilor răsărea soarele: uriaş, purpuriu. Un vînt cald aducea din inima stepei mireasma dulceagă a feluritelor ierburi şi a holdelor cu spicele coapte, aurite de stropii razelor soarelui. De pe capra înaltă pe care şedea, Morka Zvonţova dădu roată cu ochii spre priveliştea din jurul ei şi-şi rosti cu glas tare încîntarea:

— Oi, doamne, cîtă frumuseţe! Să mori, nu altceva!

Moş Konotop fu cel dintîi dintre locuitorii cătunului care zări tractorul. Trezit de zgomotul şi huruitul neobişnuit ce se auzea dinspre stepă, moş Konotop, care dormea la arie, sări peste îngrăditura dintre doi pari şi, cînd văzu întunecimea de călăreţi care înaintau cu chiote din stepă, spre cătun, o rupse la fugă de-i sfîrîiau călcîiele. Îşi pierdu din piciorul stîng gheata scîlciată şi, pentru orice împrejurare, se piti deocamdată după gardul de nuiele.

Cătunul se trezise într-o clipă, de parcă ar fi bătut clopotul de alarmă. Pe uliţe goneau nebuneşte copiii. În urma lor alergau femeile şi bărbaţii, toţi somnoroşi, zăpăciţi, speriaţi. Lunea o zbughise din casă numai în nădragi, fără cămaşă şi, învîrtindu-se buimac la răscruce, răcnea:

— E foc, cetăţeni?! Unde? Arde undeva?!

Fierarul Lavra Tîrin, care avusese timp să se dreagă cu noaptea în cap, la popa Arkadi, gonea pe uliţă, sprinten ca un trăpaş stătut. Zărind în cele din urmă o adevărată oştire de

djighiți călări, care veneau ca un stol negru spre cătun în urma unei mașini care huruia și scotea trîmbe de fum, Lavra Tîrin încremeni.

— Ce să fie asta ? strigă el, dîndu-și brațele în lături.

Feșka și Linka ieșiră cele din urmă în întîmpinarea tractorului. Ele se iviră în fugă tocmai în clipa cînd tractorul, cotind în ulicioară, nimeri din mers drept în șanț și începu să patineze acolo.

— Unde te-a dus naiba ?! îi strigă Feșka lui Ivan Cemasov, care îi zîmbea cu gura pînă la urechi.

— Nu vezi unde ? La voi. Am sosit cu Morka de-a dreptul, fără să ne oprim în drum. Așteptăm să ne ospătați cu plăcinte ! răspunse vesel Cemasov.

— Morka ?! Draga de ea ! Și tu ai venit la noi ?! Oi, Doamne dumnezeule, poți să-ți pierzi mințile... Doamne, cît sînt de bucuroasă ! La asta nu ne așteptam nicidecum... bîiguia Feșka, învîrtindu-se ca o sfîrlează pe lîngă tractorul din șanț.

Careva strigă din mulțime :

— Asta zic și eu capcană — n-o să mai iasă din șanț nici la paștele cailor !

— Nu zău ! Ia să vezi cum iese !

— Ptii, ce mai mașină, se cutremură pămîntul sub ea !

— Iar legătoarea-mecanică e nouă-nouță ! Parcă n-ar fi o secerătoare-legătoare, ci un iroplan cu aripi.

— Mașina-i bună, nimic de zis, numai că greu mai duhnește a gaz, te înăbușă, nu alta.

— Ia uitați-vă, fraților, iese !

— Da tu ce credeai, că te-or aștepta pe tine să-i dai o mînă de ajutor ?!

— Uite că s-a urnit. Gata ! Ptiu ! Iar s-au poticnit roțile dinapoi.

— Na-ți-o bună — trahtur, halal trahtur, iar stă țeapăn, nici tu înainte, nici tu-napoi.

— Ce de fum iese pe țeavă, parcă-i la trin !

— Păi, ăsta-i chiar trin, doar că umblă de-a dreptul pe pămînt, fără șine.

— Ian ascultați, oameni buni, da cît poate să are pe zi ?

— Chiar și o mie de deseatine. Ce-i pasă, doar îi de fier !

— Adevărat. Ăsta n-o să-ți ceară ovăz !

— În schimb înghite la gaz, c-o să lase cătunul fără lumină cît e iarna de lungă !

— Ia mai taci, meliță !

— Chiar că astăzi a răsărit soarele și pe ulița noastră.

— Pentru unii a răsărit soarele, iar pentru alții e întuneric beznă...

— Ura-a! S-a urnit! A ieşit!

Scăpînd în sfîrşit din şanţ, tractorul huruia vesel, mergînd cu viteza a treia prin ulicioarele înguste. Oamenii, călări şi pe jos, cu mic cu mare, se ţineau buluc după maşina nemaivăzută şi fiecare striga ce-i trecea prin cap:

— Văzuta-i ce repede merge, nici n-o ajungi din urmă!

— Hm, n-ar strica să avem şi noi asemenea telegar de fier pe ogorul nostru.

— Doamne sfinte, ce mai născocesc oamenii pe lumea asta! Să te crucească nu alta!

— Satana l-a născocit, nicidecum omul...

Feşka se urcase şi ea la volanul tractorului alături de Cemasov şi turuia ca o coţofană, fără să-i tacă gura o clipă:

— Of, Vanea, nu-mi găsesc locul de bucurie! Te-aş săruta, dacă n-ar fi lumea asta împrejur...

— Nu-i nimic, oi răbda eu pînă deseară, cînd n-o să mai fie nimeni... răspunse în glumă Ivan.

— Zău aşa, Vanea... Gîndeşte-te numai, un tractor şi o secerătoare-legătoare! Păi asta-i pentru noi aici mare lucru. Acum avem putere, nu glumă!... Ia întoarce pe uliţa asta. Ieşi în piaţă, Dacă-i aşa, să ţinem îndată un miting... Roman s-a întors abia azi-noapte de la gară. Ne-a jucat ieri o festă, parşivul, mie şi Linkăi! Îl văd că vine, şi cînd mă uit — zîmbeşte cam acru. Noi ne repezim la el — pasămite, cum stăm? Iar el, nici nu clipeşte măcar, ne-o trînteşte hodoronc-tronc: „Rău, fetelor. N-au vrut să-l dea!" Eu m-am pierdut cu firea. „Ptiu, mă gîndesc, am pus cruce muncilor la cîmp!" De ciudă, eram cît pe ce să vărs şiroaie de lacrimi. Cred că Azarov şi Uraz au sughiţat ieri de pomană! I-am ocărît de mama focului...

— Roman? Care Roman? Delegatul vostru? Straşnic flăcău! spuse Ivan Cemasov.

— Şi aşa a fost. Abia mai tîrziu ne-a mărturisit că ne-a jucat un renghi ca să rîdă de noi, sporovăia Feşka, fără să-l asculte pe Cemasov. Îl credeam şi nu prea. N-am închis ochii toată noaptea, v-am tot aşteptat. Iar spre dimineaţă, m-a furat somnul şi uite, era să pierd întreaga „liturghie"... Ei, ce se mai aude la noi, la sovhoz? Da' lasă, o să povesteşti mai tîrziu. Cîrmeşte în piaţă!

În timpul ăsta se ivi, nu se ştie de unde, Filaret Ţipirig, croindu-şi drum prin mulţime. După cele păţite, hoinărise vreo cinci zile pe la prietenii cunoscuţi de prin aulele cazahilor, apoi, nemaiputînd răbda, hotărîse să se întoarcă la colhoz şi să mărturisească totul. Apropiindu-se în fugă de tractorista care şedea la volan alături de Cemasov, Ţipirig o întrebă linguşitor:

— Adevărat c-o să fie un miting în piaţă, Feşka?

— Da, nene Filaret. O să fie, răspunse cu însufleţire Feşka.
— Atunci, să trag cumva clopotul ăl mare?
— Dă-i drumul, poţi să tragi toate clopotele! încuviinţă Feşka veselă.

32

Feşka avea neclintită încredere în marele ei aliat şi organizator — maşina. Era ferm convinsă că, la urma urmei, totul avea să fie hotărît de tractor şi apriga luptă de clasă a sărăcimii din cătun şi din aulul cazah cu cei din lagărul lui Okatov şi Pikulin trebuia să se sfîrşească în favoarea „Internaţionalei". Roman era însă neliniştit de scăderea neaşteptată a avîntului care fusese stîrnit printre locuitorii cătunului de sosirea fără veste a tractorului trimis de sovhozul cerealier. Chiar a doua zi, însufleţirii obşteşti din ajun îi luară locul neîncrederea şi tăcerea ţăranilor, care nu făgăduiau nimic bun.

Prin cătun începură să se răspîndească fel şi chip de zvonuri neliniştitoare. Pe prispele pe care se adunau oamenii seara, la răscruci de drumuri, lîngă fîntîni, în grădinile de zarzavat, prin izbe, pretutindeni se vorbea cu glas scăzut şi cu teamă.

Epifan Okatov, care zăcuse pînă atunci la pat, greu bolnav, se însănătoşi pe neaşteptate, prinse curaj, citi din psaltire pentru odihna sufletului răposatei Solomeia — moaşa cătunului, care se îndeletnicea şi cu descîntece — apoi începu să iasă seara în uliţă. Asculta cu luare-aminte trăncănelile muierilor şi, vînturîndu-şi toiagul biblic, rostea nişte vorbe ciudate, rău prevestitoare:

— Răzbunarea asupra mea răscumpăra-se-va! glăsuieşte proorocul Ieremia în sfînta scriptură. Veni-va ceasul răzbunării călcîiului de fier! Nu mai e departe! Pîngări-va antihristul pămîntul sfînt, răstigni-va şi lăsa-va lumea fără grîne şi ierburi, acum şi pururea, în vecii vecilor...

În cătun se vorbea că nu degeaba venise tractoristul Vanka Cemasov la Arlagul cu tractorul, după cum nu degeaba se tot învîrtea, cu cine ştie ce gînduri, şi Feşka de atîta vreme. Şi cu cît erau mai prosteşti zvonurile, cu atît oamenii le dădeau mai uşor crezare. Se mai spunea că Vanka Cemasov adusese o învoială de înrobire, pe care ţăranii din Arlagul aveau să fie nevoiţi, mai devreme sau mai tîrziu, s-o iscălească. Se pălăvrăgea că Feşka întocmise nişte liste în ascuns şi, după ce avea să se isprăvească secerişul, toţi acei care erau scrişi în ele urmau să fie mînaţi la sovhoz şi puşi la muncă grea, fără plată.

— Da. Nici vorbă. Am auzit şi eu asemenea vorbe de la un om de încredere, adeverea în şoaptă, cu un aer tainic, Silanti Pikulin.

— Prăpădiţii din colhozul pitic al lui Roman au să fie trimişi cei dintîi. Asta, fără doar şi poate, cetăţeni! îi ţinea isonul Anisim-urdurosul.

— Auzi că dacă seceri grîul cu trahturu ăsta, grînele au să se îmbibe de tot cu gaz, îi spunea între patru ochi unuia sau altuia Efimka Kulikov.

— Cică aceeaşi poznă-i şi cu ogorul, îi ţinea isonul frăţînesău. Din pricina duhoarei de gaz n-o să încolţească nici o sămînţă, toate au să se facă scrum în pămînt. Asta-i!

— Naiba ştie ce mai trăncănesc, ţi-e şi silă să asculţi! îi spuse într-o bună zi Feşka lui Ivan Cemasov.

— Da' ce-i zor-nevoie să asculţi aiurelile chiaburilor ? răspunse Cemasov.

— Păi, eu n-ascult, dar oamenii îşi pleacă urechea. Cred toate prostiile. Înţelegi tu, cu cît e mai nerod zvonul, cu atît mai mult îi dau crezare — aici e buba!

— Trebuie să răspunzi zvonurilor.

— Încearcă să răspunzi!

— Ia, hai să încercăm.

— În ce fel, de pildă?

— Foarte uşor. Trebuie să-i chemăm pe toţi locuitorii din cătun la o adunare şi acolo să vorbim pe faţă.

— Să ştii că ai dreptate, Vanka. Mitingul pe care l-am ţinut a fost folositor. Uitasem de asta. Foarte bine, hai să adunăm toată lumea la şcoală şi să stăm de vorbă pe şleau, să vedem cum şi ce. Tu, bunăoară, să vorbeşti deslușit despre sovhoz. Roman să arate oamenilor ce sarcini are brigada voastră. Înţelept lucru ţi-a trecut prin minte, tovarăşe brigadier, încuviinţă cu însufleţire Feşka.

După părerea băieţilor, era tocmai timpul potrivit pentru o adunare a locuitorilor din cătun — se aflau în preajma secerişului. Grîul aproape că se copsese şi oamenii se pregăteau să iasă la seceriş, aşa că erau toţi în cătun.

— Rămîne de văzut dacă au să vină la adunare. Chiaburimea a izbutit să sperie de-a binelea o parte din sărăcime şi din ţăranii mijlocaşi, aminti Roman.

— Ei, încercarea moarte n-are, fraţilor. Om vedea, stărui Ivan Cemasov. Se declarară toţi de acord.

După două zile de alergătură, comsomoliştii izbutiră, deşi cu mare greutate, să-i adune la şcoală pe ţăranii săraci şi mijlocaşi. Ivan Cemasov trebuia să vorbească despre sarcinile brigăzii de lucru trimise de sovhozul cerealier. După ce a fost ales prezidiul, Roman Kargopolov, care prezida, dădu cuvîntul tractoristu-

lui. Deodată, în şcoală dădu buzna Efimka Kulikov şi începu să răcnească ca un smintit, cu glas de nerecunoscut:

— Foc! Ardem, cetăţeni!

Se stîrni o învălmăşeală cumplită. Bărbaţii şi femeile săriră de pe locurile lor şi se năpustiră spre uşă, strivindu-se unii pe alţii. Pronea Skorikov se repezi la fereastră şi scoase cercevelele din toc, cu o livitură de picior. Oamenii săriră buluc în uliţă după Pronea.

În vremea aceasta, deasupra cătunului începu într-adevăr să se întindă o volbură de fum des şi negru. Femeile se văicăreau şi răcneau, alergînd anapoda pe uliţe. Perne şi samovare, pilote şi sipete zburau pe ferestre. Bărbaţii încărcau în căruţe calabalîcul care le cădea sub mînă, mînînd caii în goana mare spre stepă.

Deasupra cătunului vuia sinistru şi des, ca un geamăt întretăiat, dangătul clopotului. Trîmbe negre de fum se ridicau tot mai sus şi mai ameninţătoare deasupra stepei, învăluind cerul încins de arşiţa amiezii. Totul era un vălmăşag: ţipetele ascuţite ale femeilor, cîrîielile neliniştite ale orătăniilor, răcnetele poruncitoare ale cuiva, urletele cîinilor, totul făcea să-ţi îngheţe sufletul.

Chiar şi Miron Vikulîci, deosebit de cumpănit în orice împrejurări, se pierduse cu firea în acele clipe tragice.

Se învîrtea pe sub şopronul din curtea colhozului, căutînd fără rost nişte hamuri de care n-avea cîtuşi de puţin nevoie în clipa aceea. Deşi hamurile atîrnau de un stîlp, chiar în faţa ochilor lui, nu le vedea de buimăcit ce era.

— Of, doamne! Păcatele mele! Mare năpastă! Da' unde să fie oare hamurile? Şi ce vînt e afară — parcă-i un făcut. Casele din cătun au să ardă pînă-n temelii... Bîiguia bătrînul.

Cei dintîi care au ajuns în fugă la foc au fost comsomoliştii, în frunte cu Ablai şi Egor Kliuşkin. Luaseră foc pe aria cea mai îndepărtată de cătun, a fraţilor Kulikov, nişte căpiţe de paie, vechi de zece ani, şi nişte grămezi de pleavă înnegrită de vreme. Uscate ca pulberea, ardeau pălălaie, nestăvilit, înfiorător. Comsomoliştii, care forfoteau neputincioşi de colo-colo, îşi dădeau seama abia acum că veniseră cu mîinile goale. Numai Ivan Cemasov era înarmat cu o cazma care îi căzuse din mînă. Cemasov vîntura cazmaua strigînd:

— Băieţi, e nevoie de tractor aici! Tractorul, tovarăşi!

Feşka apucase să remorcheze la tractor un plug cu două brăzdare şi gonea cu viteza a treia spre foc. După tractor alerga o droaie de copii, speriaţi de învălmăşeală, totuşi curioşi nevoie mare.

Aria se afla la o verstă şi jumătate de cătun. Deşi sufla un vînt puternic, oamenii, dezmeticiţi, îşi dădură seama că nu era nici o primejdie pentru cătun.

Egor Kliuşkin, care se şi căţărase pe o saca a pompierilor, strigă mînios:

— Ducă-se la mama dracului! Ce rost ar avea să arăm de jur împrejur?! N-are decît să fie pîrjolită aria chiaburilor, nu-i păcat!

— Nu, nu! Să arăm, neapărat să arăm, fraţilor! o ţinea morţiş Ivan Cemasov, trebăluind pe lîngă tractorul sosit.

— Hotărît, să arăm! Ce-aţi căpiat — glumă-i să laşi focul pe vîntul ăsta? Ce, e vorba de arie?... strigă Feşka, zorindu-l pe Ivan, care se tot învîrtea pe lîngă plugul remorcat la tractor. Ce tot moşmondeşti acolo? Lasă pîrghiile, mai repede.

— Gata. Le-am lăsat. Bagă în viteză!

Şi Feşka porni cu tractorul în jurul ariei cuprinse de flăcări. Plugul se tîra în urma tractorului, înfigîndu-şi adînc brăzdarele în pămîntul înţelenit, răsturnînd bulgări mari de cernoziom. Mulţimea de bărbaţi şi femei uitase de focul ce bîntuia alături şi urmărea cu atenţie tractorul.

Feşka se uita cu coada ochiului la oameni, simţind privirile uimite ale bărbaţilor şi femeilor care urmărau încordaţi cum lucra maşina nemaivăzută. După felul cum îşi dregeau glasul, dînd din cap cu un aer de încuviinţare, cum se lăsau neliniştiţi de pe un picior pe altul şi se scărpinau la ceafă, Feşka îşi dădea seama că felul în care ara tractorul îi încînta pe aceşti plugari din născare, care ştiau foarte bine cu cîtă trudă era răsturnată, de ei şi de caii lor prăpădiţi, fiecare brazdă de pămînt înţelenit, nerăscolit de cînd lumea de plug. „Da, tractorul este cel mai bun agitator al nostru pentru viaţa colhoznică la sate!" gîndea cu obişnuita-i încredinţare Feşka, bucuroasă în adîncul sufletului ei de întîmplarea aceea care o ajutase să arate tuturor cum se ară cu tractorul.

După ce dădu ocol de cinci ori ariei, care se stingea ca o lumînare, Feşka ieşi din brazdă, opri tractorul şi tăie contactul la motor. Mulţimea localnicilor, care alergaseră la foc, se strînse buluc în jurul tractorului. Feşka se uita cu coada ochiului la Roman şi la Ivan Cemasov, care se aflau lîngă ea, şi gîndea:

„Adunarea zădărnicită poate fi ţinută şi aici. Zău că e locul cel mai potrivit. Ceva mai bun, nici n-ai fi putut născoci." Sări sprintenă de pe scaunul tractorului şi se apropie de Roman şi Ivan Cemasov, ca să le împărtăşească intenţia ei.

În clipa aceea însă dădu cu ochii de Eralla. Nespus de agitat, de tulburat, puiul de cazah, desculţ, cu un bici lung de păstor petrecut peste umăr, îi spunea ceva aprins, cu glas scăzut lui Kenka — nedespărţitul lui prieten — arătînd ba cu capul, ba cu degetul spre Anisim, care stătea lîngă Efim Kulikov. Anisim se uita înciudat la aria care se ştingea, clătina cu amărăciune din cap şi ofta din rărunchi.

Deodată răzbiră pînă la urechile Feşkăi şi ale tuturor acelora care stăteau alături de ea vorbele rostite de Kenka:

— Da' de ce îmi spui mie toate astea? N-ai decît să le spui în gura mare Feşkăi şi lui Roman, de faţă cu toată lumea. Ce, ţi-e frică cumva?!

Şi apucîndu-l de mînă pe Eralla, Kenka îl tîrî după el spre tractor, lîngă care se aflau Roman, Feşka, Linka, Morka Zvonţova şi Ivan Cemasov.

— Uite, întrebaţi-l. Zice că a văzut cu ochii lui totul. Hai, vorbeşte, îl îndemnă Kenka pe Eralla, împingîndu-l uşor din spate.

— Ce s-a întîmplat, Eralla?

— Ce-ai văzut?

Eralla îşi trase răsuflarea şi, arătîndu-l pe Anisim care stătea în mijlocul mulţimii, spuse:

— Asta, el făcut. Noi văzut bine. Noi paştem cireada. Nu aşa? Iaca, la lacul aciia. Cireada avut cald. Toţi vaci şi boi dat fuga şi stat în lac, nu gîndea nimic. Da noi stam culcat iarbă şi gîndeam puţin-puţin, uitam la tote părţile, încolo, încoace. Aşa-i? Pe urmă venit călare Anisim şi nu văzut pe noi. Iar noi văzut din iarba mare, nalt, foarte bine tot. El împiedicat calul sa acolo, în pipiriga ceea, iar singur venit încetişor la aria asta şi pe-orma aprins repede-repede tot!

— Minte! Spune minciuni, asiatul! Mă bîrfeşte! Habar n-am de nimic. Nu daţi crezare mucosului ăsta, cetăţeni ţărani şi cetăţence femei! răcni Anisim cu glas de nerecunoscut şi întoarse capul speriat în toate părţile, căutînd înţelegere din partea mulţimii care rămăsese încremenită.

Cîteva clipe stărui o tăcere adîncă. Se auzea numai cum trosneau sub cenuşă paiele făcute scrum, care încă mocneau pe aria în jurul căreia se arase. Şi deodată parcă trecu un curent electric prin mulţime; în urma unui strigăt de învinuire se prăvăliră, ca o grindină, răcnete mînioase:

— El a pus focul. Se vede după mutră!

— Flăcăiaşul n-are de ce să mintă aşa, hodoronc-tronc...

— Asta a născocit-o el, licheaua, ca să tulbure adunarea.

— Dar dacă focul ajungea pînă în cătun?!

— Pe vîntul ăsta, de casele noastre se alegea praf şi pulbere!

— Noroc de trahtur că a fost de folos, altfel nu rămînea nici urmă din cătunul nostru!

— Dacă nu era trahturu ne-am fi dus pe copcă!

— La soviet cu el, răufăcătorul, să i se facă proces-verbal!

— Bine zis, să-l judece obştea şi să fie surghiunit!

— Aşa-i şi trebuie! Nici vorbă!

Mulțimea lărmuia, încercuindu-l tot mai strîns pe Anisim, care se holba speriat de moarte, alb ca varul. Ghemuindu-se, trăgîndu-și între umeri capul mic, bîiguia mereu ceva fără șir, pentru a se dezvinovăți, se jura că n-are nici o vină și ochii lui miopi aruncau iute priviri furișe în toate părțile.

Mulțimea se aprinsese atît de mult, încît Roman Kargopolov, temîndu-se să nu se facă moarte de om, sări pe tractor și strigă:

— Liniște! Liniște, cetățeni. Ascultați-mă... Nici așa nu se poate, tovarăși. Trebuie să judecăm lucrul ăsta pe îndelete...

— Chiar așa. Trebuie să lămurim totul după lege, oameni buni! îl susținu Feșka pe Roman.

Dar glasurile lor fură acoperite de izbucnirea altor strigăte pornite din mulțime:

— Și așa totul e limpede ca lumina zilei!

— Să-i sucești gîtul nemernicului, numai așa l-ai pedepsi pentru fapta lui!

— Să fie surghiunit răufăcătorul! Iscălim toți ca unul o asemenea hotărîre, și cu asta, basta!

— Adevărat. Hotărîrea obștei — asta-i judecata!

Roman se căznea să strige de pe tractor mai tare decît țăranii, cerînd să se facă liniște.

Deodată răsună însă glasul subțire, încordat al Feșkăi:

— Liniște, tovarăși! Tăcere!... Propun să continuăm aici adunarea noastră. Propun...

— Foarte bine! Deschide ședința!

— Scrie procesul-verbal! o întrerupseră cîțiva țărani.

— Atunci, hotărîți ordinea de zi, cetățeni ai cătunului. Vorbesc în calitatea mea de președinte. Declar deschisă ședința adunării generale a sărăcimii din cătun și a țăranilor mijlocași conștienți, strigă Roman.

— Tu, așează-te pe scaunul tractorului și scrie procesul-verbal, îi spuse Feșka Linkăi, care ținea în mîini caietul de școală cu procesul-verbal început.

— Are cuvîntul tovarășul Ivan Cemasov, care conduce brigada de lucru trimisă la noi de sovhoz ca ajutor socialist! anunță Roman.

Din mulțime strigă însă iar careva:

— Nu, mai întîi să spună țăranii ce au de spus!

— Bine. E limpede. N-am nimic împotrivă. Să vorbească mai întîi cetățenii țărani, încuviință cu dragă inimă Roman și, privind de jur împrejur, cercetător, mulțimea care se liniștise, întrebă: Cine dorește să ia cuvîntul?

Oamenii se uitau unul la altul și tăceau. Roman aștepta cu răbdare.

În cele din urmă își croi drum în față Pronea Skorikov. Luîndu-și iute de pe cap șepcuța-i ponosită, o frămîntă mult timp în mîini, apoi se uită în treacăt, sfios, la Feșka, la Roman și, întinzînd brațele în lături, spuse:

— Uitați, oameni buni, ăsta-s eu cel din fața voastră... Iată-l și pe Anisim, și el stă aici în văzul tuturor. Se boldește la lume cu ochii lui nerușinați. Ce să spun? Nici nu știu dacă vorbele mele sînt la locul lor. Numai că mi s-a aprins în inimă un foc, tot așa ca și pe aria asta... Și de ce? Am fost eu argat la Anisim sau nu?

— Ai fost! De bună seamă!

— Toți știu lucrul ăsta...

— De cînd te știm ai tot argățit! se auziră din mulțime glasurile țăranilor.

— De plătit, mi-a plătit el însă măcar o dată potrivit învoielii noastre? Nu, niciodată, cetățeni țărani. Asta v-o mărturisesc ca la spovedanie... vorbea mai departe Pronea Skorikov. Mă speteam la el de la paște și pînă la pocroave, cum era obiceiul. Bine! Iar cînd veneam pentru socoteală, se uita la mine chiorîș. Îi ceream ce mi se cuvenea, iar el sărea cu pumnii la mine. N-a fost așa, Anisim? A fost! M-ați snopit în bătaie tu și cu răposatul frate-tău? M-ați snopit. Și nu numai o dată. Ca pe un cîine. Cînd se ivea prilejul. Acum trei ani m-au bătut înainte de iarmarocul de la Irbitsk așa de amarnic, că era să-mi dau sufletul — am scuipat sînge toată iarna. M-au stîlcit în bătăi din pricina vițelului. Vițelul își frînsese picioarele în îngrăditură. Ei, și m-au cotonogit pentru că n-am băgat de seamă... Poate că nu vorbesc ceea ce ar trebui, ai, cetățene președinte? Poate nu se potrivește cu planul, ai? întrebă vorbitorul, privind deodată speriat spre Roman.

— Vai de mine, cum se poate, nene Prokopi! Totul e așa cum trebuie. Totul e bine și limpede. Vorbește, dă-i înainte. Hai! îl îmbărbătă Roman.

Și Pronea istorisi fără grabă, fără vorbe mari, povestea tristă a vieții sale, zgîrcită în bucurii și în noroc, dar peste măsură de darnică în obide și nevoi.

Bărbații și femeile, care stăteau în fața lui ca un zid, îl ascultau cu ochii în pămînt.

Anisim ședea ca un osîndit, neîndrăznind să-și ridice ochiul bolnav, mușcîndu-și cu ciudă buzele subțiri, vinete. Fiece vorbă a fostului argat, atît de umilit cîndva, străpungea ca un cui ascuțit sufletul lui negru și rece ca un beci părăsit, plin de ură cruntă împotriva acestui țăran prăpădit, îndobitocit, jalnic la înfățișare, pe care oamenii strînși în jurul lui îl ascultau într-o tăcere adîncă.

Linka se instalase pe scaunul tractorului şi scria procesul-verbal al acestei adunări neobişnuite, care se ţinea spontan la iocul incendiului. Trecea în caiet totul, conştiincios, amănunţit, fără să lase deoparte nimic din povestirea lui Pronea Skorikov, părîndu-i-se că nu scria un proces-verbal, ci un rechizitoriu împotriva lui Anisim, împotriva lui Silanti Pikulin, Epifan Okatov şi Innokenti, fiul lui. Nu, acesta nu era doar un rechizitoriu. Era totodată şi sentinţa dată samavolniciei de veacuri şi barbariei din viaţa satului, care se cufunda în trecut.

33

Luka Lukici ieşi în zori din casa lui, tăcută ca o criptă străveche, puse şeaua pe trăpaşul negru ca pana corbului şi porni în goana mare spre stepă, pe drumul ce ducea spre Kuendî. Din pricină că era rău îngrijit şi adeseori gonit nebuneşte, în ultima vreme calul slăbise, i se supseseră deşerturile. Nu mai simţea ca înainte mîna fermă a stăpînului său, cam şchiopăta pe picioarele dinainte, umflate, şi poticnindu-se din plin mers, ameninţa mereu să dea peste cap călăreţul care şedea în şa abătut, posomorît, cufundat în gînduri negre. Atunci Luka Lukici îl lovea mînios peste bot cu coada împletită a cravaşei şi-i rupea cu zăbala, pînă la sînge, buzele moi, catifelate.

Prin mîinile lui Luka Lukici trecuseră mulţi cai în decursul vieţii sale, dar niciodată nu pedepsise pe vreunul dintre ei, chiar dacă erau nărăvaşi. Nu-şi descărca asupra lor mînia cînd avea supărări sau necazuri. Moştenise de la înaintaşii lui o mare dragoste pentru cai şi se supunea cu sfinţenie poruncii tatălui său: „Calul nu-i om, lui să-i dai toată ocrotirea...“ Şi Luka Lukici urma cu sîrguinţă, încă din fragedă copilărie, această nescrisă poruncă părintească. Iar acum, pentru întîia oară în viaţa lui, îşi bătea şi-şi chinuia cu o nestăpînită cruzime armăsarul drag, îl lovea pentru cea mai uşoară poticnire, ba dădea în el chiar fără nici o pricină.

Luka Lukici pleca de-acasă în fiecare dimineaţă şi cît era ziua de lungă, din zori şi pînă în noapte, rătăcea fără nici o ţintă prin pustietatea stepei, cutreiera ceasuri întregi pe drumeagurile şerpuitoare, de mult uitate, pe ogoare şi cărări. Aşa umblă de colo-colo o fiară vicleană, isteaţă, încolţită, căutînd să scape din încleştarea aducătoare de moarte. Trăgîndu-şi şapca pe ochi, Luka Lukici privea de jur împrejur cu ochii stinşi, de fiară hăituită, fostele lui avuţii.

Plantaţiile lui de tutun, care se părăgineau din lipsă de îngrijire, părăsite departe, în inima stepei, sortite pieirii, păreau în ochii lui mai triste, mai îngrozitoare decît toate celelalte. Tutunul de cea mai bună calitate, care, ca un făcut, crescuse peste măsură de înalt, era strivit, încîlcit şi frînt de vînturi.

Nicăieri ţipenie de om. Nu se auzea un foşnet de jur împrejur. Colibele zilierilor, pustii, se dărăpănaseră. Izba paznicului, cu uşa dată de perete, îşi căsca hăurile goale ale ferestrelor — acum nu mai adăpostea pe nimeni. Ferindu-se să mai dea ochi cu Luka Lukici, Tarbagan, argatul devotat, omul lui de încredere pînă nu demult, care păzise în ultimii ani plantaţia lui Bobrov, părăsise izba cu cîteva zile mai înainte. Plecase fără să-şi ceară măcar simbria şi, după cum se auzea, se angajase, ca toţi ceilalţi, la sovhozul cerealier.

De cînd Vanka Cemasov îi luase cu el pe toţi zilierii, începuse să se ducă de rîpă, să se aleagă praful şi pulberea din toate. Tutunul, necules, putrezea. Moara nu măcina. Secara de toamnă se scutura nesecerată... Stepa, străină, vrăjmaşă pentru el de acum înainte, îl înspăimînta, îl făcea să se înfioare, să încremenească. Totuşi o putere nestăvilită îl atrăgea fără voia lui într-acolo, unde încă nu de mult huruia răsunător şi vesel moara cu două perechi de valţuri, unde păşteau odinioară nenumăratele lui herghelii şi turme de oi, unde părea că amuţiseră abia în ajun, că se întrerupseseră la jumătate cîntecele prelungi ale zilierilor, că nu se răciseră încă urmele picioruşelor Liubkăi, nesupusă, pierdută pentru totdeauna.

După ce rătăcea pe loturile lui de pămînt, pe ogoarele lui, Luka Lukici împiedica armăsarul în apropierea vreunui gorgan şi, trîntindu-se pe spate în iarbă, asculta susurul adormitor al peliniţei, închidea ochii înroşiţi de amărăciune şi nesomn, se întreba dacă soarta îi va mai da vreodată înapoi ceea ce pierduse, dacă va mai dobîndi liniştea sufletească, cinstea şi puterea de care se bucura odinioară.

Nu putea însă să se concentreze de loc. Capul îi vuia ca o dairea. Vedea negru înaintea ochilor. În asemenea clipe nu-i mai ardea nici de casa părintească sau de trăpaşul lui, nici de ibovnică, nici de turma de oi. Ridicîndu-se în capul oaselor, privea îndelung, cu o nepăsare plină de dispreţ, tutunul ce putrezea, păşunile, pajiştile, dîmburile şi ogoarele rămase pîrloagă.

Se întorcea acasă pe înserate. Zăvorîndu-se în odaia întunecoasă, luminată nu prea viu de flăcăruia candelei care nu se stingea niciodată, lua picături de valeriană sau de brom, bea rachiu, asculta cum îşi făcea de cap Sima smintitul, închis în cămară, şi se gîndea cum ar face să scape cît mai curînd şi, fără să lase

urme, de Tatarnikov, pe care, după cum socotea el, nu se putea bizui cîtuşi de puţin.

După ce îl ucisese pe inginerul Strelnikov, Luka Lukici suferea de insomnii, o bănuia de trădare chiar pe Sofia şi se temea să nu fie descoperit. De aceea nu închidea ochii noaptea, trăgînd cu urechea încordat la orice zgomot, la orice foşnet. Fiindu-i frică să nu fie luat pe neaşteptate, ţinea la îndemînă un „Smith-Vesson" încărcat şi păzea ca ochii din cap o sabie ofiţerească uitată în casa lui de un sotnic din armata lui Kolceak, pe care o ascunsese de autorităţi încă de pe vremea războiului civil.

Uneori, în clipele de bună dispoziţie, atît de rare în ultima vreme, cînd rămînea între patru ochi cu Sofia, Luka Lukici îi spunea cu amărăciune :

— Ei, s-a zis cu mine. Mi-a sunat ceasul. Simt că mă pîndesc din toate părţile, umblă după mine prefutindeni, sînt pe urmele mele.

— Ce ţi se năzare, şoimul meu ? Degeaba îţi închipui toate astea... căuta să-l îmbărbăteze cu duioşie Sofia.

— Degeaba ?! Ehe, îi simt eu ! o ţinea morţiş Luka Lukici, cu un fel de îndărătnicie oţărîtă. Ştii şi tu, am pentru ce să mă căiesc pe patul morţii, în faţa lui dumnezeu. Înfricoşătoare căinţă o să fie ! Da-a, am păcătuit mult în viaţă. Încă de la optsprezece ani am păşit după taică-meu pe drumul ăsta încărcat de păcate şi l-am urmat fără să mă abat de pe el, nu m-am dat în lături de la nici o faptă, nu m-a înfricoşat nimeni şi nimic. „Să nu cruţi, să nu-ţi fie milă de oameni, fătul meu, deoarece în ceasul socotelilor nici ei n-au să te cruţe, nici lor n-o să le fie milă de tine", mă povăţuia încă din copilărie răposatul taică-meu... Uneori păcătuiam peste măsură, mîniam pe înaltul judecător în fiecare ceas, totuşi dormeam noaptea fără griji, buştean, nu luam brom, nu ştiam ce-s frămîntările sufleteşti... Iar acum n-am făcut decît să pedepsesc un trădător şi nu-mi mai găsesc locul nici în casa mea, nici în stepă...

— O să-ţi treacă. Nu te mai chinui. Caută şi te stăpîneşte. Doar eşti un viteaz. Eşti puterea întruchipată ! îi şoptea Sofia la ureche, pătimaş, cu răsuflarea fierbinte. Ştii bine că m-aş arunca pentru tine în foc. Hai să plecăm de aici. Să ne ducem pe ascuns la Buhara. Acolo locuieşte mătuşa-mea, Anfisa. E croitoreasă. Se zice că ţara persiană e la o aruncătură de băţ de acolo. Cumpărăm nişte basmaci. Ei au să ne treacă peste graniţă, în Persia.

— Ce tot trăncăneşti anapoda, toanto ! o repezea Luka Lukici, împingînd-o grosolan în lături şi privind-o disprefuitor, crunt, cu ochii lui bulbucaţi. Şi, în vreme ce ea tăcea mîlc, o bruftulia : Ian te uită, eşti gata să fugi în Persia ! Las că ştiu eu cum te-ai

arunca tu în foc pentru mine, persano ! Nu de mine, nătărău bătrîn, ai tu nevoie, aurul meu nu te lasă să dormi noaptea, bănetul meu, galbenii ! N-am ajunge la Buhara, şi m-ai vinde de trei ori basmacilor. Să am încredere într-o dezmăţată ca tine, să adorm pe braţul tău ! M-ai înăbuşi cu perna în casa mea părintească !...

— Vino-ţi în fire ! Domnul cu tine ! Ce tot spui ?! Parcă n-ai fi creştin ! şoptea zăpăcită Sofia, cu buzele palide.

— Taci ! Văd totul. Simt totul... Mă paşte năpasta din toate părţile. Mă împresoară ! Acu nu mai am încredere decît în sabie şi pistol, nu te cred eu că te-ai arunca în foc pentru mine ! Dacă s-ar întîmpla să mi te aşezi în cale, nu te-aş cruţa nici pe tine ! Acum mă răfuiesc aspru cu toţi trădătorii. Deocamdată nu-mi tremură mîna. Nu mă predau eu cu una, cu două nici celor de la G.P.U., şuiera printre dinţi Luka Lukici, privind bănuitor chipul înmărmurit al Sofiei.

Aşa se termina acum, în mod obişnuit, de fiecare dată, orice discuţie între Luka Lukici şi Sofia. Într-o bună zi avu însă cu totul alt sfîrşit.

Luka Lukici petrecuse ziua aceea de pomină în singurătate, uşor ameţit de băutură, aşteptînd cu nerăbdare să vină seara. Vremea era ploioasă. Cernea o bură mărunţă, ca prin sită, şi întunericul se lăsase devreme, parcă n-ar fi fost vară. Casa amuţită a lui Bobrov era cufundată în întuneric cînd Luka Lukici intră, neauzit de nimeni, în iatacul Sofiei, unde petrecu cu ea o jumătate de oră. De data asta totul se desfăşură paşnic, fără mustrările obişnuite şi bănuieli că ar putea fi trădat. Luka Lukici fusese neobişnuit de drăgăstos cu Sofia şi, mai mult chiar, înainte de a pleca îi dăzvălui cu fereală, pe departe, planurile sale cele mai tainice, pe care hotărîse cu tărie să le înfăptuiască chiar în noaptea aceea în casa Larisei Karmaţkaia.

— Astăzi am să mă întorc tîrziu, o preveni el pe „noră-sa". Îmi pun din nou capul în primejdie. Binecuvîntează-mă dacă-mi doreşti izbîndă.

— Dumnezeu să te binecuvînteze. Du-te. Eu n-am să dorm. Te aştept, spuse cu blîndeţe Sofia, şi-l petrecu pînă în prag.

Iar peste un ceas, galopînd în negura nopţii ploioase, cît pe ce să-şi betejească armăsarul care stătuse toată ziua în grajdul întunecos, Luka Lukici ajunse în goana mare la conacul Larisei Karmaţkaia.

Descălecă în grădina veche, părăginită, duse calul de căpăstru prin aleile laterale la grajdul dărăpănat şi legă dîrlogii de un stîlp. Apoi se furişă spre casă, orbecăind prin întuneric. Ajunse pe o pajişte, unde se afla un chioşc pe care-l năruise vîntul de curînd, şi zări lumină în fereastra ce dădea spre gră-

dină. Acesta era semnul convențional — pe pervaz ardea o lumînare pusă într-un sfeșnic vechi. Însemna că poate să intre.

Luka Lukici se strecură în bucătăria luminată de o singură lumînare, pe care o stinse imediat, și-și trase din picioare cizmele noi din piele șagrinată: scîrțîiau prea tare. Rămas în ciorapi, fără să facă cel mai mic sgomot, trecu din bucătărie în camera alăturată, unde ardea de asemenea o lumînare pusă tot într-un sfeșnic de bronz, din alte vremuri. Încăperea era considerată de locatarii casei drept salon. Aici, pînă de curînd, Luka Lukici își ușura de bani partenerii, la *chemin de fer*. Parcă era un făcut: în casa aceasta avea noroc întotdeauna. Ori de cîte ori juca aici, își umplea buzunarele cu bancnote foșnitoare.

Acum nu mai domnea în cameră atmosfera plăcută, tihna de altă dată. Luminată de licărirea șovăielnică a lumînării, avea la o oră atît de tîrzie, din noaptea aceea ploioasă, aerul sumbru al unei încăperi pustii.

Ușa care dădea în sufragerie era mascată de draperiile groase, vișinii, cu ciucuri grei. Bobrov își opri răsuflarea și trase cu urechea la o convorbire înăbușită, ce răzbea pînă la el, parcă de undeva de sub pămînt. Se furișă în vîrful degetelor pînă la ușă și dădu înlături precaut cele două draperii grele, pline de praf. Își lipi ochiul de gaura cheii și rămase neclintit. Privind cu atenție, Luka Lukici îl zări pe Alexei Tatarnikov tolănit pe canapeaua din fundul sufrageriei. Spre nespusa lui mirare, Tatarnikov purta haine civile, care, deși cam demodate, îi stăteau foarte bine, întinerindu-l. Avea o cămașă albă imaculată, cravată *papillon*, pantofi la modă, cu vîrful ascuțit, *shimmy*, așa cum purtau pe atunci filfizonii de la oraș.

„Ce bucurie mare l-o fi găsit de s-a împopoțonat așa, nerodul?!" gîndi Luka Lukici. Uitîndu-se cu ură la Tatarnikov și mușcîndu-și buza, ascultă convorbirea dintre acesta și stăpîna casei.

Karmațkaia ședea la căpătîiul lui Tatarnikov, mîngîindu-i absentă, cu palma îngustă, părul rar, ușor încărunțit, și aruncînd din cînd în cînd priviri repezi, neliniștite, spre ușa salonului.

Tatarnikov ședea sprijinit cu spatele de perete și, privind în gol și fără să clipească spre lumînarea ce licărea în candelabru, spunea cu glas surd:

— Balul s-a terminat. Luminile s-au stins. Și eu am rămas, cum s-ar zice, singur, cu mine însumi... Iar singurătatea te predispune la reflecții. Și uite ce mi-a venit în minte. Nu știu dacă o să mă înțelegi. Înainte de orice sînt ostaș. Luptător. Am fost deprins să mă bat cu dușmanul față în față. Cîm-

pul de luptă era pentru mine cîmpul de onoare. M-am bătut cinstit cu bolșevicii. Dar am pierdut lupta. A fost o grea pierdere. Fatală. Cel puțin pentru mine. Dar ce spun — pentru noi toți.

— Așa crezi ? întrebă Karmațkaia ca să spună ceva.

— Sînt convins de acest lucru. Peste graniță am mai sperat un timp oarecare c-o să ne luăm revanșa. Am crezut vorbele atamanului alb, Semeonov, că vom reveni în Rusia ca învingători. Dar acum, cînd m-am întors în țară, am văzut, mi-am dat seama ce ridicoli sîntem, ce meschini și neînsemnați în fața acestei puteri uriașe, care s-a ridicat împotriva noastră.

— Dar ce putere, mă rog, e asta ? Nu te înțeleg astăzi, Alexei Ilici. Nu pot să pricep, și nici nu te recunosc, spuse Karmațkaia oftînd.

— Poporul e o putere înspăimîntătoare, doamna mea. Luka Bobrov nu înțelege acest lucru. Și nu-l va înțelege niciciînd. Mărginit, rece, interesat, el pune la bătaie totul, căci n-are altă ieșire din impas. Dumneata însă, atît de subtilă, de inteligentă, de sensibilă, s-ar cădea să-l ții la distanță pe acest aventurier. Bobrov seamănă întrucîtva cu Grișka Rasputin. Chiar și ca înfățișare. Fără să mai vorbesc de firea lui — un aventurier, un escroc, un călău ! rosti Tatarnikov cu înverșunare.

— Astăzi nu ești în apele dumitale, spuse stăpîna casei, oftînd resemnată, cu părere de rău.

— Asta așa e, nici vorbă, încuviință promt Tatarnikov.

— Cred și eu, dacă nu dorești să bei cu mine un pahar de vin.

— Te rog, nu insista, draga mea. Astăzi zic pas. Nu pot.

„Ptiu ! N-am izbutit. Pesemne că a simțit ceva lepădătura, de aia nu bea", gîndi Luka Lukici, privind prin gaura cheii sticla cu porto și cele două cupe de cristal, pline ochi cu vin gălbui, auriu. Luka Lukici știa că paharul care se află mai aproape de Tatarnikov conținea, după cum se înțelesese cu îndatoritoarea gazdă, șoricioaică, într-o doză cu totul suficientă pentru a scăpa de *esaulul* primejdios, fără prea multă bătaie de cap, fără tărăboi...

Dar Tatarnikov refuza cu îndărătnicie să guste din paharul cu pricina, fiind limpede că nu va bea. Acest lucru năruia toate intențiile, toate planurile lui Luka Lukici.

Da, cu părere de rău, trebuia să constate că proiectul lor nu izbutise ! Acum, după ce ascultase vorbele rostite de Tatarnikov, Luka Lukici se convinsese și mai mult că trebuia neapărat să se descotorosească cît mai repede de acest om și prin orice mijloace. Și Luka Lukici hotărî ferm : nu cumva să-l scape în noaptea aceea din mîini.

Între timp, după ce trăsese cu urechea încordat, Tatarnikov spuse :

— Soarta răposatului inginer Strelnikov nu-mi surîde de loc, stimată doamnă !

— Nu înțeleg cîtuși de puțin ce are a face aici Strelnikov ?! exclamă Karmațkaia cu ciudă.

— Ce-i de neînțeles din asta ! ? N-am poftă să mor de mîna lui Luka Bobrov.

— Ciudate vorbe spui, Alexei Ilici ! Dar ce legătură e între Strelnikov și Bobrov !

— Nemijlocită, doamnă !

— Anume ?

— Da' ce, dumneata crezi, într-adevăr, că inginerul s-a sinucis ?

— Acest lucru a fost dovedit prin expertiză judiciară.

— Of, că multe parale mai fac acești Sherlock Holmesi de la raion ! spuse Tatarnikov cu un rînjet.

— Dumneata îl bănuiești pe Bobrov de omor ? întrebă Karmațkaia, aruncînd o privire iute spre ușa salonului.

— Dacă ar fi numai o simplă bănuială...

— Ei, dragul meu, vorbești aiurea !

— Mai bine să lăsăm asta ! Servește o țigară, oferi Tatarnikov, deschizînd în fața gazdei portțigaretul de alpaca, plin cu țigări.

Karmațkaia luă o țigară. Tatarnikov observă că-i tremurau degetele. Aprinzînd-o de la chibritul pe care i-l întinsese prevenitor Tatarnikov, gazda se ridică repede de pe canapea.

— Mă duc să spun să ni se aducă samovarul, zise ea și ieși pe ușa care dădea în bucătărie.

Rămînînd singur, Tatarnikov începu din nou să tragă atent cu urechea. Ciudat, avea mereu senzația că undeva, alături, se afla cineva care-i pîndea pe ascuns fiece mișcare. În aparență nimic nu-l îndreptățea să creadă acest lucru. În casă domnea o liniște adîncă. Numai dincolo de fereastră se auzeau susurul ploii mărunte, dese ca de toamnă, și freamătul mohorît al bătrînilor plopi și mesteceni din grădină. Tatarnikov simțea însă cu toate fibrele sufletului său, ba părea chiar cu fiece nerv și mușchi, prezența în casă a cuiva și de aceea încordarea lui sufletească nu numai că nu scădea, dar, dimpotrivă, devenea tot mai acută cu fiece clipă.

„Cine dracu m-a pus să vin încoace?" gîndi Tatarnikov. Într-adevăr, nu înțelegea ce căuta în noaptea aceea ploioasă, întunecată, în casa Karmațkăi, unde domnea o liniște mormîntală. Tatarnikov trase spre el cupa plină cu porto și, ținînd-o de piciorul fragil, o învîrti îndelung, privind fix cu ochii lui

migdalați, ca ai unui tătar, vinul auriu ce scînteia în lumina lumînării. Apoi o îndepărtă brusc, vărsînd pe fața de masă de un alb imaculat cîteva picături de licoare galbenă ca lămîia.

Karmațkaia, care se strecurase în salonaș la Luka Lukici, îl trase în tăcere la bucătărie și zăvorî ușa cu ivărul.

— Nu vrea să bea — ce nenorocire!

— Am văzut și eu. Se pare că nu știi să-l îmbii...

— M-am străduit, dar nu vrea. Parc-ar bănui ceva. În treacăt fie spus, m-am săturat pînă-n gît de toate astea...

— Ei, bagă de seamă! Asta ne mai lipsea acum, să începi să miorlăi și tu împreună cu el... Ce mai tura-vura, nu putem să-l lăsăm să plece de aici.

— Îmi dau seama și eu. Dar ce e de făcut?

— Gîndește-te. Ești doar femeie!

— Eu am făcut ceea ce trebuia să fac, dar n-am izbutit. Acum e rîndul tău...

— Ai un topor la îndemînă? întrebă deodată Luka Lukici, în șoaptă.

— Vai de mine, cum se poate, Luka Lukici! Cu toporul?! La mine în casă?! exclamă Larisa, albă ca varul, dîndu-se brusc înapoi.

— Nu face gălăgie. Stai binișor. Am uitat pistolul acasă. Și apoi e mai comod fără împușcături...

— Nu! Nu! Cu așa ceva nu pot fi de acord. Nervii mei sînt zdruncinați. Pe urmă îmi pierd mințile, singură, în casă... șoptea tulburată gazda, încrucișîndu-și mîinile pe piept, ca la rugăciune.

— Las' că nu ți le pierzi. Nu te las singură... Fugim împreună în Turkstan. Iar de-acolo trecem în Persia. Nu putem zăbovi. Spune, unde-i toporul? întrebă scurt Luka Lukici.

Atunci, Karmațkaia se repezi la el, îi cuprinse cu mîinile mlădioase grumazul stacojiu, ca de taur, și, lipindu-se de trupul lui, șopi agitată:

— Nu! Nu! Nu! Orice, numai asta nu... Găsesc eu un mijloc. Singură. Auzi?!

Luka Lukici se desprinse însă brutal din mîinile tremurătoare ale femeii, o îmbrînci cît-colo și, deodată, încremeni auzind dincolo de fereastră un strigăt înăbușit:

— Rămîneți sănătoși, domnilor teroriști! La revedere. V-am lăsat un răvaș!

Era glasul lui Tatarnikov. Cînd apucă Luka Lukici să se repeadă afară, fu prea tîrziu. Trăgînd cu urechea din cerdac, prin susurul ploii, în întuneric, Bobrov auzi tropotul mărunt al unui cal nepotcovit, care ieșise împreună cu călărețul din curte.

Larisa se repezi în sufragerie şi găsi bileţelul pe masă. Pe o hîrtiuţă smulsă dintr-un carnet pus pe cupa cu porto, pregătită pentru Tatarnikov, erau scrise piezîş, nervos, cîteva rînduri. Larisa îşi îngustă ochii verzui ca o mioapă şi citi:

„Am ieşit din joc. Pentru totdeauna. Dar voi lăsa o depoziţie în afacerea Strelnikov. Ea îi va fi comunicată lui Luka Bobrov la G.P.U., să sperăm, în cel mai scurt timp! Tatarnikov!"

După ce citi bileţelul de două ori, Karmaţkaia hotărî să nu-l arate lui Luka Lukici şi începu să se agite buimacă prin cameră, neştiind unde să-l ascundă.

În timpul acesta Luka Lukici intră în sufragerie şi, lăsîndu-se pe canapea, spuse:

— Ei, ce dai din colţ în colţ ca o tigroaică în cuşcă? Hai, aşază-te lîngă mine. Aşa obişnuiesc să facă ruşii înainte de-a porni la un drum lung...

— Cum? Despre ce drum e vorba, iarăşi? întrebă Larisa, luată prin surprindere, uitînd de bileţelul pe care-l strîngea în pumn.

— Drumul e lung şi necunoscut... răspunse Luka Lukici şi întrebă numaidecît: Cu ce ne ameninţă în răvaşul lui?

Larisa îi întinse bileţelul boţit. Luka Lukici îl învîrti între degete un timp, apoi îl dădu înapoi Larisei şi zise:

— Nu l-a scris de faţă cu mine, n-am să-l pot înţelege. Ia citeşte tu. Îi cunoşti scrisul.

Şovăind, Larisa citi pripit bileţelul, înghiţind cuvinte şi bîlbîindu-se uşor.

— M-am lămurit. Strînge-ţi calabalîcul. Şi vezi, nu lua lucruri de prisos. Am să-ţi trimit peste vreo oră şi jumătate — două un om de nădejde şi o căruţă cu doi cai.

— Înseamnă că trebuie să fug? întrebă abia auzit Karmaţkaia, lăsîndu-se pe un scaun.

— Deh, nu cumva vrei să-i aştepţi pe cei de la G.P.U. cu mîinile în sîn? răspunse în zeflemea Luka Lukici şi, ridicîndu-se de pe canapea, îşi încheie în grabă toţi nasturii de la scurta de piele.

— Şi unde să plec?

— Încotro te-or duce ochii...

— Totuşi?

— Întreabă-l pe căruţaş în drum. Ştie el. O să te ducă acolo unde trebuie.

— Dar tu?

— Nu te îngriji de mine, poate c-o să ne mai vedem.

— Totuşi, unde?

— Într-un loc sigur.

— Nu înțeleg nimic. Nu cumva glumești?

— Deh, cei de la G.P.U. nu prea știu de glumă...

— Și dacă nu plec nicăieri? spuse Larisa, fără a fi limpede dacă întreabă ori hotărăște.

— Ai să pleci. Dacă nu cu omul pe care ți-l trimit eu, atunci însoțită de un corb negru. Ieri mi-a dat în bobi un ghicitor din aulul cazahilor. Ți-au căzut două drumuri. Unul care duce la capătul lumii. Altul — oficial — la pușcărie. Alege! spuse Luka Lukici și plecă îndată, fără să închidă în urma lui ușa dată de perete.

Larisa rămase încă multă vreme cu capul ridicat, ascultînd neliniștită tropotul copitelor calului care se îndepărta tot mai mult — mersul cunoscut, în buiestru, al armăsarului lui Bobrov. Apoi, sărind ca arsă, deschise sipetul greoi, vechi, ferecat cu plăci de aramă, și începu să scotocească în el cu o grabă febrilă, aruncînd de-a dreptul pe podea vrafuri de rufărie și îmbrăcăminte. După aceea se apucă, tot atît de febril, să lege în boccele lucrurile alese, să le vîre unde se nimerea prin valizele de piele și în cufere.

Luka Lukici se ținu de cuvînt. Cînd se îngîna ziua cu noaptea, pe ploaie, la intrarea din dos a conacului se opri o căruță cu un coviltir ca acelea de pe căruțele lăieților, la care erau înhămați doi cai. Căruțașul, un țăran ursuz, o zori pe stăpîna casei să încarce lucrurile.

Tatarnikov ajunse în galop la sediul central al sovhozului cerealier *Stepnoi* peste vreo două ore. Aruncînd frîul pe după oblînc, lăsă calul, numai spumă, în mijlocul curții. Intră fără cel mai mic zgomot în odaia lui, zăvorî ușa, căută prin întuneric scaunul și se lăsă obosit pe el, sprijinindu-se cu coatele de masă, acoperindu-și ochii cu palmele.

Se simțea amețit; îl dureau picioarele, amorțite de călărie; îi țiuiau urechile; i se strîngea inima, copleșită de o jale fără margini.

Rămase îndelung neclintit, cu ochii pe jumătate închiși, apoi aprinse o lumînare, trase de după sobă o pereche de cizme scîlciate, prăfuite, și scoase la iveală toate scrisorile lui, ascunse cu dibăcie în talpă, adresate Mașei Tarhanova, la Harbin.

Trase lumînarea mai aproape, reciti cu atenție toate scrisorile și hotărî să le ardă. Se răzgîndi însă numaidecît și, păturindu-le cu grijă, le vîrî într-un plic mare, gros, cu un format oficial. Muie penița în cerneală, zăbovi o clipă, apoi zîmbi melancolic și scrise pe plic cu litere citețe: „Mașa Tarhanova. Harbin. Post-restant".

De dincolo de perete se auzi de trei ori „cucu". Vechiul ceas măsura timpul.

Tatarnikov trase cu urechea. Era liniște. Ploaia contenise. Nu mai bătea vîntul. Lumînarea sfîrîia abia auzit, gata să se stingă. Tatarnikov scoase din buzunar un *browning* micuț, nichelat, care lucea șters în lumina lumînării, și ținîndu-l în palmă cercetă îndelung gura mică și teșită a țevii. Apoi puse revolverul pe masă cu multă băgare de seamă, ca pe un lucru foarte fragil, și ascultă din nou cu atenție.

După aceea își aprinse o țigară. Trase fumul în piept, cu nesaț, și începu să scrie repede pe o foaie de hîrtie smulsă din carnet.

„Către
K. A. Azarov, directorul sovhozului cerealier
Stepnoi

Mai întîi de toate îmi cer iertare pentru misiva asta de căință din partea mea. Nu întîmplător mă adresez dumitale într-un astfel de moment. În fața mea se află revolverul, pe care nu-i mult de cînd trebuia să-l descarc în capul dumitale. La început n-am făcut acest lucru din lașitate, acum însă nu-l pot face deoarece nutresc un sincer respect față de persoana dumitale. Aparții acelui gen de oameni uimitori, cărora le zice bolșevici. De aceea te urăsc și te respect. Așa pot fi urîți și respectați numai cei puternici!

În mîinile voastre este nu numai prezentul, ci și viitorul. Ați învins. Ca și alți oameni din clasa mea socială, am încercat și eu să opun rezistență, dar mărturisesc că acum e tardivă orice rezistență din partea noastră. E lipsită de sens și denotă prostie. La drept vorbind, toți oamenii din lagărul meu își dau seama în ascuns de acest lucru, dar nu toți au curajul să-l recunoască deschis, și de aceea mulți dintre noi se lasă amăgiți de speranțe absurde că v-ar mai putea birui. Unii luptă însă și probabil că nu vor depune curînd armele lor destul de îndoielnice. Spre regretul meu, nu pot stărui pe pozițiile dușmanilor voștri, a căror înfrîngere e vădită pentru mine. Ei, și am ajuns la următoarea concluzie: dacă pentru opinia mea, plină de bun-simț față de realitate, voi fi împușcat de același Luka Bobrov, tot atît de dibaci și de tainic cum l-a împușcat și pe inginerul Strelnikov, voi avea parte de o moarte absurdă și rușinoasă. Va fi mult mai cinstit și mai simplu să mă răfuiesc singur cu mine însumi. Pe cei însă, din tagma noastră, care nu vor avea destulă tărie să procedeze ca mine — dușmanul vostru de clasă, învins de voi — pe cei care nu vor avea curajul să-și descarce ultimul glonț în propria lor căpățînă, voi, se înțelege, îi veți înfrînge și îi veți nimici potrivit tuturor legilor dreptății de clasă.

Aşa că nu mă judecaţi prea aspru pentru laşitatea mea. Cu această împuşcătură şterg tot trecutul meu, făcînd acest lucru nu de teama celor ce s-ar întîmpla în viitor, ci din respect pentru acest viitor!

Acum, la despărţire, aş vrea să-ţi strîng călduros mîna, Azarov!

Alexei Tatarnikov."

Terminînd scrisoarea, Tatarnikov rămase un timp pe gînduri, apoi adăugă:

„Nu am decît o singură şi ultimă dorinţă. Aş dori ca scrisorile mele pe adresa M. Tarhanova, dacă s-ar putea, să fie expediate la Harbin. Căsuţa Poştală 13/25.

A.T."

Tatarnikov se ridică în picioare şi zvîrli pe masă tocul, de parcă i-ar fi fript degetele. Ochii îi scînteiau. Fruntea, tîmplele, rădăcina nasului îi erau scăldate în sudoare.

Se auzi încă o dată „cucu".

Era ora trei şi jumătate.

Tatarnikov luă revolverul de pe masă, se îndreptă brusc de spate, se încordă ca la comandă „drepţi" şi închise ochii. Cu o mişcare înceată lipi gura ţevii de tîmplă şi apăsă pe trăgaci.

Două zile mai tîrziu, într-o haltă, a fost arestată de lucrătorii din G.P.U Larisa Karmaţkaia, care se afla în acceleratul Alma-Ata. Avea asupra ei un buletin de identitate fals şi un carnet sindical, pe numele învăţătoarei Anna Feodorovna Volkova.

După vreo douăzeci şi patru de ore a fost arestat, la vreo şaizeci de kilometri de sediul central al sovhozului cerealier, fostul stareţ Ghermoghen, alias Feodor Poluianov, contabilul-şef al sovhozului *Stepnoi*, care fugise în stepă.

Numai pe Luka Bobrov nu se putuse pune mîna.

Casa lui Bobrov a fost înconjurată pe o noapte întunecoasă. Luka Lukici a opus însă rezistenţă armată. În schimbul de focuri ce s-a produs, el l-a împuşcat, ucigîndu-l pe loc, pe Sima, care începuse să scîncească neliniştit în grădină şi, trăgînd focuri de armă, a răzbit prin grădină pînă la malul abrupt al lacului, unde s-a făcut nevăzut — parcă a intrat în pămînt.

Umbla zvonul că se ascunsese timp de două săptămîni prin aulele cazahilor, la *tamîri* — prietenii lui credincioşi — şi cu

ajutorul acestor oameni de nădejde — hoţi la drumul mare şi de cai — luase drumul spre inima stepei, pentru a se ţine de tîlhării în apropierea graniţei chineze, de unde a ajuns mai tîrziu în oraşul Urumci — centrul provinciei Tzin-Dzian.

34

Cînd Azarov sosi peste trei zile, cu avionul, la sovhozul cerealier, venind de la regiune, i se înmînă un plic cu ştampila comitetului raional de partid adresat lui. Desfăcu plicul şi citi următoarea hotărîre a biroului comitetului raional, bătută la maşină

„EXTRAS

din decizia luată în şedinţa extraordinară a biroului comitetului raional Verhne-Redutsk al Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice.

Staniţa V. Redutskaia, 13 mai, 1930

S-a luat în dezbatere:

Problema descompunerii din sovhozul cerealier *Stepnoi*.

După ce a fost ascultat raportul tovarăşului Ciukreev, prim-secretar al comitetului raional al P.C. (b) al Uniunii Sovietice, biroul comitetului raional de partid, convocat în şedinţă extraordinară, a constatat că acuzaţiile de corupţie, strigătoare la cer, aduse lui K. A. Azarov, directorul sus-menţionatului sovhoz, membru de partid din anul 1911, atît cele menţionate în corespondenţa demascatoare din ziarul districtual *Smîcika*, cît şi cele citate în raportul tovarăşului Ciukreev, sînt pe deplin confirmate. Biroul declară că sesizarea organului districtual de partid este întemeiată şi binevenită; de asemenea aprobă în totul linia de orientare a biroului comitetului raional de partid în privinţa stîngistului şi transfugului K. A. Azarov.

Avînd în vedere cele de mai sus, *decide*·

1) Pentru asociere cu elemente duşmănoase faţă de clasa muncitoare, pentru promovarea în posturi de răspundere din sovhozul cerealier a unor foşti contrarevoluţionari indiscutabili, ca E. Dîbin, albgardist, numit conducător al sectorului 5; pentru revoltătoarea persecuţie a unor specialişti sovietici, a cărei victimă a căzut inginerul Strelnikov, care s-a sinucis, de asemeni şi Poluianov, şeful-contabil, concediat din ordinul directorului; pentru încălcarea deciziilor comitetului de partid ma-

nifestată prin redistribuirea arbitrară a suprafețelor de pămînt destinate culturilor agricole; pentru abuz de putere și trădare a cauzei clasei muncitoare, Azarov K. A., membru al P.C. (b) al Uniunii Sovietice din anul 1911, va fi exclus din rîndurile Partidului Comunist, desărcinat din funcție și deferit justiției.

2) Se dă o mustrare severă pentru faptul că n-au fost de acord cu prezenta decizie, luînd apărarea lui Azarov: a) tovarășului Turgaev, secretarul comitetului de partid al sovhozului cerealier; b) tovarășului Iarkov, șeful secției raionale a G.P.U.

3) Îndeplinirea provizorie a îndatoririlor de director al sovhozului cerealier va fi încredințată tovarășului M. Șmurîghin.

4) Prezenta decizie va fi publicată în presă."

Azarov citi de trei ori acel document infamant, se lăsă pe spătarul fotoliului și închise ochii. Inima pe care o simțea ca un sloi de gheață în piept bătea rar, parcă ar fi ostenit din pricina unei lupte dîrze, încordate. Deodată simți că ea se oprise o clipă. Îl cuprinse senzația binecunoscută, de slăbiciune fizică și adîncă deprimare, care-i anunța totdeauna o criză de inimă. Rămînînd neclintit cîteva clipe, făcu în sfîrșit o sforțare, ajunse cu mîna la telefonul de pe masă, învîrti brusc mînerul de cîteva ori și rugă telefonista de serviciu să-i dea legătura cu secretarul comitetului raional de partid.

Ciukreev nu răspunse vreme îndelungată, deși pentru Azarov era clar că el ridicase receptorul, dar zăbovea în mod inexplicabil.

În cele din urmă, fără a răspunde la salutul calm al lui Azarov, Ciukreev întrebă brusc, pe un ton grosolan.

— Ai primit copia deciziei biroului?

— Da, o am în fața ochilor, răspunse Azarov pe același ton calm, impasibil, ca și cum era vorba de o hîrtiuță oarecare, fără nici o însemnătate pentru el.

Acest ton liniștit al lui Azarov îl scoase pesemne din sărite pe Ciukreev, care era deja enervat. El întrebă pe un ton și mai grosolan:

— Ei, și ce mai pofteși de la noi? După cît se pare, totul s-a lămurit.

— N-aș putea spune că totul...

— Restul va fi clarificat de procurorul centrului raional. Iar dumneata fă bine și depune carnetul de membru al partidului. Șmurîghin va veni mîine să-i predai lucrările sovhozului.

Azarov tăcu cîteva clipe, punînd intenționat la încercare răbdarea lui Ciukreev, apoi răspunse, pronunțînd răspicat fiece cuvînt, de parcă ar fi dictat ceva scris:

— Carnetul de membru nici nu mă gîndesc să ţi-l predau. Nu mi l-ai înmînat dumneata şi, orice s-ar întîmpla, nu ţi-l voi preda dumitale. Asta în primul rînd. Nu-i aşa? Apoi, ascultă mai departe. Din postul de director al sovhozului cerealier pot fi scos numai din ordinul comisarului poporului pentru agricultură. Asta în al doilea rînd. Iar în al treilea, îţi comunic că, potrivit hotărîrii biroului comitetului regional de partid, sovhozului nostru cerealier i s-a decernat *Drapelul Roşu de Producţie* al comitetului regional de partid şi al comitetului executiv al regiunii, pentru îndeplinirea cu succes a planului de valorificare a pămînturilor înţelenite şi executarea înainte de termen a însămînţărilor de primăvară. În afară de aceasta, din ordinul comisarului poporului sînt premiaţi cei mai destoinici oameni din sovhozul nostru — mecanizatorii. Cu acest prilej am luat hotărîrea să organizăm mîine o reuniune tovărăşească în sovhoz. Vă rugăm să binevoiţi a ne onora cu prezenţa dumneavoastră!

— Ascultă, Azarov! Te poftesc să te laşi de glumele astea deplasate. *Drapelul Roşu de Producţie* îl primeşte sovhozul şi nicidecum dumneata. Oamenii de acolo l-au dobîndit. Tractoriştii, mecanizatorii! i-o reteză Ciukreev enervat la culme.

— Nu contest acest lucru. Oamenii noştri sînt minunaţi. Şi eu nu-mi atribui nicidecum meritele lor, spuse Azarov, trecînd sub tăcere faptul că fusese premiat şi el, directorul sovhozului, printr-un ordin personal dat de comisarul poporului, aducîndu-i-se mulţumiri.

— Cît priveşte reuniunea, o vom organiza noi, foarte bine, şi fără dumneata, observă Ciukreev.

— Ei, vezi, asta n-o prea cred.

— Cu-um?!

— Fără mine, închipuie-ţi, colectivul nostru nu va participa la nici o reuniune.

— Prea multe îţi iei asupra dumitale, Azarov!

— De, cum să-ţi spun? Ceea ce e în puterile mele...

— Ţi-ai supraapreciat puterile. Ai luat-o razna. Mai precis — ai eşuat. De altfel, repet, vei fi nevoit să continui convorbirea cu procurorul de la centrul raional. Eu am terminat.

— Deh, cum va socoti de cuviinţă comitetul regional de partid, încheie Azarov şi puse receptorul în furcă.

Calmul de care dăduse dovadă în timpul acelei scurte convorbiri telefonice îl costă totuşi scump pe Azarov. După o jumătate de ceas, Uraz Turgaev, intrînd în biroul directorului, îl găsi pe Azarov prăbuşit în fotoliu, aproape fără cunoştinţă, cu pulsul abia perceptibil, pradă unei acute crize de inimă.

35

În noaptea cînd comunicarea telegrafică cu privire la hotărîrea biroului comitetului regional de partid făcu ocolul sovhozului cerealier, Azarov nu închise ochii o clipă. Nu-şi găsea locul de surescitat ce era. De fapt, fiind adînc convins că avea dreptate, Azarov nu se îndoise cîtuşi de puţin, din capul locului, că i se va da satisfacţie şi se vor trage concluziile corespunzătoare, cu caracter organizatoric, în privinţa lui Ciukreev.

Acum însă, cînd convingerea lui intimă era întărită de telegrama semioficială, elocvent de concisă, semnată de primul-secretar al comitetului regional de partid, precum şi de copia, strict oficială, a deciziei biroului, Azarov fu copleşit de o emoţie atît de adîncă, cum poate nu simţise decît la începutul activităţii lui de revoluţionar, încă în adolescenţă, atunci cînd fugise de la închisoarea din Zerentuisk.

Abia acum îşi dădea seama cît de scump îl costaseră însă întîmplările din ultimele zile. Exclus din partid, desărcinat din funcţia de răspundere de la sovhozul cerealier, îi uimise atît pe prieteni, cît şi pe duşmani cu uimitorul calm aparent cu care primise grelele lovituri ce se abătuseră asupra lui. Nu predase carnetul de partid lui Ciukreev, care în cele din urmă fusese scos din postul de secretar al comitetului raional de partid printr-o decizie specială a comitetului regional de partid. Aceeaşi decizie îl reintegrase pe Azarov în rîndul membrilor de partid. Ca director, rămăsese tot timpul la postul său, în aşteptarea deciziei comitetului regional de partid.

A doua zi, după ce Azarov se întorsese de la centrul regional, munca de toate zilele în gospodărie intrase pe făgaşul ei. Brigăzile de tractoare plecaseră să ajute aulele şi satele din împrejurimi. În cadrul ajutorului socialist, una din aceste brigăzi, din care făcea parte Ivan Cemasov şi Morka Zvonţova, fusese trimisă în cătunul Arlagul pentru a veni în ajutorul tînărului colhoz „Internaţionala", patronat de sovhozul cerealier, unde se afla Feşka Surova, care plecase acolo mai înainte. Începuse din plin lucrul cu gredere pentru amenajarea drumurilor, precum şi construcţiile de poduri şi clădiri de pe lîngă sediul central. Erau pe sfîrşite lucrările de montaj la uzina electrică locală. Seara, în crîng, fanfara cînta ca totdeauna, sonor, cu însufleţire. Tinerii fotbalişti băteau mingea cu frenezie pe terenul de sport. În clipele de răgaz, Azarov juca, împreună cu tractoriştii, popice — delectarea lui preferată. Viaţa, răscolită de întîmplările din ultimele zile, intra treptat pe făgaşul ei obişnuit.

Colectivul simți iarăși îndrumarea fermă a conducătorului său. Nimeni nu observă la Azarov, așa cum nu simți nici el, vreo scădere a energiei, o dezorientare sau descurajare. Iar oamenii devotați lui, văzîndu-l astfel, erau și mai disciplinați în îndatoririle lor, muncind cu puteri sporite.

Abia acum, cînd avea toate motivele să se bucure, Azarov se simți deodată nespus de obosit, dîndu-și seama astfel ce scump îl costase încordarea la maximum a forțelor sale, a stăpînirii de sine, a voinței...

Seara, îndată ce se răspîndi prin sediul central și prin toate sectoarele vestea reabilitării directorului, întreg sovhozul deveni parcă un furnicar răscolit. Oamenii se îmbulzeau în biroul comitetului de partid și la direcție. Se strîngeau pîlcuri-pîlcuri la intersecții, se adunau la ateliere, lîngă garaj și lîngă parcul de tractoare, comentînd vestea care îi emoționase atît, transmițînd-o din gură în gură, ca s-o afle toți.

Pretutindeni se observa o mare însuflețire. Azarov avea impresia că și camioanele goneau cu entuziasm pe aleile sediului central. El se uita acum la toate cele din preajma lui, văzîndu-le parcă pentru întîia oară. Acoperișurile, izbitor de verzi, de curînd vopsite, ale căsuțelor albe, imaculate, de la sediul central ; blocurile în construcție, din cărămidă roșie, care se întrezăreau prin țesătura schelelor ; gărduțele de nuiele ale grădinilor cu puieți de mesteceni, arțari și plopi, plantați abia în primăvară, fremătînd sub ferestrele caselor sovhozului în care se și mutaseră locatarii — toate acestea căpătau parcă un sens deosebit, nespus de emoționant.

Biroul lui Azarov, cam strîmt, era înțesat de lume. În ziua aceea, oamenii veneau la director și cu treburi, și sub un pretext oarecare, sau așa, pur și simplu, ca să exprime printr-un cuvînt potrivit, ori printr-o privire mută de simpatie, că se bucurau împreună cu el pentru că se sfîrșiseră cu bine toate întîmplările, cărora era cît pe ce să le cadă victimă Azarov și alți cîțiva din oamenii cei mai destoinici ai sovhozului cerealier. Veniseră acolo ingineri, tractoriști, mecanici și ajutori de tractoriști, agronomi, zootehnicieni, socotitori și păstori. Toți căutau să-i strîngă mîna cu cît mai multă căldură, să spună o vorbă bună, să-l felicite pentru succesul în muncă al sovhozului cerealier, dar mai cu seamă pentru fericita rezolvare a problemei sale în ședința comitetului regional de partid.

Era tîrziu de tot, cînd Azarov, obosit de forfota din timpul zilei, scăpînd în sfîrșit de vizitatorii poftiți și nepoftiți, plecă de la birou spre locuința lui — o cămăruță de holtei, prea putin plăcută, unde se întorcea totdeauna fără cine știe ce chef. Acolo, mai mult decît oriunde, simțea mai acut singurătatea,

amărăciunea din pricina vieții personale, care nu fusese orînduită cum trebuie. Desele neînțelegeri cu soția lui, care duseseră în cele din urmă la divorț; nu mai puțin desele transferări dintr-o muncă în alta; faptul că nu putea să facă nimic de mîntuială, să fie nepăsător; în fine, firească lui modestie, care îl făcea să fie timid față de femeile care-i atrăgeau atenția — toate acestea, luate la un loc, îl împiedicau pesemne să se gîndească serios la orînduirea vieții sale personale. Și, la vîrsta lui, ar fi fost timpul să se gîndească la treaba asta! Iată că și aici, la sovhoz, unde se cufundase din nou în munca organizatorică, clocotitoare, uitînd de somn și odihnă, nici aici n-avea timp să reflecteze la tinerețea lui, apusă de fapt.

Da, numai în cămăruța aceee se gîndea uneori la viața lui personală ratată, luînd ferm, de fiecare dată, una și aceeași hotărîre: „Uite, cum îmi iau concediu, după strîngerea recoltei, plec la vechii mei prieteni de la uzinele din Moscova ori din Sverdlovsk, și acolo — se va vedea..." Ce anume „se va vedea acolo", nu știa nici el. Totuși o astfel de hotărîre avea totdeauna darul să-l liniștească.

„Ehei, drăguțule, ăsta-i un cîntec vechi. Vechi! repetă el cu glas tare, ironizîndu-se de data aceasta pentru o asemenea consolare naivă și, fără să aprindă lumina, se culcă, așa cum era, pe patul de campanie îmbrăcat în dermatină. Dar somnul nu venea de loc. Se sculă, își împreună mîinile la spate și se plimbă multă vreme prin cameră.

În cele din urmă aprinse lumina, scoase din portharta uzată un carnet ponosit și se apucă să facă punctajul cuvîntării pe care trebuia s-o țină, a doua zi, la deschiderea reuniunii din sovhoz.

„Faptele eroice ale mecanizatorilor — ale oamenilor obișnuiți din sovhozul nostru cerealier. Aici brigada lui Ivan Cemasov. Brigada lui Dmitri Dîbin. Elizar Dîbin. Katiușa Kicighina. Liuba Haustova. Liubka!!" scria Azarov în carnet și, repetînd numele Liubkăi, căzu pe gînduri.

Apoi, deodată, parcă amintindu-și de ceva, se înseninâ la față, se apropie de telefonul mare, de tip vechi, care atîrna pe peretele dintre ferestre, sună la locuința lui Vasea, șoferul lui, și-i spuse să vină imediat cu masina.

Gîndul unei raite îi venise în minte dînd cu ochii de arma cu două țevi, atîrnată pe perete deasupra patului său. Copleșit de muncă uitase de ea, deși era vînător pasionat. „Ia te uită, n-am mai tras nici un foc în ultima vreme!" își spuse el cu ciudă.

Luă din cui arma „Zauer", se uită prin țevile ei care luceau mat la lumina becului și-și zise fluierînd: „Mă duc la sectorul

cinci. Tot trebuia să trec dis-de-dimineață pe acolo să văd cum s-au pregătit oamenii pentru reuniunea tovărășească și în general... Iar în zori, cînd încep să zboare păsările, stau la pîndă. Cîteva focuri poate că apuc să trag!"

Gîndind astfel, Azarov nu-și mărturisea însă nici sieși că în adîncul sufletului său ar fi vrut s-o vadă pe Liubka, fata care întruchipa, după părerea lui, neasemuitul farmec feminin, neprihănirea și tinerețea încîntătoare. Liubka! Azarov se surprindea adeseori c-o admiră. O admira însă așa cum admiri frumusețea care nu bate la ochi, farmecul unei floricele de stepă care ți-a răsărit în cale întîmplător.

Fata aceasta stîrnea în sufletul lui Azarov un simțămînt ciudat. Înseninîndu-se atunci cînd se gîndea la ea, își simțea în același timp și mai acut singurătatea, povara anilor, părîndu-i-se că-i aproape bătrîn pe lîngă ea, atît de tînără. Se gîndea cu amărăciune că fericirea îl ocolise, trecuse pe lîngă el ca ploaia torențială din timpul verii, ce cade pieziș în stepa îngălbenită de arșiță...

Simțămîntul ciudat de înseninare și totodată de amărăciune îl încerca și acum, cînd privea fermecat prin țevile armei, în care licărea o puzderie de scîntei aurii. Și această licărire irizată a luminii electrice, care se reflecta în oțelul lustruit, îi amintea de ochii luminoși ai Liubkăi.

„Ah! ce păcat că am prea puține alice mari. Cu cele de becațe nu prea poți să dobori gîște sălbatice! zise Azarov, gîndindu-se cu totul la altceva."

Cineva bătu sfios în ușă. Azarov îl recunoscu după bătaie pe șoferul lui și strigă fără a întoarce capul:

— Intră, șoimule. Ești gata?

— Ca baioneta în luptă, Kuzma Andreici! răspunse vesel Vasea, care apăru în prag.

— Vin numaidecît. Doar să-mi iau cartușiera.

— De mult ar fi fost timpul, Kuzma Andreici...

— Pentru ce? întrebă Azarov, neînțelegînd ce vrea să spună.

— Păi, să mai mergem și noi olecuță la vînătoare răspunse Vasea, cu un zîmbet sfios pe buze, ajutîndu-l pe Azarov să-și strîngă echipamentul de vînătoare.

— Da, ai dreptate. De mult ar fi trebuit... încuviință Azarov, gîndindu-se, ca și mai înainte, cu totul la altceva.

Peste o jumătate de oră, înainte de a ajunge la sediul sectorului cinci, Azarov coborî din mașină și porni peste cîmp cu arma la umăr, îndepărtîndu-se de drum. Intră curînd în crîngul de mesteceni aproape de lacul întins, cu malurile năpădite de pipirig.

Se lumina de ziuă.

În crîng era liniște și aproape întuneric. Mirosea a scoarță de copaci, a ciuperci, a măcieș. Un iz ușor, abia simțit, de veștejire în preajma toamnei adia de pretutindeni, și Azarov îl adulmecă încîntat, vrăjit de liniștea adîncă ce domnea din totdeauna acolo, de acea liniște uimitoare dinainte de revărsatul zorilor. Miresmele pătrunzătoare, tari, ale ierbii din pădure, ale frunzelor de mesteacăn — totul îl bucura, îl înviora. Curînd dădu de o poieniță, dar se opri brusc în loc, auzind deslușit niște vorbe rostite cu glas scăzut, iar uneori — în șoapte pătimașe. Azarov recunoscu vocea Katiușei Kicighina chiar înainte de a auzi deslușit primele cuvinte rostite de glasul adînc al fetei, pe care o găsise de curînd în cătunul Belogradovka și o reintegrase în drepturile ei de tractoristă a sovhozului cerealier.

Azarov nu recunoscu numaidecît cealaltă voce tinerească — a lui Mitka Dîbin. Era ciudat să-l auzi pe acest tractorist cu înfățișarea unui flăcău atît de posac cam din topor, taciturn de obicei, rostind cu o duioșie copilărească, gingaș, cuvinte care se băteau cap în cap.

Stăruind pe lîngă Katiușa, care era supărată de ceva, Mitka bîiguia cu aprindere:

— Așteaptă puțin. Ascultă! Nu trebuie, draga mea, frumoasa mea... Păsărica mea de stepă! Tulpinița mea! Ce crezi tu? Dacă nu mi-ai fi fost dragă, dacă aș fi făcut-o numai așa, din arțag sau mai știu eu cum... Ai răbdare, isprăvim strînsul recoltei și ne facem rost de locuință. Îl rugăm pe director să ne dea. Nu găsești mulți ca el pe lumea asta. N-o să ne lase. O să-și plece urechea la rugămintea noastră. Ei, și atunci începem o viață așa cum trebuie, împlinită. Înțelegi?! Și lui taică-meu i-ai plăcut, după cît se pare. Te laudă. „Uite, zice, așa noră mai zic și eu!" Ei vezi?! Și atunci de ce să plîngi acu, rîndunica mea? De ce? Pentru ce?! o tot întreba pătimaș Mitka, în vreme ce fata plîngea cu suspine.

— Nici eu nu știu de ce. Așa mi-a venit... O să-mi treacă. Taci puțin. Lasă-mă liniștită și șezi cuminte lîngă mine... spunea printre lacrimi Katiușa Kicighina. Glasul ei dulce, adînc, suna lin, duios.

— Atunci cînd stau lîngă tine nu pot să tac, mă înțelegi? Mă frige inima. Parcă dă să-mi iasă din piept. Uite, ascultă cum bate...

— Și a mea, parcă ar fi o păsăruică în colivie.

— Încetează odată cu bocetele, hai, spuse Mitka aspru, poruncitor.

— Nu striga la mine. Deocamdată nu-ți sînt nevastă, îi răspunse pe același ton fata și, deodată, curmîndu-și plînsul, începu să rîdă încetișor.

Azarov oftă înăbușit și gîndi: „În asemenea împrejurări nu poți ști ce arată mai multă fericire: lacrimile ori rîsul! Pesemne că și una și alta!" Gîndind astfel, se îndepărtă cu multă grijă prin desiș, călcînd cît se poate de încet, pe vîrfurile degetelor, ca să nu-i sperie pe tineri, să nu tulbure prin apariția lui, atît de nelalocul ei, măreața taină a luminoasei fericiri omenești...

Între timp pîclele zorilor se risipiră. Trunchiurile albe ale mestecenilor erau poleite de razele soarelui ce răsărea. Undeva, aproape de tot, se auzea strigătul pătimaș, pierdut, al prepeliței, iar pe lac, în pipirig, gîștele gîgîiau neliniștite. În tăriile cerului înalt, senin, învăpăiat de răsăritul soarelui, suna chemarea ca de trîmbiță a lebedelor. Totul zumzăia, fremăta, strălucea și cînta împrejur. Azarov simțea vibrînd în sufletul lui o strună de argint — atît de fericit era, fără pricină după cît se părea, în acea dimineață neasemuit de frumoasă!

Bucuros că izbutise să se îndepărteze fără să fie simțit de Mitka și de Katiușa, Azarov lăsă în urmă luminișul, ieșind din pădure la malul înalt, rîpos, al lacului. Aici însă încremeni din nou, ascunzîndu-se fără voie după zidul copacilor și puieților de plop și mesteceni. Chiar în fața lui, la vreo zece pași, ședeau lîngă o căpiță de fîn Ivan Cemasov și Liubka.

„N-am ce zice, astăzi am noroc să dau tot de îndrăgostiți!" gîndi cu ironie Azarov, fără să-și ia ochii de la Liubka. Era îmbrăcată cu o bluză de atlaz, de un roșu aprins. Bluza avea mînecile scurte — pînă la coate. Cu părul negru ca pana corbului, pieptănată lins, cu cărare la mijloc, și strîns la spate într-un coc greu, Liubka semăna cu o tînără țigancă, oacheșă. Era, într-adevăr, încîntătoare. Azarov nu se mai sătura tot admirînd-o, chiar în acea clipă de amărăciune pentru el.

Ivan Cemasov ședea în fața ei și o privea vrăjit, supus, mușcînd cu dinții lui albi, ca zahărul, un firicel de iarbă.

Iar Liubka, aruncîndu-i din cînd în cînd o privire furișă, îl întreba cu o prefăcută asprime:

— Mai bine să-mi spui la ce naiba ai venit așa tam-nesam din cătun?

— Adică cum de ce? Nu-i astăzi serbarea? Da' ce, eu sînt mai prejos decît toți ceilalți?! Am venit însă, mai cu seamă, fiindcă îmi era tare dor de tine... mărturisi Ivan Cemasov, zîmbind cu gura pînă la urechi.

— Las' că-ți arată el directorul cînd o afla că ai plecat de-acolo fără învoire!

— Da' de unde să afle? Am venit pe ascuns și plec tot așa. Aici n-ai să-mi găsești nici o vină. N-are cum să afle. Pînă s-a luminat de ziuă, pînă m-am tot canonit aici cu tine, calul meu s-a odihnit... Iar acum, după ce m-oi sătura să te privesc, îmi iau tălpășița și îndată sînt acasă. Să mă ajungă din urmă dacă poate, să caute vîntul pe cîmp.

— Măi, da grozav te mai crezi! Dar dacă am să te spun eu lui Azarov? întrebă Liubka, și luminile ochilor ei ca de agată scînteiară.

— Parcă o să dea el crezare bîrfelilor tale!

— Să nu mă creadă pe mine? Azarov?! O să mă creadă! Liubka rosti ultimul cuvînt cu încredințare, pe un ton cîntat.

— Da' ce folos ai avea dacă m-ai pîrî?

— Păi de ce să-i ascund așa ceva directorului, să acopăr un dezertor. Ce-ți trece prin cap!

— Ei, ia lasă-te de glume!

— Nici prin gînd nu-mi trece să glumesc. Vorbesc foarte serios — sută în sută, Vanea.

Cemasov se întunecă la față și, după o clipă de tăcere, zise:

— Pesemne că nu ți-s drag. Asta-i...

— Of, zău că nu știu nici eu, drăguțule. Nu știu cine mi-i drag. Mare poznă! Ba nu-i numai poznă, ci curată năpastă!

— Așa o fi... Hm, după cît văd, la el ții mai mult...

— Care, el?

— Știi tu de cine vorbesc. Nu te mai preface.

— A! vorbești de Azarov! răspunse cu vădită însuflețire Liubka. După ce rămase o vreme pe gînduri, oftă și spuse: Și ce vină am eu în asta, Vanea?...

— Cum adică, ce vină ai? întrebă nedumerit Cemasov, privind-o din nou îngrijorat, cu ochii larg deschiși.

— N-am nici o vină că nu știu temeinic cine mi-e drag... Cît îl privește pe Azarov — deh. Of, dacă ar fi și el mai altfel! spuse visătoare Liubka.

Cemasov ședea posomorît, tot mușcînd firicelul de iarbă.

Deodată Liubka tresări, îi cuprinse grumazul cu mîinile pe jumătate goale, arămite de soare, și privindu-l cu încredere în ochi întrebă:

— Spune, nu-i așa că-s frumoasă?

— Știi și tu... răspunse mohorît Cemasov, întorcînd capul.

— Ei, hai, zi! Sînt frumoasă cu adevărat?

— Frumos e mărgăritarul, dar nu-i al meu!

— De unde știi că nu-s a ta?

— Văd...

— Nu vezi nimic, tontule. Hai să te sărut.
— Îţi rîzi de mine.
— Da' ce, vrei să plîng ?
— Bine ai spus : la ce naiba am venit aici ?!
— Uite la ce, spuse fără fățărnicie Liubka şi, îmbrăţişîndu-l deodată pe Cemasov, îşi lipi buzele fierbinţi, parcă îmbibate cu suc de vişini, de buzele lui care tremurau.

Azarov nu se mai putu stăpîni şi întorcînd capul se îndepărtă repede. Iuţi tot mai mult pasul şi se îndreptă spre sediul sectorului cinci al sovhozului cerealier, care se zărea nu departe de acolo.

În drum întîlni încă două perechi de îndrăgostiţi şi atunci se dumiri : tineretul din sovhoz petrecuse în pădure acea noapte din ajunul reuniunii tovărăşeşti. Ca să adeverească parcă acest gînd al lui, deodată răsună, de undeva din inima crîngului de mesteceni, cîntecul prelung al unui cor.

Glasurile fetelor, cristaline ca şi izvorașele, se împleteau cu acelea groase, profunde, ale bărbaţilor — care dădeau tonul — precum şi cu acelea mucalite ale băieţandrilor. Glasurile tuturor se îmbinau în melodia moleomă a unui cîntec vechi, care îi plăcea mult lui Azarov :

Fosta-am fost eu prin Kronştadt odată,
Ce-am văzut, o să vă spun acuş :
Un boboc, fîrtaţilor, de fată —
Mijlocul de lujer, ochii jucăuşi...

Şaişpe ani să fi avut — cămaşa
Muselină d'aia, cum să zic...
Şi avea o fustă, buclucaşa.
Roşie cu tiv de borangic...

Şuvoaie de căldură şi lumină se revărsau în faptul dimineţii asupra stepei, deasupra lanurilor galbene ca şofranul. Datorită acestei călduri şi lumini, datorită cîntecului ce răsuna nestingherit în crîngul verde, ca smaragdul, Azarov simţi că i se înviorează sufletul.

Apropiindu-se de căsuţa lui Elizar Dîbin, şeful sectorului, se uită peste gardul scund de nuiele şi zări în grădiniţă nişte oameni. Printre ei era şi gazda — Elizar. Pe altul, un omuleţ nespus de vioi, de sprinten, nu ştia de unde să-l ia. Chipul lui, cu totul aparte, i se părea foarte cunoscut. Deşi se străduia din răsputeri, Azarov nu izbutea să-şi amintească unde, cînd, şi în ce împrejurări îl văzuse pe omul acela pirpiriu, care i se întipărise totuşi în minte. Încetini pasul şi ascultă glasurile

molcome care se auzeau în grădină. La auzul cuvintelor: „Hotărît. Ce mai tura-vura...“ Azarov zîmbi fără voie. Își aduse aminte de Fita Țipirig, „slujitorul bisericii“ — omul care îl adusese cu căruța de la gară. „Aha, ăsta-i paracliserul!“ își zise vesel Azarov.

— Da' ce îi căutați în coarne lepădăturii de chiabur ?! Obștea ar fi trebuit să iscălească hotărîrea să fie surghiuniți toți nemernicii și basta! spunea mînios Elizar Dîbin.

— Hotărît, să fie surghiuniți. Ce mai tura-vura... încuviință cu însuflețire Țipirig.

— Dacă aș da ochi cu jigodiile alea, le-aș sugruma una cîte una. Ție nici nu mai e nevoie să-ți spun așa ceva, Fita! Doar mă cunoști bine, slavă domnului.

— Hotărît. Ce mai tura-vura...

— Stai c-am să vorbesc eu cu Kuzma Andreici, între patru ochi, despre treaba asta. Numai Vanka Cemasov, Feșka și Morka Zvonțova nu pot să le țină piept acolo. Las' că le repezim noi într-ajutor încă vreo zece șoimi de la noi. Ehei, dacă l-am trimite la Arlagul pe Uvar Kanahin, le-ar arăta voinicul ăsta chiaburilor voștri cîte parale face sfanțul!

— Da' ce, așa de aprig e ? întrebă speriat Țipirig.

— Ma-mă, mamă! Să te ferească sfîntul! Vrăjmași ca de-alde ei se tem de dînsul mai rău ca de foc. Taie-n carne vie! Dă cu barda-n dumnezeu! Și ce mai *oratur* e, ți se face părul măciucă cînd asculți cuvîntările lui pe scară mondială. Ți se taie răsuflarea!

— Ei, da, așa om ar trebui să trimiteți la noi. Ar face el repede rînduială acolo. Hotărît. Ce mai tura-vura...

— Neapărat trebuie să-l trimitem pe Uvar! El știe să lichideze dușmanii de clasă. Hei, Fita, să bem în sănătatea lui Uvar, că pentru director am închinat de două ori...

Ciocniră răsunător cănile de tablă, traseră o dușcă și icniră de plăcere.

— Bună-i lua-o-ar ciuma! Îți aprinde sîngele în vine! spuse încîntat Elizar Dîbin ștergîndu-și buzele cu manșeta cămășii lui noi din satin albastru, cu nasturii într-o parte.

— Hotărît, aprinde...

— Ei bine. Acum ascultă mai departe cum a fost, Fita! spuse Elizar Dîbin, continuînd convorbirea întreruptă. Nu degeaba ți-am povestit de atîtea ori pînă acum despre rădăcina vrăjită a vieții — *jen-șen*, despre pămîntul făgăduinței, orașul Vertograd și Apele Albe. Întreaga mea viață am crezut în toate astea. De aceea nu-mi găseam locul, nici în cătunul meu de baștină și nici la capătul lumii. Soarta mă ducea dintr-un loc

în altul, cădeam din lac în puț, dar nu izbuteam să dau de rădăcina vieții. Aveam și virtute și ochi ageri — pătrundeam totul cu privirea. Aveam și inima deschisă. Iar pentru un prieten eram gata să-mi pun capul pe butuc! Și ce iese din toate acestea? Că, oricît de viteaz ai fi, singur nu faci mare ispravă. Înțeles-ai, Fita, ce învățătură trebuie să tragi din parabola asta?

— Cum nu! Hotărît! Pricep eu nițeluș cu mintea asta a mea, rosti cu sfială Țipirig.

— Iacă ce învățăminte trebuie să tragi din parabola asta — nu trebuie să cauți rădăcina vieții de unul singur: unirea face puterea. Iar puterea stă în obște, în popor, în întovărășirea cu toți ceilalți. Asta să-ți intre bine în cap, Fita!

— Hotărît. Eu nu fac un pas fără să țin seamă de colhozul meu.

— Ei, lasă, nu te mai făli. Aud c-ai și dat bir cu fugiții din colhoz de două ori, îi aminti Elizar Dîbin.

— Asta așa-i. M-a împins păcatul. Am plecat. Dar acum, s-a isprăvit! Ne-a venit mintea la cap, nevoiașilor de noi! Jura-m-aș în fața lui dumnezeu că n-oi mai părăsi niciclnd în viață orînduirea colhoznică, îl încredință pe prietenul său, Filaret Țipirig.

Azarov se apropiase de ei pe nesimțite. Dînd cu ochii de el, Țipirig încremeni, apoi ascunse repede la spate clondirul cu rachiu, cu cît mai rămăsese în el. Și Elizar Dîbin se fîstîci la ivirea atît de neașteptată a directorului. Era gata să se ridice de pe prispă, dar Azarov se așeză lîngă cei doi prieteni, le dădu bineț și zise:

— Așadară, cine-i bucuros de sărbătoare, acela se cinstește dis-de-dimineață, nu? Foarte bine! Dacă-i așa, turnați-mi și mie un piculeț. Mi-a venit poftă să beau și eu împreună cu voi, tovarăși, pentru rădăcina aceea a vieții!

Filaret Țipirig căță întrebător la Elizar Dîbin, neputînd să-și dea sema dacă directorul vorbise în glumă sau ba. Vechiul lui prieten îl privi însă cu un asemenea ochi, încît înțelese îndată și începu să se foiască, turnînd rachiul în căni.

Elizar Dîbin luă din mîinile lui Filaret Țipirig cana plină și i-o întinse lui Azarov, într-o tăcere solemnă.

— Ei, vă felicit cu prilejul sărbătorii de azi, dragi tovarăși! rosti Azarov ridicînd cana.

— Foarte mulțumim.

— Hotărît! Să fiți sănătos!

Azarov dădu cana de dușcă, dar se înecă deodată, auzind, undeva pe aproape, rîsul sonor, ca clinchetul unui clopoțel de argint, al Liubkăi Haustova.

36

Tractorul ieşise din cătun în zori. Deasupra stepei unduia ceaţa dinaintea răsăritului — prevestitoarea unei zile senine. In urma tractorului, pe drumul de vite, se întindea şi de data aceasta un şirag de căruţe şi harabale ale cazahilor, de oameni călări şi pe jos.

In ultimele zile, prin cătun, prin aulele cazahilor şi prin gospodăriile răzleţe din stepă, umblau fel şi chip de zvonuri neliniştitoare. Se spunea că vinerea următoare, în ajunul sărbătorii Tăierii capului sfîntului Ioan Botezătorul, chiar în ziua cînd va ieşi tractorul sovhozului ca să strîngă bucatele „Internaţionalei", se va ivi pe cer un semn înfricoşător, cu o scriptură în douăzeci de graiuri, numai pe înţelesul oamenilor luminaţi la minte şi cu frica lui dumnezeu.

In aulele cazahilor era aşteptat un hagiu din Mecca, despre care se zicea că numai ce avea să atingă cu degetul harabaua de fier a satanei, că praful şi pulberea se va alege de ea. In faţa lui aveau să-şi plece fruntea în ţărînă toţi necredincioşii care părăsiseră aulul Aksa şi plecaseră să se întovărăşească cu rusii.

Mulţimea de bărbaţi şi femei, de *aksakali* şi *djighiţi* din aulele cazahilor, se tălăzuia buluc în urma tractorului, lărmuind surd. Iar Roman şi Feşka, împreună cu însoţitorii ei, membrii brigăzii de ajutor socialist: Ivan Cemasov, Morka Zvonţova, Katiuşa Kicighina şi Uvar Kanahin, trimişi de sovhoz, cercetau lumea cu privirile şi-şi dădeau sema că bărbaţii şi femeile nu prea credeau în balivernele acelea despre semnul ameninţător din ceruri.

Huruitul motorului se auzea de departe, în faptul dimineţii, ca şi cum tractorul pornise la ofensivă. *Djighiţii* puseseră iarăşi picioarele în scările şeilor, ducînd călare *habar*-ul —vestea harabalei de fier.

Şi din nou cei mai vrednici de cinste dintre bătrînii triburilor îi întîmpinau pe vestitori. După ce le răspundeau la bineţe, întrebau:

— *Habar bar, djighit?*

— *Bar habar, aksakal.* Din cătunul ruşilor a ieşit în stepă harabaua de fier a satanei. Se aude că s-a dus să strîngă cu secerătoarea-legătoare grîul de pe tarlaua colhozului ruso-cazah.

— *I-io!* se auzeau din toate părţile exclamaţiile guturale, neliniştite, pline de mirare ale locuitorilor din aulele cazahilor.

— Şi se mai zice că au venit din sovhoz, în ajutorul colhozului sărăcimii, feluriţi meşteri cu ajutoarele lor. Ei au

adus tot felul de maşini şi o cutie fermecată care arată oamenilor nişte poze vii!

— *I-io!* răsunau drept răspuns exclamaţiile guturale.

Tractorul înainta pe marginea drumului larg din stepă. Inaintea mulţimii de bărbaţi şi femei din cătun, înaintea prichindelilor şi călăreţilor din stepă, păşeau comsomoliştii încolonaţi — membri ai colhozului „Internaţionala".

La volanul tractorului se afla Feşka.

Miron Vikulîci şi Filaret Ţipirig se alăturaseră comsomoliştilor şi le stricau tot timpul alinierea, încurcînd pasul.

Kenka mergea în rînd cu bătrînii şi striga într-una la ei:

— Pasul, nene Miron! Nu strica alinierea, nene Fita!

Linka mergea în primul rînd, între Roman şi Uvar Kanahin. Dîndu-şi capul pe spate, intona cu glasul ei catifelat şi sonor, în cor cu ceilalţi, un cîntec drag comsomolist, ale cărui cuvinte îi emoţionau adînc pe toţi:

Treceau comsomoliştii călări.
Era adîncă noaptea.
Doar unul suspina în scări
Rostind un nume-n şoapte...

Zorile erau tot mai învăpăiate, aidoma unui foc în stepă, primăvara. Tot mai năvalnic răsuna deasupra stepei cîntecul comsomolist. Tot mai ascuţite erau strigătele de uimire, îngrijorate ori triumfătoare ale *djighiţi*-lor cazahi, care îşi jucau caii în jurul tractorului. Şi această larmă în limbi diferite, acompaniată de bătăile ritmice ale inimii de oţel a maşinii, era pentru Roman şi Linka, pentru toţi tinerii din colhoz, o melodie neasemuită, minunată, din pricina căreia le zvîcnea inima şi parcă le creşteau aripi pe umeri!

În sfîrşit, tractorul se opri lîngă lanurile colhozului. Globul purpuriu al soarelui se ridicase deasupra stepei.

Se aşternu liniştea.

Mulţimea bărbaţilor şi femeilor din cătun şi ceata *djighiţi*-lor rămaseră neclintite, înghesuindu-se la marginea holdei, într-o aşteptare încordată. Toţi ştiau că se apropie clipa hotărîtoare, emoţionantă.

În mulţime se auzeau şoapte:

— Cu drăcovenia asta au să dea foc grîului — bună socoteală, n-am ce zice!

— Aşa le trebuie...

— Leagă căţeaua, cumătră, te poate auzi careva.

— Chiar așa. Pentru asemenea vorbe nimerești de-a dreptul la pîrnaie!

— Da' ce-s eu, chiaburoaică?!

— Tu, nu! Bărbatu-tău e chiabur, iar tu ești „subchiaburoaică..."

— Pușchea pe limbă-ți, toanto!

Între timp, Feșka dusese tractorul și secerătoarea-legătoare chiar în marginea lanului.

Uvar Kanahin sări sprinten în scaunul secerătorii și se așeză la locul de manevrare. Drept și deșirat ca o prăjină, părea acum și mai caraghios, și mai stîngaci. Feșka trebăluia în jurul tractorului, strîngînd cureaua ventilatorului care se slăbise. Miron Vikulîci și Klimușka se învîrteau fără nici un rost pe lîngă secerătoare, cercetînd pentru a zecea oară tăria pînzelor. Miron Vikulîci se frămînta din ajun cu gîndul: „Dacă tractorul n-o să meargă, dacă o s-o facă de oaie? Dacă secerătoarea-legătoare n-o să fie bună de nimic?"

Nici Roman nu putea să-și ascundă tulburarea. Zărindu-l în mulțimea locuitorilor din cătun pe Epifan Okatov, gheboșat, făcînd pe amărîtul, cu o înfățișare jalnică, tîmpă, Roman simți că începe din nou să clocotească de mînie împotriva ticălosului, prefăcutului aceluia.

Toți erau cu ochii pe Surova. Cu tricoul ei vechi, spălăcit, cu băsmăluța ei roșie, căzută pe ceafă, cu fața asudată, mînjită de ulei și praf, cu mîinile arse de soare dezgolite pînă la cot, i se părea lui Roman tulburător de apropiată, de dragă, așa cum fusese și cu doi ani mai înainte. Îi urmărea cu luare-aminte fiecare mișcare plină de avînt, pe deplin încredințat că totul avea să iasă bine: tractorul nu putea să nu pornească, de vreme ce era condus de Feșka! Și cum să nu fie tulburat Roman, cum să nu-i bată inima năvalnic, cînd vedea în fața lui întinderea uriașă, nemărginită, pe care grîul, al cărui seceriș sosise, se înălța cît un stat de om, des ca un codru! Privind marea de grîne, privind mulțimea încordată de țărani, fete și femei, Roman nu știa pur și simplu cum să-și mai aline zbuciumul sufletesc, neobișnuit, pe care nu-i fusese dat să-l mai încerce vreodată...

În sfîrșit, Feșka se urcă la volan și-i făcu semn lui Uvar Kanahin, care conducea secerătoarea.

Duduind puternic, tractorul porni, urmat de secerătoare, care începu să-și învîrtească aripile.

Mulțimea amuți. O clipă, Roman avu impresia că-și aude chiar zvîcnetul aprig al inimii.

Aripile uriașe, fragile, ale secerătorii-legători, bătură de cîteva ori smucit, sacadat, parcă nehotărîte, și deodată începură să vibreze în ritm egal și precis, aplecînd spicele grele către rama

dințată... O clipă după aceea, din pîntecul de fier al secerătorii începură să cadă pe miriște primii snopi legați cu sfoară.

Klimuşka își smulse de pe cap şapca, își făcu repede semnul crucii și începu să bolborosească o rugăciune. „Nu pune pe țarină primul snop, fără binecuvîntare și fără să te închini!" își aduse aminte Klimuşca cum îl povățuia taică-său, întotdeauna cînd se ducea cu el la seceriș pe pămînturile altora. Ca plugari din născare ce erau, deși munceau la alții, deși secerau, legau și rînduiau cruciș, în căpițe, snopii grei de grîne care nu erau ale lor, nu uitau datinele din bătrîni. Cînd începeau secerișul, se închinau cu deosebită osîrdie și cucernicie. Și iată că acum, pînă să-și rostească Klimuşka rugăciunea, pînă să se uite uimit, buimac, de jur împrejur, înaintea lui se și înălțaseră cîteva căpițe din snopi rînduiți în clăi, iar tractorul se îndepărta tot mai mult de-a lungul lanului, lăsînd în urma lui o fîșie dreaptă de miriște, parcă tunsă chilug.

Treaba mergea strună. Conducînd tractorul cu mînă sigură, încercată, Feşka asculta bătăile ritmice, precise, ale motorului și, îmbujorată de emoție, vioaie, bucuroasă, întorcea într-una privirile spre Uvar Kanahin.

Acesta îi zîmbea și, dînd din cap, îi tot striga :

— Dă-i bătaie, hulubițo. Accelerează, drăguțo! Accelerează!

Între timp, mulțimea locuitorilor din cătun și a *djighiți*-lor călări se ținea după tractor, pe miriște. Larma exclamațiilor entuziaste întrecea duduitul motorului și huruitul secerătorii, care lucra fără întrerupere.

Pînă la cea dintîi întoarcere totul merse strună. Ambele mașini funcționau de minune. Deodată însă — cînd să facă a doua întoarcere — tractorul începu să „tușească".

Sărind jos într-o clipită, parcă s-ar fi dat de-a dura, Feşka și Uvar Kanahin începură să se foiască buimăciți încolo și încoace. Motorul pocni surd de cîteva ori și se opri fără veste.

Uvar Kanahin, care umbla de colo-colo pe lîngă mașină, îi strigă Feşkăi :

— Controlează carburatorul!

— L-am controlat. Buba nu-i acolo...

— Dar atunci unde-i? strigă Uvar.

Dînd-o la o parte cam brusc, cercetă îndelung și stăruitor carburatorul, dar nu găsi nimic care ar fi putut împiedica bunul mers al motorului.

Deodată însă Feşca îl împinse tot atît de brusc pe Kanahin și spuse :

— Nu te uiți acolo unde trebuie, ageamiule. Acum îmi dau seama despre ce e vorba.

— Ei aș!

— Iacă-tă! răspunse Feșka și, mînuind cu îndemînare cheia, scoase arcul plesnit al unei supape.

Kanahin se repezi cît îl țineau picoarele ca să aducă arcul de rezervă.

Constată însă că lada cu piesele de rezervă rămăsese din nebăgare de seamă în cătun. Trebuiră să trimită anume un om ca s-o aducă.

Epifan Okatov își făcu loc prin mulțimea care privea amuțită. Oamenii întoarseră fără voie capetele spre el, uitînd de tractor și de secerătoarea-legătoare, care rămăseseră nemișcate pe miriște.

Sprijinindu-se în toiag, acesta rosti cu glas surd:

— Ei, iată că au pus cruce secerișului! Așa și trebuia să se întîmple. De soartă nu poți scăpa. Ursita n-o poți ocoli nici cu tractorul... Auzit-ați oare parabola din sfînta scriptură care spune că pedeapsa lui dumnezeu se abate negreșit asupra celor ce-și leapădă credința?

— Ia ascultă, prorocule, hai, nu mai umbla cu parabole pe aici! strigă Feșka din dosul tractorului.

— Dacă nu vreți să ascultați cuvîntul sfintei scripturi, am să vă povestesc o întîmplare adevărată, grăi cu același glas surd, profetic, Epifan Okatov. În opt sute nouăzeci și șase, grînele răposatului Afanasi Efimovici Boiarski, cirezar vestit în stepele noastre, se copseseră tot așa de frumos. Răposatul era un om drept și cu frica lui dumnezeu. Dar iată că s-a stîrnit deodată vîntul. În anul acela bîntuia în stepele noastre un vînt năprasnic. Iar voi știți, cetățeni plugari, ce înseamnă vîntul, atunci cînd îs coapte grînele!

— Ce să mai vorbim, e curată urgie, răspunse Pohliobkin-ghebosul.

— Da. Așadar s-a stîrnit un vînt aprig, urmă Epifan Okatov. Grînele coapte se scuturau. Și iată că răposatul, om drept și cu frica lui dumnezeu, făcu o slujbă întru slava sfîntului Nicolai și-l împinse păcatul la rele. Se apucă, tot așa, să secere grînele de sărbătoarea Tăierii capului sfîntului Ioan Botezătorul. Ei, și dînd drumul la secerătorile lui simple culcă la pămînt vreo douăsprezece deseatine. Slavă ție, doamne, că nu m-ai pedepsit, gîndea el — iacătă, mi-am strîns la vreme grîușorul. Dar prea curînd se bucura. Prea curînd! În noaptea aceea se dezlănțui o furtună nemaivăzută. Și vă aduceți aminte, dragi cetățeni, ce năprasnă a abătut dumnezeu pe ogorul păcătosului?

— Toți ne aducem aminte! strigă Pohliobkin.

— Da' ce-a fost atunci? întrebă cu mînie Epifan Okatov, pironindu-și privirea asupra ghebosului.

— Păi, s-a dezlănțuit atunci o furtună cumplită și focul a mistuit bucatele noastre laolaltă cu grîul lui Boiarski ! strigă drept răspuns Pohliobkin.

— Auzit-ați, cetățeni ai cătunului ? S-a dezlănțuit furtuna și ne-a pîrjolit bucatele. Așa a pedepsit dumnezeu pe toți mirenii din cătunul nostru, drept răsplată pentru păcatele unui singur om. Deoarece stă scris în sfînta scriptură : să nu începi secerișul și să nu tai cu cuțitul o bucată de pîine în ziua mare, plină de îndurerare, a Tăierii capului sfîntului Ioan Botezătorul. Și ce zi avem astăzi, mai țineți minte ? întrebă Epifan Okatov, uitîndu-se iarăși la Pohliobkin.

— Cum să nu ținem minte ! Da' ce, nu sîntem creștini ? Astăzi e taman sfîntul Ioan Botezătorul ! răspunse Pohliobkin.

Mulțimea tăcea, parcă așteptînd ceva. Iar Epifan Okatov grăia mereu vorbe pline de tîlc, rău prevestitoare, dar simțea că aceiași bărbați și femei care mai ieri îi ascultau cu osîrdie cuvintele și-și lăsau cu teamă capul în piept la auzul vorbelor lui nedeslușite, îl priveau acum cu ochi reci, înstrăinați.

— Da, a sunat ceasul judecății ! Pulbere și praf o să se aleagă din toate. Totul o să fie pîrjolit ! Dumnezeu o să-i pedepsească pe robii păcătoși pentru o asemenea hulire adusă pomenirii sfîntului Ioan Botezătorul. O să-i pedepsească ! mormăia mereu Epifan Okatov, amenințîndu-i cu toiagul pe comsomoliștii care se îmbulzeau în jurul tractorului.

Feșka arătă din cap spre Epifan Okatov, care tot cobea, și-i spuse lui Uvar Kanahin :

— Iar croncăne corbul ăsta !

— Las' că-i astup eu gura acuși, răspunse Uvar cu aprindere, și, legănînd cu nepăsare o cheie franceză mare, strînsă în pumn, se apropie de prorocul înconjurat de mulțime.

Îndată ce-l zări pe Uvar Kanahin, Epifan Okatov amuți și-și lăsă ochii în pămînt.

— De ce ai tăcut, apostole ? Zi-i înainte, să te auzim și noi, îi strigă Uvar, uitîndu-se țintă cu ochii lui vioi la Epifan Okatov, care stătea cu privirea plecată.

— Amin ! Ce-a fost de spus, s-a spus, mormăi acesta, aruncînd o privire chiorîșă, temătoare, spre cheia franceză din mîna lui Uvar Kanahin.

— Dacă ai isprăvit ce-aveai de spus, atunci, jos din amvon. Hai, prorocule, cară-te acasă, pînă nu te-am blagoslovit cu cheia asta pentru propovăduirile tale chiaburești ! spuse Uvar Kanahin în rîsetele tuturor și în strigătele aprobatoare ale comsomoliștilor.

— Ce, mă amenințI cu moartea ? se răți Epifan, dîndu-se îndărăt.

— Dacă nu-ţi pui frîu limbii, da, moartea te paşte! Nu mi-o tremura mîna, cînd oi ridica-o împotriva contrarevoluţionarilor! îi făgădui cu toată tăria Kanahin.

Epifan Okatov făcu repede semnul crucii spre Uvar Kanahin, care înainta spre el, şi zise:

— Piei, satano!

— Ehei, nu scapi tu de mine cu semnul crucii, chiabur mîrşav ce eşti! strigă Uvar Kanahin şi pierzîndu-şi stăpînirea de sine se năpusti cu cheia asupra lui Epifan Okatov, care se făcuse alb ca varul.

Cîţiva inşi, cozi de topor ale lui Okatov, îl înconjurară însă cît ai clipi şi, luîndu-l între ei, se îndepărtară cu toţii de lanul colhoznic.

— Aşteaptă, năpîrcă. Pun eu mîna pe tine şi-ţi citesc prohodul — atunci nu mai învii tu! îl ameninţă Uvar Kanahin, negru de mînie.

Oamenii îmbulziţi pe mirişte se uitau în tăcere ba la tractorul neclintit, ba la drumul care ducea spre cătun. Toţi aşteptau să se întoarcă Ablai, care plecase călare, în goană, la Arlagul, ca să aducă piesa de rezervă, din pricina căreia se oprise maşina.

Comsomoliştii se tot vînzoleau pe lîngă tractor, rîzînd de Feşka, însă nici unul din ei nu se simţea în apele lui. „Dar dacă am feştelit-o?... Ce te faci dacă nu porneşte motorul?! Atunci ce-au să mai clevetească?" gîndeau în sinea lor băieţii. Şi în acelaşi timp, cînd vedeau spatele încovoiat cu îndărătnicie al brigadierului Uvar Kanahin, cînd se uitau la sprintenul Ivan Cemasov, la umerii vînjoşi, arşi de soare, ai Feşkăi, la mîinile mari şi puternice ale lui Roman, îşi spuneau cu încredinţare, în sinea lor, că nu era cu putinţă ca maşina aceea minunată să nu se supună dîrzeniei, priceperii şi agerimii pline de vioiciune a acestor oameni de nădejde, isteţi, şi voinţei unice, de nezdruncinat, a colectivului.

Se scursese nu mai puţin de o oră de cînd toţi aşteptau, stăpîniţi de îndoieli chinuitoare. Şi abia cînd soarele încins se ridică sus, deasupra stepei, se întoarse în galop şi Ablai, pe căluţul lui numai spumă. Zece minute după aceea arcul cu pricina fusese montat de Uvar Kanahin şi de Feşka. Tractorul învie. În strigătele de izbîndă ale comsomoliştilor el porni din nou de-a lungul lanului, trăgînd după sine secerătoarea-legătoare, care începu iar să bată vioi din aripi.

— A pornit! Ura!

— Merge bine!

— Accelerează, Feşka! Dă-i bătaie! lărmuiau comsomoliştii, ţinîndu-se în goană după tractor.

Klimuşka-burlacul alerga pe lîngă tractor şi vînturîndu-şi mîinile striga de parcă ar fi îmboldit un cal:

— Hi, hi, dragule... O-o-ho-ho, nu ne face de rîs, pentru dumnezeu. Dii, dii, Corbiule!

Kapiton Norkin, care se tot învîrtea călare pe bidiviul lui prin mulţimea de ţărani, o ţinea într-una:

— Ei, acu a pornit de-a binelea. Martor mi-e dumnezeu — nu se mai opreşte. Ştiu eu. Nu se mai opreşte...

Djighiţii descălecaseră, lăsîndu-şi caii la marginea holdei şi alergară buluc pînă departe după secerătoare. Ei vedeau pentru întîia oară nu numai un tractor, dar şi secerătoarea-legătoare, care secera grîul, îl făcea snopi şi-i lega cu sfoară.

Peste încă o jumătate de ceas, cînd pe lanul de alături porniseră două secerători simple, *djighiţii* îşi scoaseră *beşmetele* călduroase, de care oamenii din stepă nu se despart nici vara, pe arşiţă, se repeziră în urma colhoznicilor spre mormanele de rogoz negru şi se apucară împreună cu ei să meşterească gînji pentru a lega snopii. Uitîndu-se la sprintenii *djighiţi*, le urmară pilda cu rîvnă şi ruşii care nu erau membri ai colhozului. Bărbaţii îşi suflecau mînecile, femeile îşi sumeteau poalele fustelor de sărbătoare, apucîndu-se să împletească şi ei cu îndemînare gînji şi apoi să lege în snopi grîul retezat de secerătorile simple.

Fură atraşi laolaltă cu cei ce munceau aproape toţi privitorii care pînă atunci stătuseră nepăsători pe iarbă. Oamenii căutau să se ia la întrecere, străduindu-se să lucreze cît mai bine, să-şi dovedească cu mîndrie, unul altuia, îndemînarea, repeziciunea şi agerimea.

Munca era în toi. Nici Kapiton Norkin nu se mai putu stăpîni: lăsîndu-şi bidiviul pe iarbă, se repezi şi el pe mirişte, apucîndu-se să lege snopii. Mare meşter în îndeletnicirea asta, muncea cu rîvnă. Admirîndu-şi snopii grei, îi punea în picioare şi, făcînd cu ochiul femeilor care lucrau alături de el, spunea cu lăudăroşenie:

— Văzut-aţi? Iacătă-l cum stă! Parcă-i castravecior, nu snop. Ia să vedem care leagă mai bine ca mine? Nu s-a născut încă pe lume cineva care să mă întreacă în treaba asta.

37

A doua zi Miron Vikulîci trimise brigada lui Ablai, alcătuită din trei comsomolişti cazahi, să lege snopi alături de brigada lui Lunea. Lipsa de îndemînare în muncă a cazahilor, care se vădea pentru întîia oară cu prilejul secerişului,

îl îngrijora serios pe Ablai. Acesta era chiar încredințat în sinea lui că le va fi greu să se măsoare vreodată cu șase dintre cei mai buni legători ruși, a căror faimă se datora în bună parte anilor îndelungați de muncă pe ogoarele altora.

În brigada lui Lunea se aflau meșteri-legători aleși. Aceștia priveau cu destulă ironie pe foștii păstori cazahi, cu care erau în întrecere, socotindu-i niște adversari slabi, sortiți dinainte să fie înfrînți. Brigadierul Lunea privea pe furiș spre Ablai, care avea un aer aspru, încordat, și, făcînd cu ochiul celorlalți membri din brigada lui, conștienți de superioritatea lor, își arcuia buzele uscate de zăduf într-un zîmbet batjocoritor. Lunea arunca mereu priviri spre cazahii leoarcă de sudoare, care legau neîndemînatic snopii, și bodogănea :

— Da-a, strașnici legători v-ați mai adunat! Unul și unul! Ehei, nu vă puteți măsura cu noi, care am legat snopi de cînd eram de-o șchioapă!

Grîul înalt, neobișnuit de des, se culcase la pămînt. Acest lucru îngreuna munca. Miron Vikulîci se sfătui cu oamenii și hotărî să secere lanul cu mașinile numai din trei părți, întrucît dintr-a patra era cu neputință s-o facă. Grîul era culcat la pămînt și dispozitivul de tăiere al secerătorilor aluneca pe deasupra lui.

Brigăzile de legători, a lui Lunea și a lui Ablai, care erau în întrecere, își împărțiseră în mod egal cele trei porțiuni. Neliniștea pe care nu și-o puteau ascunde cazahii, nesiguri de succesul lor, se transmise curînd și membrilor brigăzii alcătuite din ruși. Deși cei din brigada lui Lunea se pricepeau bine în munca aceasta, totuși cei mai mulți erau în vîrstă. Trebuiau nu numai să lege în snopi grîul cosit de secerătorile simple, dar mai cu seamă să strîngă grîul aruncat pe miriște, lăsînd drum liber secerătorilor ca să secere o nouă fîșie. Spre a face acest lucru trebuia să alergi la trap după secerătoare, lucru care, vădit, era peste puterile legătorilor vîrstnici din brigada lui Lunea.

Brigada lui Ablai, dimpotrivă, era alcătuită numai din tineri. *Djighiții* cazahi goneau voinicește, în salturi, după secerători.

Dificultatea pe care o întîmpina brigada lui Ablai era alta. Băieții nu puteau, într-adevăr, să facă față în ceea ce privea legarea snopilor — n-aveau nici deprinderea, nici îndemînarea necesară — fapt care îl necăjea destul pe Ablai, văzînd snopii legați de cazahi, subțiri și afînați, în vreme ce snopii iscusiților ruși, legați cu măiestrie, erau groși și parcă turnați în aur.

Și unii și alții munceau pe întrecute. Nimeni n-ar fi vrut să rămînă în urmă, să se facă de rușine, să ajungă ținta glumelor și înțepăturilor din partea adversarilor, tot timpul cu ochii unii asupra altora. Toată lumea trebăluia de zor.

Numai Klanka — care era legătoare în brigada lui Lunea — părea cu totul liniștită. Deși rotofeie, alerga sprintenă ca o fetișcană după secerători, strîngînd și aruncînd într-o parte poloagele de grîu, legînd snopii, îndemînatică, din mers, cu gînji de rogoz. Isprăvind mai repede decît alții, își punea mîinile în șolduri, triumfătoare, aruncînd priviri dispreţuitoare, ironice spre cei din brigadă care rămîneau în urmă. Uneori, după ce lega toți snopii de pe porțiunea ei, avea timp chiar să-și răsucească o țigară cît toate zilele, din tutun de casă, și s-o aprindă. Stătea pe miriștea întinsă, neclintită ca o statuie, pufăind din țigara ei uriașă, rîzînd astfel de ceilalți membri ai brigăzii, cărora numai de fumat nu le ardea...

Șuierăturile, strigătele guturale ale celor care mînau caii, pocnetele înăbușite ale bicelor și țăcănitul vioi al secerătorilor — toate acestea îi tulburau, îi îmbărbătau pe oamenii absorbiți de lucru. Antrenați în ritmul unic, armonios, spornic al muncii în comun, uitînd de oboseală, dădeau zor, scăldați în sudoare, cu o înverșunare plină de voioșie. Legătorii întindeau deasupra capului funiile verzi de rogoz, le aruncau din fugă în jurul poloagelor de grîu zvîrlite de pe platformă, le strîngeau și astfel snopii erau gata. Părea că oamenii prindeau în brațe din zbor niște păsări mari, care fîlfîiau, doborîte la pămînt.

Membrii brigăzii lui Ablai munceau cu o îndîrjire tăcută. La început li se rupeau tot timpul gînjii. Ablai, agitat, nu prididea de loc să rînduiască spicele în snopi ca lumea. Deodată, se zăpăci de tot și începu să rămînă în urma băieților. Îi venea să intre în pămînt de rușine. Băieții observară însă ce descumpănit era și îl scoaseră din încurcătură legînd cîțiva snopi de pe porțiunea lui. Atunci el continuă să lucreze mai liniștit, mai sigur de el.

Cufundat în acea muncă fără preget, Lunea simți curînd o durere surdă în șale — doar nu mai era tinerel! Și-apoi, în sinea lui n-ar fi avut nimic împotrivă să se așeze pe un snop și să tragă un fumuleț din țigară. Dar, ca un făcut, secerătorile lucrau fără întrerupere. Năduşeala sărată i se scurgea în ochi. Bătrînul simțea tot mai mult că-i slăbesc, că i se taie picioarele, iar mîinile îi erau grele ca de plumb. Totuși nu rămînea de loc în urma membrilor brigăzii.

Era cu neputință să rămînă în urmă. Nu se putea să-și piardă demnitatea de brigadier și de meșter-legător fruntaș.

Nici lui Klimuşka nu-i era mai ușor. Își pierduse ghetele scîlciate în vîltoarea muncii și acum alerga pe miriște desculț, cu cămașa sfîșiată, leoarcă de sudoare, plin de avînt și întinerit parcă. Și pe el începuse să-l cam doară șalele și să-și simtă gura amară. Și buzele lui erau uscate, arse de sete, și fruntea lui era

scăldată în sudoare. Iată de ce, atunci cînd ajunse în dreptul brigadierului, Klimuşka, parcă ghicind gîndurile lui Lunea, arătă spre secerătoare şi spuse oţărît din mers :

— Au văzut şi ei o secerătoare în ochi şi acum îi tot dau zor într-una, fără să se oprească. Păi aşa o să sleiască de puteri caii, chiar după cea dintîi postată. Calul nu-i om, mai trebuie să se şi odihnească !

Lunea însă nu-i răspunse nimic lui Klimuşka, deşi tare ar mai fi vrut şi el ca vreo stricăciune să oprească niţeluş maşinile. Da, nu mai era tînăr. Bătrînul avea nevoie de odihnă, fără de care — simţea bine lucrul acesta — aveau să-l părăsească puterile curînd, după vreun ocol, două, făcîndu-se rîs în ochii celor din brigadă şi, ce era şi mai ruşinos, în ochii păstorilor cazahi cu care erau în întrecere.

Aducîndu-şi aminte de păstori, Lunea sări pe un snop şi se înălţă pe vîrful degetelor, urmărindu-i cu privirea pe oamenii din brigada lui Ablai, care forfoteau, goi pînă la brîu, de partea cealaltă a lanului. Despuiaţi de cămăşile lor largi, cu trupurile arămii, negricioase din născare, muncind în bătaia soarelui, cazahii îi dădeau zor la treabă, spornic, părînd a se îndeletnici cu un joc vesel, pătimaş. „Grozavi îs la alergătură, lua-i-ar naiba. Nimic de zis ! Tinerei, de!" îşi zise cu pizmă Lunea. Şi gîndul că colo munca se desfăşura acum mai grabnic şi mai bine, că tinerii puteau să iasă pînă la urmă învingători în întrecere, gîndul acesta îl tulbura pe Lunea. Ca şi cînd ar fi căutat să explice de pe acum înfrîngerea lui de neînlăturat, Lunea îşi zicea în sine : „De, ce să-i faci, nu mai sîntem flăcăiandri ca să alergăm la trap după secerători. În schimb snopii noştri nu pot fi asemuiţi cu ai cazahilor. La ai noştri ţi-e mai mare dragul să te uiţi — toţi îs unu şi unu, ca nişte voinicei !" Dezvinovăţirea asta îl stînjeni doar o clipă, căci uită îndată de ea, începînd din nou să trebăluiască cu aprindere. Aruncă o privire Klankăi, care zorea alături de el, neobosită, nespus de îndemînatică, îi făcu cu ochiul şi strigă :

— Nu ne dăm noi bătuţi cu una cu două, cetăţeano ! Nu ne feştelim iacaua. Ce zici, cneaghino ?

— Hei, trăncăneşte mai puţin şi dă din mînă mai repede ! îi strigă fără răutate Klanka.

În vremea asta, flăcăii lui Ablai, cuprinşi de înflăcărare, aşa cum îi e dat tinereţii să fie, forfoteau într-adevăr cu atîta avînt, parcă le cucerise toată fiinţa un joc neobişnuit de aprins, de înflăcărat. Tineri, sprinteni, vînjoşi, nu simţeau dureri de şale, nu le vuia capul, venind de hac, ca nişte împieliţaţi, poloagelor grele de grîu cosit. Aruncau şi ei pe furiş, din fugă, cu ochii lor traşi spre tîmple, priviri piezişe, pizmaşe, spre cealaltă parte a lanului, gîndindu-se fiecare cu teamă că ar putea fi înfrînt.

Da, se putea spune că niciodată nu fusese munca atît de spornică, atît de înfrățită, ca în zilele secerișului ! De acest lucru își dădeau seama și Klimuṣka, și Roman, și Lunea, și Miron Vikulîci. Lucrul acesta îl simțeau toți membrii micului colhoz, în vreme ce legau snopii.

Grîul era o minune. Snopii uriași, strîns legați cu gînji de rogoz, bine rînduiți, se îngrămădeau atît de deși, că, dacă priveai dintr-o parte, părea că nu mai ai unde călca cu piciorul. Și, cu inima plină de bucurie, oamenii întorceau mereu capul, din fugă, ca să vadă cît înaintaseră, să vadă cîmpul de pe care strînseseră bucatele, presărat la tot pasul cu trofeele acelei lupte pentru recoltă, înfrățite, pline de avînt.

Ceasurile se scurgeau unul după altul. Secerătorile țăcăneau mereu, vioaie, vesele, fîlfîindu-și aripile. Fără a-și da seama cum trece vremea, oamenii munceau cu aceeași dîrzenie, cu aceeași înverșunare. Soarele dogoritor de august scăpăta tot mai mult spre asfințit, umbrele piezișe ale oamenilor, care alergau încoace și încolo pe cîmp, erau tot mai lungi. Tot mai tare loveau ciocănașele în tîmplele lui Lunea, care era istovit de tot. Tot mai ascuțită era durerea lui de șale. Dar bătrînul nu putea să se dea bătut, n-avea timp să se odihnească.

Klimuṣka fu cel dintîi din brigada lui Lunea care-și ieși din sărite. Rupsese din grabă cinci gînji de rogoz și, înciudat de acest lucru, se repezi ca un uliu la brigadier.

— Ce rînduieli-s astea ?! răcni el, înecîndu-se cu scuipat. Unde ți-s ochii, brigadierule ? Treabă-i asta — ați pus pe asiați pe partea cea mai bună, iar pe noi aici, unde-i mai rău ! ?

— Da' ce, ai căpiat, Klim ? Cu ce e partea lor mai bună ca a noastră ? întrebă uluit Lunea, ridicîndu-și spre Klimuṣka ochii în care se prelingea sudoarea.

— E mai bună fiindcă-i în bătaia vîntului. Priceput-ai ? Iar dacă-i în bătaia vîntului, înseamnă că poloagele se întind pe platformă mai bine decît la noi.

— Ei, lasă fleacurile. Nimănui nu-i este ușor... îl dojeni brigadierul, văzîndu-și de lucru.

Klimuṣka se mai învîrti o vreme pe lîngă brigadier, apoi deodată, luîndu-și seama, se năpusti cît îl țineau picioarele pe postata lui nestrînsă și, fără să mai scoată o vorbă, începu iar să lege snopii, repede, înciudat, cu mîinile lui de bătrîn, zgîriate pînă la sînge.

Klimuṣka se uita pizmaș la Klanka. Îi venea să plîngă de necaz, cînd vedea că zdravăna muiere isprăvea treaba pe postata ei de două ori mai repede ca el. Și bătrînul, încordîndu-și puterile, se străduia s-o ajungă din urmă, s-o întreacă în voinicie și îndemînare. Dar oricît se străduia Klimuṣka, oricît își încorda

puterile, Klanka îl lăsa mereu în urmă. Din pricină că-şi pierduse timpul luîndu-se la harţă cu brigadierul, Klimuşka rămăsese în urma potrivnicei sale cu o brazdă şi jumătate nestrînsă. Mînios foc, jignit şi ros de pizmă, Klimuşka trudea acum cu înverşunare, deşi era istovit şi-l dureau cumplit şalele. Colac peste pupăză, îl mai puse naiba şi pe isteţul Eralla să-l întărîte pe bătrîn. În vreme ce lega în grabă un snop, Klimuşka îl auzi pe păstorel :

— *Ui-boi!* A ta puţin-puţin, tare ostenit, bunic. A nostru de loc.

Întorcînd capul, Klimuşka îl văzu pe flăcăiaş stînd ceva mai încolo şi zîmbindu-i compătimitor. Îl ameninţă cu gînjul de rogoz şi-i strigă :

— Îţi arăt eu ţie să-ţi mai rîzi de un bătrîn! Piei din ochii mei pînă nu te-am altoit cu gînju ăsta, potlogarule!

— *Ui-boi!* Nu suduit noi, bunicule! Dacă nu ocărît, noi ajutam pic-pic, îi spuse între patru ochi Eralla.

Şi Klimuşka lăsă mîna în jos. Voise să-l bruftuluiască, dar în loc de aceasta îşi trase răsuflarea şi bîigui :

— Zici că mă ajuţi ?... Ce ajutor să-mi dai tu mie, pezevenghiule ? Dar ai putea să legi gînju. Asta da! Ia hai...

Eralla trase îndată din brîul lui Klimuşka un curmei de rogoz şi puse peste el un braţ de grîu. Apoi sări într-o parte şi-i strigă poruncitor lui Klimuşka :

— Gata. Legat la el trebuie!

Klimuşka legă snopul de grîu pus de Eralla. Cîteva minute după aceea lucrau amîndoi — bătrînul şi băieţandrul — în deplină înţelegere şi tăcere. Treaba sporea, înaintînd vădit. Curînd îl ajunseră din urmă pe Lunea, îi întrecură pe alţi doi bătrîni care tot moşmondeau la poloagele înfoiate de grîu, dar pe Klanka nu puteau cu nici un chip s-o ajungă din urmă. Ca şi pînă atunci ea mergea de-a lungul rîndului de poloage, cuprinzîndu-le cu gînjii şi legînd snopii cît ai bate din palme.

Soarele scăpăta dincolo de zare. Pînzele purpurii ale asfinţitului ardeau în vîlvătăi deasupra stepei. Ţăcănitul neîntrerupt, înăbuşit al secerătorilor tăcu, amuţi pe neaşteptate. Se lăsă o linişte atît de adîncă, încît oamenii auziră bătaia prepeliţelor în faptul înserării.

Lunea strînse cel din urmă snop şi se îndreptă cu greu de spate, parcă ferecat de o durere surdă. De jur împrejur se întindea miriştea dezgolită şi pe ea zărea, aidoma unei turme de oi, snopii grei, împrăştiaţi ici şi colo.

Lunea cercetă cu luare-aminte postata pe care lucrau cazahii. Oriunde ţi-ai fi aruncat privirea, pretutindeni se vedeau

numai snopi. Klimuşka auzi deodată în spatele lui nişte strigăte guturale, triumfătoare. Intoarse capul. Ceata de cazahi sărea peste snopi alergînd valvîrtej spre el. Cazahii strigau ceva, vînturînd braţele.

Lunea îşi roti privirea asupra cîmpului. Unii dintre membrii brigăzii sale legau ultimii snopi. Doar Klanka şedea cu mîinile în şolduri pe cel din urmă snop pe care-l legase, pufăind dintr-o ţigară cît toate zilele şi cătînd de jur împrejur cu un aer trufaş, fudulă nevoie mare.

„Nu cumva ne-au întrecut împieliţaţii ?!" gîndi cu îngrijorare Lunea, uitîndu-se la cazahii care alergau nebuneşte.

In clipa aceea, răspunzîndu-i parcă la întrebare, Eralla strigă :

— *Ui-boi !* A lor biruit voi !

Lunea se prăbuşi pe snop ca secerat. Abia atunci simţi ce istovit era — îi tremurau mîinile ca varga.

Membrii brigăzii lui Ablai, care alergaseră ca să-i ajute pe bătrîni, se opriră deodată descumpăniţi văzînd că, la drept vorbind, nu mai aveau ce face.

Klimuşka legă ultimul snop şi-i spuse lui Eralla :

— Isteţ e neamul tău, măi Eralla. Numai că degeaba s-au grăbit aşa de tare. Noi avem o vorbă. Găina bătrînă face zeama bună !

Se sfîrşise întîia zi de seceriş pe cîmpul colhoznic. Secerătorile se îndreptau încet spre tabără, iar în urma lor păşeau oamenii osteniţi, tăcuţi, dar bucuroşi.

Undeva, în amurg, duduia încă tractorul nevăzut şi se auzeau strigătele ghiduşe ale comsomoliştilor neastîmpăraţi. Departe, pe nemărginitul lan al colhozului, secerătoarea-legătoare lucra încă. Curînd însă amuţi şi huruitul tractorului. Din depărtare se auziră pînă în tabăra de cîmp a brigăzii urale triumfătoare. Aşa îşi exprimau comsomoliştii nespusa bucurie, fericiţi de acea încheiere rodnică a celei dintîi zile de seceriş. Impreună cu ei lărmuiau veseli, în tabăra de cîmp, şi legătorii de snopi şi cei de pe secerători, sfîrşind acea zi de muncă neobosită sub cerul liber cu cina săţioasă la masa comună a colhozului !

38

In ajunul zilei, cînd trebuia să înceapă strîngerea recoltei de pe cîmpurile colhozului „Internaţionala", Pronea Skorikov nu-şi mai afla locul. Se apuca de o treabă oarecare, o lăsa numaidecît baltă şi dădea fuga spre curtea colho-

zului, unde domnea o neobișnuită însuflețire printre oamenii prinși de îndeletnicirile grabnice, premergătoare secerișului. Pronea se uita la țăranii care forfoteau prin curte, la cazahii ageri, vioi, simțindu-și mai aprig singurătatea și amărăciunea nemîngîiată care îl tot rodea. Parcă abia acum își dădea seama că toată viața murise de urît, văzîndu-se atît de părăsit, de răzleț; că toată viața lui dorise apropierea oamenilor și totuși mereu îl împiedicase ceva să se simtă printre acești oameni unul de-al lor...

Și, frămîntat de gînduri pline de amărăciune, de dorințe nedeslușite, chinuitoare, Pronea pleca din curtea colhozului, întorcîndu-se în casa lui neprimitoare, întunecoasă, unde, plictisit de toate, se apuca să se ciorovăiască cu nevastă-sa, care se pregătea să iasă și ea a doua zi la cîmp. Făcuse rost de undeva de două seceri ruginite și-i spusese:

— Oamenii harnici ies la seceriș. Noi cu ce sîntem mai prejos ca ei? Hai să mergem mîine să ne vedem bucatele. Poate că e vremea să ne secerăm și noi grîul cu care ne-om ține zilele.

Pronea se gîndea tare neliniștit cum o să se urce cu nevastă-sa a doua zi de dimineață în căruță, cum o să se ducă la cîmp — și acolo... ia-ți pămîntul de unde nu-i... Voise de cîteva ori, încă din ajun de „Sîn Petru", să-i spună femeii că lotul lor dispăruse fără urmă, că se chinuise întreaga vară tot căutîndu-l, dar nu-l putuse găsi și pace... Oricît se gîndi și chibzui, nu putu totuși să hotărască cu nici un chip cum să aducă vorba despre pămînt. Pînă la urmă, dînd din mînă deznădăjduit, își spuse: fie ce-o fi! Oricum, nu se cădea să se facă de rușine față de oameni. La o adică, îi va spune totul răspicat, pe șleau, ca să știe lumea că în casa lui cîntă cocoșul, nu baba lui cea îndărătnică.

Seara, perpelindu-se pe cerga de pîslă, Pronea era gata să-i spună: „Află, măicuțo, că nu mai știu unde-i lotul nostru! A pierit fără urmă — ia-l de unde nu-i! Ca să vezi ce necaz a căzut iar pe capul nostru!" Totuși, nu se putu hotărî să facă o mărturisire atît de primejdioasă.

A doua zi de dimineață, în urma căruței pline de oameni a colhozului, sosi și Pronea la cîmp. Își deshămă în grabă calul și, îndată după aceea, se făcu nevăzut. Nu se mai arătă pînă la prînz, cînd colhoznicii puseră iar tractorul în mișcare. Între timp, Pronea dăduse ocol în fugă tuturor lanurilor colhozului, cercetînd poate pentru a suta oară fiecare urmă de iepure, fiecare fir de iarbă, pe care ajunsese să le cunoască bine de tot în timpul verii. Nu găsi însă nici de data aceasta vreo urmă a fostului său lot. Goana aceea zadarnică îl întări cu totul în credința că n-avea să-și mai vadă pămîntul în vecii vecilor, din care

pricină va ajunge de rîsul lumii, va fi fluierat de unul şi de altul, fiind silit să fugă unde va vedea cu ochii.

Iar cînd se întoarse pe postata unde secerişul era în toi şi auzi zarva mulţimii, duduitul tractorului şi ţăcănitul vioi al secerătorilor simple, această credinţă i se preschimbă în spaimă, în zăpăceală. I se strîngea inima de obidă la gîndul că-şi pierduse pămîntul.

Copleşiţi de emoţia obştească, colhoznicii uitaseră cu totul de Pronea. Nimeni nu-l vedea, nimeni nu vorbea cu el, şi chiar Roman, întîlnindu-i de cîteva ori privirea, părea că nici nu-l bagă în seamă.

In vremea asta, fără să-şi ia ochii de la tractor, pierdut în mulţimea de gură-cască din cătun, care venise în ziua aceea de sărbătoare să-şi holbeze ochii la strîngerea bucatelor, Pronea colindă toată ziua fără rost, împreună cu ceilalţi, pe lîngă lanul colhozului. Abătut, privea în tăcere, cu sfială, tractorul, secerătoarea-legătoare, prefăcîndu-se stîrnit de felul în care lucrau acele maşini complicate, pe care le vedea pentru întîia oară. Se uita cu luare-aminte cum funcţionau maşinile, dar se gîndea totuşi cu nelinişte la unul şi acelaşi lucru: la pămîntul pe care nu-l mai găsea, ceea ce se temea să-i mărturisească nu numai îndărătnicei sale bătrîne, dar chiar sieşi.

Deodată Pronea auzi comanda răsunătoare, autoritară, a lui Roman:

— Stop maşina!

Şi Feşka, punînd maneta la punctul mort, opri tractorul. Atunci, Pronea, parcă venindu-şi în fire, privi de jur împrejur şi încremeni. Dinaintea lui zări în lanul des şi înalt al colhozului o jumătate deseatină de pămînt cu grîu pipernicit. Tulpinile rare, firave, chircite îşi zbîrleau în sus spicile micuţe, jalnice. Pronea se repezi cît îl ţineau picioarele spre lotul său, rupse un spic şi-l frecă iute între palme, privind îndelung boabele zbîrcite, prizărite, apoi le strînse în pumn şi-şi lăsă amărît capul în piept. Nu ţinea minte cît stătuse neclintit, fără să-şi ridice privirile lăsate în pămînt. Simţea însă că-l pironeau zeci de ochi străpungători ai membrilor colhozului, care se strînseseră roată în jurul lui.

Pronea nici n-apucă să-şi vină în fire, cînd asupra capului său aplecat de ruşine se abătură zeci de strigăte:

— Ia te uită ce „falnic" i-a crescut grîuşorul — nimic de zis!

— Să ferească dumnezeu pe creştin de aşa bucate...

— Păi, a cui e isprava asta, cetăţeni ţărani? întrebă Klimuşka, privind pieziş, cu şiretenie spre Pronea, care stătea mohorît.

— Să fie cumva greșuri lăsate de noi, cei din colhoz? întrebă careva.

— Ba să avem iertare, nu ne luăm așa păcat pe suflet, răspunse Roman.

Și, tulburat povesti îndată mulțimii care tăcea mirată cum, în primăvară, brigada plugarilor din colhoz ocolise lotul prost arat și grăpat al lui Pronea Skorikov, lot care se nimerise drept în inima marelui lan colhoznic, și acum iată ce ieșise din toate astea! Oricît căutaseră ei atunci să-l atragă pe țăranul acesta încăpățînat cu gospodărie individuală în colhoz, oricît se arătaseră gata să-i însămînțeze jumătatea de deseatină cu semănătoarea colhozului, nu se putuseră înțelege cu el! Bătrînul se încăpățînase, ținînd morțiș să-și muncească singur pămîntul, și iată acum ce mare scofală ieșise!

— E o priveliște prea puțin îmbucurătoare, tovarăși! spunea Roman colhoznicilor și gospodarilor individuali, strînși roată în jurul lui. Ca să vedeți că nu eu fac propagandă pentru colhoz, ci o face recolta noastră, a colhozului. Bucatele noastre, ale colhozului, votează pentru viața nouă!

— Adevărat!

— Grîul nostru nu-l poți asemui cu acel al gospodarilor individuali! îl susținură colhoznicii, toți ca unul, pe președintele lor.

După Roman luă cuvîntul Uvar Kanahin, arătînd cu aprindere țăranilor cu gospodării individuale din cătun, care mai șovăiau, de ce trebuiau să intre în colhozul „Internaționala".

În urma lui Kanahin, Feșka vorbi cu tot atîta înflăcărare despre avantajele vieții colective.

Pronea stătea, ca și pînă atunci, cu ochii în jos, neștiind ce să mai facă de rușine, de amărăciune și obidă. Privirile i se opriră deodată asupra femeii sale, care se apropiase de el. Aceasta îl înghionti în coastă fără multe fasoane și-i șopti la ureche:

— Ce stai ca un buștean? Fă ceea ce te sfătuiesc oamenii cumsecade să faci. Scrie-te la ei în colhoz. Las' să secere totul de-a valma. Scrie-te, pentru dumnezeu, nu mai zăbovi...

Abia acum înțelese Pronea cuvintele lui Roman: „Aveți adevărul în fața voastră, tovarăși! Aici e însămînțat cu semănătoarea în rînduri, iar dincoace s-a lucrat iac-așa, de mîntuială. Păi, se știe doar: unde-i unul nu-i putere! Cum o să se măsoare un singur om cu colhozul?!"

— Lasă-mă, dă-mi voie să spun și eu o vorbă, Roman Egorîci, bîigui fără prea mult curaj Pronea, privind cu sfială în jurul lui.

O clipă se așternu o tăcere atît de adîncă, încît se auzea cum susurau sub soarele arzător spicele coapte de grîu. Pronea

şovăia, lăsîndu-se ba pe un picior, ba pe altul. Cînd îşi dădu seama că toţi tăceau, aşteptîndu-l să vorbească, se pierdu cu firea de tot. Nevasta lui însă căută să-l îmbărbăteze — un zîmbet duios, îmbietor, flutură o clipă ca o părere pe faţa ei plină de zbîrcituri, scofîlcită.

Pronea clipi repede şi spuse cu glas surd :

— Mă doare cînd îmi văd peticul de pămînt, cetăţeni ţărani şi cetăţence femei. Tare-s amărît. Nu tăgăduiesc lucrul ăsta... Iată pămîntul meu, iată-l şi pe acela al colhozului. Între ele e o deosebire ca de la cer la pămînt. Nu tăgăduiesc...

Pronea se uită zăpăcit împrejur, vrînd să mai spună ceva, dar în clipa aceea răsări din mulţime Filaret Ţipirig, ars de soare, ca un harap.

— Hotărît. Ce mai tura-vura ! strigă Ţipirig. Apoi, luîndu-şi de pe cap şapca ruptă, îşi şterse cu mîneca zdrenţuită a cămăşii broboanele mari de sudoare de pe frunte şi strigă din nou : Hotărît ! Şi eu zic ca el. Nici eu nu tăgăduiesc că e mai bună viaţa în colhoz !

Ţipirig îşi frămîntă şepcuţa în mîini şi continuă cu tărie. Toţi îl ascultau cu multă luare-aminte. Ţipirig povesti cum se vînduse pentru iapa lui Pikulin, cum fusese cît pe ce să pîrjolească grîul colhozului, după care fugise de ruşine şi ocară în stepă, cum rătăcise pe meleaguri străine, necunoscute, şi, îndurînd mult amar, hotărîse să se întoarcă în cătun şi să mărturisească totul ţăranilor, fără să ascundă nimic, bizuindu-se în totul pe judecata lor dreaptă şi aspră...

Ţipirig vorbea, frămîntîndu-se, înghiţind cuvintele, ca şi cum se temea că va fi întrerupt, că nu va avea timp să spună ceea ce era mai însemnat.

Dar nimeni nu-l întrerupse, şi el, isprăvindu-şi spovedania în faţa ţăranilor, declară cu toată hotărîrea :

— Iar acum nu mă mai mişc un pas de aici ! Nu mă mai îndepărtez cu un pas, cetăţeni ţărani. Hotărît ! Stau în faţa voastră aşa cum mă vedeţi. Ce mai tura-vura ! Şi de m-aţi ucide ! Judecaţi-mă cum vreţi, dar eu nu mai plec de lîngă voi !

Zguduiţi de aspra spovedanie a lui Ţipirig, colhoznicii stătură mult timp în jurul lui tăcuţi, fără să scoată o vorbă. În cele din urmă, Roman se apropie, puse o mînă pe umărul lui uscăţiv, de bătrîn, pe cealaltă o puse pe umărul lui Pronea Skorikov şi, după cîteva clipe de tăcere, zise :

— Deh, ce să-i faci, daţi-ne amîndoi cererile voastre. O să chibzuim asupra lor la adunarea generală a colhozului. O să ne gîndim ce să facem cu voi... Ce ziceţi, tovarăşi ? întrebă Roman, întorcîndu-se spre mulţimea colhoznicilor.

— E o propunere înţeleaptă !

— Totul e limpede!

— Oameni ca ei îi putem primi...

...Spre seară Ţipirig şi Pronea Skorikov îi dictau lui Kenka o cerere amănunţită către conducerea colhozului „Internaţionala", prin care rugau să fie primiţi ca membri. Kenka şedea călare pe oiştea unei căruţe şi, tot muind în gură un căpeţel de creion chimic, scria încet, cu grijă slovele greoaie, pe un petic de hîrtie, luminat cu zgîrcenie de răsfrîngerea focului care pîlpîia nu departe de ei.

Eralla se tot învîrtea pe lîngă Kenka şi, privind peste umărul prietenului său, şoptea ceva cu buzele lui groase, prefăcîndu-se că citeşte fiecare cuvînt scris de Kenka.

39

În ultimele zile, îndată după arestarea lui Anisim, bănuit că pusese în mod intenţionat foc la arie spre a provoca un incendiu în cătun, Innokenti Okatov nu se mişcase de la centrul raional. Găzduit de agronomul Niporkin, Innokenti scria zi şi noapte cereri tuturor organizaţiilor raionale, încercînd să pozeze ca un om năpăstuit, asupra căruia deschiseseră focul în fel şi chip Roman, Uvar Kanahin şi Feşka. Adevărul e că el explica aşa-zisa năpăstuire ca fiind provocată de motive strict personale, iscate pasămite din pricina geloziei acestor oameni în legătură cu Linka.

Innokenti bătea pragurile tuturor organizaţiilor raionale, se lovea frenetic cu pumnul în piept şi, înecîndu-se în focul peroraţiei, căuta să demonstreze:

— Rog să fiu înţeles, dragi tovarăşi. Vin în faţa dumneavoastră cu sufletul, cu inima deschisă. Din fragedă copilărie m-am lepădat de taică-meu, am luptat pentru o viaţă nouă şi sînt pentru construirea totală a socialismului în localitatea respectivă!

Vocifera, ca şi pînă atunci, cu patos, înverşunat. În acelaşi timp îşi dădea tot mai bine seama că fiecare cuvînt de-al lui îi dezvăluia falsitatea, ipocrizia, laşitatea. Şi nu numai el îşi dădea seama de acest lucru. Agronomul Niporkin slăbise, se scofîlcise, nu i se mai auzea gura, nu mai scria poezele, ci ticluia în fiece zi cereri adresate preşedintelui comitetului executiv al raionului, prin care îl ruga să-l elibereze de îndată din postul pe care îl ocupa.

Korkin, responsabilul cu agitația și propaganda de la comitetul raional al Comsomolului, tot stăruia pe lîngă comitetul executiv raional să-i aprobe o scurtă învoire, pentru a se duce la comitetul regional al Comsomolului, nădăjduind în sinea lui ca acolo să-și aranjeze o transferare.

Innokenti Okatov nu-i slăbea nici pe Niporkin și nici pe Korkin, căutînd să-și asigure sprijinul lor. In urma unei discuții pe șleau cu Niporkin, Innokenti își dădu seama însă că cei doi nu reprezentau pentru el un sprijin de nădejde. Cînd acest lucru deveni limpede, Innokenti se pleoști și el deodată, își pierdu vioiciunea. Acum nu-l mai vedeai prin centrul raional pășind degajat, dîndu-și ifose, sigur de sine, ca mai înainte. Se simțea abătut, deprimat, pierzîndu-și orice încredere în agronomul Niporkin și în agitatorul Korkin, pe care se bizuise pînă atunci.

Între timp, din cătun veneau vești îngrijorătoare, alarmante. La cartierul general pe care și-l organizase Innokenti la raion veneau în fiecare noapte cîțiva *djighiți* din aulele învecinate ale cazahilor, aducînd știri jalnice. Innokenti Okatov află bunăoară că numai în prima zi de seceriș cu tractorul colhozul „Internaționala" primise treizeci și opt de cereri ale unor țărani săraci care doreau să fie înscriși în colhoz. Apoi veni știrea că nomazii din Aksa se alăturaseră și ei colhozului „Internaționala", hotărînd să nu mai rătăcească din loc în loc, că secerișul se desfășura în deplină armonie și într-un ritm neobișnuit de viu, că tractorul și secerătoarea-legătoare lucrau fără cusur, că, o noapte mai înainte, conducerea colhozului „Internaționala" trimisese un curier special cu un plic de mare importanță la sovhozul cerealier.

Cît privește treburile colhozului *Sotrudnik Revoluții*, ele nu mergeau de loc strună. La drept vorbind, pe Innokenti nu-l mai interesa soarta acelui colhoz pe cale să se destrame, și cu atît mai puțin aceea a complicilor săi, prinși asupra faptului. Nici nu se gîndea să ia apărarea lui Anisim. Acum nu-i mai ardea de el. Se gîndea la soarta lui. Știa că numai el, Innokenti Okatov, și nimeni altul, era răspunzător pentru organizarea cît mai abilă a primejdioasei lupte care se ducea cu îndîrjire împotriva celor cîțiva argați ruși din cătun și păstori kirghizi din aul, care se uniseră în colhozul „Internaționala", că va răspunde pentru toate uneltirile viclene, tainice, îndreptate împotriva acelui mic colectiv. Se punea o problemă absolut clară, categorică, pe care și-o formulase cu toată precizia el însuși: să evite lovitura ce stătea gata să se abată asupra lui, să scape cu aceeași dibăcie cu care izbutise s-o facă cu trei ani mai înainte, cînd îl convinsese pe taică-său că trebuia să bată în retragere pentru un timp

şi trecuse dintr-un salt peste primul obstacol, pătrunzînd în rîndurile Armatei Roşii...

Ca să iasă pînă la urmă basma curată, Innokenti îşi zicea la început că ar trebui să minimalizeze lucrurile, să reducă totul la anumite neînţelegeri personale între el, Linka, fosta lui logodnică, Roman, rivalul lui, şi Feşka, rivala Linkăi. După ce chibzui însă mai bine, renunţă la această tactică. Prevăzînd foarte bine desfăşurarea viitoare a lucrurilor, Innokenti îşi dădea seama că acestea aveau să ia o întorsătură serioasă nu numai în legătură cu viaţa lui personală, că situaţia se complica, depăşea problemele din cătun, atingînd şi pe unele persoane din conducerea centrului raional. Cugetînd mai adînc, Innokenti îşi dădu seama că toată apărarea lui în legătură cu neînţelegerile explicate prin motive de ordin personal, prea puţin convingătoare, era caraghioasă şi lipsită de înţelepciune. Îşi zicea că dacă va merge pe această cale îşi va da cu totul arama pe faţă, îşi va dezvălui uneltirile şi o va scrînti rău. Atunci îi veni o idee salvatoare: să ia atitudine împotriva tuturor complicilor săi, să-şi recunoască făţiş toate rătăcirile, să nu şovăie, să demaşte fără cruţare uneltirile tainice ale lui Anisim-urdurosul, ale lui Silanti Pikulin şi ale propriului său tată — Epifan Okatov.

„Nu-i lucru uşor, dar n-am încotro!" hotărî Innokenti mai prinzînd inimă. Şi îndată, fără a mai sta pe gînduri, se aşeză la masă pentru a ticlui o nouă notă informativă, cuprinzătoare, adresată anchetatorului de pe lîngă procuratura raională, în care confirma toate probele adunate în legătură cu incendierea intenţionată a ariei de către Anisim, care se găseau la dispoziţia organelor de cercetare şi pe care Innokenti le cunoştea personal.

În această notă informativă Innokenti enumera faptele ce dovedeau atitudinea duşmănoasă, îndîrjită, a incendiatorului arestat, faţă de toate acţiunile puterii sovietice. Apoi arăta că la fosta fermă a fraţilor Kulikov fuseseră îngropate în pămînt, cu patru ani mai înainte, cinci sute de puduri de grîu. Nu uită să menţioneze nici activitatea cu caracter contrarevoluţionar a tatălui său — Epifan Okatov — şi nici legăturile acestuia cu Luka Lukici Bobrov, care dispăruse fără urmă.

În aceeaşi noapte Innokenti ticlui şi o relatare adresată ziarului regional *Smîcika*, în care făcea mărturisiri complete. În această relatare dezvăluia uneltirile contrarevoluţionare ale grupării chiaburilor şi *bai*-lor din cătunul Arlagul, ale căror acţiuni se desfăşurau sub paravanul colhozului. Dezvăluind însă totul, fără cruţare, şi demascîndu-i pe toţi, Innokenti nu uita să se disculpe pe el însuşi. Acuza de pasivitate şi de spirit împăciuitorist ambele celule comsomoliste — atît pe aceea din cătun, cît şi pe aceea din aulul cazah — atrăgea atenţia asupra miopiei politice

și adormirii vigilenței, în ceea ce privea lupta de clasă, a conducerii de la raion — începînd cu Ciukreev, secretarul comitetului raional de partid și pînă la Starțev, președintele comitetului executiv al raionului. Cît îl privea pe el, Innokenti, se înfățișa drept o victimă năpăstuită, vrednică de plîns, drept un om care ajunsese la limita desperării, negăsind nici un sprijin la organele raionale și nici la conducerea sovhozului cerealier *Stepnoi*, îndeosebi la directorul Azarov, căruia, pasămite, Innokenti Okatov i se adresase în repetate rînduri. În consecință nu mai avea altceva de făcut decît să-și curme firul vieții.

Innokenti reciti de trei ori relatarea care nu-l satisfăcea de loc. Faptele citate i se păreau prea puțin serioase și convingătoare. Recitea fiecare rînd, fiecare cuvînt, cu multă atenție, circumspect — îi era frică să nu se demaște el însuși. După ce citi încă o dată relatarea, voi chiar să adauge că pe timpul cînd fusese agent al secției raionale a *Kazgostorg*[1]-ului, tatăl lui sustrăsese din biroul secției un teanc de blanchete cu ștampilă și cu parafa întortocheată a șefului secției, Arsi Sinebriuhov. Folosind aceste blanchete în scopul îmbogățirii personale, tatăl lui, în complicitate cu *bai*-ul Naurbek, săvîrșise o manoperă frauduloasă pe linia achizițiilor de vite, confiscînd, mai bine zis luînd cu japca un număr de bovine de la un trib cazah sărac, care ducea o viață nomadă undeva în inima stepelor din regiunea Akmolinsk, lîngă Kurgaldjin. Totodată însă, reflectînd mai bine asupra acestui post-scriptum, Innokenti se sperie: doar cutreierase și el cu taică-său prin stepă, dîndu-se drept delegat cu achizițiile și luînd șperțuri de la nomazi. Fără îndoială că nu trebuia să trăncănească atîta. Asta ar fi însemnat să-i dea el însuși adversarului un atu în plus — jucătorul care pierde simțul realității, a pierdut și partida din capul locului.

Innokenti trimise ziarului relatarea, de dimineață, printr-un *djighit* al unui *bai*. Făcuse tot ce depindea de el. Ciudat însă, nu mai avea nici liniștea de altădată, nici adînca încredere în sine, de odinioară. După ce colindă toată acea lungă zi de august pe la instituțiile de la centrul raional, Innokenti își pierdu orice iluzie asupra șanselor sale de succes. În aceeași noapte puse șaua pe armăsarul lui Pikulin, care nu fusese scos de mult din grajd, și porni în galop spre cătun.

...În ziua cînd colhozul „Internaționala" începuse secerișul, Epifan Okatov se întorsese în cătun, își smulsese furios de pe el *beșmetul* zmeuriu ponosit, își călcase în picioare scufia de călugăr, rupsese de genunchi toiagul biblic și dînd de dușcă două pahare de rachiu, unul după altul, rămăsese multă vreme în colț,

[1] Organizația comercială de stat din Kazahstan.

sub icoane, adîncit în gînduri. Apoi se gătí cu o cămașă lungă de mătase verzuie, irizată ca aripa unui rățoi, pe care o luase dintr-un sipet tăinuit, își trase în picioare cizmele lungi de cirezar cu căpute de Hamburg și-și puse pe cap șapca de castor cu cozoroc de lac, al cărui luciu se ștersese cu vremea. În sfîrșit, împreunîndu-și mîinile la spate, porni agale pe ulița cătunului. În amurg femeile, mirate, îl văzură dînd tîrcoale multă vreme fostei sale proprietăți, apoi dispăru în noapte, ca un strigoi.

40

Linka se întorsese seara de pe cîmp. Roman îi dăduse sarcina să facă o situație cu privire la mersul recoltării și s-o trimită fără întîrziere la raion cu un curier special, împreună cu alte hîrtii referitoare la felurite treburi. În afară de aceasta trebuia să întocmească de urgență procesele-verbale ale adunărilor colhoznice și să anexeze la acestea listele gospodăriilor nou-înscrise în colhoz.

Linka bău la repezeală o cană de lapte proaspăt, pe care i-o aduse Klanka, grijulie, și se apucă de lucru.

Se grăbea, și din pricina aceasta încurca deseori ba numele, ba pronumele noilor colhoznici, sau greșea rubricile. În pofida acestor mici necazuri era însă foarte bine dispusă. Nimic nu-i umbrea sufletul. Buna ei dispoziție era prilejuită de faptul că se împăcase cu Roman, de prietenia plină de încredere ce se înfiripase între ea și Feșka, de simpatia pe care i-o arătau toți membrii tînărului colhoz. Rolul cel mai important în împrejurarea aceasta îl avea firește Roman. Un simț deosebit al femeii îi spunea că și Roman era atras de ea, că și el căuta să se apropie din nou de ea și acest lucru o tulbura și o bucura în același timp. În sinea ei era gata, de data aceasta, să-și lege soarta pentru totdeauna de a lui. Da, abia acum — și acesta era lucrul de căpetenie — abia acum simțea că-și găsise rostul vieții. Doamne sfinte! Cît de mult o costaseră toate acestea! Cînd își amintea ce mult se chinuise tot căutîndu-și acest rost al vieții, Linka era încredințată că nimeni și nimic nu va mai face să-i șovăie pașii siguri, fermi, că acum n-avea să se mai abată de pe drumul pe care pornise, că nu se va mai despărți pentru nimic în lume de băieți, de colectiv.

Linka scria la flacăra lumînării.

Liniștea nopții o învăluia tot mai mult. Afară pogorîse un întuneric îmbietor la somn. Era tîrziu. Începu s-o copleșească

o oboseală de nebiruit. Somnul țesea în jurul ei crîmpeie de năluciri încîlcite, pline de farmec.

Linka tresări, se îndreptă de spate, se ridică în picioare, deschise fereastra și se simți atrasă de răcoarea înviorătoare a nopții. Ieși în uliță.

Luna răsărea deasupra lacului, întinzînd peste apă o cărare poleită, parcă țesută cu fir. În lumina dalbă și rece a lunii, întreaga priveliște din împrejurimi, izbele cătunului și morile de vînt cu aripile lor, totul părea un desen pirogravat.

Linka trase aer în piept cu nesaț, se lăsă ostenită pe treapta pridvorului și începu să îngîne un cîntec. Deodată zări umbra furișată a cuiva îndreptîndu-se spre pridvor.

— Cine-i? întrebă ea abia auzit, cu buzele albite de spaimă, și încremeni; părul i se făcu măciucă.

De jur împrejur stăruia însă liniștea. Treapta pridvorului scîrțîi ușor sub piciorul ei.

— Cine-i? întrebă Linka din nou, mai încet și fără voie. În loc să intre în școală, coborî încetișor treptele în vîrful degetelor.

În apropiere auzi răsuflarea stăpînită a cuiva. Fără a-și da seama ce face, Linka se furișă de-a lungul gardului, vrînd neapărat să vadă cine se ascunsese în umbra grădiniței. Nu-l vedea pe necunoscut, dar îl simțea aproape.

În fundul întinsei curți a școlii, sub un șopron dărăpănat se afla o batoză a obștei, care aparținuse cîndva lui Epifan Okatov și fusese predată de el mai tîrziu comitetului de ajutor reciproc din cătun. În lumina difuză și palidă a lunii, mașina părea un monstru uriaș, aducînd în chip ciudat cu un elefant. Linka își lipi de gard trupul amorțit de încordarea nervoasă, privi cercetător spre batoză și zări o mogîldeață — un om care se așezase sub ea. Cîteva clipe necunoscutul rămase nemișcat, apoi începu să trebăluiască pe lîngă batoză, străduindu-se să nu facă nici un zgomot, trăgînd cu urechea din cînd în cînd și uitîndu-se de jur împrejur.

— Cine-i acolo? strigă Linka cu glas sugrumat, de necunoscut, și se repezi spre mașină.

Omul ieși îndată de sub batoză și, împreunîndu-și mîinile la spate, rămase neclintit.

Linka mai făcu cîțiva pași șovăielnici și, recunoscîndu-l pe Epifan Okatov, îl întrebă în șoaptă:

— Ce cauți dumneata aici?!

Epifan tăcea. Umbra lui lungă se așternea informă la picioarele Linkăi. Ea îi privea chipul încremenit, ca de mort, slab luminat de razele lunii, simțind asupră-i căutătura pătrunzătoare a ochilor lui sticloși, care parcă o străpungeau.

— Te-am întrebat ce cauți aici?... repetă Linka cu glas tremurător de mînie.

— Mai încet. Pentru ce stîrnești zarvă? Nu mă cunoști? spuse Epifan Okatov pe un ton destul de pașnic, aproape blînd.

— Te întreb ce cauți aici? Ce faci la mașină? întrebă Linka din nou cu asprime în glas.

— Vreau să... bîigui Epifan Okatov.

Apoi se apropie iute de Linka. Ea se îndepărtă instinctiv, zărind în mîinile lui o cheie mare americană, doi dinți de la toba batozei și o roată mare, pusă ca o brățară pe mîna stîngă. „Aha, iată noua lui recuzită! Face din nou pe smintitul!" gîndi Linka și-l întrebă batjocoritoare:

— Tot te mai prefaci? Nu crezi că-i prea tîrziu?

— Ce să fie tîrziu? întrebă ca prin somn Epifan Okatov.

— Ca să mai joci teatru. Reprezentația s-a terminat. Lumina s-a stins. Cortina s-a lăsat... rosti Linka pe de rost dintr-o piesă oarecare, uitată de mult.

— Ba să am iertare. Nu, jupîniță! Reprezentația nu s-a terminat. Și mai e mult pînă să se lase cortina, replică Epifan Okatov.

„Acum mi-a răspuns, în sfîrșit, cu glasul lui adevărat!" își zise Linka.

— Nu și iar nu, jupîniță! Mi-e lehamite de toate... stărui Epifan, mișcîndu-și fără încetare degetele butucănoase.

— De ce anume ți-e lehamite?

Epifan nu răspunse nimic. Tăcu un răstimp, apoi aruncă cît colo dinții de la toba batozei și spuse:

— Da, mi-e lehamite, jupîniță! Între patru ochi ți-aș putea spune multe...

— Poftim, vorbește, te ascult.

— Ehei, cîte știu eu! E greu să povestești totul. Dar să zicem că am fost cirezar, și că nu-mi e la îndemînă viața de acum. Bine. Dar drăguțul de fiul meu s-a dovedit a fi mai isteț ca mine. Am făcut împreună cu el negoț de vite cornute. Îl învățam cum să-i înșele pe kirghizii din munții Karkaralî. Hăgăduia mult băiatul. Amîndoi plecam la Karkaralî și cumpărarn de acolo lînă fină cu bani falși. Împreună cu noi lucra și Moise Solomonik. Ai, rogu-te, în vedere că e un nume biblic — Moisei! De la comis-voiajorul ăsta învățam să ticluim polițe și țidule pentru caii pe care îi cumpăram cu jumătate de preț de la hoții de cai de prin iarmaroace. Și fiul meu a căpătat mai repede ca mine deprindere în astfel de daraveri. Îi întrecuse pe toți potlogarii, pe cei mai isteți conțopiști din aulele cazahilor, care scriau astfel de țidule. Și atunci toți *barîmtacii* — toți hoții de cai din stepă au început să vină numai la el cu asemenea matrapazlîcuri.

Așa a fost. Iar acum mi-a pus traista în spate și mi-a dat toiagul în mînă. M-a silit să fac pe smintitul în numele lui Hristos. Dar de ce să iasă el, jupîniță, basma curată ?

— Cum adică basma curată ?! Ești supărat pe el ? întrebă în bătaie de joc Linka.

— N-ai spus ceea ce trebuie, drăguță ! Astea nu-s vorbe potrivite. Nu, răspunse pripit Okatov. Parcă se poate spune că domnul Isus Hristos a fost supărat pe Iuda ?! Fiul meu e o Iudă. O să mă vîndă pentru treizeci de arginți înainte de a apuca să cînte cocoșul de trei ori la miezul nopții. Dar eu nu-s smintit !! Nu ! Nici pomeneală ! Și afară de asta nu-s nici ca Luka Bobrov — să mă reped cu capul într-o ușă deschisă. El n-ar fi trebuit să facă negoț cu tutun și cu berbeci, ci să poruncească la reghimente de răsculați pe cîmpul de luptă — acolo ar fi fost ca peștele în apă. Dar să-l lăsăm în plata domnului. Drumul lui e într-o parte, al meu în alta, deși avem amîndoi aceeași soartă și ne așteaptă aceeași răsplată. Poftim, ia citește, spuse cu însuflețire, aproape vesel, Epifan, întinzîndu-i Linkăi o hîrtie îndoită cu grijă.

Linka despături hîrtia, încet, nedumerită și, îndreptînd-o spre razele palide ale lunii, privi încordată rîndurile drepte, scrise de mașină. Pe hîrtie era pusă neglijent o ștampilă cu steaua în cinci colțuri. Linka citea anevoie cele scrise. Nu putea să înțeleagă limpede despre ce era vorba. Se dumiri doar că hîrtia era adresată de statul-major al divizionului „X" de cavalerie sovietului sătesc al cătunului și se referea, pare-se, la Innokenti Okatov. Restul îl ghici, ca și cum cele cîteva rînduri pe care le citise erau o cheie cu care descifrase repede un text complicat, lămurindu-se totul. O clipă, în amintirea ei răsări, cine știe de ce, o zi scăldată în razele strălucitoare ale soarelui, cercevelele larg deschise ale ferestrei de la școală, șapca zmeurie a lui Innokenti, dată pe ceafă, și glasul lui prefăcut, mieros.

— De unde o ai ? întrebă Linka.

— Am pus mîna pe ea, răspunse fără ocol Epifan. Vreme de patru ani am tot căscat gura la ceea ce spunea lepădătura de fiul meu, urmă el. Începuse să nu mai țină seamă de vorba mea și am pierdut din pricina lui treizeci și cinci de mii de ruble. Fiul meu mi-a pus în mînă psaltirea și toiagul. Citeam psalmi la căpătîiul morților și tot așteptam să-i vină mintea la loc lepădăturii. M-am bizuit pe judecata lui și am pierdut ultimul atu.

— Și ce fel de atuuri aveai ? întrebă Linka cu interes, glasul ei sunînd aproape compătimitor.

— Atuuri ? De „tobă". Cea mai bună maslă a mea ! Totdeauna mergeam la sigur cu ea. Așa am cîștigat o dată la iarmarocul de la Kuendî un trăpaș murg și cinci sute de ruble în hîrtii.

— Hai, hai: nu mai face pe prostul, lasă fleacurile... îl repezi Linka, simțind că o cuprinde mînia și scîrba față de acest om, a cărui prefăcătorie și nerușinare nu aveau margini.

Se uita la el și-și dădea seama limpede că nu era un bătrîn jalnic, cu toiagul biblic și cu psaltirea în mînă, ci un vrăjmaș nespus de dibaci și de primejdios, gata pentru orice mîrșăvie de pe lume. De vreme ce voia să-și demaște propriul fiu, n-avea să se dea în lături de la nimic!

„Cum de n-am fost în stare să văd sub masca lui de smintit dușmanul înrăit, viclean și veninos?!" se gîndea cu aprindere Linka. Fără a mai spune nici un cuvînt bătrînului, care stătea tăcut, sfidător, în fața ei, îi întoarse demonstrativ spatele și se îndreptă spre intrarea școlii.

Urcă încet treptele scîrțîitoare care duceau în pridvor, întrebîndu-se ce trebuia să facă. În cele din urmă hotărî să alerge îndată spre tabăra de cîmp a brigăzii, unde să le spună lui Roman și Feșkăi despre acea întîlnire neașteptată cu Epifan Okatov, spre a informa raionul despre isprava lui Kornei Selezniov, președintele sovietului — căci el ascunsese adresa statului-major al divizionului de cavalerie prin care se aducea la cunoștința sovietului sătesc că Innokenti fusese scos din rîndurile Armatei Roșii, ca fecior de chiabur cu o avere foarte mare.

— Da! Nici vorbă! Să mă duc la Feșka! La ea! își spuse cu glas tare Linka, și deodată deveni atentă, auzind o voce cunoscută:

— Bună seara, tăicuțule!...

Liniște.

Tăcere.

În sfîrșit hîrîi, drept răspuns, glasul lui Epifan Okatov:

— Pleacă de aici. Să nu te mai văd în ochi, lepădătură!

Linka intră repede în casă, pitindu-se după ușa de la intrare și neîndrăznind nici măcar să răsufle. O clipă i se păru că aude un icnet ciudat, ca un geamăt înăbușit, care se curmă în aceeași clipă.

Gardul pîrîi.

Urechea ageră a Linkăi auzi în curte o vînzoleală, o horcăială. Apoi tropăiră deslușit niște pași care se îndepărtau, după care se așternu din nou o liniște adîncă.

Spaima puse din nou stăpînire pe Linka. Ea o luă la fugă prin hudiță spre stepă, strîngînd în mînă hîrtiuța pe care i-o dăduse Epifan Okatov. Nu mai vedea nimic înaintea ei, nu-și mai dădea seama de nimic. Abia după ce alergă vreo două verste, cînd zări departe, în stepa cufundată în noapte, licărirea slabă a focului din tabăra de cîmp a brigăzii, își veni în fire și răsuflă ușurată.

Inima îi bătea să-i spargă coşul pieptului. Işi trase răsuflarea şi porni mai încet, mai liniştită spre focul ce licărea în depărtare.

...Dimineaţa, Epifan Okatov fu găsit mort lîngă mlaştina din preajma lacului. Zăcea pe nisip, cu genunchii aduşi la gură, acoperiţi de poala rubăştii lungi de mătase. Faţa lui, ca de piatră, pămîntie, era schimonosită de o grimasă care voise să fie parcă un zîmbet. Ochii stinşi, holbaţi, priveau nepăsători cerul plumburiu al dimineţii mohorîte. La încheietura mîinii stîngi, întinsă pe nisip, îndepărtată de corp, se vedea o brăţară neagră, ruginită — roata luată de la fosta lui batoză.

Felcerul raionului, care sosi împreună cu anchetatorul, constată că moartea survenise, după cum se exprima el, „în urma strangulări violente din partea unui răufăcător necunoscut".

Innokenti Okatov veni şi el să vadă cadavrul tatălui său. Lîngă acesta se adunase în fugă tot cătunul, cu mic, cu mare. Innokenti aruncă o privire iscoditoare de jur împrejur, trecu repede printre locuitorii cătunului care se dădeau în lături din faţa lui, privi pieziş trupul neînsufleţit al părintelui său şi rosti cu dispreţ:

— Ţi-ai ales un loc prea puţin vesel pentru ceasul morţii, tată...

Işi duse mîna sub reverul hainei, gata să mai spună ceva, dar deodată se moleşi şi-şi lăsă ochii în pămînt.

Linka îl sfredelea cu privirile.

41

14 august.

Sînt o delapidatoare. Îmi fur din puţinele ceasuri şi minute de somn pentru a scrie acest jurnal. La drept vorbind n-am închis ochii de o zi şi o noapte. De ieri de dimineaţă pînă azi am stat pe cîmp împreună cu toţi ai noştri. Am isprăvit secerişul ovăzului. Mîine în zori, tractorul pleacă la sovhozul cerealier. De aceea m-am grăbit să-mi verific în practică toate cunoştinţele teoretice în legătură cu conducerea maşinii, pe care am reuşit să le dobîndesc în tot acest timp sub călăuzirea lui Ivan Cemasov şi a Feşkăi. Mai cu seamă sub conducerea Feşkăi!

Feşka! prietena mea, examinatoarea mea severă! Îmi aduc aminte cum s-a oprit ieri motorul, pe neaşteptate. Proasta de mine, îmi pierdusem cumpătul. Mai curînd m-a zăpăcit ghiontul pe care mi l-ai dat şi felul cum ai înlăturat pana numaidecît, cu

dibăcie. Of, Feşka, Feşka! Ascultă ce-am să-ţi spun. Ştii, mă chinuie mai mult ca orice neîncrederea ta. Într-adevăr, tu şi toţi băieţii puteţi crede că n-o să iasă din mine o tractoristă ca lumea şi că nu se poate să-mi încredinţaţi deocamdată un tractor.

Dar asta nu-i adevărat. Nu este aşa, scumpa mea Feşka! Da. Da. Voi dovedi că nu-i adevărat. Va veni ziua cînd o să mă urc la volan. La urma urmei voi fi datoare să mă urc, dacă sovhozul ne va trimite tractorul făgăduit pentru arăturile de toamnă.

Uite, închid ochii şi văd ca aievea : bate vîntul, stepa e învăluită în fum şi praf. Iar eu stau la volanul tractorului. Stau sigură de mine — o tractoristă adevărată, desăvîrşită. Gîndeşte-te numai, eu la volanul tractorului! „Ascultă, tovarăşă tractoristă! îmi strigă Roman. Brigada dumitale iar încetineşte ritmul!"

Brigada lui Ablai, de pildă, a legat ieri o mie două sute de snopi — şase sute şaizeci de snopi peste normă. Iar eu şi băieţii n-am ajuns nici la o mie. Şi pentru asta m-a dojenit ieri Roman. Mi-a vorbit fără să zîmbească, aspru ca totdeauna, cu capul înclinat uşor pe o parte. În ochii lui dragi, puţin trişti, mari şi buni am zărit însă ieri o scînteie de înţelegere caldă, prietenoasă, de încredere faţă de mine. Am meritat oare acest lucru ?!

18 august.

Astăzi am petrecut tractorul la plecare! Ultima postată de ovăz a fost secerată cam pe la miezul nopţii, după care toţi colhoznicii ne-am întors în cătun. Zău că nici cea mai zgomotoasă şi mai frumoasă demonstraţie pe care am avut prilejul s-o văd în oraş nu m-a emoţionat, nu m-a înflăcărat atît cît a făcut-o alaiul nostru, care în toiul nopţii mergea pe cîmp în urma tractorului!

Şi încă o descoperire. Cel mai bun orator din colhozul nostru e Filaret Ţipirig. Paracliserul! Ce om ciudat! Se tot înfierbînta, dar nu putea să rostească ieri nici un cuvînt. Pentru toată lumea era însă limpede ce voia să spună. Şi toţi erau pătrunşi de o singură dorinţă : să lupte dîrz, necruţător, nestrămutat, pentru viaţa, pentru tăria colectivului nostru, alcătuit din două naţionalităţi.

Şi iar mă uitam ieri la băieţii noştri, la bunul, blajinul şi dragul nostru bătrîn Miron Vikulîci. La el, la Roman, la Feşka — atunci mi-am adus aminte şi de mine. Gîndeşte-te numai, ce fetişcană vrednică de milă, sentimentală, neajutorată, fluşturatică, zănatică, eram pînă nu demult. Pînă acum cîtăva vreme. Primăvara trecută!...

Îmi dau seama acum ce mînioşi erau împotriva mea băieţii în dimineaţa aceea cînd se cosea fînul. Zău că asta nu înseamnă nicidecum să-ţi scormoneşti propriul tău suflet, aşa cum fac

intelectualii. Recunoaşterea asta deschisă şi cinstită a greşelilor mele mă va ajuta să-mi găsesc în sfîrşit locul sub soare... Multe, tare multe mai am de învăţat de la băieţii noştri. De la Roman şi Ablai. De la argaţii din cătun şi foştii păstori din stepă. Să învăţ să fiu curajoasă, neînfricată ca ei, să am dîrzenia şi sîrguinţa lor, asemenea unei fapte eroice! Într-un cuvînt, de la ei trebuie să învăţ să muncesc şi să trăiesc, să iubesc şi să urăsc!

Mă simţeam copleşită de tristeţe cînd a trebuit să mă despart astăzi de Feşka, de Uvar Kanahin, Ivan Cemasov, Morka Zvonţova — de brigada prietenilor neînfricaţi din sovhoz, care au făcut atît de mult pentru consolidarea colhozului „Internaţionala". Mitingul-fulger de rămas bun, care a avut loc dis-de-dimineaţă, a fost emoţionant de scurt, de grăitor. Nu s-au rostit prea multe vorbe. Mitingul s-a ţinut în cinstea brigăzii sovhozului pe care o petreceam la plecare. Eram atît de tulburată cînd am luat cuvîntul, încît am uitat lucrul cel mai însemnat: să le spun un mulţumesc din tot sufletul meu rus acestor oameni simpli, membri ai brigăzii, trimişi la noi de sovhozul cerealier. Dar nu-i nimic, ei au înţeles totul şi aşa!

Da, tractorul a plecat! Am rămas mult timp pe cîmp privind în tăcere după el. Şi numai cînd a pierit din vedere în stepa perdeluită de o ceaţă uşoară, cînd a amuţit huruitul motorului, atunci am pornit încet cu toţii, trişti, înapoi spre cătun.

Eu şi Roman rămăsesem ceva mai în urmă. Mergeam în pas cu el şi tăceam amîndoi. Iar cînd am cotit pe după arii şi am rămas singuri, mi-a luat mîna şi m-a privit cu zîmbetul lui dulce, sfios, blajin. După un răstimp de tăcere a spus:

— Da, în general şi în total s-ar putea spune că nu stăm chiar aşa de prost cu treburile...

Nu ştiu ce i-aş fi răspuns, dacă nu ne-ar fi stingherit nelipsiţii Eralla şi Kenka, care ne ajunseseră din urmă. Un val de nespusă duioşie mi s-a revărsat în suflet. Aş fi avut să-i spun atîtea, atîtea... Dar parcă poţi spune ceva în asemenea clipe! Şi, la drept vorbind, trebuie oare să spui?

22 august.

Şi ieri şi astăzi a bătut în stepă un vînt grozav. Zarea parcă e pietruită cu granit roşcat. Se spune că asta prevesteşte o ploaie torenţială.

Stau singură în odaia mea curată, rînduită, drăguţă. Privesc o năprasnică şi mă gîndesc mereu la Roman. E plecat la raion. Îl aştept. Stau şi-l aştept. Nu, mint, nu stau de loc. Mă învîrtesc fără nici un rost prin cameră şi nu ştiu de ce să mă apuc, ce să fac. N-am chef nici de lucru, nici de citit.

În sufletul meu încolțește un nou simțămînt față de el, pe care nu l-am mai încercat încă, ceea ce mă apasă, mă tulbură și mă bucură totodată...

Afară e întuneric beznă! Vîntul bate mereu! Îmi aduc aminte cum s-a întîlnit Feșka în stepă cu I. și mă înfior de parcă nu pe ea, ci pe mine m-a pîndit cu pistolul...

E noapte și vînt. Ce să fac oare?

Să mă duc la soviet — acolo nu se vede nici o lumină. La sediul conducerii colhozului? Nu, mai bine să răsfoiesc noile programe analitice. Doar e timpul să mă gîndesc la planul de lucru pentru noul an școlar. Curînd se va ține la raion conferința de metodologie, apoi gata, începe școala.

Școala! Nu știu de ce — pesemne că simțămîntul acesta mi-a rămas din copilărie — prima zi de școală o asociez întotdeauna cu mirosul pîinii proaspete, cu luciul orbitor al apei și al cerului, cu fluieratul trist al pițigoilor...

Toamna bate la ușă!

Curînd vor veni înghețurile. Parcă-i văd pe primii mei școlari, prichindei drăgălași cu trăistuțe de pînză groasă pe umeri.

25 august.

E miezul nopții. Speriată, zăpăcită, bucuroasă ședeam pe pat numai în cămașă, fără să înțeleg bine ce se petrecea cu mine. Trebuie să-i mulțumesc Klankăi că mi-a aruncat pe umeri fusta ei.

Venind de la raion, Roman s-a abătut pe la mine în treacăt, o clipă numai. Era tulburat. Vesel. Nu l-am mai văzut încă niciodată așa. Vorbea repede, întretăiat. Rostea aproape numai interjecții.

Din crîmpeiele lui de fraze am înțeles că aproape întreaga conducere de la raion a fost scoasă din funcții. Asta în primul rînd. În al doilea, ni se dă un tractor. Pe credit. E și asta o victorie! Minunat! Dragul, scumpul, bunul meu Roman.

27 august.

Scriu la repezeală. Cum o fi. Noutăți peste noutăți, una mai de seamă ca alta. A venit un delegat de la regiune. Alegerile pentru sovietul nostru s-au fixat înainte de termen. În raion e zarvă mare. Conducerea de la raion, care nu ne ajuta aproape cu nimic pînă acum, a încăput în sfîrșit pe mîna comitetului regional de partid. Unii au fost apucați zdravăn de ceafă. În primul rînd s-a dus pe copcă agronomul Niporkin, iar în urma lui Korkin, responsabilul cu agitația. La raion s-a instalat o nouă conducere, care îi strînge zdravăn în chingi pe chiaburi și pe cozile lor de topor. Noul secretar al comitetului raional a făgăduit

că va veni la noi să ne cunoască, să ne ajute. De mult ar fi trebuit să se facă acest lucru!

Şi încă ceva. Astăzi a apărut din nou în cătun Korkin. Nu mai arată ca odinioară. S-a pleoştit. Obrajii i s-au scofîlcit. Parcă-i o curcă plouată. O zi întreagă s-a tot ţinut după mine să-i dau nu ştiu ce fel de adeverinţe. I-au tras zdravăn peste scăfîrlie — l-au exclus din Comsomol!

De dimineaţă au început să se adune în cătun cazahii din aulele învecinate. Caii lor sprinteni, cu picioare subţiri, privind pieziş cu ochi aprigi, muşcau zăbalele de oţel şi jucau nerăbdători sub călăreţii lor voioşi, însufleţiţi. Piaţa plină de lume părea un iarmaroc nespus de pitoresc. Printre fetele din cătun, frumos gătite, se amestecau drăgălaşele cazahe, sfioasele fiice ale stepei, purtînd ilice roşii sau vişinii, cusute cu fir. Armonicele scoteau note înalte, vioaie. Dairelele cazahilor răpăiau surd. Ici-colo se auzeau cîntecele răsunătoare, poznaşe, năstruşnice, ale fetelor.

În dimineaţa aceea, fierarul Lavra Tîrin şi popa Arkadi slujeau liturghia şi un tedeum, cu acatist nesfîrşit de lung. În biserica pustie era un aer stătut. La începutul slujbei, fetele, gătite, se mai îmbulzeau în pridvor şi lîngă măsuţa unde se vindeau lumînări, dar curînd se făcură nevăzute şi ele. Numai bătrînele, întunecate ca nişte butuci arşi, stăteau neclintite prin ungherele bisericii.

Popa isprăvi cu chiu, cu vai acatistul nesfîrşit şi-şi scoase la repezeală odăjdiile, repezindu-se şi el afară. Din pridvor se vedea ca în palmă piaţa înţesată de lume.

În mulţimea bărbaţilor şi femeilor răsunau strigăte pline de uimire:

— Priviţi, uitaţi-vă, ce panoramă!

— Straşnic îi înfăţişază comsomoliştii noştri!...

— Păi, ăsta-i Anisim-urdurosul, fraţilor!

— Hotărît — Anisim.

— Uite-l şi pe popa! Parcă-i chiar popa, cetăţeni ţărani...

— Văleau, leliţelor!

— Cap tăiat...

— Da' straşnic s-au mai mascat — nici nu-i mai cunoşti!

— Ian te uită la Egorka Kliuşkin — parcă-i el.

— Păi chiar el e! Ce, ai chiorît, Mania?

— Şi eu care credeam că s-a mascat unul ca Egorka, fetelor!

Popa Arkadi stătea în pridvor şi-şi rotea uluit privirea de jur împrejur, fără să-şi poată da seama numaidecît ce se petrecea în piaţă. Deodată, mulţimea se tălăzui, năpustindu-se valvîrtej spre sovietul sătesc, în urma unei harabale cazahe, trasă de o cămilă. În haraba, popa Arkadi îl zări mai întîi pe Anisim-urdu-

rosul, apoi, înspăimîntat, se văzu pe sine însuşi. Da, nu mai încăpea nici o îndoială, era el, cu adevărat el, popa Arkadi, ţopăind caraghios în haraba. Vîntura cu înverşunare crucea cu o mînă şi un clondir gol cu cealaltă, strigînd:

— Mireni, în numele lui Hristos, votaţi pentru noi. Alegeţi-ne ca deputaţi în soviet!

Alături de el se vînzolea cu un smoc de paie în mînă Anisim. Sprijinindu-şi cu mîinile pîntecul mare cît toate zilele, *bai*-ul Naurbek se legăna greoi dintr-o parte în alta şi striga ceva în limba cazahă, tot încercînd să arunce arcanul pe după grumazul herghelegiului Egor Kliuşkin. Acesta scăpa însă cu dibăcie din mîinile *bai*-ului.

Oamenii se ţineau buluc după haraba, strigînd care mai de care.

— Nu te lăsa, Egorka!

— Bagă-le pumnul în gură, mama lor de chiaburi! îi striga rugător Klimuşka-burlacul lui Kliuşkin, care prinse din zbor cu dibăcie o măturică aruncată de careva din mulţime.

— Hai, măturică potlogarii, pînă la unul.

— In cloacă cu vrăjmaşii!

— La gunoişte!

— Numai Innokenti Okatov lipseşte!

— D-apoi Silanti Pikulin ce cusur are să nu stea şi el alături de ei!

— Adevărat. Toţi-s o apă şi-un pămînt!

— Hotărît — o apă! Ce mai tura-vura...

— Să le atîrnăm cîte un bolovan de gît şi — în baltă cu ei!

Un ceas mai tîrziu, acest neobişnuit carnaval zgomotos şi pitoresc, organizat de întreprinzătorii comsomolişti din cătun, se încheie printr-un miting. Drapelele roşii păreau că pîlpîie ca nişte văpăi pe deasupra mulţimii care umplea piaţa din faţa sovietului sătesc. După o scurtă şi emoţionantă cuvîntare a Feşkăi, începură să se urce unul după altul pe harabaua transformată în tribună, comsomolişti, ţărani din cătun şi păstori cazahi. Vorbeau ca întotdeauna cu înfocare, încîlcit, uneori fără noimă, dînd înverşunaţi din mîini. Dar mulţimea locuitorilor din cătun şi a *djighiţilor* le asculta cuvintele cu negrăită luare-aminte, rostindu-şi furtunos mînia ori înflăcărarea prin tunete de aplauze sau strigăte de încuviinţare.

— Hotărît! răcnea Filaret Ţipirig. Hotărît, cetăţeni ţărani. Să nu-i lăsăm pe chiaburi şi pe *bai* să intre în soviet. Nici noi nu sîntem de ieri, de alaltăieri pe lumea asta. Ce mai tura-vura...

— Să nu-i lăsăm nici să se apropie măcar de soviet, tovarăşi ţărani, îi ţinu isonul Klimuşka-burlacul. Uitat-aţi oare cum stăteau lucrurile la noi asprimăvară, hai? Ţineţi minte cum ne

cădeau pe brazdă caii cu care munceam ? Şi cum ei, nemernicii, au vrut să ne ia semănătoarea ?! Se poate uita oare asta ?!

— Nu, frăţie, asta n-o uiţi ! strigă Lunea. Toţi ţinem minte ce-a fost atunci. Toţi ca unul. Nu spun adevărul, cetăţeni ţărani ? Să le luăm dreptul de vot şi să-i măturăm aşa cum măturăm arşicele de pe arman !

— *Drus !* Drept ! lărmuiră pe toate glasurile drept răspuns ruşii şi cazahii.

— Rog ca hotărîrea să fie iscălită de întreaga obşte, propuse Pronea Skorikov sărind pe haraba. Hai, fraţilor, scriţi procesul-verbal pe hîrtie cu pecete. Toţi ca unul îl iscălim. Să-i izgonim din cătun pe toţi mişeii ăştia — şi basta !

— *Drus !*

— Bine zis !

— Afară cu *baii* din aulele noastre !

— Să fie strămutaţi ! Să vadă şi ei cum o să le meargă fără noi pe alte meleaguri ! tunau deasupra pieţei, contopindu-se într-un vuiet ameninţător, glasurile mulţimii agitate, a sărăcimii ruse şi cazahe, strîns unită în hotărîrea, în pornirea ei.

Feşka, Roman şi ceilalţi comsomolişti din cătun rămaseră descumpăniţi pentru o clipă.

In cele din urmă, Feşka sări sprintenă în haraba şi ridică mîna încercînd să potolească spiritele.

— Linişte, tovarăşi ! Tăcere ! Linişte !...

In clipa aceea se trezi iar cu Lunea alături de ea, în haraba. Fără să ţină semă de mustrările Feşkăi, Lunea întinse înainte braţele arse de soare şi strigă :

— Iacă ce zic eu, cetăţeni ! Noi sîntem acu colhoznici sută la sută. Sîntem proletari din toate ţările. Sîntem o singură naţie colhoznică ! Aşadar să nu fim stingheriţi, să nu se aşeze nimeni în calea noastră. Ei, chiaburii dracului, împreună cu *baii*, ne lovesc pe la spate. Dacă-i aşa — atunci să ducem lupta pînă la capăt ! N-avem acelaşi drum cu haita vrăjmaşilor. Nu spun drept ? Ba da ! Scrie hotărîrea noastră : să fie strămutaţi chiaburii — şi basta !

— *Drus !*

— Drept !

— Hotărîrea !

— Scrie hotărîrea ! izbucni din nou deasupra pieţii un puhoi de strigăte mînioase.

Feşka stătea în haraba întinzînd mîna spre mulţime. Cu faţa roşie ca macul, privea oamenii uniţi în hotărîrea lor, în tăria şi voinţa lor, şi-i tresălta inima de bucurie.

Îşi dădea seama foarte bine că acum nu mai putea să-i liniştească, să-i facă să tacă, şi aştepta cu răbdare ca focul răs-

colitor al patimilor să se potolească de la sine, încetul cu încetul. Își dădea seama că acum, simțămîntul urii de clasă din totdeauna al sărăcimii satelor și al cazahilor nomazi, lipsiți pînă mai ieri de orice drepturi, simțămînt care izbucnise ca o vîlvătaie împotriva foștilor afaceriști din cătun și a atotputernicilor *bai*, așa greu de stăpînit. „Ce măreț și totuși ce înspăimîntător e poporul în mînia lui!" gîndea Feșka, admirînd fără voie mulțimea cuprinsă de setea răzbunării pentru toate obidele și nevoile îndurate atîta amar de vreme.

În timpul acesta, Silanti Pikulin și Innokenti Okatov, pitiți în ograda lui Pikulin, se iteau pe furiș de după gard. Unde erau fudulia și ifosele lor de odinioară?! Jalnici, gheboșați, ascultau pieriți larma amenințătoare. Dar iată că vuietul furtunos al strigătelor mînioase se potoli în sfîrșit încetul cu încetul. Și Innokenti Okatov auzi glasul cunoscut, aspru, al lui Roman Kargopolov.

Stînd în harabaua cazahă alături de Linka, Roman citea hotărîrea adunării generale a sărăcimii din cătun și din aulul cazahilor:

„Două sute douăzeci și cinci de gospodării ale țăranilor săraci și mijlocași din cătunul Arlagul și aulul Aksu, unite în colhozul agricol „Internaționala", și întrunite în adunare generală, cer strămutarea neîntîrziată din raza sus-arătatului soviet sătesc a următoarelor gospodării de chiaburi și *bai*..."

După o scurtă pauză, Roman citi mai departe hotărîrea obștei:

„Să fie deschiaburiți și strămutați din cătunul Arlagul și din aulul Aksu următorii: Silanti Pikulin, Innokenti Okatov. Naurbek Aimagulov..."

Innokenti vedea negru înaintea ochilor. Silanti Pikulin, care stătea alături de el, nu mai vedea nimic, deși îi fugeau ochii în toate părțile, prin ogradă, ca și cum căuta un loc unde ar fi putut să se ascundă.

42

Seara tîrziu, după ședința sovietului sătesc nou ales, cînd la școală nu se terminase încă festivitatea și în piață se auzea încă țăcănitul aparatului caravanei cinematografice sosite de la raion, Roman, Feșka și Ablai întocmiră în grabă listele membrilor sovietului, transcriseră procesul-verbal

al şedinţei şi dezbătură pe loc planul muncilor ulterioare în cadrul colhozului. In zori trebuiau să plece la raion, hotărînd ca pînă la deschiderea conferinţei extraordinare de partid pe raion să obţină şi să trimită fără întîrziere în cătun tractorul repartizat colhozului.

Venise şi Linka îndată după festivitate. Purta o fustă largă înflorată şi un ilic verde, ca fetele cazahe. Pe umeri îi şerpuia cosiţa grea, de care atîrnau numeroşi bani de argint.

Tichiuţa rotundă de catifea, garnisită pe margini cu blană de vulpe, îi dădea un aer copilăros, înduioşător. O prindea de minune găteala aceasta neobişnuită a unei vestite eroine, al cărei rol îl jucase în spectacolul care se dăduse pentru întîia oară în cătun. Mişcările ei, felul în care îşi împreuna genele lungi, tremurătoare, tăinuiau acel farmec naiv, aproape sălbatic, acea vrajă nespusă, neasemuită, a fetelor din aulele fără nume, pierdute în stepele pustii şi dogorîtoare ale Kazahstanului.

Feşka se uita pe furiş la Linka şi, în taină, o pizmuia, fără să vrea, pentru frumuseţea ei.

Chiar şi Roman, cînd o privea pe Linka, se simţea sfios, descumpănit de frumuseţea ei oarecum sălbatică, pe care o întîlneşti doar în stepă. Se străduia să se concentreze, să chibzuiască asupra raportului pe care trebuia să-l prezinte la prezidiul comitetului executiv raional, dar trecu pe neobservate de la raport la revizuirea planului operativ al colhozului, dîndu-şi sema în cele din urmă că nu va izbuti să se concentreze nici asupra primei lucrări, nici asupra celei de-a doua. Prezenţa Linkăi şi a Feşkăi îl împiedicau de la aceasta.

Roman se uita în tăcere la amîndouă. Şedeau alături, aplecate deasupra mesei, adîncite în lucru: scriau ceva, părînd nişte şcolăriţe preocupate de rezolvarea unei probleme de matematică, foarte complicată.

Roman privea şuviţa netedă de păr, negru ca pana corbului, care căzuse pe fruntea boltită a Feşkăi şi se gîndea cît de mult făcuse fata asta pentru întărirea colhozului lor, cît de chibzuit, de înţelept, de bine, le ducea ea la capăt pe toate. Şi un val luminos de duioşie pentru Feşka se ridică în el, umplîndu-i sufletul de căldură.

Lucrurile se brodiseră aşa fel, că, munca amîndurora în colhoz, febrila campanie electorală, toate acestea îl apropiaseră mai mult ca oricînd de Feşka. Ce e drept nu stătuseră de vorbă niciodată între patru ochi în probleme personale. Totuşi, Roman simţea că Feşka era gata pentru o astfel de discuţie şi, dorind-o în taină, nu se încumeta să deschidă ea focul. Nici Roman nu se hotăra s-o facă.

Cînd se întîlnea cu Linka, Roman îi scruta tot mai atent, tot mai critic înfăţişarea, liniile trupului ei bine împlinit, fără cusur, îi asculta glasul, încercînd să găsească o justificare a simţămîntului de înstrăinare care punea stăpînire pe sufletul lui atunci cînd se uita la această fată frumoasă, plină de avînt. Dar oricît ar fi vrut Roman să găsească în Linka anumite cusururi, nu izbutea s-o facă. Dimpotrivă, privind-o cu luare-aminte, îşi zicea cu o vagă amărăciune că era tot atît de frumoasă ca şi mai înainte, că nimeni n-ar putea-o asemui cu Feşka. Lucrul acesta îl înciuda. Şi, de astă dată, privind-o pe Linka, Roman îi admira fără voie farmecul, căutînd în acelaşi timp să se convingă că ei erau acum doi străini, doi oameni care se îndepărtaseră pentru totdeauna unul de altul.

Linka scria mereu, ca şi cum nu observa prezenţa lui Roman. Scria repede, lăbărţat şi, întrerupîndu-se uneori pentru o clipă, se scutura ca o pasăre, ofta uşurată şi zîmbea vag cine ştie cărui gînd. In ultimele patruzeci şi opt de ore nici ea, nici ceilalţi nu închiseseră ochii. Zilele se scurseseră în şedinţe şi alergături pline de zbucium prin cătun, iar nopţile — la repetiţii şi pregătirea gazetei de perete. Şi, ciudat lucru, cu cîteva clipe mai înainte, pe scena mică, îngustă, împodobită în pripă cu preşuri, în aerul acela înăbuşitor, era cît pe ce să adoarmă, rostind monologul, obositor de lung, al unei fete cazahe, mîndre şi nesupuse, eroina care piere răpusă de mînia *bai*-ului. Acum însă se simţea înviorată, tulburată, aşa cum fusese adeseori în ultima vreme.

Din cînd în cînd, Linka îl privea totuşi pe Roman. Era sigură că nelămurirea dureroasă a raporturilor dintre ei va dispare curînd şi totul se va petrece aşa cum vedea în închipuirile şi visările ei de basm, minunate ca şi ploile vijelioase din iulie... Şi îndoielile ei de altă dată i se păreau prosteşti, caraghioase. Nici prin gînd nu i-ar fi trecut că totul s-ar fi putut petrece altfel, că ea şi Roman se puteau înstrăina, se puteau despărţi unul de altul. „Singurul, dragul şi neasemuitul meu prieten! Dragostea şi prietenia sînt doar cele două treimi care fac parte din viaţa omului. Ce prostesc, ce crud ar fi să ne pierdem acum unul pe altul... Mai cu seamă acum, cînd totul s-a orînduit atît de bine şi de simplu!"

...Inainte de revărsatul zorilor Linka nu mai rezistă. Adormi pe scaun, cu capul lăsat greu pe masă.

Dormea şi Ablai, tot cu capul pe masă.

Roman şi Feşka îşi mai bătură capul îndelung cu listele şi cu socotelile, iar cînd vui cornul păstorului undeva la marginea cătunului şi, prin ferestrele sovietului începu să se prefire lumina vinetie a unei dimineţi mohorîte, ieşiră în uliţă.

Era răcoare. Stepa, argintată de cea dintîi brumă, duduia surd, ca o dairea, sub copitele cailor nepotcoviți. Adia mireasma pătrunzătoare a izmei, pălită de cea dintîi brumă. Pe bălțile din împrejurimi ba amuțea pentru o clipă, ba se stîrnea iarăși gîgîitul gîștelor sălbatice, care se adunaseră pentru odihna de dimineață, după ce-și umpluseră gușile.

Feșka și Roman se luară de mînă și se îndreptară spre arie, oprindu-se dincolo de moara de vînt. De acolo se vedeau drumul pustiu, bălțile din împrejurimi, ca niște oglinzi, învăluite în ceață și liniile încețoșate ale gorganelor din zare.

Feșka stătea în fața lui Roman, micuță ca o fetișcană. Aruncînd o privire de jur împrejur, ea își ridică ochii obosiți, somnoroși, spre Roman, zîmbi sfioasă și spuse oftînd:

— Ei, am isprăvit toate treburile, Roman. E timpul să plec. E timpul... repetă ea așa fel, de parcă s-ar fi ascultat pe sine însăși — oare spusese ceea ce trebuia?

Roman tăcea.

— Nu ți se pare că am sfîrșit o luptă? Zău, parcă așa ar fi. Deși eu n-am fost la război, dar așa pare. Cred că și ostașii simt o asemenea oboseală în tot trupul după lupta pe viață și pe moarte cu dușmanul. Nu-i așa, Roman?

— Așa-i. Nici vorbă, Feșka. Întocmai... răspunse Roman și fluturarea unui zîmbet îi lumină chipul.

— Îți amintești cum mergeam cu băieții în căruță, urmă după un răstimp Feșka. Eram obosiți, plin de praf și sudoare, ca niște diavoli. Trei zile și trei nopți n-am închis ochii. N-aveam nici ce mînca, dar ne-am apucat să jucăm, să cîntăm. Și asta nu e încă totul, Roman. Am ieșit dintr-o luptă, dar e vremea să ne pregătim pentru alta. Multe nopți o să mai petrecem fără somn. Foarte multe, Roman. Cu toate că i-am scos pe mișeii ăștia din bîrlog, totuși trebuie să fim cu ochii în patru asupra lor!

Feșka vorbi îndelung, ba ridicînd vocea, ba coborînd-o, șoptind cu tărie, tulburător de convingătoare.

Roman o asculta în tăcere. Simțea atingerea cotului ei cald. Copleșit de o duioșie tot mai adîncă, o trase deodată spre dînsul și, privind-o în ochii sclipitori, o întrebă:

— Ascultă! N-ai vrea să rămîi? La urma urmei de ce să mai pleci?! Ce zici, Feșka?

Ea se uită în ochii lui cu nedumerire și parcă speriată, apoi se lipi de el cu încredere și întrebă abia auzit:

— Tu ai vrea mult, să rămîn?

Fără să-i răspundă nimic, Roman îi strînse în brațe trupul fremătător.

43

Către seară, pe neașteptate, se dezlănțui o vijelie — lucru neobișnuit la vremea aceea. Pe cerul jos, sur, norii sfîșiați, zdrențuiți, goneau nebunește, ca și cum ar fi vrut să se ia la întrecere. Vîntul de la miazănoapte, năprasnic, ce te dobora la pămînt, se transformă în uragan. Răsturna iurtele de pîslă ale cazahilor nomazi, smulgea din pămînt cu rădăcină cu tot mestecenii din crînguri și împrăștia prin stepă herghelille de cai.

In cătunul Arlagul se aștepta sosirea tractorului. Mai tîrziu, cînd vijelia care bîntuise destul de mult începu să se mai potolească, locuitorii cătunului se adunară pe cîmp, după vechea moară de vînt a lui Pikulin, pe care o răsturnase furtuna. Tot pufăind pînă amețeau din tutunul tare de casă, cu mirozna de sulfină, țăranii strînși roată, vorbeau fără chef, ba despre una, ba despre alta. Unii rîdeau fără prea mare veselie de snoavele lui Klimuška, trăgînd cu urechea — nu cumva se auzea multașteptatul huruit al tractorului în stepa înecată în pîclă?

Miron Vikulîci era leoarcă de sudoare. Acest lucru i se întîmpla numai în clipele de mare încordare sufletească sau de mînie. De cîteva ori se depărtă în stepă, tocmai dincolo de gorganul în dreptul căruia șleaul cotea brusc, cercetînd cu ochii stepa pustie, mohorîtă pe vremea aceea întunecată. Miron Vikulîci își mușca barba răvășită de vînt și se ocăra de mama focului pentru lipsa lui de grijă, pentru greșeala aceea de neiertat... Cum oare nu se gîndise, nătărău bătrîn ce e, să trimită dimineața doi-trei călăreți sprinteni în întîmpinarea tractorului? Trebuia să facă lucrul acesta mai cu semă că Roman și Feșka aveau să zăbovească încă o zi la centrul raional, după cum spusese Ablai, care sosise de acolo în goana mare, iar tractorul urma să fie adus în cătun de Linka.

— Cînd te gîndești că e singură! Și pe o asemenea vijelie. Pe așa vreme. Of, doamne... murmura el, oftînd deznădăjduit.

Miron Vikulîci se îndepărtă în stepă nu numai ziua, ci și după ce se înnoptă, mergînd singur pe întuneric pînă departe, pe drumul pustiu, și tot trăgînd cu urechea, tot cercetînd negura de nepătruns, fără a-și găsi nici liniștea, nici locul.

Trecuse de miezul nopții cînd, întorcîndu-se spre cătun, auzi deodată în depărtare un tropot surd, mărunt, de copite. Tropotul ba se stingea, ba se auzea din nou. Miron Vikulîci trase cu urechea, dîndu-și seama, după tropotul des și mărunt al copitelor, că erau mai mulți călăreți. Din cîteva crîmpeie nedeslușite de fraze care răzbiră întîmplător și înăbușit pînă la el, înțelese că unul dintre călăreți era cazah.

Înghețat de spaimă, bătrînul își opri răsuflarea, dar nu mai putu prinde nici un cuvînt. Curînd, tropotul copitelor se stinse, se spulberă în noapte, iar stepa se cufundă din nou într-o liniște adîncă.

Deși nu se putea dumiri cine erau călăreții care umblau în stepă pe o asemenea vreme, în toiul nopții, totuși tremura de îngrijorare. Da, presimțirile rele nu-l înșelau. Știa acest lucru din încercările prin care trecuse în lunga lui viață. Iată de ce o luă la fugă cît îl țineau picioarele, înapoi, către cătun, spre țăranii care tăifăsuiau lîngă moara răsturnată de vijelie.

— Ce s-a întîmplat, nene Miron? îl întrebă neliniștit Egor Kliușkin, observîndu-l ce înspăimîntat era.

— Trebuie să stăm de pază, fraților, iată ce este, răspunse tulburat Miron Vikulîci.

— Adică cum să stăm de pază? Pe cine să păzim? întrebară țăranii, care mai de care.

— Să nu se întîmple vreo nenorocire, oameni buni... Nu vedeți ce întuneric e? Ce pustietate! Și, ca un făcut, fetișcana aia a noastră vine singură-singurică prin stepă...

— Cum singură? Dar Roman, dar Feșka? răsunară glasurile colhoznicilor tineri și bătrîni, care se strînseseră roată în jurul lui Miron Vikulîci.

— E singură, asta-i. N-a spus Ablai adineauri că Linka vine singură cu tractorul? Roman și Feșka mai au treabă la raion. Cum de le-a trăsnit prin minte s-o trimeată singură cu tractorul pe vremea asta păcătoasă!?

— Singură?!

— Chiar așa, singură... răspunse Miron Vikulîci, oftînd. Și mie, nătărău bătrîn ce sînt, nu mi-a dat prin cap să trimet în întîmpinarea ei azi-dimineață niscaiva flăcăi, călări. De nu s-ar întîmpla o poznă, măi, oameni buni. Nu cumva să-i iasă careva în cale pe întunericul ăsta... Am auzit mai adineauri în stepă tropot de cai. Niște călăreți au trecut pe lîngă drum. Nu-i a bine, fraților. Nu-i a bine de loc. Așa gîndesc eu. Și apoi, am visat ieri noapte ceva rău...

Un colhoznic își dădu îndată cu părerea:

— Să încalece careva dintre flăcăi și să pornească în goana-goanelor, în întîmpinarea ei.

— Hotărît. Ce mai tura-vura... să pornească! îl sprijini Țipirig. Își aduse aminte însă numaidecît că în grajdul colhozului nu se aflau decît trei cai, între care și iapa lui. Puteau să-i ia iapa și s-o mîne cine știe unde în întunericul acela. Cum se gîndi la lucrul acesta, îndată începu să dea din mînă a împotrivire:

— Nu, la urma urmei, cred că nu-i nevoie. Nu trebuie să stîrnim zarvă degeaba. Doar e fată isteață. Hotărît. Vine ea și singură. Ce mai tura-vura...

Țăranii își dădeau care mai de care cu părerea.

Kenka și Eralla șoșotiră ceva, apoi se îndepărtară pe nesimțite, mistuindu-se în beznă.

Farurile proiectau două conuri de lumină gălbuie. Drumul, luminat nu prea viu de ele, venea din beznă vertiginos în întîmpinarea tractorului.

După un popas de o jumătate de oră la o gospodărie singuratică din stepă, tractorul porni neașteptat de ușor, supunîndu-se mîinii care îl conducea. Singurul lucru care o neliniștea și o supăra pe Linka era încălzirea excesivă a motorului: în radiator rămăsese puțină apă, iar ca să-l umple n-avea de unde — cale de treizeci de verste, între gospodăria la care se oprise și cătun, nu era nici o baltă. Linka își aduse aminte că la jumătatea drumului se afla o iurtă de păstori și-și făcu singură curaj:

— Ei, pînă la iurtă ajung eu cu chiu, cu vai. Acolo cred c-am să găsesc apă. Așa că totul va merge strună!

La început Linka nu vedea parcă nici întunericul adînc, nici că era singură-singurică. Deodată însă deveni atentă. Undeva, în beznă, se aprinse pe neașteptate, se stinse și se aprinse îndată din nou o luminiță îndepărtată, ca de pe alt tărîm. Linka simți un fior din cap pînă în picioare și strînse instinctiv volanul. Luminița creștea încet, se împărțea în două, se micșora, se ridica, cobora și iar se înălța. Era ceva straniu, sinistru, în acea licărire fantomatică, rău prevestitoare, care ba țîșnea, ba pierea tot atît de brusc în întuneric, aidoma ochiului verzui al unei fiare, ascunsă undeva pe aproape.

Linka nu-și mai putea lua ochii de la luminiță. Din pricina agitației ce o cuprinsese ochii îi scăpărau și lăcrimau de încordare. In clipa aceea își aduse aminte pe neașteptate de cele trei femei de la gospodăria la care poposise. Stăteau la marginea drumului cu brațele încrucișate la piept și se uitau mirate, ba s-ar putea spune chiar cu spaimă, la mașina ciudată și la fata care o conducea.

— Ian te uită ce curajoasă e! spusese una dintre femei despre Linka.

— Ce să mai vorbim. Pe întunericul ăsta și singură! adăugase alta.

„Chiar așa, sînt singură!" gîndi neliniștită Linka. Dar, amintindu-și de ultimul zîmbet al lui Roman, atît de luminos, atît de atoateiertător, uită numaidecît și de femei, și de singurătatea ei.

„Dragul meu, bunul meu, neasemuitul meu!“ rosti Linka tare, simțind că o copleșea o nespusă duioșie, că inima-i parcă-și contenea bătăile sub revărsarea luminii fierbinți din sufletul ei ce fremăta, înaripat parcă. Și ea se simți atît de fericită, cum nu fusese nicicînd pînă atunci și cum — știa prea bine — nu va mai fi niciodată!

Strîngînd tot mai aprig volanul, scruta mereu drumul din fața ei. Dar luminița, aidoma unui ochi de lup, care licărise în întunericul nopții, nu se mai zărea.

Linka ascultă cu luare-aminte duduitul încordat al motorului și-și zise că va trebui să-l controleze bine, cînd va ajunge în cătun. Se gîndea cu o bucurie tăinuită cum va ieși dimineața, va ridica grijulie capota și va începe să cerceteze cu luare-aminte, gospodărește, motorul și piesele tractorului. Flăcăii și toți țăranii vor vedea în sfîrșit ce pricepută e, se vor convinge că ea nu fusese nicidecum un om străin de colectiv.

„Doamne, ce bine e!“ exclamă Linka, fără să-și dea seama de ce era atît de bucuroasă, de unde se născuse în ea acea senzație de fericire desăvîrșită, pe care n-o mai încercase vreodată în viață.

Deodată simți, mai curînd decît auzi, un tropot mărunt de copite, la început nedeslușit, apoi tot mai limpede.

„Ai noștri să fie oare?! nici vorbă, ei sînt. Băieții mi-au ieșit înainte!“ gîndi ea.

In clipa aceea însă, din beznă se năpustiră asupra ei patru călăreți, printre care recunoscu îndată statura înaltă a lui Innokenti, care ședea în șa drept, parcă ridicat în scări.

Linka își încleștă instinctiv mîinile de volan și vru să strige, dar în clipa aceea, în fața ochilor ei țîșni un glob de foc, luminos, orbitor, și niște săgeți roșietice străpunseră întunericul.

O mînă crudă strînse într-un pumn de fier inimioara Linkăi și luminile se stinseră. Fata se prăbuși cu fața peste volan, apoi se rostogoli de pe scaun ca un ghem viu, tremurător, sub picioarele calului cabrat al unui călăreț îmbrăcat cu veston militar.

Făcînd stînga-mprejur, călăreții își fluturară biciuștile și se mistuiră îndată, ca niște năluci, în ceața unduitoare a zorilor.

In vremea aceasta doi băiețandri, care săriseră de după gorganul de lîngă drum, o luară la goană de-a lungul șleaului spre cătun. Cu răsuflarea tăiată de spaimă și mînie, spuneau într-una:

— Am văzut! I-am văzut foarte bine pe toți!

— *Ui-boi!* Pe toți voștru văzut noi *djaksî* bine!

Lumea venea grămadă din cătun.

Țăranii dădeau agitați din mîini și alergau strigînd înfricoșați și uimiți:

— Ia uitați-vă, oameni buni! Tractorul merge singur!

— Să mă omori, dacă nu e singur!

— Fără tractorist, măi, băieți...

— Hotărît. Singur, fraților! Ce mai tura-vura...

Bătrînii și bătrînele, femeile și fetele, țăranii și păstorii care ajunseseră în fugă pe cîmp încremeniră uluiți, privind spre stepa trandafirie în razele răsăritului, pe care zvîcnea năvalnic inima de fier a mașinii.

Deasupra stepei se revărsau zorile în toată neasemuita lor măreție, vestind o zi senină de toamnă. Văpaia lor fîlfîia ca un steag roșu uriaș peste străvechile cuprinsuri nedesțelenite.

În întîmpinarea lor, luminat de razele sîngerii ale soarelui, înainta dîrz tractorul singuratic, cu volanul îndreptat cutezător în sus. Mergea pe pămîntul înțelenit, drept spre mulțimea care se dădu înapoi și cît ai clipi se despărți în două ca să-i lase drum liber. Tufele dese de pelin și hîrcile subțiate ale cailor morți, spălate de ploi, trosneau sub șenilele strălucitoare ale tractorului, iar deasupra lui flutura o băsmăluță roșie ca sîngele, agățată de volan. Cunoscută, dureros de cunoscută era acea băsmăluță roșie.

1932—1957.

Stanița Presnovskaia—Moscova.

Redactor responsabil: AUREL BUICIUC
Tehnoredactor: SORINA MALCAȘ

Dat la cules 08.10.63. Bun de tipar 09.12.63. Apărut 1963. Tiraj 12.155 ex. broșate. Hîrtie tipar înalt ediții tip B mat de 63 g/m². Format 600×920/16. Coli ed. 38,56. Coli tipar 35. A. nr. T. 10.016. C. Z. pentru bibliotecile mari 8 S. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 S—31=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", B-dul Ilie Pintilie nr. 58—60, București R.P.R. comanda nr. 2102.

Lei 17,50

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ